

5. mednarodna konferenca
5th international conference

Turizem *Tourism*

5. mednarodna konferenca
5th international conference

Turizem *Tourism*

Mednarodna konferenca »TURIZEM«

International Conference »Tourism«

Rogaška Slatina, 2023

TURISTIČNO
GOSTINSKA
ZBORNICA
SLOVENIJE

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za geografijo

Občina
ROGAŠKA SLATINA

5. mednarodna konferenca
5th international conference

Mednarodna konferenca »TURIZEM«

Zbornik mednarodne konference »TURIZEM«

Rogaška Slatina, 2. 6.–3. 6. 2023

Turizem
Tourism

Organizator: Društvo učiteljev geografije Slovenije

Soorganizatorji: Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Ljubljana, VIZ II. OŠ Rogaška Slatina,
Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem, Turistično-gostinska zbornica Slovenije,
Občina Rogaška Slatina.

Urednik: Mirsad Skorupan

Uredniški odbor: Andreja Bečan, dr. Mitja Bricelj, Nina Farič, Kristina Šturm,
Mojca Janžekovič, Nataša Mrak in Mirsad Skorupan.

Jezikovni pregled: Za jezikovno ustreznost prispevkov odgovarjajo avtorji sami.

Tehnično oblikovanje: Mirsad Skorupan

Izdal in založil: Društvo učiteljev geografije Slovenije, Gosposka 13, 1000 Ljubljana.

Predstavnica: Nataša Mrak

Leto izida: 2023

1. elektronska izdaja objavljena na povezavi:

<https://geoturizem.splet.arnes.si/files/2023/05/Zbornik-TURIZEM-2023-splet.pdf>

Društvo učiteljev geografije Slovenije, 2023

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](https://cobiss.si)-ID [151667459](https://cobiss.si)

ISBN 978-961-95025-8-7 (PDF)

Kazalo

dr. Anton Gosar	
UVOD	7
dr. Dejan Cigale	
VPLIV KRIZNIH SITUACIJ NA SLOVENSKE TURIZEM	10
THE IMPACT OF CRISIS SITUATIONS ON SLOVENIAN TOURISM	
dr. Barbara Lampič	
TURIZEM NA KMETIJI V SLOVENIJI – KAKO SE TRADICIONALNA DOPOLNILNA DEJAVNOST SOOČA S SPREMEMBAMI V KMETIJSTVU IN TURIZMU	16
FARM TOURISM IN SLOVENIA- HOW A TRADITIONAL SUBSIDIARY ACTIVITY COPE WITH CHANGES IN AGRICULTURE AND TOURISM	
dr. Irma Potočnik Slavič	
VINSKE TURISTIČNE CESTE KOT AKTIVNI VMESNIK MED POKRAJINO, NJENIMI PREBIVALCI IN OBISKOVALCI	22
WINE TOURIST TRAILS AS AN ACTIVE INTERFACE BETWEEN THE LANDSCAPE, ITS INHABITANTS AND VISITORS	
dr. Anton Gosar, dr. Miha Koderman	
PREGLED GEOGRAFSKEGA PROUČEVANJA TURIZMA: ANALIZA PRISPEVKOV V GEOGRAFSKEM VESTNIKU (1925–2022)	34
OVERVIEW OF GEOGRAPHICAL RESEARCH OF TOURISM: ANALYSIS OF PAPERS IN THE GEOGRAPHICAL BULLETIN JOURNAL (1925–2022).	
dr. Peter Jordan	
TERME AVSTRO-OGRSKE MONARHIJE	46
THE SPAS OF THE AUSTRO-HUNGARIAN MONARCHY	
dr. Vuk Tvrтко Opačić	
RAZVOJ HRVAŠKEGA TURIZMA S Poudarkom na trenutnem obdobju	66
POVIJESNI RAZVOJ HRVATSKOG TURIZMA S NAGLASKOM NA SUVREMENO RAZDOBLJE	
dr. Peter Mikša, dr. Matija Zorn	
JE »TEMNA DEDIŠČINA« LAHKO TURISTIČNI POTENCIAL ALI LE ZGODOVINA ZA POZABO?	
- OBSOTELJE »V ŽICI« (1941–1945).....	69
CAN "DARK HERITAGE" BE A TOURISM POTENTIAL OR JUST A HISTORY TO BE FORGOTTEN?	
- OBSOTELJE »IN THE WIRE« (1941–1945)	
dr. Maja Turnšek, Nejc Pozvek, dr. Tjaša Pogačar	
PRILAGAJANJE SLOVENSKEGA TURIZMA NA PODNEBNE SPREMEMBE	75
CLIMATE CHANGE ADAPTATION OF TOURISM IN SLOVENIA	
Popovič Estera, Šeško Polonca, Zorčič Katja	
OSNOVNOŠOLSKA REGIJSKA IZMENJAVA	87
REGIONAL EXCHANGE IN TOURISM	

Eva Slekovec	
TERENSKO DELO PRI POUČEVANJU VSEBIN S PODROČJA TURIZMA.....	98
THE ROLE OF FIELDWORK IN TEACHING TOURISM	
Andreja Bečan	
RIMSKA BROŠKA IN KMEČKI GURMAN.....	106
A ROMAN BROACH AND A FARM GOURMET	
Jasmina Jakopič	
AKTIVNE METODE POUKA PRI SPOZNAVANJU DOMAČE POKRAJINE	115
ACTIVE TEACHING METHODS IN GETTING TO KNOW THE LOCAL LANDSCAPE	
Igor Bahar	
NAČRTOVANJE OPTIMALNE PLANINSKE POTI ZA OSNOVNOŠOLCE IN ORIENTACIJA NA NJE.....	122
PLANNING THE OPTIMAL MOUNTAIN ROUTE FOR ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS AND ORIENTATION ON IT	
Kristina Šturm	
PROJEKTNO UČNO DELO: ESKURZIJA PRI TURISTIČNI VZGOJI.....	132
PROJECT-BASED LEARNING: EXCURSION IN TOURISM EDUCATION	
Barbara Ploštajner	
ZAVAROVANO OBMOČJE KOT UČNI POLIGON ZA SPOZNAVANJE TRAJNOSTNIH OBLIK TURIZMA.....	141
PROTECTED AREA AS A TRAINING GROUND FOR LEARNING ABOUT SUSTAINABLE FORMS OF TOURISM	
dr. Danijel Pavlovič, mag. Aleksa Panič, dr. Tijana Radojevič, dr. Marija Cimbaljevič	
NARAVNI VIRI IN PRIVLAČNOST - OSNOVA KONKURENČNOSTI TURISTIČNE DESTINACIJE.....	150
THE RESOURCE BASIS OF THE COMPETITIVENESS OF THE TOURIST DESTINATION - NATURAL RESOURCES AND ATTRACTIVENESS	
dr. Vita Petek, Tjaša Alegro	
DOBRE PRAKSE SODELOVANJA FAKULTETE ZA TURIZEM UNIVERZE V MARIBORU IN DELEŽNIKOV	
V TURIZMU NA PRIMERU TERENSKIH VAJ NA DESTINACIJAH BOHINJ IN KOČEVSKO	159
GOOD PRACTICES OF THE COOPERATION OF THE FACULTY OF TOURISM THE UNIVERSITY OF MARIBOR AND STAKEHOLDERS IN TOURISM IN THE CASE OF FIELD EXERCISES IN BOHINJ AND KOČEVSKO	
Janja Rudolf	
POSLIKAVA NA STENO KOT VIZUALNA PODPORA K TURISTIČNI PREPOZNAVNOSTI MESTA.....	168
PAINTING ON THE WALL AS A VISUAL SUPPORT FOR THE TOURIST RECOGNITION OF THE CITY	
Nina Jakovac	
TURISTIČNA DEJAVNOST V OBČINI METLIKA.....	174
TOURIST ACTIVITY IN THE MUNICIPALITY OF METLIKA	
dr. Renata Mavri	
PRIMERI STROKOVNIH ESKURZIJ TRAJNOSTNEGA TURIZMA.....	181
EXAMPLES OF PROFESSIONAL SUSTAINABLE TOURISM EXCURSIONS	

Irena Dular	
TURISTIČNA NALOGA OBUDIMO SPEČO LEPTICO.....	192
TOURISM RESEARCH PAPER LET'S BRING THE SLEEPING BEAUTY BACK TO LIFE	
Barbara Trnovec	
MULTIMEDIJSKI TURISTIČNI ZEMLJEVID.....	200
A MULTIMEDIA TOURIST MAP	
Metka Starešinič	
MOŽNOSTI RAZVOJA TURIZMA V OBČINI STRAŽA.....	206
POSSIBILITIES OF TOURISM DEVELOPMENT IN THE MUNICIPALITY OF STRAŽA	
Estera Popovič	
PRIMERI DOBRE PRAKSE PRI IZBIRNEMU PREDMETU TURISTIČNA VZGOJA.....	215
GOOD TEACHING CASES IN TEACHING EDUCATION IN TOURISM	
Miha Gorenc	
ZARISKI – NARISANI ZAPISKI.....	222
DRAWNOTES – DRAWN NOTES	
Andrej Cifer	
HIŠA NA GRADU, KOT JO VIDIJO UČENCI.....	228
HOUSE IN GRAD THROUGH THE EYES OF PUPILS	
Stanka Stružnik	
RAZISKUJEM, OPAZUJEM, POVEZUJEM, ZNANJE KUJEM.....	238
I RESEARCH, I OBSERVE, I CONNECT, I FORGE KNOWLEDGE	
Marko Moškotevc, Marija Brložnik	
VKLJUČEVANJE MLADIH V TURISTIČNO PONUDBO VELENJA.....	249
INVOLVING YOUTH IN THE TOURIST OFFER OF VELENJE	
Lidija Kotnik Klaužer	
Z GIBANJEM IN TELEFONOM V ROKI DO ZGODOVINE KRAJA.....	256
LET'S GET TO KNOW THE HISTORY OF THE PLACE WITH EXERCISING AND OUR PHONES IN HAND	
Jasna Županič	
TURISTIČNI PODMLADEK SREDNJE ŠOLE SLOVENSKA BISTRICA.....	266
OFFSPRING OF TOURISM OF SLOVENSKA BISTRICA HIGH SCHOOL	
Petra Berčič Oman	
KO TURISTIČNI PODMLADEK ORGANIZIRA DAN DEJAVNOSTI.....	274
THE YOUTH TOURISM CLASS ORGANISES AN ACTIVITY DAY	
Tina Finc	
MEDURIZEM IN DRUGE TURISTIČNE DOGODIVŠČINE V OKOLICI OSNOVNE ŠOLE STIČNA	283
»HONEYRISM« (»MEDURIZEM«) AND OTHER TOURIST ADVENTURES IN THE VICINITY OF STIČNA ELEMENTARY SCHOOL	

Franjo Percela, Svjetlana Tucman SOTLA/SUTLA NAS SPAJA, A NE RAZDVAJA	292
THE SUTLA DOES NOT SEPARATE US, IT BRINGS US TOGETHER	
Adrijana Perkon OBLIKOVANJE TURISTIČNE POTI V OBLIKI LOVA NA ZAKLAD	299
MAKING TOURIST ROUTE USING TREASURE HUNT METHOD	
Jerca Bogataj MOJA STRAN MOJSTRANE – ŠOLSKA POT UČENCEV ZA UČENCE	307
MY SIDE OF MOJSTRANA - STUDENTS' SCHOOL PATH FOR STUDENTS	
Nataša Kolar ORMOŠKA UČNA POT	314
ORMOŽ LEARNING PATH	
Ada Goljuf TURIZEM IN AKTIVNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA	321
TOURISM AND ACTIVE FREE TIME ACTIVITIES	
Urša Lužar MERJAŠČEVA POT	330
THE BOAR HIKING TRAIL	
Nastja Škrabl KAKO PRIBLIŽATI TURIZEM S SODOBNO TEHNOLOGIJO ČETRTOŠOLCEM?	338
HOW TO APPROACH TOURISM WITH MODERN TECHNOLOGY TO FOURTH GRADERS?	
Saša Mivšek Jereb KROŽNA TURISTIČNA POT KOT PRIMER TURISTIČNE PONUDBE	345
CIRCULAR TOURIST ROUTE AS AN EXAMPLE OF TOURIST OFFER	
Igor Prešern POZDRAV IZ ŠIŠKE – NAŠE HIŠKE	351
GREETINGS FROM ŠIŠKA – OUR HOME	
PROGRAM KONFERENCE	358

5. Mednarodna konferenca DUGS: »TURIZEM« (Rogaška Slatina, 2.–3. junij 2023)

UVOD

Učbeniki nas pouče, da je turizem gospodarska panoga. Turistična ponudba s potovanji, pripadajočo infrastrukturo in spremljevalnimi dejavnostmi so ekonomsko pomembni za družbo, državo, lastnika, zaposlenega. Danes nas je 8 milijard. Prebivalstva, ki potuje prednostno iz pristočasnih razlogov pa je po podatkih UNWTO (Svetovna turistična organizacija) skoraj 2 milijardi letno. Četrtni prebivalstva planeta je turizem – to je sproščujoče, krajše bivanje drugod in ne doma – postal način življenja, ki so ga vtakli v svoj življenjski cikel. Po podatkih HTZ (Hrvatska turistična zajednica) je praznične dneve ob 1. maju 2023 na Hrvaškem registrirano preživelo 285.000 Slovencev (890.000 nočitev), vsaj toliko pa tudi v turističnih krajih Slovenije, trdijo slovenski mediji. Če je temu tako, in če k omenjenim navedbam prištejemo še preživljanje prvomajskih praznikov v počitniških bivališčih, pri sorodnikih, na križarjenjih in v mnogih turističnih destinacijah po svetu, nas je bilo med prazniki doma manj kot polovica.

Nekoč, ne tako davno tega, smo za turistično promocijo Slovenije zapisovali tudi trditev: “turizem smo ljudje”. Danes bi lahko parafrazirali v osemdesetih letih popularno pesem Moni Kovačič in zapisali “brez turizma nam živeti ni”!. A v turizmu se nedvomno skriva (kot v njeni pesmi) – ob radovednosti in sprostitvi – tudi beseda ljubezen. Ljubezen do poklica, posla in gosta pri ponudnikih in ljubezen do naravnih danosti, kulture in zgodovine pri obiskovalcih. Kako prav je imel pokojni nemški geograf Karl Ruppert, ko je med sedem temeljnih dejavnikov na katerih sloni eksistenca posameznika v razviti družbi – ob zaposlitvi, domu, izobrazbi, oskrbi, komuniciranju in družbenem angažiranju – uvrstil tudi turizem. Kaj pa, če nas je ljubiteljev narave, kulturnih in umetniških stvaritev, sproščanja ter svetovnih in regionalnih popotnikov preveč?

Množičnost obiskov in posledični okoljski vplivi turističnih potovanj niso vedno koristni za lokalne skupnosti in njihova gospodarstva ter zatečeno naravo in kulturo. UNWTO priznava, da ustvarja globalni turizem 9 % svetovnih emisij toplogrednih plinov. Prebivalcu planeta in turistu je danes dostopen vsak košček zemeljske oble. Po navedbah FlightRadar24 je bilo ob letošnjem 1. maju ob 8. uri in 45 minut v zraku 10.897 potniških letal s 1.634.550 potniki (ob povprečni zasedenosti 150. potnikov v letalu). Po mnenju revije *Annals of Tourism Research* bi naj bilo med letalskimi potniki dnevno vsaj 20 % potnikov s turističnimi motivi. Posebno zanimiva za radovedne zemljane so območja Sredozemlja in celinska Evropa ter Severna Amerika s Karibskim otočjem. Ob obalah in na rekah omenjenih celin je v času okrog 1. maja križarilo 314 ladij za križarjenje s približno 942.000 pretežno “enotedenskimi morjeplovci” (Gosar, 2021). Vendar lokalnih skupnosti v ciljnih območjih turizma ne skrbijo toliko emisije toplogrednih plinov, ki jih ustvarjajo letala in ladje in posledično turisti, ampak naša (množična) fizična prisotnost ob istem času. Ta spreminja tam obstoječe družbene vrednote in navade, saj je tradicionalno kulturno izrazje pogosto namenjeno le turistu, predvsem pa zna ta množica priložnostnih ljubiteljev narave in kulture škodovati naravnim in kulturnim dobrinam preteklosti in sedanjosti.

UNESCO je v preteklem desetletju zagrozil številnim upravljalcem naravnih in kulturnih območij planeta, da jih bo umaknil iz svojega seznama svetovne dediščine. V naši okolici so bili te napovedi deležni Benetke, Dubrovnik, Boka Kotorska in Plitvička jezera. Ob tokratnem 1. maju je Dubrovnik

obiskala le ena ladja za križarjenje in sta Benetke obiskali le dve čezoceanski ter rečna ladja. Mestne uprave (in državne pravosodne institucije) so namreč po opozorilu UNESC-a in protestih domačinov sprejele odločitev o številu in velikosti ladij, ki so lahko hkrati v pristanišču. Uvedena je bila vstopnina v s turisti oblegana mesta – avtobusom že pred časom, posameznikom pa pred kratkim. Obenem upravljavci izjemno atraktivnih ustanov (npr. Alhambra v Granadi in Schoenbrunn na Dunaju) in zavarovanih območij vedno pogosteje določajo kvote za obiskovalce, ki so v njih dobrodošli le ob določeni uri in dnevu. V letu 2023 beležijo ameriški nacionalni parki različne oblike omejitev oziroma kvote zgornje meje dnevnih obiskovalcev. Nekateri upravljavci zahtevajo vnaprejšnjo rezervacijo obiska prvega dne v mesecu za točen dan v tekočem mesecu (Acadia, Arches, Rocky Mountains), drugi zopet vsak mesec priredijo (datumsko) loterijo za tiste, ki jih nameravajo v tistem mesecu obiskati (Zion, Brice Canyon), tretji zopet zahtevajo rezervacijo in vstopnino en dan vnaprej za vstop ob določeni uri (npr. za od 3. do 7. ure zjutraj za vstop v nacionalni park Haleakala na Maui-ju).

Omejitve so deležna tudi nekatera druga zavarovana območja. Na območje 2.428 km² velikega nacionalnega parka Glacier Bay na Aljaski (zaliv ledenikov v dolžini 105 kilometrov) – od koder je tudi slika na naslovnici tega zbornika – je dovoljeno zapluti le eni ladji na dan. Upravljavci – rangerji ob vstopu ladje pred zaliv, priplujejo do nje iz Gustavsona, sedeža nacionalnega parka, se razporede po 10. nadstropjih ladje in pretežni del svoje 6 urne razlage in diskusije s potniki posvečajo problematiki globalnega segrevanja (v dveh stoletjih se je osrednji ledenik Grand Pacific Glacier umaknil za 33 kilometrov), naravni dediščini območja in spreminjanju gospodarskih in kulturnih navad 4 indijskih staroselskih skupin Huna Tlingit. Medtem pa ladijski potniki s telefoni in (že) redkimi digitalnimi fotoaparati vneto slikajo obalo, živali v morju in na kopnem ter vrsto stranskih ledenikov (na sliki: ledenik Majorie, ki meri v dolžino 34 kilometrov).

Da je obiskovalcev v središčih turističnega zanimanja preveč dokazujejo primeri iz sveta, naše soseščine in Slovenije. Geografi, delujoči v Triglavskem narodnem parku, tamkajšnji statistični podatki in na tokratnem posvetu DUGS v Rogaški Slatini leta 2023 nastopajoča doktorandka Oddelka za geografijo Univerze v Ljubljani nakazujejo, da je nenačrtovanega obiska te svetinje slovenskih zavarovanih območij obdobjno preveč. Omenjena geografka izpostavlja predvsem mnenja domačinov. Ob množičnih obiskih azijskih gostov v preteklem desetletju je bil zgražanja slovenske javnosti (medijev) deležen poziv blejskega župana, češ, "da naj Slovenci ob višku turistične sezone ne hodijo na Bled na kremšnite". Novičnik "eTN - Global Travel Industry News" pa je 7. maja letos (sorodno) poročal, da je guverner province Bali Wayan Koster posredoval indonezijski zvezni vladi zahtevo, da naj sprejme zakon s katerim bi določili kvoto turističnih obiskov na otoku, ki naj ne presega 300.000 obiskov na mesec (3,6 milijonov letno). Guverner predlaga ukinitvev turistične vize na vstopnih točkah države in (za tujce) vnaprejšnjo rezervacijo termina obiska kar za leto dni vnaprej. Med vzroki navaja mnenja domačinov, ki se pritožujejo nad anarhičnimi prometnimi razmerami, nad vsesplošno prisotno polucijo in nad nespoštovanjem hindujske tradicije in kulture, kar vse pripisujejo prednostno številnim azijskim turistom. Obenem navaja neupoštevanje veljavnosti turistične vize množice blogerjev in online ustvarjalcev ter ruskih in ukrajinskih "turistov", ki so se pred vojno umaknili na otok in so nezakonito dejavni kot taksisti, frizerji in turistični vodiči. V podobni smeri gre tudi želja zimbabvejskega ministra za turizem, objavljenega v istem novičniku, ki si želi predvsem večjega števila evropskih turistov.

Iz programa letošnje konference DUGS v Rogaški Slatini izhaja, da večina referentov usmerja svoja razmišljanja v smeri izobraževanja za turistično dejavnost, promocijo za turistični obisk določenih

pokrajlin, mest in turistične ponudbe na podeželju. Med 39. naslovi predstavitev, ki jim (poleg treh vabljenih predavanj) nameravamo prisluhniti, se jih skoraj polovica (43 %) posveča izobraževanju in dejavnosti učeče mladine na/za področju/e turizma, več kot tretjina (36 %) pozornost posveča možnostim za nadgradnjo turistične ponudbe na podeželju, mestih in v mestnih četrtih. Digitalnemu spoznavanju turističnih območij in vsebin se posveča 8 % prispevkov, podobno kot generalni analizi trenutnega stanja v turistični dejavnosti (8 %). Le dva prispevka v naslovu navajata pojem "trajnostni turizem" (5 %), čeprav sem prepričan, da se jih mnogo več posveča tudi tej vsebini. Namreč, da bi ublažile negativne učinke turizma, so se številne organizacije po svetu pri načrtovanju prihodnjega razvoja pričele osredotočati na trajnostni turizem. UNWTO izpostavlja kot primerne tiste prakse, ki spodbujajo turizem kot sestavni del ciljev trajnostnega, planetarnega gospodarskega razvoja in so ga zastavile države (tudi) na podnebnih konferencah. Omenjena institucija Združenih narodov je spodbudila razmislek v tej smeri tudi z razglasitvijo leta trajnostnega turizma pred 6. leti. Slovenska turistična organizacija (STO) tej usmeritvi in spodbujanju razvoja trajnostnega turizma verbalno in promotivno sledi. Pričakovali pa bi, da bi posredovala tudi smernice za omejitve negativnih učinkov turizma na različnih področjih te dejavnosti in na območjih, kjer že doslej, zaradi pretirane turistične rabe/obiska, prihaja do degradacije geografskega (in družbenega) okolja. V pozitivni in negativni smeri se geografom v proučevanje ponujajo nove razsežnosti turizma, ki jih je v 21. stoletju denimo sprožila industrija križarjenj in jih bo v prihodnje tudi vesoljski turizem – predvsem z realno opcijo orbitalnih poletov ob razvoju plovil za 100 in več potnikov, kot jih predvideva program Artemis. "Virtualni turizem", ob projekciji trodimenzionalne slike in zvoka, pa že prodira v naše domove.

dr. Anton Gosar

VPLIV KRIZNIH SITUACIJ NA SLOVENSKI TURIZEM

THE IMPACT OF CRISIS SITUATIONS ON SLOVENIAN TOURISM

dr. Dejan Cigale

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo

dejan.cigale@ff.uni-lj.si

Vabljeni predavatelj

Razširjeni povzetek

POVZETEK

V obdobju po drugi svetovni vojni je turizem zaznamovala dolgotrajna in izrazita rast. Število prihodov tujih turistov se je v globalnih okvirih od leta 1950 do leta 2019 povečalo s 25,3 milijona na 1,46 milijard (UNWTO, 2023). Takšna rast je bila povezana z vrsto dejavnikov, ki so med drugim vključevali povečano kupno moč čedalje širših krogov prebivalstva tako v gospodarsko razvitih državah kot v državah v razvoju, povečevanje lastništva osebnega avtomobila, napredek na področju transporta (še zlasti razvoj letalskega prometa), odpravljanje mejnih formalnosti itd. Na turistično dejavnost pa vpliva tudi vrsta negativnih, pogosto nepredvidljivih dejavnikov, ki imajo za posledico hude težave na področju turizma. Na nekatere izmed teh dejavnikov je turizem še posebej občutljiv. Ker je turizem globalen pojav, je tudi izpostavljen globalnim vplivom in globalnim tveganjem. V zadnjih desetletjih se je turizem na različnih prostorskih ravneh soočil s številnimi krizami, ki so bile povezane z raznovrstnimi okoliščinami in vplivi, npr. gospodarskimi težavami, ki so prizadele območja, s katerih prihajajo turisti, ali pa s poslabšanjem varnosti (ali zaznanim poslabšanjem varnosti) na ciljnih turističnih območjih. Slednje je bilo povezano z vrsto različnih dogodkov, na primer naravnimi nesrečami, politično nestabilnostjo, vojnami, terorističnimi napadi, visoko stopnjo kriminala ali pa poslabšano zdravstveno situacijo (npr. izbruh epidemij). Zelo pogosto je bilo vplive mogoče čutiti tudi daleč od neposredno prizadetih območij. Primer tega je npr. zalivska vojna v letih 1990–1991, katere posledice so čutile tudi tako oddaljene države, kot je Egipt (Standl, 2004), ali pa epidemija ebole I. 2014, ki je vplivala na turizem tudi v tistih afriških državah, ki jih epidemija sploh ni prizadela (Novelli in sod., 2018).

Dolgoročna rast turizma je bila le redko prekinjena. Tako je v 21. stoletju samo v štirih primerih prišlo do globalnega upada turizma, in sicer leta 2001 kot posledica terorističnega napada v New Yorku (zmanjšanje števila prihodov tujih turistov s 681 na 680 milijonov), leta 2003 v povezavi z epidemijo SARS-a (zmanjšanje števila prihodov tujih turistov s 700 na 690 milijonov), leta 2009 zaradi svetovne finančne in gospodarske krize (padec števila prihodov tujih turistov z 917 milijonov na 882 milijonov) in v letih 2020 in 2021 kot posledica pandemije covid-19 (zmanjšanje števila prihodov tujih turistov z 1,465 milijarde na 406 oz. 429 milijonov) (UNWTO, 2023).

Prispevek obravnava krizne situacije v turizmu na primeru Slovenije, in sicer v času od njene osamosvojitve naprej. Pauchant in Mitroff (1992, 15) opredelita krizo kot »motnjo, ki fizično vpliva na sistem kot celoto in ogrozi njegove temeljne predpostavke [...], njegovo eksistenčno jedro«. Učinki različnih negativnih vplivnih dejavnikov so običajno zelo raznovrstni. Prispevek obravnava predvsem en vidik, in sicer značilnosti turizma, kakršne so razvidne iz podatkov nastanitvene statistike (SURSTAT, 2023).

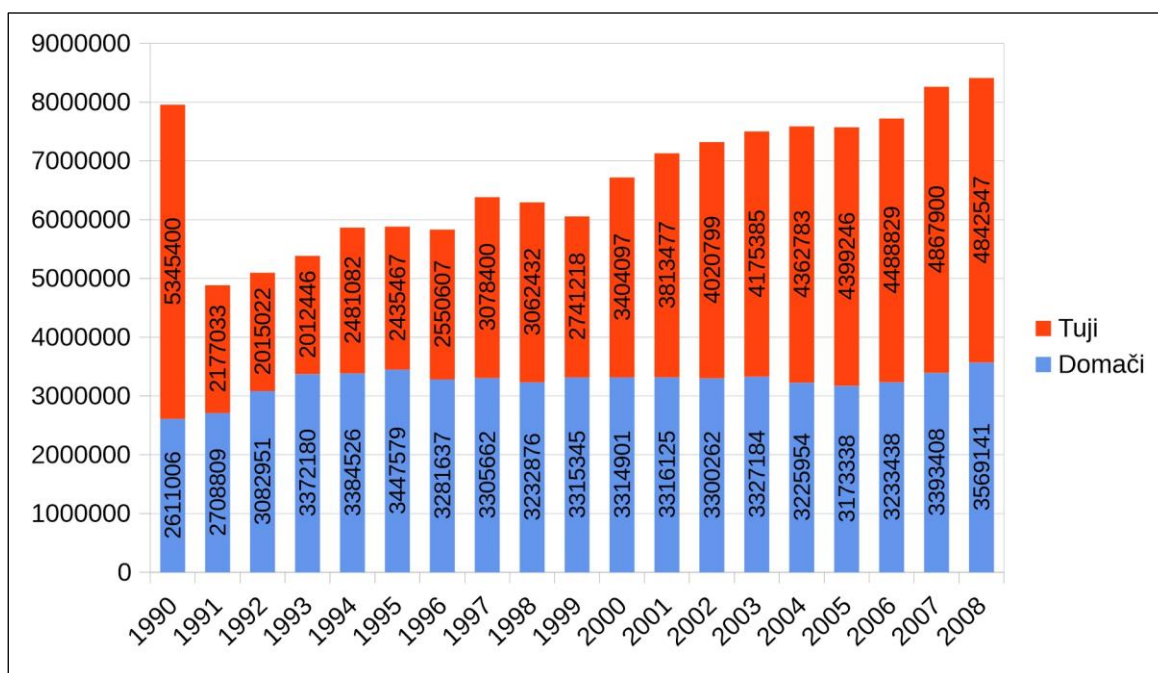
Tudi slovenski turizem se je od začetka 90. let 20. stol. naprej soočil z nekaj kriznimi situacijami. Že osamosvojitve Slovenije je predstavljala hud udarec za slovenski turizem, saj je Slovenija v očeh tujih

turistov postala nevarna turistična destinacija. Poleg tega je v prispevku pozornost namenjena še učinkom svetovne gospodarske in finančne krize po letu 2008 ter učinkom pandemija covid-19.

Osamosvojitve Slovenije v povezavi z dogajanjem na drugih območjih nekdanje Jugoslavije je imela za posledico izrazito zmanjšanje turističnega obiska, in sicer zaradi močnega upada števila tujih turistov. Skupno število prenočitev je upadlo s 7.956.406 na 4.885.842, pri čemer se je število prenočitev slovenskih turistov celo povečalo. Tako je bil l. 1990 delež domačih prenočitev samo 32,8 %, l. 1991 se je povečal na 55,4 %, l. 1993 pa celo na 62,6 %.

Učinki so bili prostorsko različno razporejeni. Tako so zdraviliški turistični kraji bili prizadeti le v skromni meri, bistveno bolj pa npr. gorski kraji. To je bilo med drugim povezano tudi s tem, da prebivalci Slovenije tradicionalno v največji meri preživljajo poletne počitnice na hrvaški jadranski obali. Zaradi vojne, ki je zajela velik del jadranskih turističnih destinacij, so se številni slovenski turisti preusmerili v slovenske turistične kraje, ki so lahko ponujali primerljivo turistično doživetje. Med njimi so bili tudi številni zdraviliški turistični kraji.

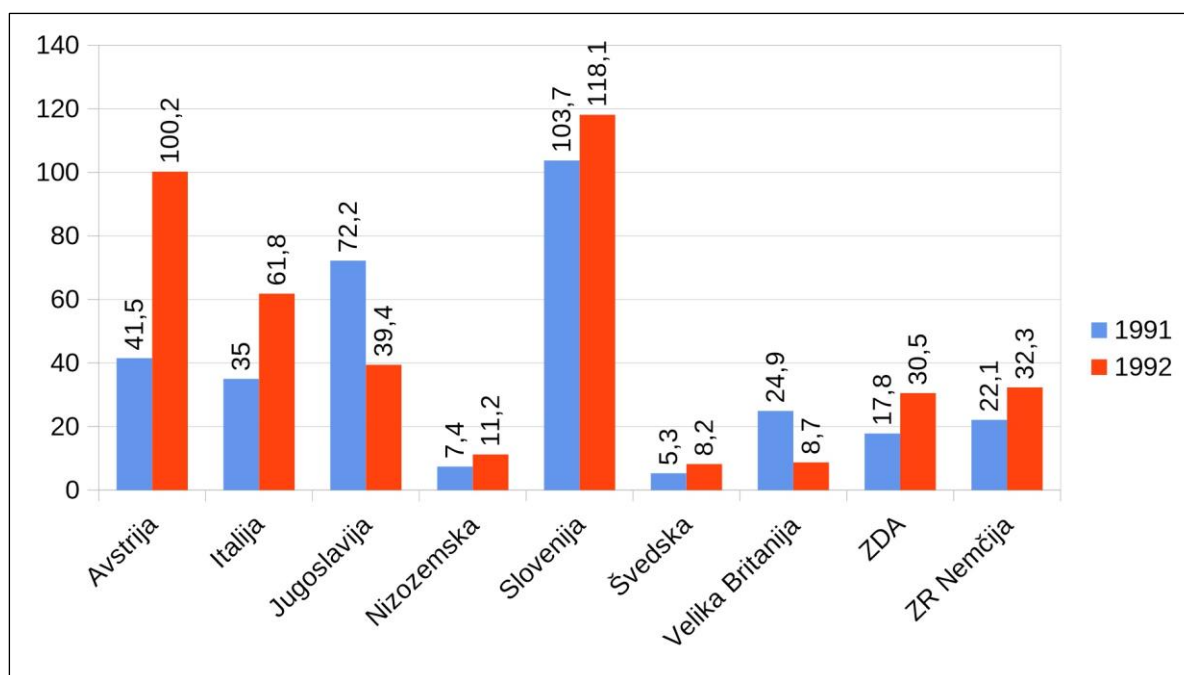
Čeprav se je vojna v Sloveniji zaključila že julija 1991, so se tuji turisti v veliki meri izogibali tudi v naslednjih letih (slika 1). Na turizem v Sloveniji je namreč v pomembni meri vplivalo dejstvo, da je bila država v očeh turistov in organizatorjev potovanj pogosto zaznana kot del politično nestabilnega jugoslovanskega prostora. Tako se je – kljub prostorski oddaljenosti – na turističnem obisku Slovenije odražalo tudi dogajanje na drugih območjih bivše Jugoslavije, najbolj izrazito ob napadu vojaške zveze NATO na Jugoslavijo leta 1999.

Slika 1: Število prenočitev domačih in tujih turistov v Sloveniji v obdobju 1990–2008. Vir: SURS, 2023. Opomba: podatki o prenočitvah domačih turistov se nanašajo samo na prenočitve turistov iz Slovenije, kar velja tudi za leti 1990 in 1991, ko so bili v turistični statistiki kot domači turisti upoštevani turisti iz vseh jugoslovanskih republik.

Niso pa se vsi tuji turisti na dogajanje na območju nekdanje Jugoslavije odzvali enako. Turisti iz bližnjih držav, ki so bolje poznali razmere v Sloveniji, so se razmeroma kmalu v precejšnji meri vrnili, to pa ni veljalo za turiste iz bolj oddaljenih držav. Tako je bilo število prenočitev avstrijskih turistov že leta 1992

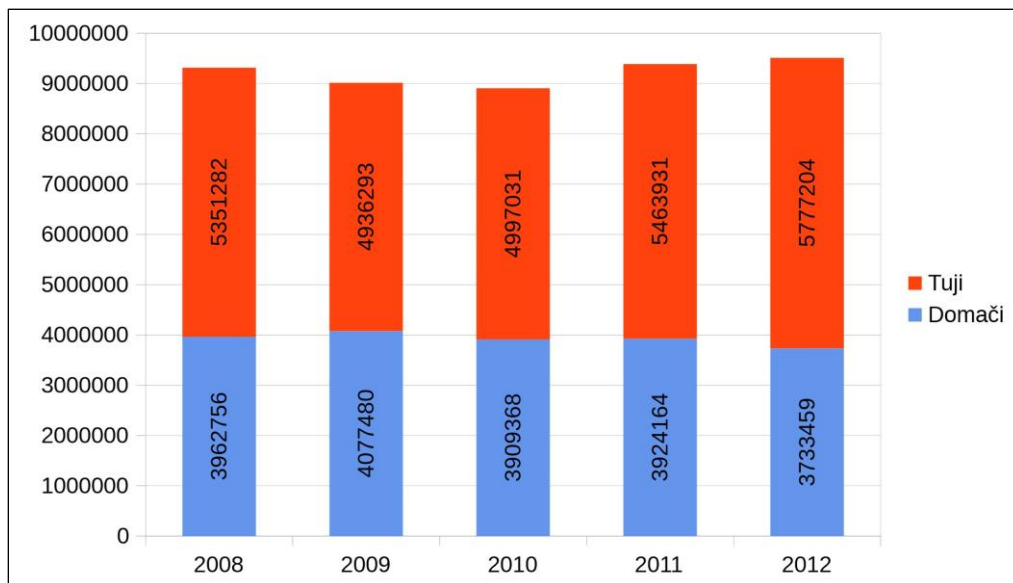
enako kot pred osamosvojitvijo Slovenije, na drugi strani pa je število turistov iz držav, kot so Nizozemska, Švedska in Velika Britanija, predstavljalo le okrog desetino vrednosti izpred osamosvojitve (slika 2).

Slika 2: Število prenočitev turistov iz posameznih držav v letih 1991 in 1992 v primerjavi z letom 1990 – bazni indeks (1990 = 100). Opomba: podatki za Jugoslavijo se nanašajo na turiste iz drugih jugoslovanskih republik (brez Slovenije).

Drug pomemben udarec za slovenski turizem je bila **svetovna finančna in gospodarska kriza**, ki je izbruhnila leta 2008 in katere posledice so se poznale predvsem v letih 2009 in 2010. Tudi v času kriz turisti niso naklonjeni temu, da bi se odpovedali turističnim potovanjem, zato pa spremenijo svoje počitniško ravnanje. Spremembe, ki so bile opažene v povezavi z gospodarsko krizo, so vključevale krajša potovanja, potovanja v bližnje destinacije, ki vplivajo na manjše transportne stroške, bivanje v cenejših nastanitvenih obratih, zmanjšano potrošnjo itd.

Čeprav je kriza pomembno vplivala na globalni turizem, so bili učinki na slovenski turizem neprimerno manjši kot v devetdesetih letih učinki osamosvojitve Slovenije in dogodkov na območju Jugoslavije. Tako se je leta 2009 število prenočitev v primerjavi z letom 2008 zmanjšalo samo za 3,2 %, v letu 2010 pa je bilo število prenočitev za 4,4 % manjše kot leta 2008 (slika 3). Odziv tujih turistov je bil v precejšnji meri povezan z gospodarskim dogajanjem v njihovih izvornih državah, število prenočitev slovenskih turistov pa se je leta 2009 celo nekoliko povečalo, kar je mogoče povezati tudi z odrekanjem številnih domačih turistov dražjim počitnicam v tujini. Tudi število turistov iz nekaterih drugih držav se je v tem obdobju povečalo; npr. število kitajskih turistov je bilo leta 2009 kar za 10,2 % večje kot v letu 2008, l. 2010 pa že za 52,3 % večje. Na drugi strani je bilo opazno izrazito zmanjšanje prenočitev turistov iz številnih drugih držav, npr. iz ZDA, Združenega kraljestva, Belgije itd.

Slika 3: Število prenočitev domačih in tujih turistov v obdobju 2008–2012. Vir: SURS, 2023.

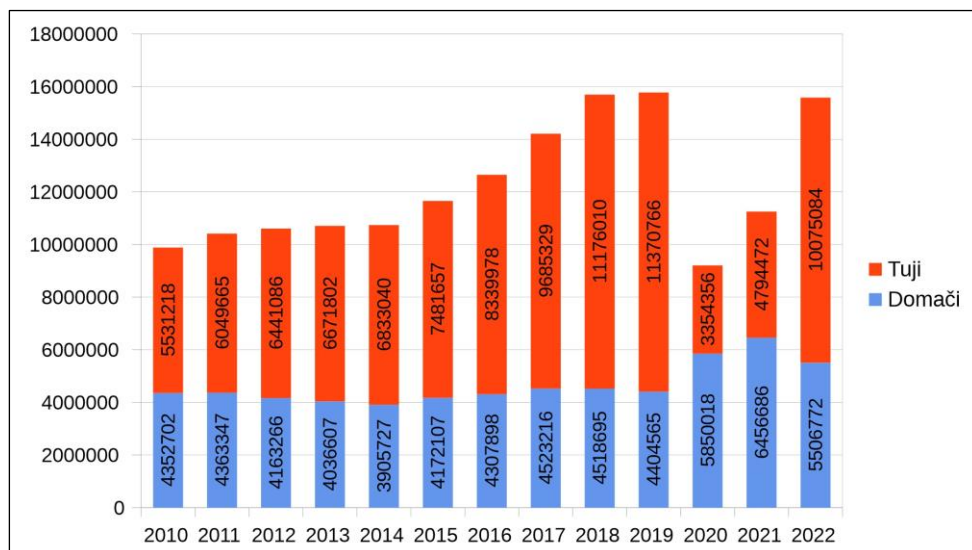
Bistveno močnejše kot svetovna gospodarska in finančna kriza je na slovenski turizem vplivala **pandemija covid-19**. Bolezni oz. epidemije so v preteklosti že večkrat vplivale na turizem. Med tovrstnimi primeri je – poleg že omenjenih primerov epidemije SARS-a in ebole – mogoče omeniti še epidemijo slinavke in parkljevke v Združenem kraljestvu leta 2001 (Frisby, 2003) ali pa epidemijo gripe A (H1N1) v Mehiki (Monterrubio, 2010). Turizem je bil v teh primerih žrtev poslabšanih zdravstvenih in epidemioloških razmer, hkrati pa je tudi sam lahko prispeval k širjenju epidemije.

V primerih omenjenih epidemij je šlo za manjši upad turističnega obiska, prizadeta pa so bila samo ali predvsem posamezna območja in ne svet v celoti. Za razliko od njih je pandemija covid-19 vplivala na globalno zmanjšanje turističnih tokov. Zaradi številnih epidemioloških ukrepov in omejitev (Gössling, Scott, Hall, 2021) ter bojzani zaradi povečanih zdravstvenih tveganj se je izrazito zmanjšalo število turističnih potovanj.

V Sloveniji je bil prvi primer okužbe ugotovljen 4. marca 2020, epidemija covid-19 pa je bila razglašena 12. marca. Učinki na področju turizma so bili izredno veliki. Leta 2020 je bilo število prenočitev kar 41,7 % manjše kot v letu 2019 (slika 4). To pa ni veljalo za prenočitve slovenskih turistov, ki so se v večji meri kot sicer odločali za letovanje v Sloveniji. Na to so vplivali tako turistični boni kot občutek večje zdravstvene varnosti pri letovanju v domači državi. Od obiska tujine so odvrčale tudi številne administrativne omejitve in zahteve. Število prenočitev domačih turistov je bilo tako leta 2020 večje kar za 32,8 %, leta 2021 pa celo 46,6 % večje kot leta 2019. V letu 2020 so prenočitve slovenskih turistov upadle samo v Ljubljani in mestnih občinah, najbolj pa se je povečalo število prenočitev v gorskih občinah, kar se je skladalo s tem, da so prebivalci Slovenije kot najbolj varne videli ravno počitnice v gorskih krajih. Na splošno so kot bolj varna ocenjevali turistična potovanja v manj oddaljene cilje in tiste oblike turizma, ki so navezane na bolj naravno okolje (Cigale, Lampič, 2022).

Na drugi strani je število prenočitev tujih turistov drastično padlo, a spet ne pri vseh turistih enako. Največji padec števila je bil zaznan pri turistih iz oddaljenih držav, zlasti azijskih, v zvezi z evropskimi pa kaže omeniti predvsem velik upad števila turistov iz Združenega kraljestva. Ker je bila intenzivna rast turističnega obiska v prejšnjem desetletju v precejšnji meri povezana s povečanim obiskom turistov iz zelo oddaljenih držav (npr. Koreja, Kitajska ...), se je njihova odsotnost zelo poznala tudi na skupnih kazalnikih turističnega obiska.

Različna območja so v različni meri doživela upad turističnega obiska. Še zlasti so bile hude posledice v mestnih občinah. Na splošno so bile najbolj prizadete občine na območju Ljubljane (vključno z Ljubljano, ki je bila v letu 2019 najbolj obiskana slovenska občina, pa tudi občine kot Log - Dragomer, Škofljica, Borovnica ...) ter nekateri nadpovprečno priljubljeni in prepoznavni turistični cilji, ki so sicer še posebej privlačni za turiste z bolj oddaljenih območij (npr. Bled, Postojna ...). Na drugi strani so nekatere občine zabeležile močan porast turističnega obiska, v nekaterih primerih tudi za več kot 100 % (npr. Sveti Jurij ob Ščavnici, Šmarje pri Jelšah, Loški Potok ...). Je pa pri tem šlo za občine, ki v Sloveniji niso med vodilnimi po številu prihodov in prenočitev turistov.

Slika 4: Število prenočitev domačih in tujih turistov v obdobju 2010–2022. Vir: SURS, 2023.

Eden izmed učinkov je bila tudi podaljšana povprečna doba bivanja, ki je leta 2019 znašala 2,5 dneva, leta 2020 pa 3,0 dneva. To povečanje je bilo med drugim posledica večjega deleža domačih turistov, za katere je bila že pred tem značilna daljša povprečna doba bivanja, pa tudi odsotnosti dobršnega dela tistih turističnih potovanj (v veliki meri organiziranih), ki so vključevala kratkotrajen obisk večjega števila najbolj prepoznavnih turističnih destinacij.

Tudi za slovenski turizem so občasne krizne situacije dejstvo, s katerim je treba računati. Značilnosti slovenskega turizma v krizi so bile vsakokrat drugačne, opazne pa so tudi nekatere skupne poteze. Tako se je v vseh primerih domači turist izkazal za bolj zanesljivega od tujih, katerih obisk je zmeraj bolj upadel. Posledično so bili najbolj prizadeti turistični kraji, ki so najbolj odvisni od njih in v številnih primerih predstavljajo najbolj prepoznavne slovenske turistične kraje, npr. Ljubljana, Bled, Postojna ... Zelo pomembne posledice turističnih kriz se kažejo tudi neposredno na gospodarskem področju (težave pri poslovanju, odpuščanja, propadi podjetij ...), kar v prispevku ni bilo obravnavano, zaradi gospodarske vloge turizma pa so takšne posledice zelo pomembne. Skupna značilnost vseh kriznih situacij je bila tudi ponovna rast turističnega obiska, ki opozarja na odpornost turizma na vpliv raznovrstnih negativnih dejavnikov. Ta odpornost je tudi posledica tega, da je turizem pomemben z vidika kakovosti življenja, saj posameznikom in družbi prinaša številne pozitivne učinke. To je bil tudi eden izmed razlogov, zakaj je velik del slovenske populacije okrnjena turistična potovanja v času pandemije covid-19 doživljal kot zelo moteča.

Ključne besede: turizem, Slovenija, osamosvojitve Slovenije, gospodarsko-finančna kriza, pandemija covid-19.

ABSTRACT

The paper deals with crisis situations in tourism, using Slovenia as an example, in the period since the country's independence. The effects of the various negative influencing factors are usually very diverse. The paper deals mainly with one aspect, namely the characteristics of tourism as revealed by the data of the accommodation statistics of the Statistical Office of the Republic of Slovenia. Since the early 1990s, Slovenian tourism has gone through several crises. Already Slovenia's independence was a severe blow to Slovenian tourism, as Slovenia was perceived as a dangerous tourist destination in the eyes of foreign tourists. In addition, the paper also deals with the effects of the global economic and financial crisis after 2008 and the effects of the Covid-19 pandemic.

For Slovenian tourism, too, occasional crisis situations are a fact of life that must be reckoned with. The characteristics of Slovenian tourism during the crises were different each time, but some common features can also be identified. For example, in all cases domestic tourists proved to be more reliable than foreigners, whose visits always decreased more. As a result, the places that are most dependent on tourists and in many cases represent the most famous Slovenian tourist destinations, e.g. Ljubljana, Bled, Postojna, etc. were the most affected. The common feature of all crisis situations was the renewed increase in tourist visits, which indicates the resilience of tourism to the influence of various negative factors. This resilience is also a consequence of the fact that tourism is important from the point of view of quality of life, as it has many positive effects on individuals and society. This was also one of the reasons why a large part of the Slovenian population found the restriction of tourist travel during the Covid-19 pandemic very disturbing.

Keywords: tourism, Slovenia, independence of Slovenia, economic and financial crisis, Covid-19 pandemic.

VIRI IN LITERATURA

1. Cigale, D., Lampič, B. (2022): Pandemija covid-19 in njeni učinki na turistično ravnanje slovenskega prebivalstva, *Dela*, št. 58, str. 125–149.
2. Frisby, E. (2003): Communicating in a crisis: The British Tourist Authority's responses to the foot-and-mouth outbreak and 11th September, 2001, *Journal of Vacation Marketing*, letn. 9, št. 1, str. 89–100.
3. Gössling, S., Scott, D., Hall, C. M. (2021): Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19, *Journal of Sustainable Tourism*, letn. 29, št. 1, str. 1–20.
4. Monterrubio, J. C. (2010): Short-term economic impacts of influenza A (H1N1) and government reaction on the Mexican tourism industry: an analysis of the media, *International Journal of Tourism Policy*, letn. 3, št. 1, str. 1–15.
5. Novelli, M., Gussing Burgess, L., Jones, A., Ritchie, B. W. (2018): 'No Ebola...still doomed' – The Ebola-induced tourism crisis, *Annals of Tourism Research*, letn. 70, str. 76–87.
6. Pauchant, T., Mitroff, I. (1992): *Transforming the crisis prone organization*. Jossey-Bass Publishers, San Francisco, CA.
7. Standl, H. (2004): *Tourismus in Entwicklungsländern unter dem Einfluss politischer Konflikte – das Beispiel Ägypten*. V: *Geographie der Freizeit und des Tourismus*. Bilanz und Ausblick. 2. Auflage. Oldenbourg, München, Wien.
8. SURS [Statistični urad Republike Slovenije] (2023): <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/155/turizem> (13. 4. 2023).
9. UNWTO (2023): <https://www.unwto.org/> (13. 4. 2023).

TURIZEM NA KMETIJI V SLOVENIJI – KAKO SE TRADICIONALNA DOPOLNILNA DEJAVNOST SOOČA S SPREMEMBAMI V KMETIJSTVU IN TURIZMU

FARM TOURISM IN SLOVENIA- HOW A TRADITIONAL SUBSIDIARY ACTIVITY COPE WITH CHANGES IN AGRICULTURE AND TOURISM

dr. Barbara Lampič

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo

barbara.lampic@ff.uni-lj.si

Vabljen predavateljica

Razširjen povzetek

1. UVOD

Turizmu na kmetiji pri obravnavi turistične dejavnosti v Sloveniji ne pripisujemo večjega pomena, saj imajo turistične kmetije z nastanitvijo skromnih 3,4 % vseh turističnih postelj oziroma se na turističnih kmetijah izvede komaj 2,7 % vseh prenočitev (SURs, 2021). Večjo veljavo in učinke pa ima turizem na kmetiji lahko na posameznih podeželskih območjih. Posebej velja izpostaviti kmetije, ki izvajajo dopolnilne dejavnosti s področja turizma na kmetiji (skupaj jih je 1215), v povezavi z ohranjanjem kmetijstva, poselitve in kulturne pokrajine na območjih z omejenimi dejavniki za kmetijstvo, saj jim le-te omogočajo dodaten vir oziroma stabilizacijo dohodka na kmetiji, povečujejo možnosti prodaje kmetijskih pridelkov in izdelkov (na sami kmetiji) ter učinkovitejšo rabo številnih drugih virov (Cigale in sod., 2013; Potočnik in sod., 2016). Spremembe v turističnem obnašanju, intenzifikacija in specializacija kmetijske proizvodnje ter razmah vrste novih oblik turizma in rekreacije v podeželskem prostoru pa nujno zahtevajo številne prilagoditve t.i. tradicionalnih slovenskih turističnih kmetij.

Tako lahko turizem na kmetiji obravnavamo z dveh plati: s pozicije kmeta, ki mu predstavlja dopolnilen vir zaslužka ali pa s pozicije obiskovalca, ki ob obisku kmetije praviloma pričakuje pristno izkušnjo podeželja, ki jo bodisi izkusi preko domače ponudbe hrane in pijače, prijetnega podeželskega ambienta, interakcije z gostiteljem - kmetom idr. A pestra in zelo hitro spreminjajoča turistična ponudba slovenskega podeželja presega ponudbo tradicionalne turistične kmetije, zato se mora slednja v spremenjenih razmerah vedno bolj »dokazovati« (Lampič, Potočnik, 2017). Tako turistične kmetije izboljšujejo, dopolnjujejo in posodablja svojo ponudbo ter se prilagajajo sodobnim zahtevam gostov.

2. KAJ VSE VKLJUČUJE TURIZEM NA KMETIJI IN KOLIKŠEN JE NJEGOV OBSEG?

Leta 2020 je bilo v Sloveniji aktivnih okoli 68.300 kmetij, med njimi je bilo 4.930 takšnih, ki so izvajale eno oziroma večje številnih dopolnilnih dejavnosti. Po Uredbi o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji iz leta 2015 se na kmetiji lahko opravlja cela vrsta različnih dopolnilnih dejavnosti (združenih v deset glavnih skupin – od predelave primarnih kmetijskih pridelkov, prodaje kmetijskih pridelkov in izdelkov, dejavnosti povezanih s tradicionalnimi znanji, turizem na kmetiji, storitev s kmetijsko mehanizacijo, svetovanje in usposabljanje do dejavnosti socialnega varstva (Slika 1)) (Uradni list RS, št. [151/22](#)).

Formalno omenjena uredba opredeljuje tudi značilnosti, obseg in pogoje, ki jih mora kmetija izpolnjevati za opravljanje dopolnilne dejavnosti.

Med desetimi skupinami dopolnilnih dejavnosti, ki jih kmetje lahko (ob osnovni dejavnosti – kmetijski pridelavi) izvajajo na svojih kmetijah, je turizem na kmetiji zagotovo med bolj prepoznanimi in uveljavljenimi. Med skupaj 20.195 registriranimi dopolnilnimi dejavnostmi številčno prevladujejo dopolnilne dejavnosti iz skupine storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo (registriranih 6.996 dejavnosti) in iz skupine predelava primarnih kmetijskih pridelkov (4.471 dejavnosti), tistih iz skupine turizem pa je 1.888 (Slika 1). Za primerjavo navajamo, da smo imeli v Sloveniji leta 2004 registriranih komaj 2.215 dopolnilnih dejavnosti, leta 2017 pa že 17.298 (Potočnik Slavič in sod., 2016; Kerma in sod., 2023). Torej je bilo leta 2020 skoraj 10 % vseh registriranih dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v Sloveniji neposredno povezanih s turizmom.

Št.	Glavne skupine dopolnilnih dejavnosti	Število registriranih dopolnilnih dejavnosti
1	predelava primarnih kmetijskih pridelkov	4.471
2	predelava gozdnih lesnih sortimentov	1.469
3	prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij	1.108
4	vzreja in predelava vodnih organizmov	37
5	turizem na kmetiji	1.888
6	tradicionalna znanja na kmetiji, storitve oziroma izdelki	2.213
7	predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov	586
8	storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela	6.996
9	svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo	1.418
10	socialno varstvo	9
Skupaj		20.195

Slika 1: Preglednica glavnih skupin dopolnilnih dejavnosti na kmetiji in skupno število registriranih dopolnilnih dejavnosti v Sloveniji leta 2020. Vir: Kerma in sod., 2023.

Omenjenih 1.888 turističnih dopolnilnih dejavnosti je leta 2020 opravljalo 1.215 kmetij oziroma skoraj četrtnina vseh kmetij z dopolnilno dejavnostjo v Sloveniji. Najbolj prepoznano, t.i. klasično turistično ponudbo, torej nastanitev na kmetiji in ponudbo hrane in pijače, je nudilo 957 kmetij. Pogosto obiskovalci turistično kmetijo enačijo s (poceni) ponudbo domače hrane in pijače (nedeljsko kosilo in izlet) ter nastanitvijo, precej manj pa je znano, da turistične kmetije lahko ponujajo tudi vrsto dejavnosti, ki niso vezane zgolj na gostinsko ponudbo (npr. oddaja prostora za piknike, možnosti ježe živali, prevoz gostov z vprego, muzeji in druge tematske zbirke idr.) (Slika 2).

Podrobnejši pregled vseh dopolnilnih dejavnosti s področja turizma kaže na celo paleto “podpornih” dejavnosti, ki povečujejo oziroma dopolnjujejo obseg ponudbe na sami kmetiji ter večajo privlačnost

podeželskega prostora za različne ciljne skupine (Slika 2). Prevladujejo kmetije z gostinsko turistično dejavnostjo, ki nudijo nastanitve (skupaj 589). Druga najbolj pogosta oblika turizma na kmetiji, ki je gostinska dejavnost, so izletniške kmetije (490), vinotoči in osmice pa so razmeroma redki. V zadnjih letih se kmetje vse pogosteje odločajo za »popestritev« ponudbe in tako npr. tržijo idiličen podeželski prostor (okolico kmetije) z oddajanjem površin za piknike (271 kmetij), drugi v ponudbo vključujejo svoje domače živali (ježa nudi 135 kmetij, prevoz potnikov z vprežnimi vozili pa 110). Nekateri kmetje se odločajo tudi za prijavo organizacijsko in investicijsko bolj zahtevnih dejavnosti – precej nov in inovativen je npr. apiturizem (42 kmetij, v povezavi z razširjenim čebelarstvom v Sloveniji).

Vrsta dopolnilne dejavnosti	Št. kmetij, ki izvaja dejavnosti
turizem na kmetiji – gostinska dejavnost	1.219
turistična kmetija z nastanitvijo	589
izletniška kmetija	490
vinotoč	100
osmica	40
turizem na kmetiji – ni gostinska dejavnost	669
prevoz potnikov z vprežnimi vozili in traktorji	110
ježa živali	135
oddajanje površin za piknike	271
muzeji in tematske zbirke	64
tematski parki	44
apiturizem	42
športni ribolov na kmetiji	3

Slika 2: Vrste dopolnilnih dejavnosti, ki se lahko izvajajo v okviru turizma na kmetiji in število kmetij, ki so posamezno dejavnost izvajale leta 2020. Vir: Ministrstvo za kmetijstvo ..., 2022.

Na turističnih kmetijah ima ključno vlogo lastna pridelava pridelkov (praviloma morajo zagotoviti najmanj 50 % lastnih pridelkov) oziroma je pomembna pridelava drugih bližnjih kmetij (dovoljen dokup do 25 % pridelkov), kar zagotavlja vpetost turističnih kmetij v lokalno okolje in gospodarstvo. Turistična kmetija s področja gostinske dejavnosti lahko v prosti prodaji dokupi največ 25 % surovine in izdelke, vse ostalo pa mora biti pridelano na kmetiji oziroma na drugih kmetijah (Uradni list RS, št. [151/22](#)). Zato kmetije, ki izvajajo turistično dopolnilno dejavnost, skoraj praviloma le-to dopolnjujejo še z drugimi dopolnilnimi dejavnostmi na kmetiji (npr. s predelavo kmetijskih pridelkov, ki jih, zaradi obiskovalcev, tudi lažje in hitreje prodajo kar na sami kmetiji).

3. NEKATERE ZNAČILNOSTI SLOVENSkih TURISTIČNIH KMETIJ

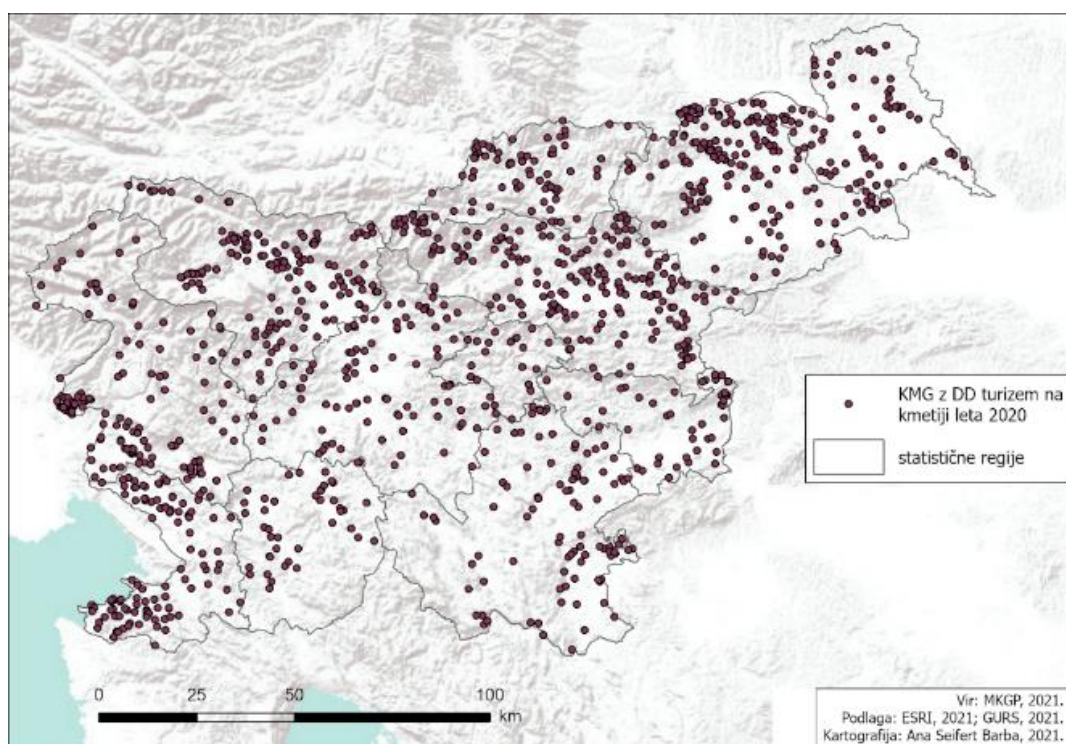
V začetkih razvoja dopolnilnih dejavnosti na kmetiji je bil nosilec dejavnosti praviloma kar sam kmet (gospodar kmetije), zadnja leta pa ugotavljamo, da je prav na turističnih kmetijah nosilec te dejavnosti pogosto drug družinski član in ne gospodar. Kot zanimivost velja omeniti, da je pri večini dopolnilnih dejavnosti na kmetiji delež žensk kot nosilk pomembneje zastopan.

Velikost kmetije (razpoložljivost kmetijskih zemljišč) kaže na pridelovalni potencial kmetije. Tiste, ki izvajajo dopolnilne dejavnosti, so pomembno večje (povprečna velikost preko 16 ha) od povprečne slovenske kmetije (po podatkih SURS znašala 7 ha leta 2020). Povprečna velikost turističnih kmetij je

okoli 11 ha (Kerma in sod., 2023). Turistične kmetije pa niso večje zgolj po obsegu kmetijskih zemljišč ampak so tudi bolj podjetne in inovativne v smislu diverzificiranja svojega dohodka z različnimi dopolnilnimi dejavnostmi. Tako imajo povprečno prijavljenih 4,1 dopolnilne dejavnosti (Ministrstvo za kmetijstvo ..., 2022).

Za geografe je zanimiva predvsem prostorska razporeditev turističnih kmetij. V grobem lahko govorimo o treh tipih turističnih kmetij glede na njihovo lokacijo: 1) turistične kmetije v zaledju pomembnejših turističnih krajev oziroma na pokrajinsko najbolj privlačnih območjih, 2) turistične kmetije z gostinsko ponudbo v navezavi na bližino trga (v zaledju mestnih območij, tudi blizu meje ali/in na vinogradniških območjih ter 3) turistične kmetije, kjer so razlogi za nastanek večinoma povezani predvsem z ugodnimi možnostmi na strani ponudbe (razpoložljiva delovna sila, prostori, tradicija) in potrebami po dodatnem dohodku.

Kot smo že omenili, podeželski ambient in kvalitetno naravno okolje sodita med pomembna dejavnika privlačnosti za obiskovalce turističnih kmetij. Zato prihaja do značilnih zgostitev, med katere sodijo npr. Goriška brda, Solčavsko, širša okolica Maribora ter Koprsko primorje in tudi območje Bohinja in zaledja Bleda. Gre za območja, za katera je značilno nadpovprečno turistično povpraševanje, povezano z izrazito pokrajinsko privlačnostjo, ali pa je nadpovprečno povpraševanje povezano z bližino urbanih območij ter v precejšnji meri le kratkotrajnim (enodnevnim, nekajurnim) obiskom tamkajšnjega prebivalstva (Kerma in sod., 2023).

Slika 3: Prostorska razporeditev turističnih kmetij kaže na njihovo precejšnjo razpršenost. Vir: Kerma in sod., 2023.

Prostorska razporeditev turističnih kmetij z nastanitvijo torej nakazuje, da turizem na kmetiji ni pomemben dejavnik stopnjevanja pritiskov obiskovalcev. Tudi povprečna doba bivanja na turističnih kmetijah je kratka (2,3 dni leta 2019), predvsem pa je na turističnih kmetijah značilna izrazita

sezonskost obiska. Leta 2019 je bilo v juliju in avgustu na turističnih kmetijah zabeleženih 46,7 % letnih prenočitev, v vseh objektih pa 34,7 % (Cigale in sod., 2022).

Slika 4: Španova kmetija je sicer ena starejših domačij na Jezerskem, a se je z menjavo generacij, ekološkim načinom kmetovanja, vzpostavitvijo turistične dejavnosti in temeljito prenovo objektov njihova ponudba močno razširila in precej spremenila. Avtorica: Barbara Lampič.

4. PREPOZNANE TEŽNJE V RAZVOJU TURIZMA NA KMETIJI IN MOŽNOSTI RAZISKOVANJA

Če na obseg dopolnilne dejavnosti turizma na kmetiji gledamo zgolj preko statističnih podatkov, ostaja le-ta v Sloveniji dokaj stabilen oziroma beležimo rahel porast. To ni povsem v skladu s trendom siceršnje rasti raznovrstne turistične ponudbe (in turistično infrastrukturo) na podeželju. Zaznavamo namreč neprestano širitev turistične ponudbe, ki pogosto trži splošno prepoznane »attribute« kmetije in podeželja (kot so npr. domačnost, lokalnost, pristnost, mir, neokrnjeno naravo, ...). Vendar tak podeželski turizem marsikdaj sploh ni več neposredno povezan s kmetijo in kmetijsko dejavnostjo (Cigale in sod., 2022), nosilci te ponudbe pogosto niso kmetje. Tudi nekatere turistične kmetije so svojo turistično ponudbo, zaradi povečanja obsega in načina izvajanja, primorane prijaviti kot samostojno turistično dejavnost (najpogosteje kot s.p.) in se ne izvaja več v okviru kmetije.

Turistične kmetije, kot jih še poznamo v Sloveniji, so s svojim delovanjem in ponudbo dejansko najboljši promotorji slovenskega podeželja in kmetijstva pa tudi trajnostnega turizma. Zaradi spreminjanja navad in pričakovanj turistov/obiskovalcev pa so kmetje primorani svojo ponudbo vse bolj prilagajati novim potrebam in standardom. Tako tudi v turistični ponudbi slovenskih kmetij zaznavamo proces večje specializacije (npr. visoka kakovost gostinskih storitev, izbrana ponudba nadstandardnih nastanitev ipd.), kar lahko vodi tudi v postopno opuščanje kmetovanja kot primarne gospodarske dejavnosti (Cigale in sod., 2022).

Prepoznavanje razširjenosti in vloge turizma na kmetiji v lokalnem okolju, njenih pozitivnih in negativnih učinkov, iskanje možnosti sodelovanja z lokalno skupnostjo ipd. je lahko odlična priložnost za raziskovanje na ravni osnovnošolskega in srednješolskega pouka geografije ter izbirnega predmeta turistična vzgoja v osnovni šoli. Ponuja možnosti za terensko delo (izvedba intervjujev, anket, različnih popisov (npr. turistične infrastrukture) ipd.) in omogoča pristen stik učencev s kmetom. Še bolj

zanimivo je raziskovanje npr. navad obiskovalcev, saj so pomemben »uporabnik« in s svojo prisotnostjo tudi sooblikovalec podeželskega prostora.

Ključne besede: turizem na kmetiji, diverzifikacija dohodka na kmetiji, privlačnost, podeželje, Slovenija.

ABSTRACT

Due to the legal framework the Slovenian tourist farms are strongly connected to their own agricultural production and the local rural environment. Farm tourism as a very stable and well known subsidiary activity is important from the point of view of rural development and the preservation of agriculture. At the end of 2020, there were 1215 tourist farms (among 4930 farms with subsidiary activity) with a total of 1888 registered subsidiary activities in the field of tourism. It is crucial that this allows them to use various resources on the farm more efficiently and to diversify the farm income. But the rapidly changing tourist offer of the Slovenian countryside outgrows the offer of the "traditional" tourist farms which are forced to "prove" themselves in the changed conditions. Thus, tourist farms are forced to improve, supplement and update their offer and adapt to the modern expectations and standards of tourists.

Keywords: farm tourism, farm income diversification, attractiveness, countryside, Slovenia.

VIRI IN LITERATURA

1. Cigale, D., Gačnik, A., Jurinčič, I., Kerma, S., Lampič, B., Potočnik Slavič, I. (2022): Characteristics of the gastronomic offer on tourist farms in Slovenia. V: TUBIČ, Dejan (ur.). *Rural tourism: quality, sustainability, inclusiveness* : congress proceedings : 5th International Rural Tourism Congress : Croatia, Cavtat, April 27th–30th, 2022.
2. Cigale, D., Lampič, L., Potočnik Slavič, I. (2014): Geografske značilnosti turizma na kmetiji. V: Geografsko raziskovanje turizma in rekreacije v Sloveniji. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 67–88.
3. Cigale, D., Lampič, B., Potočnik Slavič, I. (2013): Interrelations Between Tourism Offer and Tourism Demand in the Case of Farm Tourism in Slovenia. *European Countryside*, 5, 4, str. 339–355.
4. Kerma, S., Gačnik, A., Jurinčič, I., Juvan, E., Bojnec, Š., Bandelj, D., Baruca Arbeiter, A., Hladnik, M., Lampič, B., Cigale, D., Potočnik Slavič, I., Robečar, M., Bavec, F., Bavec, M. (2023): Možnosti nadaljnega razvoja vinskega in gastronomskega turizma na kmetijah, zaključno poročilo, Univerza na Primorskem, Fakulteta za turistične študije – Turistica, Portorož.
5. Lampič, B., Potočnik Slavič, I. (2017): Prožne kmetije kot gibalno trajnostnega razvoja slovenskega podeželja. V: Lampič, B. (ur.), Zupančič, J. (ur.). *Raziskovalno-razvojne prakse in vrzeli trajnostnega razvoja Slovenije*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 30–48, *E-GeograFF*, 9. Pridobljeno: http://geo.ff.uni-lj.si/sites/default/files/e-geograff_9.pdf (8. 5. 2023).
6. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (2022): Register kmetijskih gospodarstev (Interni, neobjavljeni podatki).
7. Potočnik Slavič, I., Cigale, D., Lampič, B., Perpar, A., Udovč, A. (2016): (Ne)raba razpoložljivih virov na kmetijah v Sloveniji, *GeograFF* 19, Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete.
8. Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji. Uradni list RS, št. 57/2015, 36/2018, 151/22.

VINSKE TURISTIČNE CESTE KOT AKTIVNI VMESNIK MED POKRAJINO, NJENIMI PREBIVALCI IN OBISKOVALCI

WINE TOURIST TRAILS AS AN ACTIVE INTERFACE BETWEEN THE LANDSCAPE, ITS INHABITANTS AND VISITORS

dr. Irma Potočnik Slavič

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo

Irma.PotocnikSlavic@ff.uni-lj.si

Vabljeni predavateljica

Razširjeni povzetek

1. OD VINSKE TURISTIČNE CESTE DO VMESNIKA

Vinske turistične ceste predstavljajo zanimiv in pomemben element turistične infrastrukture na vinorodnih območjih. Vinske turistične ceste so označene poti, ki nas vodijo mimo vinogradov, lokacij naravne in kulturne dediščine do vinogradniških turističnih kmetij, vinskih kleti, vinotočev in vinotek. Pri umeščanju in razvoju vinskih turističnih cest so zanimivi trije vidiki:

1. **s prostorsko-okoljskega vidika** gre za zanimiv linijski koncept (»cesta«), ki vključuje več točk (npr. vinotoč, turistična kmetija z nastanitvijo, razgledišče, zavarovano območje, enota kulturne dediščine ipd.), ki so medsebojno mrežno povezane;
2. **z gospodarsko-socialnega vidika** gre za trženje in neposredno prodajo na »lokaciji«, ki vključuje proizvajalce, predelovalce in ponudnike proizvodov in storitev na vinorodnih območjih;
3. **z regionalno-razvojnega vidika** gre za pristop k spodbujanju razvoja od spodaj navzgor, ki temelji na endogenih razvojnih potencialih podeželja, ki pa mora biti ustrezno podprt tudi s politiko razvoja podeželja.

Na primeru Goriških brd, ki jih po različnih kriterijih uvrščamo v eno najbolj značilnih in specializiranih slovenskih vinorodnih območij, smo analizirali, kako vinske turistične ceste opravljajo funkcijo aktivnega vmesnika med pokrajino, njenimi prebivalci in obiskovalci. Vmesniki so verjetno bolj poznani na področju računalništva in tehnologije, saj *»omogočajo medsebojno delovanje dveh sicer nezdružljivih sistemov«* (SSKJ, 2016). Vmesniki povezujejo različne dele istega sistema in omogočajo učenje drug od drugega in z drugimi (Nyhan, 2007). So točke, kjer se v »živo« srečajo posamezniki z različnimi interesi in običajno tudi z različno močjo avtoritete (Guštin, 2018). Vinske turistične ceste kot vmesnik predstavljajo fizično stičišče akterjev (na primer kmetov, turističnih ponudnikov, obiskovalcev, lokalnega prebivalstva, izobraževalno-svetovalnih ter upravnih ustanov ipd.) in funkcij (na primer kmetijske, turistične, naravno- in kulturovarstvene, izobraževalne). Sodelovanje in vključevanje različnih akterjev ter prepletanje različnih funkcij v vmesniku je lahko tudi povod za učenje in inovacije, pa tudi poligon za nastanek in razreševanje konfliktov na podeželju.

Slika 1: Umestitev Briške vinske turistične ceste v lokalno okolje. Avtorica: I. Potočnik Slavič, 2008.

2. GORIŠKA BRDA: SPECIALIZIRANA, INTENZIVNA IN INOVATIVNA KMETIJSKA POKRAJINA

Goriška brda, od leta 1994 tudi samostojna obmejna občina Brda (72 km², 5.641 prebivalcev; SURS, 2023), so geografsko zaokroženo območje, le južni in skrajni zahodni del v skladu z razmejitvijo po drugi svetovni vojni pripadata Italiji. Večinoma jih sestavlja mehko flišno gričevje, dobro desetino predstavljajo trde karbonatne kamnine; izoblikovala se je gosta hidrografska mreža kratkih vodotokov s hudourniškim značajem. Goriška brda sestavljajo štiri pokrajinskoekološke enote: višje gričevje, lapornata slemena, nižje gričevje s širokimi dolinami in aluvialne ravnice. Zaradi dokaj živahne tektonike in izrazite erozije so za gričevnata pobočja značilni razmeroma strmi nakloni (s potencialnimi usadi in plazovi), še posebej izraziti v zgornjih Brdih (Potočnik Slavič, 2010). Prst je rodovitna, strma osončena pobočja je človek preoblikoval v terasirano pokrajino, primerno zlasti za vinsko trto (vinogradi zavzemajo več kot četrtino površja občine; Kerma in sod., 2023); vinorodni okoliš Goriška brda je del Primorske vinorodne dežele. Goriška brda fiziognomsko in zaposlitveno spadajo med najbolj kmetijske pokrajine v Sloveniji.

Slika 2: Zaradi ugodnih submediteranskih podnebnih danosti je v Goriških brdih poleg vinogradništva in vinarstva razvito sadjarstvo in oljkarstvo, kar predstavlja osnovo za razvoj turizma na podeželju.

Avtorica: I. Potočnik Slavič, 2021.

Pomemben razvoj je vinogradništvo v Goriških brdih doživelo v 90-ih letih 20. stoletja, ko so posamezniki po vzoru italijanskih vinarjev začeli s samostojno predelavo, polnjenjem steklenic in prodajo vina pod lastno blagovno znamko. Italijanski zgledi so bili desetletja pomembni za tehnologijo obdelovanja vinograda in še posebej za tehnologijo kletarjenja, ki je prilagojena zasebnemu vinogradništvu. Izziv je bilo tudi poznavanje celotnega krogotoka pridelovanja v Italiji, od nabave semen in sadik do prevoza in trženja pridelkov ter načina poslovanja kmetov z državo in bankami. Tuje izkušnje so Brici prenesli v domače okolje, ko so njihove kmetije dosegle za to primerno stopnjo razvoja. V spodnjih Goriških brdih se kulturne terase vseskozi obnavljajo (Ažman Momirski in sod., 2008, 5): površina vinogradov v Goriških brdih se je v tridesetih letih povečala za indeks 160 (ali 704 ha), in sicer s 1.190 ha (leto 1994) na 1.894 ha (leto 2022; Kerma in sod., 2023). Obenem so se v vinorodnem okolju Goriška brda zgodili največji premiki k izboljšanju velikostne sestave vinogradov (63 % pridelovalcev grozdja obdeluje več kot hektar vinogradov; Ažman Momirski in sod., 2008) oziroma je v Goriških brdih nadpovprečna zgostitev vinogradnikov, ki pridelajo nad 5.000 kg grozdja (Kerma in sod., 2023). Večji in manjši vinogradniki (skupaj ok. 450; Ribolica, 2022), ki so se vključili v kmetijsko zadrugo, so večinoma polkmetje. Vino v Brdih proizvajajo zasebniki, ki so lahko: fizične osebe (lahko tudi čisti vinogradniki); kmetje, ki poleg drugih kultur pridelujejo grozdje in vino; zaposleni oziroma polkmetje; upokojenci, katerim vinogradništvo predstavlja le dodaten vir zaslužka; ljubiteljski pridelovalci vina, ki vino pridelajo le za lastne potrebe. Vzporedno obstajata dva sistema, ki preko Konzorcija Brda poskušata usklajevati interese: kooperanti se povezujejo z zadrugo pri proizvodnji, predelavi, prodaji in trženju, medtem ko se individualni vinogradniki in vinarji odločajo za samostojno pot.

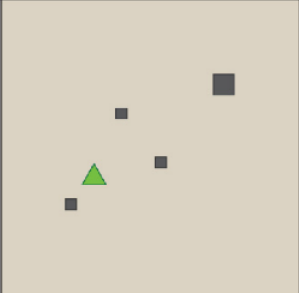
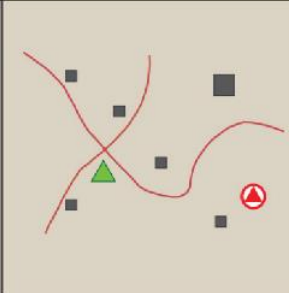

Slika 3: Terasirana pokrajina, termalni pas in submediteransko zaledno podnebje so ključni predpogoji za sadjarstvo v Goriških brdih. Avtorica: I. Potočnik Slavič, 2013.

Češnja se je v Goriških brdih razširila na prehodu iz 19. v 20. stoletje predvsem zaradi povezave Gorice in zaledja z železnico, ki je omogočila hitro dostavo sadja v osrčje Avstro-Ogrske. Vmes je prišlo do njihovega odstranjevanja, zadnje čase pa so jih začeli ponovno saditi in cepiti (tudi s starimi briškimi sortami), vendar verjetno nekdanjega obsega ne bodo več dosegli. Breskev se je tržno promovirala šele z italijansko nadvlado v obdobju med obema svetovnjima vojnama. Druge vrste sadja (marelice, hruške, smokve, kivi, kaki) so manj pomembne; v zadnjem času se je pomen sadjarstva zaradi prevlade vinogradništva močno zmanjšal. Oljka je po pozebi v 50-ih letih 20. stoletja zdaj ponovno v vzponu. V preteklosti so se domačini ukvarjali tudi s prodajo in pripravo prunel (lupljene slive).

2.1 RAZVOJNE FAZE TURIZMA V GORIŠKIH BRDIH

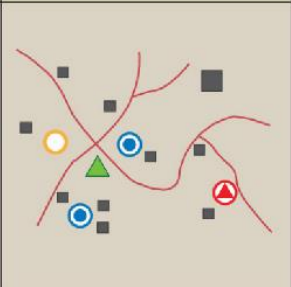
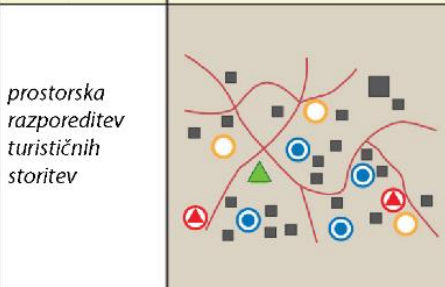
V Goriških brdih se je turizem razvijal vzporedno z razvojem kmetijstva. Pred letom 1989 (1. faza) je bilo tako v Goriških brdih le za vzorec drobnih individualnih ponudnikov ležišč: nekaj jih je bilo na prvih turističnih kmetijah (npr. Štekar v Snežatnem; Kerma in sod., 2023), več je bilo sobodajalcev. Turistični razvoj je v Goriških brdih močnejši impulz pridobil sredi 90-ih let 20. stoletja, ko je bila vzpostavljena Briška vinska turistična cesta (2. faza), Goriška brda pa so – predvsem po zaslugi vinogradništva in sadjarstva – postajala bolj prepoznavna turistična destinacija. Ker je bilo nastanitvenih možnosti malo, je prevladoval predvsem izletniški enodnevni turizem. V turistično ponudbo so se vključevale turistične kmetije (večinoma večje in tržno usmerjene) v spodnjem in srednjem delu Brd, ki so se odločale za trženje pridelkov na domu, saj je bila med njimi speljana vinska turistična cesta (s površino 66 km²).

Razvojna faza	1. faza posamezniki	Razvojna faza	2. faza širjenje inovacij, vinska turistična cesta
obdobje	do 1989	obdobje	1990-1994
prostorska razporeditev turističnih storitev		prostorska razporeditev turističnih storitev	

Opomba: glej legendo pri Sliki 8.

Slika 4: Shematizirani prikaz razvoja turizma v Goriških brdih – 1. in 2. faza. Vir: Potočnik Slavič in Kovačič Marinič, 2022.

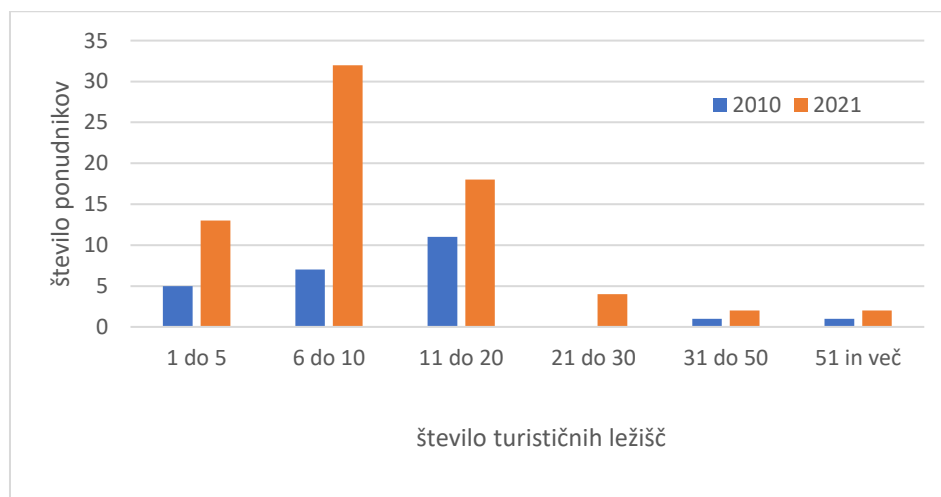
S postopnim mreženjem, tj. razvojem in povezovanjem dogodkov, vezanih na vino (Brda in vino, Dnevi odprtih kleti) in sadje (Praznik češenj) ter kongresnim turizmom (3. faza) se je postopno povečevalo število ponudnikov turističnih storitev, Briško vinsko turistično cesto pa so postopoma nadgradili s tematskimi potmi, da so lahko povezali še druge ponudnike (vina in sadja), ki niso bili neposredno locirani ob Briški vinski turistični cesti. Tako so se postopno oblikovale večje zgojitve raznovrstnih turističnih storitev (Medana, Kojško, Šmartno, Dobrovo ipd.; 4. faza).

Razvojna faza	3. faza mreženje	Razvojna faza	4. faza zgostitve in novinci
obdobje	1995-1999	obdobje	2000-2009
prostorska razporeditev turističnih storitev		prostorska razporeditev turističnih storitev	

Opomba: glej legendo pri Sliki 8.

Slika 5: Shematizirani prikaz razvoja turizma v Goriških brdih – 3. in 4. faza. Vir: Potočnik Slavič in Kovačič Marinič, 2022.

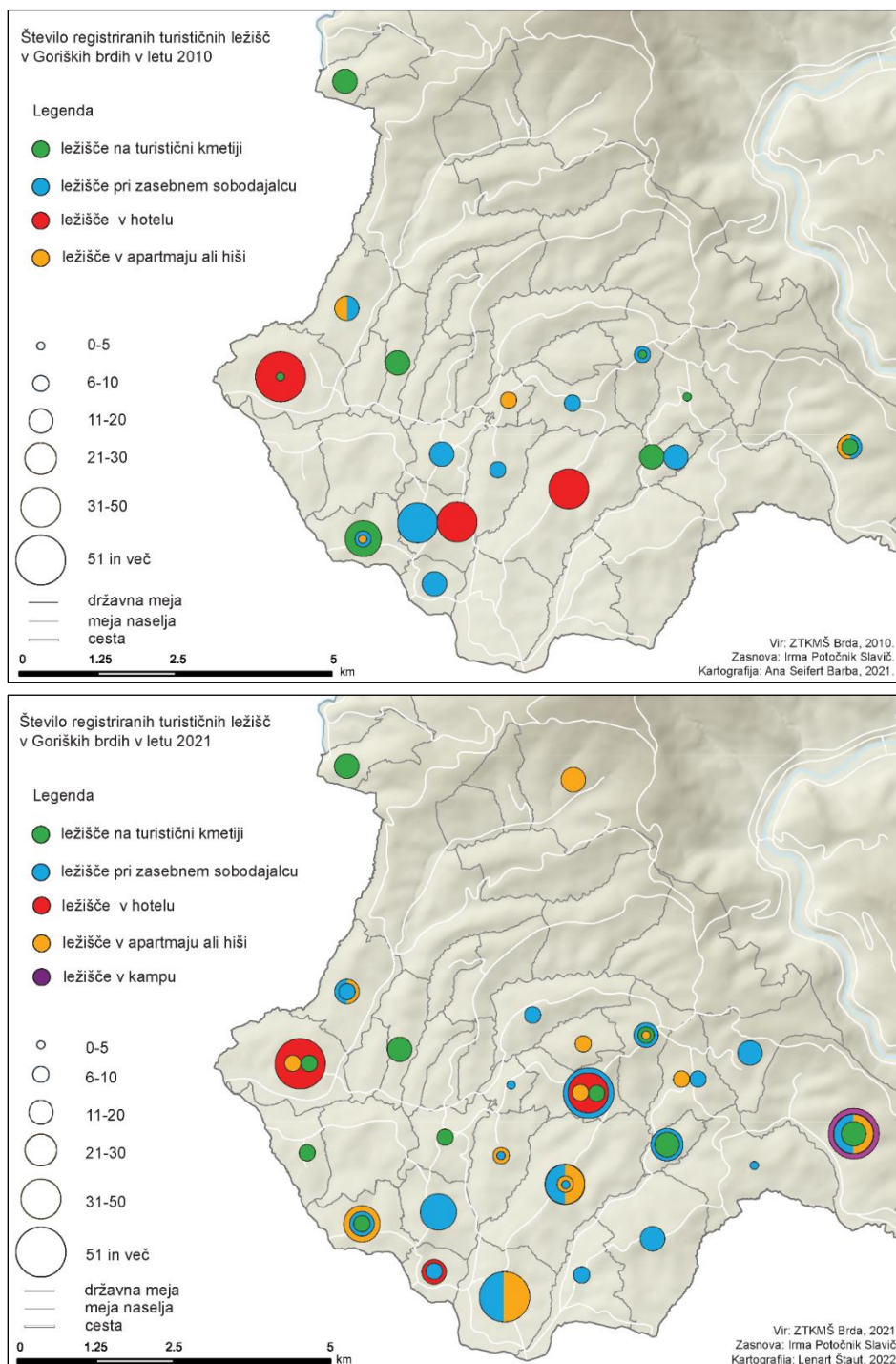
Analiza v letu 2008 (Potočnik Slavič, 2010) je nakazala, da se v Goriških brdih soočajo s pomanjkanjem prenočitvenih kapacitet in njihovo razpršenostjo, zato je bil eden glavnih ciljev povečati nočitvene zmogljivosti (pojavi se predlogi za gradnjo več majhnih kakovostnih hotelov za ciljne skupine). V letu 2010 je 25 ponudnikov nudilo 356 ležišč: večina je imela med 11 do 20 ležišč (Potočnik Slavič, 2012). Zanimiva je primerjava števila in velikostne strukture turističnih ležišč v Goriških brdih v letu 2021: na 77 lokacijah so nudili 899 ležišč, pri čemer prevladujejo ponudniki z manjšim številom ležišč (6 do 10 ležišč; Potočnik Slavič in Kovačič Marinič, 2022).

Slika 6: Število ponudnikov turističnih nastanitev v Goriških brdih glede na število ležišč – primerjava med letoma 2010 in 2021. Vir podatkov: ZTKMŠ Brda, 2022.

V zadnjih desetih letih (5. faza) tako v Goriških brdih sledimo intenzivnemu razvoju »turistične« pokrajine, ki skuša prvotno kmetijsko proizvodno pokrajino nadgraditi s številnimi dogodki (Praznik rebule in oljčnega olja, Briška ohcet itd.), z novimi tematskimi potmi (poimenovane po avtohtonih vrstah češenj, Alojzu Gradniku), oblikovanjem turističnih zgodb, promocijo trajnostnega in zelenega turizma (13 znakov Slovenia Green za nastanitve in gastronomijo v letu 2023, destinacija ima certifikat

Slovenia Green; Strategija razvoja ..., 2022), z odličnostjo in znamčenjem destinacije. Temu so sledile tudi investicije v turistične, nastanitvene in druge objekte.

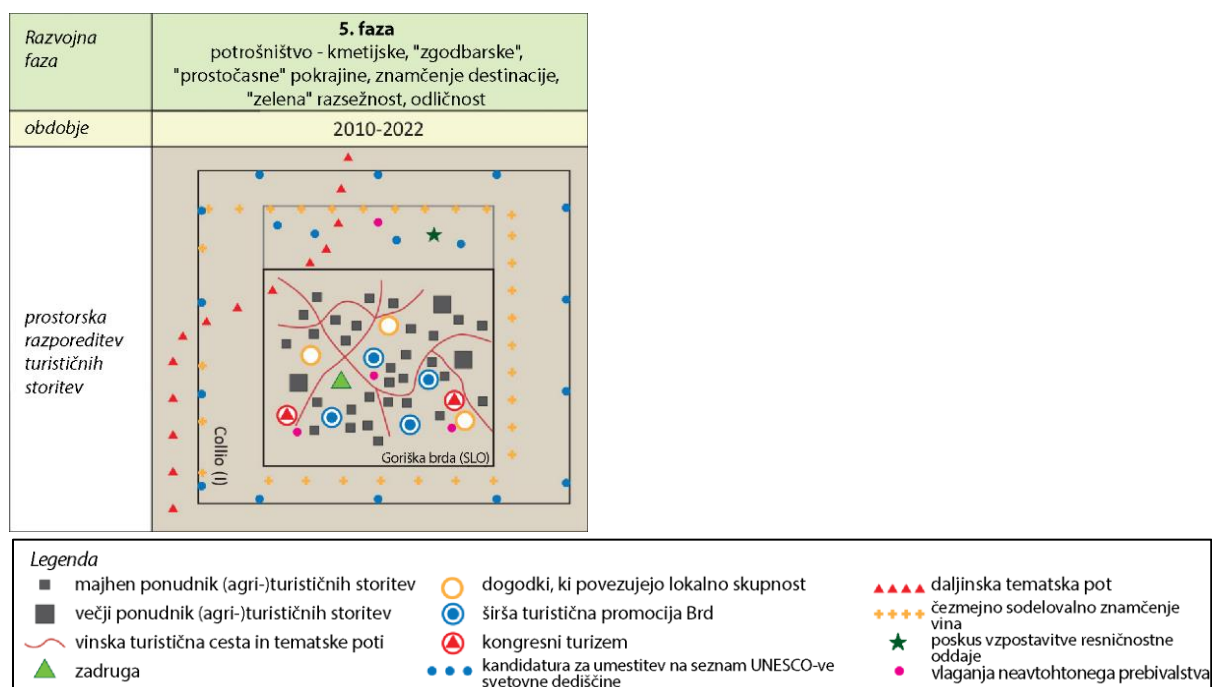

Slika 7: Prostorska razporeditev ponudnikov turističnih ležišč v Goriških brdih – za leti 2010 (zgoraj) in 2021 (spodaj). Vir: Potočnik Slavič in Kovačič Marinič, 2022.

Očiten je vpliv naslavljanja različnih ciljnih skupin, in sicer s ponudbo turistične nastanitve v apartmajih ali hišah (Airbnb), pa tudi vzpostavitev ležišč v hotelih in kampih ter kulturnih ambasad. Nekatere turistične kmetije, ki imajo več kot desetletne izkušnje, so se kakovostno, marketinško in v oblikovanju ponudbe preoblikovale v »hiše«, ki pogosto vključujejo turistično ležišče, vinsko klet, gastronomsko

ponudbo in druge storitve (wellness, najem športne opreme, kulturni dogodki ipd.). Goriška brda so se trudila povečati prepoznavnost na domačem in tujem trgu, kar je zahtevalo sodelovanje s sosednjimi turističnimi območji na slovenski in italijanski strani – tudi pri skupni pripravi kandidature za umestitev briških teras na seznam UNESCO-ve dediščine in vzpostavitvi daljinske pešpoti (Alpe-Adria Trail). Sočasna preobrazba kmetijske in turistične dejavnosti in pokrajine je prinesla naložbe v turistično infrastrukturo Goriških brd, ki se zrcalijo v turističnem obisku: v letu 2021 jih je obiskalo več kot 30.000 turistov, evidentirali so 60.000 nočitev (ZTKMŠ Brda, 2022).

Pri tem je potrebno opozoriti, da je pomembno vlogo pri razvoju turizma in turistične infrastrukture odigralo tudi podporno okolje. Povezovalno vlogo ima v sklopu občine delujoči Zavod za turizem, kulturo, mladino in šport (ZTKMŠ), bogato in raznovrstno pa je tudi udejstvovanje številnih društev (v občini je registriranih 60 društev; 2023). Pomemben prispevek k endogenemu razvoju omogoča tudi vzpostavitev lokalne akcijske skupine, ki deluje na subregionalni ravni, saj povezuje občine Brda, Nova Gorica, Miren-Kostanjevica, Šempeter-Vrtojba in Renče-Vogrsko (v obdobju 2007–2013 se je imenovala »LAS Jugozahodnega dela Severne Primorske«; v programskih obdobjih 2014–2020 in 2021–2027 pa »LAS V objemu sonca«). V prvih dveh obdobjih je bilo na območju celotne LAS po sedmih LEADER načelih izvedenih 70 projektov in investiranih 1,1 mio €, od tega 10 projektov neposredno v občini Brda (545.000 € sredstev iz Programa razvoja podeželja – pobuda LEADER/CLLD; Potočnik Slavič in sod., 2022). Projekti so naslavljali tako inovacije (Ekomobilni turizem z električnimi skuterji, 2012) kot tradicijo (Bogastvo starih briških sadnih sort, 2011), kmetijstvo (Rebula skozi čas, 2013; Vzpostavitev in zagon centra za kulturo sadja-Kojsko, 2023), turizem (Pohodne poti po Brdih, 2010) in dediščino (Zgodovinsko in turistično-informativne table v Šmartnem, 2011) ter kakovost življenja (Piknik prostor Neblo, 2010; Mladinski center Štaloni, 2018), povezovanje in promocijo (Brda in vino-Šmartno, 2009; Praznik češenj, 2010).

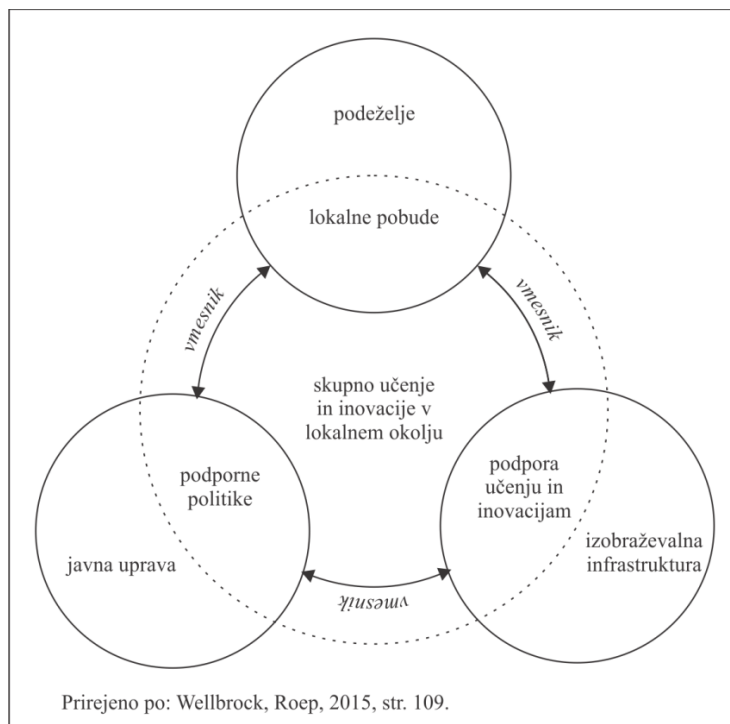
Slika 8: Shematizirani prikaz razvoja turizma v Goriških brdih – 5. faza. Vir: Potočnik Slavič in Kovačič Marinič, 2022.

3. ZAKAJ JE POTREBEN AKTIVNI VMESNIK?

Briška vinska turistična cesta se je v zadnjih tridesetih letih izkazala kot fizično mrežno stičišče, ki kot vmesnik povezuje različne akterje in funkcije. Ureditev vinske turistične ceste in vzpostavljanje/delovanje/vključevanje turističnih kmetij ter druge infrastrukture je kompleksna aktivnost. Vinska cesta potrošnika/obiskovalca povezuje z vinogradnikom in njegovim pridelkom. Vinska turistična cesta mora biti dobro organizirana, izpolnjevala naj bi odločene pogoje: imela naj bi organizirano informacijsko središče z vsemi podatki in ponudbami ter geografsko karto z vrisanimi proizvajalci vinskega trženja, gostinskimi objekti in turističnimi zanimivostmi, nuditi mora organizirane izlete in ogleda kulturnih znamenitosti, vodenje degustacij in strokovnih predavanj. Vinska turistična cesta zahteva tudi ureditev vinogradov in »avtohtonih kmetij« s kletmi (individualnimi ali za družno), infrastrukturo, prilagoditev prenočitvenih kapacitet, sanacijo morebitnih degradiranih območij itd. (Kerma in sod., 2023).

Dejansko je vinska turistična cesta predstavljala inovacijo – tako v organizacijskem in trženjskem pomenu, pri čemer je bilo potrebno skupno učenje. Na podlagi trojne vijačnice je nastal model učečega se podeželja, kjer se prepletajo tri področja (domene), in sicer podeželje, javna uprava in izobraževalna infrastruktura (Wellbrock, Roep, 2015), pri čemer:

- področje »podeželje« sestavljajo različni akterji, aktivnosti in dobrine, ki omogočajo prebivalcem uresničevanje razvojnih pobud (na primer različna društva, podjetniške pobude, kmetijska zadruga, naravne in kulturne danosti itd.);
- področje »javna uprava« sestavljajo akterji in aktivnosti, ki oblikujejo in sprejemajo različno zakonodajo (na primer občina, oblikovalci in odločevalci na področju razvoja podeželja);
- področje »izobraževalna infrastruktura« pa različne izobraževalne ustanove, nevladne organizacije, javni zavodi, inštituti in strokovnjaki s področja izobraževanja in svetovanja (na primer lokalna akcijska skupina, kmetijska svetovalna služba).

Slika 9: Model učečega se podeželja – področja in vmesniki. Vir: Guštin, 2018.

V Goriških brdih smo kot primere vmesnikov med navedenimi področji prepoznali fizične prostore, dogodke ali projekte, kjer so se ljudje srečevali in sodelovali. To je lahko posledica tega, da je sodelovanje in učenje z drugimi in od drugih enostavneje in učinkoviteje, če smo skupaj v istem prostoru. Wellbrockova in Roep (2015) priporočata, da so delujoči vmesniki geografsko in organizacijsko blizu ljudem, ki se morajo naučiti sodelovanja. V tem primeru ima pomembno vlogo občina Brda, ki vključuje geografsko zaokroženo območje in kjer deluje več kot 60 društev z močnim socialnim kapitalom (Potočnik Slavič, 2009), obenem je območje sposobno mrežno aktivirati endogene razvojne potenciale (Potočnik Slavič, 2010).

Vmesnik med dvema (ali več) nezdržljivimi skupinami (na primer okoljevarstvenimi in konvencionalnimi kmetijskimi praksami, med ponudniki turističnih storitev in lokalnim prebivalstvom ipd.) omogoči povezovanje in učenje sodelovanja. Takšen vmesnik je delujoč/aktiven, saj se tam preoblikujejo interesi sodelujočih akterjev in njihovo dožemanje okolja. Na primeru Goriških brd je bilo mogoče prepoznati prostorski in časovni razvoj obmejne kmetijske pokrajine pod vplivom turizma, ki je ob zelo velikem količinskem povečanju (tako nastanitev, turističnega obiska, raznovrstnih storitev, števila akterjev) v ospredje postavil vprašanje kakovosti – tako za lokalno prebivalstvo kot za obiskovalce in ponudnike. Ob tako hitri in včasih tudi neciljno naravnani rasti v ospredje pridejo (ne) združljivi interesi in konflikti med akterji na podeželju. Zato je pomembno, da javne ustanove (na primer ZTKMŠ Brda) spremljajo zadovoljstvo med lokalnim prebivalstvom, ponudniki in obiskovalci.

V sklopu priprave Strategija trajnostnega razvoja in trženja turizma v občini Brda 2023–2028 (2022) so tako od oktobra do decembra 2022 s spletno anketo lokalno prebivalstvo, ponudnike in obiskovalce povpraševali, kako vidijo prihodnji razvojni model za Brda kot turistično destinacijo? Dve tretjini anketirancev sta se odločili za »Zelo butično – malo več, a veliko bolje«, ki naj bi vključeval »... *ciljno načrtovan razvoj z aktivnim upravljanjem in partnerstvi enologije, turizma in kmetijstva za doseganje višje dodane vrednosti, skozi zmerno rast obsega kapacitet ter s poudarkom na trajnostni rasti, krepitvi kakovosti nastanitvene in raznolikosti spremljajoče ponudbe*« (Strategija razvoja ..., 2022).

V aktivnih vmesnikih – kot je na primer Briška vinska turistična cesta – akterji lahko prejmejo pomoč oziroma podporo v obliki finančnih sredstev (na primer projekti lokalnih akcijskih skupin), znanja in veščin, fizične infrastrukture (prostori za srečanja) in socialne infrastrukture (mreženje), pa tudi podporo pri administraciji, zagonu in promociji (Kerma in sod., 2023).

SUMMARY

Wine tourist trails represent an interesting and important element of tourist infrastructure in wine-growing areas. Wine tourist trails are marked routes that lead us amongst vineyards, locations of natural and cultural heritage to wine tourist farms, wine cellars and wine shops. There are three aspects of interest in the placement and development of wine tourist trails:

1. from a spatial-environmental point of view, it is an interesting linear concept ("trail"), which includes several points (e.g. a vineyard, a tourist farm with accommodation, a sightseeing viewpoint, a protected area, a cultural heritage unit, etc.) that are connected to each other in a network;
2. from an economic and social point of view, it is about marketing and direct sales at the "location", which includes producers, processors and providers of products and services in wine-growing areas;
3. from a regional development point of view, it is a bottom-up approach to promoting development, which is based on the endogenous development potential of the rural areas, but which must also be adequately supported by the rural development policy.

Using the example of the Goriška Brda Region, which according to various criteria is classified as one of the most typical and specialized Slovenian wine-growing areas, we analysed how the wine tourist trails perform the function of an active interface between the region, its inhabitants and visitors. Interfaces are probably better known in the field of computing and technology, as they "enable the interaction of two otherwise incompatible systems" (SSKJ, 2016). Interfaces connect different parts of the same system and enable learning from each other and with others (Nyhan, 2007). They are points where individuals with different interests and usually with different powers of authority meet "live" (Guštin, 2018). As an interface, wine tourist trails represent a physical meeting point of actors (for example, farmers, tourism providers, visitors, local population, educational-consulting and administrative institutions, etc.) and functions (for example, agricultural, touristic, nature and culture conservation, educational). The cooperation and involvement of different actors and the intertwining of different functions in the interface can also be an occasion for learning and innovation, as well as a training ground for the emergence and resolution of conflicts in the rural areas.

Over the past thirty years, the Briška wine tourist trail has proven itself as a physical network junction that connects various actors and functions as an interface. The arrangement of the wine tourist trail and the establishment/operation/integration of tourist farms and other infrastructure is a complex activity. The wine trail connects the consumer/visitor with the winegrower and his produce. The wine tourist trail must be well organized, it should meet certain conditions: it should have an organized information centre with all information and offers and a geographical map with marked wine marketing producers, catering facilities and tourist attractions, it should offer organized trips and tours of cultural attractions, management tastings and professional lectures. The wine tourist trail also requires the arrangement of vineyards and "autochthonous farms" with cellars (individual or cooperative), infrastructure, adaptation of accommodation capacities, revitalization of any derelict areas, etc. (Kerma et al., 2023).

In fact, the wine tourist trail represented an innovation - both in the organizational and marketing sense, with joint learning required. Based on the triple helix, the model of the learning rural area was created, where three areas (domains) are intertwined, namely the rural area, public administration and educational infrastructure (Wellbrock, Roep, 2015), whereby:

- the "rural" area consists of various actors, activities and goods that enable residents to implement development initiatives (for example, various associations, entrepreneurial initiatives, agricultural cooperatives, natural and cultural resources, etc.);
- the field of "public administration" consists of actors and activities that shape and adopt various legislation (for example, the municipality, designers and decision-makers in the field of rural development);
- the field of "educational infrastructure" includes various educational institutions, non-governmental organizations, public institutes, institutes and experts in the field of education and counselling (for example, local action group, agricultural advisory service).

In the Goriška Brda Region, we identified physical spaces, events or projects where people have met and have collaborated as examples of interfaces between the mentioned areas. This may be due to the fact that collaborating and learning with and from others is easier and more effective when we are together in the same space. Wellbrock and Roep (2015) recommend that working/active interfaces be geographically and organizationally close to the people who need to learn to collaborate. In this case, the Municipality of Brda plays an important role, since it includes a geographically rounded area and

where more than 60 clubs/associations/societies with strong social capital operate (Potočnik Slavič, 2009), at the same time, the area is capable of activating endogenous development potentials in a form of a network (Potočnik Slavič, 2010).

The interface between two (or more) (in)compatible groups (for example, environmental protection and conventional agricultural practices, between tourism service providers and the local population, etc.) enables connection and learning to cooperate. Such an interface is functional/active, as the interests of participating actors and their perception of the environment are transformed there. On the example of the Goriška Brda Region, it was possible to recognize the spatial and temporal development of the border agricultural landscape under the influence of tourism, which, with a very large quantitative increase (both accommodation, tourist visits, various services, number of actors), brought the question of quality to the fore - both for the local population as for visitors. With such rapid and sometimes untargeted growth, (in)compatible interests and conflicts between actors in the rural areas come to the fore. It is therefore important that public institutions (for example ZTKMŠ/Association for Tourism, Culture, Youth and Sports Brda) monitor satisfaction among the local population, providers and visitors.

As part of the preparation of the Strategy for sustainable development and marketing of tourism in the Municipality of Brda 2023–2028 (2022), from October to December 2022, the local population, providers and visitors were asked how they see the future development model for Goriška Brda Region as a tourist destination. Two thirds of respondents opted for "Very boutique - a little more, but much better", which should include *"... target-planned development with active management and partnerships of oenology, tourism and agriculture to achieve higher added value, through a moderate growth of capacity and with an emphasis on sustainable growth, strengthening the quality of accommodation and the diversity of the accompanying offer"* (Development Strategy..., 2022).

In operational interfaces – with an example of Briška wine tourist trail - actors can receive help or support in the form of financial resources (e.g. local action group projects), knowledge and skills, physical infrastructure (meeting spaces) and social infrastructure (networking), as well as support in administration, start-up and promotion (Kerma et al., 2023).

4. VIRI IN LITERATURA

1. Ažman Momirski, L. in sod. (2008): Terasirana pokrajina Goriških brd. Geografija Slovenije 17. Ljubljana, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, 197 str.
2. Guštin, Š. (2018): *Interaktivni prostorski scenarij spreminjanja rabe tal na podeželju občine Izola : doktorska disertacija*. Ljubljana, 191 str.
3. Kerma, S. in sod. (2023): *Možnosti nadaljnjega razvoja vinskega in gastronomskega turizma na kmetijah : zaključno poročilo*. Portorož: Univerza na Primorskem, Fakulteta za turistične študije – Turistica, 219 str.
4. Nyhan, B. (2007): Building learning regions for innovation in Europe: a challenge for education and training. V: Gustavsen, B., Nyhan, B., Ennals, R. (ur.). Learning together for local innovation: promoting learning regions. Luxembourg, Office for official publications of the European communities, str. 16–34. Pridobljeno: www.cedefop.europa.eu/files/3047_en.pdf (26. 6. 2017).
5. Potočnik Slavič, I. (2009): Socialni kapital na slovenskem podeželju. *Dela*, št. 31, str. 21–36.

6. Potočnik Slavič, I. (2010). *Endogeni razvojni potenciali slovenskega podeželja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, GeograFF 7, 131 str.
7. Potočnik Slavič, I. (2012): The significance of the rural web for rural tourism development : the case of Goriška Brda region, Slovenia. *Bulletin - Société géographique de Liège*, vol. 58, str. 73–82.
8. Potočnik Slavič, I. in sod. (2022): *Izvajanje pristopa LEADER/CLLD v Sloveniji*. Ljubljana: Založba Univerze, GeograFF, 307 str.
9. Potočnik Slavič, I., Kovačič Marinič, E. (2022): Recent trends of rural tourism development in Goriška Brda : the role of partnerships. V: TUBIČ, Dejan (ur.). *Rural tourism: quality, sustainability, inclusiveness : congress proceedings : 5th International Rural Tourism Congress : Croatia, Cavtat, Veleučilište u Virovitici*; Zagreb: Hrvatska udruga za turizam i ruralni razvoj, str. 260–275.
10. Ribolica, D. (2022): Delovanje Vinske kleti Goriška Brda (21. 9. 2022).
11. Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2016. Pridobljeno: <http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika> (25. 4. 2015).
12. Strategija trajnostnega razvoja in trženja turizma v občini Brda 2023–2028, 2022. Zavod za turizem, kulturo, mladino in šport Brda, 2022 (citirano 30. 4. 2023).
13. Statistični urad Republike Slovenije (SURs), 2023. Podatki o številu prebivalcev po občinah (citirano 30. 4. 2023).
14. Wellbrock, W., Roep, D. (2015): The Learning Rural Area Framework: A Heuristic Tool to Investigate Institutional Arrangements which Support Collaboration in Rural Areas. *Sociologia Ruralis*, 55, 1, str. 106–124. Pridobljeno: <http://dx.doi.org/10.1111/soru.12049> (15. 3. 2023).
15. Zavod za turizem, kulturo, mladino in šport (ZTKMŠ) Brda, 2022. Podatki o turističnem obisku za leti 2010 in 2021.

PREGLED GEOGRAFSKEGA PROUČEVANJA TURIZMA: ANALIZA PRISPEVKOV V GEOGRAFSKEM VESTNIKU (1925–2022)

OVERVIEW OF GEOGRAPHICAL RESEARCH OF TOURISM: ANALYSIS OF PAPERS IN THE GEOGRAPHICAL BULLETIN JOURNAL (1925–2022)

dr. Anton Gosar

Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Oddelek za geografijo
anton.gosar@guest.arnes.si

dr. Miha Koderman

Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Oddelek za geografijo
miha.koderman@fhs.upr.si

Vabljeni predavatelj

POVZETEK

Prispevek obravnava geografski pogled na prostorske učinke turizma in rekreacije na prostem skozi analizo znanstvenih člankov in drugih objav v Geografskem vestniku. Osrednja slovenska geografska revija, ki se ponaša z najdaljšo tradicijo izhajanja, je pričela posvečati pozornost turizmu kot dejavniku (pre-)oblikovanja prostorske stvarnosti šele v drugi polovici prejšnjega stoletja, čeprav se že pred tem v njej pojavi nekaj krajših zapisov o tujskem prometu.

Analiza objav je zajemala obdobje od leta 1925 do 2022, v katerem je bilo izdanih 94 enojnih ali dvojnih številčk revije. Pozornost avtorjev je bila usmerjena k člankom in ključnim besedam, ki so vsebovale pojme turizem, rekreacija, potovanja, izleti, prostočasna dejavnost in počitniška bivališča, s čimer sta avtorja sistematično identificirala 35 znanstvenih prispevkov. Iz analize je razvidno, da so med prevladujočimi tematikami, povezanimi s turizmom, pogosteje zastopane vsebine s problematiko počitniških bivališč (7 člankov), različnimi vidiki rekreacije v slovenskem alpskem svetu (4 članki), povezavo med podnebnimi spremembami in turizmom (3 članki), trajnostnim turizmom v alpskem svetu in na podeželju (4 članki), splošnim razvojem turističnih krajev (4 članki) in drugimi raziskavami, povezanimi s kulinariko, izletništvom in analizo statističnih podatkov s področja turizma (13 člankov). Avtorja v osrednjem delu prispevka predstavljata dve s turizmom vsebinsko povezani tematiki, ki zajemata urbanizacijo gorskega podeželja kot posledico razmaha turizma in prostočasnih dejavnosti: razvoj turizma v slovenskem alpskem svetu in gradnjo individualnih počitniških bivališč.

Ključne besede: Geografski vestnik, geografija turizma in rekreacije, urbanizacija gorskega podeželja.

ABSTRACT

The paper deals with the geographical aspect of the spatial effects of tourism and outdoor recreation through the analysis of articles in the Geographical Bulletin Journal (Geografski vestnik). The main Slovenian geographical journal, with the longest publishing tradition, began to pay attention to tourism as a factor in the process of (re-)shaping the landscape in the second half of the last century. Some short reports on this phenomenon were published in the first half of 20. century as well. The analysis covers a total of 94 single or double issues of the journal, which were published in the period from 1925 to 2022. Attention was paid to the titles and keywords containing the terms tourism, recreation, travel, excursions, leisure activity and second homes, through which the authors systematically

identified 35 scientific papers. The analysis showed that among the dominant topics, related to the field of geography of tourism, the most frequently represented topics deal with the issue of second homes (7 articles), various aspects of recreation in the Alpine part of Slovenia (including mountain pasture and hiking) (4 articles), the connection between climate change and tourism (3 articles), sustainable tourism in the Alpine landscape and in the countryside (4 articles), the general development of tourist settlements (4 articles) and other research, related to cuisine, excursions and tourism statistics (13 articles). In the main part of the paper, the authors present the highlights of two principal topics, related to tourism and urbanisation of mountain rural areas: the development of tourism in the Slovenian Alps and the construction of individual second homes.

Keywords: Journal Geographical Bulletin (Geografski vestnik), geography of tourism and recreation, urbanisation of mountain rural areas.

1. UVOD

Pojem turizem, po katerem je poimenovan tudi tokratni geografski posvet Društva učiteljev geografije Slovenije v Rogaški Slatini, je v svojem bistvu gospodarska dejavnost, hkrati pa predstavlja večplasten in raznolik pojav, ki je v skoraj 200 letih obstoja zaznamoval dobršen del svetovnega prebivalstva. V sklopu preučevanja turizma običajno v geografiji spremljamo učinke te dejavnosti v prostoru in tudi procese premikanja ljudi iz prostočasnih oziroma »nepreživetvenih« razlogov, torej v želji po relativno kratkotrajnem dobrem počutju, ki potekajo iz izvornega/domačega okolja v območja, kjer naj bi osebne preference posameznika dosegle želeno »nirvano«.

Osrednja slovenska geografska revija Geografski vestnik (slika 1), katere stoletnico izhajanja bomo praznovali čez dve leti, je pričela posvečati večjo pozornost turizmu kot deležniku v (pre-)oblikovanju prostorske stvarnosti šele v drugi polovici prejšnjega stoletja. Vendar so o tem pojavu v sosednjih državah v kratkih noticah v reviji poročali že prej. Že v prvi izdaji Geografskega vestnika leta 1925 je bila na primer objavljena notica o »načrtih za zmanjševanje obremenjenosti Benetk zaradi številnih obiskovalcev«.

V nekdanji Kraljevini Jugoslaviji se je turizem označevalo s pojmom »promet stranaca«, kar smo v slovenskem jeziku prevedli v »tujski promet«. Ta besedna zveza se je uporabljala do leta 1941 in je bila neposredno prevedena iz nemškega jezika (iz izraza »Fremdenverkehr«) ter tudi delno neustrezna glede na to, da izpostavlja »promet« in »tujstvo«, turizma pa ne moremo opredeliti zgolj s prometom, prav tako pa vanj niso vključeni le tujci (Kresal, 1996, 122; Mihalič, 2008, 3). Kljub temu, da se je pojem turizem v drugi polovici 20. stoletja uveljavil kot ena najpomembnejših gospodarskih panog, pa ga v smislu geografskega raziskovanja še vedno pogosto povezujemo s pojmom promet. Tako je bil na primer pred približno 50-imi leti profesor Marjan Žagar na Oddelku za geografijo ljubljanske univerze primoran enovito izvajati predmet »Geografija turizma in prometa«, omenjeni vsebini pa sta še danes podobno povezani in tudi izvajani v študijskem procesu. Predmetnik Oddelka za geografijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani napoveduje obravnavano vsebino na prvi stopnji študija z naslovom »Geografija turizma in prometa«, na drugi, magistrski stopnji študija, pa je sorodna vsebina študentom posredovana pod naslovom »Geografija turističnih območij« (Medmrežje 1). Na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru je predmet s tematiko turizma na prvi stopnji študija naslovljen z »Geografija turizma«, kateremu se lahko v sklopu izbirnih vsebin dodaja še predmet »Turistične regije v Evropi« (Medmrežje 2), na magistrskem študiju geografije pa predmet »Geografija turizma in rekreacije« (Medmrežje 3). Na Oddelku za geografijo Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem predmeta, ki bi na dodiplomskem študiju obravnaval turizem, ne izvajajo, pač pa je problematika

turizma obravnavana združeno v sklopu predmeta »Ekonomska in socialna geografija«, na magistrskem študiju pa študentom ponujajo predmet »Planiranje v prometu in turizmu« (Medmrežje 4).

Slika 1: Od prve številke leta 1925 je revija Geografski vestnik večkrat posodobila svojo naslovno podobo, aktualna predloga naslovnice pa je v uporabi od leta 2000.

V zgodovinskem pregledu Geografskega vestnika ob 90. letniku revije (Zorn in Perko, 2018) je področje turizma prav tako združeno s področjem prometa v kategoriji »prometna in turistična geografija« kot enotno vsebinsko področje. V takratnem pregledu je bilo evidentiranih 52 člankov, ki so izšli s to vsebino. Če nadalje problematiziramo omenjeno povezovanje turizma in prometa, bi bilo sodeč po številnih razpravah o sekundarnih oziroma počitniških bivališčih v Geografskem vestniku (Jeršič, 1968; Vojvoda, 1975; Plemelj, 1986; Gosar, 1989; Goluža, 2013, Salmič in Koderman, 2013; Opačić in Koderman, 2019) morda bolj smiselno oblikovati enotno vsebinsko področje »geografija turizma in urbanizma«. Kako blizu ali narazen sta si vsebinski področji »promet« in »turizem« naj presodijo tisti kolegi, ki so svoje raziskovalno delo usmerili v eno in/ali drugo strokovno področje, vendar upravičen

dvom, da sodita omenjeni področji raziskovanja tako tesno skupaj, vseeno ostaja (s tem pa ne izključujemo problemov, ki jih promet ustvarja ob sezonskih selitvah turistov v različnih geografskih okoljih).

2. GEOGRAFSKO PROUČEVANJE TURIZMA V GEOGRAFSKEM VESTNIKU (1925–2022)

Pregled geografskega proučevanja turizma z analizo prispevkov v Geografskem vestniku je zajemal obdobje med letoma 1925 in 2022, v katerem je bilo izdanih 94 enojnih ali dvojnih številk revije. Avtorja sta se osredotočila predvsem na tradicionalna vsebinska poglavja »Razprave« in »Razgledi«, v sklopu katerih so objavljeni izvorni in pregledni znanstveni članki ter kratki znanstveni prispevki, mestoma pa sta upoštevala tudi relevantne objave v rubrikah »Književnost« in »Zborovanja«. V prvi fazi raziskave je bila pozornost namenjena naslovom člankov in ključnim besedam, ki so vsebovale pojme turizem, rekreacija, potovanja, izleti, prostočasna dejavnost (v naravnem okolju) in počitniška bivališča. Nekateri članki so bili v izbor vključeni tudi na podlagi pregleda vsebine, ki se je v prispevku nanašala na tematike, povezane s turističnimi, rekreacijskimi oziroma prostočasnimi dejavnostmi. Po opravljeni analizi je bilo identificiranih 35 prispevkov, ki so evidentirani v preglednici 1.

Iz analize je razvidno, da se je število člankov, ki so povezani s turizmom, močno povečalo v obdobju po letu 1991, saj je bilo do omenjenega leta objavljeno le 10 prispevkov, v obdobju med letoma 1991 in 2022, pa kar 25. Posebno omembo pri tem si zasluži zadnje desetletje (2012–2022), v katerem je bila s turizmom povezana vsebina v središču kar 16 razprav. Iz razpredelnice je razvidno še povečanje števila prispevkov, ki obravnavajo posamezne s turizmom povezane raziskovalne projekte, ki so bili izpeljani v sklopu nacionalnega ali mednarodnega projektne partnerstva (na primer Urbanc, Perko in Petek, 2008; Urbanc in Pipan, 2013; Kumer in sodelavci, 2019; Razpotnik Visković, 2020; Potthoff in sodelavci, 2020) oziroma raziskovalnega programa (na primer Polajnar Horvat in Ribeiro 2019; Kumer in sodelavci, 2019). V zadnjih 15-ih letih so se objave podobnih razprav v znanstvenih revijah uveljavile kot sestavni del projektne aktivnosti, s katerimi želijo avtorji opozoriti na pomembnost pridobljenih rezultatov in informirati zainteresirano strokovno javnost o njih. Tovrstne objave pričajo o številnih aplikativnih možnostih geografskih znanj, hkrati pa se z njihovo intenziteto do neke mere zmanjšuje vrednost temeljnih geografskih raziskav, ki bi uveljavile in utrdile pomen geografije pri proučevanju s turizmom povezanih vsebin.

Avtor/avtorji	Številka	Leto	Naslov
Janko Tavčar	24	1952	Razvoj planinskih poti v naših Alpah
Matjaž Jeršič	39	1967	Vpliv turizma na razvoj naselja Bled
Matjaž Jeršič	40	1968	Sekundarna počitniška bivališča v Sloveniji in zahodni Istri
Metod Vojvoda	47	1975	Preobrazba gorsko pastirskega poseljenega območja Slovenije
Rado Kočever	52	1980	Zimski turizem na Gorenjskem glede na trajanje snežne odeje
Maja Plemelj	58	1986	Analiza razvojnih možnosti za planinsko pašništvo in počitniška bivališča na Pokljuki
Anton Gosar	61	1989	Spremembe v lastniško-posestni strukturi slovenskega alpskega sveta, nastale zaradi pospešene gradnje počitniških bivališč

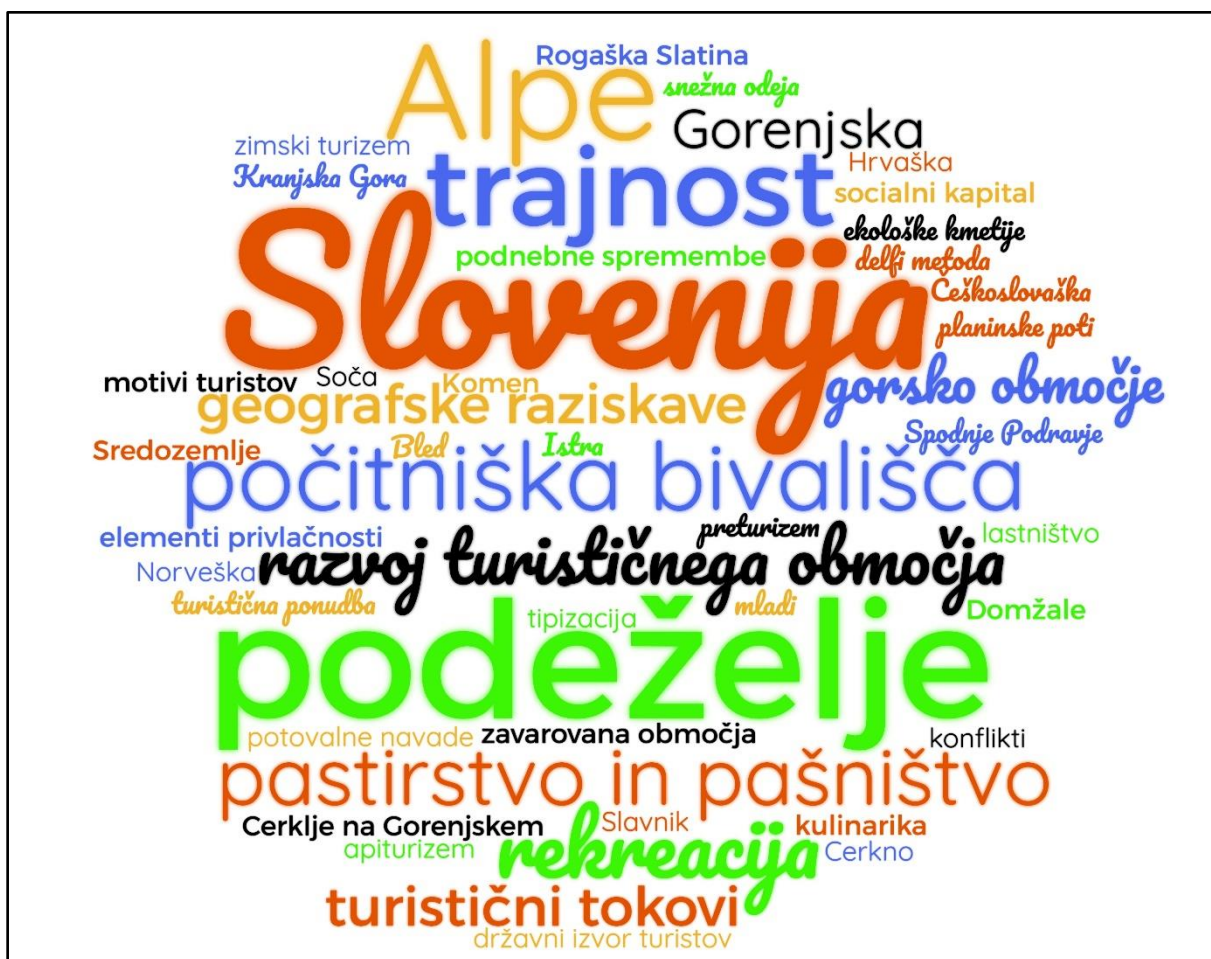
Uroš Horvat	61	1989	Geografska tipizacija turističnih krajev v Sloveniji
Jirí Matyašek	58	1986	Informacije o novejših geografskih raziskavah turizma v ČSSR
Jirí Matyašek	58	1986	Prispevek k problematiki geografskih raziskav na področju turizma
Dejan Cigale	71	1999	Nekatere značilnosti bližnje rekreacije prebivalstva Domžal
Uroš Horvat	72-1	2000	Motivi, potrebe in ravnanje turistov v Rogaški Slatini
Karmen Pažek, Darja Majkovič, Andreja Borec	77-2	2005	Turizem na ekoloških kmetijah slovenskega podeželja
Katja Vrtačnik	77-2	2005	Turizem v izbranih slovenskih alpskih turističnih krajih med letoma 1985 in 2003
Andreja Ferreira	78-2	2006	Ocena razvoja Zgornje Gorenjske z vidika okoljske, socialne in ekonomske trajnosti
Vladimir Korošec	79-2	2007	Podeželski turizem v Spodnjem Podravju in regijska turistična ponudba
Mimi Urbanc, Drago Perko, Franci Petek	80-2	2008	Prihodnost Alp in delfi metoda
Dejan Cigale	82-2	2010	Značilnosti turističnega obiska slovenskih občin glede na državni izvor turistov
Dejan Cigale	84-1	2012	Razvojni vzorci slovenskih turističnih destinacij
Maruša Goluža	85-1	2013	Vloga počitniških bivališč na podeželju: primerjava med občinama Cerklje na Gorenjskem in Komen
Staša Salmič, Miha Koderman	85-1	2013	Prostorska analiza počitniških bivališč v Občini Kranjska Gora
Mimi Urbanc, Primož Pipan	85-1	2013	Prihodnost turizma v Alpah v luči prilagajanja podnebnim spremembam: nekatere ugotovitve iz projekta ClimAlpTour
Marko Pavlič, Miha Koderman	86-1	2014	Mladinski turizem in potovalne navade študentov – primer Univerze na Primorskem
Renata Mavri, Majda Černič Istenič	86-1	2014	Podeželski turizem in socialni kapital v Sloveniji (primer vasi v Občini Cerklje na Gorenjskem)
Špela Guštin, Irma Potočnik Slavič	87-1	2015	Prepoznavanje in prostorska razmestitev konfliktov na podeželju
Renata Mavri	90-1	2018	Priporočila za trajnostno načrtovanje rekreacije na prostem v zavarovanih območjih Slovenije
Vuk Tvrтко Opačić, Miha Koderman	91-1	2019	Povezanost prostorske razširjenosti turizma in počitniških bivališč na Hrvaškem in v Sloveniji
Katarina Polajnar Horvat, Daniela Ribeiro	91-1	2019	Izzivi v turističnem sektorju: kako se evropske turistične destinacije soočajo s preturizmom
Peter Kumer, Primož Pipan, Mateja Šmid Hribar,	91-2	2019	Pomen sodelovanja akterjev, vpetost v lokalno okolje in inovativnost pri ustvarjanju kulinaričnih turističnih izkušenj na ruralnem slovenskem Sredozemlju

Nika Razpotnik Visković			
Mojca Cencič, Miha Koderman, Valentina Brečko Grubar	92-2	2020	Rekreacijske dejavnosti na območju Slavnika – analiza mnenj izbranih deležnikov
Vanja Tišler, Metod Šuligoj	92-2	2020	Apiturizem kot presečišče tradicije, zdravilstva in čebelarjeve trajnostne pridobitne dejavnosti
Matej Vranješ	92-2	2020	Zgodbe z »najlepše reke«: humanističnogeografski pogled na zgodovino razvoja in upravljanja turizma na Soči
Nika Razpotnik Visković	92-1	2020	Trajnostne prakse v turizmu – kako jih prepoznati?
Kerstin Potthoff, Aleš Smrekar, Mateja Šmid Hribar, Mimi Urbanc	92-1	2020	Pretekli in predviden razvoj planinskega pašništva in turizma: vpogledi v norveške in slovenske razmere
Dejan Cigale	93-2	2021	Analiza vidnih elementov pristočasne privlačnosti slovenskih pokrajin

Slika 2: Prispevki, ki obravnavajo turistične vsebine v Geografskem vestniku v obdobju med letoma 1925 in 2022. V primeru, da je bil članek objavljen v angleškem jeziku, smo v preglednici navedli njegov slovenski naslov.

Ob pogledu na preglednico lahko ugotovimo, da so med prevladujočimi tematikami, povezanimi s področjem turizma, pogosteje zastopane vsebine s **problematiko počitniških bivališč** (7 člankov), **različnimi vidiki rekreacije** v slovenskem alpskem svetu (vključno s planšarstvom in pohodništvom) (4 članki), povezavo med **podnebnimi spremembami in turizmom** (3 članki), **trajnostnim turizmom na podeželju** (4 članki), splošnim **razvojem turističnih območij oziroma krajev** (4 članki) in **drugimi raziskavami**, povezanimi s kulinariko, izletništvom in analizo statističnih podatkov s področja turizma (13 člankov).

V nadaljevanju je bila na podlagi naslovov obravnavanih prispevkov analizirana pojavnost ključnih besednih zvez oziroma pojmov, ki se v njih pojavljajo v povezavi s področjem turizma. Največ člankov je bilo tako prostorsko osredotočenih na **območje Slovenije** (slednja se z neposredno navedbo ali v pridevniški obliki v naslovih člankov pojavi 14-krat), pogosto pa se avtorji v razpravah navezujejo tudi na **območje Alp in Gorenjsko** (skupno 7 člankov). Pojem »**podeželje**« se v več slovničnih oblikah v naslovih analiziranih člankov pojavi 7-krat, dokaj pogosto pa je zastopana tudi besedna zveza »**počitniška bivališča**«, ki jo lahko v naslovih zasledimo 6-krat (v analizi vsebine člankov pa smo jo, kot že omenjeno v prejšnjem odstavku, zabeležili 7-krat). Med pomembnejšimi besednimi zvezami v naslovih po številu pojavnosti izstopajo še pojmi »**razvoj turističnega kraja/območja/destinacije**« in »**trajnost**« ter tudi »**rekreacija**«. V analizi smo sicer opredelili skupno 47 pojmov, med katerimi so tako posamezne **zvrsti turizma** (apiturizem, zimski turizem), imena **krajev** (Bled, Cerklje, Cerklje na Gorenjskem, Domžale, Komen, Kranjska Gora, Rogaška Slatina) in **regij** (Istra, Gorenjska, Spodnje Posavje) ter **geografskih reliefnih enot** (Alpe, Pokljuka, Slavnik) in še številni drugi pojmi. Sintetizirano jih prikazujemo v sliki 2, kjer se pogostejša pojavnost pojma v naslovu odraža v večji velikosti zapisa.

Slika 3: Opredeljene ključne besede na podlagi naslovov analiziranih prispevkov. Pogostejša pojavnost pojma v naslovu se odraža v večji velikosti zapisa.

Ker bi podrobnejši pregled vseh analiziranih tematik presegel okvire pričujočega prispevka, v nadaljevanju izpostavljam le dve osrednji vsebinsko strnjeni s turizmom povezani tematiki, ki sta se pogosteje pojavljali v obravnavanih člankih Geografskega vestnika in se deloma med seboj tudi povezuje: razvoj turizma v slovenskem alpskem svetu in razmah (legalne in ilegalne) gradnje individualnih počitniških bivališč.

3. URBANIZACIJA ALPSKE POKRAJINE IZ PROSTOČASNIH RAZLOGOV

Geografsko preučevanje turizma je leta 1978 v pregledu 50. letnikov revije Geografski vestnik komentiral tudi profesor Svetozar Ilešič. V svoji analizi je izpostavil, da je geografsko zanimanje za pogoje in učinke turizma sicer naraslo od šestdesetih let naprej, kljub temu pa ugotavlja, da turizem niti v sedemdesetih letih še ni našel zadostnega odmeva (Ilešič, 1978, 169). Ilešič izpostavlja Janka Tavčarja in njegovo »pionirsko« objavo o planinskih poteh v slovenskih Alpah (Tavčar, 1952) ter študiji Matjaža Jeršiča o vplivu turizma na razvoj naselja Bled (Jeršič, 1967) in o sekundarnih počitniških bivališčih v Sloveniji in zahodni Istri (Jeršič, 1968).

Janko Tavčar je v obsežnem članku z naslovom »Planinske poti v slovenskih Alpah« nadgradil vsebino, ki jo je v prvi številki Geografskega vestnika leta 1925 načel zapis M. Hafnerja o »Alpskem varstvenem parku v Dolini sedmerih jezer« (Hafner, 1925). Po obravnavi številnih sezonsko pogojenih poti

planšarjev (trazimansa) in prvih raziskovalcev našega alpskega sveta (ob koncu 18. in v začetku 19. stoletja) se Tavčar posveti analizi dobe planinstva kot sproščujoče dejavnosti meščanov (Ljubljancanov). Tam zapiše, da »... je šele klasična doba alpinizma pomenila rojstno dobo naših turističnih planinskih poti« (Tavčar, 1952, 159). Izpostavlja, da se je po zaslugi domačih, slovenskih in nemških izobražencev (t.i. »trendsetters«) obisk v gorah povečeval zlasti po letu 1860. Leta 1871 je bila izdelana prva »turistovska pot« na Mali Triglav in zgrajena planinska koča (s šestimi posteljami) pod njim. Še pred začetkom 20. stoletja so naše gore vabile številne intelektualce iz Gradca in Trsta. Takrat je urbanizem v obliki planinskih koč in poti, ki so jih pogosto gradili oziroma zasnovali Nemci, zajel več območij v visokogorju. Delovanje nemško-avstrijskega alpskega društva (Deutsch-österreichischer Alpenverein - DÖAV) na nacionalistični osnovi je sprožilo reakcijo Slovenskega planinskega društva, ki je leta 1895 na vrhu Triglava postavilo Aljažev stolp in leto kasneje dokončalo planinsko kočo pod njim. V Kamniško-Savinjskih Alpah so »turistovske poti« in planinske kočice gradili še Čehi. Avtor omenja tudi prve žičnice oziroma »žične vzpenjače« in mulatjere, ki so jih v Bohinju postavili Avstrijci med 1. svetovno vojno (Tavčar, 1952).

Študijo turistično-urbanističnega razmaha pod Julijci je leta 1967 dopolnil Matjaž Jeršič z analizo turističnega razvoja naselja Bled (Jeršič, 1967). Ugotavlja, da so bili po franciscejskem katastru lastniki parcel ob Blejskem jezeru izključno domačini, ki so bili – z izjemo blejske zemljiške gosposke – vsi kmetje. Po letu 1869 pričenjajo tujci kupovati parcele ob jezeru, ki postopoma pridobivajo novo funkcijo. Nekaj let prej je Švicar Arnold Riki na Bledu zasnoval »atmosferično zdravilišče«. Izgradnja železniškega omrežja v avstro-ogrski monarhiji je pospešila obisk turistov, saj je leta 1870 vlak goste pripeljal najprej do Lesc in nato leta 1906 še do postaje Bled-Jezero. »Individualni turistični urbanizem«, ki je v praksi pomenil predvsem razmah gradnje počitniških bivališč (oziroma preurejanja obstoječih zgradb v počitniška bivališča) je bil vseskozi v domeni ljubljanskih meščanov, v manjši meri pa še beograjskih in zagrebških elit. Čeprav je bil turizem dober zaposlovalec, se je na Bledu delež zaposlenih v tej dejavnosti iz 14 % leta 1931 presenetljivo skromno povečal na le 19 % tri desetletja kasneje. Turizem na Bledu se je desetletja dolgo krepil izključno le s sezonsko delovno silo; prenočitve gostov so dosegle predvojno raven šele leta 1960. Jeršič zaključuje, da je v omenjenem 30-letnem obdobju turizem na Bledu izrazito nazadoval, da pa se je število hiš povečalo za 244 indeksnih točk. Na Bled so se priselili prebivalci Slovenije in Jugoslavije, ki so bili zaposleni v gospodarstvu izven ožjega in širšega območja Blejskega kota. Bled je po Jeršičevem mnenju »nečisto turistično naselje«, ki je s časom postalo pretežno spalno naselje za delavce, zaposlene v industriji na Gorenjskem. »*Nakazane razvojne tendence v kraju lahko ocenjujemo le negativno*«, še zapiše Jeršič, »*saj se turistično visokovalorizirano področje ne izkorišča v turistične namene*« (Jeršič, 1967, 120).

Problem, ki mnoga turistična središča pesti še danes, je že koncem 70. let 20. stoletja zaznal tudi Rado Kočevar (1980), ki je z različnimi parametri analiziral vzroke in pogostost pomanjkanja snežne odeje. Na osnovi dolgoletnih analiz padavin in temperatur je ugotovil, da z relativno gotovostjo lahko računamo na zagotovljeno snežno odejo le na Voglu, Krvavcu, Pokljuki in na Soriški planini. Kranjska Gora sodi v nižjo, slabšo skupino še šestih smučišč. Raziskavo sta spodbudili s snegom skromni zimi 1973/1974 in 1974/1975, ko smučarska središča še niso upravljala z desetlinami snežnih topov, ki bi zagotavljali kakovosten sneg (ki ga avtor sicer deli na pršič, »gnil«, južni in leden sneg) za zimske aktivnosti. Avtor ugotavlja, da se je urbanizacija alpske pokrajine po drugi svetovni vojni nadaljevala z izgradnjo žičnic, ki spodbujajo predvsem zimsko-športni turizem. Ob koncu 70. let prejšnjega stoletja je v slovenskih Alpah obratovalo 52 žičnic na 9 lokacijah. Skupna dolžina semi-urbaniziranih smučarskih prog je v času raziskave preseгла 71 kilometrov, ob katerih so bile žičnice v analizirani sezoni aktivne

225 ur na dan; to pomeni, da je bilo v posameznem središču v pogonu več žičnic hkrati v povprečju 25 ur na dan (Kočevar, 1980).

Konkretnega primera raziskave sodobnega urbanizma iz prostočasnih nagibov v Alpah se je lotila tudi Maja Plemelj (1986), ki je proučevala funkcijsko preoblikovanje osemnajstih pašnih planin v planine, namenjene prostočasnim aktivnostim na območju Triglavskega narodnega parka (TNP). Smiselno je razdelila urbanizacijo tega območja z objekti namenjenimi rekreaciji/turizmu na obdobje pred ustanovitvijo TNP (leta 1981). Po uradnih podatkih je bilo v območju TNP takrat le 10 % črnih gradenj. Osrčje razprave je posvetila poključkim planinam, ki so postale zanimive kot nepremičninska naložba za rekreativne namene že v 30-ih letih prejšnjega stoletja. Ugotavlja, da se je od skupno 324 poključkih vikendov na uravnanih travnikih nahajalo kar 40 % vseh, na meji z gozdom in na gozdnih jasah pa še dodatnih 43 % počitniških bivališč. Avtorica izpostavlja, da je neugodna stran tovrstne urbanizacije tudi ta, da je večina vikendov (52 %) ograjena, kar onemogoča prehod oziroma prepašo živine. Ti objekti z ograjenimi površinami omejujejo tudi pohodništvo. Pogosto je ta poselitev ali prenova planšarskih staj/domov s svojim gradbenim stilom in spremembo naselbinskega tlorisa krajinsko izrazito neustrezna. Po ocenah urbanistov omogočajo vikendi namestitev/prenočevanje vsaj 1500 ljudem hkrati, kar je več kot petkratnik stalnega prebivalstva na Pokljuki. Avtorica ob tem še dodaja, da je potrebno upoštevati tudi to, da ti objekti v povprečju služijo svojemu namenu v približno eni petini leta, takrat pa predstavljajo potencial za onesnaženje vodnih virov, ki jih uporabljajo naselja v dolini. S prodajo parcel so dolinski kmetje prišli do sredstev, ki so jim omogočili nabavo sodobne kmetijske mehanizacije (Plemelj, 1986).

4. POČITNIŠKA BIVALIŠČA - PREKLETSTVO ALI BLAGOSLOV?

Preučevanje problematike počitniških bivališč predstavlja eno najstarejših kontinuiranih področij geografskega raziskovanja, tako v svetovnem merilu kot tudi v slovenski geografiji. Zaradi številnih raznolikih in kompleksnih učinkov tega pojava v pokrajini in družbi, ki se na več nivojih zrcalijo v negativnih kot tudi pozitivnih razsežnostih, lahko pojavnost počitniških bivališč razumemo hkrati kot prekletstvo in tudi blagoslov, kot je že v 70-letih preteklega stoletja ugotavljal britanski družbeni geograf Terry J. Coppock (1977).

Preživljanje prostega časa v počitniških bivališčih je svoj razmah na slovenskem ozemlju doživelo po drugi svetovni vojni, njihova gradnja pa je v številnih pokrajinah vrhunec dosegla v 80-ih letih 20. stoletja. Kot ugotavlja Matjaž Jeršič (1968, 54), so se najprej začela pojavljati na Bledu, ki se je že konec 19. stoletja začel razvijati kot pomembno turistično-zdraviliško središče, in kjer »so si posamezni tujci v bližini Blejskega jezera pričeli graditi vile za občasno, predvsem poletno bivanje«. Poleg Bleda so si premožnejši posamezniki počitniška bivališča gradili tudi ob Bohinjskem jezeru, na preostalih območjih Slovenije pa je bila do druge svetovne vojne zastopanost tovrstnih objektov komajda omembe vredna. Na tem mestu je potrebno izpostaviti v Geografskem vestniku objavljeno Jeršičevo študijo *Sekundarna počitniška bivališča v Sloveniji in Zahodni Istri* iz leta 1968, ki velja za prvo izčrpnjšo študijo o tej problematiki v slovenskem prostoru in podaja splošne ocene o številu tovrstnih bivališč v tem delu nekdanje skupne države (Jeršič, 1968). Omenjeni Jeršičev prispevek, objavljen v Geografskem vestniku leta 1968, predstavlja prvo slovensko geografsko delo, ki je bolj temeljito obravnavalo pojav počitniških bivališč (Cigale, 2014, 180), najverjetneje pa je to tudi prva tovrstna študija na območju nekdanje Jugoslavije.

V Geografskem vestniku so pojav počitniških bivališč v slovenskem alpskem svetu v letih, ki so sledila, posredno in neposredno preučevali še Metod Vojvoda (1975), ki v kratkem prispevku predstavi poskus

kmetijskega ovrednotenja gorskega pastirskega poseljenega območja Slovenije, ter Maja Plemelj v že predhodno omenjenem prispevku (1986) in tudi Anton Gosar, ki se je na to področju podrobneje osredotočil že v svoji doktorski disertaciji (1988) in je avtor številnih prispevkov, v katerih problematizira vprašanja, povezana s počitniškimi bivališči. V obravnavani reviji je leta 1989 objavil raziskavo o spremembah v lastniško-posesetni strukturi slovenskega alpskega sveta, ki so nastale zaradi pospešene gradnje počitniških bivališč. Kot ugotavlja, so s prodajo posesti domačini omogočili lastniški prodor pretežno meščanskemu prebivalstvu iz drugih območij Slovenije. Ti prebivalci so imeli o alpski pokrajini pogosto romantično oziroma idealizirano predstavo, z urbanizacijo pa so jo velikokrat izrabili preko meja nosilne zmogljivosti. Z občasno poseljenimi bivališči in novimi turističnimi naselji se je razširilo naselbinsko omrežje in spremenila hierarhija. Nastala so nova, dvosezonsko poseljena naselja na nekdanjih planinah, dopolnili in zapolnili pa so se tudi tlorisi obstoječih starejših naselij, s čimer pokrajina pridobiva parkovni in suburbani videz. Rekreativno-turistična funkcija je sčasoma nadomestila in prerasla agrarno, ugotavlja avtor, ki je te procese med drugim opazoval v naseljih Goreljek in Koprivnik na Pokljuki. Med drugim izpostavlja, da obiski lastnikov počitniških bivališč pomembno prispevajo k ekonomski upravičenosti zgrajene rekreacijske infrastrukture v turističnih središčih, predvsem izven glavne sezone (Gosar, 1989).

Problematika počitniških bivališč v prihodnjih dveh desetletjih ni bila deležna obravnave v Geografskem vestniku, to pa se je spremenilo v letu 2013, ko sta bila v reviji objavljeni dve študiji, ki obravnavata vlogo počitniških bivališč v lokalnih skupnostih Cerklje na Gorenjskem, Komnu in Kranjski Gori. Maruša Goluža (2013) na primeru občin Cerklje na Gorenjskem in Komen predstavlja dejavnike privlačnosti, ki so vplivali na pojav počitniških bivališč, analizira pa tudi njihovo prostorsko razporeditev in regionalno poreklo lastnikov. Z zanimivimi izsledki osvetli tudi vpliv lastnikov na spremembe v infrastrukturi in odnos lastnikov počitniških bivališč do domačinov in okolja, pri tem pa zaznava različne socialne, gospodarske in okoljske učinke, ki se med obema obravnavanima občinama nekoliko razlikujejo).

Sorodne teme obravnava prispevek Staše Salmič in Mihe Kodermana (2013), ki na primeru Kranjske Gore analizira spremembe v morfologiji naselij, ki so bile povzročene z izgradnjo počitniških bivališč oziroma preurejanjem in obnovo obstoječega stavbnega fonda za potrebe tovrstnih objektov. Kot ugotavljata avtorja, so spremembe v posameznih naseljih občine vidne zlasti v naselbinski zgoščitvi teh bivališč in umestitvi večstanovanjskih stavb, namenjenih počitniški rabi, v prostor, za katerega takšna oblika pozidave do nedavnega ni bila značilna. Prostorsko analizo počitniških objektov sta avtorja naslonila na predhodno Gosarjevo študijo (1988), predstavila pa sta tudi regionalno poreklo lastnikov počitniških bivališč).

Nabor študij, ki so v Geografskem vestniku povezane s tematiko počitniških bivališč, zaključuje raziskava Vuka Tvrčka Opačiča in Mihe Kodermana, objavljena v letu 2019, v kateri sta avtorja v primerjalni perspektivi proučevala povezanost prostorske razširjenosti turizma in počitniških bivališč na Hrvaškem in v Sloveniji. V prispevku najprej predstavita enotno tipologijo turističnih območij oziroma območij počitniških bivališč za obe državi, v nadaljevanju pa s pomočjo korelacijske analize ugotavljata, da je za prostorski razvoj turizma na Hrvaškem značilna izrazita koncentracija tako turističnih dejavnosti kot tudi pojava počitniških bivališč v obmorskem območju države, medtem ko sta v Sloveniji oba pojava precej enakomerneje zastopana v vseh tipih turističnih območij oziroma območij počitniških bivališč (Opačič in Koderman, 2019).

5. ZAKLJUČEK

Turizem je po svoji osnovni naravi nedvomno geografski pojav, saj lahko, kot omenjeno že uvodoma, vsakoletne premike milijonov domačih in mednarodnih turistov po svetu razumemo kot temeljni geografski fenomen, preko katerega se posamezniki zblížujejo z drugimi ljudmi, območji in okolji. V splošnem lahko v odnosu med geografijo in turizmom izpostavimo dejstvo, da skorajda ni vidika turizma, ki ne bi vseboval geografskih elementov oziroma posledic, hkrati pa lahko ugotovimo, da obstaja le malo področij znotraj geografije, ki ne bi tekom desetletij študij in raziskav prispevali k proučevanju pojava turizma (Williams in Lew, 2015, 3).

Pregled geografskega proučevanja turizma v reviji *Geografski vestnik* je pokazal izjemno vsebinsko razvejanost tem, ki jih geografi naslavljajo in obravnavajo v svojih raziskavah. Slednje so postale v zadnjem desetletju izhajanja stalnica tudi v objavah prispevkov v obravnavani reviji, pri čemer so pogosto v ospredju zlasti razprave, ki se osredotočajo na rezultate projektnih raziskav. V omenjeni ugotovitvi se zrcali tudi eden izmed večjih izzivov za geografsko raziskovanje turizma v prihodnje: poleg aplikativnih raziskav bi morali stremeti tudi k temeljnim geografskim raziskavam na področju turizma, ki je sicer v Sloveniji prvenstveno povezan s področjem ekonomije in ekonomskih znanosti. Geografi ob tem prepogosto pozabljamo na generalno dejstvo, da je geografija doslej že pomembno prispevala k raziskovanju nekaterih tem, ključnih za prihodnost turizma, prav tako pa s(m)o prve tematske raziskave s področja okoljskih študij, regionalnega razvoja, prostorskih in evolucijsko-zgodovinskih procesov v zakladnico turističnih znanosti prispevali prav geografi.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Cigale, D. (2014): Prispevek prof. dr. Matjaža Jeršiča k razvoju slovenske geografije turizma in rekreacije. V: *Geografsko raziskovanje turizma in rekreacije v Sloveniji*. Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana.
2. Coppock, J. T. (1977): *Second homes: curse or blessing?*, Pergamon, Oxford.
3. Goluža, M. (2013): Vloga počitniških bivališč na podeželju: primerjava med občinama Cerklje na Gorenjskem in Komen, *Geografski vestnik*, 91-1, str. 37–50.
4. Gosar, A. (1988): Počitniške hiše kot element transformacije slovenskih alpskih pokrajin, doktorska disertacija, Ljubljana.
5. Gosar, A. (1989): Spremembe v lastniško-posesetni strukturi slovenskega alpskega sveta, nastale zaradi pospešene gradnje počitniških bivališč, *Geografski vestnik*, 61, str. 97–106.
6. Hafner, M. (1925): Alpski varstveni park v dolini sedmerih jezer, *Geografski vestnik*, 1, str. 62–65.
7. Horvat, U. (1989): Geografska tipizacija turističnih krajev v Sloveniji, *Geografski vestnik*, 61, str. 51–70.
8. Ilešič, S. (1978): Petdeset letnikov geografskega vestnika, *Geografski vestnik*, 50, str. 163–174.
9. Jeršič, M. (1967): Vpliv turizma na razvoj naselja Bled, *Geografski vestnik*, 39, str. 101–122.
10. Jeršič, M. (1968): Sekundarna počitniška bivališča v Sloveniji in Zahodni Istri, *Geografski vestnik*, 40, str. 53–67.
11. Kresal, F. (1996): Zdraviliški turizem. V: *Razvoj turizma v Sloveniji*; 28. zborovanje slovenskih zgodovinarjev, Bled 26.–28. 9. 1996, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Ljubljana.
12. Kočvar, R. (1980): Zimski turizem na Gorenjskem glede na trajanje snežne odeje, *Geografski vestnik*, 52, str. 79–84.

13. Kumer, P., Pipan, P., Šmid Hribar, M., Razpotnik Visković, N. (2019): Pomen sodelovanja akterjev, vpetost v lokalno okolje in inovativnost pri ustvarjanju kulinaričnih turističnih izkušenj na ruralnem slovenskem Sredozemlju, *Geografski vestnik*, 91-2, str. 9–38.
14. Medmrežje 1: <https://www.ff.uni-lj.si/geografija-turizma-prometa> (27. 2. 2023).
15. Medmrežje 2: <https://ff.um.si/wp-content/uploads/Predmetnik-2022-23-Geografija-D.pdf> (16. 2. 2023).
16. Medmrežje 3: https://ff.um.si/wp-content/uploads/PREDMETNIK-GEO_DP-NEP-2022_2023.pdf (16. 2. 2023).
17. Medmrežje 4: <https://www.fhs.upr.si/sl/studij/1-stopnja/geografija> (16. 2. 2023).
18. Mihalič, T. (2008): *Turizem. Ekonomski vidiki*, Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
19. Opačič, V. T., Koderman, M. (2019): Povezanost prostorske razširjenosti turizma in počitniških bivališč na Hrvaškem in v Sloveniji, *Geografski vestnik*, 91-1, str. 49–79.
20. Plemelj, M. (1986): Analiza razvojnih možnosti za planinsko pašništvo in počitniška bivališča na Pokljuki, *Geografski vestnik*, 58, str. 55–66.
21. Polajnar Horvat, K., Ribeiro, D. (2019): Izzivi v turističnem sektorju: kako se evropske turistične destinacije soočajo s preturizmom, *Geografski vestnik* 91-1, 2019, str. 81–94.
22. Potthoff, K., Smrekar, A., Šmid Hribar, M., Urbanc, M. (2020): Pretekli in predviden razvoj planinskega pašništva in turizma: vpogledi v norveške in slovenske razmere, *Geografski vestnik* 92-1, 2020, str. 81–111.
23. Razpotnik Visković, N. (2020): Trajnostne prakse v turizmu – kako jih prepoznati?, *Geografski vestnik* 92-1, 2020, str. 69–80.
24. Salmič, S., Koderman, M. (2013): Prostorska analiza počitniških bivališč v občini Kranjska Gora, *Geografski vestnik*, 85 -1, str. 9–24.
25. Tavčar, J. (1952): Razvoj planinskih poti v naših Alpah, *Geografski vestnik*, 24, str. 145–176.
26. Urbanc, M., Perko, D., Petek, F. (2008): Prihodnost Alp in delfi metoda, *Geografski vestnik*, 80-2, str. 143–153.
27. Urbanc, M., Pipan, P. (2013): Prihodnost turizma v Alpah v luči prilagajanja podnebnim spremembam: nekatere ugotovitve iz projekta ClimAlpTour, *Geografski vestnik*, 85-1, str. 51–62.
28. Vojvoda, M. (1975): Preobrazba gorskega pastirsko poseljenega območja Slovenije. *Geografski vestnik*, 47, str. 158–159.
29. Williams, S., Lew, A. A. (2015): *Tourism Geography: Critical understandings of place, space and experience*, Routledge, London, New York.
30. Zorn, M., Perko, D. (2018): Zgodovinski pregled Geografskega vestnika. *Geografski vestnik*, 90-2, str. 9–33.

TERME AVSTRO-OGRSKE MONARHIJE

THE SPAS OF THE AUSTRO-HUNGARIAN MONARCHY

Peter Jordan, Honorary and Associate Professor, PhD
Austrian Academy of Sciences, Institute of Urban and Regional Research
University of the Free State (South Africa), Faculty of Humanities

Vabljeni predavatelj

Razširjeni povzetek

POVZETEK

Zdravstveni turizem je v zadnjih desetletjih spremenil svoj značaj iz zdravljenja, ki temelji na virih, v industrijo lepotnih storitev, nege telesa, sprostitve in pridobivanja splošnega dobrega počutja. Ta sprememba je bila posledica močno okrnjenih vladnih prispevkov k stroškom zdravstvenega varstva tako na nekdanjem političnem evropskem zahodu kot (še bolj) na vzhodu, kjer je bil zdravstveni turizem do konca komunističnega obdobja zasnovan za delavski razred in v celoti financiran s strani države ali drugih javnih institucij. Ta sprememba v značaju zdravstvenega turizma je imela dva glavna učinka: zdravstveni turizem se je iz družbene dejavnosti spremenil v dobičkonosen posel, v katerega so vključeni bolje stoječi sloji družbe in del zdravstvenega turizma so postala ne le zdravilišča z mineralnimi vreli, temveč tudi klimatska letovišča in letovišča z drugimi vrstami zanimivosti, kot so lega v čudoviti pokrajini, privlačna arhitektura itd. Prispevek osvetljuje pomembnejše faze razvoja zdravilišč na ozemlju nekdanje Avstro-Ogrske monarhije, orisuje razmere tik pred prvo svetovno vojno po podatkih od leta 1912, na koncu pa na nekaterih primerih podaja pregled današnjega stanja teh zdravilišč.

1. INTRODUCTION

Health tourism was in recent decades changing its character from resource-based medical treatment to an industry of beauty services, body care, relaxing and acquiring a general sense of well-being. This change was due to sharply curtailed government contributions to health care costs, in the former political European West as well as (and even more so) in the East, where health tourism up to the end of the Communist period was conceived for the working class and completely financed by the state or other public institutions. This change in character of health tourism had two major effects: (1) health tourism turned from a social activity into a profitable business involving the better-off strata of the society, (2) not only resource-based spa resorts with mineral springs or thermal waters had a chance to participate, but also climatic resorts and resorts with other kinds of attractions like location in a beautiful landscape, attractive architectural ensembles etc.

To a certain extent this change meant a revival of structures and conditions existing in the period before World War I, when government contributions to health care costs were modest or confined to state officials and military persons and when therefore visiting a spa was mainly a matter of the social elite. At that time, it was customary to frequent health spas using one medical excuse or another and to enjoy the entertainment and social life offered alongside health-related regimes. For people of Vienna and Budapest, e.g., visiting resorts along the Adriatic coast in all seasons, but particularly between Christmas and Easter meant being recognized as a member of the social elite.

A range of attractions have always been needed in addition to the spa waters themselves. Simply being a spring site was never sufficient and most successful spas served pleasure as well as health needs. Relative location to population centres and accessibility were also important in influencing spa development. Another important factor was wealth of population. If rural elites (like, e.g., in Hungary) were wealthy enough to visit spas, an urban catchment area of the spa was not so important. Nevertheless, the oldest and still active spas in Central Europe are mainly resource-based. This contribution will highlight major stages of spa development on the territory of the former Austro-Hungarian Monarchy, portray the situation shortly before World War I by data as of 1912 before it finally looks at the current situation of these spas by some examples. It is essentially based on the works of DIEM 1914, JORDAN 1990, JORDAN 1998 and JORDAN & SCHAPPELWEIN et al. 1999.

2. HISTORICAL LAYERS OF SPAS WITH A FOCUS ON THE TERRITORY OF THE FORMER AUSTRO-HUNGARIAN MONARCHY

Some spas originate already in the ancient Roman period:

- Baden near to Vienna [Wien], Austria
- Warmbad Villach in Austria
- Varaždinske Toplice in Croatia
- Tuheljske Toplice in Croatia
- Krapinkse Toplice in Croatia
- Daruvar in Croatia
- Lipik in Croatia
- Trenčianske Teplice in Slovakia
- Thermal waters of Buda and Pest, Hungary, further expanded in the Ottoman period
- Băile Herculane in modern Romania
- Warm radioactive spring of Geoagiu-Băi in modern Romania

Over a large number of ancient spas disposes naturally Italy. To mention only the more prominent ones:

- Thermal spa of Chianciano Terme in Tuscany [Toscana]
- Thermal spas of Ischia near to Naples [Napoli]
- Hot springs of Santa Cesarea Terme in Apulia [Puglia]
- Thermal spa of Montegrotto Terme in the Veneto region
- Thermal spa of Bagno di Romagna nearby Forlì
- Thermal springs of Acquasparta in Umbria
- Thermal springs of Acquasanta Terme in the Marche region

The second historical layer comprises spas developed before the railway period. They were still exclusively resource-based, i.e., their emergence depended on the existence of major mineral or thermal waters. Some more important:

- The “Bohemian triangle of baths” including Karlovy Vary, Mariánské Lázně and Františkovy Lázně. Karlovy Vary was already famous as a spa at the end of the 16th century.

- The Bohemian spa Teplice and the Moravian spa Luhačovice became renowned towards the end of the 18th century.
- In Galicia [Galicja] Krynica was already well-known in the 18th century.
- In modern Slovakia the sulphur springs of Piešťany and the mineral waters of Sliač were at least known in the 16th century.
- In Hungary Balatonfüred at Lake Balaton [Balaton] originates as a spa in the middle of the 18th century, the natural thermal lake of Héviz from the end of the 18th century. At the same time also the sulphur springs of Hárkány and the iron springs of Parádfürdő started to flourish.
- Rogaška Slatina in modern Slovenia was known for its mineral waters in the Middle Ages at the latest and started to flourish in the 17th century.

Somewhat later, in the first half of the 19th century, but still not supported by the railway, further spas became prominent:

- the brine springs of Bad Hofgastein in Salzburg and Bad Gleichenberg in Austrian Styria [Steiermark],
- the salt springs of Bad Ischl in Upper Austria [Oberösterreich] which developed mainly due to the location of an imperial summer residence in 1827;
- the salt springs of Bad Aussee in Austrian Styria and Bad Hall in Upper Austria;
- the brine springs of Szczawina in Galicia and modern Poland;
- the iron springs of Vatra Dornei in Bukovina [Bucovina] and modern Romania.

Accessibility by railway increased the number of visits in already existing health resorts but created also new resorts. They were for the first time not necessarily dependent on 'taking waters', i.e., on mineral and thermal springs. Many of them were just climatic resorts situated in an attractive landscape and easily accessible by rail. From the 1890s onwards those situated at the sea became also seaside resorts with bathing and swimming as an ever-growing and finally prevailing motive for visitors to come.

Among the typical 'creations' of the railway era, but still resource-based, Badgastein in Salzburg stands out, which became accessible by railway in 1905 (see JORDAN 1986).

To the new type of climatic, later also seaside, lakeside and (in the mountains) winter sport resorts developed on the basis of the railway, in some cases even by the railway corporations themselves, belong:

- Reichenau an der Rax and Semmering in Lower Austria [Niederösterreich] and Styria, accessible by the Southern Railways' main line in 1853 and 1854, respectively (see JORDAN 1986); the Southern Railway Corporation contributed to hotel development at the Semmering mountain pass.
- the lakeside resorts Velden and Pörtlach at Lake Wörth in Carinthia [Kärnten] by the Southern Railways' Carinthian line in 1864;
- Dobbiacco/Toblach in modern South Tyrol [Alto Adige/Südtirol], made accessible by railway in 1871 and developed as a climatic resort by the Southern Railway Corporation;
- Kitzbühel in Tyrol [Tirol], opened up by a railway in 1875;
- Merano/Meran in South Tyrol integrated into the railway network 1881;

- the climatic resorts at the Kvarner (Opatija, Lovran, Mali Lošinj, Veli Lošinj), opened up by railway and boat in 1873. In Opatija the Southern Railway Corporation was also the major agent of the first developments of the resort.

Some spas are still much younger and quite new developments from the period after World War II. In the former Communist countries, most of them have a rather Socialist outfit, but also in the West they were mainly developed in the period of social health tourism and were shaped by this fact. Only developments in Hungary (e.g., Bük) and Austria (the Styrian and Burgenland region of thermal spas) starting not earlier than in the late 1980s and 1990s correspond already to what is nowadays understood by wellness and body care tourism.

Some examples of this most recent spas are:

- Dudince in Slovakia
- Bük in Hungary
- Bizovačke Toplice in eastern Slavonia [Slavonija], Croatia

3. THE 'SPA LANDSCAPE' OF THE LATER AUSTRO-HUNGARIAN MONARCHY

3.1 Characteristics of spa tourism before World War I

The branch of tourism called 'health tourism' in the period before World War I can besides pilgrimages be regarded as a predecessor of tourism in the general and modern sense. It comprised most of the contemporary leisure activities that we would today refer to as health, wellness, recreational, activity and pleasure tourism. It was not at all confined to medical treatment of sick or convalescent persons in the sense of pure health tourism. Nevertheless, medical treatment and other health-oriented motives like movement in healthy air, eating healthy food, medical care and medical advice were at least occasions and excuses for visiting spas. In the earlier established medical baths (with mineral and thermal waters), however, health-care motives may have dominated, while this was less so in the climatic and seaside resorts getting trendy later.

While wider ranges of the society had neither the time nor the financial means for staying in spas due to lacking health insurance and other social institutions (with the limited exception of civil officers and military persons), it were mainly the social elites, i.e., nobility and bourgeoisie, as well as the upper middle class, i.e., mainly higher and middle civil officers and military persons, who participated in spa tourism. But due to a long duration of stay and high spending capacity of guests and urbanizing and internationalizing effects it had considerable impacts on the destinations in economic and social terms. Estimating¹ an at the average three times longer duration of stay compared to today, the seaside resort Abbazia [Opatija] had in 1912 around 800,000 overnight stays equalling about half of the peaks of mass tourism after World War II. Considering also the much higher revenues per guest, because guests were at the average much better off and the lack of global competition allowed for larger profit margins, economic revenues of spa tourism before World War I were hardly lower than today, very likely even higher. It has, however, also to be considered that many entrepreneurs and employees in tourism were not of local origin but 'seasonal workers' with their main residence in the centres of the Monarchy. Thus, a larger share of the revenues did not remain where they were produced but were 'exported'.

¹ Statistics of overnight stays are not available.

A second, not at all negligible effect of spa tourism before World War I was its urbanizing impact on peripheric rural areas that were deeply rooted in agrarian and other primary sector structures and lifestyles before. Implementing urban infrastructures in spas as well as the contact of locals with an urban elite meant bridging an urban-rural gap hardly imaginable today. Thus, spas were earlier and better furnished with electric lighting, canalization, medical treatment (hospitals, sanatoriums, doctor's offices), cultural establishments (theatres, cinemas, concert halls), communication facilities (post offices, trams, boat connection etc.), shops and restaurants than areas remaining rural (see SLOKAR 1914). In their functions as employees in tourism, small entrepreneurs and local officials, locals met urban visitors and assumed aspects of their lifestyle.

3.2 Development factors

Spa tourism of the type prevailing in the period before World War I on the territory of the Austro-Hungarian Monarchy experienced after roots that can be traced back to the 18th century and even beyond a significant boom in the 1890s that continued in the first decade of the 20th century and culminated in the years 1911 and 1912, while already in 1913 the shadows of World War I and the Balkan Wars 1912/1913 very visible. Figure 1 shows the development of tourist arrivals in the in 1912 ten largest spas of the Austrian half of the Empire for the time span for which comparable data are available (1879-1916).

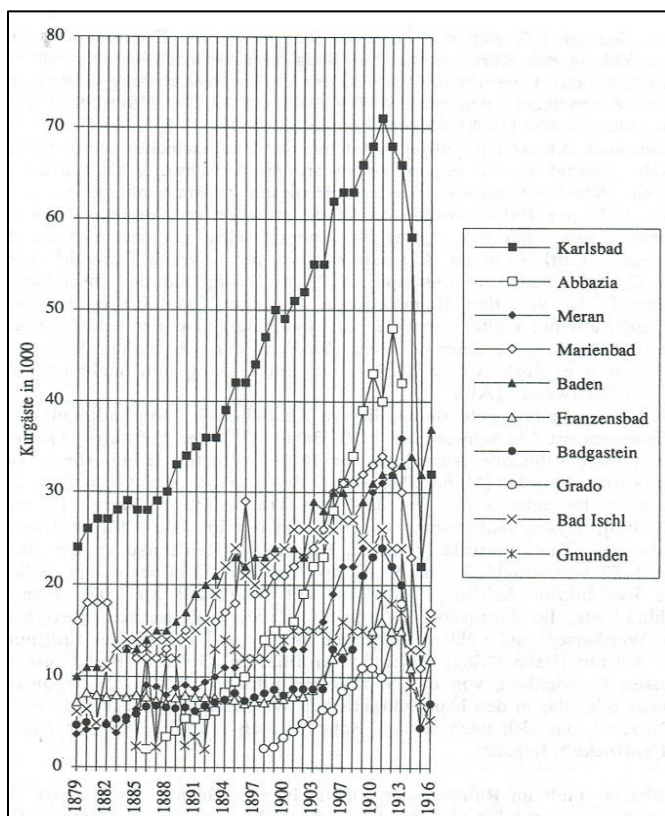

Figure 1: Development of tourist arrivals in the in 1912 ten largest spas of the Austrian half of the Habsburg Empire 1879-1916 (Source: K.K. STATISTISCHE ZENTRAL-KOMMISSION 1883-1919). Legend: Karlsbad [Karlovy Vary], Abbazia [Opatija], Meran [Merano/Meran], Marienbad [Mariánské Lázně], Franzensbad [Františkovy Lázně].

Essential for this temporal development was – besides an increasing body awareness including health care and fitness that is also witnessed by the first Olympic Games of the Modern Age in 1896 in Athens [Athina] – the development of the railway network. Only the railway offered a fast, comfortable and low-cost travelling to the spa resulting a higher number of guests. Its main tracks had in the Habsburg Empire been developed from 1837 onward up to around 1880 and later been supplemented by branch tracks (see JORDAN 1986). Right spas and tourism in general were important motives for the construction of branch tracks.

Buses gained ground as means of tourist transport only shortly before World War I (see JORDAN 1984a, 1984b, NEUHOF VON DER LEY 1939). In 1907, the first extra-urban line in the Austro-Hungarian Monarchy was set in function from the railway station Neumarkt [Egna/Neumarkt] at the Adige River to Predazzo in the Val di Fiemme. Up to 1913, 80 extra-urban bus lines existed on the territory of the Austro-Hungarian Monarchy (ARTARIA & Co. 1913), many of them serving tourism. They run, however, mostly only along short routes, connected a spa with the next train station or provided opportunities for excursions to the surroundings of a more important spa.

Development of tourism along seacoasts, especially along today's Croatian Adriatic coast, was closely dependent on the development of steamship traffic. Already long before the first railway track proceeded from the Monarchy's metropolitan regions to the Adriatic coast (1857 the main track of the Southern Railway Corporation up to Trieste), the first steamship line between Trieste and Cattaro [Kotor] with several stopovers had been established in 1838. In the second half of the 19th century the steamship network was densified especially from ports that had by railway already been connected with the centres of the Monarchy (from 1857 Trieste, from 1873 Fiume [Rijeka], from 1876 Pola [Pula/Pola]). They served also destinations offside the main steamship lines.

Nevertheless, most of the later largest spas of the entire Monarchy (Fig. 2a, b) became prominent and well-visited already long before the 'age of railways'. In the Austrian half of the Monarchy this is especially true for the sulphur bath Baden, with its Modern Age development starting in 1488 (DIEM 1914). It profited essentially from the close distance to the imperial residence and capital Vienna [Wien]. Also the acrotic thermal bath Vöslau [Bad Vöslau] owes its early development from the end of the 18th century onward its closeness to Vienna.

Very early developed were also the Bohemian spas, especially the "Bohemian spa triangle" Karlovy Vary, Mariánské Lázně, and Františkovy Lázně. with its numerous muriatic-alkaline-saline carbonated thermal waters that had achieved prominence already by the end of the 16th century. Mariánské Lázně, known for its iron sources gained importance in the 17th century, and the rise of Františkovy Lázně, known for its iron sourlings, can be traced back to the year 1793 (DIEM 1914). Also the alkaline thermal waters of Teplice and the muriatic-alkaline hot springs of the Moravian spa Luhačovice gained wider recognition already by the end of the 18th century. Remarkable is also the early development of some spas in Galicia [Galicja], specifically of the iron sourlings of Krynica (from 1721) and the common salt source of Iwonicz Zdroj (from 1793).

Also on the territory of the Hungarian Kingdom most of the spas that gained international recognition up to World War I (Fig. 2a, b) were well-known already long before the 'railway age'. This is especially true for the thermal waters of Buda and Pest (from 1872 Budapest). They were partially already exploited by the Romans and significantly developed further in the Ottoman period. A comparable tradition has also Băile Herculane in modern Romania. At least back into the 16th century can be traced also the tradition of some spas in modern Slovakia, i.e., the sulphur thermal baths of Piešťany, the gypsum, iron containing and carbonated sources of Sliač nearby Zvolen as well as the sulphuric sour waters of Korytnica kúpele in the Liptov region. The utilization of the carbonated sources of

Balatonfüred at the northern shores of Lake Balaton [Balaton] started in the middle of the 18th century, in 1772 the place was officially declared spa. In the Pre-March era, it played an important societal role as a venue of the revolutionary Hungarian intelligentsia. Also the natural thermal lake of Hévíz near to the western end of Lake Balaton with its radioactive, sulphuric water was already utilized at the end of the 18th century with a first bathhouse established in 1795. Another case of a rise towards the end of the 18th century are the sulphuric thermal waters of Harkány south of Pécs and of the iron containing sources of Parádfürdő in the Mátra mountains, which latter converted into a climatic health resort later.

In the first half of the 19th century, still before the development of a dense railway network, some other, later prominent spas became renown; among them the acrat thermal spring Hofgastein [Bad Hofgastein] in Salzburg or Gleichenberg [Bad Gleichenberg] with its alcalic sourlings and Rogaška Slatina with its earthy sourlings in Styria [Steiermark, Štajerska]. In the Salzkammergut especially Bad Ischl with its common salt sources had an early start that was essentially supported by the establishment of an imperial summer residence in 1827 (DIEM 1914). In the Styrian part of the Salzkammergut Bad Aussee with bathes and inhalations with salt water and Bad Hall in Upper Austria [Oberösterreich] with its iodine salt springs achieved early importance. In Galicia [Galicija, Galyčyna] in the first half of the 19th century Szczawina, today located in Poland, with its alcalic sourlings as well as the sulphuric source Truskavec' in today's Ukraine became renown. In the Bukovina [Bucovina], in its modern Romanian part, Vatra Dornei with its iron containing sourlings developed to a major spa from 1805 onward. The early prominence of Gries [Gries-San Quirino/Gries] near Bolzano/Bozen rested exceptionally not in the occurrence of medical springs, but on climatic treatment and certainly on the nearby city of Bolzano/Bozen, perhaps also on the iron-carbon hydrogen sulphide sources in nearby San Maurizio/Moritzing.

This singular case can, however, not distract from the fact that the early spas developing before or without railway were all based on medical waters. Climatic resorts and most specifically seaside resorts developed in general in line with the railway network. But due to their importance as travel destinations they were very quickly and as soon as possible integrated into the swiftly developing railway network. Thus, Baden and Vöslau became accessible by railway already in 1841, Františkovy Lázně in 1865, Karlovy Vary and Teplice in 1870, Mariánské Lázně in 1872, Sliač in 1873, Piešťany in 1876, Bad Ischl and Bad Aussee in 1877, and Băile Herculane in 1878 (JORDAN 1986). Not as favourably located spas or spas not located near to main railway tracks were integrated into the railway network later during the railway network's densification by branch tracks. Examples are Bad Hall (1887), Zakopane (1899), Vatra Dornei (1902), Rogaška Slatina (1903), Luhačovice (1905), Koritnica (1908), Krynica (1911), Truskavec' (1912) or Gleichenberg (1931) (JORDAN 1986). The Hungarian spas Hévíz and Parádfürdő as well as the Galician Szczawnica were the only among the early and later important spas that were never connected with the railway network.

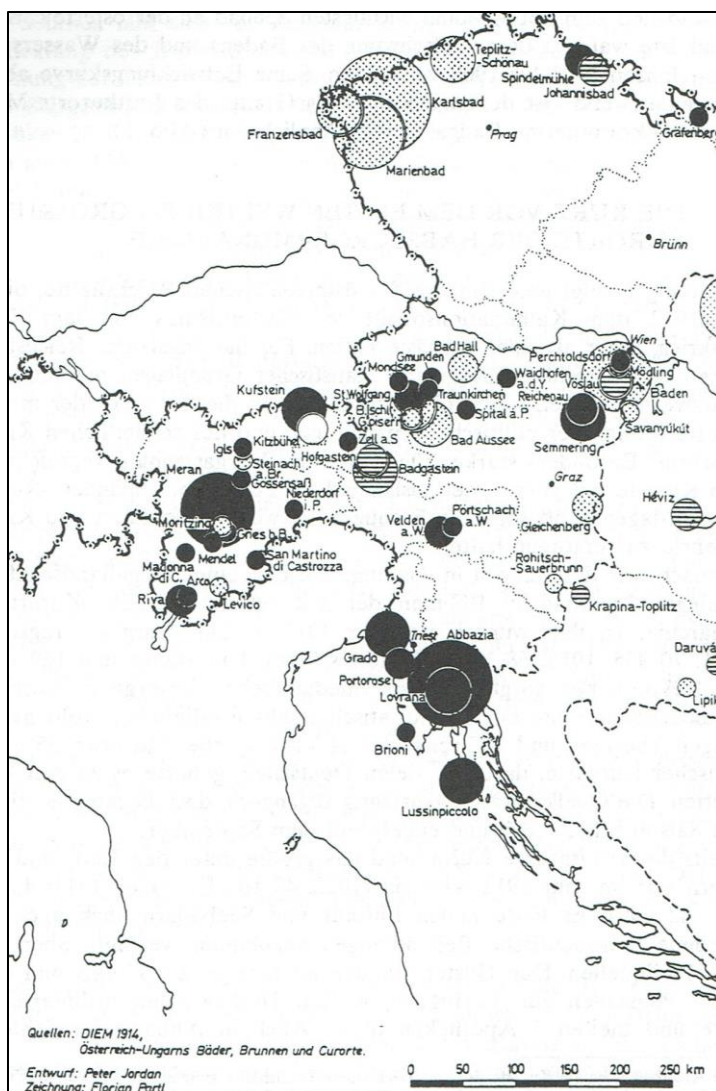
In the late decades of the 19th century the foundation of new and the further development of already existing spas was anyway closely related with the railway. This is especially true for climatic resorts, since they were not spatially bound to medical sources, but could be developed wherever favourable climatic conditions prevailed in an attractive landscape. A railway station easily accessible from larger cities located in such an area frequently functioned as an initiator.

3.3 The largest spas in 1912

Figure 2a, b represents spas of the entire Austro-Hungarian Monarchy with more than 3,000 guests in 1912, the year in which health tourism culminated in the period before World War I, classified by types of the offer and with their names prevailingly used at this time.

Generally speaking, and of course with some exceptions, these places dispose up to the present day at least over some of the old, charming architectural features and ambiance that satisfy also the needs of the modern clientele of health tourism looking not so much for medical treatment, but mainly for body care in a pleasant and socially elevating environment. Of course, especially in the former Communist countries, but not only there, social health tourism has damaged and partly ruined relevant features. But it may be said that these places have at least the potential to attract also this modern type of health tourism.

For most of them it was true what could be said about Opatija: “At the beginning of the 20th century the town had four large cafés [...] The orchestra played two times a week in the park and several times a week in various hotels. In 1896 a permanent orchestra was founded, paid by the spa commission [...] Hotel Stephanie had a theatre hall, were regularly performances and concerts took place, during winter there were also theatre performances (KEYZLÁR 1904, p. 23, quoted after GOTTMANN 1998, p. 122).

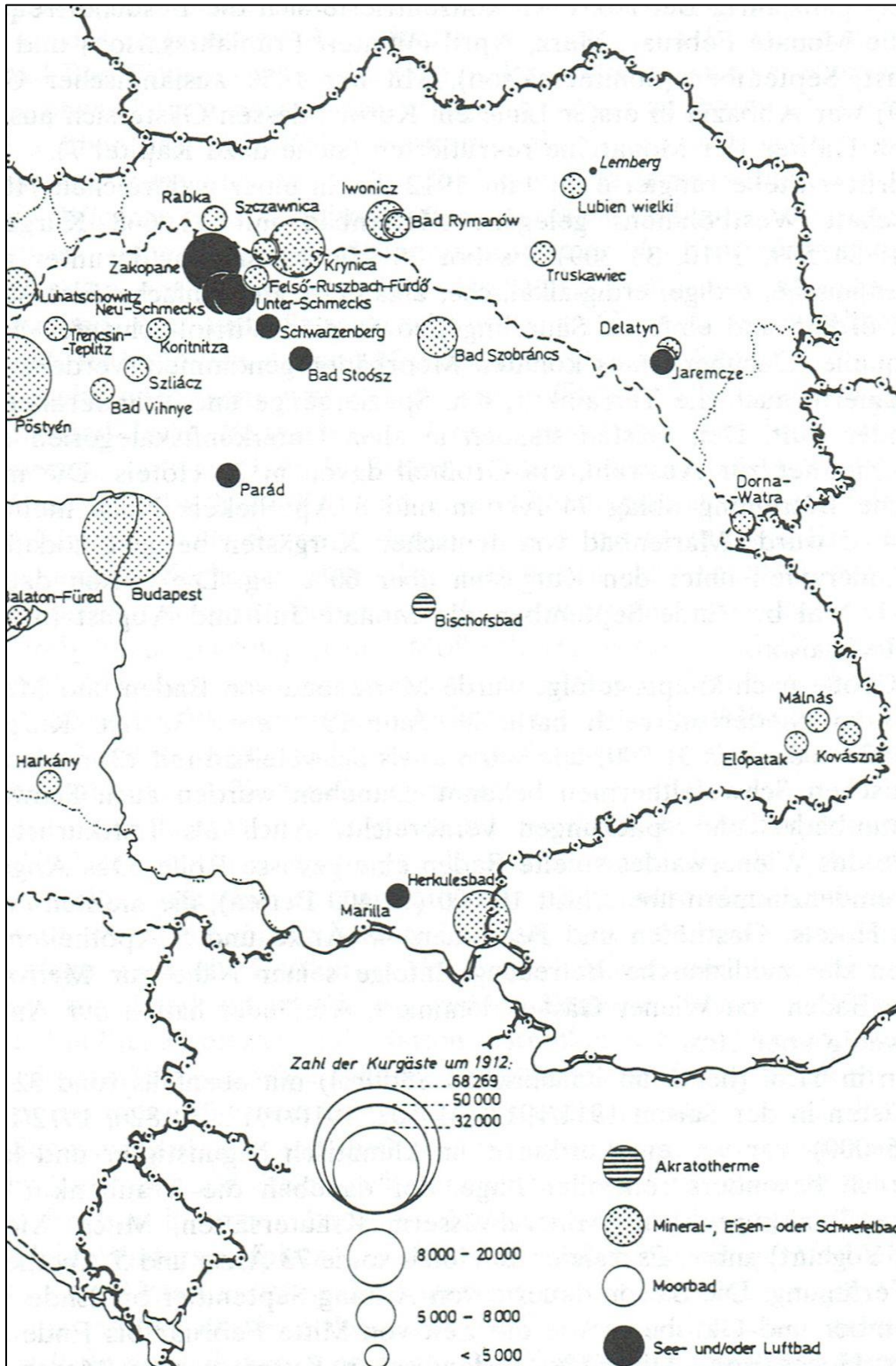

Figure 2a, b: The largest spas by guest arrivals in the Austro-Hungarian Monarchy in 1912 (Source: JORDAN 1998 based on data after DIEM 1914). Legend: Zahl der Kurgäste um 1912 – Number of spa guests in 1912, Akratotherme – Acratic thermal water, Mineral-, Eisen- oder Schwefelbad – Mineral, iron or sulphur bath, Moorbad – mud bath, See- und/oder Luftbad – Seaside and/or climatic resort.

By far the largest spa was **Karlovy Vary** (Karlsbad in Fig. 2) in Bohemia [Čechy] with about 68,000 guests and 35 hotels in 1912. The spa was essentially resource-based (12 alkaline-salty thermal waters and 1 iron spring). Pre-World War I architectural structures (cure facilities, hotels, restaurant, cafés) are well preserved, not only in the sprawling town centre which nestles delightfully in a narrow valley and is characterised by 19th century spa colonnades (Fig. 3), hotels and restaurants, but also by further spa facilities, hotels and villas scattered over the surrounding wooded hills. A detrimental impact on the atmosphere of a traditional spa has the fact that the town has mainly in Socialist times grown in size and is surrounded by Socialist panel buildings and industrial plants.

Figure 3: Spa collonades in Karlovy Vary. Photo: JORDAN 2010.

The second-largest health resort and the largest among the climatic and seaside resorts was **Opatija** (Abbazia) with a number of 48,000 guests and 9 hotels in 1912. It was mainly a climatic and (later) seaside resort but offered also various therapeutic treatments. Opatija has largely preserved its architectural character of a turn of the century spa and offers also by its topographic situation optimal conditions for the development as a health resort in the new sense, but mass tourism in the post-war period has lowered the quality of the tourist offer (Fig. 4).

Figure 4: Hotels of the late Austro-Hungarian period in the centre of Opatija. Photo: JORDAN 2005.

Ranking at the 3rd place in 1912 was **Mariánské Lázně** (Marienbad) in Bohemia with 33,000 guests and 29 hotels, resource-based like Karlovy Vary. Unlike Karlovy Vary, the settlement has not significantly been expanded in the Socialist period and is still confined to the ensemble of charming old buildings pleasantly situated in a forest (Fig. 5).

Figure 5: The spa hall of Mariánské Lázně. Photo: PFLÜGER 2007.

Baden near to Vienna had about 32,000 guests and 83 hotels and was known as a sulphur spring, but later also as a climatic health resort at the slopes of the Vienna Woods [Wienerwald]. The old quarter of the town is still characterised by the Biedermeier period, the suburbs by late 19th century Victorian villas.

Merano/Meran in modern Italian South Tyrol/Alto Adige had also about 32,000 guests and 20 hotels in 1911/1912 and was a climatic resort in an attractive landscape situation. Grape cures and other drink cures were also important from the beginning. The resort has very well preserved its former advantages up to the present day.

Budapest had nine thermal baths scattered within the city limits and was also known as climatic resort. Most cure facilities are still available in the old style. Air pollution of a modern metropolis has, however, annihilated the former climatic assets.

Piešťany at the slopes of the Váh valley in modern Slovakia was visited for treatment with thermal sulphur mud and sulphurous thermal springs. Former spa facilities and hotels have to a larger extent been replaced by Socialist structures. It will be difficult to restore the former atmosphere.

Bad Ischl in the Upper Austrian Salzkammergut was already much smaller than the spas mentioned before. It had 24,000 visitors and 17 hotels in 1912. Mainly resource-based (salt baths) it became later also a climatic resort. All the architectural and infrastructure assets of its booming period are still available: the summer villa of Austrian Emperor Franz Josef I, the cure hall, the casino as well as the famous café Zauner.

Badgastein in an alpine valley had 22,000 visitors and 70 hotels in 1912 and was based on thermal springs. The late 19th century Victorian hotel complex at the end of the valley with picturesque waterfalls in the town's centre has been preserved mainly due to Badgastein's successful shift from a spa towards a winter sports centre after World War II. In 1958 it hosted the FIS Alpine Ski World

Championships. But it could not keep path later with other Austrian winter-sports destinations even in its closer surroundings like Obertauern, Zell am See, Saalbach or Kitzbühel and is today in a crisis.

The **Semmering** mountain pass between Lower Austria [Niederösterreich] and Styria [Steiermark] had 20,000 visitors and 5 hotels in 1912. In the first line it was a climatic resort, besides it had already some winter sports and offered also medical treatments. Especially after World War II, Semmering experienced a significant decline as a tourist destination affecting also the state of infrastructure. In recent years there are some signs of a revival mainly by skiing tourism and to some extent based on the attractiveness of the old hotels and villas.

4 THE OLD SPAS TODAY

In this chapter at first a short survey is to be provided over the attractivity of old spas on the territory of the former Austro-Hungarian Monarchy today followed by the presentation of two contrasting examples – one for as most successful utilization of the cultural heritage, one for the contrary.

4.1 Attractivity of old spas on the territory of the former Austro-Hungarian Monarchy today

The survey over the attractivity of old spas today is based on a volume of the Atlas of Eastern and Southeastern Europe titled “International Tourism Attractions in Central and Southeastern Europe”, published in 1999 composed of a map in the 1:3 million scale and accompanying texts and indexes (JORDAN & SCHAPPELWEIN et al. 1999). In principle, international tourist attractions are shown on the map of this atlas volume (Fig. 6, 7) regardless of whether they are already internationally known, to what extent they are already used by tourists or whether they have a tourist infrastructure. The map thus avoids reflecting current tourism flows and volumes. It represents the unknown, unexplored in the same way as well-known and much-visited attractions of equal value. It is intended to draw attention to some areas of eastern Europe that are still less developed for tourism and to show their potentials for tourism.

However, this principle is not strictly applicable to all categories of tourist attractions. The attraction categories "pilgrimage sites", "health resorts and spas", "areas that are particularly suitable for skiing" elude an evaluation that completely disregards the actual tourist frequency and the existing tourist infrastructure. Places of pilgrimage only arise through tourist use. Numerous spa treatments (drinking cures, water massages, physiotherapy, etc.) can be practiced ubiquitously. Natural conditions (mineral and thermal springs; sloping terrain that is snow-covered in winter) are numerous and widespread even for spas and ski areas. Only the existence of a tourist infrastructure (spa facilities, ski slopes, ski lifts, cable cars, ski jumps) restricts the natural offer and allows tourist use. The classification into “world attraction”, “European attraction”, “important international attraction” and “other international attraction” is the result of interactive evaluation by a team of 21 experts from almost all the countries portrayed.²

² Poland: J. WYRSZIKOWSKI, L. BARANIECKI M. DUDA; Germany: R. PAESLER, G. FRIEDLEIN, F.-D. GRIMM, E. KNAPPE; Austria: P. JORDAN; Italy: P. JORDAN; Czechia: J. VYSTOUPIL; Slovakia: P. MARIOT, D. KOLLÁR; Hungary: L. CSORDÁS; Slovenia: M. JERŠIČ; Croatia: V. MIKAČIĆ, Z. PEPEONIK; Bosnia and Herzegovina: P. JORDAN; Serbia and Montenegro (“Yugoslavia”): P. JORDAN; Macedonia: P. JORDAN; Albania: K. SCHAPPELWEIN, D. DOKA; Greece: P. JORDAN, K. SCHAPPELWEIN; Turkey: P. JORDAN, K. SCHAPPELWEIN; Bulgaria: W. MARINOV; Rumania: Gh. NICOLESCU, F.-D. GRIMM; Moldova: K. SCHAPPELWEIN;

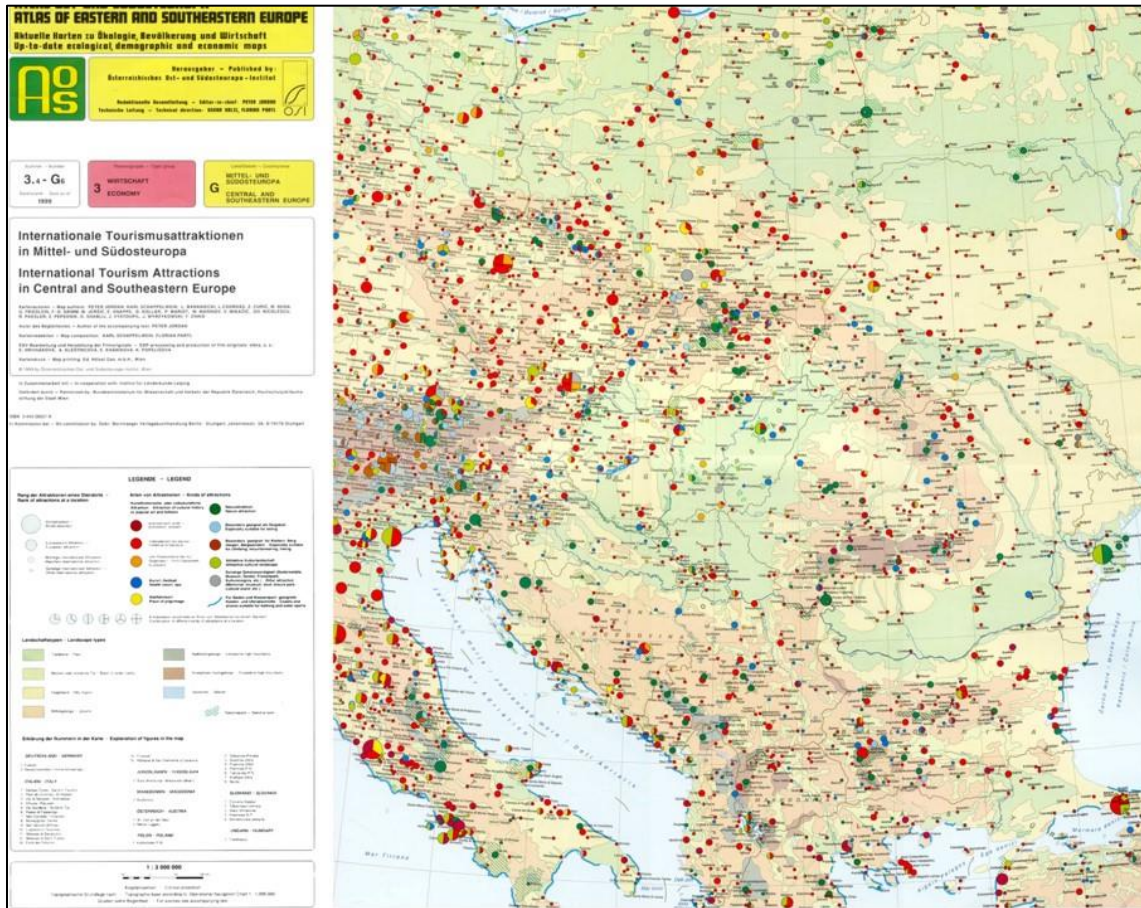

Figure 6: Map sheet “International Tourism Attractions in Central and Southeastern Europe”. Source: JORDAN & SCHAPPELWEIN et al. 1999.

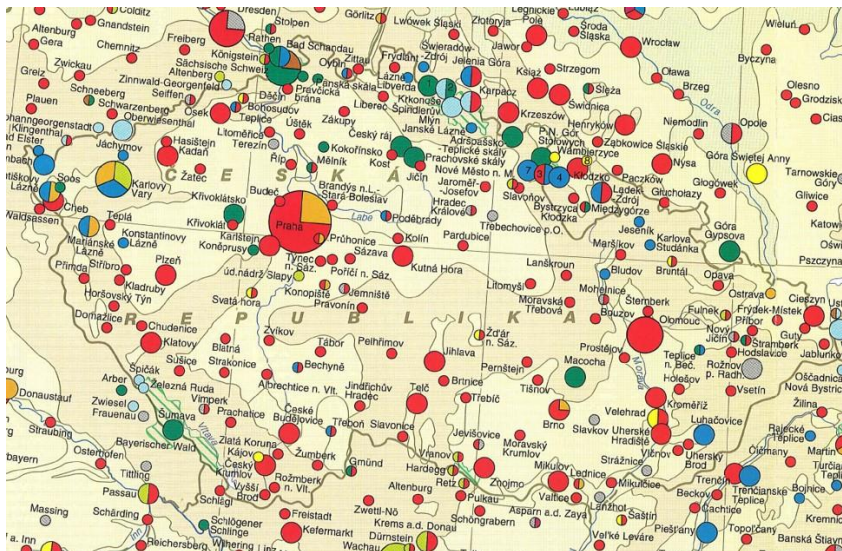

Figure 7: Section Czechia of the map sheet “International Tourism Attractions in Central and Southeastern Europe”. Source: JORDAN & SCHAPPELWEIN et al. 1999.

Ukraine: O. SHABLIJ, Y. ZINKO, G. FRIEDLEIN; Belarus: K. SCHAPPELWEIN, G. FRIEDLEIN; Lithuania: K. SCHAPPELWEIN, E. KNAPPE; Russian Federation: K. SCHAPPELWEIN, E. KNAPPE.

No spa on this map is classified as “world attraction” in the sense that it would be worthwhile to approach just this attraction from other continents.

But it categorizes three spas as “**European attractions**” in the sense that it would be worthwhile to approach just this attraction from other parts of Europe, two of them on the territory of the former Austro-Hungarian Monarchy: Meran/Merano (Italy) and Karlovy Vary (Czechia).

“**Important international attractions**” are according to this map on the territory of the former Austro-Hungarian Monarchy in Italy Grado; in Austria Baden, Bad Tatzmannsdorf, Bad Gleichenberg, Bad Schallerbach, Bad Ischl, Badgastein, Bad Hofgastein, Warmbad Villach, Bad Kleinkirchheim, the latter two, however, drawing their attractivity not only from their spa function, but also from other factors; in Poland Szczawnica and Krynica; in Ukraine Truskavec’, Moršin, and Vorohta; in Czechia Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, and Luhačovice; in Slovakia Piešťany and Trenčianske Teplice; in Hungary Budapest, Hévíz, Balatonfüred, Harkány, Gyula, Hajdúszoboszló, and Miskolctapolca; in Romania Băile Herculane, Băile Felix, Vatra Dornei, Borsec, Sovata, Băile Tușnad, and Covasna; in Slovenia Rogaška Slatina and Radenci; in Bosnia and Herzegovina Ilidža.

It would go too far to mention here also all spas classified as “Other international attractions”.

Some spas, however, mainly climatic spas and lakeside or seaside resorts, are not represented individually on this map, but accumulated with other attractions to a regional attraction titled “attractive cultural landscape”. This applies to places classified as spas in 1912 such as Abbazia [Opatija] and Lovrana [Lovran] – on the map subsumed together with other attractions under the attractive cultural landscape titled *Opatija rivijera* in Croatia. Likewise, the Austrian places classified as spas in 1912 Gmunden, Traunkirchen, Mondsee, Bad Goisern, Bad Aussee are on the map subsumed under *Salzkammergut*. The same applies to Pörtschach am Wörthersee and Velden am Wörthersee that are on the map subsumed under *Kärntner Seen* in Austria. Several places classified as spas in 1912 are on the 1999 map not classified as health resorts or spas, but as ski resorts or other kinds of attractions due to a significant shift of attractivity factors.

All this, in addition to the fact that the state of 1912 is classified by arrivals, while the state of 1999 is based on pure attractivity disregarding the actual volume of tourism, results in considerable problems of comparing the two. A rough comparison of the 50-60 most important spas in 1912 and 1999 on the territory of the former Austro-Hungarian Monarchy is nevertheless worth to be undertaken despite all caveats and allows the following conclusions:

In **Czechia** Karlsbad [Karlovy Vary]³, Marienbad [Mariánské Lázně], Franzensbad [Františkovy Lázně], Spindlermühle [Špindlerův Mlýn], and Luhatschowitz [Luhačovice] have maintained their importance, while the importance of Teplitz-Schönau [Teplice] and Johannesbad [Janské Lázně] has declined.

In **Slovakia** Pöstyèn [Piešťany], Trenčsin-Teplitz [Trenčianske Teplice], Felső-Ruszbach-Fürdő [Tatranská Lomnica], and Neu-Schmecks plus Unter-Schmecks [Starý Smokovec] have maintained their importance, while the importance of Bad Szobráncs [Sobrance] has declined.

³ When a name outside brackets and a name in rectangular brackets appears, the name outside brackets is the one used on the 1912 map, the name inside is the current official name used on the 1999 map.

In **Poland** Szczawnica, Krynica, and Zakopane have maintained their importance, while the importance of Iwonicz and Bad Rymanów [Rymanów] has declined.

In **Ukraine** Moršin and Vorohta have gained in importance, while Truskawiec [Truskavec'] has maintained it.

In **Romania** Băile Felix, Borsec, Sovata, and Băile Tușnad have gained in importance, Dorna-Watra [Vatra Dornei] and Kovászna [Covasna] have maintained it, while the importance of Herculabad [Băile Herculane] has declined.

In **Hungary** Gyula, Hajdúszoboszló, and Miskolc-Tapolca have gained in importance, while Budapest, Hévíz, Balatonfüred as well as Harkány have maintained it.

In **Austria** Bad Tatzmannsdorf, Bad Schallerbach, Warmbad Villach, and Bad Kleinkirchheim have gained in importance, Baden, Bad Gleichenberg, Bad Ischl, Badgastein, Bad Hofgastein, Salzkammergut (incl. Gmunden, Traunkirchen, Mondsee, Bad Goisern, Bad Aussee), Kitzbühel, and Kärntner Seen (incl. Velden am Wörthersee, Pörschach am Wörthersee) have maintained it, while the importance of Vöslau [Bad Vöslau], Reichenau [Reichenau an der Rax], Semmering, Kufstein, and Bad Hall has declined.

In **Italy** Meran [Merano/Meran] and Grado have maintained their importance, while the importance of Riva has declined.

In **Slovenia** Radenci has gained in importance, while Rohitsch-Sauerbrunn [Rogaška Slatina] and Portorose [Portorož/Portorose] have maintained it.

In **Croatia** both the Opatija rivijera (incl. Abbazia [Opatija] and Lovrana [Lovran]) and Lussinpiccolo [Mali Lošinj] have maintained their importance.

In **Bosnia-Herzegovina** Ilidža has gained in importance.

4.2 Two contrasting examples of the current state of old spas: Opatija and Băile Herculane

Gains, maintenance, and losses in importance are anyway difficult to be supported by empirical evidence, can refer to various aspects and occur certainly also to very different extents. Thus, just one obvious pair of opposites is to be examined more closely supported by the author's empirical evidence: the Croatian Opatija on the gain side and the Romanian Băile Herculane on the side of losses.

Opatija, nicely situated in an attractive Mediterranean cultural landscape at the foothills of the Liburnian mountain range and facing the Kvarner bay [Kvarner] of the Adriatic Sea with impressive views on the city of Rijeka and some Kvarner islands, was also in Communist Yugoslavia a flourishing tourism destination and made after the fall of Communism strong efforts to revitalize its traditional elite spa tourism – the kind of tourism emphasizing wellness in a socially elevated, culturally and naturally attractive environment. These efforts aimed also at year-round tourism and reviving especially the habit of spending winter days in a mild Mediterranean climate – so typical for early climatic tourism in seaside resorts.

All the necessary ingredients to this kind of offer had already been established in the pre-World War I period and just to be refurbished or adapted to modern tourist demands. Thus, the hotels of the Southern Railway Corporation in the town centre as well as the fashionable villas of this period along

the long and exceptional seaside promenade between Opatija and Lovran were refurbished and became the focus of tourism advertising. Also, some symbols of early tourism, the Villa Angiolina – the legendary ‘germ’ of tourism along the eastern Adriatic coast (Fig. 8) – as well as the “Kvarner” (Fig. 9) – the first real hotel in place – were carefully renovated and promoted. In commemoration of its Austro-Hungarian roots the famous seaside promenade was renamed into *Seaside promenade Francis-Joseph I, Austro-Hungarian Emperor (1830-1916)* [Obalno šetalište Franza Josefa I Austro-Ugarski car (1830-1916)] (Fig. 10).⁴ “Viennese balls” were organized, a hotel “Mozart” established and the resort’s former Italian, but also Austrian name *Abbazia* was resumed for tourism advertising with the expectation to arouse nostalgic feelings on Central European tourism markets. Besides the climatic, landscape and social attraction factors also some medical treatment was offered, e.g., thalassotherapy, but only as a side line.

The efforts were quite successful and resulted in some extension of the season, but not to the extent of a full revival of the pre-World War I winter season. The revival of an elite, up-market tourism is also limited by its lack of compatibility with mass tourism as it had developed in the Yugoslavian period along the entire eastern Adriatic coast including the Kvarner region and Opatija. It would be necessary to decide between the one or the other. But in a way separation between the two kinds of tourism occurs by seasons: while the summer season sees prevalingly mass tourism, the rest of the years is more or less reserved for elite tourism.

Figure 8: Villa Angiolina, the legendary germ of tourism on the eastern Adriatic coast. Photo: JORDAN 2005.

⁴ Actually, Francis Joseph I was not emperor of the Austro-Hungarian Monarchy, just emperor of Austria and king of Hungary.

Figure 9: Hotel "Kvarner", the earliest hotel in Opatija. Photo: JORDAN 2008.

Figure 10: Seaside promenade Francis-Joseph I, Austro-Hungarian Emperor (1830-1916). Photo: JORDAN 2005.

Băile Herculane in the Romanian Banat Mountains [Munții Banatului] is located in the narrow Cerna valley near to the Iron Gate [Porțile de Fier/Đerdap]. From Roman times it was known for its medical waters and medical treatment, not for climatic or landscape attraction factors. In the Communist period the historical ensemble of spa facilities from the Founders' Age period in the inner part of the valley was neglected and presents itself today in a deplorable devastated state that could be refurbished only with huge efforts (Fig. 11, 12). Instead, a Socialist-type spa district was added in some distance of the old spa in the outer part of the valley. It represents the usual trivial type of social welfare establishments without any kind of cultural attractiveness. This later spa district functions as it is usual with social welfare tourism. Some of its visitors take a walk to the historical ensemble, but do not find any touristic offer there. Rare cultural tourists travelling around in Romania or to the Iron Gate spend a day trip to the historical ensemble enjoying the charm of a relic from a bygone era (Fig. 13).

Figure 11: Devasted hotel in the old spa ensemble of Băile Herculane. Photo: JORDAN 2011.

Figure 12: Devasted spa hall in the old spa ensemble of Băile Herculane. Photo: JORDAN 2011.

Figure 13: Centre of the old spa ensemble of Băile Herculane. Photo: JORDAN 2011.

5. CONCLUSION

In the light of sharply curtailed government contributions to health care costs, health tourism as a part of the tourist industry will grow only if it can generate in healthy people the urge to indulge in luxury beauty services, e.g., caring for their bodies, relaxing and acquiring a general sense of well-being such as was highly fashionable before World War I. At that time, it was customary to frequent health spas using one medical excuse or another and enjoy the entertainment and social life offered alongside health-related regimes.

Many of the existing health spas on the territory of the former Austro-Hungarian Monarchy date back to this era. They still possess some of the old, charming architectural features and ambiance that satisfied the social need of the clientele of that time.

Under Communism, with the limited exception of Yugoslavia, many of these were operated as sanatoria and the buildings underwent structural changes. It will be difficult to revert to former conditions where these changes were major. But, where it is possible to re-establish health resort operations on a basis not dissimilar to pre-war conditions and installations, this is well an up-market resource.

Up-market tourism is intrinsically very lucrative, it is independent of seasons and would therefore guarantee maximum use of facilities. It could also be linked to the conference business because of the excellent facilities in health resorts.

In this article it was tried to show the attraction factors of the old spas on the territory of the former Austro-Hungarian Monarchy. These were not only medical waters and medical treatment, but in not a few cases just climatic cures, attractive landscape and lakeside or seaside location. It was also demonstrated how essential the development of the railway system was for widening the social range of visitors down to the upper middle class and for essentially increasing in this way the volume of tourism. Finally it was intended to show that after the tourism peak of 1912 and the politically and economically rather unfortunate interwar period as well as the Communist period in East-Central Europe many old spas started a new development based on their historical facilities and image and succeeded to establish a type of spa tourism not dissimilar to the one before World War I attracting an up-market tourist segment and extending the season. Some others, however, failed in this respect, mainly due to too heavy interventions into historical built structures or their neglect during Communism.

6. REFERENCES

1. ARTARIA & CO. (eds.) (1913). *Artaria's Eisenbahnkarte von Österreich-Ungarn und den Balkanländern* [Artaria's railway map of Austria-Hungary and the Balkan lands], Neubearbeitung, 3rd edition. Wien.
2. DIEM, K. (ed.) (1914). *Österreichisches Bäderbuch. Das offizielle Handbuch der Bäder, Kurorte und Heilanstalten Österreichs* [The Austrian spa gazetteer. Official handbook of Austria's baths, spas and health institutions]. Berlin – Wien.
3. GOSAR, A. (1983). Die Entwicklung eines Kurortes am Beispiel von Rogaška Slatina [A spa's development by the example of Rogaška Slatina]. In: RUPPERT, K. (ed.). *Beiträge zur Landeskunde Jugoslawiens* (= Münchner Studien zur Sozial- und Wirtschaftsgeographie, 23), 173-184. Kallmünz/Regensburg: M. Lassleben.

4. GOTSMANN, A. (1998). Die Entwicklung Abbazias zum Kurort [Abbazia's development towards a spa]. In: JORDAN, P., PERŠIĆ, M. (eds.). *Österreich und der Tourismus von Opatija (Abbazia) vor dem Ersten Weltkrieg und zur Mitte der 1990er Jahre* (= Wiener Osteuropa Studien, 8), 85-126. Frankfurt am Main – Berlin – Bern – New York – Paris – Wien: Peter Lang.
5. JORDAN, P. (1984a). Verkehr I: Autobusverkehr [Transport I: Bus traffic] [1: 2,000.000]. In: BREU, J. (ed.). *Atlas of the Danubian Countries*, No. 351. Wien: Deuticke.
6. JORDAN, P. (1984b). Der Autobusverkehr in den Donauländern – Ergänzungen zu einer Karte im Atlas der Donauländer [The bus traffic in the Danubian countries – Supplementations to a map in the Atlas of the Danubian Countries]. In: LUKAN, W., JORDAN, P. (eds.). *Festschrift zum siebzigsten Geburtstag von Josef Breu*, 169-199. Wien:
7. JORDAN, P. (1986). Verkehr III. Entwicklung des Eisenbahnnetzes [Transport III. Development of the railway network] [1: 2,000,000]. In: BREU, J. (ed.). *Atlas of the Danubian Countries*, No. 353. Wien: Deuticke.
8. JORDAN, P. (1990). Die Entwicklung der Fremdenverkehrsströme in Mitteleuropa (1910-1990) als Ausdruck politischer und wirtschaftlicher Veränderungen [The development of tourist flows in Central Europe (1910-1990) as an expression of political and economic changes]. *Mitteilungen der Österreichischen Geographischen Gesellschaft*, 132, 144-171.
9. JORDAN, P. (1998). Die Stellung Abbazias unter den Kurorten der Österreichisch-Ungarischen Monarchie [The position of Abbazia among the spas of the Austro-Hungarian Monarchy]. In: JORDAN, P., PERŠIĆ, M. (eds.). *Österreich und der Tourismus von Opatija (Abbazia) vor dem Ersten Weltkrieg und zur Mitte der 1990er Jahre* (= Wiener Osteuropa Studien, 8), 169-194. Frankfurt am Main – Berlin – Bern – New York – Paris – Wien: Peter Lang.
10. JORDAN, P., PERŠIĆ, M. (eds.) (1998). *Österreich und der Tourismus von Opatija (Abbazia) vor dem Ersten Weltkrieg und zur Mitte der 1990er Jahre* [Austria and the tourism of Opatija (Abbazia) before World War I and in the middle of the 1990s] (= Wiener Osteuropa Studien, 8). Frankfurt am Main – Berlin – Bern – New York – Paris – Wien: Peter Lang.
11. JORDAN, P., SCHAPPELWEIN, K. et al. (1999). International Tourism Attractions in Central and Southeastern Europe. In: JORDAN, P. (ed.). *Atlas of Eastern and Southeastern Europe*, No. 3.4-G6. Stuttgart: Borntreager.
12. KEYZLÁR, F. (1904). *Führer durch Abbazia und der weiteren Umgebung, Fiume, Lussinpiccolo, Pola, Triest* [Guide through Abbazia and its wider surroundings Fiume, Lussinpiccolo, Pola, Triest]. Abbazia.
13. K.K. STATISTISCHE Z(C)ENTRAL(-)K(C)OMMISSION (ed.) (1883-1919). *Österreichisches Statistisches Handbuch für die im Reichsrat(h)e vertretenen Königreiche und Länder* [Austrian statistical handbook for the kingdoms and lands represented in the Imperial Council]. Wien.
14. NEUHOFF VON DER LEY, A. V. (1939). *Die Entwicklung des Personenlinienverkehrs mit Kraftfahrzeugen* [The development of passenger line traffic by motor vehicles]. Berlin.
15. SLOKAR, J. (1914). Die volkswirtschaftliche Bedeutung der Kurorte [The macro-economic meaning of spas]. In: DIEM, K. (ed.) (1914). *Österreichisches Bäderbuch. Das offizielle Handbuch der Bäder, Kurorte und Heilanstalten Österreichs*, 159-162. Berlin – Wien.

RAZVOJ HRVAŠKEGA TURIZMA S Poudarkom NA TRENUTNEM OBDOBJU PROSTORSKE ZNAČILNOSTI IN RAZVOJNA POT HRVAŠKEGA TURIZMA S POUDARKOM NA SEDANJEM OBDOBJU

dr. Vuk Tvrтко Opačić

Vabljeni predavatelj

POVZETEK

Izjemno ugodni naravni in družbeni dejavniki, privlačna turistična središča ter razmeroma ugodna geografska lega so pripomogli k nastanku in razvoju turizma na Hrvaškem sredi 19. stoletja. Turizem je zaradi visokega deleža v strukturi BDP, števila delovnih mest, multiplikacijskega učinka na druge dejavnosti (predvsem gostinstvo, trgovino in druge storitve) ter celotne podobe države v tujini najbolj prepoznavna panoga hrvaškega gospodarstva.

Ob analizi razvoja hrvaškega turizma prepoznavamo več razvojnih obdobj:

- 1.) obdobje od sredine 19. stoletja do prve svetovne vojne (1914),
- 2.) obdobje med obema svetovnima vojnama (1918-1941),
- 3.) obdobje v socialistični Jugoslaviji (1945-1991) in
- 4.) obdobje po razpadu socialistične Jugoslavije in osamosvojitvi Hrvaške (po letu 1991).

Posebno hiter razvoj turizma je Hrvaška zabeležila v 70. in 80. letih 20. stoletja, ko se je vzporedno z odpiranjem socialistične Jugoslavije tujemu turističnemu povpraševanju močno razvil turizem na hrvaški obali in na otokih. Omenjeno območje je takrat doživelo nenadno fizionomsko-funkcionalno in socialno-ekonomsko preobrazbo, turistični promet pa je konec osemdesetih let 20. stoletja presegel 10 milijonov prihodov turistov. V tem obdobju je skoraj v celoti prevladoval turistični produkt "Sonce in morje".

Ker je bil turizem zaradi negotovosti in vojnega razdejanja najbolj prizadeta gospodarska dejavnost je razumljivo, da je po razpadu socialistične Jugoslavije in osamosvojitvi Hrvaške med domovinsko vojno (1991-1995) zašel v globoko krizo. Po koncu domovinske vojne in vzporedno z vstopom Hrvaške v evroatlantske integracije (od leta 2009 polnopravna članica Nata, od leta 2013 pa Evropske unije) si je hrvaški turizem zelo hitro in uspešno opomogel ter nadaljeval hitro rast v prvih dveh desetletjih 21. stoletja. Pandemija Covida - 19 je leta 2020 ponovni razcvet turizma zaustavila. Odkar se na Hrvaškem statistično spremlja turistični promet je bil vrhunec turističnega prometa dosežen v predpandemičnem letu 2019, v katerem je bilo zabeleženih 19,6 milijona skupnih prihodov turistov (17,4 milijona tujih), 91,2 milijona turističnih prenočitev (84,1 milijona tujcev). Poleg povečanja turističnega prometa se je v prvih dveh desetletjih 21. stoletja spremenila tudi kvalitativna struktura hrvaške turistične ponudbe, tako da se, poleg še vedno prevladujočega turističnega produkta "Sonce in morje", druge oblike turizma vse bolj razvijajo - denimo podeželski, navtični, kulturni, zdravstveni, zdraviliški, enološki in kolesarski turizem. Posledično se turistična sezona podaljšuje, vse uspešneje pa se razvija turizem tudi v zaledju sredozemske obale, to je v celinskih delih države.

Pandemija COVID-19 je izrazito negativno vplivala na razvoj hrvaškega turizma. To je vidno predvsem v zmanjšanju prihodov tujih turistov, ko se je v prvem letu pandemije (2020) turistični obisk povrnil na raven začetka 21. stoletja. Zaradi podrobnejših napotkov za prihod tujih turistov (uvedba COVID potrdil o cepljenju ali prebolewnosti) in jasnejših pogojev za delovanje turističnih objektov je v drugem letu pandemije (2021) turistični promet nekoliko okreval. V letu 2022 pa je obisk Hrvaške še nadalje naraščal in se skoraj vrnil na raven iz rekordnega leta 2019. COVID-19 ni imel enovitega vpliva na turizem na Hrvaškem - ne s prostorskega vidika, pa tudi ne glede na vrsto namestitvenih kapacitet oziroma emisijskih turističnih trgov, ki so tradicionalno pomembni za hrvaški turizem. Turistične destinacije na območju Istre in Kvarnerja, ki so bližje vodilnim tujim virom turističnega povpraševanja, beležijo boljše rezultate v primerjavi s turističnimi destinacijami v Dalmaciji, predvsem na skrajnem jugu (Dubrovnik). V strukturi prihodov tujih turistov je v pandemičnih letih vidno povečanje prihodov turistov iz emitivnih držav Srednje Evrope (npr. Nemčija, Avstrija, Slovenija, Poljska, Češka) v primerjavi z državami zahodne Evrope, južne in severne Evrope ter neevropskih državah. Kljub temu pa podatki turistične statistike za leto 2022 kažejo na pospešeno vračanje obsega turističnega prometa, pa tudi njegovih strukturnih značilnosti iz predpandemskega obdobja. Po vstopu Hrvaške v schengensko območje in uvedbi evra (2023) je realno pričakovati nadaljnji porast hrvaškega turističnega prometa, saj bo to dodatno olajšalo vstop in bivanje turistom iz držav Evropske unije na Hrvaškem.

SAŽETAK

Prostorna obilježja i razvojni put hrvatskog turizma, s naglaskom na suvremeno razdoblje

Iznimno povoljni faktori prirodnog i društvenog segmenta turističke atrakcijske osnove, kao i pogodnosti turističkogeografskog položaja, utjecali su na pojavu turizma u Hrvatskoj sredinom 19. stoljeća. Zbog visokog udjela u strukturi BDP-a, broja radnih mjesta, multiplikatorskog učinka na druge djelatnosti (osobito ugostiteljstvo, trgovinu na malo i ostale usluge), kao i cjelokupnog imidža države u inozemstvu, turizam je danas najperspektivnija grana hrvatskoga gospodarstva.

U razvoju hrvatskog turizma može se prepoznati više razvojnih etapa: 1.) razdoblje od sredine 19. stoljeća do Prvog svjetskog rata (1914.), 2.) razdoblje između dva svjetska rata (1918.-1941.), 3.) razdoblje u socijalističkoj Jugoslaviji (1945.-1991.), te 4.) razdoblje nakon raspada socijalističke Jugoslavije i hrvatskog osamostaljenja (nakon 1991.). Osobito brz razvoj turizma Hrvatska bilježi 1970-ih i 1980-ih, kada se, paralelno s otvaranjem socijalističke Jugoslavije prema inozemnoj turističkoj potražnji, turizam snažno razvija na hrvatskoj obali i na otocima. Navedeni prostor doživljava tada naglu fizionomsko-funkcionalnu i socioekonomsku transformaciju, a turistički promet krajem 1980-ih premašuje 10 milijuna turističkih dolazaka. U ovom razdoblju gotovo u potpunosti dominirao je turistički proizvod Sunca i mora.

Budući da je turizam djelatnost koju nesigurnost i ratna razaranja najviše pogađaju, razumljivo da je nakon raspada socijalističke Jugoslavije i hrvatskog osamostaljenja, tijekom Domovinskog rata (1991.-1995.), zapao u duboku krizu. Nakon smirivanja ratnih prilika, a paralelno s ulaskom Hrvatske u euroatlantske integracije (punopravna članica NATO-a od 2009., a Europske unije od 2013. godine), hrvatski turizam vrlo se brzo i uspješno oporavio, da bi nastavio ubrzano rasti u prva dva desetljeća 21. stoljeća, sve do krize izazvane pandemijom COVID-a 19. Vrhunac turističkog prometa ostvaren je predpandemijske 2019. godine, u kojoj je u zabilježeno 19,6 milijuna ukupnih turističkih dolazaka (17,4 milijuna stranih) uz 91,2 milijuna turističkih noćenja (84,1 milijuna stranih), što su rekordni rezultati

otkada se u Hrvatskoj statistički prati turistički promet. Osim povećanja turističkog prometa, u prva dva desetljeća 21. stoljeća promijenila se i kvalitativna struktura hrvatske turističke ponude, pa se, uz i dalje dominantan turistički proizvod Sunca i mora, sve jače razvijaju i selektivni oblici turizma, poput: ruralnog, nautičkog, kulturnog, zdravstvenog, lječilišnog, vinskog turizma, cikloturizma itd. Posljedično, turistička sezona se produljuje, a turizam sve uspješnije razvija i u obalnom zaleđu, kao i u kontinentalnim dijelovima zemlje.

Pandemija COVID-a 19 negativno je utjecala na hrvatski turizam, što je osobito vidljivo u smanjenju dolazaka stranih turista, pa se u prvoj godini pandemije (2020.) turistički promet vratio na razine s početka 21. stoljeća. Zbog preciznije regulacije dolaska stranih turista (uvođenje COVID potvrda) i jasnijih uvjeta poslovanja turističkih kapaciteta, tijekom 2. godine pandemije COVID-a 19 (2021.) turistički se promet donekle oporavio, da bi 2022. godine nastavio s porastom i vratio se gotovo na razine iz rekordne 2019. godine. Pandemija COVID-a 19 na turizam u Hrvatskoj nije jednako utjecala niti s prostornog aspekta, niti s obzirom na vrstu smještajnih kapaciteta, kao niti na emitivna turistička tržišta, važna za hrvatski turizam. Turističke destinacije na području Istre i Kvarnera, koje su bliže vodećim inozemnim ishodištima turističke potražnje, tako su zabilježile bolje rezultate u odnosu na turističke destinacije u Dalmaciji, osobito na krajnjem jugu (Dubrovnik). U strukturi stranih turističkih dolazaka, tijekom pandemijskih godina, vidljiv je porast dominacije turističkih dolazaka iz emitivnih država Srednje Europe (npr. Njemačka, Austrija, Slovenija, Poljska, Češka) u usporedbi s državama Zapadne, Južne i Sjeverne Europe, kao i izvaneuropskim državama. Ipak, podaci turističke statistike za 2022. godinu, ukazuju na ubrzan povratak na volumen turističkog prometa, kao i na njegove strukturne karakteristike iz predpandemijskog razdoblja. U narednim godinama realno je očekivati daljnji porast hrvatskog turističkog prometa nakon ulaska Hrvatske u Schengenski prostor i uvođenja eura (oboje 1. 1. 2023.), čime se dodatno olakšao ulazak i boravak turista iz ostalih država Europske unije u Hrvatskoj.

JE »TEMNA DEDIŠČINA« LAHKO TURISTIČNI POTENCIAL ALI LE ZGODOVINA ZA POZABO? – OBSOTELJE »V ŽICI« (1941–1945)

CAN "DARK HERITAGE" BE A TOURISM POTENTIAL OR JUST A HISTORY TO BE FORGOTTEN? – OBSOTELJE »IN THE WIRE« (1941–1945)

dr. Peter Mikša

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino

peter.miksa@ff.uni-lj.si

dr. Matija Zorn

ZRC SAZU Geografski inštitut Antona Melika

matija.zorn@zrc-sazu.si

Razširjeni povzetek

POVZETEK

Današnja meja med Slovenijo in Hrvaško je v bila v času druge svetovne vojne in nemške okupacije del južne meje nemškega rajha. Nemška oblast je mejno območje zavarovala z visoko žičnato ograjo in minskimi polji. Ob njej so gradili strelne jarke, mitralješka gnezda ter bunkerje, ostanke katerih lahko še danes vidimo v pokrajini. Prehajanje meje je bilo mogoče zgolj ob zastraženih mejnih prehodih, kar je za krajevno prebivalstvo, med katerimi je bilo veliko dvolastnikov, predstavljalo veliko oviro. Kljub oteženemu prehajanju meje, se je prek Sotle razvilo tihotapstvo. Takšni ilegalni prehodi so zaradi min zahtevali prenekatero smrtno žrtev. Mine pa so svoj »davek« terjale tudi po koncu vojne. Skoraj 80 let po koncu druge svetovne vojne in odpravi ožičenja ob reki Sotli, se je ob isti reki, ki danes predstavlja državno mejo med Hrvaško in Slovenijo, ponovno pojavila žica. Za starejše prebivalce je to svojevrsten déjà-vu, drugim pa vizualizira zgodovinski spomin na ožičenje meje med drugo svetovno vojno.

Ostanke vojn uvrščamo med »temno dediščino«, tj. dediščino, ki je povezana s konflikti in tragedijami. V Obsotelju med njene materialne sledi sodijo bunkerji, strelni jarki in mejni kamni, med nematerialne sledi pa spomini preživelih. Temna dediščina je temelj za »temni turizem«, v okviru katerega obiskujemo ostanke tovrstne dediščine.

V prispevku se sprašujemo, ali v Obsotelju spomin na ožičeno življenje ob meji med drugo svetovno vojno in njene ostanke, lahko predstavlja turistični potencial ali je zgolj del zgodovine, ki pa brez spominjanja vedno bolj blede iz izginja iz zgodovinskega spomina?

Ključne besede: temna dediščina, temni turizem, druga svetovna vojna, meja, Rogaška Slatina, Sotla.

ABSTRACT

The present-day border between Slovenia and Croatia was part of the southern border of the German Reich during the German occupation in World War II. The German regime secured the border area with high wire fences and minefields. Trenches, machine-gun nests and bunkers were built along the border, the remains of which can still be seen in the landscape today. Crossing the border was possible only at guarded border crossings, which made everyday life very difficult for the population, many of whom were dual owners. Despite the difficulty of crossing the border, smuggling developed across the Sotla River. However, these illegal border crossings resulted in numerous deaths from landmines.

Mines continued to be a problem long after the war ended. Almost 80 years after the end of World War II and the removal of the Sotla River wiring, wires are once again present at the same river, that today forms the state border between Croatia and Slovenia. For the elders this is a kind of *déjà-vu*, while for the others it visualises the historical memory of the wiring of the border during World War II.

The traces of the war are considered a “dark heritage”, i.e., a heritage associated with conflicts and tragedy. In the Obsotelje region, among the material traces we can find bunkers, trenches and border stones, and among the nonmaterial traces we can find testimonies of contemporary witnesses. The dark heritage is the basis for “dark tourism”, in the framework of which we visit the remains of this type of heritage.

In this paper we discuss whether in the Obsotelje region the memory of the wired border during the World War II and its remains can represent a tourist potential or whether they are just a part of history that without remembrance will increasingly fade and disappear from the historical memory.

Keywords: dark heritage, dark tourism, Second World War, border, Rogaška Slatina, Sotla River.

1. UVOD

Jugoslavija se je marca 1941 znašla v nezavidljivem položaju. Vojna v Evropi, ki je trajala od septembra 1939, je povzročila krizo, ki se je tudi v Jugoslaviji odražala v splošnem pomanjkanju ter nemirih. Posledično je oblast, ki se je vedno bolj nagibala k fašistični politiki, poskušala razmere krotiti z zaostrovanjem, uporabo strelnega orožja ob demonstracijah, uvedbo kart za živila itd. Dodatno je položaj slabšala zunanja politika. Država je ostala brez zaveznikov, imela je zgolj moralno podporo zahodnih držav, medtem ko je bila izpostavljena Hitlerjevemu pritisku. Ta je regenta Jugoslavije, kneza Pavla prepričal k nujnosti pristopa k trojnemu paktu, do katerega je prišlo 25. marca 1941. Vest o podpisu je sprožila demonstracije, ki pa niso dosegle cilja. Vojaški udar, razglasitev kralja Petra II. za polnoletnega ter razpustitev namestništva, razmer ni izboljšalo. Nasprotno, Jugoslavijo so konec marca, tj. v zadnjih dneh miru, pretresali konflikti, vsesplošna zmeda in občutek strahu pred Nemčijo, ki je že bila odločena »kaznovati« Jugoslavijo za njeno nezanesljivost in jo napasti, kar se je zgodilo 6. aprila 1941. Slovensko ozemlje je bilo v celoti okupirano do 14. aprila, tri dni kasneje, 17. aprila pa so predstavniki jugoslovanskega vojaškega vrhovnega poveljstva podpisali brezpogojno kapitulacijo (Repe, 2015, 10, 12).

Slovensko ozemlje so si razdelile Nemčija (prek 10.290 km²), Italija (prek 4620 km²), Madžarska (prek 940 km²) in Neodvisna država Hrvaška (NDH; okrog 12 km²) ter na prisvojenih ozemljih vzpostavile svoje upravne pokrajinske enote (okupacijske cone) (Zorn in sod., 2020, 208).

Nemška meja z NDH je postala najbolj jugovzhodna meja nemškega rajha, dolga je bila 133 km (Zorn in sod., 2020, 203). S to mejo se je meja nemškega rajha premaknila na vzhodno mejo današnje Slovenije oziroma jugovzhodno mejo nekdanje avstrijske dežele Štajerske, kjer je mejila na novoustanovljeno Neodvisno državo Hrvaško (NDH). V južnem delu je bila meja vzpostavljanja v porečju Sotle (Obsotelju; Natek, 1995, 168).

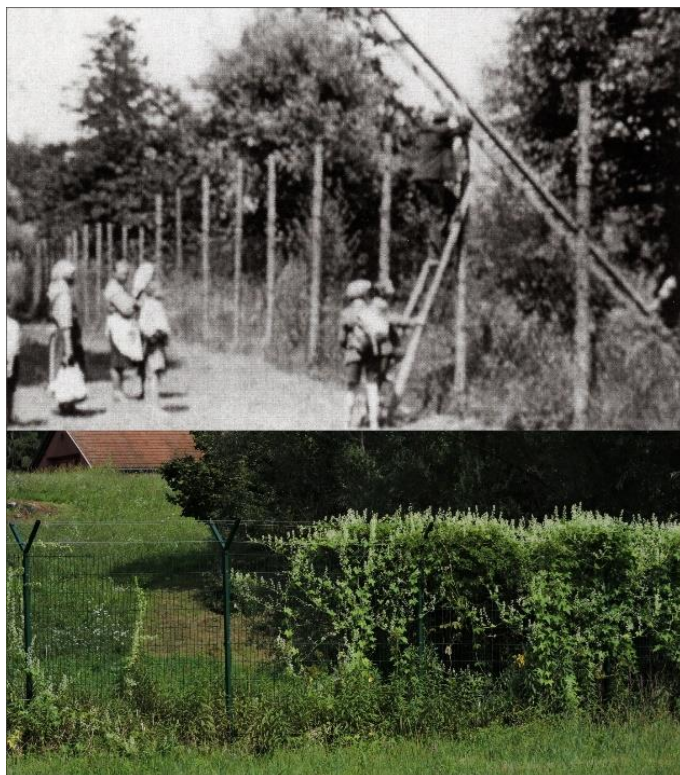
Obsotelje z vzpostavitvijo meje ni prvič postalo mejno območje. Deloma je bilo mejno že v času rimske države, ko je bila na severnem delu območja meja med rimskima provincama Norik in Panonija. Od visokega srednjega veka je bila na reki Sotli meja Svetega rimskega cesarstva, znotraj Habsburške monarhije pa je razmejevala deželo Štajersko in Hrvaško oziroma Ogrsko. Sotla je bila mejna reka tudi v Kraljevini SHS (pozneje Kraljevini Jugoslaviji), ko je razmejevala Dravsko in Savsko (pozneje Hrvaško) banovino, ter v SFRJ, ko je bila meja med socialističnima republikama Slovenijo in Hrvaško (Bajt, Vidic,

2011). Trenutno je na Sotli državna meja med Slovenijo in Hrvaško, do leta 2023 je bila to notranja meja Evropske unije s šengensko ureditvijo nadzora.

2. UTRJEVANJE MEJE NA REKI SOTLI

Nemci so mejo v Obsotelju zavarovali z minskimi polji, žičnatimi ograjami (slika 1), stražnimi stolpi in bunkerji (Mikša, Zorn, 2020a, 626). Lesene stebre, po večini iz smrekovega in gabrovega lesa, so ob rečno strugo Sotle zabili enakomerno na vsaka dva metra, nanje pa namestili pocinkano bodečo žico. Ob meji je pogosto stal okoli 30 metrov visok stolp, zgrajen iz štirih nosilnih drogov, ki so bili iz dvojnih debel, na vrhu pa je bilo približno 3 krat 3 metre veliko pokrito stražarsko mesto. Dostop do stražarskega mesta je bil po lestvi ali lesenih stopnicah. Poleg stolpa so zgradili še bunker in namestili telefonsko povezavo (Mikša, Zorn, 2020b, 64).

Na mejnih prehodih so bila sestavni del žične ograje tudi velika železna vrata, ponekod pa zgolj lesena dvizna rampa. Na najbolj izpostavljenih mestih so postavili dva metra visoko pleteno ograjo, na vrhu katere je bila v treh vrstah bodeča žica. Izza te so po tleh dva do tri metre na široko položili zverženo bodečo žico, nato pa nekaj metrov na široko še pehotne mine. Mine je položila vojska, vse ostalo delo pa so opravili mobiliziranci. Na vsakih 500 m so bile opozorilne table z grozečim napisom »Pozor! Smrtna nevarnost« (Mikša, Zorn, 2020b, 64).

Slika 1: Ožičenje ob Sotli leta 1944 (zgoraj; vir: Mikša, Zorn, 2020b, 71) in leta 2018 (spodaj; avtor: Matija Zorn).

Utrjena meja je onemogočila dostop do reke Sotle, kar je domačinom onemogočalo vrsto dejavnosti, kot so dostop do pitne vode in vode za živino, vode za pranje in namakanje kmetijskih zemljišč, onemogočala pa je tudi kopanje in ribolov (Mikša, Zorn, 2020b, 69).

Za dnevne migrante je prehajanje meje postalo oteženo, neprijetno in podvrženo stalnim kontrolam. Prisostvovanje na pogrebih in mašnih slovesnostih ter obiski cerkva, sorodnikov in prijateljev na drugi

strani meje niso bili zadostni razlogi za izdajo dovoljenja za prehod. Ljudje pa meje seveda niso prehajali zgolj legalno. Prebivalci, zlasti tisti, ki so živeli blizu meje, so preko Sotle tihotapili različno blago (Mikša, Zorn, 2020b, 69–70).

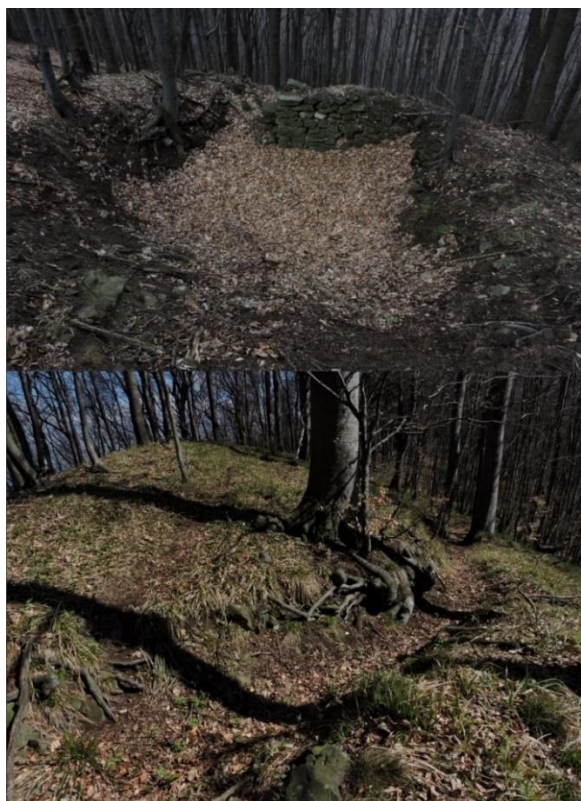
Največjo nevarnost za krajevno prebivalstvo so predstavljale mine. Zaradi njih je bil ljudem otežen ali kar onemogočen prehod do njiv, gozdov, pot do trgovine, zdravnika ali cerkve pa se je znatno podaljšala. Tudi živina se ni mogla več pasti v obmejnem pasu. Predvsem pa so mine terjale človeške žrtve (Mikša, Zorn, 2020b, 75).

Po koncu vojne je ožičenje na meji še nekaj časa ostalo kot tudi mine, ki jih je odstranjevala jugoslovanska vojska. So pa mine še dlje časa po koncu vojne terjale številne smrtne žrtve. Žico, ki je bila zelo kakovostna, pa je krajevno prebivalstvo uporabljalo za lastne potrebe (Mikša, Zorn, 2020b, 91).

Danes zaradi migrantske krize na isti meji zopet stoji ograja (slika 1), ki za starejše prebivalce predstavlja svojevrsten *déjà-vu*, drugim pa vizualizira zgodovinski spomin na ožičenje meje med drugo svetovno vojno.

3. »TEMNA DEDIŠČINA« IN NJEN TURISTIČNI POTENCIAL V OBSOTELJU

Ostanke vojn uvrščamo med »temno dediščino« (Thomas in sod., 2019), tj. dediščino, ki je povezana s konflikti in tragedijami. V Obsotelju med njene materialne sledi sodijo bunkerji, strelni jarki (slika 2) in mejni kamni (slika 3), med nematerialne sledi pa spomini preživelih. Temna dediščina je temelj za »temni turizem«, v okviru katerega obiskujemo ostanke tovrstne dediščine, pri čemer sta v ospredju dva motiva – spomin in izobraževanje.

Slika 2: Ostanke utrjene meje med Nemčijo in NDH na Maclju – zgoraj ostanek bunkerja, spodaj obrambni jarek.
Avtor: Matija Zorn.

Slika 3: Mejni kamen, ki je v Obsotelju med drugo svetovno vojno označeval mejo med Nemčijo in NDH, danes pa je edina mejna oznaka med republikama Hrvaška in Slovenija. Prikaza je stran mejnega kamna, ki je bila obrnjena proti NDH. Avtor: Matija Zorn.

V Sloveniji imamo s tovrstno dediščino in turizmom precejšnje izkušnje. Če se navežemo zgolj na tovrstno dediščino iz prve polovice 20. stoletja, lahko izpostavimo soško fronto iz časa prve svetovne vojne, ki jo turistično tržijo predvsem skozi »blagovno znamko« in pohodniško pot *Pot miru*. Če govorimo o utrjevanju meja, potem pa velja izpostaviti krajevno turistično trženje medvojnih utrdbenih sistemov ob rapalski meji, tj. Alpskega zidu na italijanski strani meje in Rupnikove linije na jugoslovanski strani (Kumer in sod., 2020).

Obsotelje, kot območje s pomembnejšimi slovenskimi turističnimi središči, do zdaj še ni prepoznalo potenciala, ki ga nudi temna dediščina iz časa druge svetovne vojne. Res je, da se dosti ostankov ni ohranilo, predvsem na območjih z intenzivno rabo zemljišč, zato jih pretežno najdemo v gozdovih. Največja zgoščitev je na območju Maclja (sliki 2 in 3), kjer bi se, npr. ob obisku izvira Sotle, do katerega vodi označena planinska pot, lahko zlahka navezali na obstoječe poti.

4. ZAKLJUČEK

Razvita ali potencialna turistična območja morajo stalno ali na novo iskati možnosti turističnega trženja. Raznovrstni materialni ostanki nudijo številne možnosti, med njimi tudi ostanki, povezani s »temno preteklostjo« vojn. (Žal) je teh v Sloveniji precej, a kljub njihovi tragičnosti, danes nudijo turistični potencial – z vidika ohranjanja zgodovinskega spomina, izobraževalnih potreb ali rekreacije, v primeru slednjih predvsem, če govorimo o tematskih poteh. Neizkoriščenost tovrstnega turističnega

potenciala vidimo tudi v Obsotelju, kjer bi zaradi precejšnje razvitosti turistične infrastrukture, brez večjih naporov lahko v turistično ponudbo vključili tudi vsebine, povezane s temno dediščino druge svetovne vojne. Izpostavljanje tovrstnih vsebin seveda ni pomembno zgolj za turizem, temveč tudi za ohranjanje zgodovinskega spomina med krajevnim prebivalstvom.

5. VIRI IN LITERATURA

1. Bajt, D., Vidic, M. (ur.) (2011): Slovenski zgodovinski atlas. Nova revija, Ljubljana.
2. Kumer, P., Zorn, M., Žorž, G., Gašperič, P. (2020): From the Great War to interwar fortifications: changing narratives attached to the military landscape in western Slovenia. V: Places of Memory and Legacies in an Age of Insecurities and Globalization. Springer, Cham, str. 247–263.
3. Mikša, P., Zorn, M. (2020a): Obsotelje – jugovzhodna meja nemškega rajha (1941–1945). V: Okupacijske meje v Sloveniji 1941–1945. Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana, str. 93–117.
4. Mikša, P., Zorn, M. (2020b): Življenje ob meji: Rogaška Slatina in Obsotelje kot jugovzhodna meja nemškega rajha (1941–1945), Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana.
5. Natek, M. (1995): Posotelje. V: Enciklopedija Slovenije, zv. 9. Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 168–169.
6. Repe, B. (2015): S puško in knjigo: narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda 1941–1945, Cankarjeva založba, Ljubljana.
7. Thomas, S., Herva, V. P., Seitsonen, O., Koskinen-Koivisto, E. (2019): Dark heritage. V: Encyclopedia of Global Archaeology. Springer, Cham.
8. Zorn, M., Ciglič, R., Gašperič, P. (2020): Državne meje na ozemlju Slovenije med drugo svetovno vojno na podlagi kartografskega gradiva okupacijskih sil. V: Okupacijske meje v Sloveniji 1941–1945. Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana, str. 193–222.

PRILAGAJANJE SLOVENSKEGA TURIZMA NA PODNEBNE SPREMEMBE CLIMATE CHANGE ADAPTATION OF TOURISM IN SLOVENIA

dr. Maja Turnšek, Nejc Pozvek

Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem
maja.turnsek@um.si, nejc.pozvek@um.si

dr. Tjaša Pogačar,

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta
tjasa.pogacar@bf.uni-lj.si

Razširjeni povzetek

POVZETEK

Prispevek na kratko predstavi osrednje rezultate raziskave vplivov podnebnih sprememb na slovenski turizem, opravljene v okviru projekta *Podnebne spremembe in trajnostni razvoj slovenskega turizma*. Namen raziskave je bil pripraviti temelje za prilagajanje v turističnem sektorju v Sloveniji, oceniti tveganja in ranljivosti slovenskega turizma na podnebne spremembe ter podati predloge ukrepov prilagajanja slovenskega turizma na podnebne spremembe.

Analiza uporablja pretekle podnebne podatke in tri scenarije podnebnih sprememb do konca 21. stoletja: RCP2.6 (optimističen), RCP4.5 (srednji) in RCP8.5 (pesimističen). Za pridobitev širšega nabora razpoložljivih podatkov sta bili uporabljeni dve podatkovni bazi: zgodovinski podatki in projekcije Službe za podnebne spremembe Copernicus ter arhivski podatki Agencije RS za okolje. Rezultati potrjujejo, da je predvsem zimski turizem v Sloveniji izredno ranljiv na podnebne spremembe, medtem ko bodo druge oblike pomembno pridobile s podaljšanjem poletne sezone. V prihodnosti so priporočeni predlogi ukrepov prilagajanja tako glede neposrednih vplivov: zmanjšanja snežne odeje, dviga temperature in spremembe vzorcev padavin, kot posrednih vplivov, predvsem pričakovano povečanje vplivov turizma na biotsko raznovrstnost zaradi podaljšanja poletne sezone.

Ključne besede: podnebne spremembe, prilagajanje, turizem, zimski turizem, rekreacija.

ABSTRACT

This paper shortly presents the research results of the project Climate change and sustainable development of tourism in Slovenia. The research prepares the groundwork for adaptation within the tourism sector in Slovenia, assesses the risks and vulnerabilities of Slovenian tourism to climate change, and identifies possible adaptation options of Slovenian tourism.

The analysis uses past climate data and three scenarios of climate change until the end of the 21st century: RCP2.6 (optimistic), RCP4.5 (middle) and RCP8.5 (pessimistic). Two databases were used to get a wider range of available data: historical data and projections from the Copernicus Climate Change Service and Slovenian Environment Agency archive data. The results confirm past comparative research about Slovenian tourism being less vulnerable to climate change, with the important exception of winter tourism. While some of the climate change impacts are expected to even benefit Slovenian tourism, adaptation processes are still highly recommended both with regards to direct impacts, such as the increase of temperature, and indirect impacts such as the expected increase of tourism impacts on biodiversity due to the prolonged summer season.

Keywords: climate change, adaptation, tourism, winter tourism, outdoor recreation.

1. UVOD

V prispevku na kratko predstavljamo del rezultatov raziskovalnega projekta *ARRS CRP Podnebne spremembe in trajnostni razvoj slovenskega turizma*, izvajanega s finančno podporo Ministrstva RS za gospodarski razvoj in tehnologijo in ARRS (Turnšek idr. v tisku). S poglobljeno analizo so avtorji ocenili tveganja slovenskega turizma na podnebne spremembe ter opredelili potrebne ukrepe prilagajanja slovenskega turizma v prihodnosti.

2. METODE

Raziskava se osredotoča na štiri glavna področja slovenskega turizma: (a) turizem ob vodi, (b) urbani in kulturni turizem, (c) zimsko rekreacijo in turizem in (d) poletno rekreacijo in turizem.

Za vsako izmed štirih področij slovenskega turizma smo analizirali klimatološke podatke izbranih lokacij glede na delitev slovenskega turizma na štiri makro destinacije, ki v grobem odsevajo tudi klimatološko raznolikost Slovenije: Alpska Slovenija, Termalno Panonska Slovenija, Mediteranska in Kraška Slovenija ter Ljubljana in Osrednja Slovenija. Izbrane so bile naslednje lokacije meteoroloških postaj za analize klimatoloških podatkov čez vse leto: Bilje, Celje, Cerklje ob Krki, Kočevje, Koper, Ljubljana, Novo mesto, Nova Gorica, Maribor, Murska Sobota, Portorož, Rateče in Šmartno pri Slovenj Gradcu. Ob tem smo analizirali dodatne klimatološke podatke za lokacije blizu večjih slovenskih smučišč: Cerkno, Kanin, Kranjska Gora, Krvavec, Pohorje, Rogla, Stari Vrh in Vogel.

Za pridobitev širšega nabora razpoložljivih podatkov sta bili uporabljeni dve podatkovni bazi: podatki Agencije RS za okolje in podatki evropske Službe za podnebne spremembe Copernicus.

Za izbrane lokacije smo analizirali pretekle trende in podnebne projekcije:

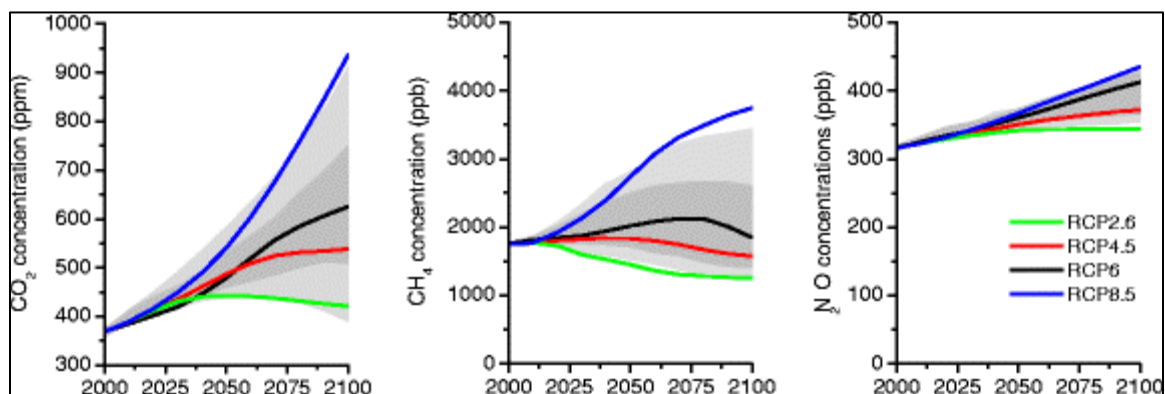
- število dni z najmanj 1 mm padavin;
- število dni z najmanj 20 mm padavin;
- število dni s snežno odejo;
- število tropskih noči ($T_{min} \geq 20 \text{ }^{\circ}\text{C}$);
- število toplih dni ($T_{max} \geq 25 \text{ }^{\circ}\text{C}$);
- število vročih dni ($T_{max} \geq 30 \text{ }^{\circ}\text{C}$).

Nadalje je analiza vključevala tudi pregled preteklih trendov in projekcij za izračune t. i. turističnih klimatskih indeksov - metod, ki združujejo pregled večjega števila klimatoloških podatkov glede na vremenske pogoje, potrebne za optimalno ugodje specifičnih turističnih aktivnosti (npr. Benassi 2019, Sott idr. 2016). Izbrani so bili naslednji indeksi, pridobljeni iz Copernicus baze (CDS 2022a, 2022b) ali izračunani iz arhivskih podatkov ARSO (ARSO 2022):

- efektivna temperatura: indeks, ki združuje temperaturo in vlago,
- CIT: 3S za turizem ob vodi (angl. 3S: sun, sand and sea tourism),
- HCI Urban: za urbani in kulturni turizem,
- CIT prilagojen za rekreacijske (angl. outdoor) aktivnosti: pohodništvo, kolesarjenje, nogomet in golf.

Raziskava je vključevala analizo projekcij klimatoloških podatkov glede na tri scenarije predvidenih podnebnih sprememb do konca 21. stoletja: RCP 2.6 (optimističen), RCP 4.5 (srednji) in RCP 8.5 (pesimističen). Za analizo vplivov prihodnjih podnebnih sprememb se uporabljajo projekcije na podlagi predvidenih scenarijev naraščanja ravni toplogrednih plinov (TGP). Te so glavno gonilo podnebnih sprememb vse od industrijske revolucije naprej. Vsak scenarij je odvisen od globalnih socialno-

ekonomskih dejavnikov, kot so stopnja rasti prebivalstva, bruto domači proizvod in tehnološki razvoj v 21. stoletju, projekcije pa temeljijo na štirih scenarijih sevalnih prispevkov do konca stoletja (RCP; ang. representative concentration pathways) (Van Vuuren et al., 2011), ki predstavljajo celotno paleto možnih podnebnih strategij v 21. stoletju.

Slika 1: Scenariji koncentracij toplogrednih plinov. Sivo območje označuje 98. in 90. percentil (svetlo/temno sivo). Vir: Van Vuuren idr. 2011.

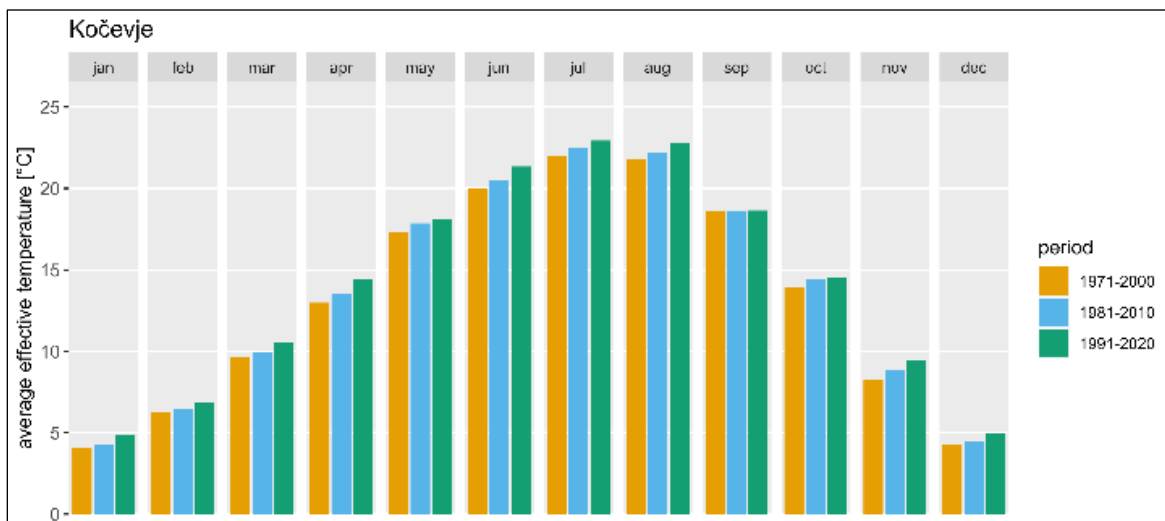
Kot zadnje smo za zimski turizem analizirali pretekle trende in projekcije za tri scenarije v bližini izbranih večjih smučišč glede na spodnje spremenljivke:

- število dni z najmanj 5 cm naravne snežne odeje od 1. avgusta do 31. julija prihodnje leto;
- število dni z najmanj 30 cm naravne snežne odeje od 1. avgusta do 31. julija prihodnje leto;
- vsota snežnih padavin od novembra do naslednjega aprila (vključno);
- število ur, potencialno primernih za umetno zasneževanje (temperature mokrega termometra nižje od -2 °C), v novembru in decembru;
- število ur, potencialno ugodnih za umetno zasneževanje (temperature mokrega termometra nižje od -5 °C), v novembru in decembru.

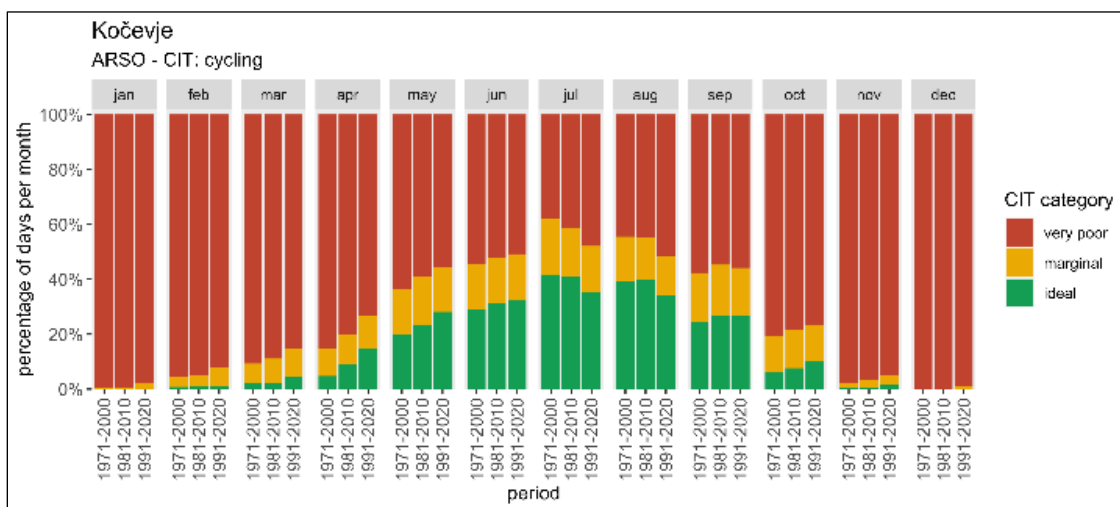
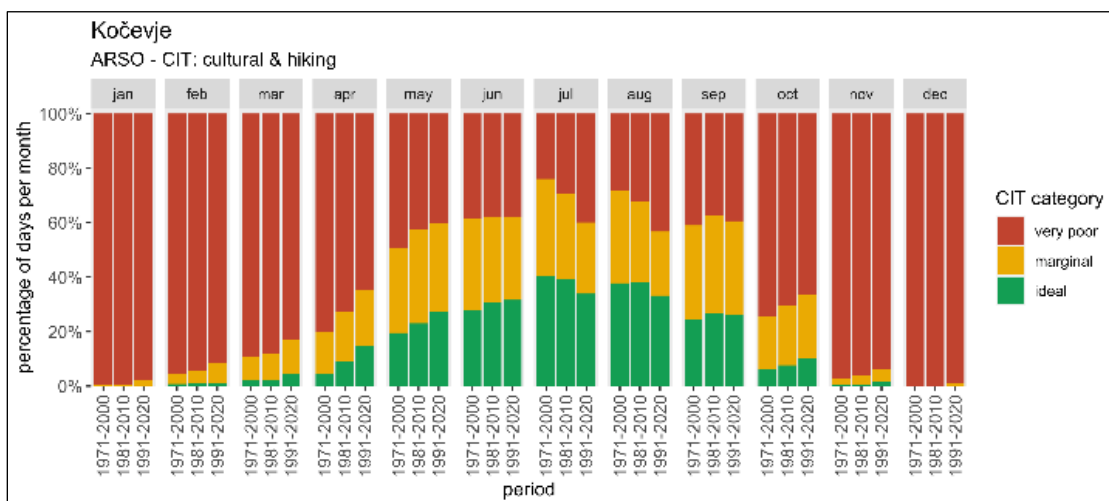
3. REZULTATI

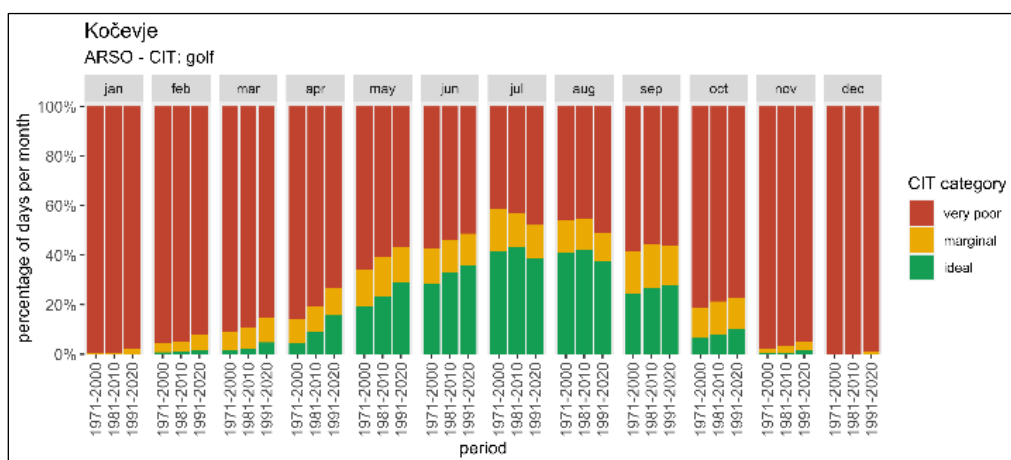
Podrobna analiza podaja priporočila za prilagajanje podnebnim spremembam za vsako od štirih vrst turizma na izbranih lokacijah. Obenem avtorji poudarjajo nujnost vključevanja turizma v širšo nacionalno strategijo prilagajanja podnebnim spremembam, predvsem v reševanje suše in izgube biotske raznovrstnosti.

Rezultati potrjujejo pretekle primerjalne raziskave o tem, da je slovenski turizem manj ranljiv na podnebne spremembe, s pomembno izjemo zimskega turizma (npr. Scott, Hall in Gössling, 2019; Pörtner idr. 2022). Večina oblik slovenskega turizma bo s podnebnimi spremembami celo pridobila, predvsem zaradi podaljšanja optimalnih pogojev v pomladne in jesenske mesece.

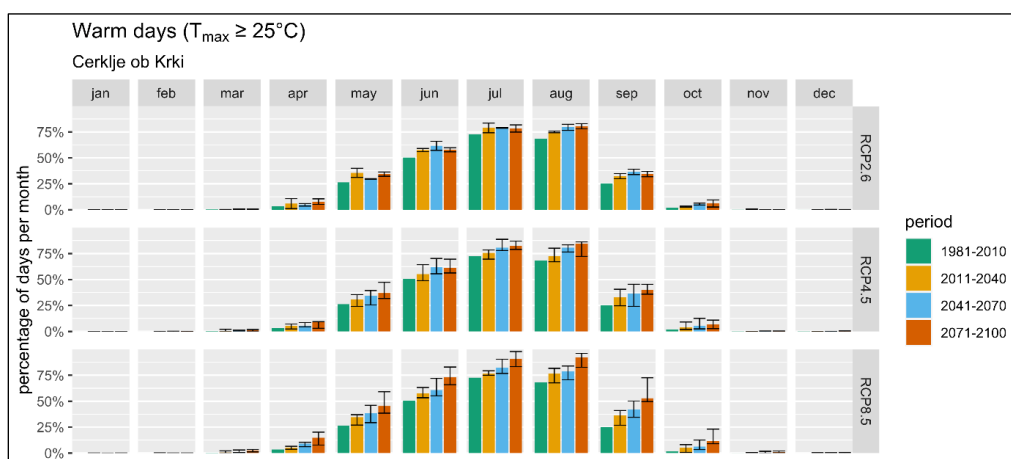

Slika 2: Kočevje - Pretekli trendi efektivne temperature (1971–2020). Vir podatkov za izračune: ARSO, 2022.

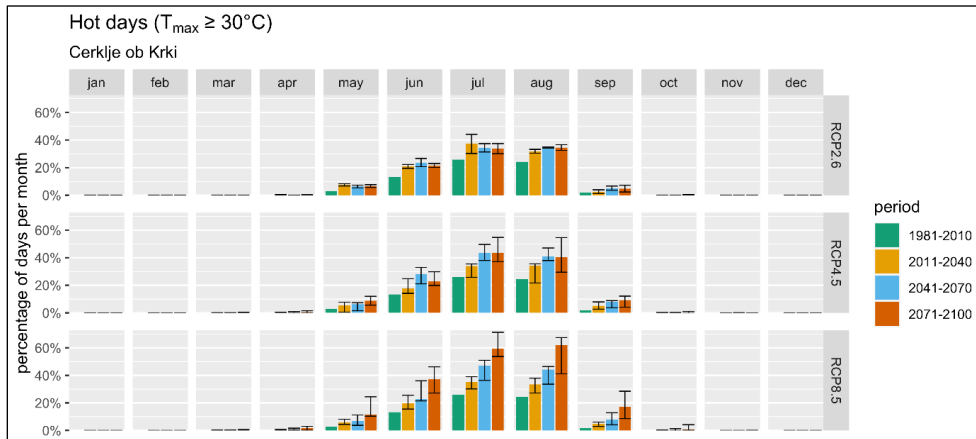

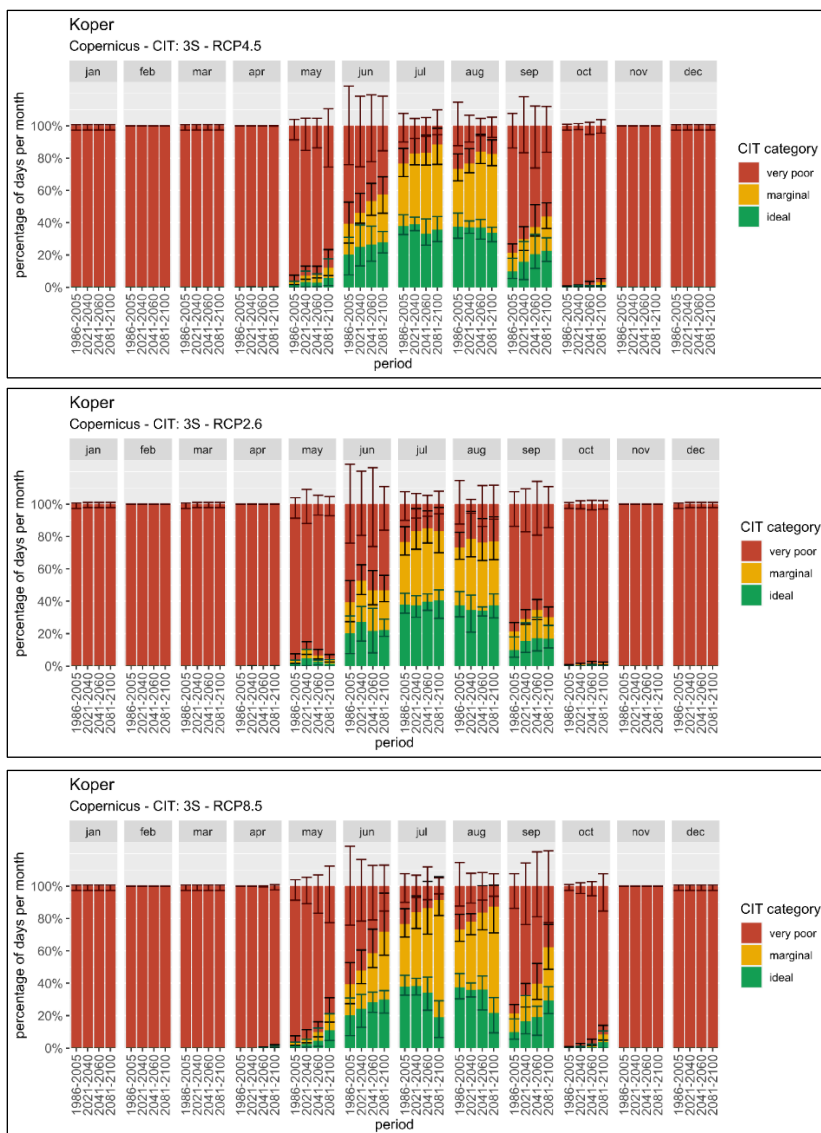
Slika 3: Kočevje - Pretekli trendi pogojev (CIT indeks) za specifične aktivnosti: pohodništvo, kolesarjenje, nogomet in golf (1971–2020). Vir podatkov za izračune: ARSO, 2022.

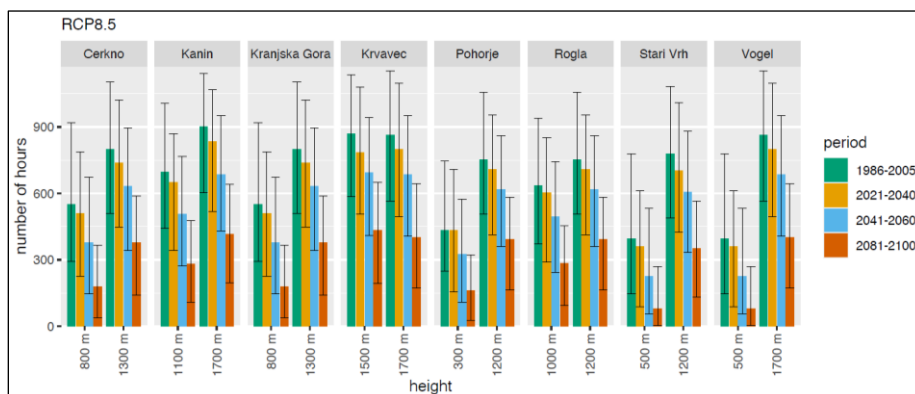
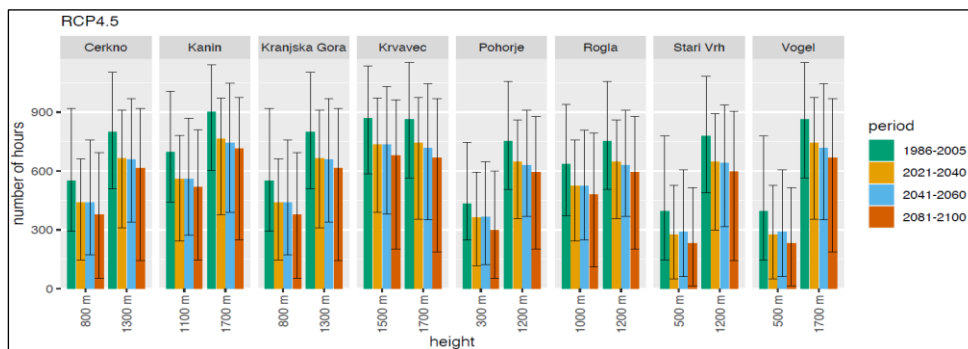
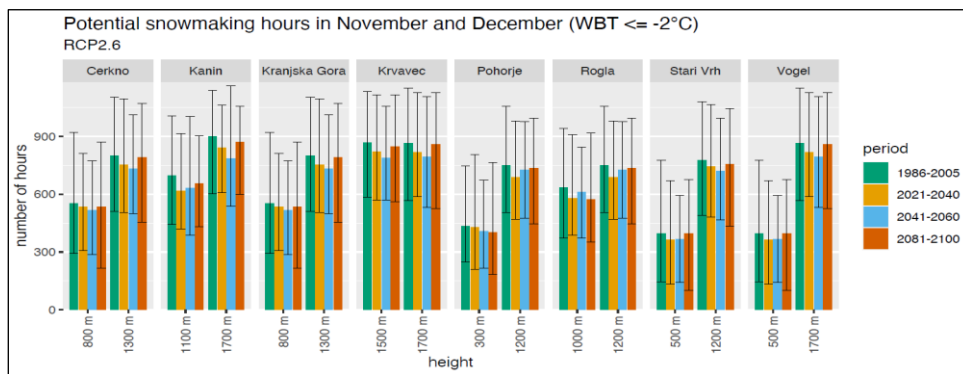
Slika 4: Celje ob Krki - Projekcije toplih dni glede na tri scenarije podnebnih sprememb (RCP 2.6, RCP 4.5, RCP 8.5). Vir podatkov za izračune: ARSO, 2022.

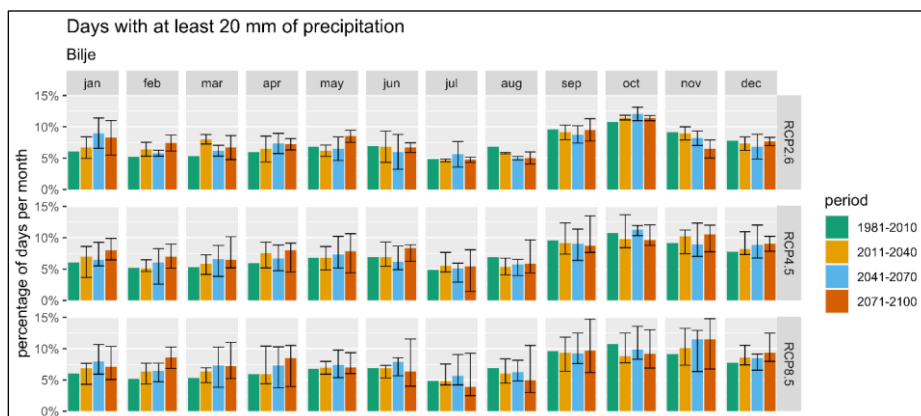
Slika 5: Celje ob Krki - Projekcije vročih dni glede na tri scenarije podnebnih sprememb (RCP 2.6, RCP 4.5, RCP 8.5). Vir podatkov za izračune: ARSO, 2022.

Slika 6: Koper - Projekcije prihodnjih pogojev za turizem ob vodi (indeks CIT: 3S) glede na tri scenarije podnebnih sprememb (RCP 2.6, RCP 4.5, RCP 8.5) Vir podatkov: Copernicus, 2022.

Slika 7: Projekcije števila potencialno primernih ur za umetno zasneževanje (temperature mokrega termometra nižje od -2 °C) v novembru in decembru za izbrana smučišča glede na tri scenarije podnebnih sprememb (RCP2.6, RCP4.5, RCP8.5). Vir podatkov: Copernicus, 2022.

Slika 8: Bilje - Projekcije deleža dni z vsaj 20 mm padavin glede na tri scenarije podnebnih sprememb (RCP 2.6, RCP 4.5, RCP 8.5). Vir podatkov: ARSO, 2022.

V Tabeli 1 podajamo povzetek osrednjih ugotovitev in priporočil celotne analize. Medtem, ko bodo nekateri vplivi podnebnih sprememb celo koristili slovenskemu turizmu, so procesi prilagajanja še vedno zelo priporočljivi tako glede neposrednih vplivov, kot je dvig temperature, kot posrednih vplivov, kot je pričakovano povečanje vplivov turizma na biotsko raznovrstnost zaradi podaljšanja poletne sezone. Primarno je potrebno opozoriti na nujnost vključevanja turizma v širšo nacionalno strategijo prilagajanja podnebnim spremembam, predvsem v reševanje problematike suše in izgube biotske raznovrstnosti.

Osrednji predlagani ukrepi prilagajanja slovenskega turizma zaobjemajo prilagajanje na (a) povišanje temperature in s tem povezane vplive na podaljšanje sezone, zmanjšanje snežne odeje in učinke na zdravje turistov in delavcev v turizmu; (b) spremenjene vzorce poletnih padavin, ki bodo pomenili večje pritiske na vodne vire in s tem povečanje konfliktov s turizmom, a hkrati potencialna zaveznitva (npr. pri umeščanju vodnih rezervoarjev v prostor in njihove povezave s turizmom in rekreacijo), (c) zmanjšanje varnosti turistov zaradi povečanja nevarnosti gozdnih požarov in števila ekstremnih vremenskih pojavov in z njimi povezanimi posledicami, npr. povečanja pogostosti zemeljskih plazov ter (d) družbene vplive, h katerim bodo potencialno doprinesle podnebne spremembe, predvsem potencialno povečana ozaveščenost turistov o potrebah po blaženju podnebnih sprememb in s tem strožjih zahtevah po odgovornosti turizma pri zmanjševanju ogljičnega odtisa turistične ponudbe in z njo povezanimi aktivnostmi, predvsem prevozom.

Kot zadnje pa pozivamo k večji vključenosti slovenskega turizma v prizadevanja za prilagajanje in blažitev podnebnih sprememb na globalni ravni. Z izjemo zimskega turizma bo turizem eden izmed redkih sektorjev, ki bo s podnebnimi spremembami v velikem delu Evrope celo pridobil, zato je toliko večja odgovornost tega sektorja v smeri zmanjševanja ogljičnega odtisa in prispevanja k ukrepom prilagajanja v delih Evrope in sveta, kjer bodo posledice še mnogo hujše (glej npr. Scott idr. 2019).

Ocena pomembnosti

majhna

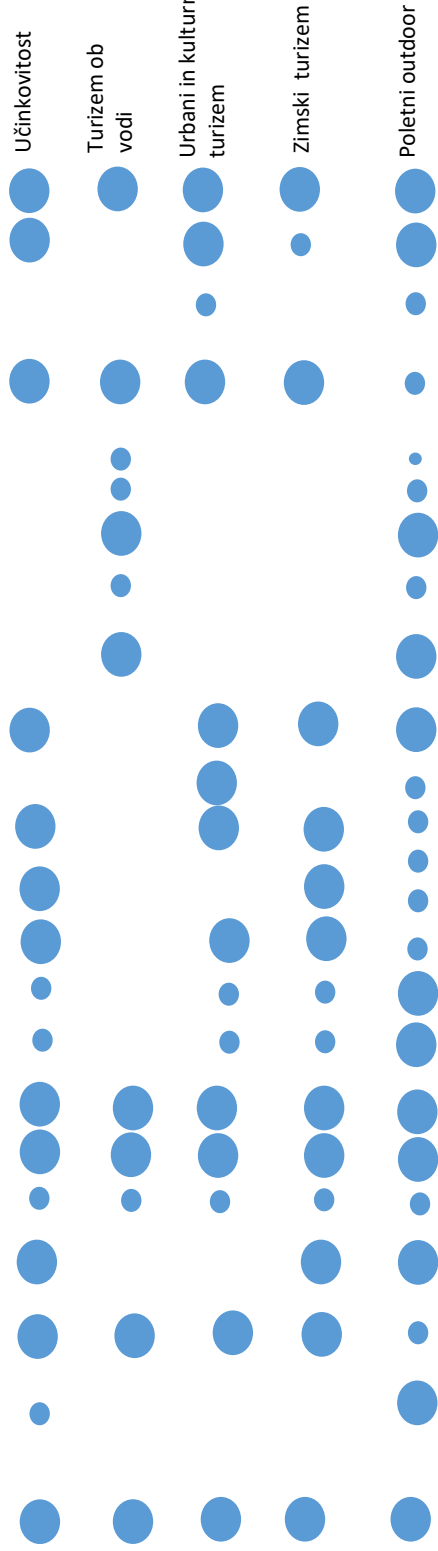

velika

IZVEDLJIVOST

Tipi učinkov:	
Povišanje temperature: podaljšanje poletne sezone	
<ul style="list-style-type: none"> + Podaljšanje sezone za večino aktivnosti v pomlad in jesen -/+ Mediteran bo postal prevroč v poletju, Alpe bodo iskale diverzifikacijo turizma zaradi upada zimskega turizma => potencialno povečanje konkurence za pomladno in jesensko obdobje - Turisti iz severnih predelov Evrope bodo imeli boljše pogoje za domači turizem in s tem potencialno manjšo željo za potovanje v druge države 	
Povišanje temperature: zmanjšanje snežne odeje	
<ul style="list-style-type: none"> - Zmanjšanje snežne odeje in števila primernih ur za zasneževanje - Pričakujemo lahko več deževnih dni 	
Povišanje temperature: učinki na zdravje turistov in delavcev	
<ul style="list-style-type: none"> - Povečanje števila in intenzivnosti vročinskih valov ter povečanje zdravstvenih obremenitev zaradi toplote v kombinaciji z vlago - Povečanje vektorskih bolezni in alergij - Povečanje dovzetnosti za alergije na ciljnih trgih in s tem potencialno izogibanje potovanjem in povečana zdravstvena tveganja - Nadaljevanje ali morebitno povečanje dopustov poleti na ciljnih trgih zaradi znižanja stroškov energije delodajalcev v času najnižje produktivnosti 	
Spremenjeni vzorci poletnih padavin	
<ul style="list-style-type: none"> - Povečanje suše in znižanje nivojev vode v rekah in jezerih - Slabšanje kakovosti kopalnih voda - / + Povišanje temperature vode 	
Zmanjšana varnost:	
<ul style="list-style-type: none"> - Povečana nevarnost gozdnih požarov - Povečanje števila neurij, poplav in zemeljskih plazov 	
Vplivi na družbene spremembe:	
<ul style="list-style-type: none"> + Potencialno večja ozaveščenost turistov (predvsem evropskih) o potrebah po blaženju podnebnih sprememb 	

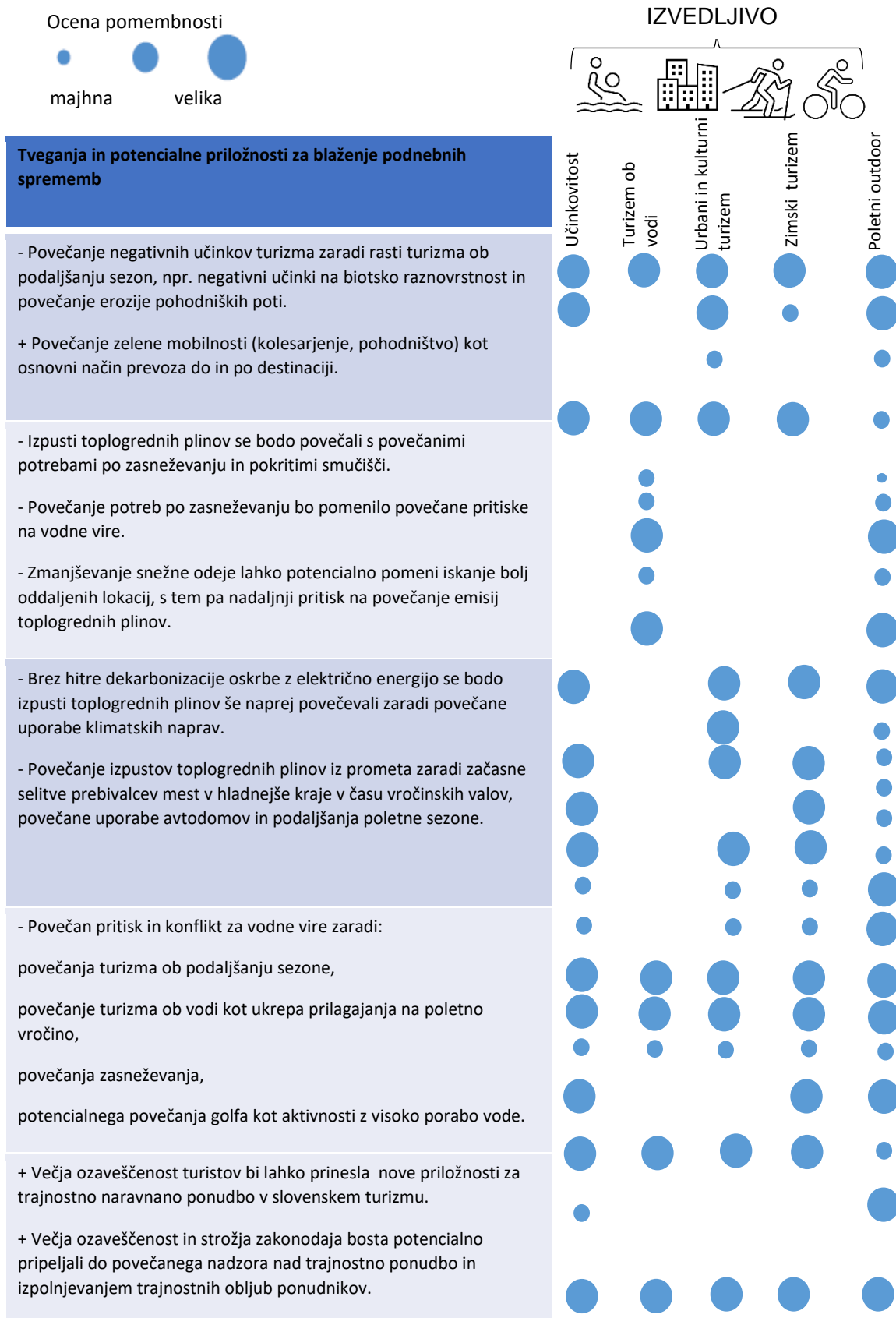
Ocena pomembnosti

IZVEDLJIVOST

Ukrepi prilagajanja	Učinkovitost	Turizem ob vodi	Urbani in kulturni turizem	Zimski turizem	Poletni outdoor
Diverzifikacija turističnih produktov v pomlad in jesen	●	●	●	●	●
Prestavitev organizacije dogodkov v pomlad in jesen	●	●	●	●	●
Podaljšanje sezone za urbani in kulturni turizem čez vse leto	●	●	●	●	●
Prilagajanje marketinga spremembam na ključnih trgih Evrope	●	●	●	●	●
Zasneževanje	●	●	●	●	●
Pokrita smučišča	●	●	●	●	●
Diverzifikacija ponudbe v poletno sezono	●	●	●	●	●
Diverzifikacija v aktivnosti, ki ne potrebujejo snega, tehnične prilagoditve in spremembe vedenj in pričakovanj turistov	●	●	●	●	●
Regulacija: obvezno vključevanje podnebnih projekcij v prihodnje investicije in subvencije zimskega turizma	●	●	●	●	●
Tehnični ukrepi in infrastruktura: stavbni ovoji, prezračevanje, klimatizacija, zelene površine	●	●	●	●	●
Sistemi obveščanja za varnost med vročinskimi valovi	●	●	●	●	●
Povečanje vodnega turizma in turizma v zaprtih prostorih	●	●	●	●	●
Pobeg iz mest: povečanje podeželskega turizma poleti	●	●	●	●	●
Sprememba vedenja in ozaveščanje turistov	●	●	●	●	●
Prilagoditve aktivnosti na jutranje in večerne	●	●	●	●	●
Organizacijski ukrepi sprememb pogojev dela	●	●	●	●	●
Zdravstveni načrti, vključno z dostopnostjo defibrilatorjev, reševalnih vozil, primerno usposobljenega osebja in ambulant za turiste	●	●	●	●	●
Investicije v varčevanje z vodo	●	●	●	●	●
Spremembe vedenja turistov in ozaveščanje	●	●	●	●	●
Turizem je lahko zagovornik investiranja v prilagoditve, ki temeljijo na naravnih rešitvah (npr. vodni rezervoarji)	●	●	●	●	●
Regulacija: obvezno vključevanje podnebnih projekcij v prihodnje investicije in subvencije turizma ob vodi	●	●	●	●	●
Varnostni načrti in sistemi obveščanja, vključno s spremembami vedenja turistov in ozaveščanjem	●	●	●	●	●
Večja povezanost razvoja turizma in gospodarjenja z gozdovi	●	●	●	●	●
Tržne prilagoditve potencialnemu povečanju ozaveščenosti turistov	●	●	●	●	●

Slika 9: Povzetek predlaganih ukrepov prilagajanja slovenskega turizma podnebnim spremembam.

4. VIRI IN LITERATURA

1. ARSO, 2022. Podatkovna baza, dostopna na zahtevo.
2. Benassi, M. (2019): Climate Suitability for Tourism Indicators (CST) - Dataset description. Dostopno: <https://cds.climate.copernicus.eu/cdsapp#!/dataset/sis-tourism-climate-suitability-indicators?tab=doc>.
3. CDS tourism (2022a): Dataset. Dostopno: <https://doi.org/10.24381/cds.126d9ce7>.
4. CDS snow (2022b): Dataset. Dostopno: <https://cds.climate.copernicus.eu/cdsapp#!/dataset/sis-tourism-snow-indicators?tab=overview>.
5. Pörtner, H. O., Roberts, D. C., Adams, H., Adler, C., Aldunce, P., Ali, E., . . . Biesbroek, R. (2022): Climate change 2022: Impacts, adaptation and vulnerability. IPCC Sixth Assessment Report.
6. Scott, D., Hall, C. M., & Gössling, S. (2019): Global tourism vulnerability to climate change. *Annals of tourism research*, 77, 49–61.
7. Scott, D., Rutt, M., Amelung, B. in Tang, M. (2016): An Inter-Comparison of the Holiday Climate Index (HCI) and the Tourism Climate Index (TCI) in Europe. *Atmosphere*, 7(80), 1–17. DOI: 10.3390/atmos7060080.
8. Turnšek, M., Cooper, C., Pavlakovič, B., Kokot, K., Špindler, T., Žnidaršič, Z., Kuk, R. in Pogačar, T. (2023 - v tisku): Climate change adaptation of tourism in Slovenia. Maribor: University of Maribor Press.
9. Van Vuuren, D., Edmonds, J., Kainuma, M., Riahi, K., Thomson, A., Hibbard, K., Hurtt, G., Kram, T., Krey, V., Lamarque, J-F., Masui, T., Meinshausen, M., Nakicenovic, N., Smith, S., Rose, S. (2011): The representative concentration pathways: an overview. *Climatic Change* 109:5–31.

OSNOVNOŠOLSKA REGIJSKA IZMENJAVA: Mladi turistični vodiči

REGIONAL EXCHANGE IN TOURISM: “Young tour guides”

Popovič Estera, Šeško Polonca, Zorčič Katja

OŠ Bežigrad, OŠ Košana, OŠ Koprivnica

estera.popovic@guest.arnes.si; polonca.sesko@guest.arnes.si; katja.zorcic@guest.arnes.si

POVZETEK

V šolskem letu 2022/23 smo se učiteljice geografije iz OŠ Košana, OŠ Koprivnica in OŠ Bežigrad odločile za medregijsko izmenjavo učencev pri izbirnem predmetu turistična vzgoja. Za ta projekt smo se odločile, da bi več učnih ciljev uresničile v praksi in s tem predmet, turistična vzgoja ter njegove vsebine bolj približale učencem. V okviru projekta so učenci poleg iskanja in posredovanja informacij, kar je tudi poglavito delo geografa, izvedli še terensko delo, v sklopu poučevanja vsebin s področja turizma. Prav tako so učenci okrepili znanje iz področja geografije, za katere v učnem načrtu ni predvidenega zadostnega števila ur; to so orientacija, kartografija, terensko delo, zbiranje in obdelava podatkov, načrtovanje pohodov, izletov in šolskih ekskurzij s pomočjo zemljevidov in drugo. Učenci so pri pripravi na turistično vodenje uporabljali različne aplikacije s pomočjo katerih so spremljali potek poti in določevali geografsko lego obiskanih turističnih točk tudi na zemljevidu. Ob koncu aktivnosti so izdelali spletni anketni vprašalnik in pripravili zapis ali digitalno projekcijo svoje turistične ponudbe, da so tudi javnosti lahko predstavili svoje šolsko delo in rezultate. Projekt smo pričeli decembra v Ljubljani, nadaljevali aprila v Pivki, zaključili pa ga bomo junija v Brežicah, v šolskem letu 2022/23. Učenci so potek poti načrtovali sami ter samostojno izvedli vodenje po domačem kraju. Pri tem so upoštevali pravila lepega vedenja, spoštovanja različnosti (mesto - podeželje) in se učili komunikacijskih spretnosti.

Ključne besede: turistična vzgoja, geografija, turizem, turistično vodenje, predstavitev domačega kraja.

ABSTRACT

In the 2022/23 school year, the geography teachers from Košana Elementary School, Koprivnica Elementary School and Bežigrad Elementary School decided on an interregional exchange of students in the optional subject tourism education. For this project, we decided to implement several learning objectives with the goal of students being more familiar with the contents of tourism education. As part of the project, students were tasked with finding and presenting information (this being the main job of a geographer), in addition to this the students also carried out fieldwork. The students were also able to strengthen their knowledge in the field of geography, for which the curriculum does not provide a sufficient number of hours. This included them improving their orientation skills, cartography, fieldwork, data collection and processing, planning hikes, trips and school excursions with the help of maps and others. In preparation for tourist management, the students used various applications with the help of which they monitored the course of the route and determined the geographical location of the visited tourist attractions on the map. At the end of the activity, they created an online questionnaire and prepared a recording or a digital projection of their tourist offer so that they could also present their schoolwork and results to the public. The project spans over the 2022/23 school year and started in December in Ljubljana, continued in April in Pivka, and it will finish in June, in Brežice.

The students planned the course of the route themselves and conducted a guided tour of their hometown independently. In doing so, they observed the rules of good behaviour, respect for diversity (city - village) and learned communication skills.

Keywords: tourism education, geography, tourism, tourist guides, homeland touristic presentation.

1. UVOD

Na geografskem taboru Društva učiteljev geografije Slovenije, ki je v šolskem letu 2022/23 potekal v Zasavju, smo se tri učiteljice geografije in turistične vzgoje povezale in zasnovale projekt medregijske izmenjave treh osnovnih šol: OŠ Bežigrad (Ljubljana), OŠ Košana (Pivka) in OŠ Koprivnica (Krško), konkretno za predmet Turistična vzgoja. Namen projekta je izmenjava dobrih praks in znanja med učitelji ter spodbujanje aktivne vključenosti učencev pri pouku. Glavni cilj projekta je bil organizacija treh turističnih programov učencev za učence. Udeleženci so se preizkusili tako v vlogi turističnega vodiča oz. organizatorja turističnih dejavnosti kot v vlogi turista. Učenci, ki so bili zadolženi za organizacijo srečanja, so gostujoče udeležence po svojem programu popeljali skozi svoj domači kraj in jim ga predstavili v obliki mestnega ali podeželskega turističnega sprehoda. Organizacija in delo učencev je ves čas potekalo pod mentorstvom učiteljev.

Med cilje projekta, ki so pomembni za delo učitelja smo vključili naslednje cilje:

- povezovanje in sodelovanje, deljenje informacij ter znanja iz področja geografije in geografije turizma med učitelji,
- predstavitev turizma kot del geografskega proučevanja,
- združevanje ciljev kurikulumuma v teoriji in praksi,
- učitelji posodablajo in izboljšujejo svoje pedagoške metode ter
- obogatijo in krepijo sodelovanje z lokalnimi turističnimi ponudniki, v kolikor so jih učenci želeli vključiti v svoj program.

Cilji projekta iz vidika učencev, pa so naslednji:

- učenec prepozna turizem kot del geografskega proučevanja,
- učenec bolj podrobno spozna domači in drugi kraj,
- učenec se praktično preizkusi v vlogi turističnega vodiča,
- učenec v domačem kraju poišče potencialne ali pa spozna že odkrite turistične točke v domačem kraju,
- učenec pridobiva veščine na področju javnega nastopanja,
- učenec se nauči iskanja ter posredovanja pomembnih informacij,
- učenec se spozna z različnimi možnostmi potovanja po Sloveniji, s poudarkom na prevozu z javnimi prevoznimi sredstvi ter
- učenec v načrtovanje programa vključuje načela "zelenega turizma" in s tem uresničuje nekatere cilje trajnostnega razvoja.

Učenci so med izvedbo aktivnosti ves čas upoštevali tudi pravila lepega vedenja, spoštovanja različnosti (mesto - podeželje) in urili svoje komunikacijske spretnosti. V sklopu turističnih srečanj, ki so jih pripravili učenci, so bile vključene različne učne vsebine in metode dela, kot so uporaba mobilnih aplikacij pri pouku (npr. "Alltrails" aplikacija, s katero so učenci svojo pot izrisovali in spremljali na

zemljevidu), anketni vprašalnik turističnega programa Centra velikih zveri Dina, priprava zapisa ali digitalne projekcije svoje turistične ponudbe za splet in šolski časopis, izdelava miselnega vzorca o vplivih turizma na domači kraj in druge vsebine, ki so opisane v nadaljevanju članka. V članku je podrobneje opisan potek načrtovanja projekta, časovnica in opis aktivnosti projekta ter povezava učnih vsebin z učnim načrtom izbirnega predmeta Turistična vzgoja, ki smo jih uspeli realizirati v sklopu projekta Mladi turistični vodiči. V zaključku članka bomo izpostavili še rezultate projekta, realizacijo in mnenja udeležencev projekta Mladi turistični vodiči, s čimer želimo poudariti, da učenje skozi praktično izkušnjo učence bolj motivira za delo, navdušuje za morebitno kasnejše zanimanje in sodelovanje v turističnih dejavnostih ter nenazadnje, se turistično dejavnost učencem predstavi tudi kot pomemben del geografskega proučevanja.

2. PREDSTAVITEV IN VSEBINA PROJEKTA MLADI TURISTIČNI VODIČI

Hovorka in Wolf sta mnenja, da učenci raje aktivno sodelujejo pri terenskem delu, kot pa igrajo v učilnici izključno pasivno vlogo. Na ta način povezujejo teoretične koncepte z realnim svetom, odkrivajo neka dejstva skozi lastno ugibanje in mišljenje z uporabo opazovanja in analitičnih sposobnosti. Menita tudi, da delo na terenu omogoča učencem poglobljeno študijo o določeni snovi, ki je v učilnici ni mogoče tako kompleksno zajeti in da s tem, ko izvajamo delo na terenu spodbudimo zanimanje za neposredno opazovanje vzorcev, povezav in človeških odnosov do okolja (Hovorka, Wolf, 2009, 93).

Projekt Mladi turistični vodiči je projekt namenjen učiteljem izbirnega predmeta Turistična vzgoja in učencem, ki ta predmet obiskujejo; to so učenci 7., 8. in 9. razreda osnovne šole. Glavni cilj projekta je samostojna priprava in izvedba turističnega vodenja po domačem kraju po metodi "učenec učencu". Gre za medregijsko osnovnošolsko izmenjavo, ki poteka v šolskem letu 2022/23, v treh slovenskih regijah; v Osrednjeslovenski regiji (OŠ Bežigrad, Ljubljana), v Primorsko-notranjski regiji (OŠ Košana, Pivka) in v Posavski regiji (OŠ Koprivnica, Krško). Namen projekta je bil približati učencem pozitivni odnos do turizma, turističnih dejavnosti in do turistov, s čimer smo želeli vzpodbuditi zanimanje za turizem tudi v smislu kasnejše ljubiteljske ali gospodarske dejavnosti ter učencem ponuditi drugačen način šolskega dela, preko katerega so se spoznali in učili učnih vsebin, ki so del učnega načrta.

Pred pripravo učencev na turistično vodenje domačega kraja smo učiteljice geografije izvedle srečanje, na katerem smo določile časovni okvir, način potovanja z javnim prevozom (vlak) ter izpostavile morebitne dileme, ki se utegnejo pojaviti pri izvedbi projekta (kot npr. maksimalen obseg učnih ur izbirnega predmeta, finančni načrt za potrebe projekta, število vključenih učencev in normativi, priprava obvestil za vodstvo, starše in podobno). Po pregledu vseh morebitnih dilem in vprašanj, ki so se pojavila ob načrtovanju projekta, je sledila organizacija in posvet z vodstvom šole. Ko je vodstvo šole plan potrdilo je sledilo obveščanje vseh vključenih učencev, njihovih staršev s časovnim in vsebinskim okvirjem projekta Mladi turistični vodiči.

Prvo turistično vodenje je organiziralo 13 učencev osnovne šole Bežigrad, v Ljubljani. Učenci so se na vodenje pripravljali 3 šolske ure, v okviru učnih ur izbirnega predmeta (po urniku). Najprej so vsi učenci skupaj zasnovali turistično pot in izbrali točke, ki so jih predstavili gostujočim učencem. Nato so pričeli z iskanjem informacij in s pripravo besedila izbranih turističnih znamenitosti. Za bolj zanimivo predstavitev so dodali še uganke, vprašanja in aktivnost Lov na zmaja - gostujoči učenci so po poti šteli in iskale ljubljanske zmaje. Prva izmenjava se je odvila decembra - učenci vseh treh osnovnih šol so se srečali na Železniški postaji Ljubljana, kjer so se predstavili drug drugemu, učenci OŠ Bežigrad pa so

odvodili svoj prvi turistični nastop. Aprila je bila na vrsti osnovna šola Košana. Učenci gostujočih šol so bili povabljeni v Pivko. Za pripravo na turistično vodenje so učenci porabili 3 šolske ure. Tudi tokratno srečanje smo pričeli pred železniško postajo, kjer so nas pričakali učenci OŠ Košana in goste peljali skozi naselje, kjer so jim predstavili tehniško in kulturno dediščino ter izpostavili pomembnost neokrnjene narave. V svoj turistični paket so vključili tudi ogled Centra velikih zveri Dina, kar je bil rezultat povezave z lokalno skupnostjo. Zadnji obisk bo izveden junija v okviru organizacije učencev OŠ Koprivnica iz Krškega. Gostujoči učenci si bodo za konec ogledali mesto Brežice, kjer se bodo seznanili z naravno, kulturno in tehniško dediščino kraja. Mladi turistični vodiči bodo predstavili pomembnejše zgradbe v mestu, naravno dediščino mestnega parka (najdebelejši hrast dob v Sloveniji, gnezdišče ptiča Čebelarja, regijski park Kozjansko in naravni park Jovski), poudarek pa bo ves čas na spoznavanju zdraviliškega turizma, saj bo za zaključek projekta sledilo kopanje v Termah Paradiso v Dobovi.

Slika 1: Prvo srečanje mladih turističnih vodičev v Ljubljani. Avtorica: Katja Zorčič.

Po vsakem obisku je sledila kratka evalvacija aktivnosti med učitelji za potrebe nadaljnje organizacije in priprave poročil ter evalvacija med učenci za sprotno spremljanje odzivov in rezultatov projekta. Hkrati smo učitelji poskrbeli tudi za promocijo ter obveščanje preostalih učencev šole in staršev o poteku, rezultatih in odzivih projekta. Rezultate projekta smo prikazali s spletnimi objavami na šolski spletni strani in na šolskih socialnih omrežjih, z digitalnimi projekcijami na šolski televiziji, z objavo članka v šolskem časopisu in podobno.

	Prilavljalni mentorski sestanki (1. sestanek pred projektom, 2. sestanek med projektom in 3. evalvacijski sestanek)	Priprava učencev na aktivnost turističnega vodenja po domačem kraju	Izvedba aktivnosti turističnega vodenja po domačem kraju - srečanje vseh učencev	Evalvacija učencev - skupaj z mentorji projekta	Priprava poročil, obvestil za starše in promocijskih obvestil za šolsko spletno stran in šolska socialna omrežja
OŠ Bežigrad (13 učencev)	3 šolske ure	3 šolske ure	2 šolski uri	1 šolska ura	2 šolski uri

OŠ Košana (8 učencev)	3 šolske ure	3 šolske ure	2 šolski uri	1 šolska ura	2 šolski uri
OŠ Koprivnica (11 učencev)	3 šolske ure	3 šolske ure	2 šolski uri	1 šolska ura	2 šolski uri

Slika 2: Časovnica in aktivnosti projekta Mladi turistični vodiči – število šolskih ur in aktivnosti projekta.

3. AKTIVNOSTI PROJEKTA IN POVEZAVA Z UČNIM NAČRTOM TURISTIČNA VZGOJA

V okviru projekta Mladi turistični vodiči so sodelujoči učenci z različnimi nalogami, raziskovanjem in lastno izkušnjo uresničili več ciljev Učnega načrta. V nadaljevanju je opisano na kakšne načine so učenci dosegli cilje iz Učnega načrta.

Spoznava in razlikuje vrste in oblike turizma.

Učenci prihajajo iz območij, ki ponujajo zelo pestro turistično ponudbo, ki so jo predstavili sovrstnikom gostujočih šol. Učenci iz Ljubljane so pripravili turistično vodenje po stari Ljubljani, kjer so na posameznih točkah predstavili kulturne in družbene znamenitosti v tem delu Ljubljane. Goste so spodbudili k dodatnemu opazovanju z nalogo, da na poti najdejo čim več zmajev. Pri tem so sodelujoči učenci opazili detajle na stavbah, ki običajno ostanejo prezrti. Ker se je obisk odvijal v decembru so imeli učenci možnost izkusiti množični turizem v mestu in pestro turistično ponudbo, ki jo turistični delavci v prazničnem mesecu lahko ponudijo.

Učenci iz OŠ Košana so predstavili turizem, ki se navezuje na kulturno, naravno in tehniško dediščino Pivke. Pripravili so voden ogled po Pivki ob katerem so udeležencem predstavili znamenito tehniško in kulturno dediščino - pivški križi, kraške značilnosti Pivke, ki privabljajo turiste željne neokrnjene narave, bogato zgodovinsko dediščino, kot so utrdbe Alpskega zidu, ki ga je z namenom utrjevanja meje med vojnama zgradila Kraljevina Italija. Udeleženci so si ogledali tudi Center o velikih zvereh ter spoznali, da je lahko življenjski prostor velikih zveri tudi turistična zanimivost, ki se jo lahko trži.

V Brežicah, kjer so bili gostitelji učenci OŠ Koprivnica, so se učenci seznanili z naravno, kulturno in tehniško dediščino kraja. Mladi turistični vodiči so predstavili pomembnejše zgradbe v mestu, v mestnem parku so gostitelji predstavili naravno dediščino, kot je najdebelejši hrast dob v Sloveniji, gnezdišče ptiča Čebelarja, regijski park Kozjansko in naravni park Jovsi. Povdarek obiska v Brežicah pa je bilo spoznavanje zdraviliškega turizma. Učenci so obiskali Terme Paradiso v Dobovi, kjer so jim predstavili razvoj term, ogledali so si tri tipe sob ter izvedeli veliko novega o zdraviliškem turizmu.

Učenci so v praksi spoznali naslednje vrste turizma: kulturni, zdraviliški, kongresni, mladinski, športni, jamski turizem, pohodništvo, ekološki turizem, turizem na kmetiji, ...

Opisuje razvoj turizma v domačem kraju.

Vsi učenci, ki so pripravljali vodenje po svojem domačem kraju so morali pregledati različno literaturo, ki je na voljo v knjižnicah in na spletu ter se seznaniti s turistično ponudbo, ki jo njihov kraj ponuja. Seznanili so se s turističnimi ustanovami, ki skrbijo za prepoznavnost in turistične aktivnosti v nekem kraju. Tako so udeleženci v Pivki spoznali delovanje Zavoda za turizem Pivka, v Brežicah so obiskali Fakulteto za turizem, kjer je g. Nejc Pozvek predstavil obstoječe in prihajajoče turistične trende v Posavju. Učenci pa so spoznali tudi razvoj Term Paradiso.

Pri raziskovanju domačega kraja so se učenci posluževali tudi beleženja ustnega izročila, kar je velika dodana vrednost pri predstavitvi svojega kraja.

Ugotavlja pogoje, ki jih mora izpolnjevati turistični kraj in presoja, ali njegov domači kraj izpolnjuje te pogoje, opredeli pojem dediščina.

Učenci so opravili pogovore s predstavniki različnih podjetij, zavodov in institucij, ki se tesno ukvarjajo s turistično ponudbo, ter se seznanili z njihovim delovanjem. Pri pripravi turističnega vodenja so zbirali in beležili podatke o svojem kraju ter jih delili z drugimi. Ugotavljali so, kaj je tisto ki bi njihove, mlade, obiskovalce najbolj zanimalo, ter na podlagi tega ustvarili svojo turistično zgodbo. Učenci OŠ Košana, ki so zaradi logistike imeli vodenje po Pivki, so preko slikovnega gradiva gostom predstavili tudi zanimivosti v naselju Dolnja Košana, na katere sprva niti niso pomisli, saj je veliko včasih pomembnih stavb v slabem stanju. Preko intervjujev starejših vaščanov so spoznali veliko zanimivih prigod o pomembnih ljudeh, ki so delovali v teh zgradbah, s katerimi so popestrili svoje turistično vodenje. Na tamkajšnjem pokopališču je pokopan Filip Kete, oče pesnika Dragotina Ketteja, ki je bil dolga leta učitelj v Košanski šoli. Zgodbe o učiteljici, gospodični Pupis, ki je živela v danes zapuščeni a včasih mogočni hiši, so jih vse prevzele. Učenci so med pripravo projekta spoznali pomen ohranjanja kulturne dediščine in zapisa ustnega izročila.

Na primeru iz domače regije opredeljuje relief kot pogoj za razvoj turizma.

Učenci so pri pripravi svojega turističnega vodenja najprej opredelili naravne danosti svojega območja. Učenci OŠ Bežigrad so definirali lego Ljubljane, ki leži v Ljubljanski kotlini, kamor se steka več rek. Pomembnejši sta Sava in Ljubljanica, ob kateri je nastala Ljubljana. Spoznali so pomen površja za kmetijsko rabo in z vidika dobrih prometnih povezav ter dostopnosti pitne vode za razvoj večjega mesta.

Učenci OŠ Košana so ugotovili, da njihovo naselje leži na kraškem površju, zanj je značilno podzemno pretakanje vode in slabše mehanično preperevanje, zaradi česar so v preteklosti na tem območju nastala manjša naselja skoncentrirana na območja pod vznožji hribovij in planot, kjer so bili v bližini kraški izviri in boljši pogoji za kmetijstvo, predvsem živinorejo. Učenci so ugotovili, da je v preteklosti kraško površje predstavljalo oviro za nastanek večjih naselji. Ravno zaradi tega so ta območja dandanes privlačna za obiskovalce, ki si želijo neokrnjene narave in avtentične izkušnje v naravi ob spoznavanju rastlinske in živalske pestrosti ter doživljajskega turizma kraškega podzemlja.

Učenci OŠ Koprivnica so spoznali, da ležijo na območju, kjer se pod površjem nahaja ogromna količina geotermalne energije, ki nastaja v notranjosti Zemlje in nenehno potujejo iz globin na zemeljsko površje. Na območjih, kjer je veliko tektonskih prelomnic, se voda v tleh segreva in bogati z minerali. "Termalna voda je podzemna voda iz vrtine, izvira ali zajetja, ki se ogreje v geotermalnih procesih v zemeljski skorji in njena temperatura na izviru ali umetnemu iztoku znaša najmanj 20 °C" (Medmrežje 1).

Učenci so svoja opažanja in ugotovitve posredovali učencem gostujočih šol.

Ugotavlja vlogo vode pri razvoju turizma, vrednoti pomen vode v domači pokrajini za razvoj turizma in utemelji potrebo po varovanju voda.

Vsa okolja iz katerih prihajajo učenci so tesno povezana z vodo in njenim delovanjem. Ljubljanica kot reka ob kateri se je razvilo mesto, Brežice kot mesto ob sotočju Krke in Save ter območje termalnih izvirov in Pivka, območje kraške vode ter s tem povezanimi podzemnimi in površinskimi kraškimi pojavi.

Voda ima na vseh proučevanih območjih velik pomen za razvoj turizma, zato je njeno varovanje in smotrna raba tudi iz vidika trajnostnega turizma bistvena.

Ugotavlja vlogo rastlinskega in živalskega sveta kot pogoja za razvoj turizma, opisuje načine izkoriščanja rastlinskega in živalskega sveta v turizmu ter utemeljuje potrebo po varovanju rastlinskega in živalskega sveta.

Učenci OŠ Koprivnica in OŠ Košana so gostom predstavili že pod ciljem, *spoznava in razlikuje vrste in oblike turizma*, opisane rastlinske in živalske posebnosti njihovega območja. Pri tem so vsi udeleženci ugotavljali vrednost teh naravnih danosti za razvoj nekega turističnega produkta. Center velikih zveri Dina je atraktivna in poučna turistična točka, ki se je razvil ravno zaradi prisotnosti velikih zveri na tem območju. Učenci pa so spoznali, da je tovrsten center tudi središče zbiranja in podajanja informacij o pomenu ohranjanja velikih zveri, njihovi biologiji in ekosistemski vlogi, poznavanje le-teh pa pripomore k okoljski trajnosti.

Učenci OŠ Koprivnica so med pripravo svojega programa podrobneje spoznavali regijski park Kozjansko in naravni park Jovsi, najdebelejši hrast dob, gnezdišče čebelarja in svoje ugotovitve prenesli na gostujoče učence.

Našteje primere spomenikov, pomembnih za razvoj turizma v domači pokrajini.

Učenci so v projektu spoznavali različne kulturne in naravne spomenike v svojem kraju na podlagi katerih so pripravili predstavitev za obiskovalce.

	Ljubljana	Pivka/Košana	Brežice
Kulturni spomeniki	Železniška postaja Ljubljana nekoč in danes Prešernov trg in Prešernov spomenik Mestna hiša in Robbov vodnjak Arhitektura Jožeta Plečnika: Tromostovje in Plečnikova tržnica Staro mestno jedro Ljubljane Resnica o Mesarskem mostu (danes "Most ljubezni")	Stara šola Pupisova hiša Grob učitelja Filipa Keteja Vaška vaga Cerkev Sv. Štefana Turški stolp Pivški križi Alpski zid Nagrobnik Filipa Keteja	Gimnazija Brežice - nekdanji frančiškanski samostan Nemški dom Hiša družine del Cott Mestna hiša Stara lekarna Grajska kašča Grad Brežice in grajsko obzidje Vodovodni stolp Most čez Savo in Krko
Naravni spomeniki	Reka Ljubljanica	Krajinski park Pivška presihajoča jezera Presihajoča jezera	Regijski park Kozjansko Naravni park Jovsi Hrast dob Sotočje Save in Krka

Slika 3: Kulturni in naravni spomeniki, ki so jih učenci spoznali.

Razloži pomen prometne povezanosti kraja za razvoj turizma.

Učenci so za pot na posamezne lokacije uporabili javni železniški promet, pri čemer so spoznavali prednosti in slabosti njegove uporabe. Največja prednost, ki so jo izpostavili je bila ta, da so lahko v vagonih skupaj, lahko vstanejo in se sprehodijo, gredo na stranišče, vidijo še ostale potnike na vlaku.

Slabost, ki so jo poudarili predvsem učenci in Košane in Koprivnice pa je ta, da je pot z vlakom zelo dolgotrajna in da pride med potjo do zamud.

Učenci so opazili velike razlike med železniškimi postajami v Ljubljani, Pivki in Brežicah. Postaja v Ljubljani ima veliko tirov, poslopje je veliko, lepo urejeno, s pripadajočo gostinsko ponudbo. Na postaji je bilo veliko ljudi, po ogledu voznega reda so učenci ugotovili, da so ti namenjeni v različne konce Slovenije in Evrope. Učenci so sklepali, da je veliko število potnikov na postajališču v Ljubljani odraz velikega mesta ter železniškega križišča, od koder se potniki umerijo na različne kraje po Sloveniji in širše.

Med potjo z vlakom so sprevodniki na vlaku predstavili svoj poklic in poklic strojevodje.

Učenci OŠ Koprivnica so svojim gostom predstavili delovanje in pomen vojaškega letališča Cerklje ob Krki. Učenci so s pomočjo spleta poiskali najprimernejše, najhitrejše in najcenejše poti do obiskanih krajev.

Našteje in opiše vrste nastanitvenih objektov in objektov za prehrano v domačem kraju in jih ovrednoti po kakovosti ter razloži vlogo teh objektov za razvoj turizma v domačem kraju.

Učenci so pri raziskovanju spoznali lokalno gostinsko ponudbo. V Košani temelji na vaških gostilnah, ponudbi turističnih kmetij, kjer imajo turisti možnost prenočitev in zasebnih sobah. V Ljubljani je ta ponudba zelo široka. Udeleženci projekta so obiskali okrepčevalnice, ko so bile postavljene v decembrskem času, ter se seznanili z njihovo kulinarično ponudbo. V Termah Paradiso v Dobovi pa so učenci spoznali velik turistični kompleks, imeli so voden ogled po različnih hotelskih sobah te spoznali dodatno ponudbo hotela. Predstavljeni so jim bili pojmi turistično naselje, hotel, penzion, motel, kamp, bungalov in repnica.

Spoznava poklice v turizmu in gostinstvu in opiše delo ter naloge profesionalnih oblik turističnih organizacij.

Med turističnimi obiski so imeli učenci možnost spoznati več poklicev. Obiskali so Fakulteto za turizem v Brežicah, kjer so bili seznanjeni z različnimi poklici v turizmu, z delovanjem fakultete in z vsem, kar je povezano s študijem na njihovi fakulteti. Učenci so imeli pripravljena vprašanja, na katera jim je izčrpno odgovoril profesor, g. Pozvek. V termah Paradiso so učenci spoznali poklice kot so hotelir, receptor, turistični animator, vodja gostinstva, vzdrževalec na področju bazenske tehnike, referent v službi rezervacij, natakar, kuhar, redar, reševalec iz vode, maser, kozmetičarka, sobarica in portir.

V Pivki so spoznali kdo so zaposleni v Zavodu za turizem. To so ljudje, ki izhajajo iz različnih strok in skrbijo za promocijo in razvijanje različnih produktov v Pivki. Naši udeleženci so imeli to priložnost, da so kot prvi preizkusili nov projekt Dinamična Pivka, ki ga je razvil Zavod.

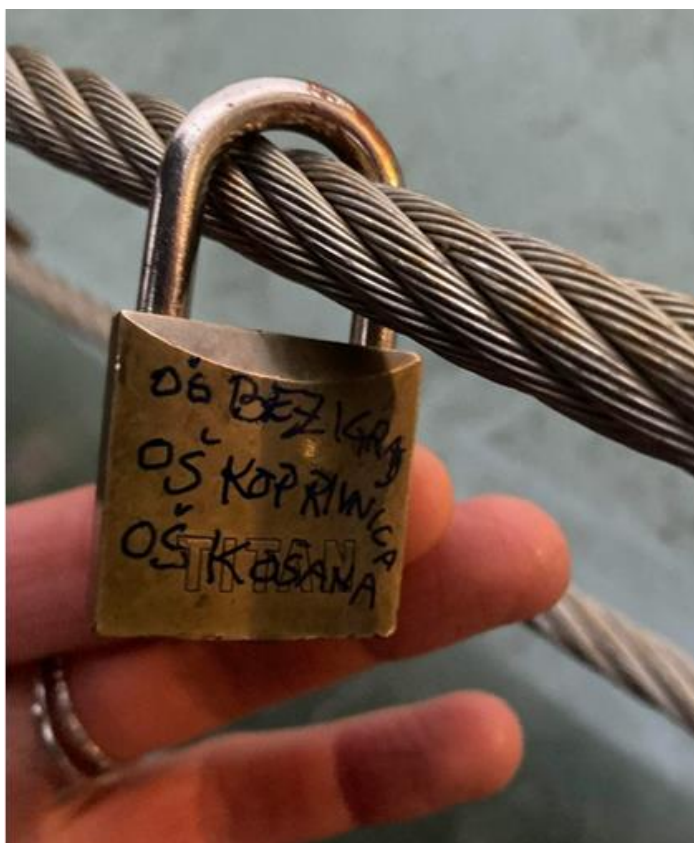
Slika 4: Srečanje učencev v Pivki – obisk Centra velikih zveri Dina. Avtorica: Katja Zorčič.

Na konkretnih primerih iz domačega okolja razloži pozitivne in negativne učinke turizma na življenje v kraju.

Učenci so po zaključku raziskovanja domačega kraja in obisku sovrstnikov razmišljali o vplivih turizma na življenje v kraju ter pripravili miselne vzorce. Poudarili so, da turizem prinaša dobiček podjetjem in zaposlenim, kar omogoča nadaljnji razvoj in boljše življenje, prepoznavnost, kar pomeni več obiskovalcev, ter večji zaslužek ter delovna mesta. Koz negativne učinke so učenci prepoznali onesnaževanje, tako zaradi odvrženih odpadkov kot zaradi povečanega prometa. Množični promet so tudi izpostavili kot slabost zaradi zastojev na cestah, povečanja možnosti prometnih nesreč in hrupa. Kot negativen in pozitiven učinek na življenje ljudi v turističnem kraju so učenci navedli tudi gradnjo novih turističnih objektov, ki bi po eni strani pomenila nove investicije, delovna mesta in večji zaslužek, po drugi strani pa poseg v naravni prostor in krčenje življenjskega okolja živalim.

Odnos do gostov.

Učiteljice smo učence seznanile s pravili lepega vedenja in bontona v turizmu. Na obisku pri sovrstnikih so imeli nalogo opazovati gostoljubnost ljudi v odnosu do gostov. Učenci gostitelji so bili zadolženi, da pripravijo gostom dobrodošlico ter poskrbijo, da se bodo ti počutili dobro. Učenci iz Ljubljane so goste posladkali s piškoti in čokolado, v Pivki so prejeli praktična darila, v Brežicah pa so projekt zaključili s skokom v bazen. Po končanih turističnih vodenjih so gostujoči učenci svoje vtise napisali na razglednico ter jo poslali na svoje šole.

Slika 6: Vpliv turizma na domači kraj – tudi učenci OŠ Bežigrad, OŠ Koprivnica in OŠ Košana so svoje sodelovanje simbolično zaklenili. Avtorica: Katja Zorčič.

Vodenje po domačem kraju.

Učenci so v svojem kraju izvedli vodenje za gostujoče učence. Pred tem so se pripravili, tako da so najprej raziskali točke, ki jih želijo predstaviti, načrtovali pot in čas, ki ga bodo za vodenje porabili. Po končanem vodenju so zbrali vtise in opravili analizo svojega vodenja.

4. REZULTATI

S projektom so učenci skozi vse šolsko leto dosegli večino ciljev učnega načrta za turistično vzgojo in cilje iz učnega načrta za geografijo: spoznava geografske značilnosti Slovenije, vrednoti in razvija odnos do naravne in kulturne dediščine svoje domovine in povezuje naravno geografske razmere z možnostmi gospodarskega razvoja. Ker so vedeli, da bodo svoje delo predstavili učencem drugih šol, ter da bodo obiskali različne kraje, so bili za delo motivirani. Veselili so se ponovnih snidenj in z veseljem opravljali zadane naloge.

Takšna oblika dela pri izbirnem predmetu se je izkazala kot dobra. Večina učencev se je z nekaterimi oblikami dela kot so, delo na terenu, intervju in turistično vodenje srečala prvič. Večina se jih je prvič peljala z vlakom in obiskala praznično Ljubljano, v manjšini so bili tisti, ki so že bili v Pivki ali v Brežicah. Učenci so pridobili številne veščine in nova spoznanja, znanja. V imenu šole so se vsi vpleteni povezali z okoliškimi kraji in ga promovirali. Učiteljice so morale pridobiti odobranje za izvedbo takšne oblike dela med kolegi in pri vodstvu, kar so v veliki meri uspešno izvedle.

5. ZAKLJUČEK

Učni načrt za predmet turistična vzgoja je široko zastavljen, zato ga lahko smotrno uporabimo tudi v praksi. Večino učnih ciljev so učenci dosegli s pripravo in udeležbo na srečanjih pri ostalih udeležencih. Prednost praktičnega in izkustvenega dela je ta, da so učenci aktivno udeleženi pri usvajanju novega znanja in spretnosti. Ugotavljamo, da so učenci ob iskanju podatkov bolje spoznali kulturne in naravne znamenitosti ter ustno izročilo svojega kraja, ob enem pa so spoznali večini manj poznani območji Pivko in Brežice.

Ker smo projekt osnovali v oktobru, ni bil načrtovan v Letnem delovnem načrtu, kar je predstavljalo težave pri časovni umestitvi srečanj. Pot iz Brežic do Pivke z vlakom je dolga, zato so morali oditi od pouka predčasno, kar učencem sicer ni predstavljalo težav. Zaradi časovne omejitve smo izpustili pomembno turistično temo, kulinarika, ki se ji lahko s samostojnim projektom posvetimo prihodnje leto.

Predlagamo, da se naš primer dobre prakse prenese še na druge šole, kjer izvajajo turistično vzgojo. Lahko se pripravi srečanje dveh šol sosednjih občin, kar bo zmanjšalo potne stroške in čas potovanja, vendar bodo učenci ravno tako usvojili cilje učnega načrta. Pozitiven odnos do izvedenega in navdušenje vseh vpletenih sta dala učiteljicam dodaten elan, da bodo s projektom nadaljevale tudi v prihajajočem šolskem letu. Učenci, ki v letošnjem letu obiskujejo izbirni predmet, so svoje navdušenje razširili med mlajše in starejše učence in jih tako navdušili za turistično vzgojo.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Hovorka, A. J. in Wolf, P. A. (2009): Activating the Classroom: Geographical Fieldwork as Pedagogical Practice Department of Geography. Journal of Geography in Higher Education, Vol. 33, št. 1, 89–102.
2. Medmrežje 1: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1244> (8. 4. 2023).
3. Medmrežje 2: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/izbirni/1-letni/Turisticna_vzgoja_izbirni.pdf (8. 4. 2023).

TERENSKO DELO PRI POUČEVANJU VSEBIN S PODROČJA TURIZMA THE ROLE OF FIELDWORK IN TEACHING TOURISM

Eva Slekovec

GEPŠ PIRAN

Eva.slekovec@guest.arnes.si

POVZETEK

V učnem načrtu za gimnazije je vsebin in ciljev s področja turizma zelo malo. Zato se moramo učitelji še bolj potruditi kako te vsebine na čim bolj zanimiv način predstavimo dijakom. Hkrati pa velikokrat dijaki menijo, da se o turizmu ne morejo kaj veliko novega naučiti.

Po izkušnjah je najboljši način, da dijake pritegneš k ustvarjalnemu delu tako, da vsebine osmisliš in s konkretnimi primeri iz neposredne okolice pokažeš kaj vse je turizem. Ob tem je nujno medpredmetno povezovanje, saj je turizem res sestavljen iz različnih komponent. To je tema, ki pokriva zelo različna področja in geografi s svojim kompleksnim pogledom na pokrajino znamo to večplastno proučevati.

V prispevku so prikazani primeri dobre prakse pri terenskemu delu na področju turizma. Dijaki to radi počno, saj jim je tema blizu in jih terensko delo vodi k uporabnemu znanju. Rezultati predstavljenega terenskega dela pa se kažejo v izdelanih modelih prospektov, turističnih spominkov, video posnetkov.

Ključne besede: terensko delo, turistični spominek/prospekt, učna pot.

ABSTRACT

There is very little learning content and very few learning objectives regarding the topic of tourism in high school curriculum. Therefore, teachers of Geography feel they need to focus on appropriate strategies and approaches that would make the latter more appealing to students. This is particularly challenging due to the students' widespread belief there is nothing new about it they can learn at school.

In my experience, however, the most effective motivation for students is to gain real-life experience by getting to know tourist facilities in their local environment. For this reason, an interdisciplinary approach to dealing with such a complex sector is absolutely essential. Geographers, who have extensive knowledge of natural phenomena, are particularly skilled at detecting the complexity of a terrain or area as well as its potential for economic development.

The aim of my article is to present some highly effective teaching practices of tackling tourism through fieldwork. It is an opportunity students welcome in order to grow in practical knowledge, above all, by making their own brochures, souvenirs and video clips.

Keywords: fieldwork, souvenir, brochure, educational trail.

1. UVOD

V prispevku so predstavljeni primeri poučevanju vsebin s področja turizma v gimnazijskem programu. Najučinkovitejši pristop pri poučevanju je takrat, ko so dijaki aktivni. Predstavljeni so štirje različni primere dobre prakse. Vsi temeljijo na aktivnem in avtentičnem delu dijakov, vsi so izvedljivi, vsi so preizkušeni v praksi in prinesejo dobre rezultate. Pri vseh predstavljenih primerih je pomembno

medpredmetno povezovanje, čeprav ni povsod posebej omenjeno. Turizem ni predmet proučevanja le geografov, zato je nujno povezovanje različnih znanj.

2. TURIZEM V UČNEM NAČRTU ZA GIMNAZIJE

Izhodišče zapisa je upoštevanje zapisanih učnih ciljev v učnem načrtu za gimnazije. Pri obči geografiji in geografiji Slovenije imamo prav naslov cilja Turizem (na straneh 21, 34), se pa te vsebine skrivajo tudi marsikje pri regionalni geografiji (Medmrežje 1). Teoretične osnove teme se seveda usvaja na klasičen frontalni ali drugačen način, več pozornosti pa je dobro nameniti ciljema, ki zahtevata od dijakov večjo učinkovitost (izdelava plakata, seminarske naloge).

Opazovanje je v geografiji temeljna metoda dela na kar so opozarjali številni slovenski geografi. Pri tej metodi se dejansko pokaže, da je pokrajina odraz raznovrstnih vplivov, ki delujejo nanjo. Tej metodi dela bi morali posvetiti več časa in dijake nanjo opozarjati z različnimi dejavnostmi. Eden od načinov je ta, da dijake usmerjamo v terensko aktivno delo (Brinovec, 2004, 163).

Pogoj za uspešno opravljanje terenskega dela ali vaj je dobra učiteljeva priprava. Najprej se mora z vsebino, cilji, metodami dobro seznaniti profesor, potem lahko svoje znanje prenaša naprej. Učitelj si mora zastaviti konkretne, izvedljive cilje in zapisati pričakovane rezultate, napisati natančna in razumljiva navodila. Šele nato z vsem seznanijo dijake. Ob dobri pripravi lažje dosežemo pričakovane rezultate. Ob pripravi je koristno sodelovanje s kolegi drugih predmetnih področij, saj tako lahko nadgradiš svojo idejo.

2.1 Pojemne mreže

Pri obči geografiji, navadno je to v začetku 2 letnika, obravnavamo poglavje o turizmu. Tu se dijaki seznanijo z osnovnimi pojmi o turizmu. Nato pa pri obravnavi vsebin regionalne geografije sveta in Evrope v 2. in 3. letniku poskusimo nekatere cilje zapisane v učnem načrtu prikazati še v praksi. Dijaki dobijo nalogo, da predstavijo izbrano pokrajino, mesto ali neko posebnost izbrane države v obliki krajšega referata. Z navodili za uspešno opravljanje te naloge so seznanjeni ob začetku šolskega leta. Predstavimo jim vsebino, cilje, način zapisa, način predstavitev in kriterije ocenjevanja. Nato si dijaki izberejo temo. Da so teme razporejene po vseh obravnavanih kontinentih oz. regijah Evrope, dijakom pripravimo tabelo v katero vpišejo izbrano temo.

Navodila:

POSTOPEK

1. Zberi gradivo na izbrano temo. Tema je mesto, manjša pokrajina, reka, gorovje, tipično prebivalstvo neke pokrajine, ... (ne predstavljamo države).
2. Uporabiti moraš vsaj 4 različne vire.

VSEBINA REFERATA:

Opiši, predstavi:

- lego obravnavane pokrajine/mesta/države,
- naravnogeografske značilnosti (površje, podnebje, vodovje, rastlinstvo, ...),
- prebivalstvo,
- gospodarstvo,

- znamenitosti, posebnosti,
- lastne izkušnje, anekdote,

ZAPIS

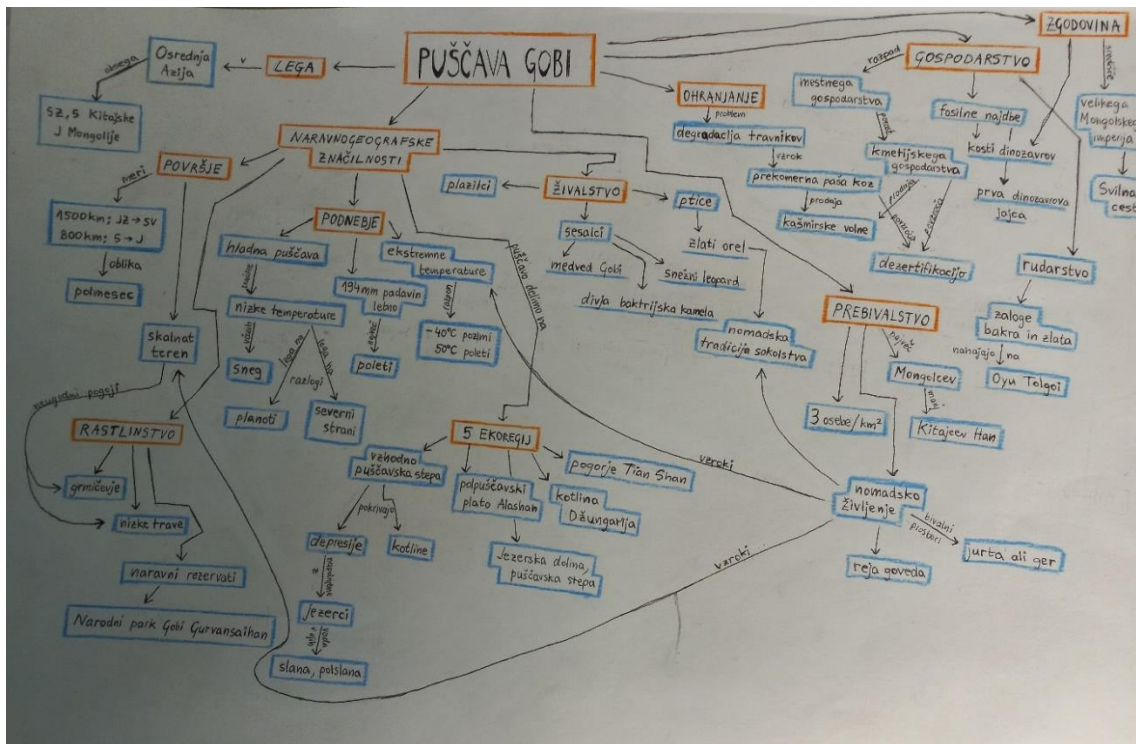
- Oblikuj pojmovno mrežo ob kateri boš predstavil temo.
- Na isti list kot je pojmovna mreža napiši seznam uporabljene literature in virov.

PREDSTAVITEV

Izberi način predstavitve (pp, plakat, drugo).

1. Pripravi slikovno gradivo.
2. Predstavitev traja do 5 minut.
3. Oddaš zapis v obliki pojmovne mreže.

Pri tej nalogi je posebnost način zapisa, ki ga dijaki oddajo. Da se izognemo kopiranju in prepisovanju s spleta, dijaki naredijo zapis v obliki pojmovne mreže. S takim zapisom smo se seznanili na eni od študijskih skupin davnega šolskega leta 2009/10. Prednost zapisa je v tem, da se zapisujejo pojmi. Zapišejo se hierarhično - pod naslovom splošni pojmi, na dnu konkretni primeri. Druga prednost pa je ta, da zapis napišejo dijaki sami in ne oddajajo in predstavljajo nekaj kar so našli na spletu. Velikost zapisa (format A4 ali A3) in način (ročno, računalniško) je izbira dijaka.

Slika 1: Zapis v obliki pojmovne mreže. Avtorica: Eva Slekovec.

Dijake ob pripravi referata posebej opozarjam, da v predstavitev vključijo osebne izkušnje. Danes mladi veliko potujejo, v oddelkih imamo dijake iz drugih držav in na ta način lahko predstavijo svoj pogled in svoj odnos do določene pokrajine.

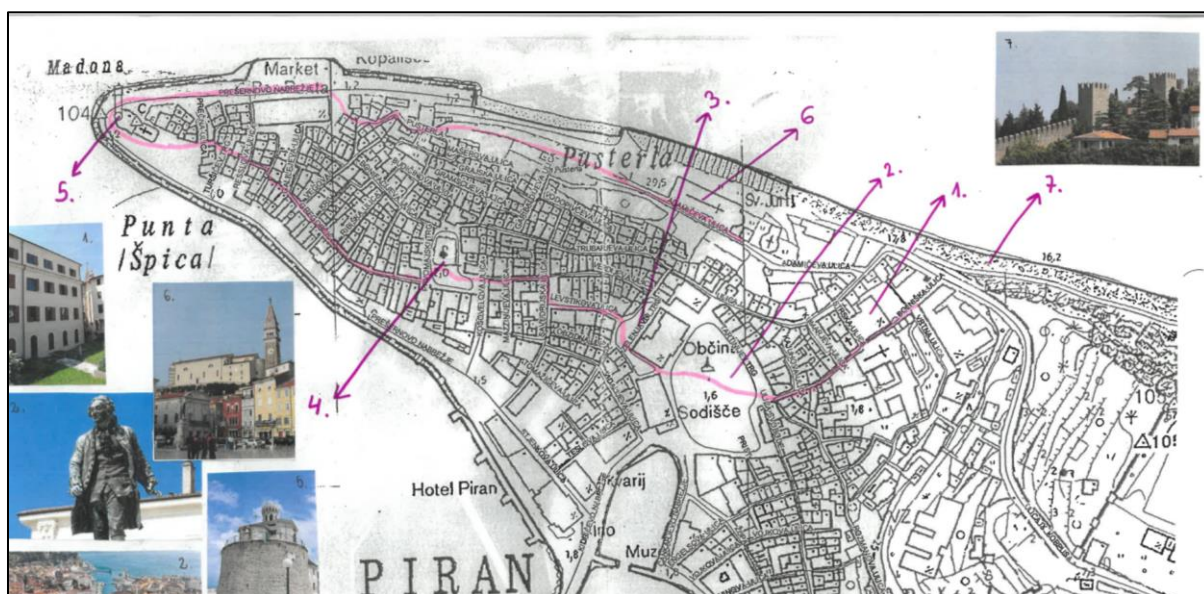
2.2 Učna pot

V tretjem letniku že nekaj let dijake usmerjamo v spoznavanje kraja šolanja. To izpeljemo tako, da dijaki preko različnih predmetov proučujejo mesto Piran, na koncu pa iz vsega oblikujejo učno pot po mestu. Navodila so taka, da se razred razdeli v 2 ali 3 skupine glede na število dijakov v oddelku. To skupino poimenujemo matična skupina. Znotraj te skupine si vsak dijak izbere predmet pri katerem bo sodeloval. Pri nas so to zgodovina, sociologija, Italijanščina, kemija, fizika, geografija, slovenščina. Število predmetov se od leta do leta spreminja, glede na interes posameznih učiteljev. Prvi dan dijake seznanimo z zgodovino in pomenom mesta, obiščemo muzej, povabimo poznavalce mesta na šolo, si ogledamo film in še kaj. Na ta način spoznajo nekaj posebnosti o mestu.

Drugi dan sledi predmetno delo. Znotraj predmetne skupine se dobijo dijaki iz matičnih skupin in proučujejo mesto. Pri geografiji spoznamo strukturo mesta na zemljevidu in v naravi, opazujemo poplavna območja, štejemo ladje v mandraču, kartiramo posamezne ulice, iščemo opazovalne točke in se orientiramo, opazujemo kamnine v mestu, iščemo skrite koticke mesta, kartiramo zelene površine in še marsikaj. Vsako šolsko leto navodila priredimo glede na aktualno dogajanje. Po opravljenem terenskem delu dijaki napišejo poročilo, ki ga prenesejo v matično skupino. Pripravijo tudi naloge za posamezne opazovalne točke. Primeri nalog: na opazovalnici ob cerkvi sv. Jurija, kjer imajo lep razgled na Tržaški zaliv pripravijo naloge iz orientacije; ob tablici, ki označuje višino poplave morja sprašujejo o vzrokih in posledicah poplav morja; ob zemljevidu na katerem so označene zelene površine sprašujejo o zadostnosti teh površin in iščejo predloge za nove zelene površine.

Tretji dan v matični skupini združijo poročila vseh predmetov in oblikujejo učno pot. Ta naj bi bila dolga 1 uro s petimi opazovalnimi točkami in z vsaj toliko nalogami. V pot morajo biti vključeni vsi sodelujoči predmeti. V besedilnem delu poročila naj bi bila natančno opisana pot med posameznimi postajami, ob ogledu poti pa naj bi bila pot vodena - to pomeni, da nekdo »ves čas« govori, opozarja na posebnosti, zanimivosti Pirana (vsebina povedanega mora biti vezana na predmetne ugotovitve). Kar je povedano je lahko predmet nalog, vprašanj, ki jih zastavite na učni poti. V priloženi zemljevid Pirana označijo pot z izbranimi postajami (s številkami). Postaje opremijo s slikovnim gradivom, ki je nastalo v predmetni skupini. V desnem spodnjem kotu karte naredijo legendo.

Ob koncu dneva sledi vodenje po mestu in evalvacija.

Slika 2: Učna pot po Piranu. Avtorica: Eva Slekovec.

Dobre primere učnih poti uporabimo pri predstavljanju mesta našim šolskim obiskovalcem in drugim šolskim skupinam, ki obišejo mesto in nas prosijo za vodenje po mestu. Nekateri dijaki so lahko zelo dobri vodniki in poznavalci mesta ter vodenje radi opravijo.

2.3 Fotolov po mestu

V današnjem času dijaki zelo radi uporabljajo mobilne telefone. Da bi dijake opozorili na njihovo koristno uporabnost, jih na ekskurzijah usmerjamo v izdelavo plakata ali krajšega filmskega posnetka, ki ga pripravijo s svojim posnetim gradivom. Navodila za delo so zelo preprosta:

Dijaki v manjših skupinah ali v dvojicah iščejo po mestu posebnosti oz. znamenitosti mesta. Da ne bi imeli na koncu vsi enake izdelke, mentorji določimo različne tematike na katere se mora nanašati njihov izdelek. Temo dijaki izžrebajo. Plakat izdelajo v aplikaciji Canva (<https://www.canva.com/>) - izberejo format 'plakat' in ga v določen roku oddajo v spletno učilnico. Najboljše plakate razstavimo v šolskih prostorih (učilnica, hodnik, avla).

Na ekskurziji v Trst so imeli na voljo naslednje teme:

- Verska/nacionalna pestrost.
- Kakovost življenja (onesnaženje/čistoča, zelene površine, prometna urejenost, skrb za kulturno dediščino, energetska oskrba...).
- Slovenski dijak na slovenski šoli v Trstu.
- Dvojezičnost v Trstu.
- Slovenski intelektualci in umetniki (književniki, znanstveniki, ...).
- Kako naj popotnik preživi dan v Trstu?

Dijake opozorimo tudi na kriterije ocenjevanja, če jih pravočasno pregledajo naredijo odličen izdelek. Kriteriji za ocenjevanje plakata

Vsebina

- elementi plakata (naslov, slogan, ime skupine),
- naslov plakata mora ustrezati izbrani tematiki,
- fotografije ustrezajo izbrani tematiki,
- slogan podkrepi fotografije.

Vizualni izgled

- pisava (primerne velikosti, velike in male črke, dobro vidljiva barva),
- primerna razporeditev vsebinskega in slikovnega dela (fotografij),
- izstopati mora slogan, zato ga zapišemo z večjimi in poudarjenimi črkami,
- pravilna navedba avtorjev (ime skupine, razred, datum) desno spodaj,
- fotografije (primerne velikosti, dobre kvalitete),
- preglednost - ličnost, natančnost, inovativnost pri izbiri elementov; mora vzbuditi pozornost.

Predstavitev:

- prepričljivost,
- nazornost,
- suverenost.

Slika 3: Plakat. Avtorica: Eva Slekovec

2.4 Izdelava prospekta oziroma spominka

Dijaki, ki izberejo geografijo kot maturitetni predmet opravljajo različne terenske vaje. Med družbeno geografskimi vajami imamo možnost narediti vajo s področja turizma. V Maturitetnem katalogu za geografijo sta na strani 38 zapisana cilja:

- zbere in analizira različne podatke o turističnem kraju ali vrsti turizma;
- izdelava turistični prospekt izbranega kraja (Medmrežje 2).

To vajo izvajamo na šoli že nekaj let in navodila dijakom stalno izpopolnjujemo, saj se vedno znova pokaže, kako pomembna so navodila. V tem šolskem letu so dobili dijaki navodila, da so cilji vaje, da pripravijo turistični prospekt (1–2 strani) ali turistični spominek ali reklamno sporočilo s katerim predlagajo novosti na področju turistične ponudbe v izbranem kraju in hkrati opozorijo na pomen varovanja okolja. Metode dela, ki jih pri tem uporabljajo so opazovanje, branje, oblikovanje, fotografiranje, pisanje poročila, zbiranje materiala in podatkov. Dijaki ob tem obišejo manjši kraj v zaledju Koprškega primorja po svoji želji. V tem kraju poiščejo 1 posebnost kraja (stavba, drevo, drevored, slap, ...) in o njej poiščejo čim več podatkov. Nato razmislijo in predlagajo kako lahko izbrano posebnost predstavijo širši javnosti v obliki prospekta, filmskega zapis, spominka. Končni rezultat dela je izdelava prospekta, filmskega zapisa, spominka. Poleg obiska kraja v zaledju so imeli dijaki možnost obiskati morsko obalo in ob njej poiskati odpadke iz katerih lahko izdelajo nekaj uporabnega ali v obliki foto prospekta opozorijo na onesnaženost obalnega pasu.

Slika 4: Izdelki dijakov. Avtorica: Eva Slekovec.

Lega

Glem je naselje v Slovenski Istri, ki upravno spada pod Mestno z občino Koper. Je stara vasica na izbočenem slemenu pod Borštom, ki domačine in obiskovalce vsakodnevno razvaja s prekrasnim razgledom po naravnih lepotah in kulturnih zakladov polni pokrajini.

Okolica – vas Glem

Za vasico so značilne hiše z majhnimi okni, obzidana ognjišča, vodnjaki in pergole. Ruševine starih hiš danes obnavljajo v istrskem slogu. Okolica je bila v preteklosti vsa terasasto obdelana, na terasah so gojili oljke in trte. Ta zemlja je zelo primerna za malvazijo in refošk, vendar je zaradi pomanjkanja vode pridelava vina bolj skromna. Glem je v Registru nepremične kulturne dediščine Republike Slovenija vpisan kot naselbinska dediščina.

Podobni objekti v okolici

Obrambni stolp v Podpeči je bil zavarovan z več topovi in bil del sistema utrdb na meji med Avstrijo in Beneško republiko. V času turških pohodov in upadov je naravna jama pod stolpom vaščanom služila kot zatočišče. Stolp je, od daleč gledano, podoben peči. Posledično je vas katera leži pod njim, po je njem dobila ime.

Pomen nekoč

Stolp je bil nekoč del beneškega obrambnega kompleksa, ki je varoval prehod čez Dragonjo pred vpadi Turkov. Na oblikovanje istrskih vasi je v veliki meri vplivala ravno njihova obrambna vloga. Slednja je v Istri botrovala razvoju številnih vojaških postojank z visokimi opazovalnimi stolpi, imenovanimi kaštelji.

Pomen sedaj

Stolp daje nov izgled in velik potencial za razvoj mnogih dejavnosti, ki bodo pripomogle k nadgradnji turistične ponudbe in s tem tudi k razvoju kraja samega. Obnovljeni stolp je močno spremenil podobo vasi, saj je z njim Glem pridobil nekdanji sijaj in ponos. Tudi vaške hiške, prenovljene v starem istrskem stilu, pripomorejo k temu, da se turizem ob slovenski obali širi tudi v zaledje in se s tem ponuja lokalnemu prebivalstvu različne poslovne priložnosti.

ELA

STOLP GLEM

Slika 5: Prospekt naselja. Avtorica: Eva Slekevec.

Med vsemi maturitetnimi terenskimi vajami to vajo dijaki najraje izpeljejo. Zanimivo se jim zdi, da so pri delu samostojni, da lahko oblikujejo in s tem krepijo ročne spretnosti in predstavijo svojo ustvarjalnost. In nastanejo res zanimivi izdelki. Pred leti smo naredili razstavo modelov turističnih spominkov in prospektov.

4. REZULTATI

Predstavljeni načini poučevanja in rezultati takega dela so pokazali, da je terensko delo zelo pomembno pri pouku geografije. Različne metode opazovanja pokrajine, zbiranja podatkov in prikazovanja rezultatov dela dijakov so zelo pomembni, zlasti za dijake, ki radi vidijo rezultate svojega dela. Posebej pa so navdušeni, ko njihove izdelke razstavimo. Po opravljeni posamezni dejavnosti izdelke dijakov predstavimo drugim dijaku na šoli, uporabimo jih na informativnih dnevih, dnevih odprtih vrat ali pa postanejo darilo šole našim obiskovalcem.

Iz zapisanih primerov dobre prakse se lahko razbere pomen medpredmetnega sodelovanja, saj na ekskurzijah in pri nekaterih oblikah terenskega dela sodelujemo profesorji različnih strok. Pa tudi za dijake je veliko bolj zanimivo, če opazijo uporabnost različnih predmetov pri doseganju zastavljenih ciljev. Vsi zapisani primeri, z izjemo referata in pojmovne mreže, so rezultat dela več učiteljev, ne samo geografov.

5. ZAKLJUČEK

Za učitelje začetnike je zelo dobrodošel vsak dobro zapisan in predstavljen primer dobre prakse. Upamo, da bo še kdo preizkusil naš način dela, seveda prirejen svojim potrebam in možnostim. Zanimivo je bilo sestavljati ta zapis kot nek povzetek nekaterih primerov dobre prakse pri pouku teme o turizmu, saj se je pokazalo kaj vse učitelji v šoli počnemo. Obstaja pa še veliko drugih možnosti kako dijake pri pouku aktivirati. Morebitne uporabnike naših primerov pa prosimo za informacijo kako jim je predstavljeno delo uspelo.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Brinovec, S. (2004): Kako poučevati geografijo, ZRSŠ, Ljubljana.
2. Medmrežje 1:
http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (1. 3. 2023).
3. Medmrežje 2: <https://www.ric.si/mma/m-geo-2021/2019082714564468/?m=1566910604> (1. 3. 2023).
4. Medmrežje 3: <https://kvalitativno.blogspot.com/2012/02/pojmovne-mreze.html> (3. 3. 2023).
5. Medmrežje 4: https://www.researchgate.net/figure/Model-of-a-Concept-Map-Novak-Gowin-1984_fig1_272738731 (3. 3. 2023).
6. Izdelki dijakov nastali v različnih letih šolanja. Arhiv GEPŠ Piran.

RIMSKA BROŠKA IN KMEČKI GURMAN

A ROMAN BROACH AND A FARM GOURMET

Andreja Bečan

Osnovna šola Vodice

andreja.becan@guest.arnes.si

POVZETEK

Prispevek opisuje projektno delo z učenci. V njem je razloženo, kako iz nič ustvariti idejo in idejo po korakih realizirati v realnem življenju. Projektno delo je prikazano na primeru osnivanja dveh novih lokalnih jedi, ki bi lahko postali turistično zanimivi. Vodilo učencev je bilo - dati domačim kmetijam pomembno mesto v turistični ponudbi in pokazati, da so kmečke jedi lahko tudi prava gurmanska poslastica. Tako je nastal mali sendvič Kmečki gurman. Poleg slane, so se učenci odločili tudi za sladko jed, majhne sladke preste, ki so jih poimenovali Rimske broške, saj so po naši občini nekoč hodili Rimljani. Za obe jedi so uporabili sestavine lokalnega izvora. Opreмили so ju z zgodbama, pri katerih so uporabili postopek, ki realna, a tudi suhoparna zgodovinska dejstva, preplete z izmišljeno zgodbo. Spoznali so, da se del zgodovine naših krajev lahko prikaže na drugačen način. Kmetije lahko dobijo posebno mesto s pomočjo nove jedi. Učenci so se naučili številnih veščin, turističnega pristopa in pridobili druga medpredmetna znanja o domačem kraju. Obe novi lokalni jedi so uspešno predstavili v domačem okolju in se pri tem zelo zabavali.

Ključne besede: lokalna jed, lokalne sestavine, zgodba, projekt, Občina Vodice.

ABSTRACT

This article describes project work with pupils. It explains how to create an idea from scratch and how to realize it in real life, as well as the steps required to reach the goal. The project work is shown on the example of creating two new local dishes that could become interesting for tourism. Pupil's guiding principle was to give local farms an important place in the tourist offer and to show that farm dishes can also be a real gourmet treat. This is how the small Kmečki gurman (a Farm gourmet) sandwich was created. In addition to the salty dish, the pupils also decided on a sweet one, little sweet pretzels, which they called Rimska broška (a Roman broach), as the Romans used to walk across our municipality. Local ingredients were used for both dishes. The dishes were equipped with stories which combine historical facts and a fictional story. They realized that a part of our history can be presented in a different way. Farms can get a special place with the help on a new dish. Our pupils learned new skills such as the tourist approach, they acquired cross-curricular knowledge about their hometown. They successfully presented both new local dishes in the local environment and had a lot of fun doing it.

Keywords: a local dish, local ingredients, a story, project, municipality Vodice.

1. UVOD

Rimska broška in kmečki gurman sta novi lokalni jedi, ki so ju osnovali učenci OŠ Vodice. Temeljita na lokalnih sestavinah in lokalnih zgodbah. Namen prispevka je prikazati postopek, kako z učenci priti od ideje do izvedbe projekta. Cilj prispevka je predstaviti korake v projektu, ki so bili izvedeni z učenci, ovire, ki so se pri tem pojavile, znanja in veščine, ki so jih učenci skozi projekt pridobili in praktično uporabnost samega projekta.

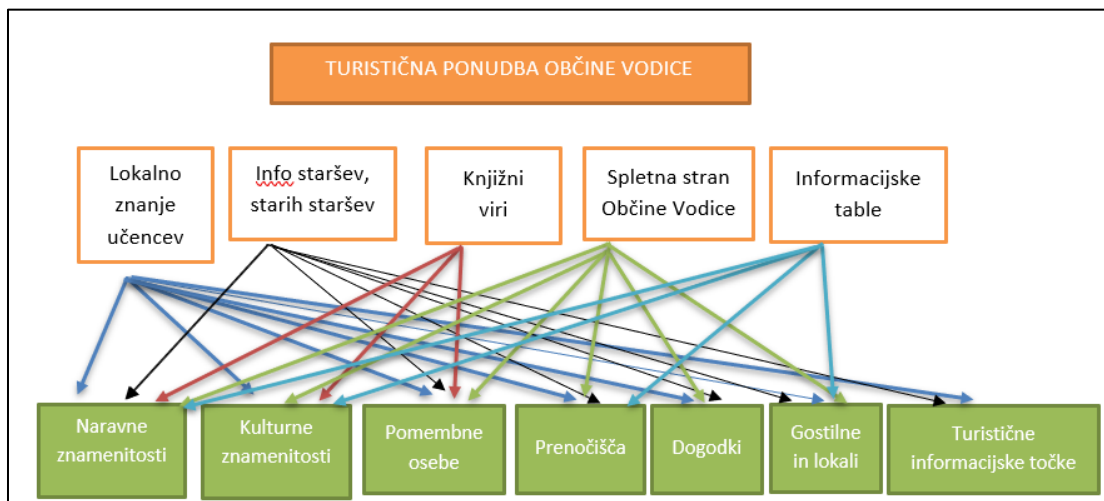
2. PROJEKT RIMSKA BROŠKA IN KMEČKI GURMAN PO KORAKIH

Projekt je potekal v okviru izbirnega predmeta turistična vzgoja, v katerega je bilo vključenih 14 učencev. Ker so bili učenci različnih starosti, so bile v prvih desetih urah na začetku vedno izvedene socialne igre ali drugi skupinski izzivi, s katerimi se je ekipa povezala in sinhronizirala. Za projekt je bilo na voljo 35 ur. Tema je bila razpisana s strani Turistične zveze Slovenije, ki za mlade organizira festival Turizmu pomaga lastna glava.

2.1 KORAK 1: Turistična ponudba domače občine, SWOT analiza

Na začetku projekta se je izkazalo, da je poznavanje turistične ponudbe domačega kraja pri učencih zelo šibko. Brez predznanja je bilo težko pričakovati, da bodo učenci (ekipa) naredili turistični proizvod. S pomočjo tehnike »*Brainswarming*« je bila raziskana turistična ponudba Občine Vodice.

Ekipa se je dogovorila, da se bodo dela lotili tako, da bo vsak povedal informacije iz kraja od koder prihaja. Doma so vprašali starše, prinesli so knjižne vire, raziskali spletno stran Občine Vodice in pregledali informacijske table na poti v šolo. Raziskano so združili v veliko knjigo turistične ponudbe Občine Vodice.

Slika 1: Turistična ponudba občine vodice po metodi »*Brainswarming*«. Vir: Zapiski predmeta turistična vzgoja 2020/21.

Po usvojenem osnovnem znanju o turistični ponudbi domače občine, je bila narejena *SWOT analiza* turizma v Občini Vodice. Tehnika je bila učencem najprej predstavljena na konkretnem primeru, sami so jo naredili za turistično ponudbo v Občini Vodice, s pomočjo učitelja so jo dopolnili.

Prednosti	Slabosti	Priložnosti	Nevarnosti
<ul style="list-style-type: none"> - Narava, - številne kmetije (lokalne prehrabene sestavine) - bližina avtoceste, - bližina letališča Jožeta Pučnika, - bližina glavnega mesta - Ljubljana, - javni prevoz do Ljubljane, - številni neodkriti, zanimivi kotički - naravne, kulturne znamenitosti, znane osebe, - mir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Občina ni še dovolj turistično razvita (nima TIC-a, turističnih poti, turistične infrastrukture, ...), - naravne in kulturne znamenitosti niso ne označene, ne turistično opremljene, - ni promocijskega gradiva, niti v slovenščini niti v drugih jezikih, - letališče ni povezano z javnim prevozom z Občino Vodice, - občina je majhna, za mnoge nepoznana, - ljudje težko sprejmejo spremembe (starejša populacija). 	<ul style="list-style-type: none"> - Neokrnjeno okolje, - nepoznane naravne in kulturne znamenitosti, - enodnevni izlet turistov iz Ljubljane, - nekaj urni izleti turistov na poti do letališča. 	<ul style="list-style-type: none"> - Množični turizem, - škodljivi vplivi na okolje (»divje« parkiranje, hoja po neoznačenih poteh, ...).

Slika 2: SWOT analiza turistične ponudbe Občine Vodice. Vir: Zapiski predmeta turistična vzgoja 2020/21.

Učenci so na podlagi obeh korakov pridobili osnovno znanje o turistični ponudbi v Občini Vodice, s pomočjo SWOT analize so jo lahko tudi kritično ovrednotili. V letu 2020 je po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije Občino Vodice obiskalo 266 domačih in 40 tujih turistov (Statistični urad RS, 2020).

2.2 KORAK 2: Opredelitev osnovne ideje

Učenci so na podlagi prvih dveh korakov s pomočjo metode »Brainstorming« nicali ideje o novi lokalni in turistično prepoznavni jedi.

Ideje so se sprva vrtele le okoli že znanih vodiških prest. Potrebno jih je bilo spodbuditi, da razmišljajo širše. Zato je bila najprej narejena analiza vodiških prest. Te odlikuje poseben postopek priprave, zgodba o izvoru recepta, izgled, proizvodnja v okviru družinskega podjetja.

Učenci se niso mogli zediniti ali bi ustvarjali sladko ali slano jed. Prva skupina je želela narediti sladko jed, za osnovo so vzeli že obstoječe vodiške preste. Druga skupina si je zastavila za cilj narediti slano jed, za osnovo so vzeli lokalno pridelano hrano z domačih kmetij in sadeže iz domačih gozdov. S tem so želeli dati kmetijam priznanje in pomembnost, navsezadnje je žitno polje s prisotnostjo rumene barve, predstavljeno tudi v grbu Občine Vodice. Da bi si predstavljali, kakšna je ponudba domačih kmetij, je bilo potrebno iti na teren.

Slika 3: Grb občine vodice. Vir: Simboli, Občina Vodice 2020.

2.3 KORAK 3: Opredelitev časovnice projekta

Celoten projekt je bil vezan na predstavitev turističnega produkta na festivalu Turizmu pomaga lastna glava. Skupaj z učenci je bilo potrebno zasnovati časovnico dela. Slednja je morala vsebovati celotno pot novih lokalnih jedi, od ideje, do nastanka in naprej »lansiranja« med ljudi. Časovnice se je bilo potrebno v nadaljevanju držati.

ČASOVNICA PROJEKTA	
SEPTEMBER	Kaj je turizem?
OKTOBER	Turistična ponudba v občini Vodice. SWOT analiza turistične ponudbe. Iskanje ideje za novo turistično prepoznavno lokalno jed. Delo na terenu (obisk kmetij).
NOVEMBER	Osnovanje obeh novih jedi.
DECEMBER	Kreiranje G-mail naslova za komuniciranje z zunanjimi sodelujočimi. Sestavljanje zgodbe za novi vodiški jedi. Iskanje lokalnih »master chefov« za pomoč pri receptih. Pisanje seminarske naloge za Turistično zvezo Slovenije.
JANUAR	Sestavljanje receptov in preizkus priprave jedi. Pisanje seminarske naloge
FEBRUAR	Zaključevanje seminarske naloge. Priprava predstavitve novih vodiških jedi na stojnici.
MAREC	Oglaševanje. Priprava stojnice, izdelava promocijskega gradiva, Priprava predstavitve novih vodiških jedi na stojnici.
APRIL	Predstavitve novih vodiških jedi na festivalu Turizmu pomaga lastna glava. Teden Rimske broške in Kmečkega gurmana (gostovanje s stojnico).
MAJ	Pogled nazaj (evalvacija projekta) in pogled naprej (nadaljevanje projekta).

Slika 4: Časovnica projekta. Vir: Zapiski predmeta turistična vzgoja 2020/21.

Učenci imajo različna močna področja, zato je prednost, če jih učitelj dobro pozna od prej, saj lažje predvidi naloge. Učenci se sami odločijo, katere naloge bodo opravili. Slednje je potrebno zapisati in določiti tudi časovni okvir, do kdaj morajo nalogo opraviti. V kolikor v skupini ni učenca, ki bi lahko s svojimi zmožnostmi določeno nalogo prevzel, je potrebno povabiti k sodelovanju druge učence. Učenci se med nastajanjem projekta drug od drugega učijo.

Slika 5: Promocijsko gradivo. Avtorica: Andreja Bečan.

2.4 KORAK 4: Terensko delo

S pomočjo spletne strani Občine Vodice in vedenja, ki ga imajo učenci od doma, je bil narejen seznam kmetij v naši občini. Glede na časovno omejitev je bil s seznama vzeta nabor kmetij, katere so bile tudi točke obiska na terenu. Učenci so predhodno pripravili vprašanja za intervju, določena sta bila dva zapisnikarja in fotografa. Razdeljeni so bili v dve skupini. Prva je obdelala območje Vodice s soslednimi vasmi in druga območje Utika, prav tako s soslednimi vasmi. Pridobili so podatke o ponudbi živil, ki se jih na kmetijah lahko pridobi in dostopnosti le-teh.

Nad terenskim delom so bili navdušeni. Všeč jim je bila interakcija z domačini, zadovoljni so bili s pridobljenimi informacijami. Dejali so, da bi si želeli več terenskega dela.

2.5 KORAK 5: Snovanje recepta novih lokalnih jedi

Skupina s slano jedjo je sprva razmišljala, da bi naredili jed na krožniku. Vsebovala bi kostanjev pire, domač kruh in kos domačega mesa. Narejen je bil kritičen razmislek v smeri, kako bi lahko obiskovalec čim večkrat stopil v stik z lokalno jedjo in mu hkrati jed ne bi vzela preveč časa. Učenci so bili spodbujeni, da jedi dodajo še katero izmed etnoloških posebnosti. V Vodicih z okolico, vse do Šentvida, se je na praznik velike noči jedla aleluja. To je jed iz suhih repinih olupkov, skuhanih na suhi župi (vodi, ki je ostala od kuhane šunke). Jedli so jo na praznik velike noči z namenom, da se ne bi pojedlo preveč mesa, jed ima tudi pozitiven učinek na človeški želodec. Kako se naredi aleluja in dober domač kruh, je učence naučila ga. Petra Podgoršek, domačinka in predsednica kmečkih žena. Učenci so novo jed obogatili še z drugimi priboljški velike noči. Tako je nastala jed: košček domačega kruha, namazan s kostanjevo pašteto, s koščkom kuhane šunke, čajno žličko aleluje, noževo konico hrena v smetani in s kolobarjem pora. Majhen obložen kruh je dobil ime Kmečki gurman. Sestavljajo ga lokalne prvovrstne sestavine z vodiških kmetij. Ostali recepti posameznih sestavin so nastali s pomočjo spleta in preizkušanja.

Slika 6: Sendvič kmečki gurman. Avtorica: Andreja Bečan.

Skupina, ki je imela sladko jed, je naredila jed kot dopolnitev kmečkemu gurmanu. Zelo so si želeli obdržati obliko znane vodiške preste, le da so zasnovali majhne in sladke preste. Za pomoč pri receptu so prosili domačina, slaščičarja Primoža Logarja, ki ima svojo slaščičarno Confetto. Skupaj s pomočniki je naredil recept za kvašene preste in preste iz krhkega testa. Imele so različne posipe: mak, lešniki, orehi, suha jabolka, hruške, zraven je bil ponujena omaka iz gozdnih sadežev, bezga, ...

Zaradi obdobja korona virusa so posamezni učenci preizkušali recepte doma, ob koncu projekta je izvedba priprave obeh jedi uspela tudi v šoli.

Slika 7: Sladke preste - rimske broške. Avtor: Primož Logar, slaščičarna Confetto.

Slike 8, 9 in 10: Priprava rimskih brošk. Avtorica: Andreja Bečan.

2.5 KORAK 6: Snovanje zgodb novih lokalnih jedi

Vsako jed krepi k prepoznavnosti njena zgodba. Pri nastajanju obeh zgodb je bil uporabljen »literarni postopek, ki realna, a tudi suhoparna zgodovinska dejstva preplete z izmišljeno zgodbo.« (Zabel, 2011) Predstavitev take zgodbe spodbudi turista k ugibanju, kaj je resnično in kaj ne, ter k razmišljanju o kraju. Odpre mu okno v zgodovino, hkrati pa se poigrava s fikcijo (Zabel, 2011). Tako sta nastali dve zgodbi o sladki presti kot rimski broški in kmečkem gurmanu kot kmečki jedi, ki navdušuje tudi največje gurmane.

Zgodba o rimski broški

Rimski vojak je z misijo potoval po Evropi, ko je prišel v Vodice, rimsko vas, je lačen v daljavi zagledal pekarno, v njej je poskusil male preste. Ker Rimljani slovijo kot gurmani, je povabil na sladki obed celo vojsko. V spomin na nebeški okus, si je izdelal broško v obliki majhne preste, vanjo je odtisnil napis "Secunda mensa caelesti" (prevedno z Google prevajalnikom), kar pomeni nebeška sladica. Vojaki so ga posnemali, hodili so po svetu, broške so zaslovene in ljudje so začeli prihajati v Vodice na sladke male preste.

Prava dejstva

Slika 11: Bronasta zaponka (fibula) križne oz. čebuličaste variante iz 2. polovice 4. stoletja po Kr. je služila spenjanju vojaških oblačil. (Foto: S. Djokič, arhiv Magellan skupina d.o.o.)

Slika 11 in 12: Ostanke rimske vile rustike z izsledki raziskav geofizikalnih meritev in bronasta zaponka. Vir: Jančar s sod., 2020.

Rimljani so hodili po slovenskih tleh v 1. stol. pred Kr. Ustavili so se tudi v Vodice, arheologi so v izkopavanjih našli rimske poti, nagrobnik, temelje hiš, rimsko zaponko za spenjanje oblačil, ... Velik del Gorenjske je pripadal emonskemu agru (Jančar in drugi, 2020). Občina Vodice je tudi sicer znana po prestah, ki so dvojno zavite in pred peko kuhane. To so vodiške preste (Pekarna prest Jagodic, 2020).

Zgodba kmečkega gurmana

Svetovno znan kulinarik, ki je jedel le prefinjene jedi, zatava v Vodice. Sprehaja se mimo kmetij. Naenkrat skozi okno prileti kuhan kostanj, kulinarik stopi nanj, kostanj se zmečka, do nosu mu pride sladki vonj. Kulinarik stopi do okna kmečke hiše in vpraša kaj je ta stvar, ki tako zanimivo diši in ali se to lahko poje. Veseli ljudje ga povabijo v hišo na majhen prigrizek, bilo je ravno okoli velike noči. Otroci mu na krožniku prinesejo kruhek, obložen s sestavinami, ki so jih imeli doma: košček kruha s kostanjevo pašteto, šunko, alelujo, vse lično okrašeno s hrenom in porom

. Kulinarik zagriže v mali sendvič, okusi v ustih priredijo pravo prelivajočo se predstavo in eminentni gost vzklikne: "Saj to je pravi kmečki gurman!" Tako je mali kmečki sendvič dobil svoje ime.

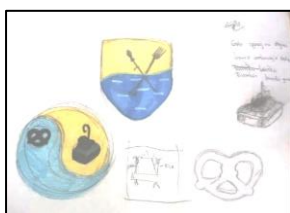
Prava dejstva

V občini Vodice so številne kmetije. Slednje je vidno tudi na tržnici, ki je vsako soboto v centru Vodice. Kmetje tam prodajajo svoje izdelke. Obiskovalec, kamorkoli pogleda, vidi obdelana polja, na cesti vedno sreča kakšen traktor (Oživitve tržnic-LAS Za mesto in vas, Občina Vodice, 2020).

Učenci so radi sestavljali zgodbe, a je prišlo večkrat do razkoraka med navodili učitelja in narejenim. Niso namreč razumeli, kako se lahko realna dejstva preplete z izmišljenim.

2.6 KORAK 7: Oblikovanje loga

Logo je bil zasnovan kot tržna znamka pod katero bi se pojavljali obe jedi.

Slike 13, 14 in 15: Nastajanje loga. Vir: Zapiski predmeta turistična vzgoja 2020/21.

Osnova za logo je JING JANG, kar pomeni nasprotje, tudi rimska broška in kmečki gurman sta nasprotni si jedi (sladko-slano, zgodovina-sedanjest). Rumena in modra barva sta barvi grba občine. Učenci so najprej logo narisali na papir, ga pobarvali, prenesli v program Illustrator in ga tam dokončno oblikovali. Pri tem jim je pomagal eden izmed očetov učencev.

Iz loga je razvidno za kateri jedi gre, iz zapisa gost lahko že sklepa tudi o Rimljanih na vodiških tleh in o kmečkem življenju v občini.

2.7 KORAK 8: Pisanje seminarske naloge

Učenci so vse zapiske, ki so nastajali na odpadnem papirju med nastajanjem projekta in fotografije, združili v seminarsko nalogo. Skupaj z učiteljico so osnovali poglavja in si jih razdelili. Del oglaševanja in trženja je bilo potrebno narediti v skupini. Pri učencih je bilo potrebno preveriti digitalne kompetence. Seminarsko nalogo so urejali na daljavo z uporabo programa MS Teams.

2.7 KORAK 9: Predstavitev novih lokalnih jedi

Skupna odločitev je bila, da se jed predstavi na festivalu Turizmu pomaga lastna glava v Mercator centru v mesecu aprilu. Učenci so osnovali Teden Rimske broške in Kmečkega gurmana, ki bi potekal od 17.–24. aprila 2021 na tržnici v Vodichah, Medvodah in na stojnici v Tacnu pod Šmarno goro. Žal je bil zaradi obdobja korone Teden Timske broške in Kmečkega gurmana odpovedan, prav tako predstavitev na turistični tržnici v Mercator centru v Ljubljani. Vseeno je bil izveden šolski DRIVE IN z novima vodiškima jedema, obe jedi sta bili postreženi tudi ob praznovanju otvoritve obnovljenega vrtca Vodice.

Sliki 16 in 17: Celotna ekipa na predstavitvi novih vodiških jedi Rimska broška ter Kmečki gurman in Šolski »Drive IN«. Avtorica: Andreja Bečan.

Sliki 18 in 19: Ožji del ekipe in novi vodiški jedi Rimska broška in Kmečki gurman. Avtorica: Andreja Bečan.

3. ZAKLJUČEK

Projektno delo pri predmetu turistična vzgoja je metoda, ki omogoča učencem, da na drugačen način pridejo v stik s teoretičnimi izhodišči turizma, hkrati turizem spoznavajo v realnosti in so del njegovega snovanja. Učenci podrobneje spoznajo svoj domači kraj, literaturo, povezano z njim, turistično ponudbo, ki jo tudi ovrednotijo. Pri projektnem delu je pomembno, da so znani koraki in cilji. Slednjega si učenci pogosto celostno ne znajo predstavljati, ker so običajno prvič del snovanja turistične ponudbe. Zato je zelo pomembna sprotna motivacija na različne načine, vezane na zanimivosti in dogajanja v turizmu, socialne igre, saj učenci ta način dela večkrat dojamejo kot napornega. V tem projektu so bile uporabljene metode »brainwarminga«, »brainstorminga«, terenskega dela, posebne literarne zvrsti snovanja zgodb in tehnika SWOT analize. Učencem je pri vsakem koraku potrebno podati primer, da lahko samostojno opravijo svoj del projekta. Včasih nastane težava, ko učenci kljub zapisanemu navodilu in skupni obravnavi primera, ne gredo v željeni smeri. Učitelj mora tako sproti preverjati potek dela in jih usmerjati. Včasih tudi nastane težava, ker več skupin hkrati potrebuje nasvet oz. usmeritev. Učenci se pri projektnem delu srečajo s številnimi tehnološkimi izzivi kot so ustvarjanje G-mail naslova, obvladovanje programa Word in Excel, hitro tipkanje, oblikovanje v programu Canva. Pri tem je potrebno preveriti predznanje, v pomoč so učenci, ki imajo usvojena tovrstna znanja in lahko drugim pomagajo. Pri oglaševanju morajo biti pozorni na krovno podobo turističnega proizvoda, na ciljno skupino ljudi in na način, s pomočjo katerega bodo to skupino dosegli. V tem primeru gre za tradicionalno znanje učitelja in sodobno digitalno znanje učencev dobro z roko v roki. Učenci sodelujejo z lokalnim prebivalstvom, društvu in na ta način iščejo informacije. Pri predstavitvi turističnega produkta ljudem se učenci preizkusijo kot promotorji, učijo se navezati stik, vzbuditi zanimanje, jasno in kratko predstaviti zamisel. Ljudem postrežejo s turistični informacijami. Učijo se veččin javnega nastopanja. Skozi projekt se vsa znanja medpredmetno prepletajo (slovenščina, geografija, zgodovina, etnologija ...), učenci jih usvojijo nevede saj je fokus popolnoma drugje, narediti turistični produkt. Metoda projektne dela organizacijsko ni najbolj enostavna, za učence je zahtevna vendar zanimiva, pestra, motivacijska in privede do velikega zadovoljstva, znanja ter povezanosti. Želja je, da bi turistični produkti, ki so bili narejeni s pomočjo projektov pri predmetu turistična vzgoja, zaživel, ko bo v središču Vodice realiziran projekt Kopitarjevega centra.

4. VIRI IN LITERATURA

1. Jančar, K. s sod. (2020): Dediščina ljudi in krajev. Zbornik občine Vodice. Občina Vodice, Vodice.
2. Oživitev tržnic-LAS Za mesto in vas. Občina Vodice. Pridobljeno: <https://www.vodice.si/objava/141353> (12. 12. 2020).
3. Pekarna prest Jagodic. Pridobljeno: <https://www.vodiska-presta.si/htm/Postopek.htm> (12. 12. 2020).
4. Prihodi in prenočitve turistov po državah, občine, Slovenija, mesečno. Statistični urad RS. Pridobljeno: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb> (15. 10. 2020).
5. Simboli. Občina Vodice. Pridobljeno: <https://www.vodice.si/> (12. 12. 2020).
6. Zabel, B. (2011): Zgodba o zgodovini. Pridobljeno: <https://pogledi.delo.si/knjiga/zgodba-o-zgodovini> (11. 12. 2020).

AKTIVNE METODE POUKA PRI SPOZNAVANJU DOMAČE POKRAJINE

ACTIVE TEACHING METHODS IN GETTING TO KNOW THE LOCAL LANDSCAPE

Jasmina Jakopič

Šolski center Velenje

jasmina.jakopic@scv.si

POVZETEK

Pri pouku geografije je eden izmed ciljev spoznavanje domačega okolja. Dijaki prepoznajo v domačem okolju elemente pokrajine in njihovo prepletanje, se orientirajo s pomočjo zemljevida, interpretirajo ter uporabljajo informacije, ki jih dobijo z branjem različnih vrst zemljevidov in primerjajo značilnosti domače pokrajine z značilnostmi drugih izbranih pokrajin. Ker vključevanje aktivnih metod pouka zelo motivira dijake, jih spodbujam, da izdelajo

zloženke, posnamejo kratek film o domači pokrajini, pripravijo razstave o državah, kartirajo stavbe v domačem okolju, izdelajo makete idr.

V času pretirane uporabe digitalnih tehnologij je zgolj s klasičnimi metodami težje zbuditi pozornost dijakov, saj ne podlegajo več klasičnim avtoritetam, pri pouku pa so le pasivni poslušalci, zato jih je treba pritegniti z zanimivim poukom. Tako se učitelj velikokrat postavi v vlogo mentorja, ki navdihuje za snov in predmet, ki ga poučuje.

V letošnjem letu smo v nekaterih oddelkih izdelovali turistične zloženke o domačem kraju. Učna metoda izdelave zloženek s pomočjo programa CANVA je pri dijakih spodbujala samostojno in kritično uporabo digitalne tehnologije. Projektno delo, za primer navajam izdelavo maket in razstave, izpostavlja ključno kompetenco, ki je bila med pandemijo COVID-19 prezrta - sodelovalno učenje, ter postavi odnos med učiteljem in dijakom na drugo raven. Navedeni projekti spodbujajo ustvarjalnost, analiziranje, izkustveno učenje, iskanje vzrokov, posledic in rešitev.

Ključne besede: inovativne učne metode, pouk geografije, turistične zloženke, makete, debata.

SUMMARY

In geography lessons, one of the goals is to get to know the local environment. Students recognize the elements of the landscape in their home environment and their intertwining, orient themselves with the help of a map, interpret and use the information they get from reading different types of maps and compare the characteristics of their home landscape with the characteristics of other selected landscapes. Since the inclusion of active teaching methods motivates the students a lot, I encourage them to make leaflets, make a short film about their home landscape, prepare exhibitions about countries, map buildings in their home environment, make models... In the era of excessive use of digital technologies, it is more difficult to attract the attention of students using only classical methods, as they no longer submit to classical authorities, and are only passive listeners during lessons, so they must be attracted with interesting lessons. Thus, the teacher often takes the role of a mentor who inspires the material and the subject he teaches. This year, in some departments, we produced tourist brochures about our hometown. The educational method of creating brochures with the help of the CANVA program encouraged the students' independent and critical use of digital technology. Project work, for example the creation of mock-ups and an exhibition that highlights a key competence that

was ignored during the COVID-19 pandemic - collaborative learning, takes the relationship between teacher and student to another level. The listed projects encourage creativity, analysis, experiential learning, the search for causes, consequences and solutions.

Keywords: innovative teaching methods, geography lessons, tourist leaflets, models, debate.

1. UVOD

Aktivne učne metode motivirajo dijake in jih postavijo v aktivno vlogo, učitelj pa se postavi bolj v vlogo moderatorja in svetovalca. Inovativne metode lahko uporabljamo kot uvodno motivacijo, za usvajanje nove učne snovi ali pa kot ponovitev. Pri pouku geografije se mi zdi smiselno posluževati se različnih učnih metod, saj tako popestrimo pouk. V prispevku predstavljamo primere kreativnih metod, pri katerih dijaki usvajajo različne učne vsebine. Pouk geografije z uporabo IKT je dandanes nujen in je tudi del veljavnega učnega načrta tako za osnovnošolsko kot srednješolsko izobraževanje. Kot primer uporabe IKT navajamo izdelavo turističnih zloženek pri spoznavanju domače pokrajine, kjer je bila v ospredju dijakova ustvarjalnost in kritično presojanje o verodostojnih in bistvenih podatkih. Nadalje navajamo pomen projektnega dela, kjer dijaki samostojno razvijajo svojo idejo do končnega izdelka - makete na primeru občine Velenje. Dijaki so povezali teoretično in praktično znanje, medpredmetno povezovanje ter izkustveno učenje. Socialne posledice pandemije COVID-19 so pri dijakih očitne, zato se trudimo uporabljati tudi metode, ki spodbujajo socialne interakcije.

Kakovost socialnih interakcij precej vpliva na uspešnost in učinkovitost učnega procesa. Za razvijanje socialnih interakcij, skupinske dinamike in občutka pripadnosti določeni skupini obstajajo posebni postopki in metode, s katerimi si lahko pomagamo (Brečko, 2002, 121).

V nadaljevanju navajamo primer metode, ki spodbuja medsebojno izmenjavo mnenj, kritično mišljenje in razvija skupinsko dinamiko ter občutek pripadnosti, in sicer debato. Dijaki so se morali živeti v argumente dveh trditev. Pri tem so aktivno sodelovali pri obravnavi snovi, saj so bili spodbujeni k poglobljenemu razumevanju in argumentaciji različnih stališč, kar je zahtevalo od dijakov iskanje vzrokov, posledic in rešitev za obravnavane probleme.

2. PRIMERI AKTIVNIH METOD PRI POUKU GEOGRAFIJE IN STROKOVNIH PREDMETIH

2.1 IKT pri pouku - izdelava turističnih zloženek

Ena izmed osmih ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja so tudi digitalne kompetence. Kako jih uporabiti, pa je predvsem odvisno od strokovnega izpopolnjevanja učiteljev in seveda opremljenosti šol. Pri tem je pomembno, da učitelj v fazi načrtovanja dejavnosti preveri znanje dijakov o stopnji znanja IKT in iskanja informacij na spletu.

Dijakom drugih letnikov triletnih in štiriletnih programov sem predstavila spletno stran canva.com, kjer so izbrali predlogo turistične zloženke. Z zloženkami pritegnemo bralčevo pozornost zaradi atraktivnosti, ki jo zagotovimo z drugačno obliko, fotografijami in s pravimi barvnimi kombinacijami. Tema zloženke je bila izbirna. Odločili smo se za običajno (pravokotno) obliko zloženke v programu canva.com.

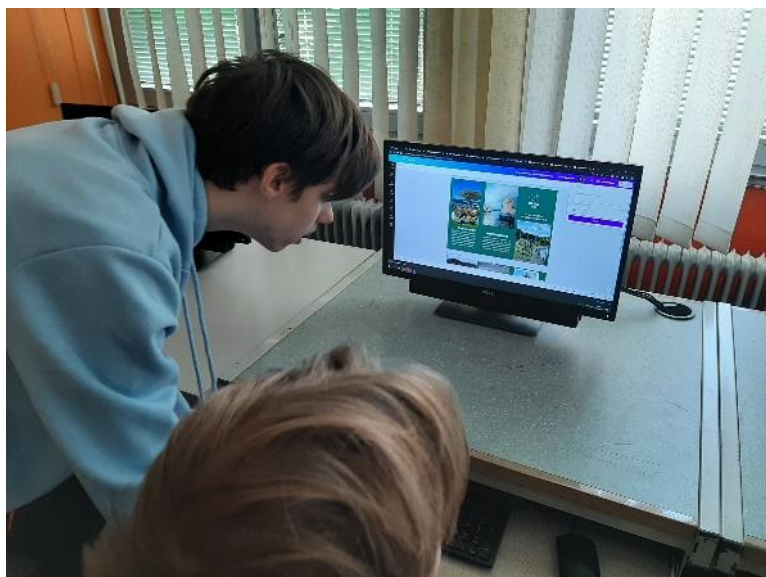
Cilji izdelave turistične zloženke so:

- znajo analizirati in interpretirati tekstovno in slikovno gradivo;
- samostojno znajo poiskati na medmrežju nove vire podatkov, jih kritično vrednotiti in uporabiti;
- iz spletnega gradiva znajo izbrati relevantne podatke in jih povezovati v smiselno celoto;

- znajo povezovati spoznanja, pridobljena pri geografiji z drugimi predmeti;
- turistično oglaševanje in informiranje.

Dijaki so se izdelave zloženek lotili z entuziazmom. Izdelki so bili privlačni na pogled in vsebinsko raznoliki. Ugotovili so, da lahko v svojem domačem kraju predstavijo veliko zanimivosti, kar jih je pozitivno spodbudilo k ugotavljanju vrednosti naše naravne in kulturne dediščine. Zloženske smo na šolskih hodnikih razstavili in spodbudili k njihovem prebiranju tudi ostale dijake naše šole.

Pri svojem delu ugotavljam, da je v poplavi informacij težko izluščiti ustrezne in bistvene podatke. Ta metoda to vsekakor spodbuja, saj je od dijakov zahtevala kritično mišljenje pri iskanju podatkov na spletu - problemski pristop. Projekt je spodbudil dijakovo ustvarjalnost, saj so pri izdelavi zloženke morali izluščiti bistvene podatke o domačem kraju, izbrati primerne fotografije ter jih smiselno povezati v celoto.

Slika 1: Uporaba IKT pri pouku geografije - izdelava turističnih zloženek. Avtorica: Jasmina Jakopič.

2.2 Izdelava maket

Pri strokovnem predmetu Gospodarjenje s prostorom in kakovost tal v okviru programa Okoljevarstveni tehnik v 4. letniku sem kot aktivno metodo uporabila izdelavo maket. Naša zasnova se je pričela z idejo o trajnostni revitalizaciji prostora v Velenju, pri kateri smo združili znanja načrtovanja trajnostnega prostora. Dijake sem spodbujala k čim bolj samostojnemu iskanju virov in informacij. Najprej so sami sistematično iskali možne rešitve za probleme v občini Velenje, nato so morali s pomočjo internetnih virov poiskati primere dobre prakse revitalizacije prostora v svetu. Sledilo je poročanje skupin.

Po zasnovi ideje smo se odpravili na teren, kjer so dijaki sami izbrali svojo lokacijo za prenovo. Pogovorili smo se o smiselnosti idej, določanju ustreznega prostora za revitalizacijo s čim manj negativnimi vplivi na okolje, in možnih problemih. Dijake sem spodbudila k samostojnemu iskanju trajnostnih materialov za izdelavo makete. Za osnovo smo uporabili leseno podlago, ostali materiali so bili lepenka, vrvica, lesene palčke, umetna trava idr. Cilj projekta je bil sprememba rabe tal v Velenju na okolju prijazen način. Prva maketa je prikazovala sonaravno igrišče, kjer so bila predstavljena igrala, in sicer tobogan, peskovnik, razgledna točka z daljnogledom za opazovanje zvezd ter dodano večje število klopi za starejše generacije. Druga maketa je predstavljala sonaravno stanovanjsko naselje z dvema stanovanjskima stavbama z manjšimi stanovanji, zaradi spodbujanja socialne note sta bila na

maketi v pritličju načrtovana telovadnica in skupni prostor za druženje. Stavbi sta med seboj povezani s preходом v 7. nadstropju, zato je nad preходом most, ki povezuje strehi. Na strehi stavb je zeleno območje z manjšimi drevesi in grmičevjem ter prostorom za druženje. Dijaka nista pozabila na sončne celice, ki bi omogočale posloju energetska neodvisnost. Realizacija projekta bi pomenila doprinos za Savinjsko-Šaleško regijo. Prebivalci bi pridobili kakovostno bivanjsko okolje, hkrati pa je to dober primer okoljsko-socialnega povezovanja.

Dijaki so bili torej v vseh fazah zelo dejavni, pri projektu so se učili poleg konkretnih znanj tudi abstraktnega mišljenja. Ker je v razredu malo število dijakov, ki so si med seboj zelo različni, vzdušje med njimi ni vedno dobro. Opažam, da je projektno delo izboljšalo klimo v razredu.

Dijaki so pri izdelavi maket povezali teorijo s prakso. Na svoj projekt so bili ponosni in so ga z veseljem predstavili javnosti na prireditvi ob gregorjevem in na odprtju razstave v šolskih prostorih ter tako pridobili še eno veščino - podjetnost (svojo idejo predstaviti drugim in jo ustrezno promovirati). Sama pri projektu nisem imela klasične vloge profesorice, ampak sem se postavila v vlogo mentorice in svetovalke. Projekt problemskega pouka se je izkazal za zelo uspešnega, dijaki so čutili večjo odgovornost za svoj projekt, izdelava maket pa je povečala njihov interes za predmet do konca šolskega leta, tako da smo ostalo snov tudi hitreje predelali in bili bolj učinkoviti.

Slika 2 in 3: Izdelava makete Sonaravna igrišča in Sonaravno stanovanjsko naselje. Avtorica: Jasmina Jakopič.

Pri dijakih sem spodbujala podjetnost, samoiniciativnost, njihovo aktivno vlogo in kritično mišljenje. Še več podjetnosti spodbujamo, če dijaki sami predstavijo svojo idejo in je mi ne vsiljujejo. Dijaki so dobili vpogled v revitalizacijo prostora, samo načrtovanje in izvedbo oz. uresničevanje svoje lastne ideje.

2.3 Debata

Diskusija omogoča soočenje in nasprotovanje mnenj, izkušenj ali interpretacij dveh ali več strani, daje možnost za prepričevanje, obrambo, argumentiranje in dokazovanje različnih stališč in prepričanj. Poleg izraza diskusija se pri nas v enakem pomenu uporabljajo še izrazi diskusijski pogovor, razprava, polemika, debata, debatni pogovor. Prednosti diskusije kot načina poučevanja so v neposrednosti komunikacije, v razvijanju različnih spretnosti pri učencu (kognitivne, komunikacije, medosebne), povečevanju čustvene angažiranosti in motiviranosti učencev ter povezovanju novih vsebin s predhodnim znanjem. Pomaga jim, da se naučijo jasno izražati, pojasnjevati mnenja in biti strpni do različnih pogledov, da prosijo za pojasnilo, preverjajo lastno razmišljanje, sledijo osebnim interesom in prevzemajo odgovornost, kadar so vodje v skupini (Woolfolk, 2002).

Metodo debate sem uporabila pri temi Okoljski problemi v kmetijstvu.

Učni cilji:

- znajo razložiti povezavo med širjenjem kmetijskih zemljišč in degradacijo okolja;
- usposablajo se za debato;
- naštejejo in opišejo aktualne probleme, povezane s kmetovanjem v Sloveniji in v svetu (primer nizozemskega kmetijstva in kmetijstva v domači pokrajini);
- navajajo se na timsko delo in podajanje lastnih rešitev izbranih kmetijsko-ekoloških problemov iz sveta in Slovenije;
- usposablajo se za argumentacijo svojih stališč.

Za uvodno motivacijo sem jim prebrala članek o protestih kmetov na Nizozemskem, ki je bil objavljen v medijih, in jih povprašala o njihovih vtisih o članku. Podali so mnenja o prispevku in problemih, ki se pojavljajo zaradi kmetijstva. Nato sem dijake seznanila s potekom naslednje šolske ure in s pravili debate. Predvsem so morali biti pozorni, da so bili potrpežljivi, spoštljivi in da niso prekinjali sošolcev. Dijake sem razdelila v dve skupini z dvema nasprotnojučima stališčema, v katerih so si razdelili vloge, ki jih bodo imeli v debati. Najprej je imela vsaka skupina čas za pripravo argumentov. Še enkrat so sami prebrali aktualen članek (metoda dela z aktualnim besedilom). Zagovorniška skupina, ki je zagovarjala pravice kmetov, je prva predstavila svoje stališče. Nasprotniška skupina, ki je predstavljala stališča okoljevarstvenikov za regulacijo onesnaževanja v kmetijstvu, je nadaljevala s svojimi argumenti. Sama sem bila v vlogi mentorice, vsaki skupini sem pomagala poiskati informacije in se trudila biti nevtralna. Vsaka skupina je imela na voljo enak čas za prezentacijo svojih stališč. Dijake sem spodbujala k razmišljanju, k sodelovanju v skupini in k podajanju izvirnih predlogov. Za zaključek je sledila še faza navzkrižnega zaslivanja, v kateri so imeli možnost postavljati vprašanja nasprotni skupini in zaključiti svoj govor.

Drugo šolsko uro smo namenili evalvaciji. Sledila je diskusija o tem, kako navedene regulacije vplivajo na slovenskega kmeta. Aktualno temo smo prenesli na domačo pokrajino. Poiskati so morali okoljske probleme kmetov v domači pokrajini in rešitve za njih. Na tablo sem napisala nekaj idej dijakov o rešitvah ekoloških problemov v domači pokrajini.

Dijakom je bila vseč aktualna tema in možnost aktivne vloge v debati. Vsi so bili motivirani za delo, četudi so v ospredje stopili dijaki z boljšimi govorniški sposobnostmi. Menim, da debata kot učna metoda spodbuja kritično mišljenje dijakov in pogloblja razumevanje snovi z argumentacijo.

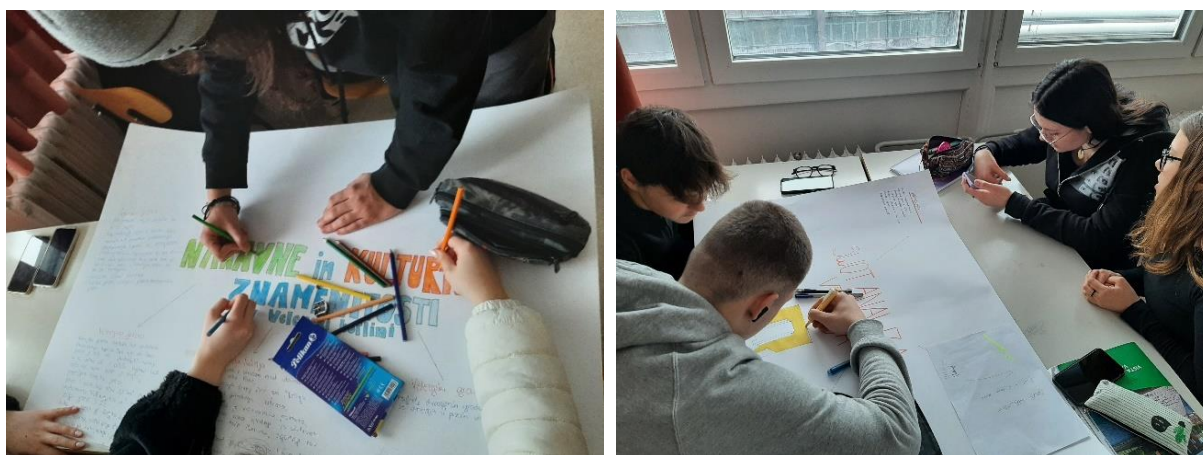
2.4 Razstava Trajnostni turizem v Velenjski kotlini

V skupnih šolskih prostorih smo pripravili razstavo o trajnostnem turizmu v Velenjski kotlini. Z različnimi dijaki sem izvajala različne aktivnosti s skupnim ciljem priprave razstave. Pri dijakih sem spodbujala samoiniciativnost, njihovo aktivno vlogo in kritično mišljenje.

V enem izmed tehniških oddelkov smo izdelovali plakate v skupinah po 4 o naravnih in družbenih pogojih za turizem Velenjske kotline, ena skupina pa je pripravljala SWOT analizo za trajnostni razvoj Velenjske kotline. SWOT analizo pri pouku večkrat uporabim, saj prikazuje štiri različne poglede na obravnavano tematiko, in sicer prednosti, slabosti, priložnosti ter nevarnosti. Skupinsko delo je pogosto uporabljena metoda v šolskih prostorih, kjer krepimo ključne kompetence, ki so pomembne kasneje v delovnih okoljih. Dijaki se naučijo upoštevanja različnih mnenj, dajanja drug drugemu spodbud, timskega sodelovanja, vključevanja virov, poslušanja in spoštovanja drug drugega, samoiniciativnosti, predvsem pa se mi zdi pomembna odgovornost, da si delo sami enakovredno razdelijo med seboj.

V drugem tehniškem oddelku sem spodbudila dijake k izdelovanju turističnih spominkov Velenja, ki predstavljajo neko identiteto mesta, pri čemer so morali dijaki pokazati veliko ustvarjalnosti in samoiniciativnosti. Pri tem so morali raziskati posebnosti naravnega ali družbenega okolja in razmisliti o materialih, načinu izdelave ter namenu - da resnično pri potrošniku zbuja neka prijetna doživetja o Velenju.

Na razstavo smo povabili tudi občinske delavce, saj so bili izdelki dober primer promocije občine Velenje. V projektu je sodelovalo več različnih oddelkov in tako smo spodbujali medoddelčno sodelovanje ter timsko delo.

Slika 4 in 5: Izdelava plakatov v skupinah za razstavo Trajnostni turizem Velenjske kotline. Avtorica: Jasmina Jakopič.

3. REZULTATI

Pri svojem delu tako po osnovnih in srednjih šolah ugotavljam, da uporaba raznolikih učnih metod zelo motivira vse učence in dijake za delo, izboljša pa se tudi sodelovanje med dijaki in učitelji, tako tudi pri klasičnih urah bolj sodelujejo in se raje vključujejo v razgovor o obravnavanih temah, dijaki pa povezujejo snov z lastno izkušnjo. Projektno delo, katerega rezultat je izdelek (primer maketa, razstava, turistična zloženka) pa ima še dodano vrednost, saj dijaki do končnega izdelka čutijo odgovornost, kar jih še dodatno spodbudi k raziskovanju, omogoča pa tudi poglobljeno razumevanje snovi in uporabo znanja v praksi. Rupnik Kec (2011) je zapisala, da mora učitelj najprej spremeniti subjektivna pojmovanja, da bi spremenil svoje doživljanje in ravnanje v razredu. Spreminjanje subjektivnih pojmovanj pa je dolgotrajni proces. V procesu izkustvenega učenja učitelj ozavešča podobe, čustva, potrebe, vedenjske namere in pojmovanja, ki so povezani z raznovrstnimi situacijami v razredu (Rupnik Vec, 2011, 103). Pri tem je ključno, da ima vsak profesor rad svoj predmet in se trudi, da ga predstavi zanimivo, hkrati pa je odprt na novosti in se prilagaja potrebam prihajajočih generacij.

4. SKLEPI

Inovativen pristop poučevanja poleg spodbujanja kritičnega mišljenja in aktivne vloge učencev pri njih zbuja zanimanje za predmet oz. temo učne ure in ga tudi vzdržuje. Vsekakor je več prednosti kot slabosti uporabe aktivnih metod. Problemsko in projektno delo dijake postavlja

v ospredje, preko izkustvenega učenja si več zapomnijo in razvijajo druge ključne kompetence - socialne interakcije, navajanje na timsko delo, uporabo digitalnih tehnologij, iskanje rešitev za probleme. Kot slabost oz. nevarnost bi izpostavila le to, da je z uporabo aktivnih metod pouka v primerjavi s frontalnim poukom težje vzpostavljati disciplino. Tako je bolje, da se jih učitelji začetniki poslužujejo občasno in postopoma dodajajo več. Pri inovativnih metodah imajo dijaki včasih občutek, da so se naučili manj, kot pa če bi 45 minut poslušali profesorja in si zapisovali. Zato je pomembno, da profesor dijakom predstavi tudi zastavljene cilje in način dela. Več kot bomo različni profesorji uporabljali raznolike metode, bolj dojemljivi za novosti bodo tudi dijaki. Moderni pristopi poučevanja zahtevajo od učitelja večjo mero fleksibilnosti in ustvarjalnosti, kar po mojem mnenju pridobijo največ s strokovnim izpopolnjevanjem in medsebojnim sodelovanjem. V dobi informacijske tehnologije je težje pritegniti pozornost dijakov, zato menim, da je na področju raznolikega pouka in metod še veliko prostora za izboljšave.

5. VIRI IN LITERATURA

1. Brečko, D. (2002): Štirideset sodobnih učnih metod, Sofos, Ljubljana.
2. Konda, B. (2020): FIT4KID Učenje na domu. Pridobljeno: <http://oslag2.splet.arnes.si/files/2020/03/FIT4KID-Nasveti-za-u%C4%8Denje-na-domu.pdf> (6. 4. 2023).
3. Mrak Merhar, I., Umek, L., Jemec, J., Repnik, P. (2013): Didaktične igre in druge dinamične metode, Salve d. o. o., Ljubljana.
4. Petrovič, Z. (2015): Kreativne in inovativne metode poučevanja: ključ do kakovostnega pouka ter odnosa med učiteljem in učencem. Pridobljeno: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-PY24XXRC> (6. 4. 2023).
5. 15 inovativnih učnih metod z vodniki in primeri (najboljše v letu 2023). Pridobljeno: <https://ahaslides.com/sl/blog/15-innovative-teaching-methods/> (27. 3. 2023).
6. Podovšovnik, E. (2021): Uporaba interneta v srednješolskem izobraževanju v Sloveniji. Raziskovalno delo podiplomskih študentov v Sloveniji - novo tisočletje. Ljubljana: Društvo mladih raziskovalcev Slovenije, 2001, str. 57–70.
7. Prezelj, A. (2017): Primeri učne motivacije pri geografiji, zgodovini ter državljski in domovinski kulturi in etiki. ZBORNIK. III. Mednarodna konferenca o didaktiki in metodiki 2017. Učna motivacija, MiB d. o. o.
8. Rupnik Vec, T. (2011): Izzivi poučevanja: spodbujanje razvoja kritičnega mišljenja, Zavod RS za šolstvo.
9. Woolfolk, A. (2002): Pedagoška psihologija. Educy, Ljubljana.

**NAČRTOVANJE OPTIMALNE PLANINSKE POTI ZA OSNOVNOŠOLCE
IN ORIENTACIJA NA NJEJ**
**PLANNING THE OPTIMAL MOUNTAIN ROUTE FOR ELEMENTARY SCHOOL
STUDENTS AND ORIENTATION ON IT**

Igor Bahar

VIZ II. osnovna šola Rogaška Slatina

igor.bahar@guest.arnes.si

POVZETEK

Pri projektu "MEPI" skupina učencev 9. razreda osnovne šole načrtuje in izvede 2-dnevno odpravo v neznano pokrajino. Na odpravo se pripravljajo ob pomoči učitelja v šoli in v domači pokrajini, kjer izvedejo pripravljajno in poskusno odpravo, na kateri praktično preverijo svoja teoretična znanja. Te odprave izvedejo ob kontroli učiteljev na posameznih kontrolnih točkah popolnoma samostojno. V preteklih letih smo na II. osnovni šoli v Rogaški Slatini usposobili več generacij učencev, ki so uspešno opravili obe nalogi. V prispevku so podane praktične izkušnje učitelja geografije pri usposabljanju učencev za te naloge. Opisan je celotni postopek pri načrtovanju optimalne planinske poti v neznani pokrajini za osnovnošolce ter vsa osnovna znanja iz topografije in orientacije, ki jih pri tem pridobijo. Poudarek je na uporabi spletnih zemljevidov, ki so vsakomur dostopni. Pri izvedbi 2-dnevne odprave so opisane najpogostejše težave s katerimi se soočajo popolni začetniki v neznani pokrajini in v razmerah morebitne slabše vidljivosti, na primer v megli ali v gozdu, in kako naj ravnajo ko zaidejo iz načrtovane poti. Poleg načrtovanja in orientacije so za uspešno izvedeno odpravo pomembna tudi znanja iz izbora opreme za pohodništvo, kuhanje hrane in prenočevanje v šotoru v načrtovanih in tudi nenačrtovanih pogojih s katerimi se lahko srečajo. Zelo pomembno je tudi dobro sodelovanje učencev v skupini.

Ključne besede: načrtovanje planinske poti, orientacija, varnost na poti, spletni zemljevidi.

ABSTRACT

In the "MEPI" project, a group of 9th grade elementary school students plan and implements a 2-day expedition to an unknown landscape. They prepare for the expedition with the help of a teacher at school and in their home region, where they carry out a preparatory and trial expedition, on which they practically test their theoretical knowledge. They carry out these expeditions completely independently under the supervision of teachers at individual checkpoints. In the past years, we have trained several generations of students on II. primary school in Rogaška Slatina, who successfully completed both tasks. This paper presents the practical experience of a geography teacher in training students for these tasks. The entire process for planning the optimal mountain route in an unknown landscape for elementary school students is described, as well as all the basic knowledge of topography and orientation that they acquire in the process. The emphasis is on the use of online maps that are accessible to everyone. When carrying out a 2-day expedition, the most common problems that complete beginners face in an unknown landscape and in conditions of possible poor visibility, for example in fog or in the forest, are described, and how they should act when they stray from the planned route. Apart from the planning and orientation itself, knowledge from the selection of equipment for hiking, cooking food and spending the night in a tent in planned and also unplanned

conditions that can be encountered are also important for a successful expedition. It is also very important for the students to cooperate well in the group.

Keywords: Mountain route planning, orientation, safety on the route, online maps.

1. UVOD

V prispevku učiteljem in drugim popotnikom v naravo predstavljam, kako lahko načrtujemo pot, ki ne poteka ravno po urejenih in označenih planinskih in pohodniških poteh ter kako se potem orientiramo na takšni poti. V današnjem času se za orientacijo na poti vse preveč zanašamo izključno na elektronske pripomočke (GPS, pametni telefon), ki so sicer zelo priročni, niso pa vedno zanesljivi. In takrat je naš najbolj zanesljiv pripomoček znanje opazovanja pokrajine okoli nas ter uporabe skromnega zemljevida in kompasa. To znanje pridobimo z načrtovanjem poti ob pomoči spleta, predvsem pa s praktičnimi vajami na terenu, od lažjih manj zahtevnih, do vedno bolj zahtevnih odprav, kar predstavljam v naslednjih poglavjih. Končni cilj takšnega učenja je samostojnost pri načrtovanju in varni izvedbi odprav v naravo.

2. PRIPOMOČKI ZA NAČRTOVANJE ODPRAVE IN ORIENTACIJO V POKRAJINI

Za načrtovanje in izvedbo odprave učenci pripravijo naslednje pripomočke:

1. Zemljevide na katerih je vrisana načrtovana pot s pohodnimi točkami, ki služijo tudi za kontrolo opravljene poti. Ti zemljevidi so narisani s pomočjo računalnika in tiskani na liste A4 formata. Zemljevide lahko uporabljajo tudi v deževnem vremenu, če so shranjeni v prozorni plastični vrečki ali plastificirani. Za orientacijsko zahtevnejše dele poti ali takšne kjer topografski zemljevidi niso dovolj zanesljivi, vzamejo s seboj še lidar zemljevide z vrisano načrtovano potjo.
2. Načrt poti odprave, v kateri so v obliki tabele vpisane pohodne/kontrolne toče z razdaljami, višinskimi razlikami in azimuti med njimi. Pomembni podatki v tabeli so še načrtovana poraba časa, predviden in dejanski čas prihoda na posamezno točko ter načrtovani ogledi in dejavnosti na posameznem odseku poti. Za večjo varnost so zapisane tudi koordinate vseh pohodnih/kontrolnih točk, za primer če bi na poti potrebovali pomoč.
3. Dva kompasa (na skupino) za orientiranje zemljevida v naravi in merjenje azimutov.
4. Geotrikotnik, svinčnik, barvica in toga podlaga (na primer mapa z A4 listi) za terensko risanje in vpisovanje podatkov v tabelo. V učilnici vse razen azimutov načrtujemo z računalnikom.
5. Grafikon za izračun porabe časa pri vzponu in spustu, ki je bil objavljen na starejših zemljevidih Planinske založbe - glej slikovno prilogo.
6. Telefon za komunikacijo z nadzornimi učitelji in starši ter za fotografsko dokumentacijo opravljene poti.

3. ZEMLJEVIDI IN POSNETKI POVRŠJA ZA NAČRTOVANJE POTI

Za načrtovanje poti uporabljamo različne spletne zemljevide in posnetke površja, ki so prosto dostopni in jih ni potrebno kupovati. To so:

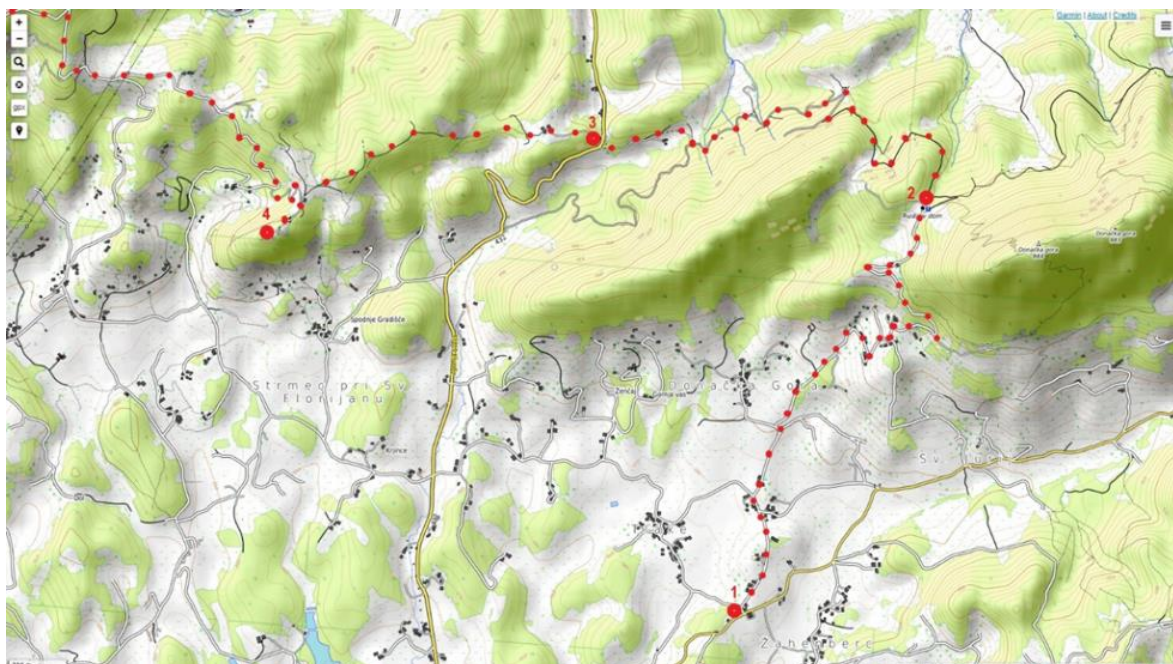
1. Atlas okolja (ARSO): http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso.
2. OpenTopoMap - Topographische Karten aus OpenStreet ...: <https://opentopomap.org>.
3. Geopedia: <http://www.geopedia.si/>.
4. Google Zemlja in Google Zemljevidi.

»Atlas okolja« je za naše potrebe zelo uporabno orodje. Ima pa to pomanjkljivost, da vsebuje v »Podlagah« dve vrsti zemljevidov, ki so manj uporabni. »Pregledne karte« so za našo uporabo premalo podrobne. »DMR zemljevidi«, ki so v resnici skenirani »Temeljni topografski načrti v merilu 1:5.000« pa so zastareli in povrh vsega še pretemno osenčeni, tako da so na mnogih pobočjih neberljivi. Zato za našo terensko orientacijo rajši uporabljamo zemljevide pridobljene iz »Open Topo Maps«. To so zemljevidi v merilu 1:25.000, ki so narejeni za celoten svet in seveda tudi za celotno slovensko ozemlje. Ti zemljevidi so po naših izkušnjah dovolj natančni in podrobni za načrtovanje zahtevnejših planinskih poti v neznani pokrajini, za katero nimamo na voljo specialnih planinskih zemljevidov z že markiranimi potmi različnih težavnosti. Izbran izrez zemljevida si presnamemo v »Slikarja« in tam nanj vrišemo pohodne točke in izbrano pot med njimi.

V »Atlasu okolja« v »Podlagi Lidar« preverimo izbrano načrtovano pot, če ta dejansko obstaja. Tudi zemljevidi imajo včasih vrisane poti, ki so s časom preminule. Preverimo, če je pot dovolj varna in ne poteka čez kakšne pečine ali nevarne strmine. Vse skupaj lahko preverimo še na posnetkih površja »Podlaga 2017–19 in starejši«, čeprav v gozdnati pokrajini marsikaj pod krošnjami ni opazno. Prav tako uporabni so tudi različni »Zgodovinski posnetki« v »Google Zemlja«, ki prikazujejo razvoj pokrajine v zadnjih recimo 15-ih letih v različnih letnih časih.

Za bolj pregledne zemljevide v merilu 1:50.000 lahko uporabimo tudi »Geopedijo«, ki ima vrisane tudi planinske poti, planinske kočice, kraške jame ..., vendar jo v zadnjih letih ne vzdržujejo več, tako da bodo tudi ti podatki sčasoma zastareli. Koordinate izbranih točk so v »Geopediji« pravilneje in bolj prijazno zapisane kot v »Atlasu okolja«.

Zelo uporaben za načrtovanje poti je tudi »Google Zemlja«. Posnetek površja si lahko nagnemo in zavrtimo ter ogledamo pokrajino od strani. Ti stranski posnetki omogočajo učencem, da si lažje predstavljajo razgibanost reliefa v pokrajini in jih primerjajo z informacijami na zemljevidu. Ta program je za merjenje razdalj na zaviti planinski poti bolj prijazen kot »Atlas okolja«. »Google Zemlja« ima v rubriki »Pogled - Zgodovinski posnetki« podobno kot »Atlas okolja« posnetke površja iz preteklih obdobij vsaj za 10 let nazaj. Če pa preklopimo v »Google Zemljevide« pa lahko v ikoni »Plasti - Vse informacije« dobimo še panoramske posnetke označenih turističnih točk, telefonske številke planinskih domov, odpiralne čase trgovin in muzejev, vozne rede javnega prevoza, ...

Slika 1: Zemljevid načrtovane poti prvega dela dvodnevne odprave Donačka Gora-Boč-Kostrivnica. Avtor: Igor Bahar. Osnova zemljevida je povzeta po »Open Topo Maps« (<https://opentopomap.org>), pohodne/kontrolne točke in načrtovana pot med njimi so vrisane s programom »Slikar«.

4. NAČRT POTI ODPRAVE V OBLIKI TABELE

Za načrtovanje »MEPI« odprave uporabljamo predpisano tabelo, v katero vpišemo naslednje podatke:

1. Zaporedna številka in ime točke. Zaporedna številka točke je enaka oznaki na zemljevidu. Če naj dnevna planinska etapa odprave obsega razdaljo vsaj 12 km, in recimo za osnovnošolce ne več kot 16 km (s seboj nosijo tudi vso taborniško opremo za 2 dni), potem na takšni etapi planiramo od 5 do največ 10 pohodnih/kontrolnih točk. Točke vedno planiramo na mestih, kjer je možno zlahka preveriti točnost položaja, na primer pri kakšni domačiji, planinskem domu, na razgledni točki ali na dobro označenem križišču poti. Te točke naj bodo tudi primeren kraj za počitek in pogovor med udeleženci odprave, pa tudi dovolj lahko dostopne za učitelje (kontrolorje), ki bodo pričakali učence na odpravi.
2. Azimut od prejšnje do nove pohodne/kontrolne točke [°]. Ko se odpravimo iz trenutne točke, se vedno najprej vprašamo v katero smer krenemo. Azimut je v gozdnati pokrajini s slabšim razgledom ali ob slabši vidljivosti (oblak, megla) pomemben pokazatelj v katero smer je potrebno iti. Azimut med dvema točkama lahko izmerimo na zemljevidu s pomočjo geotrikotnika, če upoštevamo, da ima sever (N) 0° oziroma 360°, vzhod (E) 90°, jug (S) 180° in zahod (W) 279°. Lahko pa ga izmerimo tudi na že prej orientiranem zemljevidu kar s kompasom. Kadar je pot med dvema točkama precej zavita, morajo učenci izmeriti azimut tudi za krajše razdalje.
3. Dejanska razdalja med dvema sosednjima točkama [km]. Razdaljo izmerimo s klikanjem poti na »Atlasu okolja« (»Izmeri površino ali razdaljo«) ali še lažje na »Google Zemlja« (»Ravnilo - Pot«).
4. Nadmorska višina točke [m]. To preberemo na »Open Topo Maps« zemljevidu. Zadostuje na 5 m natančno določanje. Še bolj natančen je »DMR zemljevid v Atlasu okolja«, na katerem lahko določimo višinske razlike manjše od 1 m, vendar tako podrobno določanje ni potrebno.

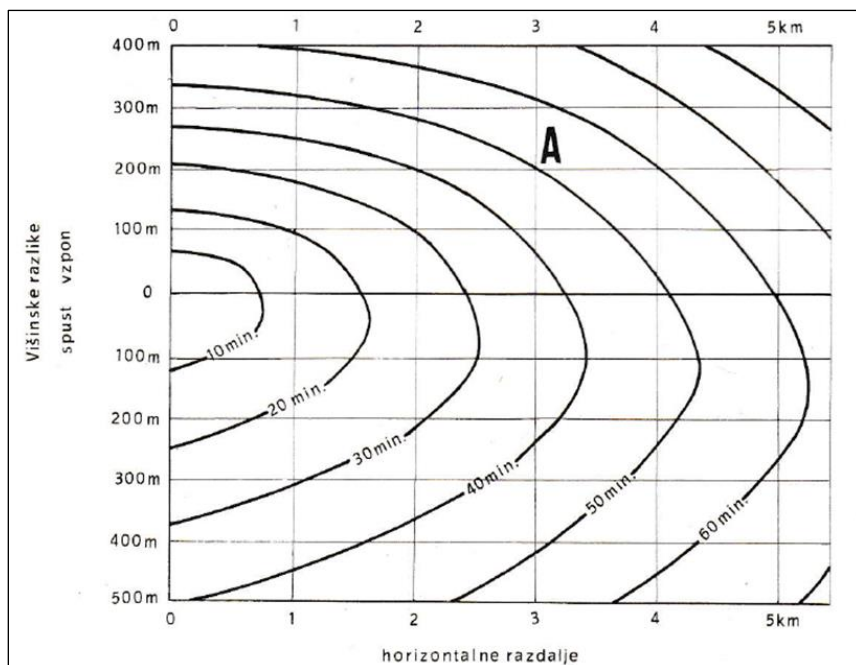
5. Dvig in spust do naslednje točke [m]. V tem primeru lahko zapišemo samo relativno višinsko razliko med dvema točkama. Vendar pa je dosti bolj koristno, če upoštevamo več dvigov in spustov, ki jih bomo morali opraviti na poti med dvema točkama.
6. Predviden čas hoje, počitka in drugih aktivnosti na poti med točkama [minute]. Ta čas je lahko od skupine do skupine zelo različen. Učenci v skupini odprave navadno niso vsi enakih fizičnih zmogljivosti, vsi pa so na odpravi kar dobro obteženi s prtljago, saj navadno s seboj rajši vzamejo več kot bi bilo nujno potrebno. Zato se pri predvidevanju porabe časa opremo na grafikon »Planinske založbe«, ki je tiskan na njihovih starejših planinskih zemljevidih. Tam lahko odčitamo porabo časa za izmerjeno razdaljo in višinsko razliko poti med dvema točkama.
7. Predviden čas prihoda na točko [hh:mm]. Navadno se v hribovju odpravimo na planinsko pot ob 9:00. Od te začetne ure nato preračunamo predviden čas, ko bodo prišli na določeno točko. To pa ni »vozni red«, ki bi se ga morali zares in točno držati. Učenci naj se prilagajajo situaciji na poti. Gotovo bodo kdaj tudi zašli iz prave poti in se bodo morali vrniti na pravo, morda jih ujame nepredvideno vreme in bodo nekje vedrili, lahko da so se precenili in bodo napredovali bolj počasi, lahko pa najdejo po poti kaj zanimivega in porabijo več časa za opazovanja. Prav hitrega napredovanja ni potrebno spodbujati, saj niso na tekmovanju. Učenci si naj raje bolj natančno ogledajo pokrajino skozi katero potujejo.
8. Predviden čas počitka in drugih aktivnosti [minute]. V to kolono zapišejo še čas, ki ga bodo porabili za počitek, opazovanja pokrajine in morebitne druge aktivnosti, ki jih načrtujejo v naprej. Na splošno naj bo pot načrtovana tako, da se jim nič ne mudi, in da lahko dnevno etapo opravijo v manj kot polovici svetlega dneva.
9. Dejanski čas prihoda na točko [hh:mm]. Na pohodu si v tabelo zapisujejo čas prihoda na načrtovano točko in ga primerjajo z načrtovanim.
10. Koordinate točke (Gauß-Krüger). V tabelo že pred odhodom na odpravo vpišejo Y in X koordinate posameznih točk. To je varnostni ukrep, če bi potrebovali reševanje in bi na ta način lahko sporočili lego najbližje točke. Seveda bi lahko lego točke sporočili tudi v stopinjski mreži (WGS84), ki jo uporabljajo GPS naprave, toda potem bi bila orientacija s pomočjo telefonov preveč enostavna. Telefone imajo s seboj zgolj zaradi večje varnosti in komunikacije z nadzornimi učitelji ter fotografiranje, za samo orientiranje pa jih ne smejo uporabiti. Obe vrsti koordinat lahko določijo (pridobijo) iz »Atlasa okolja« (»Izmeri površino ali razdaljo - XY«). Tam so koordinate točk zapisane v »GK« (Gauß-Krüger) kilometrski mreži, ali v »°« (samo v stopinjah), ali v »DMS« (v stopinjah, minutah in sekundah). Pravilne koordinate se zapišejo za točko, ki jo kaže kazalec miške. Imajo pa stopinjske koordinate v »Atlasu okolja« to pomanjkljivost, da so zapisane z oznakami »Lon:« (Longitude = zemljepisna dolžina = oddaljenost od začetnega poldnevnik) in »Lat:« (Latitude = zemljepisna širina = oddaljenost od ekvatorja), toda brez oznake poloble. S tem pomanjkljivim zapisom lahko razumemo 4 različne točke na Zemljinem površju. To napako pri »Atlasu okolja« bi morali nujno odpraviti. Pravilneje so zapisani podatki za izbrane točke v spodnjem desnem kotu strani ne vzdrževane toda še vedno uporabne »Geopedije«. Različne vrste koordinat lahko pretvarjamo v druge s pomočjo spletne strani <https://www.mkx.si/geoconv/>.
11. V spodnji vrstici tabele je še seštevek razdalj, vzponov, spustov in porabe časa za dnevni del odprave.
12. Pod samo tabelo sledi še opozorilo na zahtevnejše dele poti in morebitne nevarnosti (na primer: nepregleden prehod čez magistralno cesto). Tam je zapisano tudi opozorilo na mesta ob poti, kjer se je mogoče oskrbeti s pitno vodo, ki je zraven taborniške opreme največje breme. V spodnji vrstici je zapisan še seznam zanimivosti ob poti, ki bi se jih splačalo natančneje ogledati.

Načrt poti dvodnevne odprave Donačka Gora - Boč - Kostrivnica, 1. dan												
PT ali KT	Ime pohodne ali kontrolne točke	Azimut	Razdalja med točkama	Nadmorska višina točke	Vzponi do točke	Spusti do točke	Predviden čas hoje, počitka in opazovanj	Predviden čas prihoda na točko	Predviden čas počitka in drugih aktivnosti	Dejanski čas prihoda na točko	Koordinate točk (Gauß - Krüger)	
											Y	X
1.	Gasilski dom, Tlake	/	/	280 m	/	/	/	Odhod: 9:00	/	Odhod:	556045	122617
2.	Rudijev PD, Donačka gora	23°	3,3 km	580 m	300 m	/	65'	10:20	15'		556993	124739
3.	Brzika, prehod čez cesto	282°	2,8 km	380 m	/	200 m	40'	11:20	20'		555293	125044
4.	Sv. Marija, Ložno	255°	2,0 km	470 m	160 m	70 m	35'	12:25	30'		553587	124587
5.	Ribnik na Ravnocerju	308°	3,2 km	570 m	180 m	80 m	50'	14:00	20'		552000	125731
6.	Lovski dom pri Gavezu	280°	3,5 km	710 m	250 m	110 m	60'	15:00	Postavitev tabora		549090	126232
Seštevek 1. dneva poti		/	14,8 km	/	890 m	460 m	250 min ~ 4 1/4 ure	/	85 min		/	/

Opis poti, nevarnosti in viri pitne vode: Pot je razgibana, deloma poteka po cestah deloma po gozdnih poteh. Zahtevnejša orientacija je med Rudijevim PD in Ložnim. Posebna pazljivost je potrebna pri nepreglednem prehodu čez magistralno cesto pri Brziki. Pitna voda je dostopna na Rudijevem domu in Lovskem domu pri Gavezu.

Zanimivosti in aktivnosti ob poti: Vzletišče jadranskih padalcev pod domačijo Polajžer pod Donačko goro. Na Rudijevem planinskem domu se pogovorimo z upravnikom doma glede obiska in ponudbe na PD. Med PD in Ložnim je velika verjetnost da bomo naleteli na divje živali (srne). Na Ravnocerju in pred Brziko bomo opazovali planinsko pašništvo govedu ki se napaja v zato urejenih ribnikih. Na Plešivcu bomo hodili skozi različne sestoje drevja ki je nasajeno in ne sodi v naravno združbo bukovo jelovega gozda. Na zahodni strani Plešivca bomo šli mimo ostankov apnenice kjer so nekoč žgali apno. Pri Lovskem domu bomo obiskali spomenik umrlim vojakom iz II. svetovne vojne. Priprava tabora pri Lovskem domu pri Gavezu.

Slika 2: Načrt poti za 1. dan dvodnevne odprave. Avtor: Igor Bahar. Prve 4 točke odprave so prikazane na prejšnjem zemljevidu načrtovane poti. Tabela je narejena po zgledu »MEPI« tabel, vsebina pa je bila načrtovana na naši šoli in realizirana na odpravi naših učencev 28. 5. 2022.

Slika 3: Grafikon za izračun porabe časa pri planinskem vzponu ali spustu, ki je bil objavljen na nekaterih starejših planinskih zemljevidih »Planinske založbe«. Primer uporabe tega grafikona: Točka A je oddaljena 3 km horizontalne razdalje in do nje je 200 m vzpona. Poraba časa za to pot je 50 minut.

5. CILJI TAKŠNE PRIPRAVE NA ODPRAVO

1. Z vrisovanjem poti v zemljevid ter izpolnjevanjem tabele odprave se učenci dovolj dobro spoznajo z neznanim terenom, da si lahko predstavljajo v kakšno pokrajino se podajajo. To potem ni več nekakšna »pot v neznano«, ampak bolj »pojdimo se prepričati, če je vse res tako kot si predstavljamo«.
2. Učenci se dejansko naučijo brati topografske zemljevide: s pomočjo plastnic ugotavljajo kje so vzponi in spusti, kje bodo prečkali doline s potoki in kje bodo hodili po slemenih in terasah nad njimi. Med različnimi možnimi potmi izberejo optimalno. To je na tej začetniški stopnji tista, ki je najlažje prehodna in ne vključuje nevarnih delov. Pri orientaciji si pomagajo z barvami in znaki na zemljevidih, to je z gozdnimi mejami, načrtujejo kje bodo prišli do vodnih virov in kje bi bilo primerno poiskati mesto za prenočevanje - taborjenje. Najpogosteje vprašam učence: »Kako si predstavljate ta del poti med dvema točkama in kaj boste na poti videli?« Učenci potem na osnovi zemljevida opišejo kako bo potekala pot, navzgor ali navzdol ali ravno, na kateri strani poti je dolina in na kateri je vzpetina, kolikokrat bodo prečkali prečne grape do naslednjega križišča, kje bodo prišli ven iz gozda na pašnik, ... Takšen lasten opis pokrajine nato preverijo še na »Google Zemlja«, kjer si lahko posnetek površja nagnejo in zavrtijo ter ogledajo pokrajino od strani.
3. Naučijo se uporabljati kompas za orientacijo zemljevida in merjenje azimutov. Pri pouku učencem sicer pokažemo uporabo kompasa za orientacijo zemljevida, toda koliko učencev si to zapomni za dlje časa? Učenci, ki gredo na samostojno odpravo, pa morajo s kompasom rutinirano orientirati zemljevid in meriti azimute na posameznih pohodnih točkah in tudi kje vmes.
4. Z izpolnjevanjem tabele si pregledno zapišejo vse nujne podatke, tako da na odpravi ne improvizirajo in se ne zapletajo v težave s površnim sklepanjem.
5. Takšna priprava odprave je pomembna tudi za nadzorne učitelje in starše, ki lahko prek telefonske komunikacije spremljajo kje se trenutno nahajajo njihovi varovanci in da napredujejo tako kot je bilo načrtovano. Če pa bi zašli v težave, pa tudi kje in kako jih lahko prestrežejo.
6. Na dvodnevni odpravi osvojijo tudi nekatere taborniške veščine.
7. Učenci postanejo s takšno pripravo samostojni in so na enak način sposobni pripraviti povsem samostojno odpravo. To pa je vseživljenjska veščina.

6. TABORNIŠKE VEŠČINE NA ODPRAVI

Dvodnevna odprava je pomembna tudi zato, ker morajo učenci vsaj eno noč prenočiti v dveh šotorih postavljenih v naravi. Seveda je samo šotorišče prej dogovorjeno z lastnikom zemljišča. Na naših šolskih odpravah smo dogovorjeni z upravnikom lovskega doma, na katerem zemljišču lahko učenci šotorijo. Ob tem si morajo pripraviti tudi topli obrok, poskrbeti za čistočo in morebitne smeti. Večina naših učencev ni imela predhodnih izkušenj s taborjenjem. Mnogi si morajo sposoditi in poskusno postaviti svoj prvi šotor, izbrati vrsto ležišča in spalno vrečo, preveriti delovanje kuhalnika in posode za pripravo toplega obroka, izbrati in pripraviti si morajo prehrano za oba dneva odprave, predvideti možnosti in mesta za oskrbo s pitno vodo na sami poti, razmisliti o higienskih pripomočkih, ki jih bodo nujno potrebovali, izbrati pripomočke za prvo pomoč, predvsem pa primerno obutev in oblačila za vremenske razmere, ki jih lahko pričakujejo na odpravi in tudi za tiste, ki se lahko pripetijo. Na koncu se morajo še dogovoriti, kako bodo vse te lastne in skupne pripomočke razdelili med svojo prtljago, da bodo zmanjšali težo skupne opreme in da ne bodo preobremenjeni z nepotrebnimi pripomočki.

7. PRAKTIČNE IZKUŠNJE Z DOSEDANJIMI ODPRAVAMI

Učenci (in učitelji) ne postanejo mojstri svoje »obrbi« s pripravo ene same odprave v šolski učilnici! V enem šolskem letu najprej pripravijo enodnevno poskusno odpravo, ki jih skupaj z učiteljem vodi po nekoliko bolj znanih poteh v šolskem okolišu. Na tej poskusni enodnevni odpravi se v resnici šele privajajo na opazovanja terena in primerjanje tega s podobo na topografskem zemljevidu ter na uporabo kompasa v naravi.

Potem sledi priprava na že bolj zahtevno dvodnevno poskusno odpravo, ki je še vedno v okolju domače pokrajine toda izven na videz znanega šolskega okoliša. Pri tej odpravi so že samostojni in jih učitelji zgolj nadzorujejo iz daljave. Tu se pokažejo pomanjkljivosti v znanju. Učenci radi zaidejo iz načrtovane poti na mestih, kjer je orientacija bolj zahtevna. Takrat najdejo izgovor kot je na primer: »Na zemljevidu sta bili vrisani na križišču samo dve poti (razcep), v naravi pa so bile štiri poti in smo ubrali napačno. Potem, ko smo ugotovili svojo napako, smo odšli po bližnjici kar počez v dolino, a nismo več našli prave poti«. Velika napaka! V takih primerih, ki se kar zanesljivo zgodijo na vsaki odpravi je potrebno biti dosleden: Bližnjic ni, so samo »daljšnjice«, in nekatere so še posebej dolge in nevarne! Domačini so si že povezali izbrane kraje z najkrajšimi optimalnimi povezavami in to so edine »bližnjice«, ki jih je potrebno poiskati. V takšni situaciji, ko zaidejo, se morajo nujno vrniti po isti poti do točke, kjer so zgrešili pravo pot! Nato morajo poiskati pravo pot! Na dvodnevni poskusni odpravi so učenci navadno tudi preobremenjeni z opremo, ki bi jo lahko pustili doma. Zato pri naslednji odpravi ravnajo bolj premišljeno in varčno. Izberejo tudi tisto opremo, ki jim na poskusni odpravi ni povzročala težav.

Na koncu šolskega leta sledi vseslovenska »MEPI« odprava v popolnoma neznani pokrajini. Naši učenci iz Obsotelja so sodelovali na vseslovenskih odpravah po Škofjeloškem - Polhograjskem hribovju in v Karavankah, torej na območjih, ki jih prej še nikoli niso obiskali in videli. Na te odprave so se pripravljali na enak način kot na domačo dvodnevno odpravo, le da so bili pri tem že bolj rutinizirani in izkušeni. Od organizatorjev »MEPI« odprave so dobili le pohodne/kontrolne točke poti, sami pa so izbrali in načrtovali optimalno pot med njimi.

Slika 4: Skupina naših učencev na gozdni cesti na Plešivcu, tik pred zaključkom prvega dneva dvodnevne odprave. Avtor: Natalija Horvat. Vir: »Vsevedka 2021–22« (šolska publikacija).

Ker so te vseslovenske »MEPI« odprave napovedane že kar precej tednov vnaprej, se na sam dan odprave ni mogoče vedno izogniti neugodnemu vremenu. Tako so imeli naši učenci v Karavankah pohod v deževju in celo rahlem snegu na najvišjem delu poti. Tudi na domači dvodnevni odpravi jih je zaradi časovne stiske ob koncu šolskega leta kar precejšen del poti pral dež. V takšnih razmerah so tudi taborili. Sam ne bi šel v hribe v takšnem vremenu in ga tudi nikoli ne priporočam za izlete. Zato z učenci vedno načrtujemo dan odprave in rezervni dan odprave, če vremenske razmere niso zadovoljive. Toda v skupini učencev in staršev, ki jih pripeljejo na izhodišče odprave in jih pridejo ponovno iskat na konec odprave, je vedno kdo, ki ravno takrat ne more in je zato potrebno izbrati za odpravo tudi vremensko manj ugoden dan.

Slika 5: Pohodniška oprema učenke za manj ugodne vremenske razmere. Avtor: Natalija Horvat. Vir: »Utrinki« na šolski spletni strani.

Zelo pomembno je sodelovanje (»kemija«) med učenci. Navadno so to mešane skupine fantov in deklet. V skupini je od 4 do 7 učencev, imeli pa smo tudi 2 različni skupini, ki sta na odpravo odšli s časovnim zamikom, da se med seboj nista srečevali, razen na prenočišču. Čeprav so vsi sodelujoči usposobljeni za vse naloge, pa so v takšni skupini učenci, ki so bolj veščji v orientaciji v naravi in so drugi ki so boljše za družbo, taborjenje, kuhanje, prenašanje težjih tovorov, ... In če je skupina »prava«, so v njej vsi naštetni in takšna skupina zmore vse. Žal zaradi številnih šolskih in obšolskih dejavnosti mnogi sposobni učenci dejansko ne najdejo časa, da bi se vključili v takšno skupino in je zaradi tega skupina lahko okrnjena ali pa med sodelujočimi ne nastane prava »kemija«. Čeprav je v vsaki skupini vedno kdo, katerega mnenje ima pri kakšni zadevi večjo težo, pa je še bolj pomembno, da so vsi sodelujoči pripravljene na sodelovanje in upoštevanje mnenja vseh ostalih članov. Skupaj se odpravijo na načrtovano pot in skupaj pridejo varno na cilj - domov!

Za pripravo učencev na vse tri odprave, torej za vsa načrtovanja in analize napak po posameznih odpravah (brez taborniških veščin, ki se osvajajo na izletu), je potrebnih okoli 15 do 20 ur dela v učilnici,

potem pa je tu še spremstvo ali kontrola na posameznih točkah odprave, ki je pač odvisna od tega kako si sodelujoči učitelji razdelimo delo. Navadno so v ta terenski del vključeni trije učitelji, ki so vključeni še v druge »MEPI« zadolžitve. Učenci osnovnošolci, ki so uspešno opravili vse odprave in tudi druge naloge povezane s tem programom, prejmejo ob zaključku »Mednarodno bronasto priznanje za mlade«. Kot srednješolci lahko to nadgradijo z bolj zahtevnim »MEPI« programom za »Mednarodno srebrno ali zlato priznanje za mlade«. Več o tem si lahko preberete na spletnih straneh: <https://mepi.si/>.

8. VIRI IN LITERATURA

1. Medmrežje 1: Atlas okolja (ARSO):
http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso (21. 3. 2023).
2. Medmrežje 2: OpenTopoMap - Topographische Karten aus OpenStreet ...:
<https://opentopomap.org> (21. 3. 2023).
3. Medmrežje 3: Geopedia: <http://www.geopedia.si/> (21. 3. 2023).
4. Medmrežje 4: Pretvornik koordinat. <https://www.mkx.si/geoconv/> (21. 3. 2023).
5. Medmrežje 5: MEPI - Mednarodno priznanje za mlade: <https://mepi.si/> (21. 3. 2023).
6. Grafikon za izračun porabe časa pri vzponu in spustu. Starejši planinski zemljevidi Planinske založbe. Prav tako tudi v legendi prvih treh izdaj Atlasa Slovenije, Mladinska knjiga, 1985, 1992 in 1996, ne pa v četrti prenovljeni izdaji iz leta 2005.

PROJEKTNO UČNO DELO: EKSKURZIJA PRI TURISTIČNI VZGOJI PROJECT-BASED LEARNING: EXCURSION IN TOURISM EDUCATION

Kristina Šturm

OŠ Milana Šuštaršiča

kristina.sturm@guest.arnes.si

POVZETEK

Temeljni namen enoletnega izbirnega predmeta turistična vzgoja je vzgoja učencev za pozitiven odnos do turizma. Da bi pri učencih uspeli ta odnos trajno ozavestiti, je pomembno, da sami aktivno sooblikujejo del aktivnosti, ki jih izvajajo. Na šoli izbirni predmet izvajamo v 8. razredu, ko učence že usmerjamo k razmišljanju o poklicni poti. V opredelitvah predmeta je pozornost namenjena tudi poklicem v turizmu, s katerimi se lahko pri izbirnem predmetu posredno ali neposredno spoznajo, celo srečajo. Eden takih je tudi turistični vodnik. V tej vlogi se lahko pri opisani aktivnosti preizkusijo tudi sami. V prispevku je predstavljeno krajše projektno delo organizacija in izvedba turistične ekskurzije, ki jo z učenci izvajamo v drugem ocenjevalnem obdobju pri izbirnem predmetu turistična vzgoja. Priprava takšne ekskurzije od učencev zahteva veliko mero veččin, prilagodljivosti, spretnosti in znanja različnih področji. V članku so na kratko predstavljeni cilji izbirnega predmeta in teoretične osnove za opisano aktivnost pri pouku. V nadaljevanju je opisano projektno učno delo od zasnove do izvedbe in sklepne evalvacije. Učenci v skupinah raziščejo turistično ponudbo slovenskih pokrajin ter glede na dana navodila pripravijo načrt enodnevne turistične ekskurzije po Sloveniji. Med pripravljenimi predlogi izberejo najboljšega. Na novo razdelimo naloge in tako vsak učencev prispeva svoj del h končnemu izdelku. Učenci ekskurzijo v praksi izvedejo. Ob koncu izvedemo evalvacijo. Učenci na ta način ne usvajajo in širijo zgolj znanja, temveč krepijo organizacijske veščine, urijo se v prilagajanju, izražanju, argumentiranju stališč, praktično preizkušajo svoje ideje in vrednotijo učinke.

Ključne besede: projektno učno delo, turistična vzgoja, ekskurzija, turizem, turistični vodnik.

ABSTRACT

The fundamental purpose of the one-year optional subject tourism education is to educate students for a positive attitude towards tourism. In order to make the students aware of this attitude on a permanent basis, it is important that they themselves actively co-design part of the activities they carry out. At our school, the optional subject is offered in the 8th grade, when students are already being guided to think about a career path. In the definitions of the subject, attention is also paid to professions in tourism, which can be indirectly or directly met in the elective course. A tourist guide is one of them. In this role, they can also try themselves in the described activity. The paper presents a shorter project work on the organization and implementation of a tourist excursion, which we carry out with the students in the second evaluation period for the optional subject tourism education. The preparation of such an excursion requires a great deal of skill, adaptability, skill and knowledge of various fields from the students. The article briefly presents the objectives of the optional subject and the theoretical basis for the described activity during the lessons. In the following, the project-based learning is described from design to implementation and final evaluation. In groups, students research the tourist offer of Slovenian regions and, based on the given instructions, prepare a plan for a one-

day tourist excursion in Slovenia. They choose the best among the prepared proposals. We redistribute the tasks so that each student contributes his or her part to the final product. Students carry out the field trip in practice. At the end, we carry out an evaluation. In this way, students not only acquire and expand knowledge, but also strengthen their organizational skills, train themselves in adapting, expressing and arguing their positions, practically testing their ideas and evaluating the effects.

Keywords: project-based learning, tourism education, excursion, tourism, tourist guide.

1. UVOD

V prispevku predstavljamo dejavnost v okviru izbirnega predmeta turistična vzgoja, ki jo izvajamo že več let zapored in z njo pokrivamo več ciljev tako izbirnega predmeta kot tudi splošnih ciljev nekaterih drugih predmetov, npr. geografije in slovenščine. Z učenci v obliki projektnega učnega dela pripravimo celodnevno turistično ekskurzijo v izbrano slovensko destinacijo. Prispevek predstavlja ekskurzijo, ki smo jo izvedli v šolskem letu 2022/23.

Turistična vzgoja je enoletni predmet, ki ga na naši šoli izvajamo v 8. razredu. Njegov temeljni namen je pri učencih razvijati pozitiven odnos do turizma in spremljevalnih dejavnosti, jim ponuditi pozitivne izkušnje, jih vzpodbuditi za raziskovanje bližnje in daljne okolice, jim privzgojiti občutek za preiščeno izkoriščanje naravne in kulturne dediščine ter jih morebiti motivirati tudi za njihovo bodočo poklicno usmerjenost (Učni načrt za izbirni predmet, turistična vzgoja).

V učnem načrtu za izbirni predmet turistična vzgoja med didaktičnimi priporočili najdemo zapis, da *»cilje predmeta pa bo mogoče uresničiti le, če bodo učenci teorijo kar najbolj povezali s prakso v okolju.«* Tako polovico ur izbirnega predmeta namenimo projektnemu učnemu delu Turistična ekskurzija v izbrani del Slovenije.

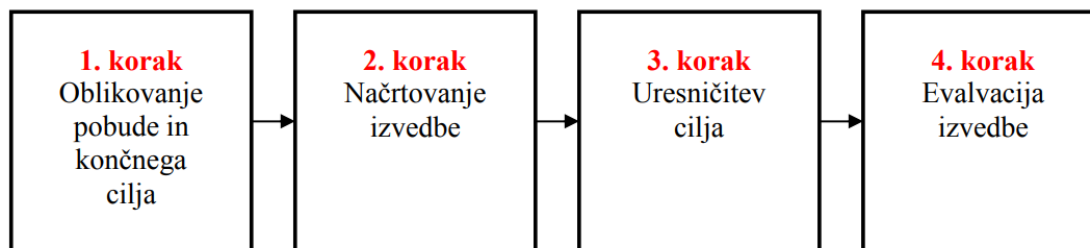
2. PROJEKTNO DELO

Pouk, kjer učenci aktivno sodelujejo pri načrtovanju in izvajanju aktivnosti je ne le prijetnejši, temveč za učence tudi učinkovitejši. Pri takem pouku prevladujejo aktivne, vključujoče učne metode, ki učence spodbujajo k razmišljanju, iskanju rešitev, učenju na lastnih napakah. Učitelj je njihov usmerjevalec, motivator. Eden od načinov, da tak pouk dosežemo, je projektno učno delo.

Projektno učno delo je pojem, ki se ga v sodobnem izobraževanju pogosto uporablja, pa vendar nima enotne definicije. Zanj so v uporabi različna poimenovanja, metoda projekta, projektno delo, projektni pouk, kratica PBL (angl. project-based learning), pogosteje pa projektno učno delo (Penec, 2016).

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je sopomenka za *projekt* načrt, za kar bi lahko rekli, da projektno delo na nek način tudi definira.

Projektno učno delo je metodični postopek, način dela, s katerim se udeleženci učijo razmišljati, delo skupaj načrtovati, ga izvajati. S tem pridobivajo spretnosti, potrebne za tovrstno delo (Gračner, 2011). Običajno poteka v štirih korakih, ki so vsak del učnega procesa.

Slika 1: Izvedba projektnega učnega dela. Vir: Gačner, 2011.

Za projektno učno delo je značilno, da presega okvire pouka, saj se ne vsebinsko ne organizacijsko kot tudi časovno in prostorsko ne omejuje na pogoje, v katerih je organiziran šolski pouk. Združuje namreč elemente direktnega učiteljevega vodenja učnega procesa in elemente samostojnega dela učencev. Pri projektnem učnem delu učitelj učence postopno vodi skozi učni proces v smeri uresničevanja vzgojno-izobraževalnih ciljev in nalog, ki jih je postavil v sodelovanju z učenci na začetku izvajanja projekta. (Projektno učno delo III »od ideje do izdelka«). Tako učitelj učence spodbuja, usmerja, jim pomaga pri načrtovanju, jih opozarja na nevarnosti, jim svetuje. Učenci se preko svoje lastne aktivnosti samostojno učijo tako z opazovanjem, preizkušanjem, zbiranjem podatkov, raziskovanjem in reševanjem problemov kot tudi s praktičnim izvajanjem aktivnosti. Pri tem razvijajo veščine načrtovanja, sodelovanja, vodenja, prilagajanja situacijam, evalvacije svojega dela, analizo in načrtovanje morebitnih izboljšav.

Pri takem delu je v ospredju smiselnost učenja in uporabnost pridobljenega znanja, kar je tudi naše osnovno vodilo pri projektnem učenju celodnevne turistične ekskurzije po Sloveniji.

3. PRIMER PROJEKTNEGA UČNEGA DELA PRI TURISTIČNI VZGOJI

Projektno učno delo z naslovom Turistična ekskurzija v izbrani del Slovenije v prvi vrsti zasleduje cilje izbirnega predmeta turistična vzgoja, kjer aktivnosti tudi izvajamo.

Cilji iz učnega načrta za izbirni predmet turistična vzgoja, ki jih z aktivnostjo zasledujemo (Učni načrt za izbirni predmet turistična vzgoja, 2004):

- učenci spoznavajo turizem kot spreminjajoč se razvojni pojav, družbeno gibanje in gospodarsko dejavnost, pomembno za razvoj Slovenije;
- seznanijo se z osnovami za razvoj turizma v domačem kraju (pokrajini) in v Sloveniji;
- spoznavajo in vrednotijo naravne, družbene, gospodarske in politične osnove za razvoj turizma in ob tem pridobivajo nacionalno samozavest in ponos;
- spoznavajo turistične poklice in možnosti zaposlovanja v turističnih dejavnostih ter razvijajo sposobnosti za opravljanje najrazličnejših del v turizmu;
- spoznavajo načine pridobivanja in posredovanja informacij v turizmu in o turizmu;
- razvijajo sposobnost kulturnega komuniciranja in javnega nastopanja.

Ker turizem ni enovita stroka, so v zasnovi predmeta združeni različni vidiki, tako geografski, zgodovinski, družbeni, etnološki, ekonomski in še kateri. Izbirni predmet povezuje, nadgrajuje in uporablja znanje, ki ga učenci pridobivajo pri drugih predmetih v šoli in pri ostalih področjih življenja.

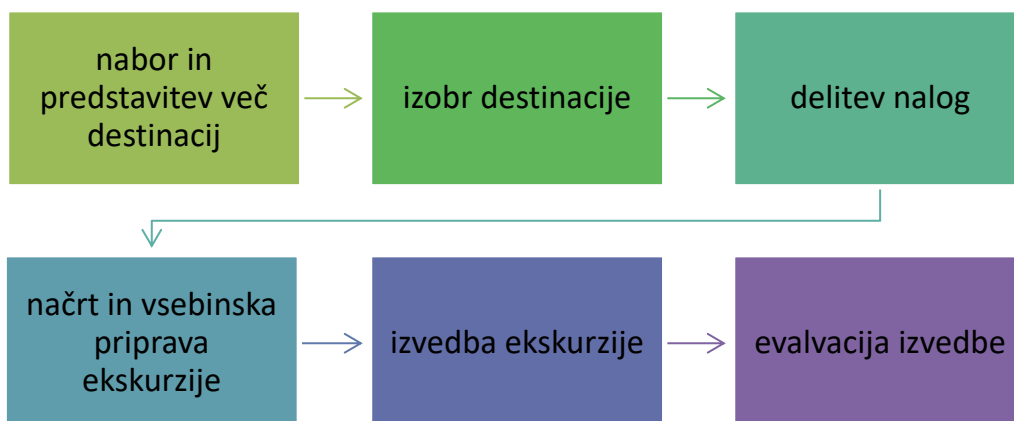
Operativni cilji	Dejavnosti učenca
<ul style="list-style-type: none"> • Učenec izbere del Slovenije za turistično ekskurzijo ob upoštevanju naravnih in družbenih danosti, • izbere in organizira prevoz v izbrani del Slovenije, • izdelava itinerarij poti (načrtovanje postankov, premorov, transferjev, prehrane ...), • načrtuje postanke ogleda, • predstavi izbrane postanke, • predstavi in argumentira svoje predloge, • pripravi se na vodenje po izbranem delu, • izvede vodenje po izbranem delu skladno z znanjem in sposobnostmi, • našteje in upošteva pravila za vedenja vodnikov, • razloži pomen urejenega bivalnega okolja za turizem; • prepozna pravilno in nepravilno vedenje ljudi v odnosu do gostov, • našteje in utemelji pravila gostoljubja in jih uporablja v šoli in zunaj nje, • upošteva pravila lepega vedenja v vsakdanjem življenju, • se kulturno obnaša pri mizi, • razloži, kako razumeti geslo »Turizem smo ljudje«, • v skupini sodeluje in se dogovarja z ostalimi člani, • izrazi mnenje ob končani dejavnosti – izpostavi pozitivne in negativne plati. 	<ul style="list-style-type: none"> • zbiranje podatkov in drugega gradiva o turističnih destinacijah po Sloveniji (pisni, spletni, ustni viri), • podajanje idej za načrtovanje poti, • načrtovanje poti ob uporabi zemljevidov, • iskanje možnosti za prevoz, načrtovanje prevoza, • usklajevanje idej, predlogov, • predstavitev izbrane destinacije, • izbira najboljšega predloga, • razdelitev nalog v skupini, • priprava in izvedba svojega dela naloge na ekskurziji, • aktivno sodelovanje pri izvedbi ekskurzije, • evalvacija ob koncu aktivnosti.

Slika 2: Operativni cilji in dejavnosti, ki jih zasledujemo z aktivnostjo projektnega učnega dela.

V šolskem letu 2022/23 smo aktivnost izvedli z eno skupino osmošolcev (11 učencev). Trajala je 16 pedagoških ur, pri čemer je bilo 8 ur namenjenih pripravi v razredu, 7 ur izvedbi na terenu ter 1 ura evalvaciji. Ob tem je potrebno poudariti, da učence že pred tem z ostalimi dejavnostmi pri predmetu (npr. poznavanje osnovne turistične terminologije, praktično delo na primeru domačega kraja) pripravljamo na to delo.

3.1 Načrtovanje in izbor destinacije

Pri načrtovanju projektnega učnega dela vključimo učence. Učitelj učencem predstavi končni cilj in jih vključi v načrtovanje. Učence seznanimo s potekom aktivnosti, ki bo potekala v šestih korakih: izbor potencialni destinacij ter njihova predstavitev, izbira ene (najboljše) destinacije, delitev nalog za nadaljnje skupinsko delo, podroben načrt z vsebinsko pripravo ekskurzije, izvedba ekskurzije, evalvacija izvedbe.

Slika 3: Koraki načrtovanja aktivnosti Turistična ekskurzija v izbrani del Slovenije.

Učenci v dveh šolskih urah v manjših skupinah (tri–štiri učenci) s pomočjo pisnih in spletnih virov raziščejo turistično ponudbo slovenskih pokrajin ter pripravijo svoj predlog enodnevne turistične ekskurzije po Sloveniji. Ob tem upoštevajo osnovne značilnosti turističnih krajev – da so to kraji, ki imajo naravno ali kulturno zanimivost, dobre prometne povezave, gostinske, trgovske, komunalne in druge objekte ter organizirane tiste dejavnosti, ki zadovoljujejo potrebe turistov (Detela, 2007). Načrtovana ekskurzija mora vsebovati transport z javnim prevozom ter en ogled naravne in en ogled kulturne znamenitosti. Za to fazo je dovolj, da okvirno načrtujejo časovni potek ekskurzije, pri čemer je že pomembno, da predvidijo možnosti prevoza tja in nazaj – npr. vrsta javnega prevoza.

Tretjo šolsko uro skupine predstavijo okvirne itinerarije svojih izbranih destinaciji. Učenci z glasovanjem izberejo »zmagovalno« ekskurzijo.

Slika 4: Zbiranje idej in informacij s pomočjo spletnih virov za načrtovano ekskurzijo. Avtorica: Kristina Šturm.

Slika 5: »Zmagovalna« skupina je načrtovala ekskurzijo v Celje. Avtorica: Kristina Šturm.

3.2 Načrtovanje izbrane ekskurzije

Ko je izbrana ekskurzija potrjena, sledi njeno načrtovanje. Aktivnost poteka štiri šolske ure. V tem koraku vsi učenci sestavljajo isto skupino, zato si morajo delo primerno razdeliti. Določiti je potrebno vodjo ter ostale zadolžitve.

Vodja usmerja delo in skupaj z ostalimi člani skupine določi področja, ki jih bodo učenci pripravili oz. poskrbeli za njihovo organizacijo. Zadolžitve in teme se vsako leto nekoliko razlikujejo, odvisno od izbrane destinacije in števila učencev. Naloge običajno razdelimo na organizacijske in vsebinske. Med organizacijske sodijo vodja (pripravi tudi obvestilo za starše), organizator prevoza in organizator prehrane, med vsebinske pa glede na teme, ki jih določijo in jih bodo na terenu izvedli kot turistični vodniki. Pomemben izdelek tega dela projekta je obvestilo za starše, ki ga skupaj s člani skupine pripravi vodja ekskurzije.

Ta faza je za učence najzahtevnejša, saj se večina prvič sooča s celotno organizacijo. To je tudi korak, v katerem se učenci v razredu največ naučijo, tako na vsebinskem področju kot pri razvijanju sodelovalnih in drugih veščin, predvsem pa dobijo občutek odgovornosti in vrednosti svojega dela naloge.

3.3 Izvedba in evalvacija

Učenci so ekskurzijo samostojno izvedli, učitelj je bil zgolj spremljevalec. Drug drugemu so bili turistična stranka, za katero so izvajali turistično storitev vodenja. Vodja ekskurzije je skrbel za nemoten potek, sledenje časovnici ter je določal učence, kdaj in kje so bili na vrsti s svojimi predstavitvami.

Učenci so za celodnevno ekskurzijo izbrali Celje, kamor smo se odpravili z vlakom. Ekskurzija je bila izvedena v soboto, 11. 3. 2023. Izvedbi smo namenili osem pedagoških ur, pri čemer smo eno uro porabili za evalvacijo, ki smo jo izvedli na dan ekskurzije, ko so bili vtisi še sveži. Po koncu ekskurzije je eden od učencev napisal poročilo za spletno stran šole.

EKSKURZIJA V CELJE			
v organizaciji učencev IP TVZ 2022/23			
sobota, 11. 3. 2023			
		Referati/zadolžitve	opombe
7.50	Zbor pred spomenikom Rudolfa Maistra	<i>Seznam učencev in časovnica ves dan: Zoja in Voranc</i>	
8.15	Odhod vlaka ŽP	<i>Jure – naravnogeo. znač. Jaša – družbenogeo. znač.</i>	
9.20	Prihod v Celje		
9.30–11.00	Sprehod ob Savinji in po mestu <i>malica (iz nahrbtnika)</i>	<i>Nejc – Savinja Anej – srednje šole Pika – mesto</i>	
11.00	Tropska hiša	<i>Maks – predstavitev znamenitosti in zanimivosti iz Tropske hiše</i>	
12.30	<i>kosilo (v piceriji)</i>	<i>Isaac – organizacija</i>	
13.45	peš na Stari grad, ogled	<i>Jan – zgodovina Celja Svit – Celjski grofje in grad</i>	
15.20	peš z gradu		
16.29	Odhod vlaka ŽP Celje		
18.00	Prihod ŽP Ljubljana		

Slika 6: Časovnica in razdelitev nalog na ekskurziji v Celje.

Slika 7: Ko je potrebno teorijo uporabiti v praksi – le od kod odpelje naš vlak? Avtorica: Kristina Šturm.

4. REZULTATI

Prvi korak pri načrtovanju – izbor destinacij – se je do sedaj izkazal za najzahtevnejše delo. To je namreč tisti del, ko je potrebno misli usmeriti in se odločiti. Učenci, ki so slabše splošno razgledani in imajo manj tovrstnega znanja, potrebujejo več spodbude, tudi usmerjanja s strani učitelja, saj se sami, čeprav znotraj skupine, pogosto ne znajdejo najbolje. V tej fazi je pomembno, da učencem ponudimo ne zgolj spletne vire, saj po njih iščejo preveč usmerjeno, temveč tudi drugo literaturo, od knjig do turističnih prospektov, kar jim odpira druge vizualne možnosti, na katere sami morebiti ne bi pomislili. Obvezni pripomoček pri načrtovanju prvega koraka je zemljevid Slovenije, še posebej pri načrtovanju transporta. Tako se npr. urijo tudi v natančnejšem branju zemljevida, ko iščejo dele Slovenije, v katere je mogoče priti z vlakom.

V vseh letih, kar izvajamo predstavljeno dejavnost, o zmagovalni ekskurziji v prvi fazi ni odločalo zgolj glasovanje, temveč se je med učenci razvila razprava s prednosti in slabostmi, zakaj se odpraviti v nek del Slovenije. Na ta način učenci krepijo svoje zmožnosti argumentiranja in tudi širijo znanje.

Čeprav se učenci med sabo dobro poznajo, jim je še vedno nekoliko neprijetno ob govornem nastopanju. Z argumentiranim nastopom svoje ekskurzije prebijejo ta led znotraj skupine izbirnega predmeta, ki je sestavljena iz učencev mešanih oddelkov znotraj iste generacije. Ta faza se je izkazala za zelo pomembno za nadaljnje delo, saj imajo nato ob samem vodenju na ekskurziji manj zadržkov.

V koraku, ko si učenci razdeljujejo naloge za izbrano ekskurzijo, se pokaže za največji izziv prav iskanje zadolžitve. Ob tem se soočajo s konkretno izkušnjo, kaj vse stoji za organizacijo takega dne. To je tudi priložnost za razgovor z učenci, npr. kakšno delo opravljajo turistični delavci v turističnih agencijah ali s čim se soočajo turistični vodniki. Učenci povedo, da je lažje pripraviti predstavitev neke teme kot pa skrbeti za organizacijo in usklajevanje, čeprav je slednje na prvi pogled, ko opazujejo učitelje, enostavnejše. V fazi načrtovanja in priprave ekskurzije se skupina najbolj poveže, saj učenci krepijo sodelovalne veščine, se drug drugemu prilagajajo, usklajujejo mnenja in uvidijo pomen vsakega posameznika za uspešno izpeljavo projekta.

V fazi izvedbe ekskurzije se je pokazalo, da imajo učenci v razredu občutek, da so na ekskurzijo dobro pripravljeni. Ko pridejo na teren, pa vidijo, da jim manjka izkušenj, saj npr. ne vedo, v katero smer je potrebno iti, kje najti vhod v neko znamenitost ipd. Tudi ob uporabi navigacijskih naprav se le delno

znajdejo. Ob učiteljevem usmerjanju te veščine hitro pridobivajo in so ob koncu dneva precej bolj suvereni. Nekaj težav so imeli učenci pri komunikaciji z zaposlenimi v kulturnih ustanovah pri nakupu vstopnic, saj jih zaposleni niso jemali resno. Podobno je bilo v restavraciji, zato je bilo tu potrebno posredovanje učitelja. Učenci so se na svoj del skrbno pripravili in ga tudi z veliko mero odgovornosti izvedli.

V evalvaciji so povedali, da jim je bilo tako delo zelo všeč, ker:

- so sami izbrali destinacijo,
- so sami izbrali nalogo, ki jo bodo pripravili,
- je delo potekalo sproščeno in so lahko klepetali,
- so za pripravo lahko uporabljali tablice in telefone,
- so se zabavali,
- so se sproti marsikaj naučili,
- so se potepali naokoli,
- so skupaj preživeli zanimiv dan.

Kot zahtevno so izpostavili predvsem znajti se na terenu, kjer še niso nikoli bili, saj samo z zemljevidi in satelitskimi posnetki ni tako enostavno. Ni jim bilo všeč, da odrasli pri nakupu vstopnic do njih niso pristopili z enako mero resnosti kot do učiteljice ter da so imeli občutek neenakosti v primerjavi z ostalimi gosti v restavraciji, kjer smo imeli kosilo. To je bila tudi priložnost za razgovor o sloganu »Turizem smo ljudje«, saj k dobri turistični ponudbi in pozitivnemu vtisu neke destinaciji prispeva prav vsak posameznik. To so učenci lahko izkusili na lastni koži. Kot slabost so izpostavili tudi zgodnji jutranji odhod, čeprav so se ob koncu dneva strinjali, da je to nujno, če želiš dan izkoristiti.

V prihodnje bi si želeli, da bi se vsaj na železniško postajo v Ljubljani odpravili že prej in da bi bolj premislili pri izbiri restavracije. Določiti bi morali tudi fotografa.

5. ZAKLJUČEK

Ocenjujemo, da je projektno učno delo Turistična ekskurzija v izbrani del Slovenije primerna oblika dela za doseganje tako ciljev izbirnega predmeta turistična vzgoja kot širših splošnih ciljev drugih predmetov v osnovni šoli. Menimo, da na ta način učenci pridobijo precej več znanja in veščin, ki jih še kako potrebujejo v življenju, kot jih je mogoče doseči s klasičnimi oblikami pouka. Tak način pouka zahteva dobro pripravljenost učitelja, njegovo sposobnost vodenja in usmerjanja skupine ter motiviranja učencev za tako obliko dela. Učenci so pri delu aktivni, ker je način dela bolj sproščen tudi zaradi manjše skupine, raje in bolj motivirano sodelujejo, kar ima za učinek boljše rezultate.

Omejevalna dejavnika za tako delo pri obveznih predmetih sta število učencev in časovne omejitve, zato se nam zdi pomembno, da lahko tak način pouka izvajamo v manjših skupinah z učenci, ki jih neko predmetno področje bolj zanima.

Dejavnost ponuja še nekaj možnosti dopolnitve. Nekoliko več je potrebno delati na komunikaciji učencev do kulturnih in drugih delavcev, s katerimi na ekskurziji stopamo v stik. To je sicer najbolj učinkovito s konkretnimi izkušnjami, zato je smiselno razmisliti o podobnih krajših dejavnostih že med drugimi urami. V primeru, da bi še nekoliko več ur namenili pripravi, bi lahko dejavnost podkrepili še s promocijskim letakom ali spotom za izbrano destinacijo. Ob bolj poglobljenem raziskovanju destinacije bi lahko oblikovali tudi turistični slogan.

Menimo, da je tovrstno projektno učno delo za učence zelo motivacijsko in pozitivno vpliva na njihov intelektualni kot socialni razvoj. Veščine organiziranja in vodenja ekskurzije v neznani turistični kraj v Sloveniji osnovnošolcem ponujajo številne dragocene izkušnje, ki jih pri klasičnem pouku težko pridobijo.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Učni načrt za izbirni predmet (2004). Turistična vzgoja. Ljubljana. Pridobljeno: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/izbirni/1-letni/Turisticna_vzgoja_izbirni.pdf (25. 2. 2023).
2. Projektno učno delo III »od ideje do izdelka«, BL idejni projekti ob tehniških dnevih. Pridobljeno: <http://www.zptu.si/data/b8pud.pdf> (10. 3. 2023).
3. Penec, E. (2016): Projektni teden vseživljenjskega učenja za trajnostni razvoj v osnovni šoli. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo. Diplomsko delo. Pridobljeno: <https://core.ac.uk/download/pdf/67604627.pdf> (10. 3. 2023).
4. Gačner, D. (2011): Uporaba projektne učnega dela v osnovni šoli. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport. Diplomsko delo. Pridobljeno: <https://www.fsp.uni-lj.si/cobiss/diplome/Diploma22058740GacnerDominika.pdf> (10. 3. 2023).
5. Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2014. Spletna izdaja. Pridobljeno: <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=133&View=1&Query=projekt> (25. 3. 2023).
6. Detela, M. (2007): Abeceda turizma. Turistična zveza Slovenije, Ljubljana.

**ZAVAROVANO OBMOČJE KOT UČNI POLIGON ZA SPOZNAVANJE
TRAJNOSTNIH OBLIK TURIZMA**
PROTECTED AREA AS A TRAINING GROUND FOR LEARNING ABOUT
SUSTAINABLE FORMS OF TOURISM

Barbara Ploštajner

Javni zavod Kozjanski park

barbara.plostajner@kp.gov.si

POVZETEK

Zavarovano območje kot promotor trajnostnega turizma izvaja tematsko interpretacijo zavarovanega območja za šolajočo mladino, ki poteka v različnih oblikah (dnevi dejavnosti, projektni dnevi, tematske delavnice). Različne oblike tematske interpretacije so vsebinsko usmerjene v spoznavanje naravnogeografskih in družbenogeografskih značilnosti zavarovanega območja, ki so osnova za izvajanje turističnih dejavnosti. Ohranjena narava (habitati, rastlinske in živalske vrste, naravne vrednote) in kulturna dediščina (snovna in nesnovna) predstavljata temelj in priložnost za razvoj trajnostnega turizma. Specifike zavarovanega območja šolajoča mladina spoznava na terenu, in situ. Upravljaavec zavarovanega območja zagotavlja urejeno interpretacijsko infrastrukturo - informacijski centri in točke, urejena opazovališča, tematske poti, ki v največji možni meri zajema poglobitve vsebine zavarovanega območja. Zato je zelo pomembno pravilno umeščanje parkovne infrastrukture, ki je orodje, s katerim upravljaavec usmerja obiskovalce zavarovanega območja - na takšen način najbolj občutljive lokacije ostanejo neogrožene s strani obiskovalcev. Zavarovano območje Kozjanskega regijskega parka je tudi biosferno območje v okviru UNESCO programa MAB – Man and Biosphere. Program spodbuja izobraževanje, raziskovanje, trajnostni turizem in že samo ime UNESCO je tisto, ki privablja obiskovalce. Zavarovana območja in biosferna območja so tista, kjer se izvajajo trajnostne oblike turizma - pohodništvo, kolesarjenje, opazovanje, doživljanje miru in tišine. Učencem želimo predstaviti tovrstne oblike turizma, ki bodo v prihodnje v porastu in so trenutno učencem manj poznane.

Namen upravljavca zavarovanega območja je predstaviti priložnosti oz. možnosti za bodoča delovna mesta na področju turizma in hkrati, kako je lahko ohranjena narava in kulturna krajina prednost za trajnostni razvoj območja.

Ključne besede: zavarovano območje, Unesco biosferno območje, tematska interpretacija naravne in kulturne dediščine, trajnostni turizem.

ABSTRACT

As a promoter of sustainable tourism, the protected area provides thematic interpretation of the protected area for schoolchildren in various forms (activity days, project days, thematic workshops). The various forms of thematic interpretation are focused on learning about the natural-geographical and socio-geographical features of the protected area, which are the basis for the implementation of tourism activities. Conserved nature (habitats, flora and fauna, natural values) and cultural heritage (tangible and intangible) constitute the basis and opportunity for the development of sustainable tourism. The young people learn about the specificities of the protected area on the ground, in situ. The protected area manager provides a well-organised interpretation infrastructure - information

centres and points, observation points, thematic trails, covering the main contents of the protected area as far as possible. It is therefore very important that the park's infrastructure is properly positioned as a tool for the manager to guide visitors to the protected area - in this way, the most sensitive sites remain unthreatened by visitors. The protected area of the Kozjanska Regional Park is also a biosphere site under the UNESCO Man and Biosphere Programme (MAB). The programme promotes education, research, sustainable tourism and it is the UNESCO name itself that attracts visitors. Protected areas and biosphere reserves are where sustainable forms of tourism are practised - hiking, cycling, observing, experiencing peace and tranquillity. We want to introduce pupils to these forms of tourism, which will be on the rise in the future and are currently less familiar to pupils.

The aim of the protected area manager is to present the opportunities for future jobs in tourism and how the preserved nature and cultural landscape can be an asset for the sustainable development of the area.

Keywords: protected area, sustainable tourism, thematic interpretation of natural and cultural heritage.

1. UVOD

Prispevek naslavlja vlogo upravljavca zavarovanega območja Kozjanski regijski park, ki je hkrati upravljavec Unesco Biosfernega območja Kozjansko in Obsotelje, pri razvijanju idej, pristopov in udejanjanju tematske interpretacije zavarovanega območja, katerega najpomembnejši del so izobraževalne aktivnosti za šolajočo mladino.

Tematska interpretacija v različnih oblikah za različne tipe obiskovalcev ter vzpostavljanje parkovne infrastrukture, namenjene obisku, so osnova za trajnostne oblike turizma, ki postaja vedno bolj pomembna gospodarska dejavnost v zavarovanem in biosfernem območju. Povečevanje privlačnosti zavarovanih območij za obisk postaja vedno pomembnejša priložnost za razvoj trajnostnega turizma.

Ena od osnovnih nalog upravljavca zavarovanega območja je, da skrbi za predstavljanje zavarovanega območja, vodi obiskovalce in zagotavlja dostop do informacij o zavarovanem območju. Upravljavec zavarovanega območja regijskega parka je hkrati upravljavec biosfernega območja, kar zagotavlja kontinuiteto in kvaliteto upravljanja in zasledovanje namena in ciljev tako zavarovanih kot biosfernih območij. Predvsem biosferna območja so koncept in sredstvo za uresničevanje trajnostnega ravnovesja med pogosto nasprotujočimi si cilji ohranjanja biotske pestrosti ter spodbujanje razvoja človeških virov z ohranjanjem kulturnih vrednot (3, Scoullous, 2013, 67).

Interdisciplinarna struktura zaposlenih (geolog, geograf, biolog, krajinski arhitekt, zgodovinar, agronom, ekonomist, organizator turizma) pri upravljavcu zagotavlja poznavanje, raziskovanje in izobraževanje širokega nabora vsebinskih tem.

V zavarovanem območju in biosfernem območju Kozjansko in Obsotelje smo zgolj učenje o naravi nadgradili z interpretacijo zavarovanega območja, ki je osnova za izobraževanje za trajnostni razvoj. Namen interpretacije v zavarovanih območjih je prevajanje naravoslovnih in naravovarstvenih pojmov v poljudno obliko, ki jo razumejo prebivalci, obiskovalci, ljubitelji narave, šolarji. Interpretacija mora nuditi jasne in natančne razlage pojmov in procesov, ki pa so poenostavljeni do oblike, sprejemljive povprečnemu obiskovalcu. Razlage ne morejo obsegati zgolj posredovanja definicij, ampak izhajajo iz konkretnega primera na terenu ali izkušnje, v kolikor je možno so posredovane v obliki zgodbe. Pomemben namen interpretacije je vplivati na čustveno plat obiskovalca s ciljem vzbuditi občutke,

naklonjene varovanju okolja in ohranjanju narave, ki bodo pozitivno vplivali na ravnanje v odnosu do okolja in narave. Učinkovito namreč varujemo:

- tisto, kar poznamo in razumemo (ratio) in
- tisto, kar imamo radi in smo imeli priložnost spoznati (emotio).

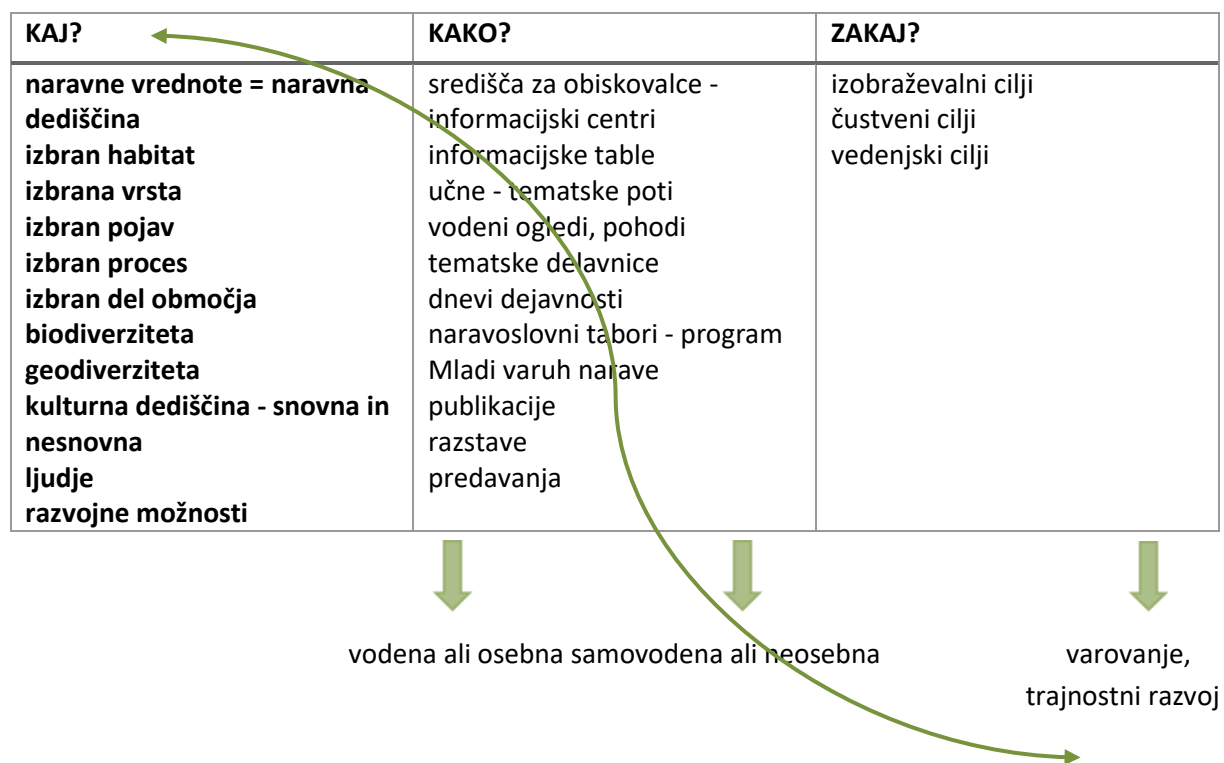
Bistvo interpretacije je vzbuditi zanimanje za določeno tematiko ter njeno razumevanje in zavedanje o njej, saj šele skozi tovrstno prizmo obiskovalec doume njene razsežnosti, kar vpliva na njegova nadaljnja razmišljanja in dejanja. Iz interpretacije prehajamo na razumevanje, iz razumevanja na spoštovanje, iz spoštovanja do varovanja (4, Tilden, 2014, 29).

2. TEMATSKA INTERPRETACIJA ZAVAROVANEGA OBMOČJA KOT OSNOVA ZA RAZVOJ TRAJNOSTNIH OBLIK TURIZMA

Temeljna naloga in cilj upravljanja zavarovanega območja je ohranjanje narave in zagotavljanje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov. Obiskovanje zavarovanega območja mora biti podrejeno temeljnemu cilju. Velik del obiskovanja zavarovanega območja predstavlja izvajanje tematske interpretacije zavarovanega območja, v večji meri namenjene šolajoči mladini v različnih oblikah v skladu z izbranimi temami in na izbranih lokacijah.

2.1 Možnosti interpretacije v zavarovanih in biosfernih območjih

Zavarovana in biosferna območja ponujajo številne možnosti interpretacije različnih vsebin, ki lahko služijo kot dopolnitev ali celo izhodišče v izobraževalnem procesu in predstavljajo ponudbo za obiskovalce. Možnosti interpretacije zagotavljajo visoka stopnja geodiverzitete, visoka stopnja biodiverzitete, ohranjeni habitati in ekosistemi, veliko število kulturnih spomenikov in kulturne dediščine, ohranjena tradicionalna kulturna krajina ter nesnovna kulturna dediščina.

Izbrane pojave, procese, dele narave v zavarovanem in biosfernem območju namenimo za obisk, izobraževanje, interpretacijo. Praviloma so izbrane lokacije opremljene z infrastrukturo za obisk v obliki tematskih poti, vsebinskih tabel, oznak, urejenih opazovališč. Te lokacije so namenjene vodeni ali osebni in samovodeni ali neosebni interpretaciji. Izbrani deli zavarovanega ali biosfernega območja, ki niso urejeni z infrastrukturo za obisk, so lahko prav tako namenjeni obisku, izobraževanju, interpretaciji, vendar gre v teh območjih izključno za vodeno ali osebno interpretacijo. Tovrstna območja se nahajajo v naravovarstveno občutljivejših predelih in so namenjena izbranim ciljnim skupinam.

Vodena in samovodena interpretacija poteka v različnih oblikah - v središčih za obiskovalce, ob informacijsko-interpretacijskih tablah, na učno-tematskih poteh, preko publikacij in aplikacij. Cilji interpretacijsko-izobraževalno-osveščevalnih aktivnosti so:

- izobraževalni: povečati znanje o pojavih in procesih v naravi,
- čustveni: vplivati na pozitiven odnos do okolja in narave, vzbuditi pozitivna čustva do posameznih vrst rastlin in živali in
- vedenjski: vplivati na pozitivno ravnanje v odnosu do narave in okolja.

Temeljni namen je prispevati k implementaciji varovanja, ohranjanja narave in trajnostnega razvoja.

2.2 Oblike izobraževalnih dejavnosti v okviru tematske interpretacije

Zavarovano območje regijskega parka, status biosfernega območja, Unesco program MAB in ustrezna kadrovska struktura upravljavca predstavljajo pomembno dopolnitev in podporo formalnemu izobraževanju na regionalnem nivoju za osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje ter širše za višješolsko in visokošolsko izobraževanje. Težnja je, da zavarovano in biosferno območje postane in ostane živi laboratorij za naravoslovne in družbene znanosti, kar predstavlja doprinos k poznavanju in raziskovanju območja ter širjenju znanja o pomenu ohranjanja narave. Izobraževalne dejavnosti se izvajajo in situ in na konkretnih primerih. Poudarek je na vsakokratni edinstvenosti narave. Sledimo načelu Enosa Millsa: „ne glede na to, kolikokrat kdo hodi po isti poti, lahko vselej doživi nekaj novega, saj se narava nenehno spreminja“ (6, Smrekar, 2014).

Javni zavod Kozjanski park je skozi leta razvil naslednje izobraževalne programe za šolajočo mladino:

- dnevi dejavnosti z naslednjimi temami: biodiverziteteta in zavarovana območja, travnik, gozd, visokodebelni travniški sadovnjak, pomen opravevalcev in izdelava bivališč, spoznajmo bobra, Gruska jama - kraški pojav, reka Bistrica - naravna vrednota, spoznavanje kamnin, fosilov, mineralov, spoznavanje dvoživk, grad Podsreda, grajski dan;
- tematske delavnice na teme metulji, netopirji, hrošči, ptice, dvoživke, drevesne naravne vrednote, rastlinska čistilna naprava, arhitektura, božične in velikonočne ustvarjalnice;
- tematsko vodeni ogledi potekajo na izbrani lokaciji in so prilagojeni glede na ciljno skupino (npr. nadarjeni učenci, učenci s posebnimi potrebami, skupine učencev v okviru interesnih dejavnosti, ...);
- projektni dnevi potekajo po dogovoru za srednješolske programe;
- program Mladi varuh narave poteka v obliki 5-dnevnih naravoslovnih taborov v poletnem času.

2.3 Primeri izvajanja tematske interpretacije

Naravne vrednote, ki smo jih vključili v interpretacijske programe, so gnezdišče ptice čebelar, zatrepna dolina Gruska in reka Bistrica.

Naravna vrednota - gnezdišče kolonije ptic vrste čebelar (*Merops apiaster*) je opuščeni peskokop kremenčevega peska Župjek, ki je postal habitat najštevilčnejše kontinuirane kolonije čebelarjev v Sloveniji. Lokacija je opremljena z opazovalnico, informativnimi tablamami in zakloniščem za namen fotografiranja. Namen je spoznavanje geološke podlage, vrste in habitata, metod opazovanja, pojma naravna vrednota. Gnezdišče v opuščeni peskokopu je lep primer kako lahko degradirano okolje ob primernem upravljanju postane pomembna točka obiska, ki ima tudi izobraževalni pomen.

Slika 1: Mladi varuhi narave na naravoslovnem taboru pri opazovanju čebelarja. Avtorica: Barbara Ploštajner.

Zatrejna dolina Gruska je najstarejši in največji naravni spomenik v zavarovanem območju Kozjanskega regijskega parka. Markantna dolina z dvema jamskima rovoma, slapom, izvirov potoka, požiralnikom nad zatrepom ter površinskim in podzemeljskim tokom je lep primer osamelega krasa - na mikrolokaciji je možno predstaviti sistem kraških pojavov. V povezavi z naravnim pojavom je nastala pomembna nesnovna kulturna dediščina - zgodbe in legende. Naravni spomenik z urejeno potjo in nesnovno kulturno dediščino je v svojo ponudbo vključil vinogradnik v neposredni bližini, ki se ukvarja tudi s turistično dejavnostjo. Gre za primer, kjer upravljavec zavarovanega območja vzpostavi osnovno ponudbo za obiskovanje, ki jo s pridom nadgradi lokalni ponudnik, kateremu dodatno obogati ponudbo.

Slika 2: Zatrej, izvir, slap Gruska. Avtorica: Barbara Ploštajner.

Reka Bistrica je sredogorska reka, ki teče skozi celo zavarovano območje. Učenci lahko naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti reke in pokrajine ob njej spoznajo na kratkem, 32 km dolgem toku, od izvira do izliva. Spoznajo značilnosti povirnega dela in zgornjega toka, srednjega in spodnjega toka, pojav erozije, transporta, akumulacije, meander, pomen obrežnega pasu, rastlinske in živalske vrste v in ob reki ter družbenogeografske značilnosti. Ob reki se je nekoč odvijala živahna mlinarska dejavnost, ki je povečini zamrla. Eden od mlinov nadaljuje tradicijo mletja žita. Lastnik mlina je danes pomemben turistični ponudnik z ekološko kmetijo, ekološkimi pridelki in izdelki ter ponudbo prikaza mletja.

Slika 3: Devetošolci pri izvajanju meritev ob reki Bistrici. Avtorica: Barbara Ploštajner.

Kozjanski regijski park upravlja z naslednjimi naravovarstveno pomembnimi habitati - gozdovi, suhi travniki, visokodebelni travniški sadovnjaki. Zadnja dva sta antropogeno pogojena, skozi stoletja jih je ustvaril človek s trajnostnim sonaravnim kmetovanjem. Prestavitev habitata gozd poteka na Grajski poti od trga do gradu Podsreda.

Slika 4: Spoznavanje habitata gozd na Grajski poti od trga do gradu Podsreda. Avtorica: Barbara Ploštajner.

Suhi travniki v hribovskih predelih zavarovanega in biosfernega območja predstavljajo pravo zakladnico biotske pestrosti. Bogastvo vrst suhega travnika predstavljamo na naravoslovni poti Travniki okoli vrha Vetrnik, kjer je vrstno eden najbogatejših travnikov s številnimi kukavičevkami.

Slika 5: Po suhem travniku se premikamo previdno, da ne poškodujemo rastlin. Avtorica: Barbara Ploštajner.

Spoznavanje in doživetje visokodebelnega travniškega sadovnjaka kot izjemno pomembnega življenjskega prostora za ptice poteka v kolekcijskem sadovnjaku Javnega zavoda Kozjanski park.

Slika 6: Bivališča za divje opraševalce v sadovnjaku. Avtorica: Barbara Ploštajner.

Na Geološki učni poti učenci spoznavajo kamnine, minerale in fosile in si naredijo svojo zbirko kamnin.

Slika 7: Rastlinski fosili. Avtorica: Barbara Ploštajner.

3. REZULTATI

Tematska interpretacija s poudarkom na izobraževalnih dejavnostih ponuja znanje o pojavih, procesih in posebnostih zavarovanega in biosfernega območja. Z učenjem na terenu, konkretnimi prikazi interpretator prikaže konkretne možnosti in priložnosti za razvoj trajnostnega turizma v zavarovanih območjih. Osnove za razvoj trajnostnega turizma predstavljajo ohranjena narava, infrastruktura namenjena obiskovanju, publikacije, osebno podajanje informacij na vstopnih točkah v zavarovano območje, promocijske aktivnosti na spletu in socialnih omrežjih. Oblike trajnostnega turizma, ki postajajo vedno bolj privlačne so kolesarjenje, pohodništvo, fotografiranje, opazovanje, učenje o naravi v naravi, doživljanje kulturne dediščine, zgodb in tradicionalnih znanj, doživljanje miru. Z razvojem trajnostnih oblik turizma raste število lokalnih ponudnikov. Namen je, da predvsem mladim ponudimo možnosti za vzpostavitev ponudbe na kmetijah ali v povezavi z obrtmi in tradicionalnimi znanji. Zavarovano območje poleg varstvenih podpira tudi trajnostno naravnane razvojne cilje. Ohranjenost in edinstvenost narave vedno bolj postaja razvojna priložnost in prednost.

5. ZAKLJUČEK

Skozi tematsko interpretacijo zavarovanega in biosfernega območja, ki predstavlja osnovo za izobraževanje s ciljem varovanja narave in spodbujanjem trajnostnega razvoja upravljavec območja ponuja možnosti domačinom, obiskovalcem in šolajoči mladini za implementacijo navedenih ciljev ter predstavlja priložnosti za trajnostni razvoj, katerega pomemben del predstavlja trajnostni turizem.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Klenovšek, D., Kunst, M., Ploštajner, B. in Oršanič, H. T. (2013): Biosferno območje Kozjansko in Obsotelje, Kozjansko and Obsotelje biosphere reserve. Podsreda: Kozjanski park.
2. Pavčnik, S. (2021): Biosferna območja – priložnost ali obveza upravljavca, diplomsko delo, Višja strokovna šola Maribor, Varstvo okolja in komunala.
3. Scoullos, M. et al. (2013): Education for Sustainable Development in Biosphere Reserves and other Designated Areas A Resource Book for Educators in South-Eastern Europe and the Mediterranean, Published in 2013 by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
4. Tilden, F. (2007): Interpreting our heritage; edited by R. Bruce Craig ; 4th ed., expanded and updated, © 2007 The University of North Carolina Press.
5. Torkar, G. (2014): O ekološki pismenosti, trajnosti in pomenu aktivnih (transformativnih) metod učenja in poučevanja. V: [na spletu]. P. 153–161. Pridobljeno s: http://www.pef.uni-lj.si/fileadmin/Datoteke/Posvet/Posvet-PeF_strokovna-monografija.pdf (27. 2. 2023).
6. Smrekar, A. et al. (2014): Interpretacija okolja na primeru Ljubljanskega barja. Georitem. Pridobljeno: https://www.academia.edu/57319014/Interpretacija_okolja_na_primeru_Ljubljanskega_barja (13. 4. 2023).

NARAVNI VIRI IN PRIVLAČNOST - OSNOVA KONKURENČNOSTI TURISTIČNE DESTINACIJE

THE RESOURCE BASIS OF THE COMPETITIVENESS OF THE TOURIST DESTINATION - NATURAL RESOURCES AND ATTRACTIVENESS

dr. Danijel Pavlović¹, mag. Aleksa Panić¹, dr. Tijana Radojević¹, dr. Marija Cimbaljević²

¹Singidunum University, Danijelova 32, Belgrade, Serbia

²University of Novi Sad, Faculty of Sciences, Department of Geography, Tourism and Hotel Management, Trg Dositeja Obradovića 3, 21000 Novi Sad, Serbia;

dpavlovic@singidunum.ac.rs; apanic@singidunum.ac.rs; tradojevic@singidunum.ac.rs;
marijac@dgt.uns.ac.rs

POVZETEK

Obstaja veliko kazalnikov, ki se lahko uporabljajo za oceno konkurenčnosti turističnih destinacij. Številni avtorji ter obstoječi teoretični in praktični modeli obravnavajo in izpostavljajo naravne vire kot enega ključnih indikatorjev konkurenčnosti destinacije. Da bi bila turistična destinacija resnično konkurenčna na turističnem trgu, ni dovolj vire zgolj imeti. Te vire je potrebno ovrednotiti, torej spremeniti v turistične atrakcije, ki bodo tja privabliale obiskovalce. Prispevek pojasnjuje trenutno stanje metodologije projekta TOURCOMSERBIA za stalno ocenjevanje konkurenčnosti Srbije kot turistične destinacije, s posebnim poudarkom na naravnih virih in njihovi stopnji turistične privlačnosti. Model je bil ustvarjen v štirih fazah: obsežna študija literature, pristop Delphi, pilotno testiranje ter nastavitve in ovrednotenje modela. Študija TOURCOMSERBIA je preučila široko paleto literature o konkurenčnosti turizma. Naravni viri so eden najpogostejših indikatorjev konkurenčnosti, zato je tem rezultatom v prispevku namenjen poseben poudarek. Namen študije je izpostaviti pomen vrednotenja naravnih virov v kontekstu povečevanja konkurenčnosti turistične destinacije na svetovnem turističnem trgu.

ABSTRACT

There are many indicators that may be used to assess the competitiveness of tourism destinations. Many authors and existing theoretical and practical models consider and highlight natural resources as one of the crucial indicators of destination competitiveness. However, simply having resources is not enough for a tourism destination to be truly competitive in the tourism market. These resources must be valorised, that is, transformed into tourist attractions that will attract visitors to the destination.

The paper will explain the current state of the TOURCOMSERBIA project's methodology for continuous evaluation of Serbia's competitiveness as a tourism destination, with a specific emphasis on natural resources and their degree of tourist appeal. The model was created in four stages: extensive literature study, the Delphi approach, pilot testing, and model set and validation. The TOURCOMSERBIA¹ study examined a wide range of literature about tourism competitiveness. According to this, natural

¹ Acknowledgment: This research was supported by The Science Fund of the Republic of Serbia, GRANT No. 7739076, Tourism Destination Competitiveness - Evaluation Model for Serbia -TOURCOMSERBIA

resources are one of the most prevalent indicators of competitiveness and those results will be emphasized in this paper. The purpose of this study is to highlight the importance of valorising natural resources in the context of increasing the competitiveness of a tourism destination in the worldwide tourist market.

Keywords: tourism, tourism destination competitiveness, TOURCOMSERBIA model, natural resources, destination attractiveness.

1. INTRODUCTION

In contemporary market, obtaining the appropriate competitive position is critical for a tourism destination, which mostly correlates to effective destination management. The method entails a clearly defined identification of tourism destinations to the growth of tourism to assure great visitor experiences. It involves destination management initiatives aimed at the responsible use of the destination's resources, the formulation and consistent execution of defined strategies, improving the tourism product and adding value to the visitor experience.

Tourism destination competitiveness evaluation is a continual activity that is an integral aspect of tourism destination management. A long-term strategy appears to be a continuous and longitudinal review of the destination's competitive position. The findings also provide a foundation for the focused enhancement of the tourism destination's competitiveness characteristics.

With the evolution of the competitiveness evaluation in tourism, the defining of key indicators resulted in varied approaches in models for destination competitiveness. It resulted in indicators whose use is justified in the concrete evaluation of a tourism destination's competitive position in the current tourism market. Nevertheless, not every single model can be applied to all tourism sites. Each tourism destination and its competitive set need a unique approach and model that reflects the settings and circumstances in which they compete in. World Economic Forum's (WEF T&TCI and WEF T&TDI) model (WEF, 2019; WEF 2022), Ritchie and Crouch's (Ritche and Crouch, 2006), and Dwyer and Kim's (Kim and Dwyer, 2003) models stand out as a synthesis of previous models with a certain degree of applied creativity and enhancement, known as the Integrated Model of Competitiveness.

Destination competitiveness indicators and determinants were the subjects of several other researchers' studies. There are several definitions of a country's competitiveness in the economic literature, but Scott and Lodge's (1985) is perhaps the most notable. According to their definition, competitiveness on a national scale is the capacity of a country to develop, produce, distribute, and/or provide services for goods traded internationally while realizing increasing returns on its resources (Scott & Lodge, 1985). De Keyser and Vanhove (1994) created a competitiveness model by examining the competitive position of eight Caribbean destinations and identifying five primary indicators of tourism destination competitiveness. Earlier researchers, such as Poon (1993) have defined the principles of achieving competitive advantage.

When it comes to tourism destinations' competitiveness, many authors stress the significance of the connection between a destination's natural resources and its ability to achieve competitiveness by turning those resources into tourist attractions. Go and Govers (1999) proposed destination competitiveness evaluation based on seven attributes among which, climate and living environment represent one of the main natural elements within their research. Murphy et al. (2000) considered the following eight determinants and factors influencing tourism competitiveness: Natural environment, information communications technologies infrastructure, service quality, value, accessibility, tourism investment, skill and labor, and public budget. The factor of natural resources, i.e. the natural

environment, as an indicator of competitiveness is the focus of research and other authors (Dwyer & Kim, 2003; Ejarque, 2005; Gooroochurn and Sugiyarto, 2005; Gomezelj and Mihalič, 2008; Cracolici and Nijkamp, 2009; Salinas Fernández et al., 2020). Kim (2001) proposed classifying indicators into basic, secondary, and tertiary categories in order to measure competitiveness. The natural environment, or inherited natural resources, stands out most clearly among the primary indicators in his classification. The model also divides the effects of competition into demand for travel, employment in the travel industry, the success of travel, and revenue from travel abroad.

The question of whether one particular model can be used to compare the competitiveness of all tourism destinations globally emerges. For destinations in the same or adjacent geographical area, with comparable natural and cultural resources, and tourism offerings, destination competitiveness evaluation using just one model is achievable. Since many models focus on analysing the competitiveness of particular tourism destinations, they cannot be regarded as universal models for assessing the competitiveness of tourism destinations. (Popesku and Pavlović, 2013).

Tourism is an expanding sector in Serbia's economy, however, it continues to have plenty of room to develop because the destination's market positioning needs to be enhanced. In 2019, tourism contributed 5.9% of Serbia's GDP, during the Covid-19 lockdown in 2020 it contributed 3.7%, and 3.6% in 2021 which was the first "recovery" year after the pandemic (World Travel and Tourism Council, 2022). Therefore, the aim of the current research is to emphasize the TOURCOMSERBIA model framework compatible with Serbia, as well as indicators of natural resources and attractiveness chosen through a review of the literature and an expanded methodology approach, and to show the outcomes of the conditions associated with these indicators for Serbia.

2. TOURCOMSERBIA METHODOLOGY AND NATURAL RESOURCES AND ATTRACTIVENESS INDICATOR SELECTION

The development of a TOURCOMSERBIA model is a multi-step approach. The last step of the process, comprises an in-depth literature study, the Delphi technique, pilot testing, and model set and validation. The model's goal is to assess Serbia's attractiveness as a tourism destination. In this research, we focus on factors linked to natural resources and tourism destination attractiveness. Also, just the first three steps of this process will be examined in this study.

The SCOPUS database is used to evaluate the literature devoted to natural resources, the attractiveness of a tourism destination, and competitiveness. This study aims to provide a broad examination of reference indicators, with a focus on the methodology (approaches) and models (indicators) used to assess the natural resources and attractiveness of a tourism destination.

From 2000 to March 2022, SCOPUS recognized 107 English-language articles referencing the term "indicators of natural resources in tourism." These are being evaluated thoroughly. As a result, Table 1 provides an overview of scientific research on natural resources and attractiveness indicators that were deemed significant to the competitiveness of Serbia as a tourism destination by Serbian tourism stakeholders (both external and internal). A special focus was placed on identifying a broad range of natural resource indicators for gauging Serbia's competitiveness as a tourist destination in the analyses of the Ritchie and Crouch conceptual model of destination competitiveness and Dwyer and Kim's Integrated model of destination competitiveness, as well as evaluations of other tourism competitiveness studies.

In order to get a consensus on the natural resource indicators that are most critical for assessing Serbia's tourism competitiveness, the Delphi approach is also used. Its main goal is to obtain support from industry professionals so that the right indications may be added to the survey. The Delphi method uses numerous rounds of anonymous surveys, each of which builds on the findings of the preceding round. When there is a lot of doubt or complexity or when there isn't a clear agreement, this approach tends to be used. The method is intended to lessen prejudices, reduce the effect of strong personalities, and secure that all experts have an equal chance to voice their opinions. The experts are supplied with earlier conclusions in the final round so they may make a choice.

As experts and academics are surveyed using the Delphi method, choosing the right participants is one of the key factors affecting the accuracy of the information gathered. Experts from academic societies as well as members of the public and commercial tourism business (tour operators, hotel management, NGOs, etc.) participated in the Delphi technique (professors and researchers). There were three testing rounds; the first round comprised 42 professionals, and the second and third rounds each had 35 experts. The last stage of the research involved 18 experts from the industry and a total of 17 scientific community specialists.

The indicators are chosen and then divided into three surveys: one for internal stakeholders (such as members of the local community and business professionals), one for international tourists, and one for worldwide tour operators (The TORUCOMSERBIA model Framework is presented in Figure 2).

Figure 1. The process of developing the TOURCOMSERBIA model. Source: Authors.

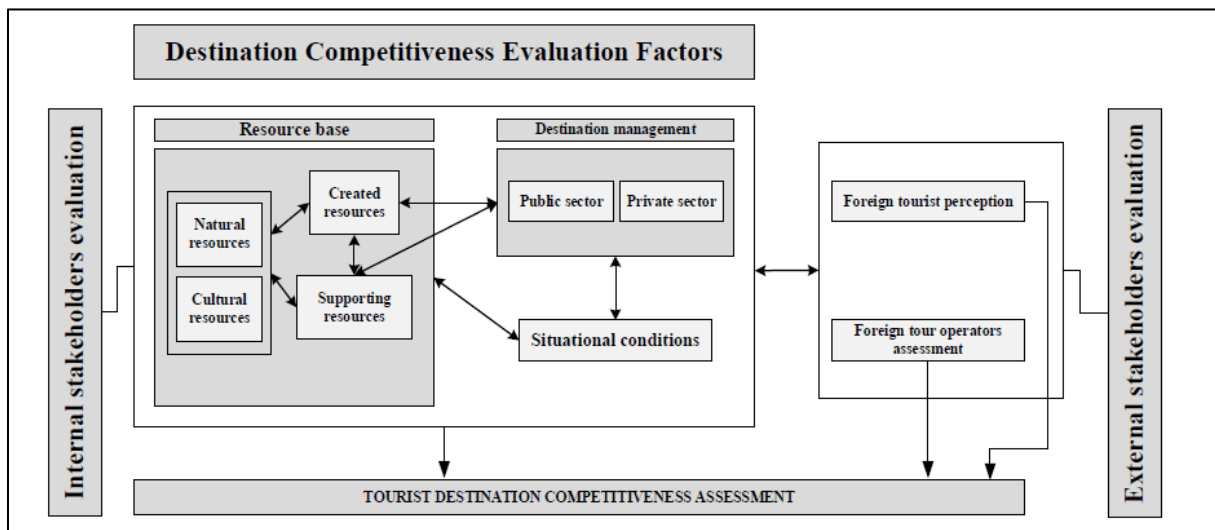

Figure 2. TOURCOMSERBIA Conceptual model Framework. Source: Authors.

In addition to other competitiveness considerations, three indicators related to natural resources and attractiveness concerns were included in each questionnaire. To prevent any errors or misunderstandings from arising during the final research stage, pilot testing was the initial step. Pilot testing was done via email and on-site accommodations in July and August 2022. On a scale of 1-1 strongly disagree to 5-1 absolutely agree, the respondents were asked to score statements on the

Republic of Serbia's current destination competitiveness. Also, the respondents had the choice to mark 0 or 6 if they "didn't have enough knowledge to answer" or if the question "wasn't correctly constructed." Figure 1 depicts the methodological procedure for creating the model.

A total of 130 respondents participated in the pilot survey, including 63 international tourists, 3 foreign tour operators, and 64 internal stakeholders.

Other than being among the most important indicators of tourism competitiveness, we identified that the matter of natural resources and attractions is frequently disregarded in tourism destinations' competitiveness research. The natural resources component measures the natural potential and resources available, as well as the expansion of outdoor tourism activities. (WEF, 2022, p.10). When analysing the competitive set, it is feasible to conclude that EU member states have more demanding environmental and natural resource regulation than Serbia (Pavlović, Panić, Stanišić, Radojević and Čerović, 2022). Consequently, the problem of high standards and effective utilization of natural attractiveness in the destination is critical for increasing Serbia's competitiveness in the tourism market. As a result, the TOURCOMSERBIA methodology will carry out the sustainability approach in assessing Serbia's competitiveness as a tourism destination, taking into consideration the competitiveness indicators referring to natural resources and attractions.

4. RESULTS

Quality and use of natural resources in tourism offer have become a much more outstanding topic in contemporary studies, and in the last couple of decades, the number of scientific works on this topic has expanded. Interviews (15%), the Panel/Delphi method (11%), and surveys and questionnaires (46% of the papers analyzed) were found to be the most frequently used methods in measuring natural resources and tourism attractiveness indicators. Other methods, such as the use of data from secondary sources or the approach based on theory, were also found to be used. The secondary data utilized includes both Eurostat and World Economic Forum tourism statistics. (Pivčević, Petrić and Mandić, 2020); Statistics from numerous institutions and statistics bureaus as well as from the national authorities (Foronda-Robles, Galindo-Pérez-de-Azpillaga and Fernández-Tabales, 2020; Lozano-Oyola, Blancas, González and Caballero, 2019); UNWTO data and others like UNEP data, EU MEANS criteria, EEA and UN data, etc. (Rosciano, Pagliuca and Quintano, 2013; Blancas, Lozano-Oyola and González, 2015; Roberts and Tribe, 2008; Fitzgerald, Flanagan, Griffin, Morrissey and Kennedy-Burke, 2012). Scientific studies analysed also focused on identifying key target groups/tourism stakeholders, including the local community (Islam, Lovelock and Coetzee, 2021; Rasoolimanesh, Ramakrishna, Hall, Esfandiar and Seyfi, 2020; Potgieter, Tshipala and Coetzee, 2019), DMOs (Font, Torres-Delgado, Crabolu, Palomo Martinez, Kantanbacher and Miller, 2021), public and private sectors in the destination (Shih and Yao, 2020; Rasoolimanesh, Ramakrishna, Hall, Esfandiar and Seyfi, 2020; Blancas, Lozano-Oyola and González, 2015; Potgieter, Tshipala and Coetzee, 2015) and tourists (Lee and Xue, 2020; Rasoolimanesh, Ramakrishna, Hall, Esfandiar and Seyfi, 2020; Potgieter, Tshipala and Coetzee, 2019) as well as experts/academy members (Vagiona and Doxopoulos, 2017; Dulyadaweesid and Sirisunhirun, 2018; Blancas, Lozano-Oyola and González, 2015).

Additionally, even if the participatory approach has been regarded as an effective tool to gauge attitudes toward sustainable development in both theory and practice, we assert that research on the competitiveness of tourism destinations has not yet given it enough consideration. (Pizzitutti, Walsh, Rindfuss, Gunter, Quiroga, Tippett and Mena, 2017). When multiple stakeholders, especially those who are impacted by a specific activity or policy (in this example, tourism), are participating in the

review process, it is being done in a truly participatory manner. (Guijt, 2022). In order to deeper comprehend the indicators and enhance the involvement of the public in decision-making on tourist regulations, this study utilizes a participatory strategy that involves interaction between scientists and other interested parties (internal and external).

Indicators	Reference (Adapted to suit the case of Serbia)	Tourism stakeholders Mean	Local Community Mean	Tourists Mean	Foreign Tour operators Mean
Sustainable indicators					
1.As a tourist destination, Serbia has unique natural resources and beauty of nature and landscape (the beauty of the natural environment and biodiversity/flora and fauna, untouched; nature, national parks, and reserves)	Lemy, Nursiana and Pramono, 2020; Krešić and Prebežac, 2011; Xu, Ao, Liu and Cai, 2021; Guizzardi and Stacchini, 2017; Wang, Hsu, and Swanson, 2012; Nguyen, 2019	4.56	4.45	4.24	4.33
2.The climate in Serbia is pleasant (climate conditions are suitable for tourism)	Cronjé and du Plessis, 2020	4.39	4.35	4.19	4.33
3.Tourism is well-developed in the protected natural areas of Serbia	Foronda-Robles, Galindo-Pérez-de-Azpillaga and Fernández-Tabales, 2020; Lozano-Oyola, Blancas, González and Caballero, 2019; Gomezelj and Mihalič, 2020; Pavić, Veljković and Bilić, 2016	3.31	3.55	3.41	3.67

Table 1. Assessment of sustainable indicators and the clarity of the item's formulation. Source: Authors.

The difference in mean scores for all items can be seen in Table 1. "Serbia has unique natural resources and beauty of nature and landscape" was evaluated higher by tourism stakeholders (M: 4.56), while the local community ranked it somewhat lower. (M: 4.45). Tourists, on the other hand, are the least likely to agree with this notion; hence they provided the lowest rating (M: 4.24), which is only marginally lower than the grade given by international tour operators (M: 4.33). The circumstances correspond to the statement "The climate in Serbia is pleasant," which received the lowest rating (M: 4.19) from tourists., While stakeholders (M: 4.39), local communities (M: 4.35), and foreign tour operators (M: 4.33) have about identical results. Significantly lower ratings were provided to the

statement "Tourism is well-developed in Serbia's protected natural areas," where, unlike the preceding claims, stakeholders gave the lowest grade (M: 3.31). Tourists (M: 3.55), the local community (M: 3.41), and international tour operators offered somewhat higher, but still lower ratings than the previous two statements, which likewise received the highest rating in this category (M: 3.67).

There are certain limitations to the research. The Delphi approach can slightly accentuate the subjectivity of the study participants, yet it is the dominating method for reaching expert acceptance. Because the findings are part of the preliminary stage of the research (pilot testing), future research will concentrate on larger numbers of participants' size and verification. TOURCOMSERBIA will conduct additional research with at least 150 internal stakeholders, 300 residents, 400 international tourists, and 50 foreign tour operators. It will also involve comparable research in countries considered to be Serbia's competitive sets.

4. DISCUSSION AND CONCLUSION

The quality and use of natural resources in tourism have become a prominent topic in contemporary studies, with an increasing number of scientific works published in the last couple of decades. The most frequently used methods for measuring natural resources and tourism attractiveness indicators include interviews, surveys, and questionnaires. Secondary data from various sources, such as Eurostat, World Economic Forum, UNWTO, UNEP, EU MEANS criteria, EEA, and UN data, are also utilized. The studies also focus on identifying key target groups, including the local community, DMOs, public and private sectors in the destination, tourists, and experts/academy members. During the indicator selection process, a number of indicators were dissected into narrower, individual measures that were found to overlap in the existing literature. However, in the TOURCOMSERBIA model, these measures are combined through statements and organized into three distinct groups. According to the results, which were obtained by reviewing the literature and incorporating suggestions gathered during the Delphi method, the three indicator groups that have been transformed into statements within the TOURCOMSERBIA model are the most commonly used for evaluating and analyzing competitiveness.

Despite the effectiveness of participatory approaches in gauging attitudes towards sustainable development, research on the competitiveness of tourism destinations has not yet given it enough consideration. Hence, there is a need for a deeper understanding of the indicators and increased involvement of the public in decision-making on tourist regulations through a participatory strategy that involves interaction between scientists and other interested parties.

5. REFERENCES

1. Blancas, F.J.; Lozano-Oyola, M.; González, M. (2015): A European Sustainable Tourism Labels proposal using a composite indicator, *Environmental Impact Assessment Review*, 54: 39-54
2. Crouch, G. I., & Ritchie, J. B. (2006). Destination competitiveness. *International handbook on the economics of tourism*, 419-433.
3. De Keyser, R; Vanhove N. (1994): The Competitive Situation of Tourism in the Caribbean Area- Methodological Approach, *Tourism Review*, vol. 49 issue 3
4. Dulyadaweessid, N.; Sirisunhirun, S. (2018): The development of sustainable tourism indicators in Thailand, *e-Review of Tourism Research*, 15: 176-191

5. Fitzgerald, J.; Flanagan, S.; Griffin, K.; Morrissey, M.; Kennedy-Burke, E. (2012): DIT-ACHIEV model for sustainable tourism management: Lessons learned from implementing a holistic model of sustainable tourism indicators, in Hyde, K.F., Ryan, C., Woodside, A.G. ed.: *Field Guide to Case Study Research in Tourism, Hospitality and Leisure*, Emerald Group Publishing Limited: Bingley, pp. 387-408
6. Font, X.; Torres-Delgado, A.; Crabolu, G., Palomo Martinez, J.; Kantanbacher, J.; Miller, G. (2021): The impact of sustainable tourism indicators on destination competitiveness: the European Tourism Indicator System, *Journal of Sustainable Tourism*, 1-24
7. Foronda-Robles, C.; Galindo-Pérez-de-Azpillaga, L.; Fernández-Tabales, A. (2020): Progress and stakes in sustainable tourism: Indicators for smart coastal destinations, *Journal of Sustainable Tourism*, 1-20
8. Go, F, Govers, R. (1999): The Asian perspective: which international conference destinations in Asia are the most competitive? ". *Journal of Convention & Exhibition Management*, vol. 1, no. 4, pp. 37-50.
9. Guijt, I. (2022): Participatory Approaches, Methodological Briefs: Impact Evaluation 5, UNICEF Office of Research, Florence. Available online: http://devinfohive.info/impact_evaluation/img/downloads/Participatory_Approaches_ENG.pdf (Accessed 18.05.2022).
10. Guizzardi, A., & Stacchini, A. (2017). Destinations strategic groups via multivariate competition-based IPA. *Tourism Management*, 58, 40-50.
11. Islam, M. S.; Lovelock, B.; Coetzee, W. J. (2021): Liberating sustainability indicators: developing and implementing a community-operated tourism sustainability indicator system in Boga Lake, Bangladesh. *Journal of Sustainable Tourism*, 1-21
12. Kim, C, Dwyer, L. (2003): Destination competitiveness and bilateral tourism flows between Australia and Korea. *Journal of Tourism Studies*, 14(2), pp. 55-67
13. Lee S.W.; Xue K. (2020): A model of destination loyalty: integrating destination image and sustainable tourism, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 25: 393-408
14. Lozano-Oyola, M.; Blancas, F. J.; González, M.; Caballero, R. (2019): Sustainable tourism tags to reward destination management, *Journal of environmental management*, 250: 109458
15. Lozano-Oyola, M.; Blancas, F. J.; González, M.; Caballero, R. (2012): Sustainable tourism indicators as planning tools in cultural destinations, *Ecological indicators*, 18: 659-675
16. Pavlović, D., Panić, A., Stanišić, N., Radojević, T., Čerović, S. (2022). Changing the World Economic Forum Ranking of Tourism & Travel Competitiveness index to Tourism & Travel Development Index: A review of Serbia's competitive position, Conference Proceedings: SITCON 2022
17. Pivčević, S.; Petrić, L.; Mandić, A. (2020): Sustainability of Tourism Development in the Mediterranean - Interregional Similarities and Differences. *Sustainability*, 12: 7641
18. Pizzitutti, F.; Walsh, S. J.; Rindfuss, R.R.; Gunter, R.; Quiroga, D.; Tippett, R.; Mena, C.F. (2017): Scenario planning for tourism management: a participatory and system dynamics model applied to the Galapagos Islands of Ecuador. *Journal of Sustainable Tourism*, 25: 1117-1137
19. Poon, A. (1993): Tourism, Technology, and Competitive Strategy. *CAB International, Wallingford*.
20. Popesku, J.; Pavlović, D. (2013). Competitiveness of Serbia as a tourist destination: Analysis of selected key indicators. *Marketing*, 44(3), 199-210.

21. Potgieter, M.; Tshipala, N.; Coetzee, W. J. (2019): Sustainable indicators for adventure tourism destinations: A case of Waterval Boven. *African Journal of Science, Technology, Innovation and Development*, 11: 589-595
22. Rasoolimanesh, S. M.; Ramakrishna, S.; Hall, C. M.; Esfandiar, K.; Seyfi, S. (2020): A systematic scoping review of sustainable tourism indicators in relation to the sustainable development goals. *Journal of Sustainable Tourism*, 1-21
23. Ritchie, J.R.B.; Crouch, G. I. (2003): *The Competitive Destination – A Sustainable Tourism Perspective*, Cambridge: CABI Publishing.
24. Roberts, S.; Tribe, J. (2008): Sustainability indicators for small tourism enterprises-An exploratory perspective. *Journal of sustainable tourism*, 16: 575-594.
25. Rosciano, M.; Pagliuca, M.; Quintano, C. (2013): "Sustainable Tourism" Indicators: a Mapping of the Italian Destinations. In Mondejar-Jimenez, J., Vargas Vargas, M., Javier Ortega Rosell, F., Perez Calderon, E., ed.: *Methods and Analysis on Tourism and Environment*, Nova Science Publishers, Inc.: New York, pp. 47-62
26. Scott, B.R., Lodge, G.C. (1985), *Competitiveness in the World Economy*. Harvard Business School Press, Boston, MA.
27. Shih, H. Y.; Yao, Y. S. (2020): Indicators of low-carbon management in the leisure industry: Research using examples in Taiwan and China. *Sustainability*, 12: 4326.
28. Vagiona, D.; Doxopoulos, G. (2017): The development of sustainable tourism indicators for the islands of the Northern Sporades region in Greece. *Fresenius Environmental Bulletin*, 26: 1301-1309
29. WEF (2019): *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019 -Travel and Tourism at a Tipping Point*. World Economic Forum, Geneva. Retrieved from https://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf (Accessed 25.11.2022).
30. WEF (2022): *Travel & Tourism Development Index 2021. Rebuilding for a Sustainable and Resilient Future*. Insight Report, May 2022. World Economic Forum, Geneva. Retrieved from https://www3.weforum.org/docs/WEF_Travel_Tourism_Development_2021.pdf (Accessed 14.12.2022).
31. World Travel & Tourism Council (WTTC). (2023): *SERBIA 2023 Annual Research: Key Highlights*. Available online: <https://wttc.org/research/economic-impact> (accessed on March, 3, 2023).
32. Xu, L.; Ao, C.; Liu, B.; Cai, Z. (2021): Exploring the Influence of Multidimensional Tourist Satisfaction on Preferences for Wetland Ecotourism: A Case Study in Zhalong National Nature Reserve, China. *Wetlands*, 41: 1-16

**DOBRE PRAKSE SODELOVANJA FAKULTETE ZA TURIZEM UNIVERZE V
MARIBORU IN DELEŽNIKOV V TURIZMU NA PRIMERU TERENSKIH VAJ NA
DESTINACIJAH BOHINJ IN KOČEVSKO**

GOOD PRACTICES OF THE COOPERATION OF THE FACULTY OF TOURISM THE
UNIVERSITY OF MARIBOR AND STAKEHOLDERS IN TOURISM IN THE CASE OF
FIELD EXERCISES IN BOHINJ AND KOČEVSKO

dr. Vita Petek in Tjaša Alegro

Fakulteta za turizem Univerza v Mariboru
vita.petek2@um.si , tjasa.alegro1@um.si

POVZETEK

Aktivno sodelovanje mladih pri razumevanju turizma je prvi pomemben korak pri poučevanju oziroma učenju turizma v razredu. Po tem, ko naredimo analizo stanja destinacije in ponudnikov, je čas za aktivno vključevanje študentov v lokalno skupnost in okolje. Teorijo je namreč potrebno preveriti v praksi. Na Fakulteti za turizem Univerze v Mariboru spodbujamo tudi praktični vidik izobraževanja, zato imamo v večini učnih načrtov poleg vaj, predavanj in seminarjev, ki so izvedeni v predavalnicah, tudi ure predvidene za teren oziroma terenske vaje, kjer teorijo spoznavamo v praksi. V prispevku sta predstavljeni dve dobri praksi oziroma dva primera izvedbe terenskih vaj - obisk Bohinja in Kočevskega. Pri obeh je bila najprej opravljena analiza stanja destinacije ter predvidenih obiskanih ponudnikov. Nato je bil za Bohinj pripravljen ocenjevalni list na osnovi usmeritev za "Edinstvena doživetja Slovenije". Priročnik je nastal po naročilu Slovenske turistične organizacije, s katerim želijo prispevati k večjemu številu kakovostnih doživetij pri nas ter k širši uveljavitvi koncepta 5-zvezdčnih doživetij. Za obisk destinacije Kočevsko pa je bil pripravljen anketni vprašalnik za potrebe kvantitativne raziskave ter protokol za namene intervjuvanja ponudnikov destinacije še za drugi, kvalitativni del raziskave destinacije Kočevsko. Tako študenti spoznavajo kako metodološka znanja uporabiti v konkretnih raziskavah na terenu. Teorija in praksa se morata povezovati in pri tem smo pedagoški delavci vez med prvo in drugo. Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti na trajnosti vidik razvoja destinacij, kateremu posvečamo veliko pozornosti, ter je bil vključen tako pri ocenjevanju doživetij v Bohinju kot pri raziskavi na Kočevskem.

Ključne besede: turizem, poučevanje turizma, turistična doživetja, destinacijski management, terenske vaje.

ABSTRACT

The active participation of young people in understanding tourism is the first important step in teaching or learning tourism in the classroom. After analysing the state of the destination and providers, it is time to involve students in the local community and environment actively. The theory needs to be verified in practice. At the Faculty of Tourism of the University of Maribor, we also encourage the practical aspect of education, so in most curricula, in addition to exercises, lectures and seminars, which are held in lecture halls, we also have hours planned for the field or field exercises, where theory is learned in practice. The paper presents two suitable methods or two examples of field exercises - a visit to Bohinj and Kočevski. In both cases, an analysis of the state of the destination and the providers

expected to be visited was first carried out. Then, an evaluation sheet was prepared for Bohinj based on the guidelines for "Unique Slovenian experiences". The handbook was created by order of the Slovenian Tourist Organization. They want to contribute to more high-quality experiences in our country and the broader implementation of 5-star experiences. For a visit to the Kočevsko destination, a survey questionnaire was prepared for the quantitative research needs and a protocol for interviewing the destinations' providers for the second qualitative part of the Kočevsko destination research. In this way, students learn how to use methodological knowledge in concrete research in the field. Theory and practice must be connected; in this case, we are pedagogical workers who link the first and the second. In all this, we must not forget the sustainability aspect of destination development, which we pay a lot of attention to, and which was included both in the evaluation of the experiences in Bohinj and the research in Kočevsko.

Keywords: tourism, teaching tourism, tourism experiences, destination management, field work.

1. UVOD

Stanje na trgu kaže na potrebo po razvoju inovacijskih kompetenc zaposlenih v turizmu, katerih se lahko priuči tekom šolanja. Uporaba različnih aktivnih in participativnih učnih metod tekom študija pripomore k usposabljanju študentov za reševanje problemov v turizmu (Kožuh, 2017). Žerovnikova (2020) skozi piramido učenja povzema, da si učenci do 5 % zapomnijo skozi pasivno poslušanje, torej predavanja, do 10 % skozi aktivno branje, 20 % skozi avdio vizualno spremljanje, torej aktivno poslušanje in sledenje predstavitvi, do 30 % skozi demonstracijo, torej z metodo opazovanja poskusov, ponazoritve zgledov uporabe, 50 % skozi diskusije, kar pomeni aktivno sodelovanje v diskusiji ter argumentiranja, 75 % skozi praktično delo, kar pomeni skozi projektno delo in problemsko učenje na primerih ter 90 % skozi učenje drugih, kar pomeni neposredno uporabo znanja oziroma predajanje znanja naprej.

Seveda pa vsak predmet po učnem načrtu predvideva doseganje različnih učnih izidov. Bingham (1999) ter Jenkin in Unwin (2001) učne izide definirajo kot natančen opis oziroma izjave tega, kar učenec oziroma študent zna, razume in zmore kot rezultat učenja. Učne izide pa razvrščamo po Bloomovi taksonomiji, ki zajema v osnovi šest stopenj mišljenja. Od najnižje ravni, kjer gre le za poznavanje oziroma priklic dejstev ter do šeste stopnje, vrednotenja (Kennedy, 2015, 26). Bloomovo taksonomijo sta revidirala Anderson in Krathwohl (2001). Naredila sta spremembo poimenovanja dimenzij. Iz prvotno zapisanih stopenj: 1. znanje, 2. razumevanje, 3. uporaba, 4. analiza, 5. sinteza in 6. evalviranje sta stopnje preimenovala v: 1. zapomniti, 2. razumeti, 3. uporabiti, 4. analizirati, 5. ovrednotiti in 6. ustvariti (Anderson in Krathwohl, 2001). Cilj, h kateremu naj bi pedagogi strmeli, je da učenci oziroma študenti skozi proces poučevanja in preverjanje znanja razvijajo miselne procese višje stopnje po Bloomu - sintezo in vrednotenje (Kennedy, 2015, 27).

Po revidirani Bloomovi taksonomiji, pri obeh predmetih Oblikovanje doživetij in Destinacijski management, so učni izidi, ki se navezujejo na terensko delo, uvrščeni od četrte stopnje naprej po revidirani Bloomovi taksonomiji. Pri predmetu Oblikovanje doživetij gre za četrto stopnjo - *analizo konkurence*, peta stopnja z - *ovrednotenjem doživetja* pa delno posega v šesto stopnjo - *ustvariti*, saj gre za dodajanje predlogov vsebine obiskanih doživetij. Pri predmetu Destinacijski management pa prav tako četrto stopnjo taksonomije dosegamo z analizo deležnikov destinacije ter peto stopnjo ovrednotiti oziroma evalvirati zelene indikatorje obiskane destinacije.

Teorija, ki jo predelamo v razredu je pomembna osnova, ki jo je potrebno nadgraditi na terenu. V teoriji najdemo termin "ekskurzije" razložen kot obiski različnih podjetij ali drugih gospodarskih organizacij, kar lahko enačimo z obliko terenskih vaj, kot jih poznamo na fakultetah. Ekskurzije v okviru učnih načrtov so organizirane s strani izobraževalne ustanove oziroma učitelja. Gre za obliko učenja, ki zagotavlja pridobivanje najnovejših informacij o trendih v gospodarstvu (Ahmad, 2018) in iz t. i. prve roke (Kolb, 1983). Z ekskurzijami omogočimo učencem lažje razumevanje gospodarskih dejavnosti ter prenosa teorije v prakso. Prav tako se na področju turizma lahko učenci oziroma študenti seznanijo z delovanjem turizma in turističnih deležnikov na destinaciji. Tal in Morag (2009) ekskurzije opisujeta kot študentske izkušnje zunaj predavalnic na interaktivnih lokacijah, namenjenih izobraževanju. Terenske vaje se organizirajo zaradi naslednjih namenov (Michie, 1998):

- zagotavljanje izkušenj iz prve roke,
- spodbuditi zanimanje in motivacijo za znanost,
- dodati pomembnost učenju in medsebojnim odnosom,
- krepitev sposobnosti opazovanja in zaznavanja ter
- spodbujati osebni (socialni) razvoj.

Namen in cilji prispevka

S prispevkom želimo predstaviti način, pomen in prednosti vključevanja terenskih vaj kot aktivno učno metodo, ki dopolnjuje teoretično znanje pridobljeno skozi klasičen način poučevanja v predavalnici, predavanja.

Deskriptivni cilji, ki jih želimo s prispevkom doseči so:

- predstavitev, oris dela na vajah in samo pripravo na terenske vaje;
- predstavitev različnih učnih metod, ki so uporabljene na vajah v predavalnici in terenskih vajah ter kako z njimi dosežemo predvidene učne izide;
- opis izvedbe terenskih vaj in predstavljeni rezultati ter učni izidi;
- predstavitev pomena povezovanja šolstva z gospodarstvom.

Pomen terenskega dela in aktivno vključevanje študentov v pedagoški proces bomo v nadaljevanju predstavili skozi opis dela na vajah dveh predmetov, Oblikovanje doživetij in Destinacijski management, ki naslavljata različne pedagoške pristope, načine dela, učenja in uporabo različnih metodologij s strani študentov.

2. DELO NA VAJAH PREDMETA OBLIKOVANJE DOŽIVETIJ

V okviru predmeta Oblikovanje doživetij, ki je izbirni predmet in ga študenti lahko izberejo v tretjem letniku visokošolskega programa Sodobne turistične prakse na Fakulteti za turizem Univerze v Mariboru, smo skladno z učnim načrtom izvedli 20 ur seminarja, 20 ur vaj in 15 ur terenskih vaj. Učni načrt predvideva tudi 125 ur individualnega dela študenta in je ovrednoten s 6 ECTS. V nadaljevanju se bomo posvetili delu na vajah in predvsem izvedbi terenskih vaj v okviru omenjenega predmeta. Terenske vaje so potekale na destinaciji Bohinj v novembru leta 2022 in so se izvajale v dveh ločenih terminih, torej smo izvedli dvoje celodnevne terenske vaje.

S študenti smo se na vajah najprej spoznali s pojmom ekonomija doživetij oziroma ang. »Experience Economy« ter s štirimi dimenzijami doživetja, kot jih predstavljata Pine in Gilmore (2011) v svojem delu »The experience economy«. Avtorja predstavljata dimenziji vezani na participacijo udeleženca, torej

dimenziji pasivne in aktivne participacije ter dimenzijo, ki opisuje povezavo oziroma okoljski odnos gosta z dogodkom/storitvijo oziroma aktivnostjo. Gre za dimenziji absorpcije in imerzivnosti. Vežano na te štiri dimenzije imajo doživetja lahko štiri lastnosti - da so zabavna, poučna, da omogočajo pobeg oziroma imajo eskapistične lastnosti za udeleženca ter estetsko lastnost. Pri doživetjih, ki smo jih obiskali, smo bili pozorni, če doživetja imajo dimenzije in lastnosti, ki naj bi jih zapomnljiva doživetja imela glede na teorijo.

V naslednjem koraku smo se spoznali s priročnikom »Slovenia Unique Experiences« oziroma »Edinstvena doživetja Slovenije« (v nadaljevanju SUE), ki je namenjen kot pomoč pri pripravi 5-zvezdičnih doživetij, za katere je moč pridobiti znak SUE. Priročnik služi lažji pripravi ter razumevanju koncepta in kriterijev 5-zvezničnih doživetij. Prav tako priročnik pojasnjuje kriterije ter podaja priporočila in primere dobrih praks 5-zvezničnih doživetij. Cilji, ki jih želijo s priročnikom SUE doseči, so predvsem povečanje števila kakovostnih prijav za SUE, povečanje števila 5-zvezdičnih doživetij pri nas ter uveljavitev koncept 5-zvezdičnih doživetij, kot podporo za uresničevanje vizije Slovenije kot zelene butične destinacije. Vsebinsko SUE priročnik nagovarja 4 sklope, to so: Vsebinski okvir, Pogoji, kriteriji in primeri, Razvoj in upravljanje, Trženje SUE in peti sklop je namenjen izboru vprašanj in odgovorom nanje. Priročnik se vsako leto posodablja in vsebinsko nadgrajuje in februarja 2023, je izšla 6. verzija priročnika (STO, 2023).

V prvem delu, torej pri delu v predavalnici, uporabljamo predvsem množično obliko aktivnosti (predavanje in opisovanje), kar pomeni pasivno učno metodo za podajanje in ponovitev osnovnih teoretičnih izhodišč, opis dela in podajanja navodil (Jereb, 1998).

V naslednjem koraku je na vajah predmeta sledila analiza turističnih deležnikov, ki ponujajo doživetje in ki jih bodo študenti ocenjevali. Izpostaviti velja, da smo obiskali več turističnih deležnikov na destinaciji, ki so nam predstavili celotno sliko turizma na destinaciji, študenti pa so ocenili le dve doživetji na prvih terenskih vajah in dve doživetji na drugih terenskih vajah. Študenti so v manjših skupinah na vajah analizirali vse štiri ponudnike in se z njimi seznanili. Poiskali so informacije, ki jih njihov gost lahko dobi pred prihodom na destinacijo oziroma predno izkusi doživetje.

V tem koraku je sledila uporaba aktivnih metod, kjer so študenti vključeni v celotni postopek poučevanja, na primer samostojno raziskovanje oziroma iskanje informacij, tvorjenje besedila na podlagi najdenih informacij. Gre za skupinsko obliko aktivnosti v razredu, kjer se študenti med seboj dopolnjujejo in tudi krepijo kompetence medskupinskega sodelovanja (Jereb, 1998). Prav tako so študenti sproti predstavljali svoje delo priprave ocenjevalnega lista doživetij in med seboj diskutirali glede kriterijev, ki so smiselni za celovito ocenitev turističnega doživetja. Če povzamemo, gre torej tako za uporabo aktivnih in pasivnih metod v predavalnici, ki služijo predpripravi na izvedbo terenskega dela.

Po analizi turističnih ponudnikov so študenti začeli s pripravo ocenjevalnega lista doživetij. V osnovi smo izhajali iz Kotlerjevih et al. (2017) petih nakupnih faz, ki jih lahko razdelimo na tri osnovne faze, prednakupna faza, faza nakupa in ponakupna faza. Opredelitev nakupnih faz in ocenjevalni list smo razdelili na tri faze, fazo pred nakupom oziroma pred obiskom, ki je po Kotlerju et al. (2017, 192–193) opredeljena kot faza, ki se začne že ko turist prepozna željo oziroma potrebo po zadovoljitvi določene potrebe in poišče več informacij o tem kaj lahko stori oziroma poišče informacije o izdelku ali storitvi, v našem primeru o doživetju. Nato sledi faza nakupa oziroma v našem primeru gre za obisk in izkušnjo doživetja, ki temelji na izbiri med različnimi možnostmi ter ponakupna faza oziroma faza po obisku doživetja, ki se po Kotlerju et al. (2017, 195) nanaša na razmerje med pričakovanji potrošnika oziroma gosta in tega, če oziroma do katere mere so bila njegova pričakovanja izpolnjena z obiskom.

Prvi del ocenjevalnega lista je vseboval kriterije ocenjevanja, vezane na informacije, ki jih lahko pridobimo pred obiskom na njihovi spletni strani, na strani destinacijske turistične organizacije, skozi komentarje na različnih platformah, kot je na primer TripAdvisor in na njihovih družbenih omrežjih. Prav tako so nas zanimale informacije o dostopu do destinacije oziroma ponudnika, informacije glede ponudbe in vsebine doživetja, peto področje, ki nas je zanimalo je bila varnost ter na zadnje še osnovne oziroma druge informacije, ki jih lahko pridobimo o doživetju v prednakupni fazi.

V drugi fazi, torej med obiskom doživetja, so študenti v ocenjevalni list zapisali sklope vprašanj oziroma trditev s področja infrastrukture, v primeru, da ima ponudnik tudi možnost nastanitve, so študenti dodali kategorijo nastanitve, kjer so dali poudarek na ocenjevanju čistoče, urejenosti ter storitve oziroma gostoljubja. Ker naši obiskani ponudniki ne ponujajo nastanitve, smo ta del pri ocenjevanju izpustili. Tretja kategorija ocenjevanja je doživljajski vidik. Tukaj smo pozornost namenili vsebini doživetja, delno tudi gostoljubju ponudnika, povezavi z drugimi ponudniki in destinacijo, spominkom, avtentičnosti in unikatnosti doživetja. Del sklopa smo namenili tudi področju uporabe tehnologije oziroma digitalizacije doživetja ter vključenosti živali. Pri naslednjem sklopu, dodana vrednost, nas je zanimalo ali je pri izkustvu doživetja mogoče dobiti občutek edinstvenega doživetja, ki ga ni mogoče doživeti nikjer drugje ter elemente privlačnosti doživetja za nakup doživetja, prav tako smo v sklop vključili element razmerja med ceno in kakovostjo ter povezovanje ponudnika z lokalno skupnostjo. Naslednji sklop zadeva trženjski vidik, vse od elementov blagovne znamke do promocije doživetja. Naslednji sklop se je osredotočal na trajnostno poslovanje ponudnika. Vsebinsko smo se navezovali na ločevanje odpadkov, trajnostno in lokalno pridelavo hrane, ohranjanje kulturne in naravne dediščine ter ali je destinacija, ponudnik prejemnik kakršnega koli certifikata trajnosti ali zelenega delovanja. Naslednji sklop je zajemal področje varnosti in zaupanja. Sklop zajema kriterije označitve zasilnih izhodov, evakuacijskih poti ter druge. Naslednji sklop predstavlja nagrajenost in dobro mnenje, kjer smo se osredotočili na nagrade in certifikate ponudnika, možnost zapisa v knjigo pritožb, pohval in mnenj.

V tretji fazi elevacijskega lista, po obisku, so študenti ocenjevali kategorije ponakupne faze, predvsem z vidika ohranjanja stikov ponudnika z gosti. Za potrebe ocene so študenti ponudnikom postavili vprašanja kar ob obisku, torej na destinaciji. Spraševali so kako ohranjajo stike s svojimi gosti, ali jim pošljejo elektronsko sporočilo, zahvalo, rojstnodnevno čestitko, letak z novo ponudbo po pošti ali kaj podobnega. Prav tako so povprašali glede ohranjanja stikov z gosti preko drugih digitalnih kanalov, kot so na primer družbena omrežja, ali odgovarjajo na komentarje gostov, platforme Booking.com, TripAdvisor in »Google reviews«. Naslednji sklop vprašanj se je navezoval na spominke. Bodisi na možnost nakupa spominkov pri ponudniku, na primer magneti, razglednice destinacije in/ali ponudnika, ali jim morda manjša darila oziroma spominke ob odhodu tudi podarijo. V vprašalniku se dotaknemo tudi področja kolektivnih blagovnih znamk oziroma specifično za destinacijo obiska, kolektivne blagovne znamke Bohinjsko (ang. From Brohinj) in če so spominki del le te. Naslednji sklop vprašanj se nanaša na kvaliteto spominkov - izdelano iz trajnostnih in lokalnih materialov, ročne izdelave in ocene njihove avtentičnosti za destinacijo.

Na prvi dan terenskih vaj so študenti ocenjevali doživetje, ki ga ponujajo na kmetiji Pr Odoljnemu in pri obisku Oplenove hiše v vasi Studor v Bohinju, na drugi dan terenskih vaj pa so ocenili doživetji Planšarskega muzeja in Rokodelske delavnice Rauter. Z različnimi ponudniki na destinaciji so študenti dobili vpogled v različna doživetja. Vsa štiri doživetja imajo še veliko priložnosti za izboljšavo in

dopolnitev. Tudi z medpredmetnim povezovanjem znanja so študenti ustvarili konkretne predloge izboljšav doživetij oziroma nekatera doživetja oblikovali skoraj v celoti.

Slika 1: Delavnica izdelave sira, Kmetija Pr Odoljnemu. Avtorica: Tjaša Alegro.

Glede na predvidene cilje in kompetence učnega načrta predmeta Oblikovanje doživetij so študenti s terenskim delom bili spodbujeni k razmisleku in oblikovanju kreativnih predlogov izboljšav in dopolnitev doživetij, ki so jih obiskali. Prav tako so skozi pripravo ocenjevalnega lista in pripravo poročila terenskih vaj izkazali kompetenci zmožnosti analize konkurence doživetij glede na izbrane ponudnike ter zmožnost oblikovanja kreativne vsebine doživetij, kar sta tudi dva izmed predvidenih študijskih rezultatov.

Slika 2 in 3: Planšarski muzej in Oplenova hiša. Avtorica: Tjaša Alegro.

3. DELO NA VAJAH PREDMETA DESTINACIJSKI MANAGEMENT

V okviru predmeta Destinacijski management, ki je predmet v drugem letniku univerzitetnega programa Turizem: Sodelovanje in razvoj (UN) na Fakulteti za turizem Univerze v Mariboru, smo skladno z učnim načrtom izvedli 30 ur predavanj, 10 ur seminarja, 20 ur vaj in 10 ur terenskih vaj. Učni načrt predvideva tudi 110 ur individualnega dela študenta in je ovrednoten s 6 ECTS. V nadaljevanju se bomo posvetili delu na vajah in predvsem izvedbi terenskih vaj v okviru omenjenega predmeta. Terenske vaje so potekale na destinaciji Kočevsko, v maju 2022 in so se izvajale celoten dan. Ponudniki, ki so bili obiskani: Javni zavod za turizem in kulturo Kočevje (Zavod Kočevsko), MTB Trail center Kočevje, Združenje kočevski med ter Pivovarna Matt.

Slika 4: Zavod Kočevsko. Avtorica: Vita Petek.

Prilagamo program, ki je bil pripravljen za študente:

- 10.00–11.15 Predstavitev Zavoda Kočevsko, njegove organiziranosti ter destinacije Kočevsko, razvoja destinacijske blagovne znamke, razvoja turizma v prvih letih delovanja Zavoda ter strategije razvoja za prihodnost
- 11.30–12.30 Voden sprehod po mestu Kočevje
- 12.45–13.15 Predstavitev kolesarjenja na Kočevskem in delovanja MTB Trail centra Kočevje
- 13.30–14.30 Kosilo s pogledom na Kočevskem Jezeru (Big Bear Burger in Ribič bar)
- 14.30–15.45 Predstavitev Kočevskega jezera + turističnega kompleksa Jezero + VR Krokari s predstavitev Krokarija
- 16.00–17.00 Kočevski gozdni med - predstavitev ponudnika programa in degustacija medu
- 17.15–18.30 Oglad družinske butične pivovarne Matt ter predstavitev zgodbe in degustacija piva

Na Zavodu Kočevsko so bili tako prijazni, da so sami prevzeli celotno organizacijo in kontaktiranje ponudnikov. Cena celodnevnega terena je znašala 33 €, s tem, da je bil avtobusni prevoz krit s strani Univerze v Mariboru.

Pred odhodom na teren smo si s študenti podrobneje pogledali posameznega ponudnika, njegovo ponudbo, cene, turistične produkte in konkurenco. Študentje so naredili SWOT analizo, pri kateri se glede na ponudnika izpostavijo štiri aspekte in sicer prednosti, slabosti, priložnosti ter nevarnosti. SWOT analiza je pomembna, saj na ta način ocenimo kar se da objektivno posamezne dele določenega ponudnika, v našem primeru turističnega deležnika.

Analiza terena pred odhodom na destinacijo je pomemben korak, saj smo bili na tak način pripravljeni in smo vedeli kaj pričakovati. Pri analizi trenutnega stanja smo iskali osnovne informacije o ponudniku, odpiralni čas, ponudbo, njihovo vizijo, cilje in cene produktov, v kolikor so bile na voljo. Odhod na teren je pomemben, da si v živo študentje izrišejo še realno sliko vsega, kar smo obravnavali v učilnici.

Na destinaciji so bili s ponudniki opravljeni intervjuji, ki smo jih kasneje pretvorili v zapise - transkripte in odgovore analizirali s pomočjo kodiranja. Intervju je pomembna kvalitativna metoda, s katero pridobimo velik nabor informacij, poglede in razmišljanja posameznika, ki bi jih z anketnim vprašalnikom veliko težje, zato je bila izbrana ta metoda. Vprašanja intervjuja so bila polstrukturirana, preiščljena, prilagojena posameznemu ponudniku in niso sugestirala odgovora. Intervju je bil pred odhodom na teren za vajo opravljen v učilnici. Vprašanja so bila na temo turizma na destinaciji, razvoju destinacije, vključenosti ponudnika v razvoj destinacije, struktura njihovih turistov, trajnostni razvoj in želja za delovanje v prihodnosti. Ker je šlo v tem primeru za manjšo skupino študentk so intervju izvedle v parih.

Vse informacije so bile prediskutirane in predstavljene v predavalnici z vsemi študentkami, da so bili vsi seznanjeni o vsem, ter da so dobile povratne informacije pred odhodom na teren. Določeno predznanje o sestavi in izvedbi intervjujev so študentke že imele, vseeno pa smo vse ponovili. Predstavljeni so jim bili primeri podobnih vprašalnikov iz že obstoječih raziskav ter način postavljanja vprašanj. Čez celoten proces sem jih usmerjala in jim pomagala pri delu.

Slika 5 in 6: Čebelnjak in degustacija medu. Avtorica: Vita Petek.

4. ZAKLJUČEK

Učna enota na fakulteti je sestavljena z več različnih delov, pri čemer so ure le-teh smiselno razporejene glede na potrebe predmeta. Učno enoto sestavljajo predavanja, seminarji, vaje in terensko delo. Cilj terenskih vaj je, da študentje spoznajo teorijo v praksi.

Delo na vajah zahteva uporabo tako pasivnih kot aktivnih učnih metod. Na predavanjih, ki so pomemben del predpriprave terenskega dela študentje spoznajo in se naučijo osnovne informacije o destinaciji. Večji pomen pa se pripisuje drugemu delu - delu na terenu, ko gre za aktivno participacijo študentov na terenskih vajah - učenje skozi prakso. Po koncu terenskih vaj študentje pripravijo dogovorjeno poročilo s terena, kjer zapišejo kakšne primere dobre prakse so spoznali in jih tudi ovrednotijo.

V prispevku je predstavljen način izvedbe terenskih vaj na Fakulteti za turizem, Univerze v Mariboru na primeru dveh predmetov, enega iz programa visokošolskega študija in drugega univerzitetnega študija. Gre za dva predmeta, pri čemer je še toliko bolj pomembno, da si v praksi ogledamo, kako destinacija deluje, trajnostni razvoj same destinacije, delovanje turističnih deležnikov na destinaciji, pri doživetjih pa, da se le-ta doživijo "na lastni koži". Kot pravi teorija, več kot 70 % si študentje zapomnijo skozi praktično delo, v našem primeru terenskih vaj. Na terenu spodbujamo uporabo različnih empiričnih metod raziskovanja, pri čemer v predavalnici v sklopu analize destinacije in ponudnikov naredimo celotno predpripravo, na primer, sestava anketnega vprašalnika, protokola za intervjuje in pripravimo druge merske instrumente. Na terenu težimo k temu, da študentje razvijajo svoje kompetence ter po Bloomovi taksonomiji dosegajo višje stopnje, predvsem, da so zmožni analizirati in ovrednotiti stanje ter ustvariti nove poslovne ideje, turistične produkte, pridobijo znanje za delo na destinaciji. Verjamemo, da so terenske vaje pomemben del posamezne učne enote, saj se turizma ne da naučiti v predavalnici.

Glede organizacije terenskih vaj v sklopu učnih načrtov predmetov v prihodnosti predlagamo skrbno sledenje destinacijam in njihovem razvoju, da se obiski le-teh ne podvajajo. Verjamemo, da je

pomembno, da se vzpostavlja večletno sodelovanje in dolgoletni odnosi s turističnimi deležniki na različnih destinacijah, saj nam deležniki pomagajo z nasveti pri sestavi in prenovi učnih načrtov, ker poznajo trende in potrebe znanj ter kompetenc bodočih delavcev v turizmu. Prav tako naše sodelovanje pripomore k omogočanju opravljanja prakse pri deležnikih ter pri iskanju zaposlitve naših študentov po zaključku študija.

5. LITERATURA IN VIRI

1. Anderson, L. W., & Krathwohl, D. (Eds.) (2001): *A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longman.
2. Bingham, J. (1999). *Guide to Developing Learning Outcomes*. The Learning and Teaching. J. Bingham.–Sheffield: Sheffield Hallam University.
3. Declan, K. (2015): *Pisanje in uporaba učnih izidov*. Praktični vodnik. Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja; Univerza v Mariboru, Tiskarna Radovljica d.o.o., Ljubljana.
4. Jenkins, A., & Unwin, D. (2001): *How to write learning outcomes*. Pridobljeno: <https://www.ubalt.edu/cas/faculty/faculty-matters/How%20to%20write%20student%20learning%20outcomes.pdf>, 13. 3. 2023.
5. Jereb, J. (1998): *Teoretične osnove izobraževanja: skripta*. Kranj: Moderna organizacija.
6. Kolb, D. (1983): *Experiential learning, experiences as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
7. Kotler, P., Bowen, J. T., Makens, J., & Baloglu, S. (2017): *Marketing for Hospitality and Tourism*. Pridobljeno: <https://pdfuni.com/sample/Marketing/MK1-100/MK090-GE/sample%EF%BC%8DMarketing%20for%20Hospitality%20and%20Tourism%207th%20E-2.pdf>, 13. 3. 2023.
8. Michie, M. (1998): *Factors influencing secondary science teachers to organise and conduct field trips*. *Australian Science Teacher's Journal*, 44, 43–50.
9. Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (2011): *The experience economy*. Harvard Business Press.
10. STO. (februar, 2023): *Priročnik Slovenia Unique Experiences (6. verzija)*. Pridobljeno: https://www.slovenia.info/uploads/5_zvezdicna_doizvetja/Poziv%202023/Priro%C4%8Dnik_SUE_-_februar_2023_-_VERZIJA_6.pdf (20. 2. 2022).
11. Tal, T., & Morag, O. (2009): *Reflective Practice as a Means for Preparing to Teach Outdoors in an Ecological Garden*. *Journal of Science Teacher Education*, 20(3), 245–262.
12. Žerovnik, A. (19. 11. 2020): *Piramida učenja*. Uporaba povezave za delo z IKT in računalništvo za učitelje, starše. Pridobljeno: <https://racunikit.splet.arnes.si/2020/11/19/piramida-ucenja/> (6. 3. 2023).

**POSLIKAVA NA STENO KOT VIZUALNA PODPORA K TURISTIČNI
PREPOZNAVNOSTI MESTA**
PAINTING ON THE WALL AS A VISUAL SUPPORT FOR THE TOURIST
RECOGNITION OF THE CITY

Janja Rudolf

Osnovna šola Ormož

janja.rudolf@osormoz.si

POVZETEK

V preteklem šolskem letu smo bili s strani Ljudske univerze in Mladinskega centra Ormož povabljeni k sodelovanju, da poslikamo steno železniškega podhoda v Ormožu in s tem pripomoremo k turistični prepoznavnosti domačega kraja. K sodelovanju sem povabila dijake, ki imajo občutek za likovno ustvarjanje ter se hkrati veselijo novih izzivov in priložnosti. Ko je bila skupina dijakov izoblikovana smo se lotili priprave in razvijanja ideje. Odločili smo se, da zaradi postavitve stene (stena je vidna ob prihodu v Ormož in ne ob odhodu), pripravimo motiv, ki bo predstavljal turistično ponudbo Ormoža z bližnjo okolico. Tako bi obiskovalec, ki v Ormož prispe z vlakom, s pomočjo slike dobil hiter vpogled v to, kaj mesto in okolica ponujata in katera mesta lahko obiše. Ko je bila ideja pripravljena smo se lotili dela. Najprej smo pripravili skico, jo prerisali na steno in začeli s slikanjem. Po nekaj popoldnevih je bila poslikava končana in pripravljena, da popestri zunanjo podobo našega mesta. Poslikavo je predstavilo tudi nekaj lokalnih medijev.

Ključne besede: Ormož, poslikava stene, lokalni motiv.

ABSTRACT

In the previous school year, Community College Ormož and Youth Centre Ormož initiated a youth activity targeted at Ormož Grammar school students - painting the wall of the railway underpass in Ormož in order to gain its recognition amongst tourists as well as locals. I invited students who have a feeling for art creation and at the same time look forward to new challenges and opportunities. When a group of students was formed, we started preparing and developing the idea. Due to the placement of the wall (the wall is visible upon arrival in Ormož and not upon departure), we decided to prepare a motif that will represent the tourist offer of the town as well as the surrounding area. Thus, a visitor who arrives in Ormož by train, would get a quick insight into what the town and surroundings have to offer and which places they can visit with the help of the picture. When the idea was prepared, we set off to work in situ. Firstly, sketch was prepared, then drawn on the wall and finally painted. After several afternoon working sessions, the mural was finished and ready to brighten up the exterior of our town. The painting was also presented by the local media.

Keywords: Ormož, mural, local motif.

1. UVOD

V prispevku predstavljamo pot nastanka poslikave na steno, ki so jo v podhodu železniške postaje Ormož naredili dijaki gimnazije Ormož pod mentorstvom Janje Rudolf. Ideja za poslikavo izhaja iz želje

dijakov, da pripevajo k prepoznavnosti samega mesta na način, ki omogoča ustvarjalnost in ima hkrati praktično vrednost. Poslikava je nastala v začetku tega šolskega leta in krasi steno podhoda ter hkrati obiskovalce poziva k odkrivanju mesta z njegovo okolico. Ker je motiv vezan na turistično ponudbo mesta Ormož z okolico, prispevek predstavlja samo mesto in njegovo okolico. Opisujemo, kako je nastala ideja za poslikavo ter postopek praktičnega ustvarjanja. Ker je izbrani motiv značilen za samo mesto z okolico podrobneje predstavljamo posamezne elemente motiva in njihov pomen za lokalno turistično ponudbo. Ker letos mineva 750 let od prve omembe Ormoža, je poslikava nastala ravno ob pravem času.

2. ORMOŽ Z OKOLICO

Ormož je del Prlekije - pokrajine med Muro in Dravo - leži med slovensko-hrvaško mejo ter Gornjo Radgono in Ptujem. S tremi izrednimi dobrinami se Ormož lahko postavlja: z vinom, neokrnjeno pokrajino in ljudmi. To se združuje v vinsko kulturo, kulinariko in običaje (Ormož, 2023).

Ormoška okolica je sestavljena iz gričevnatega sveta Slovenskih goric in ravninskih predelov Središkega polja kot splet krajinskih oblik, ki ustvarjajo prijetno pejsažno raznolikost tipičnega prehodnega ozemlja. Že samo mesto Ormož s svojo lego nad Dravo, z gradom in parkom, urbano urejenostjo in župno cerkvijo zasluži obisk in daljši postanek, ki ga je mogoče popestriti še z ogledom lokalne muzejske zbirke. V mestni oklici je potrebno posebej opozoriti na grad Velika Nedelja, na Hum z lepo veduto in še lepšim razgledom, na Središče kot zadnji slovenski trg na pragu hrvaške Podravine, na Miklavž in Tomaž zaradi njunih naselbinskih kompozicij, na Kog zaradi razgleda daleč po Medžimurju, posebej pa na Svetinje, ki z okoliškimi vrhovi predstavljajo osrčje vinorodnih predelov mednarodnega slovesa (Curk, 1998).

Slika 1: Pogled na Ormož s Huma. Avtorica: Janja Rudolf.

2.1 Zgodovina Ormoža

Prvič se Ormož v dokumentih omenja kot trg leta 1273 z imenom Holermuos, leta 1331 pa je dobil potrjene mestne pravice. Bil je patrimonialno mesto in so mu gospodovali vsakokratni lastniki gradu. Mesto Ormož se je razvijalo samostojno, grajske stavbe pa so bile od mesta ločene z obzidjem. Ime gradu Friedau je prevzelo tudi mesto. Mesto je skrbno varovalo svojo samoupravo, zato je prihajalo do sporov z lastniki gosposčine. Pomemben pečat srednjeveškemu mestu so dajali cehi, ki so bili povezani s cehi na Ptujju. Ob prihodu Turkov v Podonavje v 16. stoletju je mesto dobilo dodatne utrdbe in obzidje ter prevzelo vlogo obmejne obrambne utrdbe. V novem veku je bil Ormož mesto obrtnikov in maloštevilnih trgovcev, ki so povečevali dohodek z zemljo (predvsem vinogradi) v okolici mesta. Do srede 18. stoletja je bil Ormož skoraj popolnoma slovensko mesto. Ker so se začeli priseljevati nemški obrtniki in trgovci, so se v drugi polovico 19. stoletja pojavljale narodnostne napetosti med slovenskim in nemškim prebivalstvom. Leta 1860 je do Ormoža pripeljal vlak, most čez reko Dravo pa so Ormožani dobili ob koncu 19. stoletja. Tako so v 19. stoletju, ki je pomembno vplivalo na podobo Ormoža, Ormožani ob gradbenih posegih skušali preseči srednjeveški videz mesta. Novo zunanjo podobo je dobila večina hiš v mestnem jedru, katerega središče je postal trapezasti Mestni oziroma danes Kerenčičev trg. Ormož je leta 1900 štel tisoč prebivalcev. Z nastankom nove države leta 1918 je postal Ormož slovensko mesto, ki pa ga je močno prizadela gospodarska kriza. Spremembe v političnem, gospodarskem in kulturnem pogledu so nastale po letu 1945. Ob koncu šestdesetih let prejšnjega stoletja je prišlo v Ormožu do gradbenih posegov in postavljanja novih zgradb na osnovi oživiljanja starih vrednot ormoške arhitekture in urbanizma, ki jih je mesto podedovalo iz bronaste dobe in iz srednjega veka. To je zaokrožilo podobo mesta in povežalo Ormož v celoto. V novejšem času dajejo Ormožu ob pomembni prometni legi vedno večjo veljavo tudi naravne in kulturne lepote ter urbanistična urejenost mesta, vinogradništvo in izrazite turistične možnosti širšega ormoškega območja. Mesto Ormož spada danes med najlepša mesta na Slovenskem, ki je ohranil svoje posebnosti. To so mu omogočili predvsem estetski, arhitektonski in urbanistični pristop pri obnovi mesta. Na prehodu iz 20. v 21. stoletje je mesto dobilo številne nove objekte in pridobitve: gimnazijo, dom upokoencev, obnovljena je bila bolnišnica in zgrajena je bila obvoznica, obnavljajo se kulturnozgodovinski spomeniki, mestno jedro dobiva novo zasnovo (Zgodovina Ormoža, 2023).

3. NASTANEK IN PRIPRAVA IDEJE

3.1 Nastanek ideje

Na gimnaziji Ormož se že nekaj let izvaja likovni krožek, kateri združuje dijake, ki radi likovno ustvarjajo. Aktivno ga obiskuje 9 dijakov, nekaj pa je takih, ki se priključijo samo občasno. Krožek že nekaj let aktivno sodeluje na raznih prireditvah in likovnih kolonijah. Dijake zelo veseli ustvarjanje izven zavoda, predvsem so veseli in ponosi, če so njihovi izdelki opaženi in imajo nek namen.

V začetku šolskega leta 2022/2023 so bili, s strani Ljudske univerze in Mladinskega centra Ormož, povabljeni k sodelovanju v skupni projekt. Za izvedbo je skrbela Tjaša Šnajder, ki v Mladinskem centru Ormož (MCO) skrbi za izvajanje programa. Imeli so idejo, da bi naslikali grafit in tako dopolnili izgled podhoda železniške postaje v Ormožu, s katerim bi pripomogli k turistični prepoznavnosti Ormoža. Steno, ki so jo imeli v mislih, si je bilo potrebno najprej ogledati. Ob ogledu smo ugotovili, da bi zaradi postavitve same stene, bilo potrebno razmišljati o motivu, ki bi vizualno predstavljal celotno turistično ponudbo Ormoža. Stena je bila namreč v celoti vidna ob prihodu v Ormož, veliko manj pa ob odhodu. Ob odhodu je bila vidna stena, ki jo je v preteklosti poslikal lokalni umetnik in predstavlja idejo, da te vlak popelje v širni svet.

3.2 Priprava ideje in osnutka

Po ogledu stene smo se vrnil v šolo in skupaj z dijaki začeli s pripravo ideje. Po nekaj začetnih idejah in skicah je bilo predlagano, da naj motiv predstavlja tisto, kar si obiskovalec Ormoža lahko v mestu in okolici ogleda in doživi. Kar hitro je nastala primerna skica, za katero se je celotna ekipa strinjala, da je primerna za lokacijo.

Ko je bila skica pripravljena, se je bilo potrebno odpraviti do podhoda in začeti s pripravo osnutka. Na steno je bil skiciran motiv in s tem stena pripravljena za poslikavo.

3.3 Posamezni elementi motiva

Za poslikavo železniškega podhoda v Ormožu je bil izbran motiv, ki zaobjame turistično ponudbo mesta Ormož z okolico, ter s tem obiskovalcu nakaže kaj si lahko ogleda in doživi.

Nas motivu so upodobljeni naslednji elementi:

- Celoten motiv je razdeljen na dva dela. Prvi del predstavlja dogajanje pod gladino reke Drave, drugi del pa nad njeno gladino.
- Pod gladino reke Drave smo se osredotočili na ribolov, ki je na reki priljubljen. Izpostavili smo tri najbolj zanimive rečne predstavnike, ki so krap, ščuka in som.
- Del, ki predstavlja dogajanje nad gladino reke Drave, se najprej navezuje na samo površje. Desna stran predstavlja ravninski del Dravskega polja, potem pa se počasi proti levi strani začneja gričevnati svet Ljutomersko-Ormoških goric.
- Ravninski del je vezan na naravni rezervat Ormoške lagune in živalske predstavnike (vodne bivole, ptice), ki jih je tam mogoče opazovati.
- Gričevnat del začneja upodobitev Ormoškega gradu, zaključni pa se z cerkvijo, ki predstavlja tako Jeruzalem kot Svetinje. Gričevnatemu svetu smo dodali še vinograde in klopotec.

3.4 Praktična izvedba poslikave

Poslikave smo se zaradi velikosti stene lotili po zaporedju, ki je omogočalo, da so vsi dijaki hkrati aktivni ter da drug drugega ne motijo med procesom slikanja. Vsak je dobil svoj del motiva, za katerega je poskrbel. S tem je bilo zagotovljeno, da bodo enaki elementi naslikani na enak način.

Slika 2: Dijaki med poslikavo osrednjega dela motiva. Avtorica: Janja Rudolf.

Za poslikavo so bile uporabljene akrilne barve, predvsem zaradi obstojnosti, močnih barvnih pigmentov ter zaradi hitrega sušenja. Osrednji del motiva je bil dokončan v treh popoldnevih. Sledilo je dodajanje

ozadja. Zaradi velikosti stene in ker je bila želja, da poslikava vsebuje tudi nekaj elementov grafita, so bilo za ozadje uporabljeni akrilni spreji. Da bi se izognili klasični upodobitvi je bilo nebo poslikano v barvah sončnega zahoda.

4. REZULTATI

Rezultat ustvarjalnosti in predanosti dijakov likovnega krožka je poslikana stena, ki od meseca oktobra 2022 dopolnjuje izgled podhoda na železniški postaji v Ormožu. Obiskovalec, ki z vlaka sestopi v Ormožu, pri odhodu z perona opazi sliko/grafit, ki ponazarja značilnosti in posebnosti samega mesta z okolico. Naslikani motiv predstavlja turistično ponudbo tega območja, od Ormoških lagun, reke Drave, mesta Ormož in Ljutomersko-Ormoških goric.

Slika 3: Dokončan izdelek. Avtorica: Maja Lazar.

Slika 4: Avtorji poslikave z mentorico. Avtorica: Tjaša Šnajder.

5. ZAKLJUČEK

Sodelovanje dijakov pri projektu poslikave podhoda železniške postaje v Ormožu se je izkazalo kot uspešno za obe sodelujoči strani. Lokalna skupnost je pridobila poslikavo, ki predvsem zaradi postavitve popestri turistično ponudbo mesta z okolico in hkrati povabi obiskovalce, da jih raziščejo. Dijaki na drugi strani, pa so dobili pomembno izkušnjo pomena sodelovanja z lokalno skupnostjo. Naslikani motiv obiskovalcu predstavi kaj mesto z okolico ponuja in katera mesta je mogoče obiskati. Ko je bila v okvirju likovnega krožka opravljena analiza projekta je bilo kot negativno izpostavljeno, da je bilo večina praktičnega dela opravljenega po pouku, ko imajo dijaki razne druge obveznosti, zato bi si v bodoče želeli, da bi se na šoli dogovorili in jim omogočili delo med poukom. Kot pozitivno so izpostavili, da jih je s pomočjo poslikave opazila tudi širša lokalna javnost, in da so bili deležni pozitivnih povratnih informacij. Kot najbolj pozitiven del izkušnje pa so navedli, da so ponosni na priložnost, ki jim je bila zaupana. Poslikava je bila omenjena tudi v lokalnih medijih kot dober primer sodelovanja šole z lokalno skupnostjo.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Curk, J. (1998): Vodnik po kulturni in naravni dediščini občine Ormož, Založba Veritas, Ormož.
2. Ormož. Drava bike. Pridobljeno: <https://dravabike.si/kraji/ormoz> (13. 3. 2023).
3. Zgodovina Ormoža. Prlekija on net. Pridobljeno: <https://www.prlekija-on.net/prlekija/zgodovina-prlekije.html> (15. 3. 2023).

TURISTIČNA DEJAVNOST V OBČINI METLIKA

TOURIST ACTIVITY IN THE MUNICIPALITY OF METLIKA

Nina Jakovac

OŠ Metlika

nina.jakovac@osmetlika.si

POVZETEK

V sklopu teme turizma v Sloveniji smo z učenci 9. razredov podrobnejše spoznali turistično ponudbo in glavne značilnosti turizma v domači občini, saj se še prevečkrat zgodi, da domača pokrajina ostane neraziskana. Že skozi pogovor z učenci je bilo vidno, da veliko izmed njih ne pozna dobro domače turistične ponudbe v občini. Pri vprašanju, kam vse bi napotili nekoga, ki ga zanima občina, kaj hitro ostanejo brez idej.

S pomočjo interaktivnega učbenika smo sprva spoznali osnove turizma na splošno. V nadaljevanju so učenci sodelovali v skupinah in poskušali naštetih čim več različnih ponudnikov, znamenitosti, prireditev, aktivnosti in izletov, kamor se lahko odpravimo v občini. V pomoč so imeli na voljo različne turistične prospekte in zemljevide. Po izmenjavi in dopolnjevanju idej vsake skupine smo bolje spoznali internetno stran Turistično informacijskega centra Metlika (TIC Metlika). S pomočjo strani Statističnega urada Republike Slovenije smo pregledali podatke o prihodih in prenočitvah turistov v občini. V naslednji šolski uri smo se odpravili do TIC Metlika, kjer je zaposlena predstavila svoje delo in namen centra. V učilnici smo pregled zaključili tako, da so učenci podali predloge, kaj bi bilo mogoče v občini še razviti, v kaj od ponudbe bi lahko vlagali.

Tekom teh ur so učenci predvsem razširili znanje o domačem kraju, nekateri so začeli drugače razmišljati in dobili širšo sliko, kaj vse je že prisotno in se razvija. Si je pa potrebno za takšno spoznavanje domačega okolja vzeti več šolskih ur.

Ključne besede: turizem, občina Metlika, turistična ponudba, Turistično informacijski center Metlika.

ABSTRACT

As part of the topic of tourism in Slovenia, the 9th graders got to learn more about the tourist offer and the main characteristics of tourism in their home municipality, because it still happens too often that the home region remains unexplored. Through the conversation with the students it became evident that many of them do not know the local tourist offer in the municipality well enough. When asked where they would refer someone who is interested in their municipality, they quickly run out of ideas.

With the help of an interactive textbook, we initially learned the basics of tourism in general. In the following, the students participated in groups and tried to list as many different providers, attractions, events, activities and excursions as possible which are on offer in the municipality. Various tourist brochures and maps were available for help. After exchanging and supplementing the ideas of each group, we took a closer look at the TIC Metlika website. With the help of the website of the Statistical Office of the Republic of Slovenia, we reviewed data on tourist arrivals and overnight stays in the municipality. In the next school lesson, we went to TIC Metlika, where an employee presented her work and the purpose of the center. In the classroom, we concluded the review by having the students make suggestions as to what could be further developed in the municipality, which of the offers they

could invest in. During these lessons, the students mainly expanded their knowledge about their hometown, some started to think differently and got a broader picture of what is already present and developing in the area. However, learning about local environment in this kind of way, means spending more school time on the topic.

Keywords: tourism, municipality Metlika, tourist offer, Tourist information center Metlika.

1. UVOD

Namen prispevka je predstavitev primera dobre prakse, kako so učenci 9. razredov pri spoznavanju turizma v Sloveniji poglobili znanje o domači občini in razvitosti turizma v njej. Seveda to ne bi bilo mogoče, če v začetku ne bi spoznali glavnih značilnosti turizma v Sloveniji, delitev turizma, kako je potekal razvoj turizma, glavne turistične kraje in ovrednotili vlogo turizma v prihodnosti.

Pri spoznavanju turizma domače občine smo se poslužili različnih dosegljivih virov, pristopov in metod dela učencev. V začetku so učenci delali v skupinah, kjer so v obliki metode viharjenja možganov poskušali naštet čim več različnih ponudnikov, prirediteljev, krajev, znamenitosti, ki so v občini turistično pomembne. Ideje so med seboj nato izmenjali in dopolnjevali.

V nadaljevanju smo se poslužili šolskih računalniških tablic, kjer so raziskali internetno stran Turistično informacijskega centra Metlika (TIC Metlika). Nato so s pomočjo internetne strani Statističnega urada Republike Slovenije dobili vpogled v to, kakšne vse podatke zbirajo, ter da gre za neodvisne, objektivne in aktualne podatke za raznolika področja delovanja.

V naslednji šolski uri smo se odpravili na teren oziroma do bližnjega Turistično informacijskega centra v Metliki, ki so ga mnogi obiskali prvič. Zaposlena delavka je razložila delovanje centra in njegov glavni namen. Pregled tematike smo zaključili v učilnici s ponovnim delom v skupinah in viharjenjem možganov, kjer so učenci iskali nove predloge, kaj je smiselno v občini razvijati, kaj bi pritegnilo turiste. V nadaljevanju bo podrobneje predstavljeno delo v razredu, ki je obsegalo spoznavanje turizma na splošno, delo v skupinah, interaktivno delo z računalniškimi tablicami. V drugem delu bo povzet ogled Turistično informacijskega centra, ki smo ga lahko izkoristili zaradi lokacije v bližini šole, in v zaključku iskanje novih predlogov in idej v skupinah v razredu.

Spoznavanje turizma občine na takšen bolj podroben način je bil nekaj novega. Takšen način sicer vzame veliko več časa, hkrati pa je pomemben, saj so učenci tako podrobneje spoznali in se poglobili v svojo okolico, ki prevečkrat ostane premalo raziskana.

2. DELO V RAZREDU

Osnove turizma smo spoznali s pomočjo interaktivnega in fizičnega učbenika za geografijo v 9. razredu (Verdev, Ilc, 2022) ter lastne računalniške predstavitve. V uvodu v temo je bil učencem prikazan znak I feel Slovenia, ki je zaščitna znamka Slovenije v svetu. Skupaj so prišli do ugotovitve, da bo tema ure turizem.

Začeli smo z definicijo, kaj turizem sploh je, kaj vse zajema pojem, kdaj se je začel razvoj in kako je potekal. Omenili smo, da turizem ni pomemben samo iz ekonomskega vidika, ampak omogoča oddih in preživljanje prostega časa, hkrati pa spodbuja druge dejavnosti, še posebej je pomemben v manj razvitih robnih območjih (Senegačnik, 2022).

S pomočjo različnih fotografij v računalniški predstavitvi so učenci naštevili, kaj vse privlači turiste v Sloveniji. Učenci so sprva naštevili bolj naravno pokrajino: jame (Postojnska in Škocjanske), gore

(Triglav), morje (Portorož, Piran), reke (Kolpa), zdravilišča (Terme Čatež, Olimje, Dolenjske Toplice), Bled, smučanje (Kranjska Gora, Krvavec), izvire in slapove (Krupa, Sava Dolinka). S pomočjo fotografij so začeli naštevati še glavno mesto Ljubljana, gradove, muzeje, galerije, stara mestna jedra, adrenalinske parke. Nato smo se dotaknili še prireditev. Naštevali so razne športne prireditve (smučanje, smučarski skoki v Planici), Martinovanje, Jurjevanje, sejme (Ribniški).

Ob tem smo ugotovili, da imamo zelo raznovrstno naravo in tudi kulturno dediščino, ter da je Slovenija zelo turistično privlačna država. Naštete stvari smo poskušali razvrstiti v več skupin ter tako prišli do glavnih oblik turizma, ki vključuje gorski, obmorski in zdraviliški turizem. O vsaki obliki smo se podrobneje pogovorili, našeli glavne značilnosti in glavne turistične kraje. Ob tem smo posebej poudarili vezanost na letno in zimsko sezono gorskega in obmorskega turizma. Sklenili smo, da morajo ponudniki storitev zaradi tega širiti ponudbo ter tako privabljati goste skozi vse leto. Poudarili smo zimsko sezono smučanja v gorskem turizmu ter težave naših smučišč, ki so večinoma nižje nadmorske višine, zaradi česar trpijo pomanjkanje snega. Poleg tega je večina smučišč majhna v primerjavi s tujimi in marsikje imajo tudi zastarelo opremo. Vezanost na poletno sezono smo omenili pri obmorskem turizmu. S tem smo prišli do ugotovitve, da le zdraviliški turizem ni vezan na letne čase in lahko sezona traja vse leto (Senegačnik, 2022). S pomočjo zemljevida Slovenije, ki visi v razredu, je učenec na njem poiskal posamezna zdravilišča, ki jih je našel sam oziroma so mu jih predlagali sošolci.

V drugem delu smo omenili še posebno obliko turizma, kot so počitniška bivališča ali vikendi. Učenci so pravilno ugotovili, da imamo veliko teh v domači občini in v celotni Beli krajini v obliki zidanic, saj imamo veliko vinogradništva. Pri tem smo omenili, da jih je veliko po vsej Sloveniji, zlasti kjer je bolj privlačna pokrajina (Senegačnik, 2022).

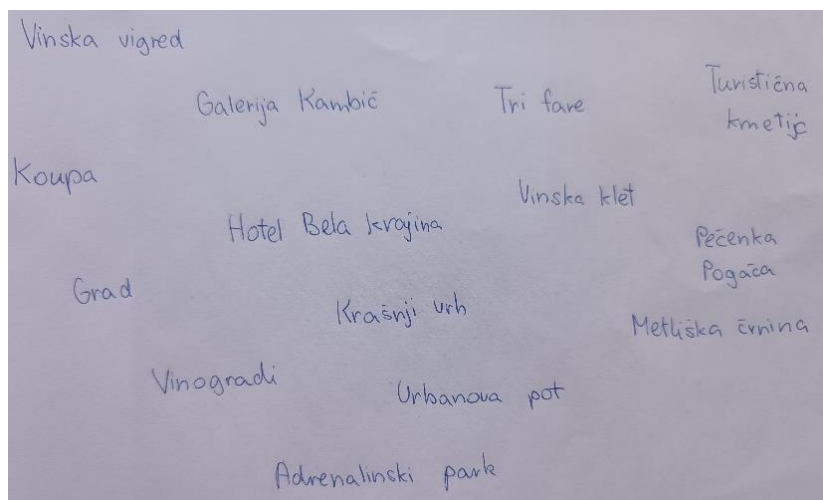
Ogledali smo si graf prenočitev domačih in tujih turistov v obdobju 1970–2017 v učbeniku (Senegačnik, 2022). Poklicani učenec je iz grafa razbral, da je število prenočitev tujih turistov bolj nihalo, da je v času po osamosvojitvi število upadlo in od takrat vztrajno narašča. Ogledali smo si tudi graf prihoda turistov po državah (Prav tam, 2022), kjer je izbrani učenec ugotovil, da jih največ prihaja iz nam bližnjih in sosednjih držav (Italija, Avstrija, Nemčija, Hrvaška). Omenili smo še veliko obremenjenost naših cest, predvsem poleti s strani tranzitnih turistov, ki zgolj prečkajo Slovenijo (Verdev, Ilc, 2022).

2.1 Domača občina

V nadaljevanju ure smo učence razdelili v več skupin po štiri oziroma pet učencev skupaj. Razvrstitev je bila določena s strani učiteljice, da so bile skupine čim bolj homogene. Posameznim skupinam smo razdelili različne turistične prospekte in turistične zemljevide občine, ki so jim nato bili v pomoč pri idejah. Vsaka skupina je dobila prazen list papirja in skupno navodilo, da poskušajo naštet čim več turističnih krajev, naravnih in kulturnih znamenitosti, ki so v občini Metlika turistično zanimive. Kam vse bi v občini peljali in kaj vse bi pokazali nekemu, ki sem pride prvič in o območju ne ve veliko. Vzpodbudili smo jih, da razmišljajo tako o poletni kot zimski sezoni, da imajo v mislih ljudi različne starosti, ki jih zanimajo različne stvari, da so ljudje različno fizično aktivni v svojem prostem času. Med zapisovanjem idej so dobili še dodatne namige tako, da je bilo omenjeno, da v turizmu spada tudi tradicionalna hrana in pijača območja, različne prireditve, ki se lahko odvijajo enkrat ali večkrat letno.

Po koncu določenega časa so skupine med seboj izmenjale naštete stvari, ki smo jih zapisali na tablo. Večina ključnih, najbolj znanih stvari, se je ponavljala, kot je vidno tudi v primeru slike 1, ki jo je oddala ena od skupin. Skoraj vse skupine so navedle: reko Kolpo, Galerijo Kambič, Belokranjski muzej Metlika in Slovenski gasilski muzej, Vinsko klet, adrenalinski park Podzemelj, Urbanovo pot, prireditev Vinska

vigred, Krašnji vrh z razglednih stolpom in hotel Bela krajina v Metliki. Od stvari, povezanih s hrano in pijačo, so naštevati Metliško črnino, belokranjsko pogačo in pečenko.

Slika 1: Ideje turistične ponudbe skupine učencev. Avtorica: Nina Jakovac.

Manjkral so našteli naslednje stvari: Tri fare v Rosalnicah, številne turistične kmetije na območju občine z domačo ponudbo hrane in pijače, OŠ Brihtna glava in Bistra buča na Radovici, gasilske veselice, skalna plezalna stena v Križevski vasi, ogled vojaškega letala pri kraju Otok, Vinska klet Prus, razgledna točka Veselica nad Metliko, različni ponudniki hrane in pijače v mestu, Hiša dobrot Bele krajine, ki je trgovina z izdelki različnih lokalnih ponudnikov, ter pohodne in kolesarske poti.

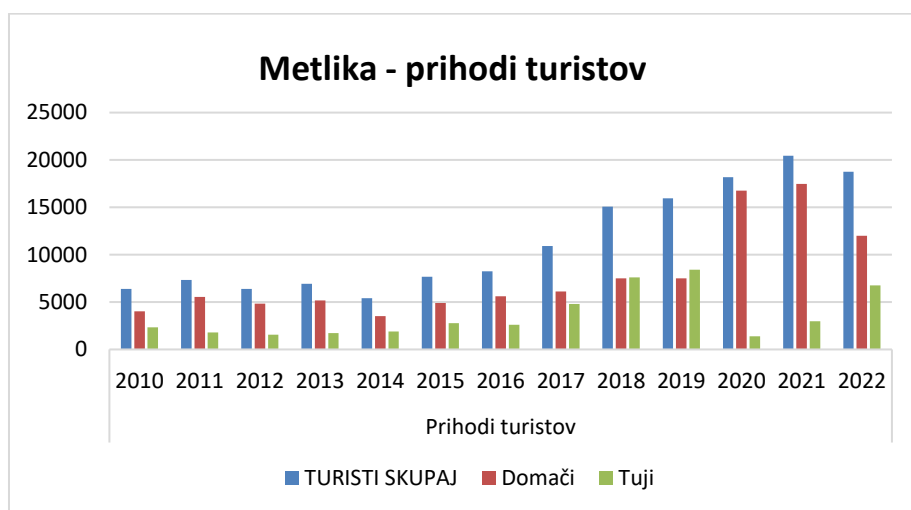
Po vprašanju, ali so sami obiskali večino naštetih stvari, je večina učencev potrdila. Jih pa je bila peščica, ki kar nekaj stvari še ni obiskala ali vedela zanje (Hiša dobrot Bele krajine, skalna plezalna stena, OŠ Brihtna glava). Večina ni vedela poimenovati več različnih pohodnih ali kolesarskih poti, razen Urbanove.

Po vprašanju, če vedo, kaj je in kje v Metliki se nahaja točka Turistično informacijskega centra Metlika, je večina zanj že slišala in vedela, približno kje se nahaja, nikoli ga pa niso obiskali. Učenci so nato sodelovali v dvojicah, kjer so si na šolskih računalniških tablicah ogledali spletno stran TIC Metlika (Turistično informacijski center Metlika, 2023). Skupaj smo si ogledali predstavljeno ponudbo ter tako dopolnili lastne ideje. Dopolnili smo predvsem še nekatere pohodniške in kolesarske poti, ribolov v Kolpi in na ribniku v Prilozju, športno letališče Prilozje, prireditve (Pridi zvečer na grad, Mlada portugalka, Dajmo malo fušat), ponudnike hrane, turističnih kmetij in vinarjev. Pri ponudbi hrane smo dodali juho belokranjska šara, štrukljevo juho, žitno klobaso, belokranjske žlinkrofe, belokranjsko in prosto povitico. Ogledali smo si še projekt Hiša dobrot Bele krajine, ki je urejena fizična in spletna trgovina za raznovrstne domače lokalne proizvode lokalnih ponudnikov. Tako so zbrani vsi ponudniki na enem mestu, s čimer lahko slednji dosežejo večji doseg kupcev, kot če delujejo sami (Prav tam, 2023).

V nadaljevanju smo si ogledali spletno stran Statističnega urada Republike Slovenije. Učenci so za stran in glavni namen urada že vedeli, saj se pri pouku večkrat poslužimo kakšnih statistik pri določenih družboslovnih tematikah. Na vprašanje glede mnenja, koliko turistov uradno obiše občino Metlika v posameznem letu, so bili odgovori zelo različni. Večina se je strinjala, da je več obiskovalcev Slovencev kot tujcev. Skupaj smo poiskali podatke o prihodih in prenočitvah domačih in tujih turistov v občini.

Ogledali smo si tabelo za zadnja leta. Učenci so takoj pravilno sklepali, da podatki za leta 2020–2022 verjetno niso realni zaradi zaprtja meja in drugih omejitev, ki so veljale v tem času. Sama sem številke prikazala v obliki grafa, saj je tako bolj pregledno in učenci so lažje prišli do zaključkov (Slika 2). Poklicani učenec je razložil svoje videnje grafa. Ugotovil je, da je skupno število turistov od leta 2010 naraščalo s približno 6.000 na dobrih 18.000 od leta 2018 dalje. Število domačih turistov je bilo vseskozi večje od tujih. Na grafu je poudaril upad tujih turistov v času zaprtja meja leta 2020 in 2021 (Slika 2).

Enako smo prikazali tudi graf prenočitve turistov, kjer je bil opazen podoben trend. Število prenočitev je vztrajno naraščalo z okoli 14 000 leta 2010 na več kot 50 000 po letu 2020. Tako kot pri samih prihodih prevladujejo prenočitve domačih turistov (Statistični urad Republike Slovenije, 2023).

Slika 2: Graf prihoda turistov v občini Metlika. Vir: <https://www.stat.si/statweb> (3. 4. 2023).

Pregledali smo tudi številke prihodov in prenočitev turistov iz tujih držav. Ugotovili smo, da je največ prihodov turistov v zadnjih desetih letih iz Nemčije, Nizozemske, Belgije in Avstrije. Zelo visoko se nahaja tudi Južna Koreja, ki pa je skoraj vse prihode imela zabeležene leta 2019, in sicer 1.566 ljudi. Sledijo Italija, Hrvaška, Francija, Švica in Srbija (Statistični urad Republike Slovenije, 2023).

3. OBISK TIC METLIKA

V naslednji šolski uri smo se odpravili do TIC Metlika. Zaposlena gospa je predstavila sebe in sam turistični center. TIC je od leta 2020 del Zavoda za turizem, kulturo, šport in mladino Metlika. Turizem je v teh začetnih letih delovanja opredeljen kot prednostno področje delovanja zavoda.

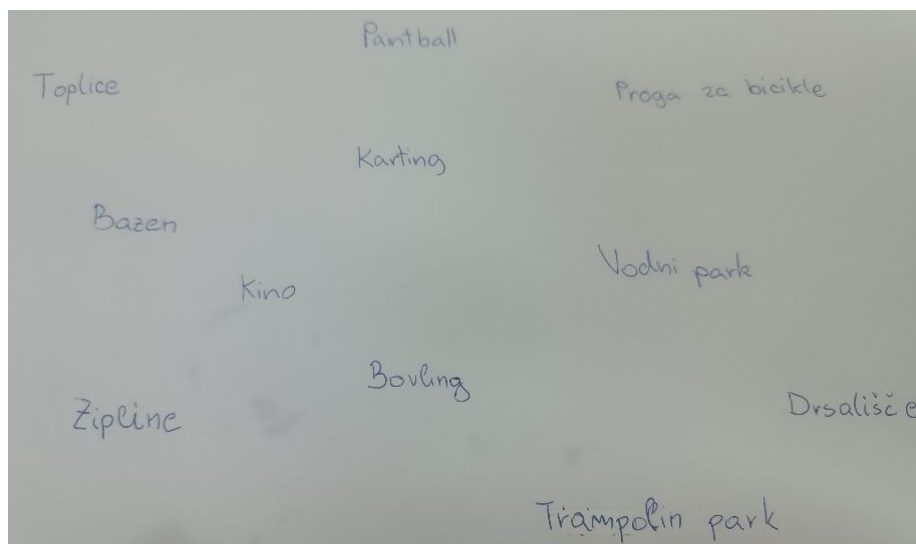
TIC Metlika je javni servis, kjer se lahko oglasijo vsi, ki iščejo različne informacije glede turizma, tako turisti kot domačini. Večina kulturnih dogodkov in prireditev je organizirana v sodelovanju s TIC Metlika in občino. TIC Metlika obvešča javnost o aktualnih dogodkih in projektih, ki se dogajajo v domačem okolju. Skrbijo za turistično infrastrukturo, sodelujejo pri opravljanju in spremljanju stanja turizma v občini. Prek Zavoda je bilo izvedeno izobraževanje za turistične vodnike v lokalnem okolju. V projektih sodelujejo s sosednjima občinama - RIC Bela krajina in Novo mesto (Zavod za turizem, šport, kulturo in mladino Metlika, 2023). Učenci so si ogledali prostor in predstavljene turistične prospekte in zemljevide ter ponudbo za prodajo.

3.1 Iskanje novih idej v razredu

Zaključek teme smo naredili v razredu, znova skozi delo v enakih skupinah kot na začetku. Učenci so dobili navodilo, da se postavijo v vlogo nekoga, ki dobi določen denar in sredstva ter tako v občini razvije nove turistične produkte, doživetja, turistične aktivnosti, ki bi privabili več turistov. Ob tem naj razmišljajo o različnih letnih časih, o tem, da so turisti lahko mladina, mlade družine ali starejši.

Učenci so našli kar nekaj idej. Kot je bilo pričakovano, je bilo največ idej za zanimivosti, ki bi bile privlačne mladini, kot so sami. Kljub temu, da so bili opozorjeni, da ne gledajo samo zase in svoj prosti čas, so našli kar nekaj stvari v tem slogu, kot na primer igrišča za različne skupinske športe (nogomet, košarka, odbojka), obrat s hitro prehrano, trgovinski center.

Od možnih turističnih dejavnosti so naštevali naslednje stvari (Slika 3): paintball, karting, proga za kolesa, vodni park, kino, daljše trajanje Vinske vigredi, toplice oziroma zdravilišče, hotel z vsaj 4-mi zvezdicami, trampolin park, zabavišni park, cirkus, zipline proga, woop park, proge za bowling, skate park, lunapark, pokriti bazen, drsališče v zimskih mesecih.

Slika 3: Predlogi nove turistične ponudbe s strani skupine učencev. Avtorica: Nina Jakovac.

4. REZULTATI

Menim, da so si učenci s takšnim poglobljenim spoznavanjem turizma zapomnili več stvari, kot bi si samo s frontalnim poučevanjem. Dodana vrednost je predvsem v tem, da smo se odpravili iz učilnice in obiskali TIC, ki ga sami niso še nikoli, razen nekaj posameznikov. Dobili so vpogled v to, kaj se dejansko v občini razvija in dela glede turizma.

S pregledom statističnih podatkov o prihodih in prenočitvah turistov so dejansko spoznali, da ta številka ni tako majhna, kot je večina sprva predvidevala. Tudi pri prihodih tujih gostov jih je presenetilo, da je veliko število ljudi iz držav, ki niso naše najbližje sosednje države. Pri tem so podrobneje spoznali, kakšne vse podatke zbira Statistični urad in da lahko te podatke različno prikažeš glede na izbrane parametre.

5. ZAKLJUČEK

Po zaključku izvedbe so učenci povedali, da jim je bil vseč takšen način spoznavanja teme. Poudarili so predvsem to, da so se odpravili iz učilnice in delali z računalniškimi tablicami. Večini je zelo všeč tudi delo v skupinah.

Sama vidim prednost v tem, da smo poudarili lastno območje bivanja, pri tem pa so učenci spoznali tudi TIC, za katerega so mnogo bežno menili, da je tam samo za turiste. Šola ima to prednost, da se nahaja blizu centra mesta in tako lahko učenci v času šolanja obišejo večino glavnih ustanov, ki se tu nahajajo.

Pri delu v skupinah je lahko vedno problem, da eni delajo, drugi pa veliko manj. S homogenimi skupinami lahko na to delno vplivaš. Je pa takšna izvedba potrebovala skoraj tri šolske ure, kar je pri omejenih urah problem. Posledično lahko le kakšno temo v šolskem letu razširiš na več ur. Vsekakor menim, da se bomo v tudi v naslednjih šolskih letih odpravili po mestu in obiskali TIC ali kakšno drugo ustanovo, v želji, da učenci čim bolj spoznajo lastno mesto.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Senegačnik, J. (2022): Geografija Slovenije, učbenik za 9. razred osnovne šole, Modrijan izobraževanje, Ljubljana.
2. Statistični urad Republike Slovenije: <https://www.stat.si/statweb> (3. 4. 2023).
3. Turistično informacijski center Metlika: <http://www.metlika-turizem.si/sl/home/> (5. 4. 2023).
4. Verdev, H., Ilc Klun, M. (2022): Raziskujem Slovenijo 9, interaktivno gradivo za geografijo v 9. razredu (elektronski vir), Rokus Klett, Ljubljana.
5. Zavod za turizem, šport, kulturo in mladino Metlika: <https://zavodmetlika.si/> (6. 4. 2023).

PRIMERI STROKOVNIH EKSKURZIJ TRAJNOSTNEGA TURIZMA

EXAMPLES OF PROFESSIONAL SUSTAINABLE TOURISM EXCURSIONS

dr. Renata Mavri

Konservatorij za glasbo in balet, Ljubljana

renata.mavri@kgbl.si

POVZETEK

V prispevku so predstavljeni primeri strokovnih ekskurzij trajnostnega turizma, ki so bile izvedene za študente višje in visoko šolskih programov in jih bomo prilagodili in pripravili tudi za dijake gimnazijskega programa.

V prispevku so opisani primeri strokovnih ekskurzij po Sloveniji (ogled samooskbe, turističnih kmetij, dediščine), ki poudarjajo pomen trajnostnega razvoja, ki uresničuje koncept trajnostnosti, ki enakomerno temelji na vseh treh "stebrih" – ekonomski, socialni in okoljski in na vidiku podnebnih sprememb. Posledično pomeni trajni dvig človekovega blagostanja v najširšem smislu, vendar v okviru nosilne zmogljivosti okolja in ustreznega socialnega in ekonomskega razvoja (Svetovna komisija za okolje in razvoj, UNEP).

Namen prispevka je dijakom s strokovnimi ekskurzijami približali koncept in bistvo trajnostnega razvoja in njegovih sestavin (okolje, prostor, vrednote prostora, gospodarstvo). Cilj strokovnih ekskurzij je, da dijaki znajo vrednotiti različne dejavnosti z vidika trajnostnega razvoja in se zavedajo kompleksnosti in omejenosti prostora (Učni načrt, geografija). Dijaki na strokovni ekskurziji spoznavajo tudi poklice, ki so povezani z urejanjem naravnega in družbenega okolja (ekolog, lastnik turistične kmetije, naravovarstvenik). Pred izvedbo strokovne ekskurzije dijaki zbirajo podatke in naredijo izdelek v obliki seminarske naloge, ki jo predstavijo v razredu. Dijaki si pomagajo s pomočjo uporabnih spletnih strani (uporabna geografija - ekskurzije) in dodajo v aplikacijo strokovno ekskurzijo z ustreznimi opisi in potjo. Dijaki v obliki igranja vlog motivirajo sošolce za obisk izbrane pokrajine na avtobusu (v vlogi turističnih vodnikov).

Glavne ugotovitve in cilj prispevka so pripravljene strokovne ekskurzije za dijake, ki bodo vsebovale strokovno gradivo, učne listi, aplikacije, opise ter bodo dijakom ponujene v obliki dodatnih vsebin (naravoslovni dnevi).

Ključne besede: trajnostni razvoj, trajnostni turizem, dijaki, gimnazijci, strokovne ekskurzije.

ABSTRACT

The articles presents examples of professional sustainable tourism excursion that were carried out for students of post secondary programs and will be adjusted and prepared for high school students as well. the articles describes examples of professional excursions in Slovenia (self-guided tours, tourist farms, heritage), which emphasize the importance of sustainable development, which realizes the concept of sustainability, which is based equally on all three pillars – economic, social and environmental and in terms of climate change.

As a result, it means a permanent increase in human well-being in the broadest sence, but within the framework of carrying capacity of the environmental and appropriate social and economic development (Word Commission on Environment and Development, UNEP).

The aim of the paper was to introduce students to the concept and essence of sustainable development and its components (environment, values of space, economy) through professional excursions. The goal of excursions is for students to be able to evaluate various activities from the point of view of sustainable development and to be aware of the complexity and limitations of space (Curriculum, geography).

During the professional excursion, students also learn about professions related to the management of the natural and social environment (ecologist, owner of a tourist farm, nature conservationist). Before carrying out the professional excursion, the students collect data and make a product in the form of a seminar paper, which they present in class.

Students help themselves with the help of useful websites (useful geography - excursions) and add a professional excursion to the application with appropriate descriptions and a route. In the form of role playing of tourist guides on the bus, the students motivate their classmates to visit the selected landscape they are driving through.

The main findings and the goal of the paper are prepared professional excursions for students, which will contain professional material, study sheets, applications, descriptions and will be offered to students in the form of additional content (science days).

Keywords: sustainable development, sustainable tourism, professional excursions, students.

1. UVOD

Glavni namen prispevka je predstaviti primere že izvedenih strokovnih ekskurzij trajnostnega turizma in jih prilagoditi in približati dijakom gimnazijskega programa. Cilj prispevka je poudariti pomen trajnostnega razvoja turizma in ga na praktičen način (priprava in izvedba strokovne ekskurzije, delo z aplikacijami, turistično vodenje) približati dijakom.

2. PRIMERI STROKOVNIH EKSURZIJ

V nadaljevanje predstavljamo nekaj primerov strokovnih ekskurzij trajnostnega razvoja in turizma v Sloveniji.

2.1 Ljubljana - Učni poligon za samooskrbo Dole, Poljčane – turistična kmetija Urška, Zreče – turistična kmetija Soržev mlin – Ljubljana

Dijaki so na poti iz Ljubljane aktivno prisotni na odseku poti Trojane – Poljčane. Nekaj dijakov predstavi svoje referate o značilnostih območja ob poti (Trojane, Savinjska dolina, Velenjska kotlina, Celjska kotlina, Celje, Slovenske Konjice, Slovenska Bistrica, Poljčane). Prvi postanek na strokovni ekskurziji je ogled Učnega poligona za samooskrbo Dole v Poljčanah, ki ga vodi ddr. Ana Vovk Korže. Učni poligon prikazuje različne možnosti za pridelavo zelenjave in sadja (nasadi jagod, lešnikov). Za rast zelenjave in sadja so urejene različne dvignjene gomile, grede (z biomaso, na kartonu, v jarku, terase) in rastlinjak. Za zbiranje vode so urejena vodna zajetja za deževnico, podtalnico, mlaka za večjo biodiverziteteto. Postavljena je zemljanka (klet za shrambo proizvodov, degustacije), jurta (za dodatno poučevanje udeležencev na ekskurzijah), solarna postaja, rastlinska čistilna naprava (posnema samočistilno sposobnost narave za čiščenje odpadnih voda), hotel za žuželke, naravna stranišča (Medmrežje 1). Dijaki se poučijo o pojmi kot so permakultura (trajnostna pridelava hrane, sistem načrtovanja, ki temelji na etičnem odnosu do narave in ljudi), ekoremediacija (uporaba naravnih sistemov in procesov

za obnovo in zaščito okolja). Izobraževanje za okoljsko trajnostnost in krožno gospodarstvo (organizacija proizvodnje in potrošnje, ki temelji na delitvi in ponovni uporabi) je tudi del načrta Evropske komisije, ki spodbuja izobraževanje in usposabljanje za zeleni dogovor (sprejet leta 2021) (Vovk, Davidović, 2023).

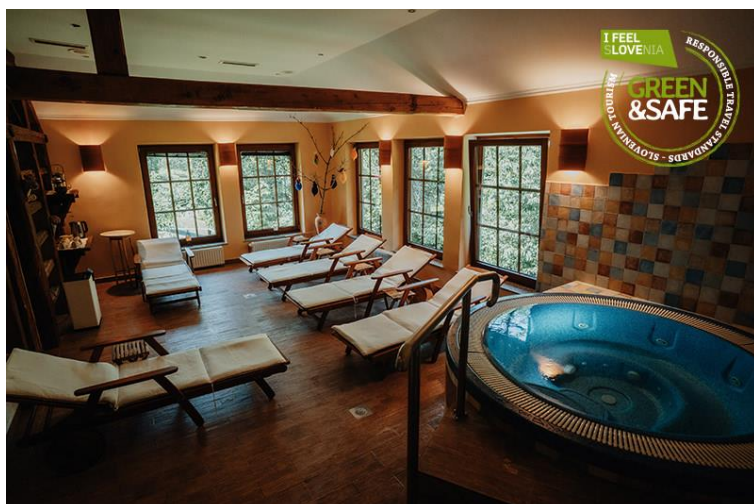
Slika 1: Učni poligon Dole. Vir: <https://www.osvoboditevzivali.si/znanost-povezana-s-prakso-ddr-ana-vovk-korze/> (24. 4. 2023).

Slika 2: Učni poligon Dole. Vir: <http://www.ipvo.si/poligon-dole> (24. 4. 2023).

Za dijake pripravimo učni list, ki vsebuje posamezne dele iz učnega poligona za samooskrbo Dole (kaj raste na gredah, kaj so grude/grede/nasadi), ki je vezan na vsebino vodenja (osnovni pojmi - razlaga, nariši skico poligona, zakaj se uporablja zemljanka, rastlinska čistilna naprava ipd.).

Strokovno ekskurzijo nadaljujemo proti Zrečam na turistično kmetijo Urška. Turistična kmetija, ki je odprla svoja vrata leta 1991, je prejela različna najvišja priznanja za slovensko turistično kmetijo. V njeni ponudbi so sobe, apartmaji, center za razvajanje s savnami in masažnim bazenom, zunanji bazen, zelenjavni in zeliščni vrtovi, domače živali. Kmetija privablja različne ciljne skupine (pare, družine).

Slika 3: Turistična kmetija Urška. Vir: <https://www.kmetija-urska.si/> (24. 4. 2023).

Dijakom pripravimo učni list, ki ga izpolnijo ob predavanju na turistični kmetiji. Poučijo se o delu na turistični kmetiji, o ciljnih skupinah, ki prihajajo na kmetijo, o turistični ponudbi, o trajnostnem upravljanju kmetije, o ekološki pripravi hrane, o ekološkem vrtu, o specializacijah in znakih na turistični kmetiji (Slovenia green, green key, ...). Na turistični kmetiji spoznavamo tudi kulinarčne posebnosti in dobrote iz njihove ekološke kmetije (imamo kosilo).

Pot nadaljujemo do Sorževega mlina v vasi Polže pri Novi Cerkvi. Ukvarjajo se s proizvodnjo moke in mlevskih izdelkov, imajo nastanitvene kapacitete in prostor, ki ga oddajajo v najem za različne priložnosti. Dijaki si ogledajo postopek mletja moke, se preizkusijo v mletju moke na mlinu in si sami zmeljejo moko ob strokovnem vodstvu. Spoznajo prednosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (mlinarstvo, oddajanje prostora v najem), ki oplemeniti turistično dejavnost (apartmaji, sobe) na kmetiji.

Slika 4: Soržev mlin. Vir: <http://sorzev-mlin.si/> (24. 4. 2023).

Dijaki po strokovni ekskurziji v učilnici izpolnijo aplikacijo za strokovne ekskurzije na spletni strani Uporabna geografija (ekskurzije) in strokovno ekskurzijo bolj natančno zapišejo (opis poti, dejavnosti na poti) (Medmrežje 2). Dijaki se razdelijo v skupine in vsaka skupina naredi vnos opisa enega postanka. Dijaki na terenu naredijo fotografije, ki jih vključijo v spletno aplikacijo. Vključijo tudi narejene vsebine na učnih listih (priloga 1).

2.2 Ljubljana – Glamping Bizjak, Bela – Turistična kmetija Šenkova domačija, Zgornje Jezersko - Ljubljana

Dijaki so na poti iz Ljubljane aktivo prisotni na odseku poti Ljubljana – Bela. Nekaj dijakov predstavi svoje referate o nastanitvenih kapacitetah na Gorenjskem, turističnih kmetijah in značilnostih glampinga. Prvi postanek na strokovni ekskurziji je Gostišče in glamping Bizjak v Beli pri Preddvoru. Glamping po definiciji pomeni taborjenje v razkošno urejenem in opremljenem šotoru, hišici in pomeni razkošno kampiranje. V Sloveniji so glampingi opisani v Uredbi o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji, v 15. členu (kot druge oblike prenočevanja, na primer senik, čebelnjak in podobne inovativne oblike nastanitve) (Medmrežje 3). Po Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo Slovenije kategorizacija za glamping ni potrebna. Znamka World of Glamping (W. G.), ki združuje glampinge po svetu bolj natančno definira to obliko nastanitve (od leta 2018 so v W.G. vključeni tudi štirje slovenski glampingi). Slovenska turistična organizacija (2018) na podlagi kriterijev razporeja glampinge v tri segmente: scouting (med kampom in glampingom), glamping (šotori, drevesne hiške, jurte) in lodging (lodgi, lesene hiške) (Medmrežje 5). Gostilna in glamping Bizjak ima že 200 letno tradicijo in gostom nudi štiri lesene glamping hiške. Poleg glamping hišk je gostilna, ki ponuja domačo hrano in igrišče s travnikom z ribnikom, ki ga oddajajo za poroke.

Slika 5: Glamping Bizjak. Avtorica: Renata Mavri.

Dijaki dobijo učne liste, kjer narišejo glamping hiško in jo doma podrobneje opišejo. Dijaki z dovoljenjem lastnika poslikajo glamping hiške, sanitarije z ločenimi kopalnicami in prostor za savno ter okolico dvorišča pred gostilno. Dijaki imajo z lastnikom intervju z vnaprej pripravljenimi vprašanji (koliko časa že obstaja gostilna, od kdaj je glamping, kakšna so dovoljenja za postavitev glampinga, kdo

so gostje glampinga, koliko časa se gostje zadržijo v glampingu, kdaj je glavna sezona ipd.). Lastnik dijake postreže s tradicionalno malico ter domačimi sokovi.

Pot nadaljujemo na Zgornje Jezersko, kjer si ogledamo turistično kmetijo Šenkova domačija, ki zajema osem, z leseno kritino kritih stavb. Stara hiša ima letnico 1521 in je nastala že v 14. stoletju. Stara hiša je zavarovana kot kulturni spomenik državnega pomena in je podvržena strogemu varovanju. V stari hiši je danes sedem sob in manjša konferenčna dvorana ter ohranjena črna kuhinja. Obnovili so tudi prežitkarsko hišo, kjer sta danes dve dvoposteljni sobi v pritličju in dva luksuzno opremljena apartmaja. Obnovljen stari volovjek danes služi kot kotlovnica in je del prostora za kampiranje (Medmrežje 6).

Slika 6: Šenkova domačija. Vir: <https://www.senkovadomacija.si/> (24. 4. 2023).

Slika 7: Šenkova domačija. Avtorica: Renata Mavri.

Dijaki imajo učni list z zemljevidom Šenkove domačije in zapisujejo po pripovedovanju lastnice turistične kmetije. Dijaki si poslikajo Šenkovo domačijo in se z lastnico pogovorijo o znakih, specializacijah, kategorizaciji, ki jih vidijo na stari hiši (štiri jabolka – največja kakovost turistične kmetije npr.). Ogledajo si tudi domače živali, ki so avtohtone slovenske (jezersko-solčavska ovca, krškopoljski pujs), zaradi česar se kmetija uvršča med slovenske ark kmetije. Dijaki se z lastnico pogovorijo tudi o načinih oglaševanja turistične kmetije in kampa, o gostih, ki prihajajo, o panorami, ki jo ves čas opazujejo ipd.

Ko se dijaki vrnejo nazaj v šolo ponovno pripravijo poročilo o strokovni ekskurziji in jo vpišejo med ekskurzije s pomočjo aplikacije na spletni strani Uporabna geografija. Delo je organizirano podobno kot ob prvi ekskurziji. Dijaki ekskurzijo pripravijo s pomočjo poročila, ki so ga naredili (priloga 2).

2.3 Ljubljana – Bohinjsko jezero – Planšarski muzej, Stara Fužina – sirarna Srednja vas – šotno barje Goreljek – Pokljuka – Ljubljana

Dijaki se predhodno pripravijo na poročanje na avtobusu, ker so v vlogi vodnikov od Radovljice do Bohinja (Dežela in Blejski kot, Bohinjski ledenik, Bohinjsko jezero, Triglavski narodni park). Ustavimo se ob Bohinjskem jezeru, kjer imamo odmor za malico. Odpeljemo se do Stare Fužine, kjer si ogledamo Planšarski muzej. Muzej je odprt v opuščeni stari sirarni, kjer so v preteklosti izdelovali sir in kjer so sirarji poleti skrbeli za hlebe sira, ki so jih nosači vsak dan prinašali iz bohinjskih planin. Po muzeju imamo vodenje in dijake vodnik na koncu preveri z nekaj vprašanji o etnološki dediščini sirarstva in planšarstva na Bohinjskem Medmrežje 7).

Odpeljemo se na ogled Sirarne v Srednji vasi (Medmrežje 8). Začetki bohinjskega sirarstva segajo v 13. stoletje. Razvijali so ga planšarji, ki so mleko na planinah predelovali v mlečne izdelke, kot so maslo, skuta, sir. Dijaki s pomočjo vodnika napišejo način kako se iz mleka izdelava sir. Imajo učne liste.

Slika 8: Bohinjsko jezero. Avtorica: Renata Mavri.

Slika 9: Sirarna Srednja vas. Avtorica: Renata Mavri.

Odpeljemo se mimo vasi Jereka, Koprivnik in Gorjuš do Hotela Pokljuka, kjer imamo postanek za kosilo. Od tod se skupaj sprehodimo do začetne točke učne poti okrog barja Goreljek. Dijaki imajo učne liste po tablah, po učni poti, ki je speljana okrog barja in si jo ogledujejo samostojno. Ob koncu oddajo poročilo. Učni listi vključujejo vprašanja o šotnem barju, šotnih mahovih, značilnih rastlinskih in živalskih vrstah, človekove dejavnosti v okolici barja v preteklosti in danes. Izpred Hotela Pokljuka se odpeljemo čez Pokljuko do Bleda, od koder pot nadaljujemo v Ljubljano. V učilnici strokovno ekskurzijo opišejo in jo po skupinah vpišejo v spletno aplikacijo, v pomoč so jim učni listi iz terenskega dela (priloga 3). Dijaki si lahko pomagajo tudi z gradivom, kjer je strokovna ekskurzija opisana (Mavri, 2018).

Slika 10: barje Goreljek. Avtorica: Renata Mavri.

3. REZULTATI

Rezultati strokovnih ekskurzij so, da so se dijaki na praktičen način naučili načrtovati in izvesti terensko delo, s katerim so osvetlili določen geografski problem (možnosti za trajnostni razvoj, trajnostni turizem, planšarstvo, sirarstvo). Na terenu so uporabljali različne karte, zemljevide, učne liste in se učili kako se jih ustrezno uporablja. Dijaki so na terenu imeli stik z različnimi poklici, lokalnimi vodniki, zgodovinarji, sirarji, gostinci, turističnimi delavci, turističnimi vodniki, naravovarstveniki, mlinarji, ekologi. S tem so spoznavali poklice, ki jih bodo lahko zanimali v prihodnje in so povezani s trajnostnim razvojem. V učilnici so se učili računalniških, informativnih spretnosti in se seznanili z delom z različnimi aplikacijami (Medmrežje, 9, 10).

4. ZAKLJUČEK

Prednosti strokovnih ekskurzij so, da se dijaki določenih učnih vsebin naučijo na drugačen način - z opazovanjem pokrajine, ugotavljanje vzrokov in posledic določene problematike v okolju (onesnaževanje prsti - pomanjkanje hrane, globalno segrevanje - ekstremne podnebne razmere - pomanjkanje vode, ranljivost okolja - manjša biotska pestrost). Odziv dijakov na tovrsten način dela je zelo dober, ker pridobijo aplikativna, uporabna znanja in spretnosti (delo s kartami, orientacija). Dijaki so najbolj navdušeni nad praktičnim delom, ker lažje razumejo in povezujejo določene učne vsebine (npr. barje Goreljek, zavarovana območja, biotska pestrost, naselitev - sirarstvo).

5. VIRI IN LITERATURA

1. Mavri, R. (2018): Triglavski narodni park – Bohinj in Pokljuka, Vodniki Ljubljanskega geografskega društva, Slovenija VIII, str. 163–193.
2. Medmrežje 1: Ana Vovk Korže, Učni poligon za samooskrbo Dole, Poljčane https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=335383911687240 (24. 4. 2023).
3. Medmrežje 2: <https://uporabna.geografija.si/> (24. 4. 2023).
4. Medmrežje 3: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED6925> (24. 4. 2023).
5. Medmrežje 4: <https://www.worldofglamping.com/> (24. 4. 2023).
6. Medmrežje 5: <https://www.slovenia.info/sl/zgodbe/top-glamping-nastanitve-v-sloveniji> (24. 4. 2023).
7. Medmrežje 6: <https://www.senkovadomacija.si/> (24. 4. 2023).
8. Medmrežje 7: <https://www.gorenjski-muzej.si/lokacije/plansarski-muzej/> (24. 4. 2023).
9. Medmrežje 8: <http://www.sir.si/> (24. 4. 2023).
10. Medmrežje 9: [geografija_spl_gimn.pdf \(edus.si\)](#) (24. 4. 2023).
11. Medmrežje 10: [un_geografija_strok_gimn.pdf \(edus.si\)](#) (24. 4. 2023).
12. Vovk, A., Davidović, D. (2023): Trajnostno in krožno gospodarstvo kot izobraževalna priložnost za geografe, Geografija v šoli, letn. 31, št. 1/31, str. 9–18.

PRILOGE

Priloga 1: Učni list - Učni poligon dole, Poljčane

Po ogledu Učnega poligona Dola izpolni učni list s sledečimi vprašanji:

1. Kateri so ključni deli Učnega poligona Dole v Poljčanah? Obkroži v priloženi skici 5 različnih delov.

Učni poligon Dole, Vir: <https://www.yumpu.com/xx/document/read/34022179/uani-poligon-za-samooskrbo-dole> (24. 4. 2023).

2. Kaj je razlika med gredami, grudami in nasadi, ki si jih videl/-a na ogledu?
3. Nariši eno gredo in poimenuj rastline, ki rastejo na njej.
4. Kaj raste v nasadu? Katere rastline si prepoznal?
5. Ali si pred ogledom že slišal/-a za pojem permakultura, ekoremediacija? Poskušaj ju pojasniti.
6. Zakaj meniš, da je ekoremediacija pomembna v povezavi s trajnostnim razvojem okolja?
7. Izberi si del zemljišča in ga nariši.

Priloga 2: Poročilo - Preddvor in Zg. Jezersko

1. Opiši turistično in gostinsko ponudbo Gostilne in glamping Bizjak v Zg. Beli ter Šenkove domačije na Zg. Jezerskem (zgodovina, ponudba, ciljni gosti, dodatna ponudba).
2. Naredi SWOT analizo za obe turistični namestitvi ter jo komentiraj.
3. Poslikaj obe lokaciji in nariši tloris s pripadajočimi stavbami.
4. Katero turistično namestitev bi izbral/-a, če bi bil/-a v vlogi gosta? Svoj odgovor pojasni.

Prednosti	Slabosti
-	-
Priložnosti	Grožnje
-	-

Priloga 3: Učni list – ekskurzija Bohinj – Pokljuka

1. Napiši pet značilnosti Triglavskega narodnega parka.
2. Kakšen je način varovanja v primeru dveh različnih oblik rekreacije?
3. Opiši planšarsko dejavnost na območju Bohinja, ki si jo videl prikazano v Planšarskem muzeju v Stari Fužini.
4. Navedi postopke izdelovanja bohinjkega sira, kot so jih opisali v Sirarni v Srednji vasi.
5. Poslikaj pet različnih učnih tabel, ki si jih videl na ogledu učne poti okrog barja Goreljek. Pojasni zakaj so te učne table najbolj pritegnile, kaj prikazujejo?
6. Skiciraj pokrajino, ki jo vidiš na barju Goreljek.
7. Kaj si se naučil/-a na ekskurziji?

Priloga 4: Vnesena ekskurzija na portal Uporaba geografija

The screenshot shows the website 'UPORABNA GEOGRAFIJA' with a navigation menu (EKSURZIJE, APLIKACIJE, MERITVE/OPREMA, DRUGO) and a user profile 'Renata Mavri'. The main content area is titled 'Bled in Bohinj z okolico' and includes a breadcrumb trail: / Domov / Alpske pokrajine / Bled-Bohinj. A sidebar on the left lists various geographical features like 'Kranjska Gora', 'Bled', 'Bohinj', etc. The main text, under the heading 'Splošno', describes an excursion starting at 7:30 AM from Velikih Lašč, passing through the Blejski vintgar, and ending at the Savica waterfall. The author is identified as Andreja Svetičič.

Aplikacija Uporabna geografija. Vir: <https://skupnost.sio.si/course/view.php?id=9691> (24. 4. 2023).

TURISTIČNA NALOGA OBUDIMO SPEČO LEPOTICO**TOURISM RESEARCH PAPER LET'S BRING THE SLEEPING BEAUTY BACK TO LIFE****Irena Dular**

Osnovna šola Mirna

irena.dular@os-mirna.si**POVZETEK**

Učenke 9. razreda so v okviru festivala *Turizmu pomaga lastna glava - Potujem, torej sem pod okriljem Turistične zveze Slovenije napisale turistično nalogo z naslovom *Obudimo Spečo lepoticico in čas se bo znova začel*. Na regijskem ter kasneje državnem festivalu turističnih tržnic, kamor so se uvrstile kot prejemnice zlatega priznanja, so ob svoji stojnici predstavile lastni turistični produkt. Cilji omenjenega projekta so raziskovanje možnosti turizma v domačem kraju, ugotavljanje načinov za hitrejši razvoj območja in oblikovanje turističnega produkta, ki ga s svojim znanjem, ustvarjalnostjo, raziskovanjem in sodelovanjem z lokalnim okoljem pripravijo učenci sami. Kako se lotiti take naloge? Kaj bo dovolj zanimivo, aktualno, zabavno, poučno in izvedljivo? Učenke so se po uvodnih srečanjih odločile, da pripravijo enodnevni dogodek na Mirni, katerega rdeča nit bodo kulturne znamenitosti, zgodovinske osebe in trenutno dogajanje v kraju. Dogodek vključuje bogat kulturni, zabavni in športni program. Narejen je bil celoten program prireditve z veznim tekstom in številnimi sodelujočimi, poleg tega pa časovnica dogajanja z zemljevidom, spominki, zloženske, vabila, reklamni video in družabna igra. Ideja za dogodek je bila predstavljena županu, ki je organizacijsko in finančno podprl možnost izvedbe v prihodnosti. Glavna ugotovitev večmesečnega dela z učenkami je, da zainteresirani in delavni učenci ob pravi spodbudi in usmerjanju mentorja zmorejo izluščiti turistični potencial v lokalnem okolju in uspešno oblikujejo ter tržijo lastno turistično idejo.*

Ključne besede: Mirna, turistični produkt, zgodovina, kultura, lokalno okolje.

ABSTRACT

The article presents tourism project entitled "*Let's bring the Sleeping Beauty back to life and the time will start anew*", carried out by a group of primary school students in association with the Slovenian Tourist Board, the central national agency for the promotion of tourism. The project's outcome was a product which was designed as a one day cultural, sporting and entertaining event at five different venues in Mirna, students' hometown, with the final part at Mirna castle, also known as "The Sleeping Beauty". The product aims to attract different target groups to Mirna and provides the potential tourists with numerous opportunities to experience the place, its history and beauties. It also offers visitors the chance to escape the hustle and bustle of everyday life, to learn about rich cultural heritage, historical figures and to engage in different activities, led by locals. The product includes the timeline of events with the map of the area, the participants, unique souvenirs, leaflets, posters, an invitation video and a board game – a memory game with Mirna sights. The event plan was presented to the mayor as well as other people in the nearest shopping centre, along with an attractive stand. Unfortunately, it has not been carried out yet. Students have gained a lot of knowledge and developed various skills. The main aim of the project was to motivate and inspire the youth to become involved in their local environment in terms of preparing, organizing and advertising events for people of all

ages from near and far. With the help of such project students can recognize and think about local tourism potentials and sustainable tourism options in the future.

Keywords: Mirna, tourism product, history, culture, local environment.

1. UVOD

V prispevku je predstavljen osnovnošolski projekt priprave turističnega produkta v okviru festivala *Turizmu pomaga lastna glava*, katerega vsako leto organizira Turistična zveza Slovenije. Deset učenk devetega razreda, ki so želele nadgraditi svoje znanje in so imele dovolj časa, energije in volje razvijati svoje talente tudi po pouku, so dobile nalogo: pripraviti enodnevni dogodek z bogato vsebino za vse generacije v domačem kraju. Vedele so, da jih čaka ogromno brskanja po literaturi, razgovorov z domačini, terenskega dela in anketiranja, pisanja, predvsem pa kreativnega razmišljanja, povezovanja znanja, praktičnega dela na eni strani ter kasneje še časovna in vsebinska organizacija dogodka na drugi strani. Poleg tega so vstopile v svet podjetništva, saj so turistični produkt ob turistični stojnici predstavile županu in javnosti v Mercator centru v Trebnjem.

Med učenkami sem tekom poučevanja prepoznala različne sposobnosti in želje po dodatnem delu, poleg tega pa velik občutek lokalne pripadnosti in navezanosti na svoj domači kraj. Vedela sem, da se bodo predstavitev domačega območja lotile z navdušenjem, obenem pa sem verjela, da se bodo nove ideje porodile ob vsakem našem srečanju. Če ambicioznim učencem ponudimo dodatno delo izven rednih ur pouka in jim zaupamo, bodo zelo dobro izkoristili svoje kognitivne zmožnosti, poleg tega pa bodo razvijali svojo kreativnost, razmišljali izven ustaljenih okvirjev in se bodo s svojo idejo ter delom upali izpostaviti tudi v javnosti.

V nadaljevanju prispevka je predstavljen lasten turistični produkt z vsemi potrebnimi elementi, kateremu žal manjka praktična izvedba. Podoben turistični proizvod lahko v sodelovanju z omenjeno turistično organizacijo, kot šolski projekt ali kot projekt v okviru izbirnih predmetov pripravi in v svojem lokalnem okolju izvede vsaka skupina motiviranih učencev ali dijakov pod mentorstvom učitelja.

2. TURISTIČNI PRODUKT OBUDIMO SPEČO LEPOTICO

Učni načrt za geografijo iz leta 2011 kot splošne cilje predmeta med drugim poudarja razvijanje naslednjih spretnosti učencev: kartografska, numerična in funkcionalna pismenost; zbiranje in uporaba virov ter informacij s terenskimi metodami in tehnikami dela (risanje tematskih zemljevidov, kartiranje, anketiranje); uporaba komunikacijskih, miselnih, praktičnih in socialnih veščin za raziskovanje geografskih tem na lokalni in regionalni ravni; osnovno geografsko proučevanje in raziskovanje domače pokrajine ter sposobnost za uspešno vključevanje pri odločanju o njenem razvoju. Učenci pri pouku geografije razvijajo vrednote, ki prispevajo k razvijanju pozitivnih čustev do domovine, občutku pripadnosti svojemu okolju ter ljubezni do njene naravne in kulturne dediščine; vrednotenju raznolikosti in lepote naravnega okolja; povezovanju različnih vidikov izobraževanja, kot so spoznavni, čustveni, etični, estetski, motorični; skrbi za ohranjanje zdravja okolja in lastnega zdravja. Vse te spretnosti in vrednote so učenke razvijale tekom celotnega projektne delo.

Turistični proizvod pomeni neko vsebinsko zaokroženo celoto posameznih delov turistične ponudbe in je namenjen določeni skupini turistov. Je amalgam vsega tistega, kar turist počne na destinaciji, in storitev, ki jih uporablja zato, da zadovolji svoje potrebe in pričakovanja. Morda bi bilo bolje tudi v opisanem primeru uporabiti pojem turistična storitev, katere značilnosti so nesnovnost, nezmožnost zaloga, neločljivost, neponovljivost in neprenosljivost (Veljković, Colarič-Jakše, 2014, 50).

Dejavniki razvoja turizma na neki turistični destinaciji, upoštevani tudi pri snovanju opisanega turističnega produkta, so naravni dejavniki (geografski položaj, hidrografija, podnebje, vegetacija, relief), dejavniki človeka (kultura, folklor, gostoljubnost, mentaliteta), turistična infrastruktura (dogodki, sprejem, zabava) in splošna infrastruktura (promet, povezanost naselij, komunalna opremljenost). Čim več omenjenih dejavnikov je potrebno povezati v smiselno celoto (Veljković, Colarič-Jakše, 2014, 50).

Pri snovanju tovrstnega turističnega produkta se sledi pripravljenim smernicam Turistične zveze Slovenije v razpisu tekmovanja. Naloga mora temeljiti na tržnem pristopu, ki je ob začetku zbiranja idej služil predvsem za potrditev in oblikovanje le-teh v celovit turistični proizvod. Predstavljen turistični proizvod naj bi imel potencial dejanske uresničitve z izdelanim trženjskim načrtom. Turistična stojnica naj bi smiselno predstavljala proizvod in bila privlačna, zanimiva in razpoznavna. Pri izvedbi predstavitve na turistični tržnici je poudarek na komunikaciji z okolico kot na pravem turističnem sejmu, kar so avtorice naloge odlično izvedle. Pričakuje se, da se k sodelovanju povabi člane turističnih zvez in društev ter druge turistične delavce v kraju.

S turističnim produktom smo primarno želele prebuditi med drugo svetovno vojno porušen, kasneje pa obnovljen mirnski grad Speča lepota, ki žal zaradi neurejenega lastništva sameva v čudoviti okolici. Tudi druge kulturne znamenitosti na Mirni ponujajo ogromno možnosti za razvoj turizma za vse generacije iz Slovenije in tujine. Učenke so želele z bogatim kulturnim, zabavnim in športnim programom ter številnimi sodelujočimi, obiskovalcem pripraviti posebno doživetje. Njihov cilj je bil, da so ob koncu dneva vsi prisotni polni pozitivnih vtisov in se vračajo domov z novim znanjem. Turisti, ki bi prvič obiskali Mirno, bi se po dogodku želeli vrniti, saj bi ugotovili, da naselje z okolico ponuja številne možnosti za kvalitetno in zabavno preživljanje prostega časa. Gospod župan je bil nad idejo navdušen in predlagal je, da se dogodek izvede v sklopu prireditev ob občinskem prazniku. Ponudil je tudi finančno in organizacijsko pomoč, kar je dekleta zelo razveselilo. Žal je turistični produkt ostal le na papirju in v naših mislih, saj dogodek zaradi več objektivnih razlogov ni bil izpeljan.

2.1 Zakaj in kako ustvariti turistični produkt v domačem okolju?

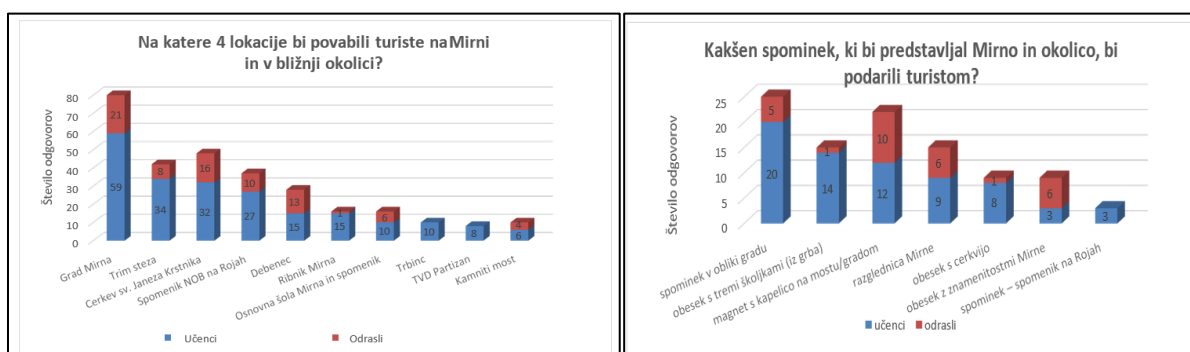
Zakaj naj učenci raziskujejo možnosti turističnega razvoja, in to predvsem v domači pokrajini? Učenci bolj ali manj poznajo bližnji teren, primere naravne in kulturne dediščine, prebivalce, lokalna društva in ponudnike različnih storitev. Za raziskovanje okolice imajo večji interes, saj so nanjo v večini tudi čustveno zelo navezani.

Pridobljene veščine, spretnosti in znanja med procesom iskanja turističnega potenciala lastnega kraja so kritično razmišljanje in presojanje, ubeseditve svojih misli in idej, zastavljanje raziskovalnih vprašanj in hipotez, iskanje ter uporaba virov in literature, seznanitev z različnimi raziskovalnimi metodami, sodelovanje z različnimi skupinami ljudi, računalniške spretnosti, samostojnost, disciplina, samoorganizacija in inovativne rešitve (Belšak Šel, 2018). Učence je seveda potrebno ves čas spodbujati in usmerjati, saj je izdelava tovrstne raziskovalne naloge dolgotrajen in zahteven proces, med katerim

učenci včasih izgubijo motivacijo. Takrat mora učitelj mentor poskrbeti, da je zahtevnost naloge ravno prava, da morda učencem privoščijo kakšen teden odmora, ali pa da sam pomaga z dodatnimi napotki in idejami.

2.2 Kaj vključiti v turistični proizvod?

V pomoč pri odločitvi, kako in kje organizirati dogodek, so bili rezultati ankete, ki so jo učenke izvedle med učenci šole in občani. Anketirale so 83 učencev od 5. do 9. razreda in 30 odraslih. Na podlagi teh odgovorov so se odločile, kje bo potekal enodnevni dogodek in kakšne spominke bi delile obiskovalcem.

Slika 1: Rezultati ankete med domačini – lokacije.
Avtorice: Učenke turistične naloge

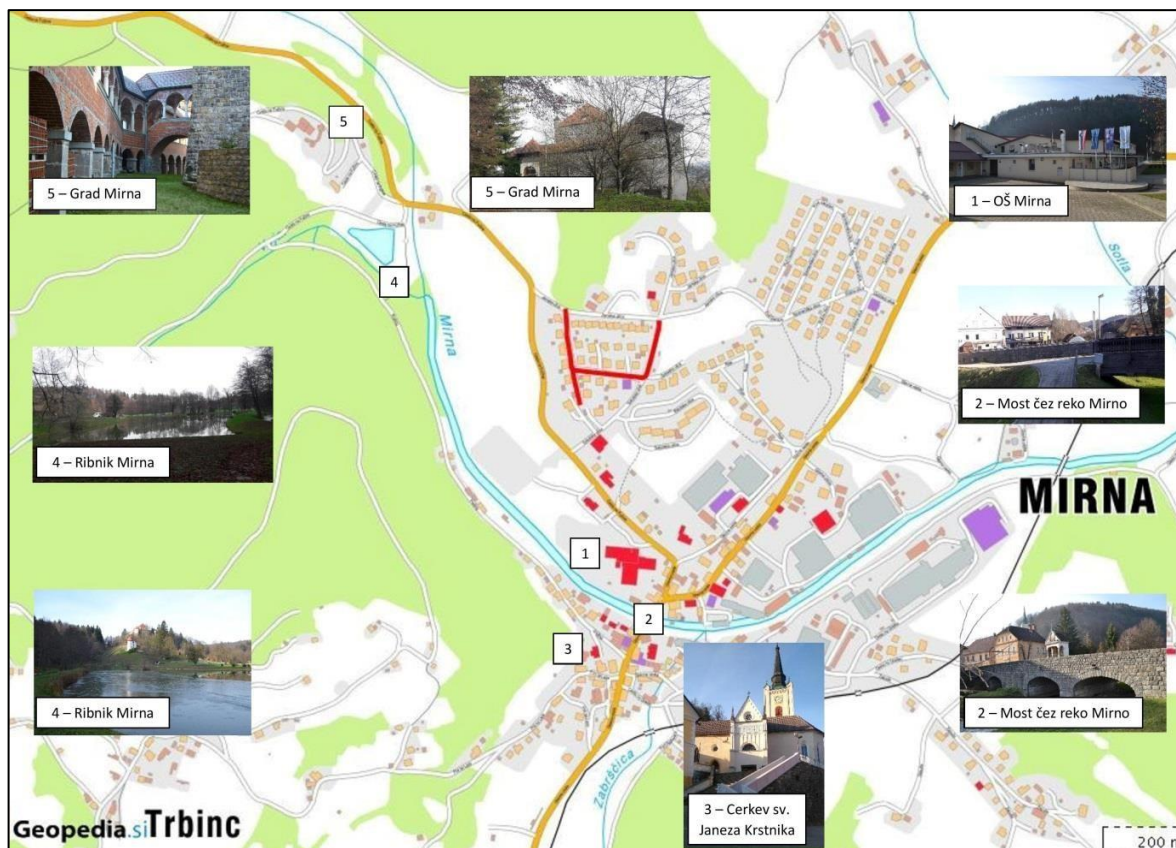
Slika 2: Rezultati ankete med domačini - spominke. Avtorice: Učenke turistične naloge

2.3 Časovnica dogodka in zemljevid lokacij

8.45–9.00 Zbiranje udeležencev pred OŠ Mirna
9.00 Uvodni pozdrav članice turističnega podmladka in ravnateljice OŠ Mirna na prostoru pred vhodom v šolo
9.05 Mladinski pevski zbor OŠ Mirna
9.10 Telovadba »1000 gibov«
9.45–10.00 »Pobiranje mostnine« za prehod na most
10.00–10.10 Nagovori »Marije Terezije« in pripovedovalke
10.15–10.45 Oglad cerkve sv. Janeza Krstnika
10.50 Nagovor »lokostrelca«
10.50–12.00 Lokostrelstvo pri ribniku Mirna, ljudski plesi, pohod po trim stezi, ura pravljic, igra Spomin o Mirni
12.00 Nagovor »Eme Krške« pri kozolčku ob ribniku
12.15–16.00 Dogajanje na gradu
16.00 Zaključek

Slika 3: Časovnica dogodka. Avtorice: Učenke turistične naloge.

Sledilo je veliko ur razmišljanja o tem, kako v prostor in čas vključiti različne lokacije in dogajanje. Kako ideje povezati v smiselno celoto, da bo obiskovalcem zanimivo, obenem pa poučno? Učenke so tehtale najrazličnejše možnosti, največ pa je bilo odvisno od tega, koga od potencialnih turističnih ponudnikov ali domačinov jim bo uspelo prepričati za sodelovanje pri dogodku. Ko so dobile njihove potrditve, so dokončno sestavile časovni in vsebinski načrt dogodka na izbranih lokacijah.

Slika 4: Zemljevid lokacij dogajanja. Avtorice: Učenke turistične naloge.

2.4 Program in izvajalci

Prva postaja dogajanja bi bila Osnovna šola Mirna, kjer bi obiskovalci prisluhnili pevskeemu zboru OŠ Mirna. Sledila bi telovadba *1000 gibov*, ki jo vsakodnevno izvajajo upokojene domačinke, ki bi dejavnost tudi vodile. Tako bi že zjutraj poskrbeli za zdrav duh v zdravem telesu. Pred naslednjo postajo bi čakala »mostninarja«, ki bi ob plačilu mostnine (pravilno rešene križanke, pripravljene za ta dogodek), obiskovalce spustila na most. Tam bi jih pričakala »Marija Terezija«, ki naj bi ta kamniti most v 18. stoletju tudi dala zgraditi. Ta bi povedala zanimive podatke o zgodovini naselja in sami dolini. Naslednji postanek bi bil cerkev sv. Janeza Krstnika, kjer bi gospod župnik predstavil župnijsko cerkev s freskami mojstra Bolfganga. Sledila bi pot do ribnika Mirna, kjer bi vse pričakal lokostrelec, v čemer bi se lahko ob nadzoru preizkusili vsi prisotni. V tem času bi se na tem mestu predstavila tudi domača plesna skupina z ljudskimi plesi, mlajši učenci bi lahko igrali igro *Spomin o Mirni*, ki so jo pripravile avtorice turistične naloge ali poslušali pravljico, katere avtorica je učiteljica iz OŠ Mirna. Kdor bi si želel več gibanja, bi se v tem času ob spremstvu učiteljice športa podal na Trim stezo Trimmigo. Naslednja točka bi bila vsebinsko in doživljajsko najbogatejša ter časovno najdlje zasnovana - grad Mirna. Na gradu bi zainteresirane popeljala »Ema Krška«, ki je gradu vladala v 11. stoletju in katero povezujemo z legendo *Hudoba uničuje, dobrotu gradi*. Na gradu bi vse sprejel župan, ki bi predstavil njegovo bogato in težko zgodovino. Zatem bi obiskovalci uživali v viteških igrah, se družili z grajskim pisarjem in dvornim norčkom, postali bi lahko princ ali princesa, prisostvovali bi zgodbi *Od papirja do knjige* in vitezovi orožarni, delavnici heraldike, se preizkusili v učenju renesančnih plesov, jahali konje, metali podkev in sekuro v tarčo, hodili s hoduljami ter obujali stare družabne igre.

Morebitno sodelovanje so potrdili vsi omenjeni, poleg njih pa še KUD Klati vitez z Vesele gore pri Šentrupertu, številni učenci in učitelji šole, upokojene učiteljice s svojimi izkušnjami in znanjem, taborniki, gasilci, lokostrelci in Domačija Marn. Učenke so obiskale veliko domačinov in se z vsakim posebej dogovorile za sodelovanje. Spoznale so, da so ljudje zelo pozitivno naravnani in pripravljeni s svojim prispevkom sodelovati na dogodku. Ogromno materiala, podatkov in idej predvsem za dogajanje na gradu jim je posredoval Janez Kvaternik Kamniški iz KUD-a Klati vitez. Naučile so se kako pristopiti k ljudem, ki jih sicer na nek način poznajo ali so zanje že slišale, ter jih prositi za sodelovanje in pomoč. Vedele so, kaj konkretno želijo in obenem so bile odprte za nove ideje, nasvete in predloge sogovornikov.

3. POTI IN NAČINI ZA TRŽENJE PROIZVODA

3.1 Predstavitev turističnega produkta na turističnih tržnicah

Učenke so svoj projekt predstavile županu, kasneje pa tudi na turistični tržnici v Mercator centru v Trebnjem (skupaj z drugimi šolami z Dolenjske in Bele krajine), kjer so osvojile zlato priznanje in se uvrstile na Zaključno turistično tržnico v Mariboru, kjer so se predstavili najboljši projekti iz celotne države. Pripravile so pravo turistično stojnico v obliki gradu, okrašeno z bršljanom, napisi, reklamnim videom in vabilom na prireditve. Ob njej je bila oprema pravega viteza, ena izmed učenk, oblečena v »Marijo Terezijo«, pa je obiskovalce k tržnici vabila z lastnimi zloženkami o Mirni in dogodku. Ostala dekleta so bila oblečena v enake majice z logotipom prireditve. Obiskovalcem so ponujale domače dobrote, z mlajšimi igrale igro *Spomin o Mirni*, vsi pa so lahko rešili kratek kviz o Mirni in sodelovali v nagradni igri. Poleg tega so delile lastne spominke - lesene magnetke s podobami Mirne.

Slika 5: Avtorice z ravnateljico Anico Marinčič.
Avtorica: Petra Vidmar.

Slika 6: Avtorice z mentorico in zlatim priznanjem. Avtorica: Petra Vidmar.

3.2 Logotip, letaki, zloženke, spominki in družabna igra

Za najmlajše obiskovalce je bila pripravljena igra *Spomin o Mirni*. Kartice so prikazovale glavne znamenitosti kraja in okolice z osnovnimi informacijami. Z vabilom na dogodek z vsemi točkami dogajanja so se učenke urile v grafičnem oblikovanju. Ta vabila bi v primeru realizacije delile na spletnih omrežjih, lokalni televiziji in oglasnih deskah vseh naselij v občini. Logotip ima obliko mirnskega grba z narisanimi glavnimi kulturnimi znamenitostmi. Zloženke vsebujejo informacije o vseh turističnih znamenitostih ter o poteku samega dogodka, lesene magnetke z vžganimi znamenitostmi Mirne pa so unikaten in trajnostni spominek.

Slika 7: Igra Spomin o Mirni.
Avtorica: Žana Crljenkovič.

Slika 9: Logotip dogodka. Avtorice: Učenke turistične naloge.

Slika 8: Letak kot vabilo na dogodek. Avtorica: Anja Pajek.

Slika 10: Prva zloženka o dogodku. Avtorice: Učenke turistične naloge.

Slika 11: Druga zloženka o Mirni. Avtorice: Učenke turistične naloge.

Slika 12: Spominki z Mirne. Avtorica: Nuša Vavtar.

4. REZULTATI

Učenke so ob snovanju naloge pridobile veliko novih znanj in informacij o kraju, v katerem živijo. Srečale so številne osebe, ki nudijo različne storitve, se ukvarjajo s turistično dejavnostjo, promoviranjem naselja in okolice. Stopile so v stik s številnimi društvi in posamezniki, bile so navdušene nad prijaznimi odzivi in jih uspešno povabile k sodelovanju pri dogodku. Izvedle so anketo med domačini in naredile analizo. Naučile so se, kako časovno in vsebinsko uskladiti turistični dogodek v domačem okolju. Predvsem pa so se veliko pogovarjale in ustvarjale nove ideje, logotip, zloženke, igre, spominke, reklamni video, vezni tekst prireditve, ki bi ga uporabile kot turistične vodičke. Dosegle so svoj namen, saj se je porodila ideja za nov turistični produkt v domačem kraju, ki vsebuje zabavni in poučni sprehod skozi naselje ter povezuje kulturno dediščino, zgodovinske osebe in trenutno dogajanje v kraju. Vse omenjeno so povezale v celoto in predstavile javnosti. Ob koncu so učenke z mojo pomočjo naredile še SWOT analizo lastne turistične storitve, ki je predstavljena v nadaljevanju. Nedvomno bi danes lahko uporabile več digitalnih aplikacij, npr. za izdelavo različnih iger ali QR kod na posameznih mestih, kjer bi bile skrite naloge ali opisi znamenitosti. Poleg tega bi pravo, dodano vrednost projektu nedvomno dodala njegova izvedba.

PREDNOSTI:	SLABOSTI:
<ul style="list-style-type: none"> - pester program prireditve za vse generacije, - bogata kulturna dediščina, - nekaj novega v kraju, - dobre prometne povezave in lahka dostopnost območja, - veliko možnosti oglaševanja, - bogata gostinska ponudba in tudi možnost prenočevanja, - mreža pohodnih poti in številni športni objekti (za tiste, ki bi tukaj želeli ostati dlje ali se vračali). 	<ul style="list-style-type: none"> - nimamo turistično-informacijskega centra, ki bi povezoval različne člene v turistični ponudbi in skrbel za razvoj turizma ter morda tudi prevzel odgovornost za dogodek, - posamezni deli ponudbe morda ne bodo vedno na razpolago, - slabša prepoznavnost območja kot turistične lokacije.

<p>PRILOŽNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kulturna dediščina ponuja veliko možnosti za razvoj turizma, - razvijamo in izdelujemo spominke, - pridobivamo izkušnje s področja turističnega vodenja v domačem kraju in s tem širimo svoje znanje, - lokalno in medregionalno povezujemo ponudnike različnih storitev. 	<p>NEVARNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nenaklonjeno vreme (v primeru napovedanega močnega dežja bo prireditve odpovedana), - velik finančni in organizacijski zalogaj za nas in Občino.
---	---

5. ZAKLJUČEK

Tovrstno delo z učenci zahteva veliko discipline, vztrajnosti, motivacije in potrpežljivosti tako učencev kot mentorja. Z učenkami smo se sestajale vsaj enkrat tedensko po pouku, najprej po dve uri, kasneje tudi več ur skupaj. Najbolj pomembna je dobra, ustvarjalna in izvedljiva ideja. Če ima skupina učencev privlačno skupno zamisel za turistični dogodek, bo delo lažje, prijetnejše in uspešnejše. Moj predlog je, da se posamezni elementi naloge porazdelijo glede na interese učencev. Nekateri lažje navezujejo stike z ljudmi in zato naj ti obiščejo turistične ponudnike v kraju in pa osebe, ki jih zaradi različnih znanj, veščin ali storitev želijo povabiti k sodelovanju. Najbolj ustvarjalni naj se lotijo spominkov, logotipa, družabnih iger, pa tudi oblikovanja končne podobe turistične stojnice v javnosti. Tisti, ki so močni na literarnem področju, lahko več časa posvetijo prebiranju literature in pisanju besedila. Obdelava podatkov in grafično oblikovanje je tudi eden pomembnih elementov privlačne turistične ponudbe. Vsako skupno srečanje je namenjeno pregledu že narejenega ter izmenjavi napotkov, pripomb, pohval in idej za nadaljnje delo. Občasno se zgodi, da učenci zaradi številnih obveznosti niso tako uspešni, kot si želijo biti, nimajo prave motivacije za delo ali z idejami obstanejo na mestu. Takrat brez mentorja morda celo ne zmorejo naprej. Smiselno je razmisliti o tem, da učitelj geograf k sodelovanju povabi še vsaj enega ustvarjalnega in delovnega učitelja, s katerim si porazdeli delo in skupaj snuje ideje. Poleg raziskovalne naloge, ki mora biti vsebinsko, slovnično in oblikovno dovršena, je potrebno pripraviti še privlačno stojnico oziroma predstavitev z vsemi pripadajočimi unikatnimi izdelki za obiskovalce turistične tržnice in potencialne goste kasnejše prireditve. »Ne postajamo pametni zaradi tega, kar smo slišali, temveč zaradi tega, kar smo doživeli.« (Karl Gloresen) Potujemo in kvalitetno preživljamo čas lahko tudi blizu doma, med lastnimi idejami, željami in turističnimi produkti. Potujemo, torej smo.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Belšak Šel, N. (2018): *Priročnik z navodili za izdelavo raziskovalne naloge*, Znanstveno-raziskovalno središče Bistra Ptuj, Ptuj.
2. Crljenkovič, Ž., Kramar, K., Leskovec, N., Musar, L., Pajek, A., Prijatelj, J., Širčelj, E., Udovč, L., Vavtar, N., Zidar, Š. (2017): *Obudimo Spečo lepoto in čas se bo znova začel*, Osnovna šola Mirna, Mirna.
3. Ovsenik, R., Bukovec, B., Ovsenik, M. (2015): *Izobraževanje za turizem v Sloveniji*, Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu, Novo mesto.
4. Veljković B., Colarič-Jakše, L. M. (2014): *Turizem - Uvod v osnove in teorijo turizma*, Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem, Maribor.
5. *Učni načrt geografija*: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_geografija.pdf (3. 12. 2022).
6. Turistična zveza Slovenije, *Razpis za festival Turizmu pomaga lastna glava*: https://turisticna-zveza.si/filemanager/get/events/files/potujemTPLG_razpis1d.pdf (10. 12. 2022).

MULTIMEDIJSKI TURISTIČNI ZEMLJEVID A MULTIMEDIA TOURIST MAP

Barbara Trnovec

Osnovna šola Polhov Gradec

barbara.trnovec@guest.arnes.si

POVZETEK

Polhograjsko hribovje, zlasti njegov osrednji in vzhodni del, predstavlja priljubljeno rekreacijsko območje lokalnega prebivalstva in prebivalcev Ljubljane. Dostopnost, razgiban relief in ohranjena naravna pokrajina nudijo, skupaj s kulturnimi znamenitostmi in gostinsko ponudbo, prostor dnevne rekreacije in enodnevnega izletniškega turizma ob koncu tedna. V poletnem času je opaziti vedno več tujcev. Območje ima največ možnosti v razvijanju butičnega, zelenega turizma, čemur vse več pozornosti namenja tudi lokalna skupnost. V prispevku predstavljamo projektno delo geografskega krožka, pri katerem so učenci izdelali multimedijski turistični zemljevid, ki predstavlja Polhov Gradec kot zanimivo in raznoliko turistično destinacijo. Učence so aktivnosti vodile od kabinetnega dela in terenskega raziskovanja domačega kraja do ustvarjanja video in audio posnetkov z opisi glavnih turističnih zanimivosti in posebnosti.

Ključne besede: multimedijski zemljevid, turizem, Polhov Gradec, aktivno učenje.

ABSTRACT

The Polhov Gradec Hills, especially its central and eastern part, is a popular recreation area for the local population and residents of Ljubljana. Accessibility, varied and preserved natural landscape, together with cultural attractions and restaurants offer a quality place for daily recreation as well as day trip tourism at the end of the week. In the summer time, an increased number of foreigners can also be seen. The area has the most potential for developing boutique, green tourism, which the local community is also paying more and more attention to. This paper presents the project work of the geography club, in which the students created a multimedia tourist map that shows Polhov Gradec as an interesting and diverse tourist destination. The activities led the students through laboratory and field research of their hometown to the creation of video and audio recordings with descriptions of the main tourist attractions and their special features.

Keywords: multimedia map, tourism, Polhov Gradec, active learning.

1. UVOD

Turizem je zelo odvisen od geografskih značilnosti pokrajine, v kateri je prisoten, in slednje v pomembni meri vplivajo na značilnosti povpraševanja in ponudbe v določenem prostoru. Številne slovenske pokrajine je zaznamoval v odločilni meri. Pri tem je vplival tako na njihovo gospodarsko in družbeno strukturo kot tudi na njihovo zunanjo podobo (Cigale, Gosar, 2018). Naravnogeografske in družbenogeografske danosti Polhovega Gradca z okolico so (bile) za razvoj turizma ključnega pomena. Prav na osnovi le-teh se je razvila današnja turistična ponudba in tako predstavljajo osnove načrtovanja prihodnjega razvoja panoge. Če izpostavimo obisk saškega kralja Friderika Avgusta II. v začetku 19. stoletja, ko je bil turizem na Slovenskem na samem začetku, je bil prav gotovo to prvi in najpomembnejši (z vidika mednarodnih povezav v določenem zgodovinskem obdobju) turistični obisk

naših krajev. Razlog za rastišča Blagajevega volčina, ki ga je želel videti saški kralj, je prav v prepletu izjemno raznolikih naravnogeografskih danosti - pestre geološke zgradbe, razgibanega reliefa, podnebnih značilnosti, vodovja in posledično prsti. Arheološke najdbe in kulturni spomeniki, na čelu z graščino in starim vaškim jedrom, pričajo o pestrem družbenem življenju v teh krajih, ki ravno tako kot naravnogeografski pogoji za rekreacijo na prostem privabljajo turiste v vseh letnih časih. Turizem v različnih oblikah je torej ob kmetijstvu, gozdarstvu in obrti že dolgo vpjet v utrip pokrajine.

Projektno delo z namenom izdelave multimedijskega turističnega zemljevida Polhovega Gradca je bilo zasnovano kot odgovor na vprašanje, kako prostorsko razpršeno in vsebinsko dokaj bogato turistično ponudbo ter kompleksnost odnosov med naravno- in družbenogeografskimi dejavniki razvoja turizma približati učencem osnovne šole. Približati tako, da jih bodo razumeli, znali razložiti in znali ceniti. Upoštevali smo splošne cilje učnega načrta za geografijo osnovne šole (Kolnik s sod., 2011), s poudarkom na razvijanju spretnosti geografskega proučevanja in raziskovanja domače pokrajine, razvijanju pozitivnih čustev in pripadnosti lokalnemu okolju, ljubezni do naravne in kulturne dediščine, ter sposobnostim za uspešno vključevanje v odločanje o razvoju v prihodnosti.

2. TURIZEM V POLHOVEM GRADCU IN OKOLICI

Turizem v občini Dobrova - Polhov Gradec v širšem smislu opredeljuje blagovna znamka *Blagajeva dežela, igrivo zaledje Ljubljane*. Blagovna znamka povezuje vse dejavnike razvoja turizma, s poudarkom na promociji kmetijstva, naravnih in kulturnih znamenitosti in skrbi za okolje. Znamka udejanja usmeritve Strategije slovenskega turizma 2022–2028 (2022) in Usmeritve za pripravo strategije razvoja regije s področja prostorskega in urbanega razvoja (2019), ki so:

- izkoriščanje položaja rekreacijsko zanimivega predela za prebivalce in obiskovalce Ljubljane;
- izkoriščanje razvojnih potencialov Polhovega Gradca kot sekundarnega turističnega naselja;
- izboljšanje infrastrukture za trajnostno mobilnost in dostopnost z javnimi prevoznimi sredstvi;
- prednostno namenjanje kmetijskih zemljišč kmetijstvu, zlasti pridelavi hrane za oskrbo mest in za ustvarjanje kratkih lokalnih dobavnih verig, manjšanja transportnih stroškov in obremenjevanja okolja.

Blagajeva dežela (občina Dobrova - Polhov Gradec) je dosegla največji napredek na področju destinacijskega managementa in z novo strategijo turizma leta 2020 pridobila srebrni znak zelene sheme, ki jo usmerja tako na področju razvoja kot tudi promocije (Ekodežela, 2020).

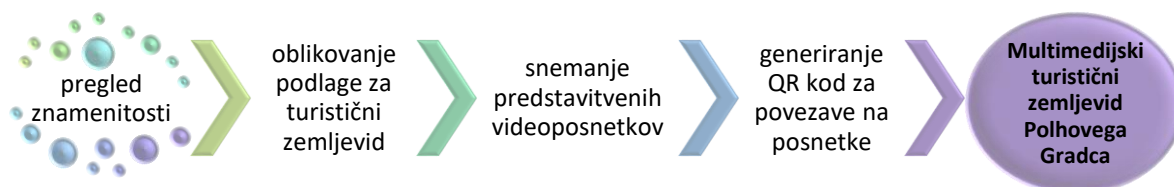
Slika 1: Logo blagovne znamke Blagajeva dežela. Vir: Občina Dobrova - Polhov Gradec 2023a.

Polhov Gradec se kot turistična destinacija ponaša z velikim deležem zelenih površin, zavarovanimi območji (Krajinski park, Natura 2000, naravne vrednote) in spomenikom oblikovane narave - polhograjskim graščinskim kompleksom. V Polhograjskem hribovju živi več kot 40 živalskih vrst, uvrščenih na seznam ogroženih živalskih vrst ter 9 rastlinskih vrst, uvrščenih na seznam ogroženih rastlinskih vrst (med njimi Blagajev volčin, ki je skupaj s planiko prva slovenska zaščitena rastlinska

vrsta). Občina ima 170 objektov kulturne dediščine, 10 kulturnih spomenikov lokalnega pomena, 2 kulturna spomenika državnega pomena (gotska cerkev v Dvoru in Polhograjska graščina) in 2 območji ohranjene kulturne krajine. Polhov Gradec ima tudi svojo ljudsko nošo. Na območju občine deluje 57 društev. Urejenih je več kot 100 km pohodniških poti, za najmlajše pa Polhov doživljajski park in prva slovenska zvočna učna pot Zven zaklete grofice (Občina Dobrova - Polhov Gradec 2023b).

3. IZDELAVA MULTIMEDIJSKEGA TURISTIČNEGA ZEMLJEVIDA

Do multimedijskega turističnega zemljevida smo prišli preko štirih korakov - štirih učnih metod. Učenci so zbirali vire informacij s kabinetnimi in terenskimi metodami dela: prebiranje literature in spletnih virov, risanje zemljevidov in znamenitosti, snemanje opisov turističnih zanimivosti na licu mesta ter končno oblikovanje turističnega zemljevida, ki je pomenilo generiranje QR kod za prenos posnetkov na zemljevid.

Slika 2: Koraki nastajanja multimedijskega zemljevida. Avtorica: Barbara Trnovec.

3.1 Risanje zemljevidov, pregled naravnih in kulturnih znamenitosti

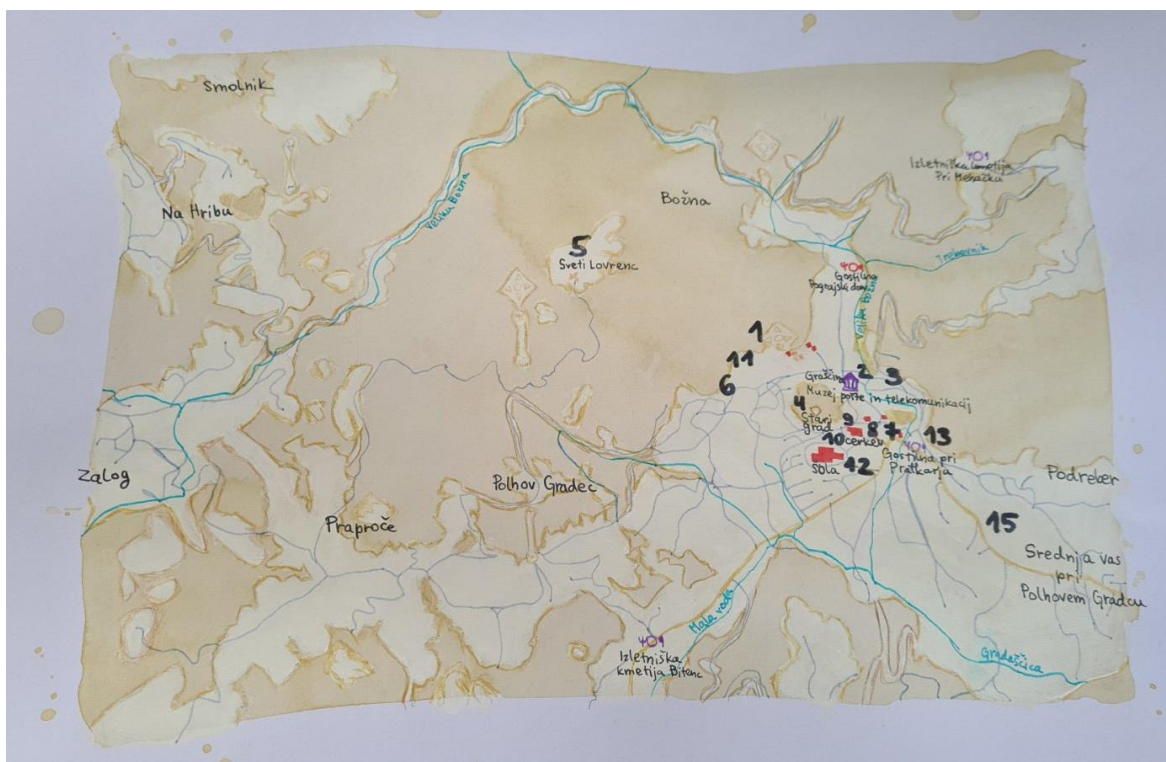
V prvem delu so se učenci osredotočili na risanje zemljevidov in pregled turističnih zanimivosti domačega kraja. Izbrali so ključne naravne in kulturne znamenitosti ter zanimivosti, ki so jih kasneje podrobneje raziskali, opisali in ob njih na terenu posneli kratke predstavitvene videoposnetke. Zemljevide so učenci risali sami, z različnimi tehnikami, po predlogi karte v merilu 1: 10.000. Za prvi predstavitveni multimedijski zemljevid so izbrali zemljevid, pobarvan s čajem. Tak zemljevid predstavlja simboliko, povezano s turizmom, saj je v graščini možno naročiti slovesen dogodek *Čaj z grofom Blagajem*. Na zemljevidu se nahajajo videoposnetki z opisi znamenitosti (1–11) ter nekaterih posebnosti, ki jih velja izpostaviti (12–15). Zadnji, 16. posnetek, je zvočni posnetek razmišljanja devetošolke o domačem kraju, ki ga je napisala pri slovenščini.

Slika 3: Učenci pred polhograjsko graščino, najpomembnejšim kulturnim spomenikom občine Dobrova - Polhov Gradec. Avtorica: Barbara Trnovec.

3.2 Posnetki in situ in prenos le-teh na zemljevid

Po izdelavi in obdelavi posnetkov smo le-te naložili na splet. Po dogovoru z Javnim zavodom Polhograjska graščina smo posnetke naložili na njihov YouTube kanal, saj jih le-ta namerava v prihodnje uporabiti pri turistični promociji kraja. Oblikovali smo QR kode in jih prenesli na zadnjo stran zemljevida, na ustrezno mesto, ki sledi številčnim oznakam znamenitosti na zemljevidu. Poleg najpomembnejših in najbolj obiskanih turističnih točk so učenci predstavili tudi nekaj posebnosti Polhovega Gradca, ki bodo obiskovalce seznanile s širšim kontekstom obravnavanega geografskega prostora. Sem sodijo: splošen opis lege in zgodovine naselja, hidrološke značilnosti – hudourniški značaj vodnih tokov, ljudske pripovedi ter pestrost narečij kot posledice prehodne lege v reliefno zelo razgibanem območju predalpskih pokrajin.

Slika 4: Turistični zemljevid z označenimi znamenitostmi. Avtorica: Ivana Oblak.

Slika 5: Učenke pri terenskem delu ob potoku Božni. Avtorica: Barbara Trnovec.

MULTIMEDIJSKI TURISTIČNI ZEMLJEVID POLHOVEGA GRADCA

1. Blagajev volčin in Blagajev spomenik 	2. Polhograjska graščina 	3. Neptunov vodnjak 	4. Stari grad / Kalvarija
5. Sv. Lovrenc / Polhograjska gora 	6. Lipce / grajski vodnjak 	7. Severjeva hiša 	8. Ustrana gasa
9. Oštarjeva hiša 	10. Cerkev Marijinega rojstva 	11. Polhov doživljski park 	12. Je bela mabela zgorela – narečja
13. Gradaščica – hudourniška reka 	14. Pripovedno izročilo 	15. Polhov Gradec 	16. Moj domači kraj

Vir:
Bokal, M. (ur.) 2010: Iz sem višje kot Marija. Folklorne pripovedi iz Polhovega Gradca, Dobrove, Horjuda, Šentjošta, Črnega Vrha in okolikih krajev. Celje.
Kavčič J., Kavčič J. 2000: V znamenja ujeti čas na Polhograjskem. Ljubljana.
Kozjek, M. 2023: Blagajev volčin [osebni vir, 9. 4. 2023]. Polhov Gradec.
Podlaga zemljevida. Medmrežje: https://www.gradec.com/temu/046/098215_14_3434065_12/ (14. 2. 2023).
Polhograjska gora. Medmrežje: <https://www.visitljubiana.com/de/bernschwer/dalstereen-sim-3/bern-schwer/wanderwege/polhograjska-gora-842-ml/> (18. 3. 2023).
Polhograjska graščina. Medmrežje: <https://www.grad-polhovgradec.si/> (10. 3. 2023).
Polhov doživljski park. Medmrežje: <https://pripovedi.turisticka-zveza.si/polhov-dozivljski-park/> (18. 3. 2023).
Šabec, M. (1987): Polhov Gradec. Kulturni in naravni spomeniki Slovenije. Zbirka vodnikov. Založba obzorja. Maribor.
Vodno zajetje. Medmrežje: <https://www.travel-slovenia.si/iso/locatob/obsejanje-pol-polhov-gradec/> (10. 4. 2023).

Avtorji zemljevida: Neža Kovač, Špela Kovač, Ivana Oblak, Maruša Krivic, Damjan Yart, Nina Jesenovec, Nina Janša, Ela Ušeničnik, Matija Čuden, Katarina Gerjilj, Jon Gasparič, Ivo Oblak, Jerneja Sečnik, Tjaša Kozjek, Jasna Janša, Ajda Janša, Blaž Malovrh, Erix Kavčič, Rebeka Stanovnik, Natalija Kucier (učenci OŠ Polhov Gradec 6. – 9. razred, šolsko leto 2022/23)

Slika 6: Zadnja stran multimedijskega turističnega zemljevida s fotografijami znamenitosti in QR kodami – povezavami na posnetke opisov znamenitosti. Avtorji: Učenci OŠ Polhov Gradec.

4. REZULTATI

Končni rezultat projektnega dela je multimedijski turistični zemljevid Polhovega Gradca in bližnje okolice kot eden od načinov predstavitve zanimivosti kraja. Zamišljen je kot pripomoček, s katerim se bodo obiskovalci sprehodili po Polhovem Gradcu in na licu mesta pogledali posnetke. Preden bomo izdelek lahko predali v uporabo za obiskovalce, bo potrebnih še nekaj izboljšav. Izkazalo se je, da bi bilo treba pripraviti slikovno podlago zemljevida, ki bo bolj zanimiva in bo natančneje določala lokacije znamenitosti. Prav tako so nekateri posnetki slabše kakovosti in jih bo treba ponovno posneti in urediti, tudi vsebinsko. Uporabljen pristop je bil za zastavljen cilj primeren. Za učence je izdelava tovrstnega zemljevida pomenila aktivno učenje, mdr. tudi tako, ki ga pri pouku geografije najbolj pogrešamo in hkrati najbolj potrebujemo – terensko delo. Poleg nabora znanja o lokalnih naravnih in družbenih značilnostih je strnitev le-tega v kratke posnetke, ki bodo gledalcem ponudile jedrnat predstavitev kraja, predstavljala najzahtevnejši del naloge. Glede na razpoložljiv čas, ki so ga ob vseh ostalih dejavnostih imeli učenci na voljo, so zastavljene cilje uspešno dosegli. Projekt je v metodah geografskega raziskovanja povezal zainteresirane učence od 6. do 9. razreda. V nadaljevanju bomo zemljevid še dodelali in učencem bo to v poduk, da vsak izdelek zahteva veliko skrbnega in natančnega dela.

5. ZAKLJUČEK

Pokrajinska heterogenost Polhograjskega hribovja nudi učitelju geografije in učencem širok učni poligon. Tudi področje turizma se je izkazalo kot tako. Izbran učni pristop je učence motiviral,

seznanitev s pestro turistično ponudbo pa dala vpogled v paleto vrednosti domače pokrajine in možnosti razvoja turizma v prihodnosti. Učenci so razvijali veščine za pripravo odgovorne uporabe geografskega znanja v osebem, poklicnem in javnem življenju. Končni rezultat je praktični izdelek, ki je zanimiv in uporaben. Turistični zemljevid bo služil tudi za predstavitev domačega kraja pri šolskih povezovanjih z drugimi šolami, npr. pri projektu Erasmus+. V ta namen bodo učenci na videoposnetke dodali podnapise v angleškem jeziku. Učenci so podali predlog, da bi na podoben način v prihodnjih letih predstavili vse kraje, ki so del našega šolskega okoliša. Spoznavanje naravne in kulturne dediščine na tak način, kot ga ponuja multimedijски zemljevid, učencem, učiteljem, popotnikom, turistom ... vzbuja radovednost, željo po spoznavanju in nas bogati. Poslušanje/ogled zanimivosti na licu mesta ima informativno, pedagoško, socialno in estetsko funkcijo.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Cigale, D., Gosar, A. (2018): Značilnosti in težnje razvoja turizma v Sloveniji. V: Geografsko raziskovanje turizma in rekreacije v Sloveniji. Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Ljubljana. Pridobljeno: <https://ebooks.uni-lj.si/ZalozbaUL/catalog/view/45/102/2660> (15. 2. 2023).
2. Ekodežela. Pridobljeno: <https://www.ekodezela.si/eko-turizem/blagajeva-dezela-iz-bronastega-v-srebrn-znak-zelene-sheme/> (4. 4. 2023).
3. Kolnik, K., Otič, M., Cunder, K., Oršič, T., Lilek, D. (2011): Program osnovna šola. Geografija. Učni načrt. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Zavod RS za šolstvo.
4. Občina Dobrova - Polhov Gradec 2023a. Pridobljeno: <https://www.dobrova-polhovgradec.si/objava/646978> (12. 1. 2023).
5. Občina Dobrova - Polhov Gradec 2023b. Pridobljeno: <https://www.dobrova-polhovgradec.si/objava/380098> (12. 1. 2023).
6. Osrednjeslovenska regija. Usmeritve za pripravo strategije razvoja regije s področja prostorskega in urbanega razvoja. Pridobljeno: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Prostor_regionalno/Smernice_za_pripravo_strategij_razvoja_regije_Osrednjeslovenska.pdf (15. 1. 2023).
7. Strategija slovenskega turizma 2022–2028. Pridobljeno: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MGTS/Dokumenti/DTUR/Nova-strategija-2022-2028/Strategija-slovenskega-turizma-2022-2028-dokument.pdf> (10. 1. 2023).

MOŽNOSTI RAZVOJA TURIZMA V OBČINI STRAŽA

POSSIBILITIES OF TOURISM DEVELOPMENT IN THE MUNICIPALITY OF STRAŽA

Metka Starešinič

OŠ Vavta vas

metka.staresinic@guest.arnes.si

POVZETEK

Občina Straža je razmeroma mlada občina, saj je začela delovati 1. januarja 2007. Do takrat je bila del velike občine Novo mesto. Območje je geografsko zelo zanimivo, saj se nahaja na prehodu iz Dinarskokraških pokrajin v Obpanonske pokrajine ob reki Krki, ki je za domačine »dolenjska lepotica«. Pri pouku geografije, zgodovine in v okviru dnevov dejavnosti z učenci od 6. do 9. razreda ugotavljam, da marsikateri učenec zelo slabo pozna svojo domačo pokrajino in nima idej, kako bi sorodnikom ali prijateljem na obisku pokazal nekaj zanimivega in novega. Devetošolci so pri pouku geografije skozi zadnja leta pokazali veliko zanimanja za raziskovanje domače pokrajine. Pritegnilo jih je raziskovanje turistične ponudbe po obravnavi splošnih značilnosti turizma v Sloveniji. Odločili so se, da raziščejo lokalno turistično ponudbo. Najprej smo poznavanje le-te preverili z anketo o turizmu v domači pokrajini, nato pa so raziskovali občinsko spletno stran z zavihkom turizem, preučevali knjižico lokalnega turističnega vodnika in turistični zemljevid, seznanili so se s Strategijo razvoja občine Straža do 2030 in analizirali vse tradicionalne turistične prireditve ter dogodke v domačem kraju. Svoje delo so nato usmerili v oblikovanje novih turističnih produktov in vsebin, namenjenih mladim, povezanih s športnimi aktivnostmi s poudarkom na trajnostnem razvoju. Oblikovali so idejni načrt obnove Dularjevega mlina, spomenika tehnične kulturne dediščine, načrtovali postavitev Muzeja opekarstva, turistično - informacijskega centra in postajališče za avtodome. Vse ideje pa bodo predstavljene tudi predstavnikom Občine Straža, ker so seznanjeni z našim delom in podpirajo dejavnosti mladih ter si želijo sodelovanja z njimi.

Ključne besede: turizem, turistična ponudba, turistične prireditve, Strategija razvoja občine Straža, trajnostni razvoj.

ABSTRACT

The Municipality of Straža is a relatively young municipality, as it started operating on 1 January 2007. Until then, it was part of the large Municipality of Novo mesto. The area is geographically very interesting as it is located at the transition from the Dinaric Karst regions to the Sub-Pannonian regions along the Krka river – called the “beauty of the valley” by the locals. In teaching geography and history, and in activity days with sixth- to ninth-graders, I find that many students know their home region very poorly and have no ideas how to show their visiting relatives or friends something interesting and new. Ninth-graders have shown great interest in exploring their home landscape in geography classes over the past few years. They were attracted by researching the tourist offer after learning about the general characteristics of tourism in Slovenia. They decided to explore the local tourist offer. First, we tested their knowledge with a survey about tourism in their home region, then they researched the municipal website – the tourism tab, studied the local tourist guide book and the tourist map, got acquainted with the Strategy for the Development of the Municipality of Straža until 2030 and analysed

all the traditional tourist events and events in their hometown. They then focused on creating some new tourist products and contents aimed at young people, related to sports activities with an emphasis on sustainable development. They drew up a conceptual plan for the restoration of the Dular's mill, a monument of technical cultural heritage, planned the construction of the Museum of Brickmaking, a tourist information centre and a camper van rest stop. All ideas will be presented to the representatives of the Municipality of Straža as they are familiar with our work, they support the activities of young people and strive to cooperate with them.

Keywords: tourism, tourist offer, tourist events, Development Strategy of the Municipality of Straža, sustainable development.

1. UVOD

Prispevek predstavlja pouk geografije z učenci 9. razreda pri obravnavanju družbenogeografskih značilnosti Slovenije. Po končani obravnavani temi turizem v Sloveniji so se učenci odločili, da raziščejo turizem v domači pokrajini oziroma lokalno turistično ponudbo. Sami so se v vlogi turista večkrat znašli v različnih turističnih krajih po Sloveniji, tokrat pa so razmišljali, kaj bi sami ponudili turistom v domači pokrajini. Glavni turistični »magnet« in potencial v občini Straža je po mnenju učencev zagotovo reka Krka, za domačine »dolenjska lepotica«. Učenci so s Krko močno povezani z različnimi dejavnostmi ob njej in na njej. Na ostale prvine domače pokrajine, ki bi jih lahko uporabili kot turistično ponudbo s poudarkom na trajnostnem razvoju, pa velikokrat pozabljajo. Delo učencev je bilo tako najprej načrtovano z opravljanjem ankete o poznavanju turizma v domači pokrajini, da bodo kasneje lažje oblikovali nove možne turistične vsebine in produkte. Sledil je ogled promocijskega videa občine Straža, v katerem so poudarjeni ključni elementi turistične ponudbe in nato razgovor z učenci o videu. Po analizi ankete so bili seznanjeni z njenimi rezultati, ki so pokazali, da jih skoraj polovica ne ve, kje poiskati osnovne turistične informacije v občini Straža. Svoje delo so nadaljevali s spoznavanjem in raziskovanjem občinske spletne strani z zavihkom turizem. Seznanili so se s knjižico lokalnega turističnega vodnika in turističnim zemljevidom. Učenci so analizirali vse tradicionalne turistične prireditve ter dogodke v domačem kraju, katere poznajo in se jih tudi sami udeležujejo. Predstavljena jim je bila tudi Strategija razvoja občine Straža do 2030. Na koncu so se učenci razdelili v skupine, izbrali so si en turistični produkt oziroma vsebino, za katero so menili, da so možnosti za razvoj le-te dobre, oblikovali svojo idejo in jo nato predstavili vsem sošolcem znotraj oddelka. Ker so vse dejavnosti učencev potekale pri urah pouka geografije, tokrat niso opravljali terenskega dela. Pri raziskovanju so si pomagali z računalnikom in svetovnim spletom, knjižico lokalnega turističnega vodnika in turističnim zemljevidom. Pri skupinskem delu so svoje ideje zapisovali in risali na liste v formatu A4.

2. ANALIZA STANJA TURIZMA V OBČINI STRAŽA

2.1 Geografske značilnosti obravnavanega območja

Občina Straža leži v srednjem toku reke Krke v Novomeški pokrajini, na prehodnem območju Dinarskokraških in Obpanonskih pokrajin na jugovzhodu Slovenije, kjer se prepletajo dinarskokraške in obpanonske naravnogeografske značilnosti. Uravnano površje prekrivajo ilovnate naplavine, na katerih so obsežne, intenzivno obdelane kmetijske površine. Nad Stražo se v zahodnem delu Zaloške kotline dviga Straška gora (Straški hrib) z vrhom Srobotnik (532 m) in je del zakrasele Ajdovske planote. Reka Krka je kraška reka in je osrednji vodotok območja, ima nekaj manjših kraških pritokov. V Zaloški kotlini

teče Temenica, ki se v Krko izlije v naselju Zalog. Na pobočjih Straške gore se razprostirajo številni vinogradi, nekaj je tudi sadovnjakov. Planotasto površje Straške gore je močno zakraselo z vrtačami in skriva številne podzemeljske kraške oblike (jame in brezna). Podnebje je zmerno celinsko. Pogost pojav je tudi temperaturni obrat ali inverzija. Gosteje je poseljen predvsem rob Zaloške kotline, vznožje Straške gore in obrežje Krke (Slovenija - pokrajine ..., 1997, 520–525).

Občina Straža je začela delovati 1. januarja 2007, ko se je odcepila od občine Novo mesto. Meji na občine Novo mesto, Dolenjske Toplice, Mirna Peč in Žužemberk. Je ena manjših občin v Sloveniji, saj meri 28,5 km² in ima 3.910 prebivalcev. Največje naselje je Straža (Občina Straža).

Slika 1: Pogled na Stražo, reko Krko, Straški hrib in Zaloško kotlino. Avtor: Borut Peterlin, 2017.

Slika 2: Učna pot Biotopi Zalog. Avtorica: Metka Starešinič.

2.2 Anketa o turizmu v občini Straža

Anketo je reševalo 45 devetošolcev in devetošolk od skupno 47-ih, od tega 26 učenk in 19 učencev. 24 učencev ve, kje dobiti turistične informacije o Straži. Navedli so spletno stran Občine Straža, Turistično društvo Straža in TIC Straža, ki se nahaja v cvetličarni v Straži. 26 učencev meni, da v občini Straža obstaja turistična ponudba. 22 učencev ve, da ima občina Straža turistični vodnik, v katerem je opisana lokalna turistična ponudba. Predvidevali so, da je verjetno napisan tudi v angleškem jeziku. Sicer pa obstaja tudi v srbskem jeziku. Kar 40 učencev podpira razvoj turizma in turistične ponudbe v občini Straža, saj menijo, da to omogoča zelo lepa narava (reka Krka, Straški hrib, učna pot v opuščeni glinokopih), kulturna dediščina in da bo turizem prinesel dohodek celotni občini. 39 učencev ve, da v občini Straža obstajajo prenočišča za turiste, večina jih je navedla najbolj znanega ponudnika, Apartmaje in sobe Ramar v Vavti vasi. Od tega jih 25 učencev meni, da bi potrebovali še več prenočišč, če želimo razvijati turizem. Večina učencev zelo dobro pozna turistične prireditve občine Straža. Navedli so Straško jesen, Dan na Krki, prireditvi Salamijada in Golažijada, Dularjeve dneve, športno prireditev kolesarsko dirko Pokal občine Straža. Večini učencev se zdi dobra gostinska kulinarčna ponudba v občini, nekateri pa so zapisali, da je preveč picerij in da manjka gostilna, ki bi ponujala dobro lokalno in tradicionalno dolenjsko hrano z inovativnimi pristopi in idejami. Učenci menijo, da večino turistov pritegne reka Krka z naravnimi kopališči, turistične prireditve (Straška jesen, Dan na Krki), učna pot v glinokopih v Zalogu, vzletišče Peter za jadralne padalce, kolesarske in pohodniške poti ob Krki in na Straškem hribu, Dularjev mlin. 28 učencev meni, da občina Straža potrebuje turistično - informacijski center s prodajo spominkov, domačih izdelkov lokalnih ponudnikov, ker pravega TIC-a trenutno ni in bi z njegovo ustanovitvijo bolje predstavili turistično ponudbo ter pritegnili obiskovalce ter jim bolje podali turistične informacije. Učenci so izbirali med predlogi, katere turistične dejavnosti oziroma

ponudba bi pritegnila nove obiskovalce in turiste. Najpomembnejše se jim zdi, da bi več turistov pritegnila urejena naravna kopališča ob reki Krki, sledijo športne dejavnosti in aktivnosti na Krki (supanje, čolnarjenje, rafting), ureditev adrenalinskega parka in spuščanje po jeklenici nad Krko (zipline), ureditev kolesarskega parka in nove kolesarske poti v naravi, obnova in ureditev Dularjevega mlina, ureditev glampinga ali prostora za kampiranje, ponudba panoramskih poletov z letalom v bližnjem letališču Prečna in ponudba jadralnega padalstva z vzletišča Peter nad Stražo, ureditev in vzpostavitev Muzeja opekarstva ter zidaniški turizem na vinogradniških območjih Straškega hriba in na območju Drganjih sel (hrib Ljuben, ki meji na občini Novo mesto in Dolenjske Toplice). Na podlagi njihovih odgovorov so učenci kasneje v manjših skupinah razvijali ideje o novih turističnih produktih in ponudbi v občini Straža ter jih predstavili sošolcem.

2.3 Raziskovanje turistične ponudbe občine Straža pri pouku geografije

Učenci so se eno šolsko uro ukvarjali z raziskovanjem turistične ponudbe na spletni strani Občine Straža. Preučevali so turistični vodnik, ki je objavljen na občinski spletni strani in ugotovili, da obstaja še v dveh tujih jezikih, v angleškem in srbskem. Pregledali so, katere znamenitosti so izpostavljene na občinski spletni strani kot turistično zanimive. Ugotovili so, da med znamenitostmi ni izpostavljena tudi učna pot Biotopi Zalog v opuščeni glinokopih. Ta učna pot je bila vzpostavljena z namenom, da bi obiskovalci doživljali kakovostno interpretacijo naravne dediščine ter da bi z ozaveščanjem o pomembnosti sekundarnih biotopov in ohranjanja narave, prispevali k ohranjanju biotske raznovrstnosti. S to učno potjo so vzpostavili novo turistično vsebino doživljajskega »zelenega« turizma (Biotopi Zalog). Seznanili so se tudi z dejavnostjo vinogradništvo, ki je povezano s turistično ponudbo območja. Preučevali so pohodniške poti po občini, nekatere med njimi tudi sami dobro poznajo in jih uporabljajo. Veliko časa so namenili tudi raziskovanju prenočitvenih zmogljivosti, saj sami poznajo najbolj znanega ponudnika, Apartmaje in sobe Ramar v Vavti vasi in niso bili seznanjeni z drugimi ponudniki. S pomočjo svetovnega spleta in portala booking.com so ugotovili, da je v občini Straža še nekaj novih ponudnikov prenočišč, ki imajo le-ta na turistično zelo privlačnih lokacijah občine Straža, kjer lahko turisti v miru in v naravi preživljajo dopust in prosti čas. Analizirali so tradicionalne turistične prireditve, katere tudi sami obiskujejo in izpostavili, da bi bilo potrebno oblikovati dobro promocijo teh prireditev, da bi pritegnili več obiskovalcev iz sosednjih občin in iz drugih delov Slovenije. Ogledali so si tudi promocijski video Straža, kraj topline, zelenja in modrine in ugotovili, da je to tudi slogan Občine Straža za promocijo turizma.

2.3.1 Turistične prireditve v občini Straža

Dnevi na Krki

Leta 2010 je Občina Straža prvič organizirala nedeljski spust po reki Krki v julijskih poletnih dneh. Leta 2014 je dogodek prerasel v tridnevno prireditev Dnevi na Krki, ki poteka v prvem julijskem vikendu na reki Krki ali ob njej. Dan pred spustom po Krki se odvijajo dogodki na šolskem mostu pri OŠ Vavta vas, gre za Most fest z različnimi dejavnostmi za otroke, s koncertom na mostu in spustom lučk želja po Krki. V soboto popoldne se odvija druženje na jezu na Krki v Vavti vasi in vožnja s supi, kajaki, kanuji ter rafti, ki jih brezplačno izposoja Rafting klub Gimpex Straža. V nedeljo dopoldne poteka osrednja prireditev, in sicer spust z rafti po Krki iz Soteske v sosednji občini Dolenjske Toplice. Za vso opremo poskrbi Rafting klub Gimpex Straža. Vožnja z rafti je rekreacija, prepletena z druženjem, uživanjem v lepi naravi ob Krki, pogostitvami, iskanjem skritega zaklada in glasbeno spremljavo. Udeleženci prečijo tri jezove na Krki - v Rumanji vasi, Vavti vasi in na Lokah (po domače Volavčah) ter zaključijo spust v Zalogu, na meji z novomeško občino, kjer je poskrbljeno za malico. Sledijo tekmovanja na vodi na reki

Krki, v katerih se pomerijo krajani vseh vasi v občini Straža, zraven pa so povabljeni tudi vaščani Srebrnič in Češče vasi, sosednih naselij ob Krki iz občine Novo mesto. Prireditev se zaključí z druženjem ob pečenih postrveh, glasbi in športnimi aktivnostmi na travi. Dnevi na Krki so vključeni v projekt Voda za vedno, ki jo vodi Kajakaška zveza Slovenije (Občina Straža).

Slika 3: Pričetek spusta na Krki v Soteski leta 2022.
Vir: Dolenjski list (12. 4. 2023).

Slika 4: Most Fest na Krki v Vavti vasi.
Vir: Radio Krka (12. 4. 2023).

Straška jesen

To je tradicionalna prireditev v prvem tednu septembra, ki jo organizira Turistično društvo Straža in poteka vse od leta 1986. Gre za številne dogodke, ki se pričnejo s pohodom do kraške jame Velika Prepadna na Straškem hribu. Takrat je možen tudi ogled jame s pomočjo jamarskega društva, sicer jama za turizem ni odprta, saj je težko dostopna. Ostali dogodki se odvijajo ves teden - različna predavanja na temo kmetovanja (vinogradništvo, pridelovanje zelenjave, shranjevanje pridelkov, ...), srečanja folklornih skupin, likovne kolonije, srečanje vinogradnikov, degustacija vin, delavnice peke kruha, tekmovanje harmonikarjev, žetev in mlattev prosa na kmetiji, razstava jedi, jahanje konjev, ... V nedeljo poteka zaključna prireditev, na kateri se predstavijo vsa naselja v občini Straža v povorki z različno tematiko življenja na podeželju (npr. Od njive do mize, Otroštvo na vasi, Od zrna do kruha, Dolgi zimski večeri, Darovi gozda, ...). Pri vsem sodeluje okrog 500 občanov, poleg TD Straža še druga društva - Društvo upokojencev Straža, Društvo vinogradnikov Straža, Gasilsko društvo Straža, in Občina Straža (Občina Straža).

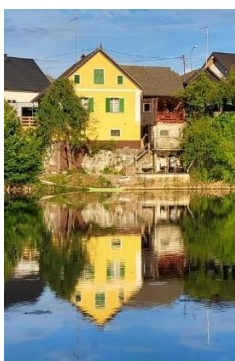
Slika 5: Prikaz mlatve žita na Straški jeseni 2022.
Vir: Dolenjski list (12. 4. 2023).

Slika 6: Razstava šarkljev na Straški jeseni 2022.
Vir: Dolenjski list (12. 4. 2023).

2.3.2 Prenočitvene zmogljivosti v občini Straža

Učenci so raziskovali ponudbo prenočitvenih kapacitet s pomočjo svetovnega spleta. Edini ponudnik, ki ga vsi poznajo, so Apartmaji in sobe Ramar v Vavti vasi, ki nudijo 25 postelj v sobah in štirih apartmajih. Na spletni strani Občine Straža je poleg tega ponudnika navedena Zidanica Krštinc, ki se nahaja med vinogradi na Straškem hribu s čudovitim pogledom na Krko in Zaloško kotlino ter nudi 6 postelj. Učenci so se odločili, da pregledajo znano spletno turistično platformo za iskanje namestitvev Booking.com. Ugotovili so, da obstaja poleg že navedenih ponudnikov še nekaj drugih, ki imajo svoje namestitve na zelo lepih, celo idiličnih lokacijah ob Krki in med vinogradi. Na Straškem hribu se za turizem oddaja tudi Zidanica Stari čar s štirimi posteljami. Ob Krki v Vavti vasi so odkrili Apartma Tina v stari, obnovljeni hiši s teraso ob Krki z desetimi posteljami. Na območju Drganjih sel (5 km od Straže) sta za namen turizma urejeni Zidanica Stopar in Zidanica Derganc (Grey green and fun 4 YOU) v idiličnem okolju, obdani z gozdom, vinogradi, sadovnjaki, s pogledom na Kočevski Rog in smučišče Gače. Vsaka ima 8 postelj za prenočitve (Občina Straža, Booking.com). Učenci so izračunali, da je v občini Straža skupno 61 turističnih postelj. Menijo, da je to za resno razvijanje turizma premalo, po drugi strani pa se zavedajo, da množični turizem ni primeren za območje občine Straža, saj je velik del ozemlja v Naturi 2000, naravno okolje pa je zaradi kraških značilnosti ekološko zelo ranljivo.

Slika 7: Apartma Tina v Vavti vasi ob Krki.
Vir: Booking.com (14. 4. 2023).

Slika 8: Zidanica Derganc na Drganjih Selih.
Vir: Booking.com (14. 4. 2023).

2.3.3 Strategija razvoja Občine Straža do 2030

Učencem je bila najprej predstavljena Strategija razvoja Občine Straža do leta 2030 - Analiza stanja. Gre za dokument, ki ga je za Občino Straža pripravil Razvojni center Novo mesto leta 2020 in je prva faza Strategije razvoja Občine Straža. Ugotovljeno je bilo, da je v zadnjih dveh desetletjih razvoj turizma v občini Straža povezan z razvojem destinacije Dolenjska. Tako je bila leta 2016 izdelana diplomska naloga z naslovom Analiza turizma v občini Straža in možnosti njegovega razvoja v prihodnosti, avtorice Andreje Kren. Avtorica je ugotovila, da območje ni širše prepoznavno, ima pa velik potencial zaradi svoje geografske lege med občino Dolenjske Toplice (zdraviliški turizem) in občino Novo mesto ter zaradi lepe narave, miru, pestre kulturne in naravne dediščine, biotske raznovrstnosti, varnosti ter možnosti izletov in rekreacije. Kot razvojni potencial je bil izpostavljen zidaniški turizem. Ponudba turizma naj bi temeljila na aktivnih doživetjih, torej športu in kulturi ter lokalni kulinariki. Avtorica se zaveda, da masovni turizem ne spada v to okolje (Kren, 2016).

Med leti 2012 do 2015 je občino Stražo obiskalo med 270 in 700 turistov na leto. Leta 2018 je bilo 865 turistov, leta 2019 pa 505. Največ je bilo Slovencev in Italijanov v poletnih mesecih (Analiza stanja, 2020). V Strategiji razvoja občine Straža iz leta 2022 so v SWOT analizi kot prednosti izpostavljeni - geografska lega (bližina Novega mesta), neokrnjena Krka, športno - rekreacijske površine, biotopi v

glinokopih in ohranjena narava, kulturne prireditve. Kot priložnosti pa so bili izpostavljeni - izletništvo ob Krki z vstopno/izstopnimi točkami, letališče Prečna, ureditev Dularjevega mlina, kolesarske povezave, veslaški in kajakaški center (čolnarna), zidaniški turizem (prenočišča), ureditev kampa/glampinga/postajališča za avtodome. Občina Straža je za uresničitev ciljev določila časovni okvir med leti 2022 in 2030 (Strategija razvoja).

2.3.4 Razvojni potenciali turizma občine Straža - ideje učencev

Kopališča in čolnarna na Krki

Učenci poletja preživljajo na bregovih in jezovih Krke. Predlagali so ureditev že tradicionalnega kopališča v Straži in Vavti vasi. Nujne so urejene sanitarije in preoblačilnice, ureditev brežin in lesenih pomolov, redno odstranjevanje alg v vodi, ureditev skakalnice s trianglom. Predlagali so tudi ureditev pitnika, lesene ležalnike (iz palet), možnost izposoje supov, čolnov in ureditev jeklenice, da bi se lahko spuščali z enega na drugi breg Krke z visokih dreves. Še vsaj dve urejeni kopališči so predlagali na območju Jurke vasi in Hruševca ter na Lokah oziroma v Zalogu.

Slika 9: Dularjev mlin, jez na Krki in kopališče.
Avtorica: Metka Starešinič.

Slika 10: Kopališče na Krki v Zalogu.
Avtorica: Metka Starešinič.

Dularjev mlin

Je izjemen primer tehniške dediščine na Slovenskem, saj je eden največjih kombiniranih mlinarsko-žagarskih obratov na Krki. Občina Straža je leta 2015 Dularjev mlin razglasila za kulturni spomenik lokalnega pomena in ga počasi začela obnavljati, da bi preprečila propadanje in obudila spomin na mlinarstvo na reki Krki. Učenci bi v Dularjevem mlinu uredili Turistično informacijski center Občine Straža, muzej mlinarstva s prikazom mletja žita in pridobivanjem moke. Lahko bi postavili manjšo maketo delovanja mlina, v osrednjem prostoru bi postavili etnološko razstavo o mlinarstvu v Vavti vasi. V zgornjem delu, na podstrešju bi uredili večnamenski prostor za kulturne prireditve - koncerte, razstave in literarne večere.

Muzej opekarstva

Z ureditvijo učne poti Biotopi Zalog v opuščeni glinokopih se je pokazalo, da imamo bogato zgodovino opekarstva na območju občine Straža. Z opekarstvom so se namreč ukvarjale številne družine v Zalogu, Dolnji Straži in Podgori. Glinišča so bila zelo pogosta in bogata. Še danes živijo potomci številnih opekarških družin in hranijo številne dragocene predmete, ki so del družinske tradicije opekarstva, nekatere predmete pa so oddali v Dolenjski muzej, kjer niso stalno razstavljeni, ampak so shranjeni v depojih. Muzeja opekarstva v Sloveniji še ni. To je priložnost za Stražo, ker bi bil muzej za izobraževalne namene kot tudi turistični obisk. Lahko bi se oblikovale tudi etnološko - pedagoške delavnice z

oblikovanjem gline za otroke in učence. Muzej bi učenci postavili poleg Športnega parka Breza, saj so tam včasih stale opekarne in je tudi izhodišče za učno pot.

Kolesarski in adrenalinski park

V Vavti vasi je na robu vasi športni park s travnatim igriščem in baliniščem, ki mu domačini pravijo kar »stadion«. Učenci so predlagali, da bi na tem območju uredili kolesarski park (Kučlpark). To je podjetniška ideja, ki so jo učenci razvijali že na podjetniškem izzivu Dolenjske leta 2020 v sodelovanju z Razvojnim centrom Novo mesto. Ideja je bila predstavljena tudi zaposlenim na Občini Straža, vendar še ni bila uresničena. Poleg kolesarskega parka bi urediti tudi adrenalinski park v gozdu in zipline (jeklenice). Območje bi opremili s sanitarijami, pitniki z vodo, mizami in klopmi ter smetnjaki.

Postajališče za avtodome

Učenci bi uredili PZA na degradiranem območju v Straži, na območju nekdanje tovarne Novoles, ki so ga uporabljali za razkladanje lesa, parkirišče tovornjakov. Nahaja se ob glavni cesti Novo mesto - Soteska in železniško progo Straža - Novo mesto. To območje so izbrali zato, ker ne želijo, da bi se posegalo v naravno okolje ob Krki, saj menijo, da avtodomi ne smejo biti parkirani v bližini Krke, če jo želimo ohraniti za ribolov, vodne športe in kopanje. PZA bi opremili tudi s športnim igriščem in igrali za otroke, uredili manjši piknik prostor, sanitarije in vse priključke, ki ji potrebujejo avtodomi. Območje bi uredili z zasaditvijo dreves, da bi dajala senco in lepši izgled v zelenem okolju.

3. ZAKLJUČEK

Spoznavanje razvojnih potencialov domače občine je med učenci vzpodbudilo veliko zanimanje za domačo pokrajino. Ob koncu dela so ugotovili, da so se veliko novega naučili o domači pokrajini in danostih ter da je turizem dejavnost, ki je v občini Straža še v razvoju. Po končanih delavnicah so poudarili, da si ne želijo množičnega turizma, ki je značilen za velika turistična središča. Zavedajo se, da ima sosednja občina Dolenjske Toplice precej večji turistični obisk zaradi termalnih vrelcev in Term Krka. Zato si želijo naravi prijaznega turizma, ki bo trajnostno naravnan, da bi ohranili Krko in naravo za prihodnje rodove. Kljub temu, da turizem prinaša dohodek in nova delovna mesta, se učenci zavedajo sprememb, ki jih prinaša turizem v prostor, negativnih posledic množic ljudi in odpadkov. Svoje ideje si želijo predstaviti tudi zaposlenim na Občini Straža, s katerimi kot šola zelo dobro sodelujemo.

4. VIRI IN LITERATURA

1. Biotopi Zalog. Projekt. Pridobljeno: <https://biotopizalog.si/> (12. 4. 2023).
2. Dolenjski list. Dolenjski dnevi na Krki: https://www.dolenjskilist.si/2022/07/04/263600/novice/dolenjska/FOTO_Dolenjski_dnevi_na_Krki/ (12. 4. 2023).
3. Kren, A. (2016). Analiza turizma v občini Straža in možnost njegovega razvoja v prihodnosti. Novo mesto.
4. Medmrežje: Booking.com (12. 4. 2023).
5. Občina Straža. Predstavitev občine. Pridobljeno: <https://www.obcina-straza.si/objave/175> (5. 4. 2023).

6. Občina Straža. Strategija razvoja Občine Straža do 2030+. Pridobljeno http://arhiv.e-obcina.si/obcina-straza.si20102022/www.obcina-straza.si/wp-content/uploads/2022/03/21_13_02_Strategija-razvoja-ob%c4%8dine-Stra%c5%bea_jan22.pdf (6. 4. 2023).
7. Občina Straža. Tradicionalni dogodki. Pridobljeno: <https://www.obcina-straza.si/objave/92> (12. 4. 2023).
8. Radio Krka. Most fest 2017. Pridobljeno: <https://radiokrka.si/clanek/novice/video-most-fest-2017-538901> (12. 4. 2023).
9. Slovenija - pokrajine in ljudje (1997). Mladinska knjiga, str. 520–525.
10. Urh, V. (2020): Strategija razvoja Občine Straža. Analiza stanja. Razvojni center Novo mesto. Novo mesto.

PRIMERI DOBRE PRAKSE PRI IZBIRNEMU PREDMETU TURISTIČNA VZGOJA GOOD TEACHING CASES IN TEACHING EDUCATION IN TOURISM

Estera Popovič

Osnovna šola Bežigrad

estera.popovic@guest.arnes.si

POVZETEK

Uporaba sodobnih učnih pristopov in izkustveno učenje sta podlaga za aktivno vključevanje učencev v vzgojno-izobraževalni proces. Predmet kot je turistična vzgoja učiteljem ponuja precejšnjo izbiro pedagoških metod za kakovostno izvedbo pedagoškega dela, ki obsega več samostojnega, eksperimentalnega in sodelovalnega učenja in s tem manj klasičnega frontalnega pouka. V šolskem letu 2022/23 so učenci OŠ Bežigrad pri izbirnem predmetu turistična vzgoja sodelovali pri naslednjih aktivnostih: obisk TIC Ljubljana, izdelava turistične brošure in ponudbe na primeru domačega ali tujega kraja, turistični ogled Ljubljane (v sodelovanju z OŠ Košana in OŠ Koprivnica – projekt Mladi turistični vodiči), predstavitev domačega kraja s tipično kulinariko in predstavitev poklica v turistični dejavnosti. Z načrtovanimi aktivnostmi so učenci uresničevali vzgojno-izobraževalne cilje, ki so se navezovali na kurikulum v teoriji in v praksi. Večina omenjenih aktivnosti je potekalo na prostem. Predmet kot je turistična vzgoja učiteljem ponuja okolje, v katerem lahko izbirajo med različnimi oblikami in metodami poučevanja ter s tem učence spodbujajo k odkrivanju, usmerjanju in eksperimentiranju, hkrati pa pomembno vpliva na prepoznavanje turizma kot del geografskega proučevanja.

Ključne besede: aktivne učne oblike, naredi sam, sodobni učni pristopi, sodelovalno učenje, turistična vzgoja.

ABSTRACT

The use of modern learning approaches and experiential learning are the basis for the active involvement of students in the educational process. A subject such as tourism education offers teachers a considerable choice of pedagogical methods for the high-quality implementation of pedagogical work, which includes more independent, experimental and collaborative learning and thus less classic frontal teaching. In the 2022/23 school year, the students of Bežigrad Elementary School participated in the following activities in the optional subject of tourism education: visiting TIC Ljubljana, creating a tourist brochure and offers based on the example of a local or foreign place, a sightseeing tour of Ljubljana (in collaboration with Košana Elementary School and Koprivnica Elementary School - project "Young tourist guides"), presentation of the hometown with typical cuisine and presentation of the profession in tourism. With the planned activities, the students achieved educational goals that were linked to the curriculum in theory and in practice. A subject such as tourism education offers teachers an environment in which they can choose between different forms and methods of teaching, thus encouraging students to discover, guide and experiment, while at the same time having a significant impact on the recognition of tourism as a part of geographical study.

Keywords: active learning, do it yourself, modern learning methods, learning together, education in tourism.

1. UVOD

Predmet turistična vzgoja je enoletni obvezni izbirni predmet za učence od 7. do 9. razreda, ki ga je v šolskem letu 2022/23 obiskovalo 13 učencev in učenk. Izbirni predmet vsako leto v povprečju obiskuje od 9 do 13 učencev in učenk. Posledica tega je heterogeno oblikovana vzgojno-izobraževalna skupina, kar učitelja spodbuja k pogostejši uporabi aktivnih učnih oblik dela kot pri rednem pouku. Predmet združuje različne vsebine in stroke s področja družbe, geografije, zgodovine, naravoslovja, etnologije in nenazadnje tudi ekonomije. Ker predmet povezuje in nadgrajuje znanje, ki so ga učenci že obravnavali pri pouku ali v razširjenem osnovnošolskem programu (krožki, interesne dejavnosti, neobvezni izbirni predmeti in drugo) v preteklih šolskih letih (Medmrežje 2), lahko učitelj v ospredje postavi načelo sodelovalnega učenja (*»Do it together«* - DITO) ter naredi sam (*»Do it yourself«* - DIY), kot del aktivnih in sodobnih učnih oblik (Krpan, 2016).

Glavni namen prispevka je predstaviti nekatere primere aktivnih učnih oblik ter s tem navdušiti in povabiti k sodelovanju še druge učitelje, s ciljem nadgradnje ali uporabe predstavljenih metod v prihodnosti.

V nadaljevanju članka sledi predstavitev dejavnosti, ki so jih učenci izvedli pri pouku turistične vzgoje, njihova uporabnost, usklajenost z vzgojno-izobraževalnimi cilji in z učnim načrtom turistične vzgoje.

2. PRIMERI UPORABLJENIH AKTIVNIH UČNIH OBLIK

Cilji učnih aktivnosti pri predmetu turistična vzgoja so bili naslednji:

- povezovanje in sodelovanje, deljenje informacij ter znanja iz področja geografije in geografije turizma,
- predstavitev turizma kot del geografskega proučevanja,
- združevanje ciljev kurikulumuma v teoriji in praksi,
- vključevanje aktivnih učnih oblik,
- upoštevanje načel *»DITO«* in *»DIY«* pri načrtovanju učnih dejavnosti,
- krepitev sodelovanja z lokalnimi turističnimi ponudniki,
- prepoznavanje in odkrivanje turističnih točk domačega in tujega kraja,
- pridobivanje veščin na področju javnega nastopanja,
- pridobivanje veščin na področju iskanja ter posredovanja pomembnih informacij,
- vključevanje okoljskih vsebin ter
- vključitev aktivnosti za pripravo na geografski natečaj *»Po Fabianijevih poteh«*.

Z načrtovanimi aktivnostmi, opisanimi v spodnjem odstavku, so učenci uresničevali vzgojno-izobraževalne cilje kot so pridobivanje veščin na področju zbiranja in predajanja informacij, povezovanje informacij v smiselne vsebine, spodbujanje kritičnega ovrednotenja pridobljenih informacij, javno nastopanje, spodbujanje kreativnosti in ustvarjalnosti, spodbujanje medvrstniškega sodelovanja, izkustveno in uporabno učenje, spoznavanje tujih in njim (še) nepoznanih krajev, praktična preizkušnja v vlogi turističnih vodičev, spoznavanje domačega okolja, prepoznavanje potencialnih in že odkritih turističnih točk v domačem kraju, združevanje ciljev kurikulumuma v teoriji in praksi ter prepoznavanje turizma kot del geografskega proučevanja (Medmrežje 2).

V šolskem letu 2022/23 so učenci izvedli naslednje aktivnosti in naloge:

- obisk TIC Ljubljana,
- izdelava turistične brošure in ponudbe na primeru domačega ali tujega kraja,
- turistični ogled Ljubljane (v sodelovanju z OŠ Košana in OŠ Koprivnica – projekt Mladi turistični vodiči),
- predstavitev domačega kraja s tipično kulinariko in
- predstavitev poklicnih možnosti v turizmu.

2.1 Obisk Turistično-informacijskega centra Ljubljana

Profesionalne in ljubiteljske oblike turizma (Medmrežje 2) so učenci spoznali v okviru obiska Turistično-informacijskega centra (TIC) Ljubljana, ki smo ga obiskali v začetku meseca oktobra. Na TIC-u Ljubljana so zaposleni učencem predstavili kratko zgodovino Ljubljane, zaposlitvene naloge in dolžnosti zaposlenih, naloge in pomen TIC Ljubljana kot javne ustanove ter dejavnosti, ki jih oglašujejo preko različnih profesionalnih in ljubiteljskih oblik turizma.

Do TIC Ljubljana smo pešali – od šole do TIC Ljubljana smo potrebovali dobrih 25 minut v eno smer; razdalja med OŠ Bežigrad in TIC Ljubljana je približno 1,8 kilometra. Na ta način smo v aktivnosti vključili tudi okoljske vsebine, hkrati pa smo si med potjo ogledali še nekatere primere kulturne dediščine v Ljubljani. Po aktivnosti je sledila priprava kratkega poročila, ki so ga učenci oddali preko e-pošte. Navedena aktivnost je potekala vse skupaj 3 šolske ure.

2.2 Izdelava turistične brošure in ponudbe

Z aktivnostjo izdelave turistične brošure želimo učence spodbuditi k aktivnemu raziskovanju in oblikovanju turističnih programov ter jih seznaniti z načini promocije v turizmu. Gre za samostojno projektno nalogo, pri kateri so učenci oblikovali in sestavili svojo turistično ponudbo. Za aktivnost smo porabili 2 šolski uri: ena ura je bila namenjena predstavitvi in navodilom (v učilnici), vmes je sledilo delo doma, nato pa smo se ponovno srečali v učilnici, ko so učenci predstavili svoje delo. V okviru aktivnosti so učenci opravili naslednje naloge:

- opis in izbira turistične lokacije,
- opis turistične ponudbe (programa) in turističnih dejavnosti,
- cenik,
- ime turistične agencije in kontaktni podatki ter
- izdelava brošure.

Učenci so brošuro lahko izdelali ročno ali digitalno, delo pa je potekalo individualno. Svojo turistično brošuro in ponudbo so učenci javno predstavili pri pouku. Izbira kraja je bila poljubna; učenci so za svojo nalogo lahko izbrali domači ali tuji kraj.

Slika 1: Primeri turističnih ponudb, ki so jih pripravili učenci OŠ Bežigrad. Avtorica: Estera Popovič.

Z oblikovanjem turistične ponudbe in brošure so učenci prepoznali nekatere naravne in družbene osnove za razvoj turizma v domačem ali v tujem kraju ter pripravili turistično oglaševalsko promocijo. Aktivnost je vsebovala tudi nekatera specialno-didaktična priporočila iz učnega načrta; na primer uporaba raziskovalnih metod (zbiranje, urejanje in vrednotenje informacij), ki omogočajo samostojno oblikovanje in predstavitev lastnih sklepov. Z aktivnostjo so učenci dosegli naslednje operativne cilje: spoznavali in razlikovali so vrste in oblike turizma, naštevali in opisovali so vrste nastanitvenih objektov in objektov za prehrano, prepoznali so turizem kot gospodarsko dejavnost in prepoznali promocijo in oglaševanje kot pomemben del turistične dejavnosti (Medmrežje 2).

Končni izdelki so lahko tudi predmet ali predhodna priprava za sodelovanje na ustvarjalni in izvirni predstavitvi svojega kraja, krajevne skupnosti ali pokrajine oz. geografske podobe, ki poteka v okviru geografskega natečaja Po Fabianijevih poteh. V šolskem letu 2022/23 poteka že 7. geografski natečaj Po Fabianijevih poteh z naslovom »Ustvarjalna geografska predstavitev mojega kraja« (Medmrežje 3).

2.3 Turistični ogled Ljubljane (v sodelovanju z OŠ Košana in OŠ Koprivnica – projekt Mladi turistični vodiči)

Eden izmed operativnih ciljev iz učnega načrta predmeta turistična vzgoja je tudi seznanitev z osnovami vodenja (Medmrežje 2). Projekt Mladi turistični vodiči je medregijski projekt oz. medregijska šolska izmenjava, namenjena učencem turistične vzgoje. Glavni cilj projekta je priprava in izvedba turističnega vodenja po domačem kraju po metodi "učenec učencu". Izmenjava je potekala v šolskem letu 2022/23, v treh slovenskih regijah: v Osrednjeslovenski regiji (OŠ Bežigrad, Ljubljana), v Primorsko-notranjski regiji (OŠ Košana, Pivka) in v Posavski regiji (OŠ Koprivnica, Krško). Namen projekta je bil približati učencem pozitiven odnos do turizma, turističnih dejavnosti in do turistov, s čimer smo želeli vzpodbuditi zanimanje za turizem tudi v smislu kasnejše ljubiteljske ali gospodarske dejavnosti ter učencem ponuditi drugačen način šolskega dela, preko katerega so se spoznali in učili učnih vsebin, ki so del učnega načrta. Za aktivnost se je na posamezni šoli porabilo 6 šolskih ur; skupna srečanja so potekala po 2 šolski uri. Podroben opis projekta se nahaja v zborniku 5. mednarodne konference "TURIZEM", ki jo organizira Društvo učiteljev geografije Slovenije (DUGS).

Slika 2: Decembrsko srečanje učencev osnovnih šol medregijske izmenjave v Ljubljani. Avtorica: Estera Popovič.

2.3 Predstavitev domačega kraja s tipično kulinariko

Družbene osnove za razvoj turizma so učenci bolj podrobno spoznavali s pripravo tipične sladke jedi domačega ali tujega kraja. Aktivnost je potekala 4 šolske ure – prva ura je bila namenjena predstavitvi dela in teoretičnim izhodiščem, drugo šolsko uro so se učenci pripravljali, tretjo in četrto šolsko uro pa smo se z učenci ponovno srečali v učilnici; ena ura je bila namenjena predstavitvam in pripravi pogrinjka, druga pa zbiranju informacij in oblikovanju knjige receptov.

Učenci so v parih ali v skupinah po tri, pripravili sledeče:

- opis države izbrane sladice,
- opis, recept in potek priprave izbrane sladice,
- opis narodne jedi (ob kateri priložnosti se jed uživa, izvor jedi),
- priprava jedi ter
- predstavitev zbranih informacij in jedi pri pouku.

Do določenega datuma so učenci zbrane informacije in pripravljene jedi prinesli k pouku, kjer so jih predstavili učencem. Sledila je priprava pogrinjka in pogostitev. Med pogostitvijo so se učenci spoznali še z osnovnimi pravili vedenja do turistov: bonton, izrek dobrodošlice, gostoljubje, odnos gost – gostitelj (Medmrežje 2) ...

Slika 3: Pogrinjek tradicionalnih sladkic učencev OŠ Bežigrad. Avtorica: Estera Popovič.

Zbrane informacije, zanimivosti, recepte in opise so učenci zbrali in oblikovali knjigo receptov za tiskano in spletno obliko.

2.5 Predstavitev poklicnih možnosti v turizmu

V času pouka (1 šolska ura) nas je obiskala N.S.K. iz turističnega podjetja *Liberty Adriatic DMC* in učencem podrobneje predstavila poslovni turizem. Namen predstavitve je bil učencem približati znanje s področja razvoja turizma v Sloveniji in v tujini, jih seznaniti s pravili lepega vedenja, sprejemanju in spoznavanju različnih kultur v turizmu (Medmrežje 2), s poudarkom na prepoznavanju turizma kot pomembne gospodarske dejavnosti.

Učenci so se spoznali s pomenom kratice »MICE« (**M** - *meetings* (srečanja); **I** - *incentives* (spodbude, motivacijska potovanja); **C** - *congresses* (konference); **E** - *exhibitions* (razstave) (Medmrežje 1) ter z delom agenta, ki organizira, načrtuje, rezervira in omogoča poslovne dogodke. Predstavitvi je sledilo veliko različnih vprašanj in zanimiva debata o različnih kulturah po svetu, o turističnem bontonu ter o turističnih poklicih, ki jih zajema le poslovna veja turizma.

Slika 4: Obisk N.S.K – predstavitev poslovnega turizma na primeru *Liberty Adriatic DMC*. Avtorica: Estera Popovič.

3. REZULTATI

Predstavljene aktivnosti so privedle do pozitivnih rezultatov, ki so bili vidni pri pouku. Učenci so po opažanjih aktivneje sodelovali pri pouku, spodbujali drug drugega ter na ta način razvijali komunikacijske spretnosti. Pokazali so zadovoljstvo ob učenju, razvijali kreativnost in pozitiven odnos do turizma kot stroke, se urili v organizacijskih spretnostih, branju in pri tem razvijali kritično mišljenje. Aktivnosti so vsebovale individualno delo, delo v paru in skupinsko delo v učilnici in na terenu. Sodelovalne oblike učenja so spodbujale in omogočale izmenjavo mnenj in s tem razvoj socialnih veščin, s čimer so učenci obogatili svoje znanje in pouk.

V aktivnostih je bilo načelo sodelovalnega učenja (»*Do it together*« - DITO) ter naredi sam (»*Do it yourself*« - DIY) smiselno vpeljeno, kar je popestrilo aktivne učne oblike (Krpan, 2016), učitelj pa je deloval kot usmerjevalec. Učenci so svoje izdelke, vsebine in naloge pravočasno oddali in jih ustrezno, v skladu z učiteljevimi navodili, tudi predstavili.

5. ZAKLJUČEK

Članek opisuje različne metode dela, ki ustvarjajo in zagotavljajo kakovostno pedagoško delo učitelja ter spodbujajo izkustveno učenje. Predmet kot je turistična vzgoja učiteljem ponuja okolje, v katerem lahko izbirajo med različnimi oblikami in metodami poučevanja ter s tem učence spodbujajo k odkrivanju, usmerjanju in eksperimentiranju. Učenci namreč na ta način samostojno prihajajo do novih spoznanj na osnovi različnih aktivnosti ter eksperimentirajo, saj sproti preverjajo usvojeno znanje in teorijo, ki jo učitelji predstavijo med poukom. Učitelj med predstavljenimi aktivnostmi sodeluje le kot usmerjevalec – vodi in nadzira delo učencev. V prihodnosti zato predlagam in spodbujam pogostejšo uporabo predstavljenih metod in učnih aktivnosti, z možnostjo nadgrajevanja in dopolnjevanja aktivnosti z lastnimi idejami in željami ter po potrebi, s prerazporejanjem šolskih ur glede na zahteve učnega načrta in glede na sestavo vzgojno-izobraževalne skupine in drugih dogodkov.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Krpan, J. (2016): Spodbujanje otrok za ustvarjanje skozi izkušnje sodobne raziskovalne umetnosti. V: Mednarodna konferenca SIRikt 2016. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana. Pridobljeno: <https://www.zrss.si/pdf/Zbornik-SIRIKT2016.pdf> (25. 4. 2023).
2. Medmrežje 1: <https://www.gremoven.com/osnove-m-i-c-e-dejavnosti-in-njihove-naloge-v-turizmu/> (2. 5. 2023).
3. Medmrežje 2: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/izbirni/1-letni/Turisticna_vzgoja_izbirni.pdf (25. 4. 2023).
4. Medmrežje 3: <https://www.drustvo-dugs.si/7-geografski-natecaj-po-fabianijevih-poteh/> (2. 5. 2023).

ZARISKI – NARISANI ZAPISKI DRAWNOTES – DRAWN NOTES

Miha Gorenc

Osnovna šola Šentjernej

miha.gorenc@guest.arnes.si

POVZETEK

V članku predstavljamo *zariske* (narisani zapiski) na primeru turizma v Južni Evropi kot alternativna metoda zapiskov. Pouk geografije v veliki meri zahteva tudi proučevanje tuje pokrajine, zato je bilo osnovno izhodišče za članek didaktično inovativno pristopiti k proučevanju pokrajine, ki ni del lokalnega okolja.

Učinkovito poučevanje (geografije) je sestavljeno iz več postopkov: motivacija, usvajanje učnih vsebin, urejanje zapiskov ter ponavljanje in utrjevanje znanja. Izziv v našem primeru je bil, kako na drugačen in učinkovitejši način narediti zapiske na temo turizma v Južni Evropi, natančneje za minimalni standard: *učenec opiše negativno in pozitivno stran sredozemskega turizma* (Kolnik, K. idr. 2011).

Ker slika pove več kot tisoč besed, so učenci po usvajanju učne snovi naredili osnovne zapiske pri geografiji, nato so pri predmetu likovna umetnost (LUM) v poljubni tehniki narisali glavne ugotovitve - zariske. Turizem poteka v pokrajini, zato so narisali še čim več ostalih elementov pokrajine ter tako upodobili bistvo Južne Evrope na eni sliki.

Metoda se je izkazala za obetavno in omogoča številne nadgradnje.

Ključne besede: turizem, Južna Evropa, medpredmetno povezovanje, LUM, zariski.

ABSTRACT

The article presents *drawnotes* (drawn notes) on the example of tourism in Southern Europe as an alternative method to written notes.

Teaching Geography requires a substantial study of foreign landscapes, so the starting point for the article was to find a didactically innovative approach to the study of landscape, which is not a part of the local environment.

Efficient teaching (Geography) is comprised of several procedures: motivation, learning content, arranging notes as well as revising and consolidating knowledge. The challenge in this case was to find a more interesting and efficient way of making notes on the subject of tourism in Southern Europe, to be more exact: *the minimum standard – the student describes the negative and positive sides of Mediterranean tourism*. (Kolnik, K. idr. 2011).

A picture says a thousand words, so the students made basic notes on the topic in Geography class, and then drew the main findings in Arts class, choosing any technique to make – drawnotes. Tourism is based in landscape, so they drew as many landscape elements to portray the essence of Southern Europe in one picture.

The method has proven promising allowing many upgrades.

Keywords: tourism, Southern Europe, cross-curricular integration, Art, drawnotes.

1. UVOD

Ideja za *zariske* - narisane zapiske se je porodila kot odgovor na skupek zastavljenih izzivov. Ob spremljanju predstavitev in branju člankov s prejšnjih konferenc DUGS ter v pogovorih s člani se je pokazalo nekaj neravnovesij. Na konferencah je bila večina vsebin predstavljena v obliki predavanj, le posamezne pa kot plakati. Veliko jih je bilo organiziranih kot dnevi dejavnosti, manjši del pa kot navaden pouk. Večji del je predstavljal aktivnosti na terenu, manjši pa v učilnici, kjer se sicer izvede največ ur. Prevladujejo lokalne teme iz 9. razreda, redke pa so globalne iz 7. ali 8. razreda. Predstavitve in njihova vsebina so sicer zanimive, težava pa je, ker jih ostali učitelji težko prenesemo v svojo šolo. Lahko prenesemo ideje, metode in oblike dela, težje pa vsebino.

Zato je bil cilj pripraviti plakat, s katerim bo predstavljena izvirna oblika pouka kot ura geografije in ne dan dejavnosti. Učna ura poteka v učilnici kot večina učnih ur in ne na terenu. Prav tako so bili izbrani globalni učni cilji iz 7. razreda, Južne Evrope in ne Slovenije. Namen je, da lahko učitelji uro praktično enako izvedejo na katerikoli OŠ v Sloveniji.

2. ZARISKI – NARISANI ZAPISKI

2.1 Teoretična izhodišča

»Slika pove več kot tisoč besed« je bila temeljna misel in vodilo. Sodobni (pa tudi dobri stari) učbeniki geografije ter enciklopedije so polni vizualnega gradiva - fotografij, skic, shem, risb, karikatur in podobno. To učencem izjemno dobro pomaga pri učenju (Pečjak, Gradišar, 2012, 280–282).

Ljudje beremo šele nekaj tisočletij, množično šele nekaj generacij. Teorije o začetku govora pri homo sapiensu (in s tem razvoja možganov v ta namen) so zelo različne - pričetek govora postavljajo od 2,5 milijona let nazaj, pa le do 50 tisoč let (medmrežje 2). Oči pa imamo že približno pol milijarde let (medmrežje 3), zato nas slike bolj pritegnejo od besedila in se nam bolj vtisnejo v spomin.

Podpora slikovnemu načinu pomnjenja daje tudi nevroznanost. »Asociativne povezave so grafični prikaz tehnik pomnjenja, tj. asociacij. Ta tehnika pomaga, da se otrok na lažji način spomni učne snovi s pomočjo slik, simbolov in barv. Barve so izjemno pomembne, ker povečujejo število sinaps, ki sodelujejo v procesu pomnjenja.« (Rajović, 2016, 121)

Tudi Peterson (medmrežje 1) v svojih predavanjih večkrat poudarja, da je pisana beseda sicer lahko bolj natančna, precizna in postopna, vendar zaradi linearnosti vedno podaja sporočilo po majhnih delih, medtem ko vizualni vir podaja sporočilo celostno, intuitivno, vse informacije hkrati, a zato res bolj kaotično.

Grafično gradivo lahko ima tudi funkciji poenostavitve kompleksnega gradiva in pretvarjanja abstraktnega gradiva v bolj konkretno. Kompleksno slikovno gradivo zmanjšuje učinke učenja, zato je v učbenikih in za učenje, slikovno gradivo pogosto poenostavljeno (izrazita skica namesto fotografije). Raziskave kažejo, da vizualna gradiva na učence naredijo večji vtis od pisnih ter da si tako podane informacije lažje zapomnijo. Grafično gradivo lahko učencu na majhnem prostoru da veliko informacij, ki so prikazane v medsebojni povezavi (Pečjak, Gradišar, 2012, 280–282).

2.2 Načrtovanje

Prednost in pomen (tudi) vizualnega posredovanja informacij je torej nedvoumen. Tudi učni načrt za geografijo že v opredelitvi predmeta (Kolnik, K. idr. 2011, 4–5) poudarja pomen geografije kot povezovalne vede, ki jo je pri pouku možno in koristno čim več medpredmetno povezovati, hkrati pa se učenec uri tako v analizi različnih oblik informacij kot izražanju znanja na najrazličnejše načine, ne le

pisno. V učbenikih in gradivih je slikovnega gradiva v izobilju, vprašanje pa je, koliko se ga uporablja pri ustvarjanju zapiskov za pomnjenje - zariskov. Tu se namreč pokaže več ovir, na primer učiteljevo in učenčevo znanje likovnega ustvarjanja, časovna potratnost, raznolikost oziroma individualnost zariskov (zapiski so pri vseh učencih načeloma enaki, zariski pa ne) in njihova ustreznost, sporočilnost, uporabnost.

Medpredmetna povezava z učiteljico likovne umetnosti (LUM) oziroma izbirnega predmeta likovno snovanje (LS) je rešila tako časovno kot strokovno težavo. Izvorna ideja je bila, da bi zariske pri rednem pouku LUM delali vsi učenci vseh treh oddelkov 7. razreda. Zaradi fleksibilnega predmetnika LUM (zgolj prvo polletje) ter upokojitve učiteljice sredi leta je bil načrt nato spremenjen, kar je za poskusno leto morda bolje. Sodelovali so le učenci izbirnega predmeta LS v drugem ocenjevalnem obdobju, in sicer 16 učencev, s katero je bilo lažje komunicirati. Učenci in nova učiteljica so izziv z veseljem in zanimanjem sprejeli.

2.3 Izvedba

Izvedba se je izkazala za zahtevnejšo in dolgotrajnejšo od pričakovanj. Od obravnavanja Južne Evrope in turizma je minilo preveč časa in učenci so številne podrobnosti že pozabili. Zgolj po učnih ciljih niso imeli ideje, kako začeti. Potrebovali so natančnejša navodila. Po pripravi konkretizacij učnih ciljev, naštevanju pozitivnih in negativnih strani turizma (izgradnja infrastrukture in gneča na cestah, primanjko pitne vode, onesnaževanje okolja, spoznavanje novih kultur, delovna mesta in zaslužek , ...) še vedno niso vedeli, kako bi to spremenili v sliko. Potrebovali so vizualne ideje - pogledali smo nekaj fotografij, na katerih sem moral izpostaviti podrobnosti in ideje. Nato je delo steklo, trajalo pa je cel mesec, 4-krat po dve uri. Ker se turizem dogaja v pokrajini, je bilo seveda potrebno najprej narisati ozadje, sredozemsko pokrajino s čim več elementi, ki se nanašajo na druge cilje učne teme, kot so površje, podnebje, rastlinstvo, gospodarstvo itd. Vsebina je bila iz geografije, izbor likovnih tehnik, metod in materialov pa je bil v domeni sodelavke pri medpredmetnem povezovanju.

Po težavnem začetku je delo dobro steklo, učenci so bili motivirani, dobili in realizirali so različne ideje (strip, skupinska slika, različne tehnike). Bili so prizadrevni, polni idej in energije, nekateri tudi v zanosu. Po načelih pozitivne psihologije (Musek Lešnik, 2021, 84–85) moramo otrokom zagotoviti smiselne, zahtevne in zanimive izzive, če želimo krepiti njihovo zavzetost, ki pelje v zanos. Ustvarili so zelo raznolike izdelke.

Na vprašanje, kaj kateri detajl predstavlja, so znali zelo natančno razložiti, zakaj so narisali tako. Zariski so zelo individualni, za številne podrobnosti nisem uspel ugotoviti, kaj predstavljajo. Po razlagi učencev pa je bilo hitro jasno, kaj kateri detajl predstavlja in na kakšen način jih spominja, asociira na učni cilj.

2.4 Rezultati

Rezultate najbolje kažejo kar izdelki učencev. Nekaj jih je prikazanih med besedilom, čeprav so zaradi pomanjšanja iz A3 na A5 format ali še manj slabo pregledni, podrobnosti, ki so ključne, pa nerazločne. Večina učencev je dobro prikazala pomen ribolova, gradnjo hotelov in restavracij, infrastrukturo, gnečo na cesti itd. Zanimivo je, da so številni risali tovarne, ki spuščajo odplake v reke, iz dimnikov pa se kadi v zrak. Na vprašanje, zakaj so jih narisali, so odgovarjali, da prikazujejo onesnaževanje okolja. To kaže, da si učenci pod onesnaževanjem okolja avtomatsko predstavljajo industrijo in tovarne, morda še promet, težje pa pod tem pojmom dojemajo turizem, kmetijstvo, gospodinjstva itd.

Na sliki 1 (zgoraj) je učenec prikazal sončno in vroče podnebje, morski promet s pristaniškimi dejavnostmi, ribolov, obmorski turizem, pa tudi onesnaževanje okolja ter razvoj infrastrukture. Na spodnji sliki pa gorat relief, gradnjo hotelov in s tem turizem ter gost promet. Prav tako turiste na plaži, hkrati pa v vodi še odlaganje odpadkov ter povečane kanalizacijske odplake.

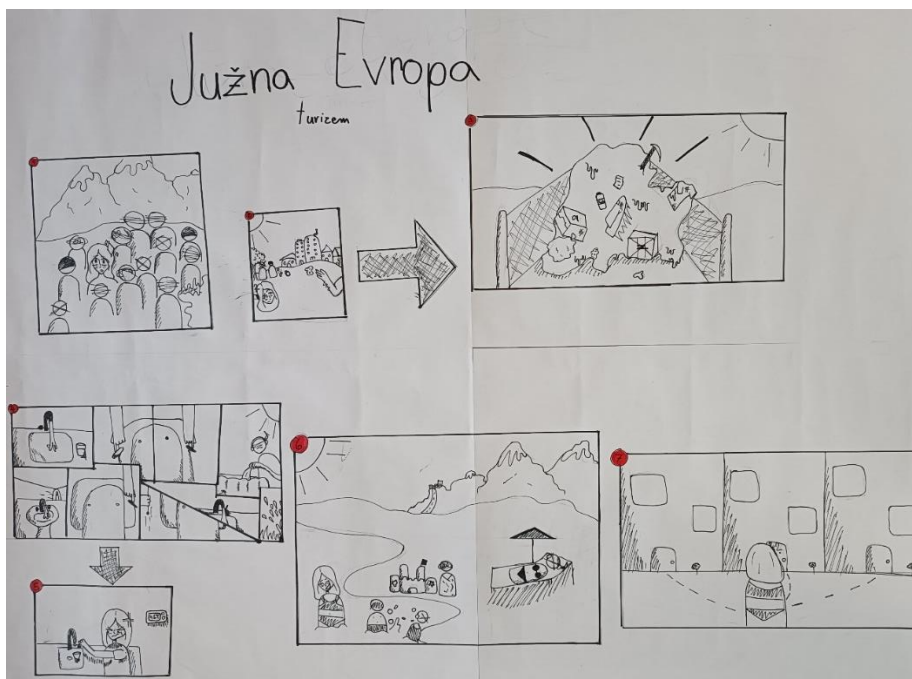
Slika 1: Izdelka učencev. Avtor: Miha Gorenc.

Na sliki 2 je učenec s kljukicami označil pozitivne (zaslužek domačinov s prodajo kmetijskih pridelkov, hoteli in restavracijami), s križci pa negativne posledice turizma in življenja v Južni Evropi (visoke temperature, pretiran hrup in pozidava, onesnaževanje okolja in pomanjkanje vode ...).

Slika 2: Izdelek učencev. Avtor: Miha Gorenc.

Na sliki 3 pa je učenec izpostavil gorat relief, gnečo, onesnaževanje okolja, pomanjkanje pitne vode zaradi pretirane porabe turistov ter zaslužek s turizmom in pretirano pozidavo.

Slika 3: Izdelek učencev. Avtor: Miha Gorenc.

Za učne rezultate bo treba počakati do pisnega ocenjevanja znanja, kjer se bo dalo primerjati rezultate iz vprašanja o turizmu v Južni Evropi med učenci, ki so sodelovali pri dejavnosti, in ostalimi.

3. ZAKLJUČEK

Dejavnost še ni popolnoma zaključena, saj izdelki nekaterih učencev potrebujejo še nekaj dela. Prav tako je potrebno analizirati in primerjati rezultate, ki jih bodo dosegli vključeni učenci, z rezultati tistih učencev, ki niso sodelovali. Kljub temu pa se je izkazalo, da je pristop obetaven. Učenci so bili zavzeti za delo in motivirani, kar je pri učenju ključno. Izdelki so tako likovno kot vsebinsko zanimivi ter se jih da razstaviti v učilnici ali na hodniku, kar spodbudi k razmišljanju še ostale.

Za boljši potek bo potrebno uskladiti čas - da se riše v obdobju, ko se pri geografiji obravnava Južna Evropa. Prav tako bodo potrebna bolj jasna in konkretna navodila že od začetka poglavja. V sodelovanju z učiteljico LUM bo potrebno izbrati tudi najprimernejšo likovno tehniko, ki bo hitra in enostavna. Glavna pomanjkljivost je še vedno veliko časa, ki ga učenci porabijo.

Ena od možnosti ali nadgradenj je izdelava otroškega zemljevida Evrope, ki bi ga učenci za domačo nalogo izdelovali vse leto. Na velik, prazen list, vsaj A3 ali večji, se nariše le obris Evrope. Nato skozi leto učenci dodajajo podrobnosti - gorovja in nižavja, rastlinstvo ter razne znamenitosti, klimograme, ključne besede ter vse detajle, ki jih smatrajo za pomembne.

Metoda ponuja številne možnosti in variacije, glavne ovire pa so domišljija, čas, likovne kompetence ter volja učitelja, da stopi izven cone ugodja.

4. VIRI IN LITERATURA

1. Kolnik, K. idr. (2011): Učni načrt. Program osnovna šola. Geografija. Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana. Pridobljeno: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_geografija.pdf (26. 3. 2023).
2. Musek Lešnik, K. (2021): Pozitivna psihologija za vrtce, šole in starše, Mladinska knjiga, Ljubljana.
3. Pečjak, S., Gradišar, A. (2012): Bralne učne strategije, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.
4. Rajović, R. (2016): Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka, Mladinska knjiga, Ljubljana.
5. Medmrežje 1: <https://www.youtube.com/watch?v=EN2lyN7rM4E&list=PLSvU92BBjbcLH2oRiOIVexd3WBxO7XqYH> (27. 3. 2023).
6. Medmrežje 2: <https://www.science.org/content/article/human-language-may-have-evolved-help-our-ancestors-make-tools#:~:text=Researchers%20have%20long%20debated%20when,than%202%20million%20years%20ago> (27. 3. 2023).
7. Medmrežje 3: <https://evolution-outreach.biomedcentral.com/articles/10.1007/s12052-008-0091-2#:~:text=This%20rapid%20period%20of%20vertebrate,to%20jawed%20vertebrates%20including%20humans> (28. 3. 2023).

HIŠA NA GRADU, KOT JO VIDIJO UČENCI

HOUSE IN GRAD THROUGH THE EYES OF PUPILS

Andrej Cifer

OŠ Grad

andrej.cifer@gmail.com

POVZETEK

Ker turizem predstavlja eno najbolj perspektivnih gospodarskih panog na Goričkem, smo se na podlagi zgodovine in narave domačega kraja Grad odločili učencem 6. razreda pokazati, kako lahko sami prispevajo k še dodatni oživitvi turistične ponudbe kraja. Zato smo v okviru učnih ur dejavnosti Varstva učencev omogočili, da so se učenci (11 učencev) z izdelavo in s predstavitvami seminarskih nalog v prvem polletju seznanili z obstoječimi turističnimi destinacijami v občini Grad. V drugem polletju pa smo s pomočjo različnih učnih pristopov, terenskega dela, fotografiranja, raziskovanja vaškega središča in sodelovanja z Zavodom za upravljanje kulturne dediščine Grad - Vulkanija ter Javnim zavodom Krajinski park Goričko oblikovali ideje in predloge o morebitni novi funkciji propadajoče stanovanjske hiše Žökš v lasti družine Klement iz leta 1910, ki stoji v središču vaškega jedra in bi lahko predstavljala vstopno točko za obiskovalce turističnih destinacij občine Grad.

Pri učencih smo vzpodbujali iskanje idej za morebitno novo funkcijo stavbe, prispevali k razumevanju ožjega in širšega prostora, v katerem stoji, ter razvijali zgodbo stavbe s pomočjo ene od učenk, v solastništvu družine, katere je hiša. Pokazali smo pomembno vlogo zgodbe določene stavbe, predvsem ko gre za stavbo kulturne oz. naravne dediščine lokalnega pomena, oz. turistične destinacije in kako lahko učenci sami prepoznajo morebitne bodoče turistične destinacije. Pomemben prispevek dela pa je bilo izboljšanje odnosov med sodelujočimi učenci in pripravljenost sodelovanja kljub razlikam med njimi.

Ključne besede: turizem v domači občini, arhitektura, povezovanje deležnikov.

ABSTRACT

Tourism is one of the most promising economic sectors in Goričko. Consequently, we have decided to contribute to further revitalising the tourist offer of Grad, based on the history and nature of our hometown. Therefore, in the framework of the pupils' care lesson, we made it possible for the pupils of the 6th grade (11 pupils) to get acquainted with the existing tourist destinations in the municipality of Grad by creating and presenting seminar assignments in the first half of the school year. In the second half of the year, through various learning approaches, fieldwork, photography, exploration of the village centre and cooperation with the Grad Cultural Heritage Management Institute and the Goričko Landscape Park Public Institute, we developed ideas and proposals on the possible function of the dilapidated 1910 house, which stands in the centre of the village centre and could be an entry point for visitors to the tourist destinations of the municipality of Grad.

We encouraged the pupils to explore ideas for a possible new function for the building, contributed to the understanding of the immediate and wider space in which it stands, and developed the story of the building with the help of one of the pupils whose family co-owns the house. We have tried to show the important role of the story of a particular building, especially when it is a cultural or natural

heritage building of local significance, or a tourist destination, and the ways in which the pupils themselves can identify possible future tourist destinations.

Keywords: tourism in the home municipality, architecture, connecting stakeholders.

1. UVOD

Namen prispevka je prikazati primer dobre prakse, kako pokazati učencem možnosti, ki jih odpira kulturna dediščina za nove življenjske izkušnje ter možnosti za odpiranje novih znanj, inovativnosti, veščin in poklicev (Brodnik, 2015, 4) v domačem kraju v že oblikovanem turističnem okolju. Hkrati predstavi, kako lahko domače okolje nudi platno za ustvarjanje novih zgodb in kako hitro je lahko večina učencev v oddelku motiviranih za sodelovanje in delo kljub težavam v medsebojnih odnosih.

Cilj prispevka je predstaviti, kako seznaniti učence z razumevanjem razmerja med oblikami kulturne dediščine in sodobnim načinom življenja. Želeli smo jim pokazati, da lahko domače okolje vidimo na drugačen način in ga z novimi idejami preoblikujemo.

Cilj dela je tudi prikaz poskusa, kako z manj formalno zastavljenim načinom dela približati učencem domače okolje, se jim približati in preko neformalnih pogovorov prispevati k reševanju njihovih medsebojnih odnosov.

Z uporabo učnih pristopov, terenskega dela, fotografiranja, raziskovanja vaškega središča, učenja s pomočjo modela in z anketiranjem zaposlenih v domačih turističnih institucijah so učenci v obliki skupinskega dela oblikovali zamisli, kako si predstavljajo novo vlogo hiše v okviru turizma na Gradu. V nadaljevanju so učenci na podlagi pripravljenega tlorisa stavbe svoje zamisli sami poskušali umestiti v načrt stavbe ter se pri tem na podlagi novega pogleda učili uporabe in oblikovanja notranjega prostora. Rezultate dela bodo učenci konec šolskega leta predstavili v avli šole ter na ponovnem obisku Javnega zavoda Krajinski park Goričko ter Vulkanije.

2. INOVIRANJE KOT PODLAGA ZA USTVARJANJE IN OBLIKOVANJE BOLJŠIH ODNOSOV MED UČENCI

Na podlagi predhodnega občasnega srečevanja z učenci 6. razreda (11 učencev), neformalnih pogovorov z učiteljki, ki jih poučujejo, ter z razredničarko oddelka smo ugotovili, da so njihovi medsebojni odnosi kljub njihovemu majhnemu številu slabi, da jih obremenjujejo ter še dodatno otežujejo njihovo tako šolsko kot domače delo.

Zato smo sklenili, da s strani ravnatelja dodeljeno učno uro Varstva učencev namenimo obravnavi omenjene problematike. Za cilj smo si zadali, da učence naučimo sposobnosti umeščanja oblik kulturne dediščine v čas ter v prostorsko in družbeno okolje domačega turističnega kraja. Pri smo želeli krepiti njihovo kritično in ustvarjalno mišljenje pri delu z različnimi viri za prepoznavanje in raziskovanje domače kulturne dediščine.

Delo smo razdelili na tri dele, in sicer:

1. Spoznavanje turističnih destinacij in točk v domači občini in širše pod naslovom Turistične točke v domačem kraju (obdobje od septembra do decembra 2022) - govorni nastopi.
2. Obisk domačih turističnih institucij - Zavoda za upravljanje kulturne dediščine Grad - Vulkanija ter Javnega zavoda Krajinski park Goričko z namenom seznanitve z njihovim delovanjem na področju turizma, zgodovino in načrti za v prihodnje, obisk ter raziskovanje hiše, ki je predmet obravnave.

3. Inoviranje učencev v skupinah - razmišljanje s pomočjo pridobljenih podatkov, »možganske nevihtek«, oblikovanje idej v celoto, delo s pomočjo modela in oblikovanje predlogov prenove.

2.1 GRAD - turistična destinacija

Učenci so od septembra do decembra pripravili predstavitve v okviru govornih nastopov na temo Turistične točke v domačem kraju. S pomočjo svojega raziskovalnega dela so spoznali turistične točke v domačem okolju, in sicer: Vulkanijo, grad Grad, Javni zavod Krajinski park Goričko, Graščakovo pohodno pot, kamnolom, cerkve in kapele v občini Grad s posebnim poudarkom na župnijski cerkvi Marijinega vnebovzvetja na Gradu, Kripto, Olivinovo doživljajsko pot ter Pütarov mlin in rojstno hišo Mikloša Küzmiča v Dolnjih Slavečih. Raziskovali pa so tudi povezane pohodne in tematske poti Javnega zavoda Krajinski park Goričko izven občine Grad, in sicer Pot cvetočih travnikov v Budincih, Pot metuljev v Motvarjevcih, Pot čuka in puščavnika v Nuskovi, Zvezdno učno pot Markovci, Pot po močvari Lončarovci in Turistično gozdno učno pot Fuks graba v Korovcih.

Slika 1: Posnetek zaslona iz PPT predstavitve govornega nastopa Davida Lovenjaka. Avtor: David Lovenjak.

V tem delu so govorni nastopi s pomočjo vodenja učitelja potekali v učilnici večinoma v ustaljeni frontalni obliki, pri čemer so učenci dobili navodila, kako pripraviti ustrezno predstavitev v obliki govornega nastopa, učitelj pa jim je pomagal tako pri oblikovanju vprašanj za poslušalce kot oblikovanju vprašanj za govorce. Pri tem smo se posluževali pravil govornega nastopa, ki so jih že usvojili pri pouku slovenščine (Poznanovič Jezeršek s sod., 2018, 11) in s tem ustvarili medpredmetno povezovanje vsebin.

2.2 Pridobivanje podatkov o hiši Žökš v lasti družine Klement

Učenci so podatke o hiši pridobili z intervjujem sošolke, katere družina je lastnica omenjenega objekta, z iskanje podatkom po spletu ter pri učitelju mentorju. Pri omenjenem pridobivanju podatkov so se z učiteljem mentorjem dogovorili, da podrobnih podatkov tako o zgodovini kot arhitekturi za namen osnovnošolskega raziskovanja dane teme ne potrebujejo, zato so zadoščali naslednji pridobljeni podatki:

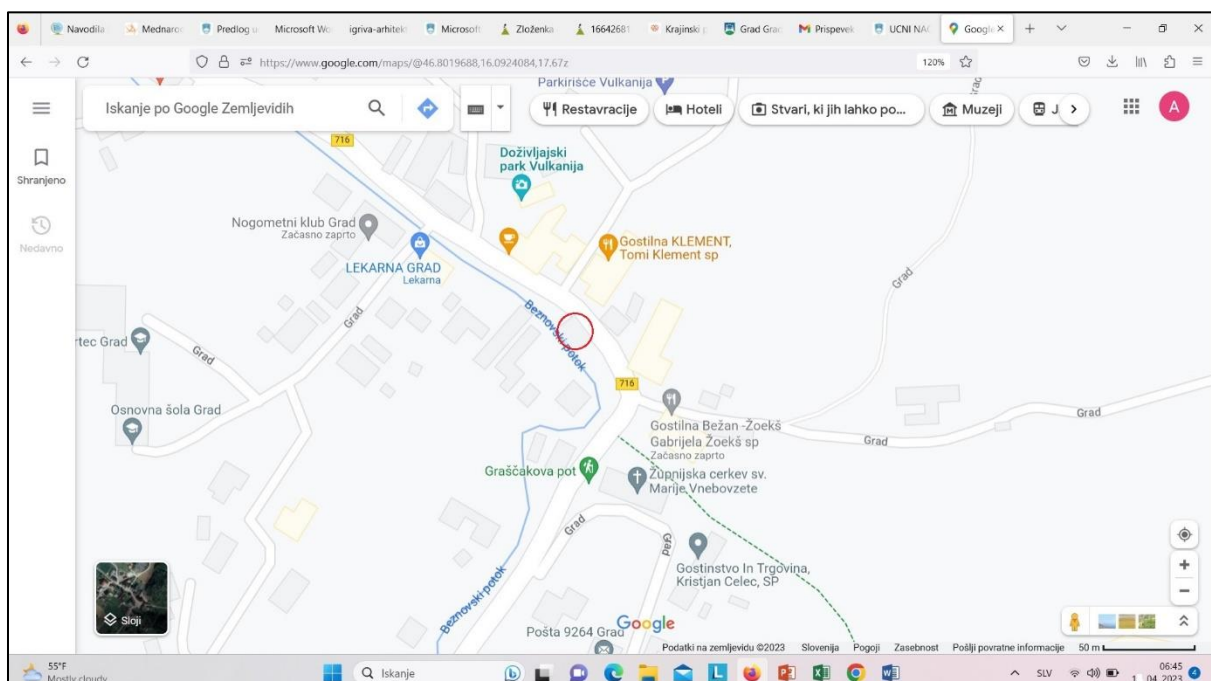
- Hiša je bila zgrajena leta 1910 za hranilnico v takratni Gornji Lendavi.
- Družina Klement jo je v času med obema vojnama kupila za svoje bivanjske potrebe. Družina je bila premožnejša, kar ji je omogočalo lastništvo bližnjega kamnoloma. Vendar zaradi spremenjenih tako družinskih kot političnih ter gospodarskih razmer hiša po vojni poleg bivanjske vloge za družino dobi tudi vlogo pridobivanja osnovnih sredstev za preživljanje, zato so del njenih

- prilličnih ter zgornje prostore od takrat naprej oddajali. S tem hiša izgubi svojo osnovno namembnost, je deležna nestrokovnih ter neprimernih predelav, vendar jo to ohrani pri obstoju.
- V letu 2010 je bila s strani vzdrževalca potoka Beznovski potok narejena strokovna sanacija mostu, ki poteka tik ob temeljih hiše. Takrat so podbetonirali ter ojačali temelje zgradbe, kar jo je verjetno rešilo propada.
 - Hiša je v registru ZVKDS vpisana kot stanovanjska hiša z gospodarskim poslopljem, in sicer kot registrirana nepremična kulturna dediščina vplivnega območja gradu Grad (Medmrežje 3). Hišo prodajajo, vendar vseeno želijo, da kupec hišo ohrani ter jo primerno obnovi. Sami z njo nimajo načrtov in bi jo bili pripravljene prodati primernemu kupcu.

2.3 Obisk domačih turističnih institucij in stanovanjske hiše Žókš v lasti družine Klement

Vas Grad, do leta 1952 imenovan Gornja Lendava, je danes ena turistično najbolj prepoznavnih lokacij Pomurja. Grad je prepoznaven zaradi grajskega poslopja, ki spada med nekdanje najobsežnejše fevdalne komplekse na Slovenskem. Ta je od leta 1999 kulturni spomenik državnega pomena v lasti Republike Slovenije, od leta 2004 pa v upravljanju Javnega zavoda Krajinski park Goričko (Medmrežje 1). Grad pa je še bolj prepoznaven zaradi doživljajskega parka Vulkanija, ki je izdatno podprt z interaktivnimi in izobraževalnimi vsebinami (Medmrežje 2).

Zato je bila odločitev o sodelovanju z omenjenima institucijama sama po sebi umevna in je učencem, kljub sicer njim že znanim lokacijam, predstavljala seznanitev z novimi dejstvi in videnje lokacij z drugega zornega kota. Dogovor s turističnimi delavci obeh institucij je bil, da učencem predstavijo njihovo zgodovino in razvoj ter način, kako so izbrali določeno turistično dejavnost, v čigavem lastništvu so kot institucija, določeni deli destinacije, kako so in še pridobivajo goste, kakšen je njihov cilj in vizija ter s katerimi težavami se soočajo.

Slika 2: Lokacija objekta na Gradu, označena z rdečim krogom (posnetek zaslona).

Vir: <https://www.google.com/maps/@46.8019688,16.0924084,17.7z>.

2.3.1 Obisk Javnega zavoda Krajinski park Goričko

Dne 20. 3. 2023 smo z učenci obiskali Javni zavod Krajinski park Goričko, kjer smo si ogledali del prostorov, namenjenih turizmu. Kustosinja je učencem predstavila turistični del delovanja zavoda s posebnim poudarkom na povezovanju njihovega turističnega delovanja z javno službo, ki je upravljanje zavarovanega območja narave in pomeni delovanje v javnem interesu. Predstavila je pomembnost gradu kot turističnega objekta in hkrati težave, ki so povezane z njegovim delovanjem.

Slika 3: Obisk učencev Javnega zavoda Krajinski park Goričko, razlaga turističnega delovanja ob primerih. Avtor: Andrej Cifer.

Izpostaviti velja, da gre pri OŠ Grad za podeželsko šolo z vsega skupaj 130 učenci, ki je lokacijsko od regijskega središča oddaljena 23 km, zato je, poleg povezovanja z domačim okoljem, za učence zelo pomembno, da so brez dodatne izgube časa s potjo in organizacijo ter materialnih stroškov deležni vsaj ponudbe domačega kraja in da so hkrati tudi aktivni del pri sodelovanju v kraju oz. njegovi promociji (npr. sodelovanje pri kulturnih, športnih in drugih dogodkih institucij). O tem kot o cilju govori tudi Učni načrt izbirnega predmeta Turistična vzgoja (Cigler, 2004, 7).

2.3.2 Obisk Zavoda za upravljanje kulturne dediščine Grad, Doživljajskega parka Vulkanija

Dne 27. 3. 2023 nas je na sedežu zavoda, ki je v neposredni bližini šole, sprejela direktorica zavoda in učencem že pri zunanjem kašipotu vulkanov, pred vhodom v doživljajski park, predstavila osnovno temo njihovega turističnega produkta, predstavitve vulkanizma. Iz tega uvoda je potem sledila razlaga, zakaj prav ta tema, kakšni so bili motivi in delo občine, in pozneje zavoda, za tovrstni turizem v občini in kakšno vlogo je pri tem imel grad kot osrednja kulturnozgodovinska stavba v občini in širšem območju Goriškega.

Učenci so na zanimiv način izvedeli, kaj vse nudi turistični produkt Vulkanija, kako deluje, kaj pomeni turizem za zavod in, posledično, občino ter kakšni so njihovi načrti za v prihodnje. Posebej jim je bilo predstavljeno vključevanje že v okolju danih vsebin, kot je ugasli stranski krater vulkana, kamnoloma, usnjarna, grad, mlin, mlake ipd. v osnovni produkt, predstavitev vulkanizma in z njim povezanega ugaslega vulkana na Gradu.

Učenci so ob vodenju direktorice in učitelja sodelovali pri postavljanju vprašanj, vezanih na stanovanjsko hišo Žokš v lasti družine Klement, ki je v neposredni bližini Vulkanije.

Slika 4: Obisk učencev Doživljajskega parka Vulkanija; kašipot, vhod in v ozadju nekdanja usnjarna.
Avtor: Andrej Cifer.

2.3.3 Raziskovanje stanovanjske hiše Žokš v lasti družine Klement

Učenci so si pri učnih urah najprej ogledali slikovni material, ki ga je posnel učitelj ob svojem ogledu zgradbe, se seznanili z zgodovino zgradbe in njenimi preteklimi funkcijami ter sedanje, tako fizično kot lastniško stanje. Svojo zgodbo o zgradbi je še dodala učenka, katere družina je lastnica zgradbe, in podala svoj vidik na zgradbo z njenega stališča kot otroka in predstavnice generacije, stare 11 let. Nato smo se z učenci dogovorili za obisk zgradbe, se dogovorili o pravilih obnašanja v zgradbi kulturne dediščine in določili cilje ogleda. Ti cilji so bili:

- oceniti, ali je lokacija objekta in sama zgradba primerna za turistično dejavnost;
- oceniti splošno stanje zgradbe;
- pogledati raspored in opremo notranjosti ter ugotoviti njeno funkcijo in vlogo v preteklosti;
- oceniti, katere površine bi bile primerne za turistično dejavnost;
- oceniti zunanje površine objekta.

Sliki 5 in 6: Obisk učencev stanovanjske hiše Žokš v lasti družine Klement; ogled detajla dvoriščne opreme in naravne kulturne dediščine - tulipanovca (v ozadju) ter pogled z balkona hiše. Avtor: Andrej Cifer.

Sliki 7 in 8: Obisk učencev hiše; ogled in ocena notranjosti zgradbe. Avtor: Andrej Cifer.

2.4 Inoviranje na podlagi pridobljenega znanja o turistični dejavnosti in podatkov, pridobljenih ob ogledu stanovanjske hiše Žökš v lasti družine Klement

Učenci so se po obiskih institucij in terenskem ogledu hiše razdelili v dve delovni skupini. Na podlagi zbranih podatkov je vsaka skupina najprej izluščila podatke in slikovno gradivo, ki so se njim zdeli pomembni za razvijanje idej o prihodnji vlogi hiše kot turističnega objekta.

Sliki 9 in 10: Učenci pri delu, razdeljeni v 2 skupini. Avtor: Andrej Cifer.

2.4.1 Pregled pridobljenih podatkov, slikovnega materiala in ocena rezultatov zastavljenih ciljev ob ogledu objekta

- Učenci so ocenili, da bi bila lokacija objekta in sama zgradba primerna za turistično dejavnost, saj da je v neposredni bližini Vulkanije in v čistem vaškem središču, imenovanem Pörga. Ugotovili so, da je zgrajena tik ob idiličnem potoku Beznovski potok, katerega nedavna temeljita obnova mostu jo je verjetno rešila propada.
- Učenci so ob ogledu nesanimiranih sten, zapuščenosti prostorov, posledic zamakanja strehe in posledic nekdanjih poslovnih dejavnosti v stavbi v začetku sicer ocenili, da je zgradba v slabem

stanju. Po pogovoru in natančnejšem ogledu pa so učenci skupaj z učiteljem sklenili, da je stavba glede na starost v dobrem stanju, vendar potrebna čimprejšnje obnove.

- Po ogledu notranjosti so učenci ugotovili, da je stavba v celoti podkletena in ima poleg pritličja in prvega nadstropja še podstreho, ki bi bila delno primerna za uporabo. Ocenili so, da bi bili prostori primerni za turistično dejavnost. V stavbi so našli nekaj pohištvene opreme s konca 60-ih let prejšnjega stoletja, v zgornjih prostorih, ki se v preteklosti niso oddajali, pa celo nekaj originalne opreme ter lončeno peč za ogrevanje prostorov. Učencem je bil nov podatek, da je bila v skoraj vsakem prostoru peč za ogrevanje, saj centralnega načina ogrevanja ni bilo.
- Glede na razpored stavbe bi bilo mogoče umestiti dejavnosti trgovine, muzeja ipd., predvsem storitvenih dejavnosti.

2.4.2 Oblikovanje idej o novi vlogi stanovanjske hiše Žokš v lasti družine Klement na Gradu

Učenci so v skupinah oblikovali zamisli, kako si predstavljajo novo vlogo hiše v okviru turizma na Gradu. Zamisli so oblikovali prosto, vendar ob nasvetih in priporočilih učitelja mentorja. Te so strnili v skupno besedilo oz. so tvorili besedila idej po posameznih področjih. Pri tem so na podlagi že omenjenih podatkov uporabili metodo »možganske nevihte«, pri čemer jim je učitelj mentor bil v oporo in njihove ideje usmerjal v morebitno uresničljive vsebine. Ideje učencev o novi vlogi hiše so povzete v spodnji tabeli.

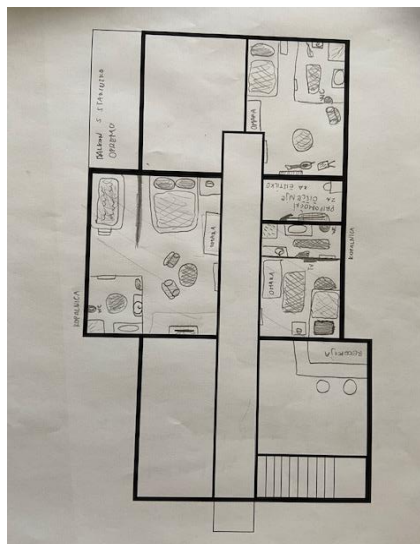
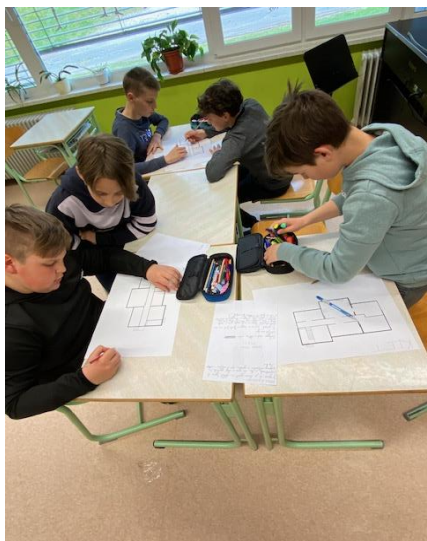
Predlogi:	SKUPINA 1	Klet	Pritličje	1. nadstropje	podstreha
1.	Prenočišča in gostilna	Kuhinja in shramba	Gostilna in restavracija	Sobe	Sobe
2.	Vulkanonija		Predstavitev vulkana	Lavina cev, notranjost Zemlje	Struktura vulkana
3.	Mini supermarket z mačjo kavarno	Kavarna z mačkami	Trgovina z živili	Trgovina s tehničnim blagom	Shramba
4.	Galerija/muzej in gostišče	Kino z zgodbo o duhu hiše	Gostišče s prekmurskimi jedmi	Muzej	Galerija
Predlogi:	SKUPINA 2				
1.	Gostišče	V stilu domačije. Pripravljene domače jedi, značilne za Prekmurje. Z preurejeno leseno notranjostjo. Oprema z virtualno resničnostjo na temo gradu.			
2.	Gostišče in vinska klet	V kletnih prostorih degustacija vin. V pritličju in 1. nadstropju ponudba in degustacija domačih izdelkov.			
3.	Gaming hiša	V kletnih prostorih igre na temo gradu in graščakih – zaključek s pobegom iz hiše. Prilagojen vhod za invalide.			

Slika 11: Ideje učencev po skupinah.

2.4.3 Oblikovanje načrtov za notranjo razporeditev prostorov po posameznih dejavnostih

V nadaljevanju so učenci na podlagi pripravljenega tlorisa stavbe svoje zamisli sami poskušali umestiti v načrt stavbe ter se pri tem na podlagi novega pogleda učili uporabe in oblikovanja notranjega prostora.

Delo so opravili na že pripravljenih tlorisnih načrtih posameznih nadstropij stavbe. Pri risanju načrta so si pomagali z zbranimi oblikovanimi idejami s prejšnjih učnih ur. Nastalo je 7 tlorisnih načrtov z idejami o novi vlogi hiše kot turističnega objekta.

Slika 12 in 13: Učenci pri vrisovanju opreme prostorov in tloris z opremo hiše. Avtor: Andrej Cifer.

3. SKLEP

Z dano nalogo smo ugotovili, da so lahko učenci z ustreznim pristopom učitelja motivirani za učenje kljub vključitvi v Varstvo vozačev, ki je konceptualni del šolskega programa. Pri tem so pogoj dani okvir t. i. projektnega dela (ima določen čas trajanja), različne metode dela, vključevanje učencev z lastnimi zgodbami, varno domače okolje in zaupanje vodstva šole ter staršev.

Ob sodelovanju z zunanjimi deležniki v domačem okolju so učenci pridobili novo znanje, povezanost z okoljem in občutek vplivanja na oblikovanje domačega okolja.

Ob skupnih nalogah, gibanju in delovanju izven šole, sodelovanju z drugimi odraslimi strokovnjaki ter tvorjenju besedil in risanju načrtov so se učenci povezali, medtem naredili korak naprej v medsebojnih odnosih in bili vedno motivirani za delo tudi v času po rednem delu pouka.

4. REZULTATI

Z opravljenim delom smo uspeli vzpostaviti novo obliko sodelovanja s pomembnimi zunanjimi institucijami v domačem kraju.

Učence smo uspeli motivirati za dodatno delo, ki je zahtevalo od njih čas, napor, razmišljanje »izven okvirjev«, vzpodbudili oz. zadovoljili njihovo željo po raziskovanju v fizičnem in akademskem smislu in prispevali k vzpostavitvi pristnejšega odnosa do okolja.

Hkrati verjamemo, da smo pri učencih naredili začetni korak za nadaljnje delovanje na področju razumevanja prostora in posledično odpravljanju neuravnoteženega prostorskega razvoja, razpršene

poselitve, nekakovostne prenove stavbne dediščine z upoštevanjem sodobnih arhitekturnih in urbanističnih načel in k odpravi nekakovostne arhitekture v prihodnosti (Filipič et. al., 2014, 10). Verjamemo, da smo z novim načinom učenja prispevali k izboljšanju medsebojnih odnosov med učenci.

5. ZAKLJUČEK

Ugotavljamo, da smo z vzpodbujanjem inoviranja s pomočjo raziskovanja na terenu, povezovanjem z zunanjimi deležniki in učenjem na modelu od učencev dobili veliko večjo mero pripravljenosti na pridobivanje novih znanj. Pri tem nam je bila v veliko pomoč in prednost neposredna bližina institucij, s katerimi smo delovali, in obravnavana stavba kulturne dediščine. Prav tako naklonjenost in zaupanje vodstva šole za drugačen način dela, zaupanje staršev ter lastnikov stavbe.

Pomanjkljivosti pri delu so bili mali časovni okvir za izpeljavo projekta, nevzpostavljena medpredmetna povezovanja (npr. z geografijo, umetnostjo, s slovenščino ipd.) in časovna omejitev učencev na eno šolsko uro zaradi obveznosti do drugih predmetnih področij - potrebne bi bile vsaj 2–3 šolske ure skupaj.

Želimo izpostaviti izjemno pripravljenost sodelovanja vseh učencev kljub zelo različni strukturi učencev, ki so bili v delo vključeni. Dodati velja, da so kljub nenehnim sporom tekom šolskega leta pri delu zelo dobro sodelovali in se dobro medsebojno povezovali. Pri tem gre izpostaviti prednost ruralnega in od regijskega središča zelo oddaljenega okolja, kjer so učenci bili deležni novega znanja v svojem okolju in uspeli dobiti vpogled v svoje okolje z lastnim sodelovanjem na zanimiv in vključujoč način dela.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Brodnik, V. (2015): Učni načrt. Program osnovna šola. Etnologija - kulturna dediščina in načini življenja, Učni načrt, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana. Pridobljeno: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/izbirni/3-letni-lahko-krajsi/Etnologija-Kulturna-dediscina-in-nacini-zivljenja.pdf> (15. 4. 2023).
2. Cigler, N. (2004): Učni načrt. Izbirni predmet. Program osnovnošolskega izobraževanja. Turistična vzgoja, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana. Pridobljeno: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/izbirni/1-letni/Turisticna_vzgoja_izbirni.pdf (14. 4. 2023).
3. Filipič P. et. al. (2014): IGRIVA arhitektura [Elektronski vir]: priročnik za izobraževanje o grajenem prostoru, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana. Pridobljeno: <http://www.zrss.si/pdf/igriva-arhitektura.pdf> (15. 4. 2023).
4. Medmrežje 1: <https://www.obcina-grad.si/objava/59982> (15. 4. 2023).
5. Medmrežje 2: <https://www.vulkanija.si/go/971/O-doživljajskem-parku-Vulkanija> (15. 4. 2023).
6. Medmrežje 3: <https://www.zvkds.si/sl/o-nas#body> (15. 4. 2023).
7. Poznanovič Jezeršek, M. s sod. (2018): Program osnovna šola, Slovenščina, Učni načrt (posodobljena izdaja), Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana. Pridobljeno: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf (15. 4. 2023).

RAZISKUJEM, OPAZUJEM, POVEZUJEM, ZNANJE KUJEM I RESEARCH, I OBSERVE, I CONNECT, I FORGE KNOWLEDGE

Stanislava Stružnik

Osnovna šola Vodice

stanka.struznik@gmail.com

POVZETEK

V prispevku je predstavljeno interdisciplinarno projektno delo na temo turizma. Učenci sedmega razreda so v letošnjem šolskem letu, v okviru dodatnega pouka iz geografije in zgodovine, s pomočjo predznanja, izkušenj in literature sprva spoznali temeljne pojme o turizmu, spoznali vrste turizma ter nato ugotavljali in vrednotili naravne, družbene, gospodarske in politične dejavnike za razvoj turizma na izbranem območju. Seznanili so se s pozitivnimi in negativnimi posledicami turizma. Nato so svoje ugotovitve aplicirali na konkretno območje, to je območje občine Jezersko. Ob tem so spoznali mednarodni projekt Gorniške vasi. Svoje znanje so nadgradili s terenskim delom na Jezerskem, kjer so se med drugim seznanili s trajnostnim in odgovornim turizmom ter z vizijo butičnega turizma. Razvijali so sposobnost komuniciranja, saj so izvedli intervju z lokalnim turističnim ponudnikom. Tekom celotnega projekta je bilo vzdušje v skupini učencev zelo delavno in hkrati sproščeno. Učenci so z lastno aktivnostjo prišli do neposrednih spoznanj in novega znanja. Naloga mentorja je bila, da je učence spodbujal, jih usmerjal in jim pomagal pri izvajanju aktivnosti.

Ključne besede: turizem, mednarodni projekt Gorniške vasi, terensko delo, projektno delo.

ABSTRACT

This article presents interdisciplinary project work on the topic of tourism. As a part of extra Geography and History lessons, students of the seventh grade learned about the basic concepts and the types of tourism with the help of their previous knowledge, experience and literature. They identified and evaluated the natural, social, economic and political factors for development of tourism in an area. They learned about the positive and negative consequences of tourism. Then they applied their findings to a specific area, i.e. the area of the municipality of Jezersko. Simultaneously, they learned about the international project Mountaineering Village (Gorniška vas). They upgraded their knowledge through field work in Jezersko, where they learned, among other things, about sustainable and responsible tourism and the vision of boutique tourism. They developed their communication skills as they conducted an interview with a local tourism provider. The atmosphere in the group of students was very busy yet relaxed during the entire project. Students gained direct insight and new knowledge through their own activity. The mentor's task was to encourage them, guide them and help them carrying out the activities.

Keywords: tourism, international project Mountaineering Village, field work, project work.

1. UVOD

Glavni namen prispevka je predstaviti interdisciplinarno projektno delo skupine sedmošolcev v okviru dodatnega pouka geografije in zgodovine na temo turizma. Učitelji iz prakse spoznavamo, da učencem pri pouku geografije in zgodovine dandanes primanjkuje aktivnih metod dela v učilnici in na prostem.

Pomembno je, da učenci razumejo obravnavano vsebino. Ključno pa je, da znajo povezati teorijo s prakso, kar pa dosežemo ravno z aktivnimi oblikami učenja, kot sta projektno in terensko delo. Cilj prispevka je predstaviti pozitivne učinke projektnega dela v smislu trajno usvojenega in uporabnega znanja.

2. PROJEKTNO DELO

Projektno delo je metodični postopek, s katerim se udeleženci učijo razmišljati in delati projektno, s tem pa pridobivajo spretnosti, potrebne za tovrstno delo. Projekti lahko potekajo na različnih področjih, kot so npr. gradbeništvo, arhitektura, gospodarstvo, izobraževanje itd. Pri tem gre za izvajanje projekta kot način dela, s katerim se izvajalci učijo izvajanja projekta vse od zamisli in načrtovanja do njegove izvedbe ter končnega izdelka. Po tem sledi še evalvacija projekta, torej analiza in ocena celotne izvedbe ter poteka projekta (Novak, 2009). Z izvajanjem projektnega dela se udeleženci učijo strategij za uspešno izpeljavo projekta in različnih strategij učenja, s katerimi bogatijo znanje in izkušnje, odkrivajo ter razvijajo svoje sposobnosti in domišljijo ter rešujejo različne problemske situacije. Osnova pri vodenju in izvajanju le-tega je učenje. To lahko pri udeležencih poteka zavestno ciljno naravnano in načrtno ali pa spontano. Projektno delo je mogoče izvajati v okviru rednega pouka in pri drugih oblikah - pri samostojnem učenju, v času podaljšanega bivanja v šoli, pri interesnih dejavnostih oz. pri igri, ki je osnovna oblika dejavnosti zlasti otrok v predšolskem obdobju (prav tam).

Pri projektne delu učitelj vodi učence skozi učni proces v smeri uresničevanja vzgojno-izobraževalnih ciljev in nalog, ki jih je postavil v sodelovanju z učenci že na samem začetku izvajanja projekta. Med potekom učitelj spodbuja in usmerja učence ter jim pomaga pri učenju oz. izvajanju dejavnosti, ki so jih učenci prevzeli ob načrtovanju izvedbe projekta. Učenci se samostojno učijo ob posredni učiteljevi pomoči, opazujejo nek pojav, zbirajo potrebne informacije, razrešujejo probleme, raziskujejo, izvajajo neko praktično dejavnost ipd. Tako učenci prek lastne dejavnosti prihajajo do neposrednih spoznanj in znanja (Novak, 1990).

Helena Novak (2009, 17) je izpostavila naslednja načela, na katerih temelji projektno delo:

- ciljna usmerjenost,
- tematskoproblemski pristop pri postavitvi projekta,
- življenjskost projektnih tem,
- načrtnost dela,
- odprtost in fleksibilnost projekta,
- spoštovanje razvojnih in individualnih razlik med udeleženci,
- spodbujevalni stil dela,
- težišče na aktivnosti udeležencev,
- sinergija,
- težišče na učnem procesu,
- celovit razvoj osebnosti.

Kolnik (2004) ugotavlja, da v današnjem času projektno delo vedno bolj pridobiva na pomenu. Učitelji se zavedajo, kako pomembno je, da so učenci pri pouku aktivni. Projektno učno delo učiteljem omogoča ciljno usmerjeno in načrtno delo, učencem pa diferencirani učni pristop, izkustveno učenje, razvijanje individualnih sposobnosti, povezovanje teoretičnih in praktičnih znanj, medpredmetno povezovanje ter visoko stopnjo motiviranosti. Dodaja, da poleg navedenih geografskih učnih ciljev

učenci razvijajo tudi proceduralne cilje - mišljenje, primerjanje, logično sklepanje in posploševanje, razvijajo sposobnost samostojnega izobraževanja iz različnih virov, sposobnost komuniciranja in sposobnost za delo v skupini.

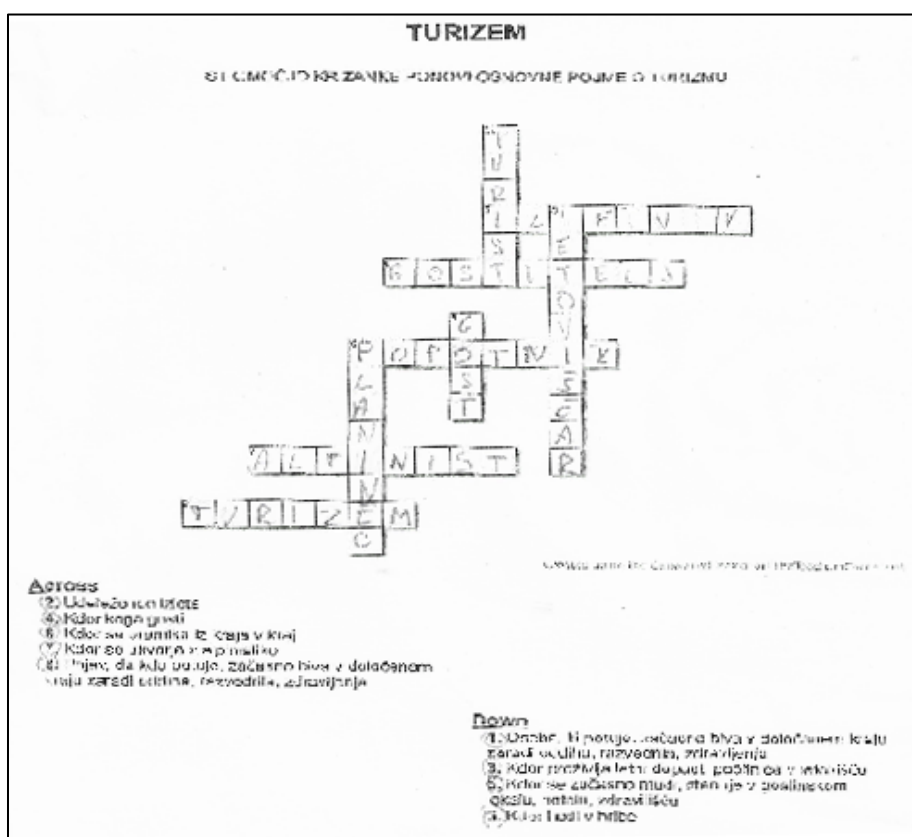
Pri terenskem delu učenci krepijo svoje kompetence v iznajdljivosti, samostojnosti, delavnosti, načrtovanju dela in v sodelovanju. Kadar izvajamo terensko delo, so učenci običajno veliko bolj motivirani za delo (prav tam).

V nadaljevanju prispevka bodo po posameznih korakih prikazane dejavnosti učencev v učilnici, terensko delo na Jezerskem in analiza izvedbe projektnega dela. Predstavljene bodo metode dela, s katerimi so učenci prišli do novih spoznanj, trajno usvojenega in uporabnega znanja, ki ga bodo lahko uporabili v nadaljnjem življenju.

3. DEJAVNOSTI V UČILNICI

3.1 Opredelitev temeljnih pojmov o turizmu

Učenci so sprva s pomočjo metode snežne kepe (metode progresivnega podvajanja) izluščili temeljne pojme o turizmu in jih nato s pomočjo predznanja, izkušenj, literature in spleta opredelili. Spoznali so pojme turist, turizem, popotnik, izletnik, letoviščar, planinec, alpinist, gost, gostitelj. Za zaključek prvega koraka so učenci razumevanje pojmov preverili s križanko. Opozorila sem jih, da je turizem hitro rastoča gospodarska panoga, ki spada v terciarni sektor oziroma ga uvrščamo med storitvene dejavnosti.

Slika 4: Križanka temeljnih pojmov. Avtorica: Stanka Stružnik.

3.2 Vrste turizma in njihove značilnosti

V naslednjem koraku so učenci s pomočjo metode viharjenja možganov spoznali vrste turizma. Prišli so do spoznanja, da ločimo več vrst turizma. Z učiteljevo pomočjo so ugotovili, da imamo različna merila, po katerih določimo vrste turizma. Uvideli so, da glede na motiv ločimo športni, navtični, verski, sejemeski, kulturni, zdraviliški, kongresni in igralniški turizem. Opozorila sem jih, da je turizem lahko tudi izletniški ali počitniški - v tem primeru je merilo mobilnost. Iz izkušenj so ugotovili razliko med njima, in sicer, da je izlet krajše potovanje, običajno znotraj države, medtem ko so počitnice namenjene daljšemu preživljanju prostega časa na turističnem območju, lahko tudi v tujini. S pomočjo primera so spoznali, da npr. Slovenija ni nujno končni cilj turista, lahko si le-ta na poti do končnega cilja ogleda znamenitost na območju, ki ga prečka. Na ta način so spoznali, da so to tranzitni ali prehodni turisti, vrsta turizma pa se imenuje prehodni ali tranzitni turizem. Učencem sta bili najbolj znani vrsti turizma glede na to, na katerem območju turisti preživljajo počitnice (gorski, obmorski, mestni, podeželski, zdraviliški turizem) in glede na letni čas (zimski, letni turizem). Ob tem sem jih opomnila, da imajo posamezne oblike teh dveh vrst turizma različno dolgo turistično sezono. Opozorila sem jih tudi, da morajo turistični ponudniki prilagajati turistično ponudbo povpraševanju turistov in tudi spreminjajočemu se podnebj (milejše zime, manj snega). Učenci so navedli še nekaj preostalih vrst turizma: množični turizem, turizem na kmetiji, ... Poleg omenjenih so izpostavili tudi ekološki turizem. Pojasnila sem jim, da je to turizem, ki je prijazen do okolja in ima majhne vplive na okolje, zagotavlja vključevanje lokalnega prebivalstva ter ima izobraževalno funkcijo o pomenu in značilnostih okolja. Učenci so nato sklepali, da je primernejši za individualne popotnike in manjše skupine organiziranih potovanj. Opomnila sem jih, da te vrste turizma ne enačimo s trajnostnim turizmom. Za razliko od ekološkega ni nujno, da se odvija v neokrnjenem naravnem okolju. Učencem je bila dana naloga, naj do naslednjega našega druženja raziščejo, kaj je butični turizem.

3.3 Dejavniki za razvoj turizma

Za uvodno aktivnost in za aktivacijo predznanja je bilo uporabljeno spletno orodje Mentimeter, ki omogoča postavljanje vprašanj in pridobivanje odgovorov z glasovanjem učencev ter takojšnjo možnost projiciranja rezultatov.

Učenci so bili pozvani, naj iz prikazanih odgovorov skušajo izluščiti osnove za razvoj turizma na nekem območju. Po razpravi v skupini in z mojim usmerjanjem so učenci zapisane pojme razvrstili v štiri skupine. Doumeli so, da turisti neko območje obiščejo predvsem zaradi naravnih in družbenih dejavnikov, pomembne pa so tudi gospodarske razmere in politična situacija na tem območju. Nadalje so se učenci s pomočjo izkušenj, predznanja in mojega usmerjanja podrobneje seznanili s posameznimi dejavniki za razvoj turizma na nekem območju in le-te tudi vrednotili. K **naravnim dejavnikom** so uvrstili površje, podnebje, vode, rastlinstvo in živalstvo, k **družbenim** kulturno dediščino (spomeniki, muzeji, prireditve, običaji, šege, kulinarika). H **gospodarskim dejavnikom** so uvrstili turistično infrastrukturo (objekti za bivanje in prehranjevanje, objekti za rekreacijo in zabavo, objekti za oskrbo). Pri **politični situaciji** so poudarili predvsem stabilne politične razmere (brez vojn, spopadov) in tudi varnost (brez kriminala). Učence sem tudi opozorila na možnost izbruha bolezni in posledic le-teh na turizem in na slab(šo) prometno povezanostjo nekega območja ter s tem na manjši obisk turistov.

3.4 Pozitivne in negativne posledice turizma

Učencem sem na interaktivno tablo projicirala zapis: »Turizem vpliva na kulturno, naravno in socialno okolje ter dediščino pozitivno in negativno. Turizem je lahko sredstvo za ohranjanje kulture in kulturne

dediščine, lahko pa povzroči, da se avtohtona kultura »skomercializira«, obrt spremeni v kič, šege in navade se prilagodijo turistom in se »zevropizirajo« (Kužnik, 2009, 91).

Naloga učencev je bila, da zgornji zapis potrdijo oz. zavržejo. Z razpravo, ki sem jo usmerjala, so učenci prišli do zaključka, da turizem močno vpliva na pokrajino in gospodarstvo kot tudi na kulturo in življenje ljudi ter, da so posledice turizma pozitivne in negativne. Tekom razprave so učenci uvideli pozitivne posledice turizma, ker turizem lahko:

- ohranja lokalno kulturo in je lahko razlog za oživitev že skoraj pozabljenih šeg in navad;
- je razlog za zaščito naravnega okolja;
- krepi ekološko zavest (turisti spoznavajo naravno okolje in ekološke probleme);
- povečuje razumevanje, strpnost, zmanjšuje predsodke (potovanja prinašajo nova spoznanja o različnih kulturah, šegah, navadah);
- poveča življenjski standard lokalnega prebivalstva (lokalno prebivalstvo ima koristi od zgrajene turistične infrastrukture, večja je možnost zaposlitve lokalnega prebivalstva);
- vpliva na promocijo nekega območja in s tem lažje pridobi finančna sredstva za nove naložbe;
- zagotavlja sredstva za ohranjanje naravne in kulturne dediščine.

Pri negativnih posledicah so izpostavili, da:

- se lahko tradicionalne prireditve, spominki prilagodijo potrebam turistov in njihovem okusu (ne spoštuje se tradicije);
- ima preveliko število turistov v okolju negativne posledice (onesnaževanje voda, pomanjkanje pitne vode v obdobju turističnih konic, kanalizacijske odplake turističnih objektov, hrup, onesnažen zrak zaradi povečanega prometa);
- se lahko spremeni videz pokrajine (neprimerni turistični objekti, prevelika pozidava, izsekavanje gozda);
- je možno onesnaževanje pokrajine z odpadki, ki jih za seboj puščajo turisti (pikniki, trekingi);
- lahko ogroža avtohtono rastlinstvo in živalstvo.

3.5 Dejavniki za razvoj turizma in vrste turizma na območju občine Jezersko

Potem, ko so se učenci seznanili z osnovnimi pojmi o turizmu, o vrstah turizma in njihovih značilnostih ter z naravnimi, družbenimi, gospodarskimi in političnimi dejavniki za razvoj turizma, in so le-te tudi vrednotili, so nova spoznanja aplicirali na območje občine Jezersko. Najprej so s pomočjo zemljevidov, spleta in literature določili lego obravnavanega območja ter poiskali nekaj osnovnih podatkov. Učenci so podatke iskali v dvojicah in so jih zapisovali na liste. Sledilo je skupno analiziranje pridobljenih podatkov. Na ta način so učenci presodili, kateri podatki o občini Jezersko so ključni in jih bodo uporabili pri izdelavi plakata. Izvedeli so, da Občina Jezersko meri 68,8 km² in da na zahodu meji na Občino Tržič, na jugu na Občino Preddvor, na jugovzhodu na Občino Kamnik ter Občino Solčava, na severu in vzhodu pa na Republiko Avstrijo. Jezersko leži v alpski dolini med vrhovi Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank. Dolino obdajajo gozdovi iglavcev in listavcev ter travniki, pašniki in bistri gorski potoki. Začudilo jih je, da kar 64,6 % celotne površine občine spada v zaščiten območje omrežja Natura 2000 in da vegetacija skupaj z mokrišči blagodejno vpliva na počutje ter dihalne poti in oči ter da je bil kraj nekoč priznan kot klimatsko zdravilišče, v vasi pa je delovala bolnica za zdravljenje očesne tuberkuloze (Medmrežje 1). Spoznali so, da ima občina le dve naselji, Zgornje in Spodnje Jezersko. Nadmorska višina glavnega naselja Zgornje Jezersko je 906 metrov, najvišja točka v občini je vrh Grintovca na 2.558 metrih nadmorske višine. Na območju občine je sredi leta 2021 živel 680 prebivalcev (Prav tam).

Zgornje Jezersko je obmejno razloženo hribovsko naselje z gručastim jedrom in nekaterimi samotnimi kmetijami. Leži v dolini potoka Jezernice, v ledeniških dolinah Ravenske in Makekove Kočne. Obsega naslednje zaselke: Center (jedro naselja), Grabnar, Kvance, Žabji trg, Stara pošta, Raven, Sibirija in Anclovo.

Izvedeli so, da je **Spodnje Jezersko** razloženo naselje, ki se začena ob nekdanji kranjsko-koroški deželni meji. Sestavlja ga več zaselkov in samotnih kmetij v ozki dolini reke Kokre. Jedro naselja je gručasti zaselek Spodnji Kraj ob sotočju Kokre in Jezernice. Prvi zaselek so Zgornje Fužine, sledi Podlog (Kanonir) ob sotočju Kokre in Reke. Višje leži Spodnji kraj (Bajte). Ostali deli so poimenovani po precej odmaknjenih velikih kmetijah, ki obsegajo tudi do 360 ha zemljišča (Med mreže 2).

Nato so se učenci s pomočjo metode snežne kepe lotili raziskave dejavnikov, na katerih občina Jezersko gradi svojo turistično ponudbo. Ugotovili so, da ima to območje ugodne naravne, družbene in gospodarske dejavnike za razvoj turizma, ki so jih prikazali v obliki miselnega vzorca.

Slika 2: Dejavniki za razvoj turizma na območju občine Jezersko. Avtorica: Stanka Stružnik.

Na območju občine Jezersko so učenci s svojim delom prepoznali različne vrste turizma glede na različna merila in sicer glede na:

- motiv turistov: športni,
- mobilnost: izletniški, počitniški,
- območje: gorski, podeželski,
- letni čas: zimski, poletni.

Prepoznali so tudi ekološki turizem, butični turizem in turizem na kmetiji.

3.6 Mednarodni projekt Gorniške vasi

Učenci so se pri raziskovanju občine Jezersko prvič soočili z mednarodnim projektom Gorniške vasi. Z iskanjem informacij po spletu so spoznali, da je to projekt oz. omrežje, ki združuje kraje oz. občine v Alpah z usmerjenostjo v trajnostni gorski turizem in predstavljajo velike potencialne v **tradiciji, kulturi in originalnosti**. Vasi zagotavljajo visoko kakovostno ponudbo za planince in pohodnike, pestro pokrajino in so zavezane ohranjanju lokalne dediščine in naravnih vrednot (Medmrežje 3).

Članice omrežja v praksi udeležujejo trajnostni razvoj in cilje ter protokole Alpske konvencije, med drugim turizem, ki temelji na doživljanju in opazovanju narave, s poudarkom na pohodništvu in dejavnostih, ki ne zahtevajo velike turistične infrastrukture, gorsko kmetovanje in gozdarstvo z lokalnimi produkti in proizvodi, varovanje narave in pokrajine, trajnostno mobilnost, ohranjen in živ karakter gorskih vasi (prav tam). V mrežo Gorniške vasi je vključenih 20 občin iz Avstrije, tri iz Nemčije in ena iz Južne Tirolske. V letu 2018 se je tej mednarodni organizaciji pridružilo Jezersko, kot prva gorniška vas iz Slovenije, leto kasneje so se pridružile še Luče. Za izvedbo projekta na ravni države je odgovorna nacionalna planinska zveza, v Sloveniji je to Planinska zveza Slovenije (PZS) (prav tam). Gorniške vasi morajo zadostiti določenim kriterijem, razdeljenim v tri sklope (izključitveni, obvezni in dodatni kriteriji) (Medmrežje 3).

4. TERENSKO DELO

4.1 Terensko delo in pouk geografije

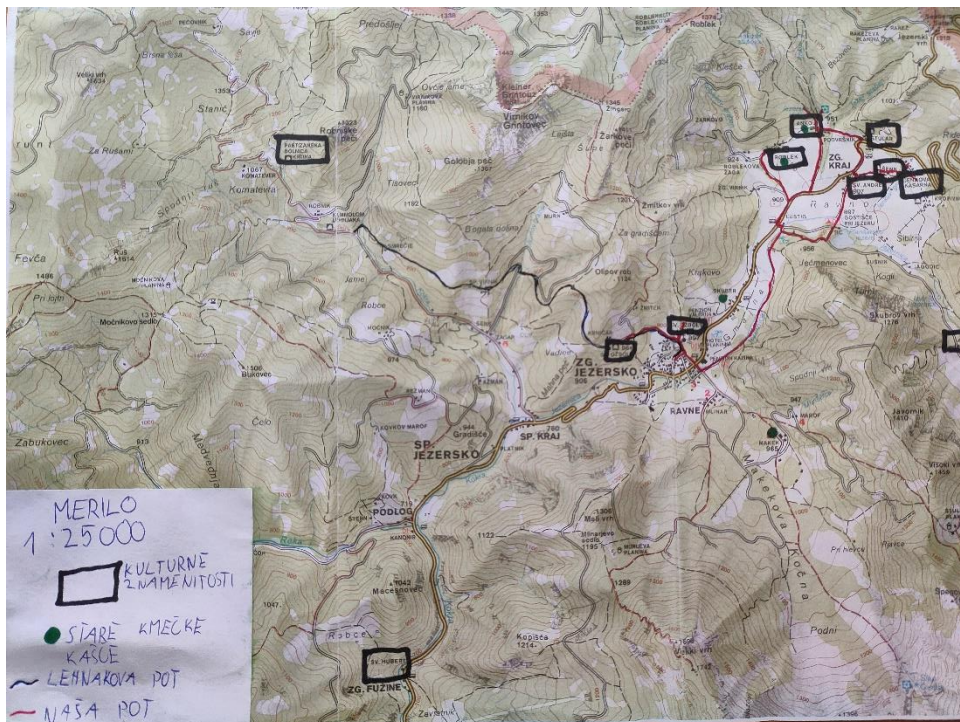
Številni geografi opozarjajo na nenadomestljivost neposrednega opazovanja pokrajine za učence. Zgonik (1995) navaja, naj učitelj ne pozabi, da je najbolje opremljena »učilnica« neposredno opazovana pokrajina - terensko delo. Brinovec (2004) pravi, da je laboratorij geografa teren, zato mora učitelj s svojimi učenci spoznavati pojave in procese v pokrajini - na terenu. Kolenc-Kolnik (2006) piše, da je geografija prostorska veda in pouk geografije ne sme in ne more potekati samo v učilnici. Dodaja, da za razumevanje številnih geografskih pojavov in procesov ni nazornejših poti, kot je neposredna prostorska izkušnja. Zgornje misli nam nakazujejo, da si zaradi zavedanja pomena neposrednega učenja na prostem, ki temelji na izkustvenem učenju, pouka geografije ne moremo in ne smemo predstavljati brez vključevanja učenja na prostem.

4.2 Terensko delo na Jezerskem

Učenci so novo pridobljeno znanje nadgradili s terenskim delom na Jezerskem. S pomočjo neposrednih metod opazovanja na terenu so celostno spoznavali to obmejno območje Slovenije. Izvajale so se naslednje metode terenskega dela:

- **Orientacija.** Učencem so bile razdeljene turistične karte Jezerskega z okolico v merilu 1:25 000. Sledilo je orientiranje karte s pomočjo kompasa. Na pohodu po Jezerskem so učenci na posameznih točkah, kjer so bili postanki, individualno določili svoje stojišče. Pomagali so si tudi z naravnimi znaki v naravi. Pri tem so se sodelovalno urili v branju zemljevida (reliefne oblike, izračun relativne nadmorske višine med dvema točkama, opis poti do naslednjega postanka).
- **Metoda opazovanja.** Učenci so v skupini odšli na pohod po osrednjem delu Jezerske kotlinice. Z opazovanjem okolice in medsebojnim sodelovanjem so prepoznavali naravne in družbene dejavnike in ugotavljali pomen le-teh za turizem. S tem so se navajali na usmerjeno opazovanje, analiziranje ter posploševanje, ki je bilo izvedeno ob spodbujanju učitelja že na kraju samem. Prepoznali so objekta butičnega turizma, ki gostom poleg butične nastanitve nudita tudi butična

(individualna) doživetja, zgodbe, kvalitetno hrano. Na turistični karti Občine Jezersko so označili lokacije kulturnih znamenitosti, ki privabljajo turiste in prehojeno pot.

Slika 3: Zemljevid kulturnih znamenitosti in prehojenih poti. Avtorica: Stanka Stružnik.

- **Metoda risanja.** Učencem je bilo dano navodilo, naj si izberejo dejavnik, ki vpliva na razvoj turizma in ga skicirajo. Najpogosteje so skicirali izvir mineralne vode - Jezerske slatine in Planšarsko jezero.

Slika 4: Skica izvira mineralne vode - Jezerske slatine. Avtorica: Stanka Stružnik.

- **Metoda intervjuja.** Intervju je bil izveden s Polono Virnik Karničar - lastnico Šenkove domačije na Jezerskem. Učenci so sestavili vprašanja sprva individualno, nato pa so iz vseh predlogov oblikovali 18 vprašanj.

Z intervjujem so dobili potrjena svoja predvidevanja, da turiste na Jezersko privablja narava, dejavnosti v naravi (pohodništvo, tekaške proge, drsanje, sankanje, sprehodi), domača hrana, mir in tip nastanitve (turistična kmetija). Pri analizi podatkov in odgovorov, ki jih je podala lastnica turistične kmetije, so učenci ugotovili, da so turistične kapacitete najbolj zasedene poleti zaradi pohodništva in nižjih temperatur, kot so v dolini, kotlini, da čez leto prihaja največ parov, v času počitnic pa prevladujejo družine, skupin imajo malo. Prevladujejo gosti stari med 21 in 45 let. Največ gostov imajo iz Slovenije, sledijo Nemci, Nizozemci, Čehi in Belgijci. Lani so imeli goste iz 80-ih različnih držav. V kampu, ki je odprt od aprila do novembra, prevladujejo Nizozemci (30 %), sledijo jim Čehi (20 %), Nemci (15 %) in Slovenci s 14 %. Povprečna doba bivanja v sobah in apartmajih je 2,7 dni, v kampu pa 2,3 dneva. Lastnica turistične kmetije pove, da imajo več različnih kanalov za rezervacije in marketing. Veliko gostov pride preko spletišča Booking.com, različnih kamp organizacij/združenj ter po priporočilu prijateljev in družinskih članov. Doda, da je izredno pomembna dobra spletna stran. Na kmetiji redijo avtohtone pasme živali (ovce jezersko-solčavske pasme, krave cike, krško-poljske pujse in kokoši štajerke), imajo še race, dve mali kozi, nekaj zajcev, muc in psa. Goste najbolj navdušujejo zajci, kozi, pes in mačke. Po besedah intervjuvanke gostje na Jezerskem pogrešajo pestrejšo gostinsko ponudbo in kavarno. Pove še, da na turistični kmetiji delajo vsi domači in da imajo sedem redno zaposlenih; nekateri so zaposleni za polovični delovni čas. Poleti jim pri delu na kmetiji pomaga še od 10 do 15 študentov in prostovoljcev. Večino hrane pridelajo sami, dokupijo le moko in mlečne izdelke, saj nimajo žit in tudi krav ne molzejo. Učenci so lastnico povprašali tudi po načrtih za prihodnost. Seznanili so se, da je na kmetiji in v turizmu potrebno vedno nekaj obnavljati, posodabljati in urejati. Tako bodo lastniki obnovili Štularjevo planino in postavili strojno lopo, uredili prostore za izposojlo koles, smučarske opreme in predelavo mesa ter prostor za arhiv. Za konec so učenci lastnico povprašali še za nasvet tistemu, ki bi se odločil ukvarjati s turistično dejavnostjo. Sogovornica je izpostavila, da moraš imeti veliko potrpljenja za delo z ljudmi in dobre »živce« preden sploh začneš in to zaradi »papirologije«. Pripravljen moraš biti veliko delat, se izobraževati in prilagajati, predvsem pa moraš imeti rad ljudi. Spletel se je zanimiv in sproščen pogovor, med katerim je lastnica predstavila zgodovinski razvoj domačije in načrte za nadaljnji razvoj le-te. Učenci so si ob spremstvu in razlagi lastnice ogledali vse objekte in kamp turistične kmetije.

5. REZULTATI

Ob koncu projektnega dela je bila izvedena tudi analiza opravljenega dela. Učenci so se strinjali, da so se naučili veliko novega o turizmu. Predvsem so bili navdušeni nad terenskim delom, saj so teoretično znanje uporabili v realnem okolju. Na terenu so spoznali, da so se občina in prebivalci tega območja turizma lotili trajnostno in odgovorno. Zavedajo se, da so narava, mir, hribi nekaj neprecenljivega. Zato je strategija turizma usmerjena v ohranjanje naravne in kulturne dediščine. Spoznali so, da obiskovalci počitnice lahko preživijo kot sprehajalci po dolini, kot pohodniki po okoliških vrhovih in zavarovanih poteh visokogorja ali kot plezalci v eni izmed plezalnih smeri v severnih ostenjih Grintovcev. Jezersko dolino si obiskovalci lahko ogledajo s kolesa ali konjskega hrbta, dan si lahko popestrijo s piknikom na kmetiji in z igrami na športnem igrišču. Pozimi so v ospredju drsanje, tek na smučeh in sankanje. Dneve

s slabšim vremenom obiskovalci lahko izkoristijo za raziskovanje kulturne dediščine npr. v etnološkem muzeju Jenkova kasarna, za ogledovanje starih domačij, upodobljenih na platnu in lesu v galeriji, ogledu kar treh cerkva, deželnih kamnov, Jezerskih domačij, kašč. Učenci so tudi v praksi spoznali mednarodni projekt Gorniške vasi, s čimer so se domačini zavezali, da se bodo osredotočili na dvig kakovosti znotraj obstoječe infrastrukture in da na se ne bo gradilo velikih hotelskih kompleksov, ki bi lahko imeli negativne posledice. V pogovorih s prebivalci in iz lastne izkušnje so učenci tudi uvideli, da spodbujajo pridelavo in uporabo kvalitetne, lokalno pridelane hrane ter izdelavo kvalitetnih lokalnih izdelkov.

6. ZAKLJUČEK

Izkušnje, ki sem jih pridobila s projektnim delom na temo turizma kažejo, da je tak način učenja zelo učinkovita oblika učenja v vzgojno-izobraževalnem procesu in bi morala pri sodobnem pouku imeti pomembnejšo vlogo. Učenci veliko bolje razumejo procese in pojave v pokrajini, če jih sami neposredno proučujejo in opazujejo. Na podlagi analiz zbranih podatkov lahko predlagajo tudi spremembe različnim institucijam. Znanje, ki ga učenci pridobijo na ta način, je trdnjše in trajnejše. Učence se pri tem navaja na samostojnost, na delo v skupini ali v paru, na kritičnost in ustvarjalnost, spodbuja pa se tudi radovednost. Projektno delo je bolj sproščeno in manj stresno za učence, kot tradicionalni pouk v učilnici in je doživljajsko tudi učinkovitejše. Naloga učitelja pri projektnem delu in delu na terenu je, da prevzame vlogo koordinatorja, da spremlja delo učencev, jih usmerja in spodbuja ter ob zaključku njihovo delo tudi vrednoti oziroma jim o njem poda povratno informacijo.

7. VIRI IN LITERATURA

1. Brinovec, S. (2004): Kako poučevati geografijo: didaktika pouka, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.
2. Cigler, N., Bogataj, J. (2004): Učni načrt za izbirni predmet turistična vzgoja, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana. Dostopno na https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/izbirni/1-letni/Turisticna_vzgoja_izbirni.pdf (14. 3. 2023).
3. Geografski terminološki slovar, dostopno na <https://doi.org/10.3986/978-961-254-470-6> (10. 3. 2023).
4. Kolenc-Kolnik, K. (2006): Učenje geografije v učilnici na prostem in didaktična analiza dosedanje učne prakse, Geografija v šoli, letn. 15, št. 2, str. 13–22.
5. Kolnik, K. (2004): Geografija za 6. razred. Priročnik za učitelje, DZS, Ljubljana.
6. Kolnik, K. idr. (2011): Učni načrt. Program osnovna šola. Geografija, elektronska knjiga, Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana. Dostopno na https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_geografija.pdf (9. 3. 2023).
7. Kužnik, L. (2009): Turistična geografija in kulturna dediščina, gradivo za 1. letnik, Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Ljubljana. Dostopno na <https://www.vs.grm-nm.si/sites/vs/files/datoteke/ucbenik%20TGK.pdf> (14. 3. 2023)
8. Medmrežje 1: <https://gorniskevasi.pzs.si/jezersko.php> (14. 3. 2023).
9. Medmrežje 2: <https://www.jezersko.si/objave/175> (15. 3. 2023).

10. Medmrežje 3: <https://gorniskevasi.pzs.si/manj-je-vec.php> (15. 3. 2023).
11. Mihalič, T. (2006): Trajnostni turizem. Učbenik, Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
12. Novak, H. (2009): Projektno delo kot učni model. V Projektno delo kot učni model v vrtcih in osnovnih šolah (str. 11–63), Didakta, Radovljica.
13. Zgonik, M. (1995): Prispevki k didaktiki geografije, Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, Ljubljana.

PRILOGA

Vprašanja za intervju s Polono Virnik Karničar - lastnico Šenkove domačije na Jezerskem.

1. Kaj po vašem mnenju najbolj privlači goste na vaši turistični kmetiji?
2. Katerih gostov (družin, parov, skupin) je na vaši turistični kmetiji največ?
3. Katera starostna skupina gostov (1–20 let, 21–45 let, 46–60 let, nad 60 let) je po vašem mnenju pri vas najbolj pogosta?
4. Iz katerih držav imate največ gostov?
5. Iz katere najbolj »eksotične, oddaljene« države ste imeli do sedaj goste?
6. Kateri gostje so vas do sedaj najbolj presenetili (pozitivno/negativno)? S čim?
7. Kje vaši gostje najpogosteje izvejo za vašo turistično kmetijo?
8. Koliko časa (dni) gostje v povprečju ostanejo pri vas?
9. Kdaj imate največ gostov? Kaj je razlog temu?
10. Kateri gostje, glede na državljanstvo, so najbolj pogosti v kampu?
11. Katere mesece je kamp odprt za goste?
12. Katere živali imate na kmetiji? Nad katerimi živalmi so gostje najbolj navdušeni?
13. Ali imajo gostje težave s tem, da jih prebuja petelin?
14. Ali vaši gostje/turisti na Jezerskem kaj pogrešajo? Če ja, kaj?
15. Ali imate veliko zaposlenih, glede na to kaj vse počnete?
16. Ali hrano za goste pridelate sami?
17. Kakšne načrte imate v prihodnje?
18. Kakšen nasvet bi dali tistemu, ki bi se odločil začeti ukvarjati s turistično dejavnostjo?

VKLJUČEVANJE MLADIH V TURISTIČNO PONUDBO VELENJA INVOLVING YOUTH IN THE TOURIST OFFER OF VELENJE

Marko Moškotevc in Marija Brložnik

Osnovna šola Šalek, Turistično društvo Šalek

marko.moskotovec@siol.net , meri.brloznik@gmail.com

POVZETEK

Krožek mladih turističnih vodnikov na OŠ Šalek deluje že vrsto let. Naše učence želimo navdušiti za bogato dediščino domačega mesta in bližnje okolice. Delo poteka tako teoretično v učilnici kot tudi praktično na terenu z različni ogledi, sodelovanji ter aktivno soudeležbo pri društvenih in lokalnih dogodkih/prireditvah. V letu 2021 smo zaradi specifičnosti dela pripravili učno pot po Šaleku, kjer smo predstavili glavne znamenitosti kraja (reka Paka, stari del Šaleka, cerkev sv. Andreja, ruševine gradu Šalek in Ekenštajn). Leta 2022 smo oblikovali krožno kolesarsko pot Od zvona do zvona, v katero smo vključili najbolj znane cerkve v okolici. Pot zajema pet lokalnih cerkva. Za vsako točko smo pripravili ustrezno besedilo in pot s kolesi tudi prekolesarili. Ob tem smo izdali dve številki časopisa Mladi levi, ki smo ju vključili v naše aktivnosti in v katerih sta predstavljeni obe poti. Zaradi dobrega odziva smo se odločili, da ju bomo ponudili tudi v obliki QR kode, ki je okolju prijaznejša. V članku predstavljava: aktivnosti krožka, ki povezuje šolo, lokalno skupnost, turistično društvo in turistično ponudbo kraja, učno pot po Šaleku v sklopu vključevanja lokalnega okolja v turistično ponudbo in krožno kolesarsko pot Od zvona do zvona v sklopu turistične dejavnosti v pokrajini.

Ključne besede: krožek mladih turističnih vodnikov, Šalek, učna pot po Šaleku, kolesarska pot Od zvona do zvona, Mladi levi.

ABSTRACT

We have been running the group of young tourist guides at Šalek Primary School for many years. Extracurricular activity wants to inspire our pupils about the rich heritage of their hometown and the surrounding area. The work takes place theoretically in the classroom as well as practically in the field with various tours, collaborations and active participation in social and local events. In 2021, due to the specificity of the work in epidemic, we prepared a learning route around Šalek, where we presented the main attractions of the place (the Paka river, the old part of Šalek, the church of St. Andrew, the ruins of Šalek castle and Ekenštajn). In 2022, we designed a circular cycling route from the bell to the bell, which included the most famous churches in the area. The route includes five local churches. We prepared appropriate text for each point and cycled the route with bicycles. At the same time, we published two issues of the Mladi levi (Young Lions) newspaper, which we included in our activities and in which both routes are presented. Due to the good response, we decided to also offer them in the form of a QR code, which is more environmentally friendly. In the article we will present: activities of young tourist guides that connects the school, the local community, the tourist association and the tourist offer of the place, a learning trail around Šalek as part of the integration of the local environment into the tourist offer and circular cycle path from bell to bell as part of the tourist activity in the region.

Keywords: young tourist guides, Šalek, learning route around Šalek, cycling route from the bell to the bell, young lions.

1. UVOD

V prispevku predstavljamo primer dobre prakse povezovanja in sodelovanja med Krožkom mladih turističnih vodnikov (MTV), ki ga izvajamo na Osnovni šoli Šalek in lokalnim turističnim društvom (TD Šalek), ki deluje v našem kraju. Zavedamo se, da je dobro poznavanje domačega kraja osnova za uspešno promocijo kraja različnim ciljnim skupinam (otroci, mladi, krajani, starejši). Glavni namen prispevka je predstavitev različnih možnosti vključevanja mladih (učenci) v turistično ponudbo kraja. S predstavljenimi vsebinami želimo pokazati, da lahko mladi z načrtnim delom in preprostimi idejami postanejo dobri turistični vodniki. Ob tem se lahko dejavno vključijo v turistične projekte, ki so prepoznavni in svoje sovrstnike navdušijo za obisk le-teh (Po poteh KS Šalek, Na šaleškem gradu straški). Cilj naše dejavnosti je tudi predstavitev našega dela navzven, kar vsako leto realiziramo z izdajo časopisa Mladi levi, v katerem predstavimo naše delo. V prispevku predstavljamo obe turistični poti, ki smo ju oblikovali v zadnjih letih, ob tem navajamo primere sodelovanja med krožkom in turističnim društvom in na koncu orišemo še vsebino časopisa, ki ga izdajamo v Krožku mladih turističnih vodnikov.

2. SODELOVANJE S TURISTIČNIM DRUŠTVOM ŠALEK

Krožek mladih turističnih vodnikov je namenjen učencem predmetne stopnje OŠ Šalek. V krožek so vključeni učenci od 6. do vključno 9. razreda. V zadnjih dveh letih je bilo v krožek vključenih 15 učencev. Vsebine, ki jih vsakoletno ponudimo učencem so vezane na spoznavanje naravne in kulturne dediščine Velenja z okolico. Poleg teoretičnega dela v šoli, vsako leto opravimo tudi veliko terenskega dela, ki ga izvedemo samostojno ali v sodelovanju s Turističnim društvom Šalek. To delo opravimo v času krožka ali ob vikendih, ko se običajno aktivno vključimo v lokalne turistične prireditve. Med pedagoškimi vsebinami bi izpostavila spoznavanje in seznanjanje z ustrezno - referenčno literaturo o Šaleku in Velenju. Naprej v obliki miselnega vzorca oz. viharja idej zberemo ideje, o katerih nato opravimo razpravo. Nato oblikujemo naloge, ki jih razdelimo med vse člane krožka, mentorja pa sva moderatorja dela. Sledi priprava na terenski del, kjer s pomočjo ustrezne literature oblikujemo besedilo. Sledi priprava na vodenje, kjer oblikujemo predstavitev na posameznih točkah. Na koncu sledi še turistično vodenje učencev, vključenih v krožek. Vse ideje oblikujemo skupaj z učenci, ki tudi aktivno sodelujejo pri oblikovanju vsebin, programa in sami izvedbi. Metode, ki jih uporabljamo, so: delo v dvojicah, delo v manjših skupinah, učenje z delom (mentorja postaviva smernice za doseg določenega cilja, učenci do njega pridejo samostojno). Geografske vsebine, ki jih vključujemo v naše delo, so kartografija in orientacija, branje zemljevida, opazovanje pokrajine, trasiranje poti. Poleg teh vsebin vključujemo še vsebine povezane z zgodovino in etnologijo (dediščina in običaji domačega kraja). Te vsebine so bolj pogoste pri vsebinah povezanih s cerkvami, gradovi, graščinami ipd.

Turistično društvo Šalek je bilo ustanovljeno leta 1999, z namenom in željo ohraniti krajevne znamenitosti, stare navade in običaje ter skrbeti za lepšo podobo naselja in okolice. V društvu se trudijo, da bi ohranili in nadaljevali s tradicijo kulturnih prireditev. Društvo skrbi tudi za medsebojno povezovanje krajanov in različnih organizacij. Dobro sodelujejo z gasilci PGD Šalek, krajevno skupnostjo in OŠ Šalek, na slednji poteka tudi naš turistični krožek. Člani društva aktivno sodelujejo na prireditvah Mestne občine Velenje in Turistične zveze Velenje. Društvo je prevzelo ime po gradu Šalek, ki pa je tudi rdeča nit društvenih aktivnosti (Medmrežje 1).

Šaleška dolina je nekdaj slovela kot dolina gradov. S katerekoli strani se obiskovalec bliža Velenju, ga pozdravi grad. Naselje Šalek in Šaleška dolina nosita svoje ponosno ime po gradu Šalek, ki je nastal v 12. stoletju in je najstarejši grad v dolini. Grad Šalek je v svoji turbulentni zgodovini prehajal iz rok v

roke številnih plemiških družin ter Krške škofije. Dejstvo, da je dolina dobila ime po gradu, je posebnost v slovenskem prostoru, kot je (bil) poseben tudi grad Šalek. V današnji razvalini se je od gradu praktično ohranil le še stolp, ki je v tlorisu trikotne oblike in je kot tak enkraten v slovenskem prostoru. S svojimi do 2,5 metra debelimi stenami in odlično strateško lego je omogočal nadzor nad Šaleško dolino. Danes kulturno dediščino gradu Šalek in istoimenskega naselja v Velenju člani turističnega društva ohranjajo preko spominkov, promocije, s historičnimi plesi plesne skupine Šaleška gospoda ter preko različnih prireditev in dogodkov kot so: lokalni običaji, video zapisi pogovorov s starejšimi domačini o spominu na stari Šalek, prireditev O kresi se dan obesi, Starotrški dnevi, Na Šaleškem gradu straši, različna tematska vodenje ipd.

Slika 1: Kolaž slik z aktivnosti TD Šalek. Vir: Arhiv TD Šalek.

Turistično društvo Šalek je tudi trajnostno naravnano društvo, ki v ospredje postavlja skrb za naravno in kulturno dediščino kraja. Poglavitne aktivnosti za uspešno delovanje tudi v prihodnje pa so v društvu prepoznali prav v delu z mladimi. Zavedajo se pomena prenosa znanja s starejše generacije na mlajše rodove, pri čemer je ključnega pomena prav ohranjanje lokalne identitete, poznavanje zgodovine in tradicije, vzbujanje pripadnosti do lastnega kraja ter predvsem zavedanje, da je naša dediščina nekaj, kar nam je bilo podarjeno od naših prednikov in naša odgovornost je, da jo ohranimo za naslednje rodove in prenesemo na mlajše. Velika prednost je povezovanje društva z Osnovno šolo Šalek, kjer preko krožka Mladi turistični vodniki povezujemo aktualno turistično ponudbo s strokovnim pedagoškim delom in vpeljujemo mlade v spoznavanje lokalnega okolja na praktičen način. Pri tem spodbujamo samostojnost učencev in njihovo aktivno udeležbo pri kreiranju vsebine in izvedbo prireditev. V društvu upoštevajo ideje in predloge mladih ter gradijo medgeneracijsko zaupanje tako, da mladim prepuščajo samostojnost pri izvedbi določenih delov programa društvenih dogodkov in prireditev. Mladi tako spoznavajo lokalno turistično ponudbo kraja, na zanimiv in sproščen način pa postajajo aktivni kreatorji le te. Društvu pa je na ta način omogočeno prilagajanje tradicionalnih prireditev glede na nasvete in pobude mladih.

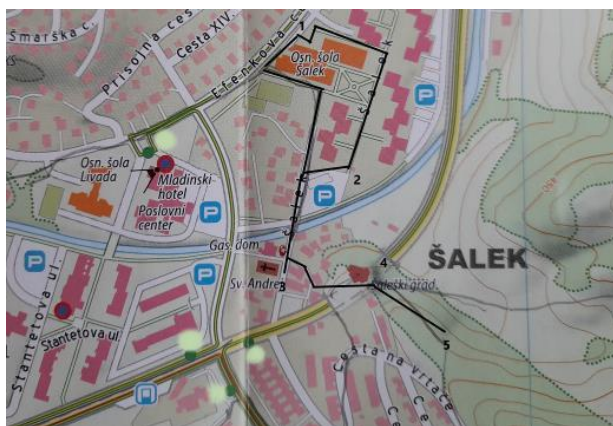
3. PRIPRAVLJENE POTE KROŽKA MLADIH TURISTIČNIH VODNIKOV

3.1 Krožna pot po Šaleku

Krožno pot po Šaleku smo z učenci zasnovali leta 2021. Z njo želimo v dobri uri v strnjeni obliki predstaviti glavne znamenitosti kraja, po katerem je naša šola dobila ime. Pot se začne pri OŠ Šalek,

nato poteka med bloki naselja do reke Pake. Nadaljuje se čez most v stari del Šaleka s cerkvijo sv. Andreja. Od tam se vzpnemo po stopnicah do gradu Šalek in nadaljujemo pot do razvalin Ekenštajna. Vrnemo se po isti poti do starega dela vasi in nadaljujemo pot mimo zunanjih šolskih igrišč do glavnega vhoda v šolo. Čas hoje z razlago: približno 1 uro.

Pot sestavlja pet točk, na katerih mladi turistični vodniki predstavijo posamezno znamenitost.

Slika 2: Zemljevid krožne poti po Šaleku. Avtor: Marko Moškotevc, kartografska podlaga: Atlas Slovenije.

1. točka: Osnovna šola Šalek

Šalek je naselje na vzhodnem delu Velenjske kotline. Naselje se je začelo oblikovati neposredno pod gradom Šalek. Pred nastankom sodobnega Velenja je vas Šalek obsegala nekaj domačij, cerkev in vaško gostilno. Blokovsko naselje in šolo so zgradili v 80. letih. Od takrat je naselje del Velenja in samostojna krajevna skupnost.

2. točka: Reka Paka

Reka Paka je ime dobila zaradi napake, saj teče v napačno smer. Georg Holzer z dunajske univerze je ime Paka pojasnil takole: »Premikanje v nasprotni smeri. Lochner von Hüttenbach je že leta 1245 interpretiral ime reke na meji med Štajersko in Koroško potrjeno kot Paka, kot slovansko Paka voda s pomenom 'das nach der an deren Seite fließende Wasser' - voda, ki teče na drugo stran.« (Holzer, 2002)

3. točka: Cerkev sv. Andreja

Cerkev sv. Andreja v Šaleku so gradili gospodje s Šaleka in Ekenštajna ter cehi. Z rebrastimi oboki, visokimi okni in poslikavo se je v primerjavi z nizkimi hišami zdela kot 'nebesa na zemlji'. Med grbi na fasadi je najimenitnejši z Andrejevim križem in štirimi kresili - znamenjem Habsburžanov. V kamnit šparovec so mimoidoči darovali novce za srečno pot (Poles s sod., 2011, str. 27).

4. točka: Grad Šalek

Jedro gradu Šalek je nastalo do sredine 12. stoletja. Grad je takrat obsegal dva stolpa, obrambnega in bivalnega. Grad so večkrat prezidavali in dozidavali. Z gradu je vodil most do predgradja, kjer so bila gospodarska poslopja. Po ljudski razlagi ima ohranjeni stolp tri stranice zato, da so se od njega odbijale kamnite krogle s katerimi so Turki obstreljevali grad (Poles s sod., 2011, 31–32)

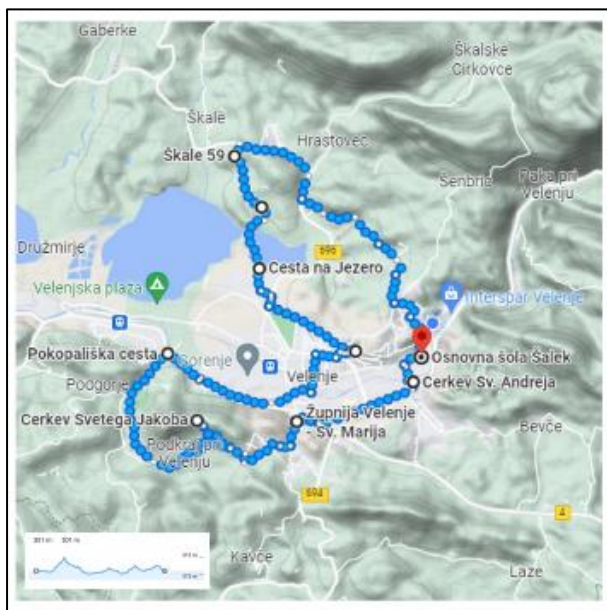
5. točka: Razvaline gradu Ekenštajn

Ekenštajn je zgradila škofija iz Krke na Koroškem sredi 13. stoletja. Razvijal se je postopno, najprej so ga imenovali stolp, nato trdnjava, končno grad. Grad je imela dva stanovanjska stolpa, nižje stavbe med njima ter jarek. Imel je tudi svojo kapelo. Opustili so ga v 16. stoletju. Danes je kamnite ostanke prerastel gozd (Poles s sod., 2011, 41).

V okviru pomladnega dneva OŠ Šalek smo aprila 2022 opravili vodenje za udeležence, junija pa še za učence treh oddelkov 2. razreda. Oktobra smo vodenje izvedli še za učitelje OŠ Šalek. Vodenja z vodniki so bila odlično sprejeta.

3.2 Kolesarska krogotura od zvona do zvona

Kolesarska krogotura od zvona do zvona se začne pri cerkvi sv. Andreja v Šaleku. Nato se po Šaleški cesti odpravimo do starega Velenja in Marijine cerkve. Od tam se po cesti povzpemo do cerkve sv. Jakoba v Podkraju. Mimo pokopališča se spustimo do Pesja in se nato vrnemo proti Velenju. V križišču pri bivši upravni stavbi Vegrada zavijemo levo in se po Cesti talcev in Kidričevi cesti pripeljemo do cerkve sv. Martina. Od tam nadaljujemo po Stanetovi cesti mimo Sončnega parka proti stadionu ob jezeru in Škalskemu jezeru. Nadaljujemo z vožnjo po poti med Škalskim in Velenjskim jezerom in se vzpemo proti cerkvi sv. Jožefa v Škalah. Vračamo se po cesti mimo Debrce proti Konovemu, kjer v blokovskem naselju zavijemo desno proti Šaleku. Pri vsaki cerkvi lahko naredimo krajši postanek za ogled cerkve oz. dokumentiranje naše poti. Čas vožnje s kolesom z razlago: približno 3 ure.

Slika 3: Zemljevid kolesarske krogoture od zvona do zvona. Avtor: Marija Brložnik, podlaga: Google maps.

Točka 1: Cerkev sv. Andreja stoji na robu naselja Šalek, pod ruševinami gradu, ki je dal ime celi dolini. Predhodnica današnje cerkve se prvič omenja v fevdni knjigi iz leta 1436. Današnja podoba pa verjetno izvira iz 16. stoletja. Pri glavnem vходу v cerkev je lepo ohranjen kamen, ki je služil kot dar svetemu Krištofu, zaščitniku treznosti. Bratovščina sv. Krištofa je bila ustanovljena že leta 1490, njena cilja pa sta bila odprava popivanja in preklinjanja, ki sta bila med štajerskimi plemiči zelo razširjena. Obred je potekal tako, da so morali plemiči pred cerkvijo sestopiti s konja, zmoliti očenaš in darovati novec. V ta namen so postavili kamniti hranilnik, ki se je ohranil vse do danes (Poles s sod., 1998, 184–188).

Točka 2: Cerkev sv. Jakoba ali Jakec, kot ga priljubljeno imenujejo Velenjčani, je priljubljena izletniška točka. Prvotna cerkev je bila postavljena blizu gradu, zato je bila sprva grajska kapela. V času turških vpadov so okoli kapele (cerkve) postavili tudi taborsko obzidje. Cerkev se prvič omenja leta 1583, ko je na god sv. Jakoba v cerkvi pridigal protestantski predikant Jakob Doljanski po nalogu takratnega lastnika velenjskega gradu Wagna. Cerkev je bila verjetno povečana v 17. stoletju, ko so dodali triosminsko kapelo in jo obokali. V 18. stoletju je cerkev dobila današnjo podobo, ko so zaključno apsido preoblikovali v tristrani prezbiterij (Poles s sod., 1998, 264–268).

Točka 3: Cerkev sv. Marije, Karmelske Matere Božje v starem Velenju je verjetno nastala že v 13. stoletju, ko so Kunšperški gospodje, lastniki Velenjskega gradu ustanovili naselbino pod gradom. Cerkev je pravilno orientirana (zahod–vzhod). V pisnih virih se prvič omenja leta 1477, v povezavi s pritožbo, da škalski vikar v cerkvi ne opravlja vsakodnevne božje službe. V času reformacije med letoma 1574 in 1600 so cerkev uporabljali protestanti. Cerkev je bila po obliki romanska, medtem ko je bil zvonik že gotski. Kasneje so prezbiterij nekoliko dvignili, okna pa so preoblikovali v gotškem stilu. Leta 1801 je staro Velenje prizadel silni požar, ki je upostošil trg Velenje in povzročil tudi zrušitev starega zvonika (Poles s sod., 1998, 230–238).

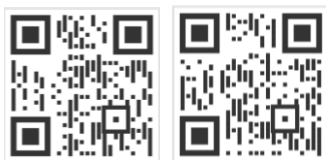
Točka 4: Cerkev sv. Martina stoji na skalni polici nad severnim robom Velenja. Cerkev je prvič omenjena v dokumentu iz leta 1264, kjer Egelof Šaleški izjavlja, da si je vnaprej izposloval pravico do patronata nad cerkvijo sv. Martina v Šmartnem. Do 17. stoletja je imela cerkev romansko obliko s kornim zvonikom in ravno leseno streho v ladji. V času turških vpadov so okoli cerkve zgradili taborsko obzidje, ki se je ohranilo do danes. V 18. stoletju so cerkev barokizirali. Cerkev je dobila nov baročni zvonik, ki je nadomestil stari korni zvonik. Ko so leta 1858 v župnijo Šmartno priključili še trg Velenje ter Bevče, so dvignili še cerkvene zidove in zamenjali zvonove in opremo (Poles s sod., 1998, 148–158).

Točka 5: Cerkev sv. Jožefa je najmlajša velenjska cerkev in leži nad pokopališčem v Brcu v Škalah. Cerkev je nadomestila nekdanjo cerkev sv. Jurija v Škalah, ki se je porušila zaradi ugrezjanja površja v 50. letih 20. stoletja. Za cerkvijo je mrliška vežica, na pobočju pod cerkvijo pokopališče, v kapelici pred cerkvijo pa najdemo še plastiko Žalostne Matere Božje, ki izvira iz stare kapelice. Iz nekdanje cerkve sv. Jurija - najstarejše velenjske cerkve - so v cerkev prenesli oltarno sliko sv. Jurija in kip sv. Jožefa (Poles s sod., 1998, 338–342).

3.1 Časopis Mladi levi

Ideja za časopis Mladi levi je nastala ob izbiri novega logotipa krožka. Jeseni leta 2020 smo z učenci opravili natečaj za izbiro novega logotipa, saj stari ni več ustrezal. Izbrali smo logotip s podobo leva. Avtorica logotipa je Iza Uratnik, ki je idejo pojasnila tako, da je lev kralj živali, ki mu ostale živali v naravi sledijo. Podobne lastnosti imajo tudi turistični vodniki. Mentorja krožka sva se odločila, da bova skupaj z učenci pripravila poseben časopis, v katerem bomo predstavili svoje dejavnosti. K temu je pripomogla tudi epidemija, saj naših aktivnosti nismo izvajali na prostem. Ker je časopis dosegel svoj namen, smo naslednje leto izdali tudi drugo številko. Tudi letos pripravljamo novo, tretjo številko. S pripravami začnemo v mesecu januarju, ko zberemo ideje in glavno temo. Mentorja učencem razdeliva delo, učenci običajno opravijo oba intervjuja, sodelujejo pri oblikovanju časopisa in prispevajo risbe oziroma slikovno gradivo. V pripravo vključimo vse učence, delo poteka tedensko v času krožka oz. po dogovoru. Priprava posamezne številke z oblikovanjem in jezikovnim pregledom zahteva tri mesece dela. V časopisu predstavimo naše delo, objavimo dva intervjuja, enega z osebo, ki je bil-a aktivno vključen-a

v delo krožka in učencem/učenko, ki je več let sodeloval v delu krožka. Učenci intervjuje izvedejo samostojno. Ob tem predstavimo naše delo, utrinke z dejavnosti, poskrbimo pa tudi za zabavni del. Zaradi ekološke osveščenosti smo se odločili, da časopis ponudimo tudi v obliki QR kode, ki je naravi prijaznejša in dostopna tudi na mobilnih napravah.

Slika 4: QR kodi časopisa MLADI LEVI, 1. in 2. številka.

4. ZAKLJUČEK

Z delovanjem Krožka mladih turističnih vodnikov na OŠ Šalek smo obogatili vsebine Turističnega društva Šalek tako za šolarje kot tudi za člane društva. Z medsebojnim sodelovanjem prepletamo medgeneracijski pretok znanja. Mladi na kreativen in ustvarjalen način spoznavajo značilnosti lokalnega okolja ter v praksi s konkretnimi projekti in produkti prispevajo k lokalni turistični ponudbi. V Turističnem društvu Šalek imajo preko krožka možnost povezovati mlade in jih vključevati v društvene aktivnosti. Na nevsiljiv način lahko pri mlajših vzbujajo zavedanje o njihovi odgovornosti pri skrbi za lokalno identiteto in ohranjanje naše naravne in kulturne (snovne in nesnovne) dediščine.

Opažamo, da so učenci zelo kreativni in podajo veliko uporabnih idej. Ker smo časovno (obseg krožka je 30 ur v šolskem letu) in prostorsko omejeni (delovanje v Velenju), nekatere ideje žal ne moremo realizirati, saj bi zanje potrebovali več časa. Mentorja opažava, da učenci potrebujejo vodstvo predvsem pri predstavitvi našega dela, zato bomo v prihodnje vključili več delavnic javnega nastopanja, kar bo pripomoglo k suverenemu nastopu, predvsem pri vodenjih za odrasle. Motivacija učencev za delo je zelo dobra, žal pa se nam dogaja, da zaradi menjave generacij vsako leto dobimo nove obraze, ki jih je nato potrebno izobraziti za delo v krožku.

Tovrstno sodelovanje se je do sedaj pokazalo kot »win-win situacija« za obe organizaciji. V prihodnosti pa vidimo izziv predvsem v vzpostavitvi modela, kjer bomo lahko projekte mladih realizirali v redno turistično ponudbo.

5. VIRI IN LITERATURA

1. Brišnik, D., Ravnikar, T. (1999): Grad Šalek. Kulturni center Ivana Napotnika, Velenje.
2. Stopar, I. (1975): Grad in naselje Šalek. Turistična društvo Velenje.
3. Glavnik, K. (2018): Podružna cerkev sv. Andreja v Šaleku. Diplomsko delo. Filozofska fakulteta, Ljubljana.
4. Holzer, G. (2002): O leksiku slavsnskog supstrata u Austriji, Folia Onomastica Croatica, številka 11, Zagreb, str. 95–102.
5. Poles, R., Gmajner-Korošec, M., Lalek, N. (1998): Sakralna dediščina Šaleške doline. Pozoj, Velenje.
6. Poles, R., Poles, Š. (2011): Pozojeva grajska pot okoli Velenja. Mestna občina Velenje.
7. Medmrežje 1: <https://www.facebook.com/tdsalek/> (10. 4. 2023).

Z GIBANJEM IN TELEFONOM V ROKI DO ZGODOVINE KRAJA LET'S GET TO KNOW THE HISTORY OF THE PLACE WITH EXERCISING AND OUR PHONES IN HAND

Lidija Kotnik Klaužer

OŠ Lesično

lidija.kotnik-klauzer@os-lesicno.si

POVZETEK

Čas, v katerem živimo je čas, v katerem so pametni mobilni telefoni sestavni del našega življenja. Predstavljajo sredstvo komunikacije, zabave, ustvarjanja spominov, pridobivanja informacij, ... Za proces razvijanja posameznikovih znanj in sposobnosti je pomembno njihovo vključevanje v izobraževalni proces, kar pa predstavlja izziv, ki ga šole rešujejo z internimi zapisanimi pravili. V vzgojno-izobraževalnih zavodih se jih ne sme uporabljati, razen po predhodnem dogovoru z učiteljem za potrebe učnega procesa. V kolikor je učitelj več uporabe digitalne tehnologije in se zaveda pomembnosti razvijanja in krepitev digitalnih kompetenc, se bo takšnih izzivov lotil.

Prispevek predstavlja eno od možnosti, kako lahko mladostnik z osmišljeno rabo pametnih mobilnih telefonov spozna kraj in njegove turistične znamenitosti, ob tem pa skrbi za lastno zdravje.

Predstavljena aktivnost je bila izvedena ob gostovanju Erasmus+ partnerjev. Načrtovana in realizirana je bila v okviru pouka izbirnega predmeta Turistična vzgoja z uporabo pametnih mobilnih telefonov in naložene aplikacije Actionbound, pri čemer je digitalna tehnologija prispevala k večji motivaciji in gibanju v naravi. Namen dejavnosti je bil spoznati okolje gostujoče šole, se seznaniti s turističnimi znamenitostmi okolja, v ospredje postaviti učenca turista, osmisliti rabo pametnih mobilnih telefonov, razviti in nadgraditi digitalne kompetence v uporabno, vseživljenjsko znanje in ob tem poskrbeti še za lastno zdravje. Glede na povratno informacijo udeležencev je bil cilj dosežen.

Ključne besede: turizem, turistična vzgoja, pametna mobilna naprava, Actionbound, gibanje v naravi.

ABSTRACT

The times we live in are times in which mobile phones are an integral part of our lives. They are a means of communication, entertainment, memory-making, information ... Integrating them into the educational process is important for the process of developing individuals' skills and competences, and this is a challenge that schools are addressing through internal written rules. They should not be used in educational establishments except by prior agreement with the teacher for the purposes of the learning process. If the teacher is skilled in the use of digital technology and is aware of the importance of developing and strengthening digital competences, he/she will take up such challenges.

This paper presents one way in which young people can learn about a place and its tourist attractions, while taking care of their own health, through the informed use of mobile devices.

The presented activity was hosted by Erasmus+ partners. It was planned and implemented in the framework of the Tourist Education elective using mobile phones and the Actionbound app, where digital technology contributed to increased motivation and movement in nature. The aim of the activity was to get to know the environment of the host school, to learn about the tourist attractions of the environment, to put the tourist student at the centre, to make sense of the use of mobile phones, to

develop and upgrade digital competences into useful, lifelong skills, and to take care of one's own health in the process. According to the feedback from the participants, the objective was achieved.

Keywords: tourism, tourism education, mobile phones, Actionbound, movement in nature.

1. UVOD

Živimo v času, ko je digitalna pismenost ena izmed ključnih vseživljenjskih kompetenc. Mobilni telefoni so sestavni del življenja, našega in mladostnikovega. Mobilni telefoni so postali pametni mobilni telefoni. To so telefoni, ki imajo nekatere lastnosti računalnikov. Zmožni so poganjati programske aplikacije, ki so lahko zelo različne: od igrice, koledarjev, urejevalnikov dokumentov, navigacijskih programov, do multimedijски programi itd. Vse te aplikacije zelo razširijo uporabnost pametnih mobilnih telefonov (Medmrežje 1), zato predstavljajo sredstvo komunikacije, zabave, ustvarjanja spominov, pridobivanja informacij, ...

V vzgojno-izobraževalnih zavodih se pametnih mobilnih telefonov ne sme uporabljati, razen po predhodnem dogovoru z učiteljem za potrebe učnega procesa. V kolikor je učitelj več uporabne digitalne tehnologije in se zaveda pomembnosti razvijanja in krepitev digitalnih kompetenc, se bo takšnih izzivov lotil, saj predstavljajo tudi zmogljiv didaktični pripomoček. Za proces razvijanja posameznikovih znanj in sposobnosti je pomembno njihovo vključevanje v izobraževalni proces z namenom, da se mladostniki seznanijo z varno in kritično uporabo digitalne tehnologije pri učenju, v prostem času in sporazumevanju (Medmrežje 1).

Drug pomemben izziv pa je gibanje mladostnikov. Po izsledkih raziskav sodobne nevroznanosti je gibanje ključni dejavnik razvoja in delovanja možganov ter procesov učenja. Gibanje aktivira možganske funkcije in tako učenje poteka kvalitetnejše ter bolj lahkotno. Gibanje aktivira in povezuje vse možganske podsisteme za učenje. Le-to ni zgolj kognitivni proces, ampak aktivnost celega telesa. Nekaj minut gibanja pospeši učno delo, motivira, spodbuja in vnaša pozitivne občutke, saj se ob gibanju sproščajo hormoni ugodja in zadovoljstva. Učenje poteka hitreje, kvalitetnejše in lahkotnejše, kadar ga spremljajo pozitivni občutki oz. naravnost. Ob gibanju se izboljša fokus, pospeši se kognitivno procesiranje in povečata se obseg ter kvaliteta pomnjenja (Medmrežje 2). Glede na raziskave je ugotovljeno, da so otroci manj športno aktivni, da gibanju posvetijo manj časa in da več časa preživijo sede (Šimunič s sod., 2010). Današnji način življenja tako ustvarja otroke v pretežno sedeča bitja. Ker gibalna neaktivnost vpliva na pojav številnih bolezni, je pomembno, da se v šoli, ko je to mogoče, posveti več časa gibalnim dejavnostim. Otrokom je potrebno ponuditi več priložnosti in organiziranih dejavnosti, v katere bodo vključeni in bodo več časa športno aktivni (Šimunič s sod., 2010).

Aplikacija Actionbound omogoča, da združimo oba izziva in najdemo ravnovesje med gibanjem v naravi in tehnologijo.

V prispevku je predstavljena aktivnost z uporabo aplikacije, ki je bila izvedena ob gostovanju Erasmus+ partnerjev. Načrtovana in realizirana je bila v okviru pouka izbirnega predmeta Turistična vzgoja z uporabo pametnih mobilnih telefonov in predhodno naložene aplikacije Actionbound, pri čemer je digitalna tehnologija prispevala k večji motivaciji in gibanju v naravi. Namen dejavnosti je bil spoznati šolski okoliš gostujoče šole, se seznaniti s turističnimi znamenitostmi v njeni bližini, v ospredje postaviti učenca turista, osmisliti rabo pametnih mobilnih telefonov, razviti in nadgraditi digitalne kompetence v uporabno, vseživljenjsko znanje in ob tem poskrbeti še za lastno zdravje. Glede na povratno informacijo udeležencev je bil cilj dosežen.

2. ACTIONBOUND

Actionbound je brezplačna aplikacija za ustvarjanje zabavnih in interaktivnih potovanj po različnih krajih za pametne mobilne telefone in tablice. Omogoča voden pohod, lov na zaklad, ... z različnimi tipi nalog, ki jih učenci rešujejo na terenu.

Slika 1: Funkcije Actionbound. Vir: Medmrežje 3.

Deluje brez strežnika. Podpira jo sistem Android in iOS. Učenci ne potrebujejo uporabniških računov, ampak le naloženo aplikacijo in potem lahko aktivnosti rešuje posameznik ali ekipa. Vrstni red nalog je lahko predviden, lahko pa nastavimo poljuben vrstni red. Internetna povezava je potrebna le na začetku in na koncu pri oddaji rezultatov. Učitelj za vsakega posameznika ali skupino vidi, kje so bili, koliko časa so potrebovali, katere naloge so rešili in kako uspešno. Učitelju in učencu je zagotovljena povratna informacija.

Njena uporaba je enostavna. Uporaba pametnih mobilnih telefonov pripomore k motiviranosti za delo, hkrati pa vzpodbuja gibanje, saj učenci sledijo navodilom od točke do točke. Omogoča razvoj različnih spretnosti, kot so kritično razmišljanje, reševanje problemov, komuniciranje in sodelovanje v skupini. Učenci so aktivni udeleženci svojega učenja in raziskovanja, saj lahko sodelujejo v interaktivnih nalogah, kvizih in drugih aktivnostih, ki so zasnovane tako, da spodbujajo učenje z izkušnjami. Prispeva k poglobljenemu razumevanju kraja in spodbudi učence k aktivnemu učenju z izkušnjami. Aplikacija je uporabna pri različnih predmetih, dnevih dejavnosti, medpredmetnih povezavah in spoznavanju šolskega okoliša gostujočih učencev (npr. Erasmus+).

3. VODNA UČNA POT LESIČNO–PILŠTANJ

Vodna učna pot Lesično–Pilštanj je nastala na pobudo OŠ Lesično. Postavljena je bila v šolskem letu 2013/2014 v sodelovanju s Kozjanskim parkom in podporo Občine Kozje.

Celotna trasa je dolga 1.800 m. Uporabljajo jo lahko tako učenci razredne kot tudi predmetne stopnje, krajanji in drugi obiskovalci, ki se po njej sprehodijo, saj je primerna za vsakega pohodnika s povprečnimi fizičnimi sposobnostmi. Sestavljena je iz šestih opazovalnih mest z informacijskimi tablami, ki se lahko opazujejo in raziskujejo kot celota ali le kot izsek poti (Kotnik Klaužer, 2017, 533).

Slika 2: Informacijska tabla Trasa Vodne učne poti Lesično–Pilštanj. Vir: Kozjanski regijski park.

3.1 Spoznavanje šolskega okoliša

Spomladi 2022 je OŠ Lesično gostila Erasmus+ partnerje iz Slovaške in Španije. Želeli smo jim predstaviti okolico šole, ki je bogata z naravnimi in kulturnimi znamenitostmi.

Načrtovanje je potekalo v okviru pouka izbirnega predmeta Turistična vzgoja. Sedem učenk 9. razreda, ki so izbirni predmet obiskovale, so si razdelile naravne in kulturne znamenitosti glede na lasten interes, jih raziskale in pripravile predstavitve za vodenje po poti. Izbrale so 8 ključnih naravnih oz. kulturnih znamenitosti, ki se nahajajo ob učni poti in v njeni okolici. Za iskanje podatkov in pripravo na vodenje smo porabili 8 ur, vključno s prevodom, ki ga je pregledala in popravila učiteljica angleščine. Zaradi gostovanja Erasmus+ partnerjev je le-to potekalo v angleškem jeziku, zato smo se medpredmetno povezali z angleščino. Prevajala je učenka, Angležinja po rodu, ki je Osnovno šolo Lesično obiskovala od 1. razreda in je tekoče govorila tudi slovensko. Glede na vsebino vodenja sem pripravila aktivnosti v aplikaciji Actionbound, ravno tako v angleškem jeziku.

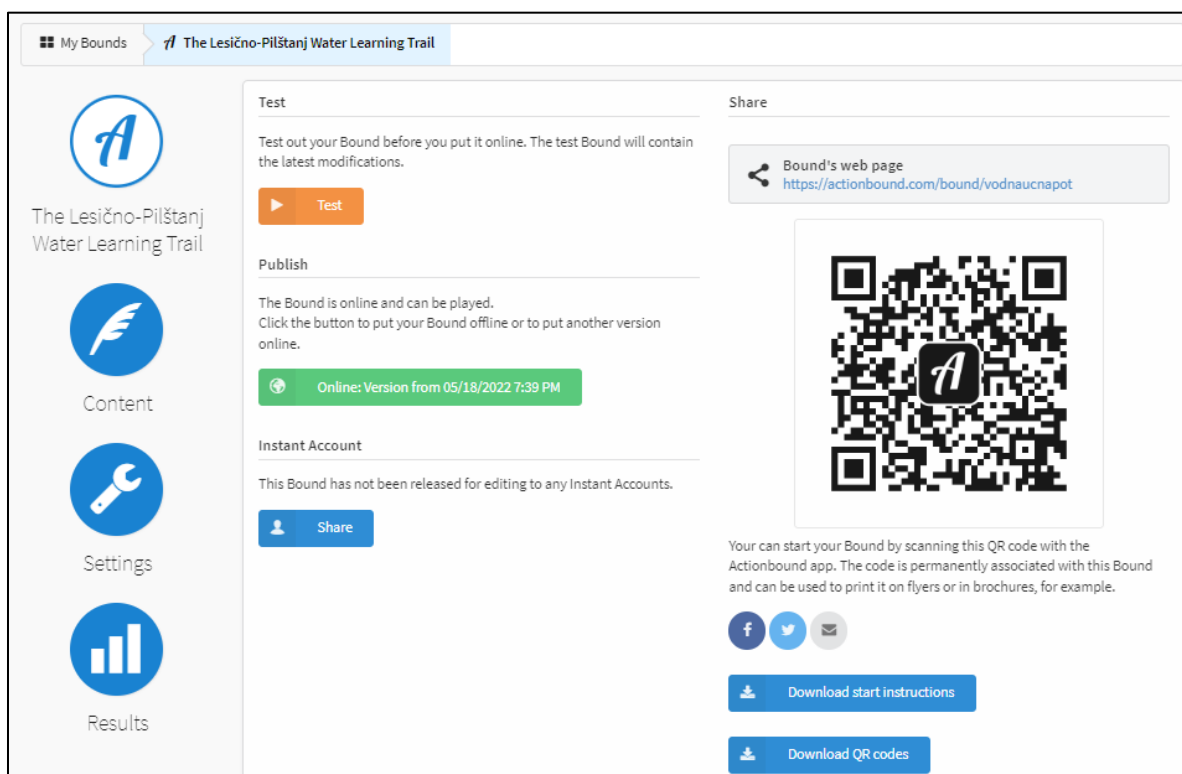
VODNJAK

Vodna učna pot se prične pri vodnjaku v Lesičnem. Današnja podoba vodnjaka je iz leta 2004, ko je bil obnovljen s pomočjo Heliosovega sklada za ohranjanje čistih voda. Nekdanja podoba vodnjaka je iz leta 1935. Zidan je bil iz betona v obliki osmerokotnika, katerega stranice so merile 1 m v dolžino in 2,20 m v višino. Streho je predstavljala ravna betonska plošča. Na vodnjaku so bile line, ki so služile zajemanju vode iz vodnjaka (Informacijska tabla).

Na tej točki so udeleženci odgovarjali na vprašanja v obliki kviza.

Slika 3: Skeniranje kode za vstop v aktivnost. Avtorica: Mojca Rajh.

Slika 4: Objava in QR koda za začetek aktivnosti. Vir: zaslonska slika aplikacije Actionbound.

MOKRIŠČE

Mokrišče je pomemben življenjski prostor za številne rastline in živali. Postajajo vse redkejši, saj jih lastniki običajno izsušujejo ter spremenijo v njive in urbane površine. Jarki, ki so bogato poraščeni z močvirskimi rastlinami, so odlični življenjski prostor za številne rastlinske in živalske vrste. V Lesičnem se v jarkih ob mokriščih nahajajo pupki, ki so med ljudmi manj poznana skupina repatih dvoživk (Informacijska tabla).

Navadni pupek spada med manjše repate dvoživke, saj ne presega 11 cm. Tako kot vsi pupki ima bočno sploščen rep in neizraziti zaušesni žlezi. Odrasli osebki imajo značilno gladko olivno zelenkasto rjavo kožo s temnejšimi pegami. Med prsti zadnjih okončin se jim razvije plavalna kožica, spodnji del repa pa se samcu obarva modro ali rdeče. Samice so enobarvne in bolj valjaste oblike. Trebuh je pri obeh spolih po sredi nežno oranžen. Pri samcih je intenzivneje obarvan kot pri samicah.

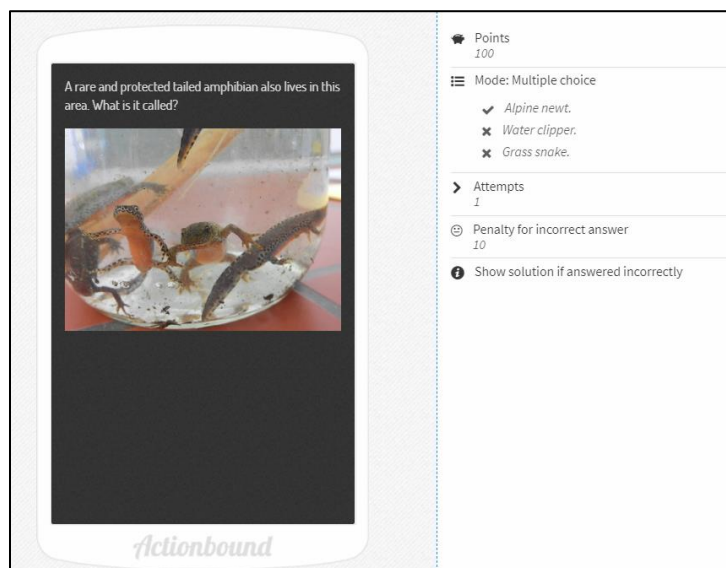
Prezimuje na kopnem, zgodaj spomladi, običajno med aprilom in ostane do julija, pa se vrne v vodo, na območje razmnoževanja. V Sloveniji je vrsta zavarovana in kot ranljiva uvrščena na Rdeči seznam ogroženih dvoživk (Amon idr., 2015, 19–21).

V spomladanskem času so močvirski travniki bogato zaraščeni z močvirskimi rastlinami. Na teh območjih uspevajo močvirska spominčica, ki uspeva le na mokrotnih travnikih in plitvinah počasi tekočih voda, črnorumena ostrica, ki je ogrožena rastlinska vrsta in suličastolistni porečnik, ki množično uspeva v nekaterih odsekih jarka in je uvrščena na rdeč seznam ogroženih rastlinskih vrst.

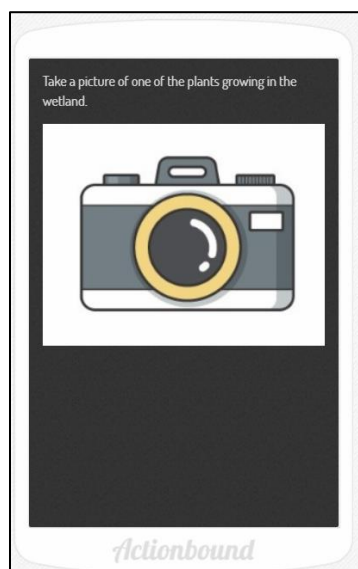
Udeleženci so odgovorili na vprašanja, fotografirali pupka in rastlino.

Slika 5: Opazovanje in fotografiranje planinskega pupka. Avtorica: Mojca Rajh.

Slika 6: Primer vprašanja v aplikaciji Actionbound. Vir: zaslonska slika aplikacije Actionbound.

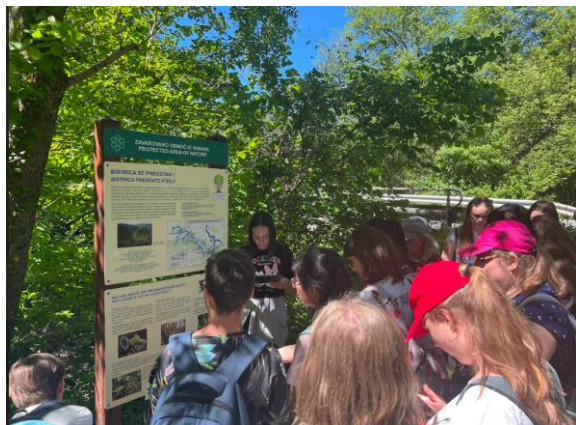

Sliki 7 in 8: Primer aktivnosti in Nabor fotografij, ki so nastale kot rezultat aktivnosti ob mokrišču. Vir: zaslonska slika aplikacije Actionbound.

REKA BISTRICA

Bistrica s pritoki je hidrološka in ekosistemska naravna vrednota državnega pomena in velja za enega najbolj ohranjenih in slikovitih vodotokov v vzhodni Sloveniji. Dolga je 32 km. Ob mokrotnem svetu Bistrice rastejo številne grmovne in drevesne vrste (Informacijska tabla).

Udeleženci so glede na opis prepoznali grmovno oz. drevesno vrsto.

Slika 9: Predstavitev reke Bistrice in reševanje nalog. Avtorica: Mojca Rajh.

AJDOVSKA ŽENA

Po gozdnatem pobočju v zrnatem dolomitu je s spiranjem mehkejša kamnine nastala slikovita skala, imenovana »Ajdovska žena«. Gre za geomorfološki površinski naravni spomenik - kamniti osamelec, antropomorfnega izgleda. Ajdovska žena je visoka do 12 m in široka do 2 m. Spominja na žensko z otrokom v naročju (Medmrežje 4).

Udeleženci so si ogledali kamniti osamelec in prisluhnili legendi o njegovem nastanku.

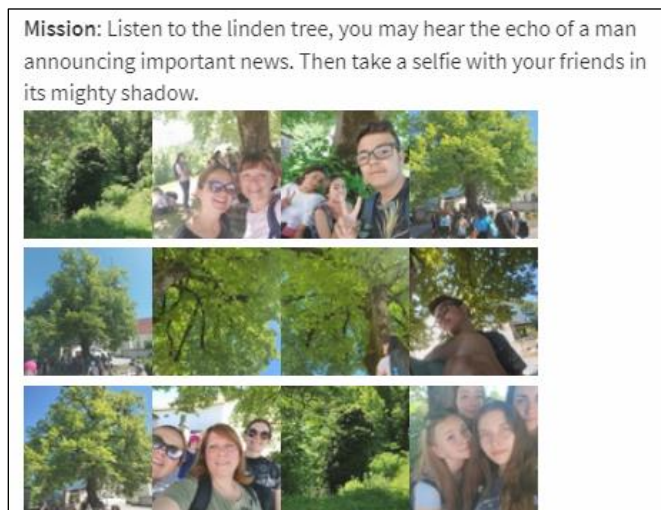
Slika 10: Ajdovska žena, obrastla z bršljanom. Avtorica: Lidija Kotnik Klaužer.

LIPA

Pred cerkvijo sv. Mihaela, v osrednjem delu srednjeveškega trga Pilštanj, stoji mogočna trška lipa, dendrološka naravna vrednota, ki je še danes družabni center trga. *V njeni hladni senci boste morda še*

danes zaslišali odmev moža, ki razglašá pomembno obvestilo ali topot kopit konja utrujenega popotnika, ki išče prenočišče. Trško lipo omenjata tudi Miran Satler in Franci Stele v knjigi Stare slovenske lipe in šteje približno 150 let (Medmrežje 4).

Udeleženci so posedeli pod lipo, ji prisluhnili in v njeni mogočni senci s prijatelji naredili selfie.

Slika 11: Nabor fotografij pri aktivnosti. Vir: zaslonska slika aplikacije Actionbound.

STARA ŠOLA

V leto 1404 sega prva znana pisna omemba učitelja na Pilštanju. Začetki šole na Pilštanju pa segajo v leto 1466, datirano z 12. marcem. Ta datum je povezan z darilno pogodbo, iz katere je razvidno, da je bila na Pilštanju šola.

S cesarskim ukazom Jožefa II. s 14. marca 1782 bi morali na Pilštanju postaviti šolo. Vendar je bila pot od ukaza do izvršitve dolga. Verjetno so ustanovili šolo na Pilštanju leta 1802. Leta 1824 so zgradili šolsko poslopje, katerega osnova stoji še danes. Nespremenjena je ostala do današnjih dni.

Šola je bila dolgo enorazrednica, nato dvo-, tri- in štirirazrednica. Od leta 1869, ko je vstopil v veljavo nov šolski zakon, je bila na Spodnjem Štajerskem uvedena osemletna šolska obveznost. Po letu 1932 je bila šola razdeljena na osnovno in višjo narodno šolo. S šolskim letom 1950/51 se je osnovna šola na Pilštanju razdelila v dve šoli, na sedemletno osnovno šolo in nižjo gimnazijo (Lipnik in Krajnc, 2016). Danes je v stari šoli urejena stara učilnica, ki služi kot muzejski primer.

Udeleženci so se vživeli v pouk nekoč, si ogledali razstavne eksponate in fotografirali zanimiv predmet, povezan s šolstvom.

Slika 12: V muzejski učilnici stare šole. Avtorica: Mojca Rajh.

PRANGER

Na srednjeveškem trgu se nahaja pranger, kjer se je nižje sodstvo posluževalo sramotilnih kazni. Prestopnik, ki je izvršil lažji prestop, je bil javno izpostavljen. Okoli vratu so ga priklenili k sramotilnemu stebru oz. prangerju. Kaznovanje je trajalo 1 do 2 uri, včasih tudi celi dan. Poleg prangerja je visela tabla, na kateri je bilo napisano prestopnikovo ime, njegov prestop in kazen. Ljudje so prestopnikovo trpljenje zavedno opazovali, nemalokrat so ga zasmehovali, psovali, obmetavali s kamenjem, blatom in drugo nesnago. Da je bila sramota čim bolj poznana, so kazen izvrševali zlasti ob trških dneh in nedeljah, ko je bila maša. In s temi informacijami so se seznanili tudi udeleženci, ki so se vživeli v prestopnika in se fotografirali.

DREN

Ponos Pilštanja so drnule, plodovi rumenega drenea, ki je grm, ki zraste od 6 do 8 m visoko. Zacveti že februarja ali marca in ima cvetove, rumene barve. Jeseni dozori njegovi plodovi. Iz njih lahko naredimo slastno marmelado, kompot ali zdravilen čaj. Prebivalci Pilštanja pa so znani po tem, da iz plodov naredijo tudi sadjevec – drnulovec (Medmrežje 4). Udeleženci so si ogledali grm in fotografije plodov.

4. REZULTATI

Aplikacija Actionbound nam omogoča, da si po zaključku aktivnosti ogledamo rezultate udeležencev, posameznikov ali ekip. Omogoča nam vpogled v pravilne oz. napačne odgovore pri kvizu in pri zapisanih odgovorih ter ogled slikovnih, video in zvočnih datotek, ki so jih udeleženci posneli. Viden je tudi porabljen čas in točke, ki so jih dosegli. Rezultate lahko prenesemo po posameznikih oz. ekipah in jih shranimo na računalnik.

	Regular	Test run
Finished Bounds	12	3
Participants	12	12
Last time played	05/19/2022	05/19/2022
Average playing time	1 hour 23 minutes 47 seconds	3 minutes 30 seconds
Average score	600	700

Rating

Rating: 5

★★★★☆ Overall rating

★★★★☆ Fun

★★★★☆ Variety

★★★★☆ Places of interest

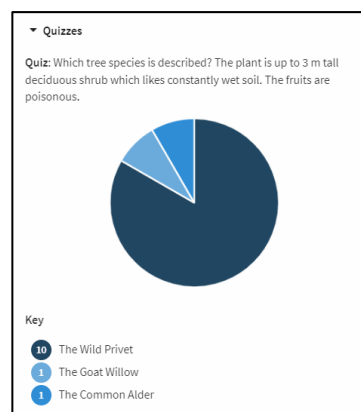
★★★★☆ Difficulty

★★★★☆ Informative

▶ Finished Bounds

▶ Quizzes

▶ Images

Sliki 13 in 14: Splošna analiza glede na udeležence in Analiza posameznih odgovorov. Vir: zaslonska slika aplikacije Actionbound.

5. ZAKLJUČEK

Z opisano aktivnostjo so Erasmus+ partnerji spoznali šolski okoliš ter naravne in kulturne znamenitosti okolja, v katerem se nahaja šola. Udeleženci so bili ves čas psihofizično aktivni v vlogi turista. Z aktivnostjo smo osmislili rabo mobilnih telefonov v raziskovalne namene ter razvijali in nadgrajevali digitalne kompetence v uporabno, vseživljenjsko znanje, ob tem pa poskrbeli še za lastno zdravje.

Glede na povratno informacijo udeležencev je bil cilj dosežen. Udeleženci so povedali, da so med aktivnostjo pozabili na čas, prehojeno pot in fizični napor pri hoji navkreber. Ves čas so bili motivirani. Spoznali so pravilno in varno rabo digitalne tehnologije ter se seznanili z uporabnostjo aplikacije Actionbound. Strinjali so se, da je mogoče združiti učenje in gibanje v naravi z uporabo digitalne tehnologije.

Veliko znanja se je podalo na zanimiv in nevsakdanji način. Udeleženci so se družili, si med seboj pomagali in sodelovali pri reševanju nalog, zlasti pa pri rokovanju in uporabi aplikacije, saj je bilo potrebno za pravilno delovanje aplikacije le-tej dovoliti dostop do določenih funkcij v pametnem mobilnem telefonu, kot na primer uporabi kamere ali galerije fotografij, pri čemer pa nekateri niso bili spretni. Vse to v angleškem jeziku.

Priprava aktivnosti zahteva veliko časa, saj zajema načrtovanje in ogled poti, popis znamenitosti in preverjanje pravilnega delovanja, vendar je vredno. Udeleženci so spoznali šolski okoliš na zanimiv način. Njihova motivacija pa tekom aktivnosti ni upadla.

Osnovni namen aktivnosti je bil prikazati uporabnost digitalne tehnologije in aplikacije na konkretnem primeru spoznavanja šolskega okoliša in pri tem poskrbeti še za lastno zdravje. In cilj je bil uresničen.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Informacijske table Vodna učna pot Lesično–Pilštanj.
2. Kotnik Klaužer, L. (2017): Vodna učna pot Lesično–Pilštanj in njena uporaba pri pouku geografije, V: Drugi slovenski kongres o vodah, Zbornik, SLOCOLD in DVS, Ljubljana.
3. Lipnik, J. in Krajnc, I. (2016): 550 let osnovne šole Pilštanj – Lesično, OŠ Lesično in KD Lesično – Pilštanj, Lesično.
4. Medmrežje 1: <http://www.portalosv.si/digitalna-pismenost/racunalnik-kot-orodje-za-storitev/> (6. 4. 2023).
5. Medmrežje 2: <https://triminute.si/pomen-gibanja-za-ucenje/> (6. 4. 2023).
6. Medmrežje 3: <https://en.actionbound.com/> (6. 4. 2023).
7. Medmrežje 4: <https://www.kozje.si/objave/91> (6. 4. 2023)
8. Pripoveduj mi o šoli na Pilštanju. Pridobljeno: <http://os-lesicno.splet.arnes.si/files/2017/03/550-LET-%C5%A0OLSTVA-NA-PIL%C5%A0TANJU.pdf> (16. 4. 2023)
9. Amon, L. idr. (2015): Pupki v naši okolici – ali jih poznate? Pridobljeno: <http://os-lesicno.splet.arnes.si/files/2017/03/Pupki-O%C5%A0-Lesi%C4%8Dno.pdf> (16. 4. 2023).
10. Šimunič, B., Pišot, R. in Planinšec, J. (2010): Otroci potrebujemo gibanje, Annales, Koper.

TURISTIČNI PODMLADEK SREDNJE ŠOLE SLOVENSKA BISTRICA OFFSPRING OF TOURISM OF SLOVENSKA BISTRICA HIGH SCHOOL

Jasna Županič

Srednja šola Slovenska Bistrica

jasnaz@sssbsi

POVZETEK

Slovenija je na številnih področjih, predvsem pa geografskem, kot ustvarjena za razcvet turizma. Do sedaj še nikakor ni izkoristila vseh turističnih potencialov, niti jih ni dovolj uspešno ponudila na trgu. Zaradi raznolikosti dežele je treba začeti pri lokalni skupnosti in z mladimi. To je morda pot, ki pripelje do bistveno boljše, organizirane in celostne turistične ponudbe dežele. Lokalne skupnosti prepoznavajo svoje možnosti, mladi pa v času izobraževanja poleg različnih kompetenc pridobijo številna znanja s področja turizma in jih odnesejo s seboj v življenje. Nekega dne jih bodo tako lahko udeležili kot zaposleni v javnih turističnih institucijah ali v obliki lastnih podjetniških produktov, s tem pa pripomogli k turističnemu napredku dežele. Slovenija je turistično močna v določenih dejavnostih in vrstah turizma. Kar manjka, so organizirane aktivnosti za manjše skupine, otroke, družine, ki bi potekale v naravi in bile združene s spoznavanjem geografskih ter tudi kulturno zgodovinskih znamenitosti. Na podlagi izkušenj pri delu z mladimi prihajamo do spoznanja, da lahko v povezavi z lokalnimi turističnimi subjekti mladi ustvarjalno in inovativno prispevajo k novim idejam za tovrstne aktivnosti. Dodana vrednost je še njihova seznanitev z okoljevarstvenimi problemi in vzgoja ekološko osveženega turističnega podmladka.

Ključne besede: turizem, raziskovanje, terensko delo, narava, učna pot.

ABSTRACT

Slovenia offers many opportunities for tourism to flourish, especially in geographical areas. So far, it has by no means exploited all its tourism potential, nor has it successfully offered it to the market. The country's diversity requires us to start with the local community and with the youth. This may be the path that leads to a much better, organised, and integrated tourism offer of the country. Local communities recognise their potential, and young people acquire a wide range of tourism skills during their education, alongside a wide range of competences, and they take them into their lives. One day, they will be able to put these skills into practice, either as employees in public tourism institutions or as their own business products, thus contributing to the country's tourism progress. Slovenia is a strong tourist destination in certain activities and types of tourism. One of the things that is lacking are organised activities for small groups, children, and families, which would take place in nature and would be combined with the learning about geographical, cultural, and historical sights. From experience in working with young people, we have come to realise that, in conjunction with local tourism operators, young people can contribute creatively and innovatively to new ideas for this type of activity. The added value is to familiarise them with environmental issues and to raise ecologically aware offspring of tourism.

Keywords: tourism, research, fieldwork, nature, educational trail.

1. UVOD

Slovenija je ena izmed redkih držav na svetu, ki na majhnem in lahko dostopnem ozemlju ponuja izjemno raznoliko, ohranjeno in navdušujoče naravno okolje ter kulturno podobo. Preplet geografsko raznolikega alpskega, panonskega, dinarskega in mediteranskega sveta ter lega na stičišču romanskega, germanskega, madžarskega in slovanskega sveta prispevata k izjemnosti in raznolikosti kulturne dediščine. Prav tako prispevata k jezikovni barvitosti, živi kulturi, kulinarčnim prepletom in posebnostim, ki so na vsakem koncu dežele edinstvene ter neponovljive. Turistična dejavnost to dediščino na nacionalni ravni vrednoti in razlaga s konceptom makro in mikro destinacij.

Prepleteno preučevanje in dobro poznavanje lokalnega prostora sta temelja za razvoj turizma na mikro ravni, hkrati pa spadata k učnim ciljem, s katerimi razvijamo pripadnost in vključevanje v lokalne skupnosti ter spoštovanje in varovanje posebnosti domače pokrajine. Pouk geografije predstavlja eno od pomembnih priložnosti spodbujanja omenjenega zavedanja. Učnih ciljev, vezanih na to temo je zelo malo, so pa splošni učni cilji tisti, ki omogočajo, da učitelj pri pouku in ostalih aktivnostih temu nameni pozornost. Menimo, da sta izobraževanje o vrednotah in zavedanje o izjemnosti domačega okolja ključ do spoštovanja in varovanja narave. Pristopi, s katerimi lahko to dosežemo, so različni. V naši praksi se je izkazalo, da ima najboljši učinek natančno preučevanje domače pokrajine z raziskovalnim delom. Z njim namreč dijaki ustvarjajo nove turistične produkte, ki jih predstavljajo na različnih nivojih. Predstavitve na šoli vzbujajo zanimanje vrstnikov in posredno vplivajo na njihovo informiranost, upoštevanje in vedoželjnost pri različnih kulturnih in naravnih pojavih. Ustvarjeni turistični produkti so bile največkrat izobraževalne učne poti, na katerih kasneje izvajamo terensko delo ali izvedemo športni dan. Obravnava različnih tematik na terenu spodbuja empatijo dijakov do narave, skrb za okolje, zaznavanje in potrebo po reševanju okoljevarstvenih problemov ter pomembno prispeva k vzgoji dijakov za družbeno odgovorna ravnanja. Predstavlja poskus pozitivne spremembe odnosa dijakov do narave ter vzbuditi njihovo večje zanimanje in odzivanje na tovrstno aktualno problematiko. V nadaljevanju bomo predstavili koncept raziskovalnega dela s področja turizma, ki ga izvajamo na šoli in njegove rezultate, ki kvalitativno ter vsebinsko prispevajo k razvoju in razumevanju turizma kot pomembni dejavnosti lokalnega okolja.

2. PREDSTAVITEV RAZISKOVALNEGA PRISTOPA S PODROČJA TURIZMA

V šolah se učni proces pri različnih izbirnih vsebinah izvaja tudi neformalno. Učni cilji, vezani na turizem, se obravnavajo v vseh štirih letnikih gimnazijskega programa. Na domačo pokrajino se navezujejo v tretjem in četrtem letniku pri obravnavi Slovenije, ko dijaki spoznajo pozitivne in negativne učinke turizma v domači pokrajini in v sklopu splošnih ciljev razvijajo zanimanje za utrip življenja v domači pokrajini. (Učni načrt geografija, 2008).

Učne cilje, vezane na turizem, pri izbirnih vsebinah nadgrajujemo z raziskovalnim delom. To predstavlja možnosti za širjenje in poglobljanje splošnega in specifičnega znanja, še posebej pa za doseganje ključnih kompetenc. Raziskovalno delo je priložnost za razvijanje samoiniciativnosti, kritičnega mišljenja in učenje raziskovalnega pristopa. Obenem ponuja možnost za samostojno delo in odkrivanje neznanega. Tako dijaki spoznajo svoje talente in jih dodatno razvijajo, hkrati razvijajo odgovoren odnos do dela in lastnih odločitev. Pri geografiji povezujemo raziskovalno delo s projektom Turistične zveze Slovenije *Več znanja za več turizma*, ki je namenjen srednješolcem in letos poteka že dvajsetič. Projekt predstavlja povezovanje formalnega izobraževanja z raziskovanjem turističnih potencialov

domačega kraja, v okviru vsakoletne razpisane teme. Dobra ideja in aktualna tema sta začetek raziskovalne poti. Raziskovalno delo sledi naslednjim ciljem:

- dijakom se ponuja možnost za poglobljanje in dopolnjevanje v šoli pridobljenega znanja,
- usmerja se jih pri raziskovalnem delu,
- omogoča, da svojemu znanju dodajo praktično vrednost,
- nauči jih inovativnega, kritičnega, analitičnega in ustvarjalnega razmišljanja,
- nauči jih, kako javno predstaviti turistični produkt in izraziti svoje mnenje.

Ob tem dijaki razvijajo ključne kompetence iz učnega načrta, kot so:

- matematična pismenost (z uporabo matematičnih in statističnih operacij),
- kompetence v znanosti in tehnologiji (razvijajo kritičen odnos do informacij, sposobnost zastavljanja preprostejših hipotez in iskanja ter utemeljevanja sklepov ipd.),
- digitalne kompetence (razvijajo zmožnost iskanja, zbiranja in obdelave informacij ter podatkov, veščine in nove ustvarjalne možnosti uporabe tehnologije IKT za slikovito predstavitev),
- osebnostno-socialne zmožnosti (s timskim delom, sklepanjem kompromisov in sodelovalnim učenjem),
- državljske zmožnosti (z razvijanjem pripadnosti in vključevanjem v lokalne skupnosti z namenom aktivnega sodelovanja v razvoju domače pokrajine),
- podjetnostne kompetence (razvijanje inovativnosti, zmožnosti zaznavanja in načrtovanja izzivov, reševanja problemov ter pridobivanje idej o razvoju pokrajine),
- kulturna zavest (sposobnost upoštevanja in uživanja v različnih kulturnih in naravnih pojavih ter znamenitostih, prepoznavanja njihovega kulturnega in morebitnega ekonomskega pomena). (Učni načrt, 2008)

Z razvijanjem navedenih kompetenc dijaki pridobivajo praktične izkušnje za samostojno pripravo in izvedbo projektov. Z raziskovalnim delom krepijo svojo ustvarjalnost in utrjujejo zaupanje v svoje sposobnosti. Takšna oblika dela omogoča dobro pripravo na študij in različne podjetnostne izzive.

Raziskovalno delo tudi učitelju mentorju omogoča strokovno rast, ustvarjalnost na področju turizma, pa tudi morebiten prispevek k turistični ponudbi kraja.

V okviru sodelovanja pri projektu Turistične zveze Slovenije *Več znanja za več turizma*, je treba:

- izdelati raziskovalno nalogo,
- oblikovati promocijski spot in spremljevalni promocijski material,
- predstaviti celoten izdelek na turistični tržnici.

Priprava in predstavitev navedenega zahtevata veliko vložnega dela in časa, raziskovanja, preučevanja terena ter poznavanje informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Na tekmovanju lahko sodeluje največ sedem dijakov. Vloga mentorja je izjemno pomembna. Poleg strokovnega poznavanja področja turizma in razpisane teme je pomembno, da ima tudi mentor osnovno poznavanje marketinga in nekaterih informacijsko-komunikacijskih tehnologij ter razvite podjetnostne kompetence.

Merila za ocenjevanje pripravljenih turističnih izdelkov so visoka. Ocenjuje se raziskovalna naloga (do 15 točk). Pri tem se upošteva njena ustreznost glede na razpis, izbrana vsebina naloge (s poudarkom na inovativnosti idej in aktualnosti teme) ter ideje trženja turističnega proizvoda. Posebej se ocenjuje promocijski spot (do 3 točke) in predstavitev na turistični tržnici (do 30 točk). V tem segmentu je

poudarek na celostni podobi stojnice, njeni izvirnosti, inovativnosti, kreativnosti in realni poslovni promociji (ocenuje se postavitev, estetski vtis, izvirnost, pestrost in usklajenost promocijskih materialov ter nastop dijakov, njihova komunikacija in obvladovanje tržnega prostora ter pristopov). (Pravilnik festivala in tekmovanja Več znanja za več turizma, 2012)

Razpisana tema je znana septembra, dijaki pa morajo raziskovalno nalogo in promocijski spot pripraviti do 25. januarja. Sredi februarja običajno že poteka predstavitev na turistični tržnici.

Izvedba projekta zahteva optimizirano časovno pripravo, saj mora biti končan v štirih mesecih. V začetku septembra se raziskovalna naloga predstavi dijakom drugega in tretjega letnika gimnazijskega programa, tako da se osmišlja pomen turizma za razvoj pokrajine in predstavi možnosti za nova delovna mesta. Dijake se usmeri k aktivnemu raziskovanju lokalnega turizma. Pojasnijo se jim naloge, ki morajo biti opravljene in izpostavi se pričakovanje za njihovo angažiranost ter povezovanje z že obstoječimi turističnimi subjekti. Prav tako se pridobi povratna informacija o njihovi pripravljenosti za sodelovanje. Interes dijakov je običajno odvisen od aktualnosti teme. Po uskladitvi pričakovanj in načrtu izvedbe pričnemo z delom. Septembra se raziskuje teren in oblikujejo ideje za turistični izdelek. To je naloga, v kateri morajo biti tako dijaki kot mentorji izredno ustvarjalni, motivirani, aktualni in inovativni. V času priprave raziskovalne naloge se, glede na razpisano temo, išče še dodatne ustrezne turistične subjekte, s pomočjo katerih bi lahko nastajajoči turistični proizvod zaživel. To je eno od najtežjih del, saj so turistične skupnosti ali subjekti mnogokrat precej zadržani glede sodelovanja z dijaki. Nekateri se bojijo mladostniške neizkušenosti ter morebitnih stroškov, ki bi nastali, nekateri pa preprosto prevelikih pričakovanj in dodatnega dela. Zadnja leta se sicer interes za sodelovanje z mladimi vidno povečuje, kar je zelo vzpodbudno.

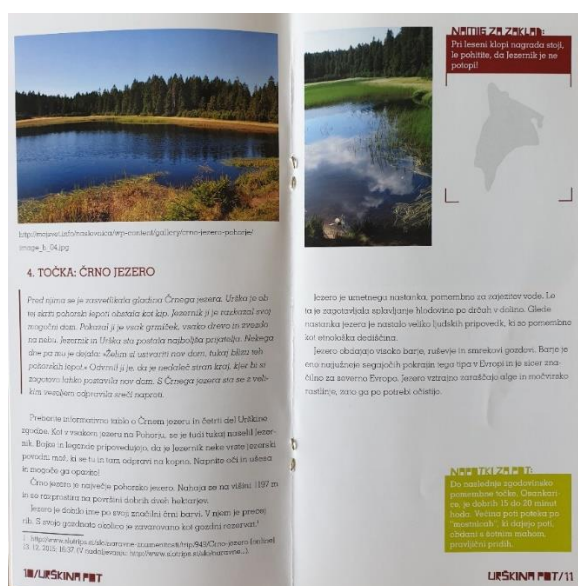
2.1 Primer raziskovalne naloge

Med tekmovanjem *Več znanja za več turizma* je nastalo nekaj konkretnih turističnih produktov. Predstavljamo primer eno- in dvodnevnega doživljajskega izleta na Bistriško Pohorje, ki smo ga pripravili v letu 2016. Razpisana tema je bila zeleni turizem, zato je naša zgodba postavljena na Pohorje, ki zaradi mnogih naravnih danosti omogoča doživljajski turizem.

V bližini Slovenske Bistrice je naravni rezervat Črno jezero, ki sodi med najlepše dele Pohorja. Osrednja turistična dejavnost območja so sprehodi in smučarski turizem na Treh kraljih. Ponudbo tega območja smo z ustvarjeno tematsko učno potjo *Urškina pot* želeli nadgraditi, predvsem pa narediti bolj zanimivo za otroke. Tako smo spoznavanje naravnih lepot prepletli s pohorsko zgodbo *Urška išče dom*, ki se dogaja prav na tem območju. Pozornost smo usmerili izven zimske sezone, saj je v tem času ponujenih manj zanimivih dejavnosti. Ker so obiskovalci Bistriškega Pohorja večinoma enodnevni izletniki, smo jih z našim turističnim produktom želeli spodbuditi, da ostanejo na Pohorju dlje. Za oblikovanje ponudbe smo opravili pogovore s turističnimi delavci hotela Jakec na Treh kraljih in Turističnim informacijskim centrom Slovenska Bistrica. Študijsko smo obravnavali teme, vezane na naravo Pohorja in prebirali Tomažičeve *Pohorske legende*. Analizirali smo turistično ponudbo in na terenu iskali rešitve za popestritev in oživitev turistične ponudbe na Bistriškem Pohorju. Namen naše naloge je bil ponuditi aktivno in doživljajsko preživljanje prostega časa v naravi. Prav to ponuja ustvarjena *Urškina pot*, ki se poteka na območju naravnega rezervata Črno jezero, Treh kraljev in Osankarice. Vsebuje mesta aktivnega počitka, za katera smo oblikovali privlačne in vsebinsko bogate informativne table. Te odpirajo pogovore o naravi, njenih posebnostih in nujnosti njenega varovanja. K informativnim zapisom smo, kot prvi na festivalu, dodali QR-kode, kar je bila takratna elektronska novost. Omogočile so povezavo s Facebook stranjo, na kateri je bilo zbranih več strokovnih informacij.

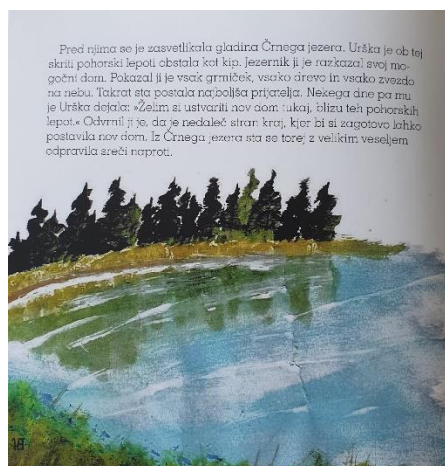
Motivacija za odhod otrok na *Urškino pot* je zgodba *Urška išče dom* in iskanje skritega zaklada na vseh postajah *Urškine poti*. Vsaka točka vsebuje tudi namig za iskanje skritega zaklada – štampliljke, s katerimi obiskovalci v pripravljeni knjižici označijo svoj obisk na posameznih točkah. Ko zberejo vse štampliljke, jih v hotelu Jakec čaka nagrada – Urškina rezina. Knjižico smo oblikovali kot vodnik po poti, ki vsebuje zemljevid z označenimi točkami aktivnega počitka, *Urškino zgodbo*, napotke za nadaljevanje poti in informacije o naravnih vrstah.

Pohod z vsemi dejavnostmi traja približno tri ure. Za vse tiste, ki jih prevzame pohorska narava in pripravljena ponudba, smo pripravili še nadaljevanje programa *Urškine poti*. Popoldan lahko obiskovalci aktivno preživijo v hotelu Jakec s pestro ponudbo njihovih športnih aktivnosti, zvečer pa lahko družine berejo Tomažičeve *Pohorske legende* ali pa tekmujejo v družabni igri in spominu *Zeleno Pohorje*. Pripravili smo tudi kviz o Pohorju ob kolesu sreče, ki se tematsko navezuje na obiskano pot. Vse igre so bile pripravljene v sklopu raziskovalne naloge posebej za to ponudbo.

Slika 1: Primer zapisa iz vodnika po Urškini poti.

Avtorica: Jasna Županič.

Slika 2: Iz slikanice *Urška išče dom*.

Avtorica: Jasna Županič.

Za drugi dan smo družinam z mlajšimi otroki pripravili krožno vožnjo s kolesom po gozdni cesti od Treh kraljev do Doma na Osankarici in nazaj. Za družine s starejšimi otroki in ostale obiskovalce pa krožno kolesarsko pot do Partizanske bolnišnice Jesen, naprej do Pragozda Šumik in slapa Veliki Šumik, od tam do Doma na Osankarici in nazaj do Treh kraljev.

Za promocijo in trženje smo poleg prej opisane knjižice z zemljevidom pripravili še osnutek za informativne table, QR-kode, kazalko z *Urškino potjo*, slikanico zgodbe *Urška išče dom*, spominek v obliki obeska, videospot, Facebook stran in recept za Urškino rezino iz sestavin, značilnih za Pohorje. Za večjo prepoznavnost turističnega proizvoda smo zasnovali še logotip in pripravili stroškovnik za eno- in dvodnevni izlet.

Ker tekmovanje zajema predstavitev na turistični tržnici, smo tudi tej izvedbi posvetili posebno pozornost. Postavili smo izvirno stojnico, ki je ponazarjala okolje Treh kraljev s smrekovim gozdom in naravnim glasbenim ozadjem. Na stojnici smo predstavljali pripravljene knjižice, kazalke in slikanice, ki smo jih zainteresiranim obiskovalcem razdelili kot promocijski oz. predstavitveni material. Predvajali smo videospot *Urškine poti* po naravnem rezervatu Črno jezero in poskrbeli, da so bile dijakinje

oblečene enotno ter skladno s tematiko. Največji poudarek smo namenili komunikaciji z obiskovalci tržnice in navduševanju za obisk tega dela Pohorja.

Naloga je prejela dve zlati priznanji – eno za najboljšo nalogo festivala in eno za najboljšo predstavitev turističnega produkta na stojnici. Urškina pot je zaživela tudi v praksi, v hotelu Jakec na Treh kraljih. Ponujajo jo prav takšno, kot smo jo ustvarili, hkrati pa so na podlagi naše ideje poimenovali in pripravili navodila za ostalih štirinajst bližnjih pohodniških poti, ki so opisane tudi na njihovi spletni strani.

Slika 2: Utrinek iz predstavitve Urškine poti v sklopu sejma Alpe-Adria na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani. *Avtorica: Jasna Županič.*

2.2 Primeri raziskovalnih nalog za spodbujanje turizma

Med sodelovanjem pri projektu *Več znanja za več turizma* je nastalo še nekaj konkretnih turističnih proizvodov:

- Leta 2014 smo pripravili koncept tabora Srednjeveški konec tedna. Dogodek smo zasnovali tako, da bi obiskovalci ob različnih aktivnostih spoznavali in doživljali srednji vek. Vse aktivnosti smo realizirali že pred predstavitvijo na turistični stojnici med dvodnevni taborom, ki smo ga izvedli s taborniki rodu Črno jezero na taborniški koči na Šmartnem na Pohorju. Pripravili smo gledališko igro Gorele so grmade, delavnico srednjeveškega plesa, mečevanja, izdelave mečev in gradov, izdelavo ščitov, delavnico izdelave grba in spoznavanja heraldičnih pravil. S pripravljenimi aktivnostmi smo septembra 2014 sodelovali na večdnevni slovenskobistriški občinski prireditvi Dnevi evropske kulturne dediščine in na Tednu kulturne dediščine. Naloga je prejela srebrno priznanje.
- V Bistriški vintgar smo postavili učno pot z naslovom *Kje so tiste stezice*. Zanj smo pripravili predloge informacijskih tabel z vsebino o naravnih in kulturnih spomenikih ter navodila za izvedbo kratkega terenskega dela. Z navodili za poljudno terensko delo smo želeli usmeriti pozornost v spoznavanje naravnih elementov, njihove odvisnosti in prepletenosti ter tako opozoriti na nujnost varovanja domačega naravnega okolja. Naloga je leta 2009 prejela srebrno priznanje.
- S pomočjo pranoterapevta gospoda Tomislava Brumca je bila postavljena zdravilna energijska pot po Bistriškem vintgarju, poleg tega pa so bile izdelane ideje za njeno promocijo. V raziskovalni nalogi smo natančno pojasnili kaj je bioenergija in človekovo energijsko polje, predstavili smo pomen bioenergije vode in dreves ter izvedli meritve avre s Kirlianovo kamero, predstavili smo, kaj je radiestezija in preučili kamninsko zgradbo obravnavanega območja.

Zasnovana energijska pot vsebuje sedem točk, na katerih se obiskovalci telesno in duševno sprostijo, s čimer se čistijo energijski centri, vzpodbuja telesna energija in harmonizira psiha. Nekaj let kasneje je gospod Brumec s pomočjo naše projektne naloge ustvaril še Energijsko pot

Bolfenk na Hočkem Pohorju. Naloga je leta 2008 prejela dve zlati priznanji – za najboljšo nalogo festivala in za najboljšo predstavitev turističnega produkta.

- Predstavili smo ognjiščno potico kot kulinarično posebnost območja Občine Slovenska Bistrica in ideje za njeno trženje. Naloga je leta 2007 prejela srebrno priznanje.

3. REZULTATI

Na festivalu *Več znanja za več turizma*, ki ga za srednješolce organizira Turistična zveza Slovenije, sodelujemo od leta 2006. Pri raziskovalno-projektne delu si prizadevamo vzbuditi zanimanje za obisk in raziskovanje lokalnega okolja. S pripravljenimi projekti odlično sodelujemo z lokalnim Turistično informacijskim centrom na vsakoletni prireditvi *Srečanje turističnih podmladkov*, kjer lokalnemu prebivalstvu predstavimo raziskovalno nalogo in nov turistični produkt. Skupine mladih, ki sodelujejo pri raziskovalnem delu in s tem tudi z lokalnimi turističnimi skupnostmi, imenujemo turistični podmladek.

Naše turistično udejstvovanje je povezano zlasti z doživljanjem narave, predvsem pohorskih gozdov in voda ter predstavitvijo njihovega pomena in skrbjo za njihovo varovanje. Gozdovi in vode so hkrati neizmeren turistični potencial skoraj celotne Slovenije. Ustvarjene učne poti v raziskovalnih nalogah so za nekaj let postale tudi del šolske promocije na informativnih dnevih. Pripravljeno turistično gradivo smo v določenih delih uporabili za promocijo šole, hkrati pa tudi za promocijo lokalnega turizma. Obiskovalci so bili zainteresirani za tovrstne vsebine, saj so marsikatero med njimi pomenile novost in popestritev ponudbe. Z novimi turističnimi produkti smo seznanili okoliško prebivalstvo tudi v lokalnem tedniku Panorama. Med vsemi opisanimi turističnimi produkti je v praksi zaživela *Urškina pot*. V času obeleževanja dni evropske kulturne dediščine in tedna kulturne dediščine so zaživele in bile izjemno uspešne ter obiskane srednjeveške delavnice izdelovanja mečev in grbov. Izredno zanimanje je pritegnila *Energijska pot* po Bistriškem vintgarju, ki je kot raziskovalna naloga bila skoraj v celoti objavljena v bistriški Panorami. Zanimanje za tovrstno turistično ponudbo je bilo na območju Slovenske Bistrice novost, hkrati pa je bila energijska pot pripravljena na visokem strokovnem nivoju. Za širšo javnost smo z dijakinjami oziroma avtoricami, pripravili predstavitev energijske poti tudi v predavalnici šole. Društvo Vintgar, ki v Slovenski Bistrici deluje od leta 2005 z namenom varovanja narave in okolja, je v postavljeni energijski poti videlo potencialno nevarnost za množičen obisk, zato naše naloge niso sprejeli z navdušenjem. Takrat smo prvič naleteli na zaskrbljenost in delno neodobravanje lokalne skupnosti. Tako ta energijska pot v okolju ni zaživela. Če danes pogledamo nazaj, lahko z gotovostjo trdimo, da nam je žal, da nismo vztrajali na načrtani poti, saj bistriški gozdovi v kombinaciji s čudovitim Bistriškim potokom dajejo neizmerno energijo in blagodejno vplivajo na obiskovalce.

Učno pot *Kje so tiste stezice*, še danes uporabljamo za izvedbo terenskega dela z dijaki, ki so geografijo izbrali za maturitetni predmet in tudi z dijaki ostalih letnikov. Na terenu preučujemo vpliv reke na relief, nastanek slapov in slapišč, merimo hitrost ter vodni pretok Bistrice, analiziramo rezultate, preučujemo kamninsko zgradbo pri Rimskem kamnolomu v Bistriškem vintgarju ter se seznanimo s kulturno dediščino od časa Rimljanov dalje.

Učni poti *Kje so tiste stezice* in *Urškina pot* sta uporabni in primerni za izvedbo šolskega športnega dne. Obe poti imata visoko doživljajsko vrednost, predvsem pa sta izziv za razmišljanje in dojetanje lokalnega potenciala za razvoj turizma in tako lahko tudi spodbuda za aktivno vključevanje mladih v lokalne skupnosti.

4. ZAKLJUČEK

Turizem se v Občini Slovenska Bistrica nenehno razvija. Ne moremo trditi, da je pomembna gospodarska dejavnost, ker vidimo še obilo razvojnih možnosti. Med raziskovalnim delom je bilo izvedenih nekaj anket, s katerimi ugotavljamo, da manjka predvsem inovativnosti in novih možnosti ponudbe, ki jih sodoben človek potrebuje za vsestranski razvoj. Ugotavljamo, da si ljudje želijo predvsem doživljajskega in izkustvenega turizma. Opisano raziskovalno delo ponuja obilo možnosti tovrstnega udejstvovanja.

Dijaki, ki se ukvarjajo s pripravo raziskovalnih nalog, pridobijo veliko znanj in izkušenj s področja turizma, naučijo se timskega dela in pridobijo različne kompetence. Njihovo znanje, ideje in prizadevanja bi turistični subjekti v lokalnem prostoru lahko prepoznali kot vrednoto in bi kasneje z njimi, kot odraslimi ljudmi, lahko uspešno gradili nove turistične zgodbe. Žal se te povezave po zaključku srednješolskega izobraževanja v večini primerov končajo.

Zgolj šole ne morejo biti kolesje tega sodelovanja, so pa zagotovo lahko vir novih, izvernih in doživljajskih spodbud ter prispevkov za nadaljnji razvoj turizma v lokalnem okolju. Z opisanimi dejavnostmi šole vzgajajo bodoče generacije tudi v duhu trajnostnega turizma in skrbijo za dvig kompetenc kadrov za zeleni turizem. Menimo, da je to izjemna dodana vrednost, s katero se povečuje celoten sloves slovenskega turizma. Prav v tem vidimo izzive pa tudi poslanstvo za naše nadaljnje delo. Pri tovrstnih raziskovalnih projektih bi morali razmisliti o možnostih ohranjanja živosti dobrih in izstopajočih zgodb ali njihovi integraciji v druge produkte ter o ohranjanju stikov s turističnimi podmladki. Treba je razmisliti o jasnejši opredelitvi vsebin dela posameznih turističnih subjektov na lokalni ravni ter o razvojnih in upravljaljskih funkcijah na lokalni in regionalni ravni. Tako razvoj turizma ne bo prepuščen sam sebi oziroma posameznim akterjem. V tem kontekstu bi pričakovali, da bodo turistični subjekti na lokalni ravni zaznali pomen izobraževanja o turizmu in bodo k načrtovanju povabili zainteresirane mentorje turističnih podmladkov ter zainteresirane učitelje geografije.

4. VIRI IN LITERATURA

1. Dediščina gre v šole. Odprtje dnevov evropske kulturne dediščine in tedna kulturne dediščine. Pridobljeno: https://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/files/uploads/article/program_odprtja_v_slovenski_bistrici_pdf_0.pdf (30. 1. 2023).
2. mednarodni festival Več znanja za več turizma. TZS. (2022). Pridobljeno: <https://turisticna-zveza.si/novica/20-mednarodni-festival-vec-znanja-za-ve-turizma> (28. 1. 2023).
3. Pravilnik festivala in tekmovanja Več znanja za več turizma. TZS. (2012). Pridobljeno: <https://turisticna-zveza.si/filemanager/get/news/files/pravilnik%202016-1ibp.pdf> (28. 1. 2023).
4. Učni načrt geografija. MZŠ. (2008). Pridobljeno: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf (30. 1. 2023).

KO TURISTIČNI PODMLADEK ORGANIZIRA DAN DEJAVNOSTI THE YOUTH TOURISM CLASS ORGANISES AN ACTIVITY DAY

Petra Berčič Oman

OŠ Josipa Vandota Kranjska Gora

petraberčic@yahoo.com

POVZETEK

V občini Kranjska Gora je turizem prevladujoča gospodarska dejavnost, zato daje tudi OŠ Josipa Vandota Kranjska Gora turizmu velik pomen. Učenci že vrsto let sodelujejo na državnem festivalu Turizmu pomaga lastna glava. Pri pripravi turistične naloge se veliko naučijo o svojih krajih ter turizmu. V vseh teh letih so izdelali veliko različnih turističnih programov, turističnih spominkov in letakov. Na šoli zelo spodbujajo delo turističnega podmladka, niso pa vsi seznanjeni s tem, kaj vse je njihov turistični podmladek naredil. Zato so v šolskem letu 2019/2020 dobili nalogo, da pripravijo dan dejavnosti in na ta način učiteljem in učencem predstavijo svoje delo.

V prispevku je opisan dan dejavnosti, ki so ga učenci turističnega podmladka izvedli na Vandotov dan, 15. januarja 2020. Organizirali so ga za učence od 6. do 9. razreda. Pripravili so festival Moj kr'j, ki je vključeval otvoritveno slovesnost, devet različnih delavnic ter zaključno slovesnost z glasbenim presenečenjem. Na otvoritveni slovesnosti so učenci predstavili preteklo delo turističnega podmladka. Medgeneracijske delavnice so bile poučne in ustvarjalne, pa tudi okusne in zabavne. Na kuharski delavnici so pripravljali rateške krape, hrepavce in rateški gvažek. Na ustvarjalni delavnici so izdelovali spominke. Spoznali so delo turističnega vodnika, rateško narečje, narodno nošo in legende. Igrali so se družabne igre, ki so jih izdelali učenci turističnega podmladka. Pri organizaciji dneva dejavnosti je sodelovalo 19 učencev od 7. do 9. razreda, pomagali pa so tudi člani TD Rateče-Planica. Na koncu so bili zadovoljni vsi, tako organizatorji kot tudi vsi udeleženci.

Ključne besede: turistični podmladek, dan dejavnosti, festival, medgeneracijske delavnice.

ABSTRACT

Tourism is the dominant economic activity in the municipality of Kranjska Gora, which is why Josip Vandot Primary School of Kranjska Gora also attaches great importance to tourism. Students have been participating in the national festival "Turizmu pomaga lastna glava" for many years. When they are preparing a tourism task project, they learn a lot about their places and tourism. In all these years, they produced many different tourist programs, tourist souvenirs and informational flyers. The school itself strongly encourages the work of the youth tourism class, but not everyone is aware of what their tourism class has done. In the school year 2019/2020, they were given the task to prepare an activity day and present their work to the teachers and students.

The paper presents an activity day, that the students of the youth tourism class held on January 15, 2020, on Josip Vandot day. It was organized for students from 6th to 9th grade. They prepared a festival named Moj kr'j, which included an opening ceremony, nine different workshops, and a closing ceremony with a musical surprise. At the opening ceremony, the students presented the past work of the youth tourism class, the intergenerational workshops were educational and creative, as well as tasty and fun. In the cooking workshop, they prepared some traditional dishes from the village of

Rateče: *Rateški krapji, hrepavci and Rateški gvažek*, while in the creative workshop they made souvenirs. They got to know the work of a tourist guide, the dialect of Rateče, national costumes and legends. They played board games, which were self made by the students for the past tourist festival projects. 19 students from 7th to 9th grade participated in the preparation of an activity day, who were helped by some members of TD Rateče-Planica. In the end, everyone was satisfied, both the organizers and all the participants.

Keywords: youth tourism class, activity day, festival, intergenerational workshops.

1. UVOD

Po programu devetletne osnovne šole mora šola v šolskem letu izpeljati 15 dni dejavnosti, in sicer za učence od 6. do 9. razreda 3 kulturne dneve, 3 naravoslovne dneve, 5 športnih dni in 4 tehniške dneve. Dnevi dejavnosti so tisti del obveznega programa osnovne šole, ki medpredmetno povezujejo discipline in predmetna področja, vključena v predmetnik osnovne šole. Dnevi dejavnosti potekajo po letnem delovnem načrtu šole, ki določa njihovo vsebino in povezovanje znanja, pridobljenega pri posameznih predmetih in predmetnih področjih, uporabljanje tega znanja in njegovo nadgrajevanje s praktičnim učenjem v kontekstu medsebojnega sodelovanja in odzivanja na aktualne dogodke v ožjem in širšem družbenem okolju (Dnevi dejavnosti).

Na OŠ Josipa Vandota Kranjska Gora vsako leto kar precej dni dejavnosti pripravimo in izvedemo na šoli. Učencem so najbolj všeč različne delavnice, na katerih sodelujejo v heterogenih skupinah. Po navadi učitelj določimo temo dneva dejavnosti, potem pa vsak učitelj pripravi in izpelje eno delavnico. V šolskem letu 2019/2020 pa smo dobili idejo, da dan dejavnosti pripravijo učenci turističnega podmladka, ki sodelujejo na državnem festivalu Turizmu pomaga lastna glava, saj je bila tisto leto tema Festival naj bo. Učenci turističnega podmladka so si vedno želeli, da bi jim uspelo dogodek, ki ga opisujejo v turistični nalogi, izvesti že pred nastopom na turistični tržnici. In v tistem letu so dobili to priložnost. Turistični podmladek sestavljajo učenci, ki imajo radi domače kraje, so vedoželjni, ustvarjalni ter jih zanima delo v turizmu. Dobivamo se pri izbirnem predmetu turistična vzgoja in pri turističnem krožku.

Turistična vzgoja je enoletni izbirni predmet, namenjen učencem od 7. do 9. razreda, zato je skupina heterogena. Temeljni namen predmeta je vzgoja učencev za pozitiven odnos do turizma in turistov. Učencem naj bi vzbudil zanimanje za turizem kot možno področje njihovega prihodnjega poklicnega ali ljubiteljskega dela ter jih motiviral za pridobivanje znanja o turizmu. V zasnovi predmeta so združeni geografski, etnološki, zgodovinski, družbeni in ekonomski vidiki turizma. Predmet povezuje in nadgrajuje znanje, ki ga učenci pridobivajo pri drugih predmetih in dejavnostih, zlasti pri geografiji, zgodovini, slovenščini in tujem jeziku, pa tudi pri gospodinjstvu, likovni in glasbeni umetnosti, naravoslovju in tehniki ter pri interesnih dejavnostih, zlasti pri turističnem krožku. Učenci pri izbirnem predmetu turistična vzgoja na primeru domačega kraja spoznavajo turizem kot spreminjajoč se razvojni pojav, družbeno gibanje in gospodarsko dejavnost, pomembno za razvoj Slovenije. Seznanijo se z osnovami za razvoj turizma v domačem kraju in v Sloveniji, spoznavajo in vrednotijo naravne, družbene, gospodarske in politične osnove za razvoj turizma, zlasti naravno in kulturno dediščino v domačem okolju in v Sloveniji, in ob tem pridobivajo nacionalno samozavest in ponos. Učenci odkrivajo in vrednotijo tiste sestavine življenja v domačem kraju in regiji, ki bi lahko obogatile obiskovalce in tudi njih same, se vključujejo v turistično življenje domačega kraja in pri tem spoznavajo ljudi in ustanove, ki se ukvarjajo s turizmom in živijo od njega, spoznavajo turistične poklice in možnosti zaposlovanja v turističnih dejavnostih ter razvijajo sposobnosti za opravljanje najrazličnejših del v turizmu. Učenci

spoznavajo turistično društveno dejavnost in se pripravljajo za sodelovanje v turističnem društvu, razvijajo sposobnost kulturnega komuniciranja in javnega nastopanja (Cigler, 2004).

Marsikateri cilj turistične vzgoje je možno doseči s sodelovanjem na festivalu Turizmu pomaga lastna glava. Projekt Turizmu pomaga lastna glava je celovit sistem organiziranega delovanja osnovnošolske mladine v turizmu. Vsebina projekta je vezana na raziskovanje turizma v domačem kraju, ugotavljanju možnosti za hitrejši razvoj in oblikovanje take ponudbe, ki bo vzpodbudila podjetništvo in trženje naravnih danosti ter tudi ostale ponudbe v vseh možnih oblikah (Turizmu pomaga lastna glava).

V prispevku so opisane priprave učencev na dan dejavnosti, njegova izvedba ter evalvacija. Podani so cilji, ki smo jih dosegli z dnevom dejavnosti in zaključki, do katerih smo prišli.

2. FESTIVAL MOJ KR'J

Naslov festivala: Moj kr'j

Pred nekaj leti so učenci sodelovali pri snemanju videospota Moj kr'j Denisa Porčiča - Chorčypa in Ota Pestnerja. Pesem govori o medsebojnih odnosih, predvsem med mladimi in starejšimi. Starejši morajo sodelovati z mladimi, jih podpirati ter jim odpreti poti, da bodo imeli večje in lažje možnosti za napredek. Mladi pa morajo spoštovati starejše in biti pripravljeni poslušati. S pesmijo se je Chorčyp poklonil »najlepšemu kraju na svetu« - Kranjski Gori in ostalim krajem v Zgornjesavski dolini. Torej našim krajem, krajem, v katerih živimo in krajem, o katerih govorimo v naših turističnih nalogah. Ko z učenci vsako leto pripravljamo turistično nalogo, izlet, prireditve, turistični spominek, se ogromno naučimo in marsikaj novega spoznamo o naših krajih. Predvsem pa vsakič znova spoznamo, da res živimo v najlepših krajih na svetu, ki si zaslužijo svoj dan, svoj festival.

Datum festivala: 15. januar 2020

Naša šola se imenuje po mladinskem pisatelju Josipu Vandotu, ki se je rodil 15. januarja 1884 v Kranjski Gori. Josip Vandot je najbolj znan po trilogiji mladinskih planinskih zgodb o Kekcu, Kekec pa je maskota Kranjske Gore. Zato smo za datum festivala izbrali Vandotov dan, 15. januar 2020.

Glavni vir za temo festivala: turistične naloge preteklih let

Za 1. festival Moj kr'j smo se odločili, da pripravimo pregled dela turističnega podmladka, pokažemo, kaj vse je turistični podmladek naredil za naše kraje in da učenci svojim vrstnikom ter učiteljem na zanimiv način prenesejo svoje znanje in znanje njihovih predhodnikov.

Namen festivala:

- spoznavanje domačega kraja, naravne in kulturne dediščine,
- spoznavanje dela turističnega podmladka in zaposlenih v turizmu,
- prenos znanj in izkušenj med generacijami,
- mladi za mlade.

V šolskem letu 2019/2020 je bilo v turistični podmladek vključenih 19 učencev, tako da smo si delo lahko razdelili in je vsak delal tisto, kar ga res veseli in pri čemer je uspešen. Učenci, ki so bili vključeni v organizacijski odbor, so se najprej lotili branja preteklih turističnih nalog. Napisali so besedilo za otvoritev festivala in zaključno slovesnost, ustvarili so znak našega festivala ter izdelali plakate in letake. Skupaj smo določili, kaj bomo delali na ustvarjalnih delavnicah. Pogovorili smo se, katere delavnice lahko izvedejo učenci sami in na katerih delavnicah potrebujejo pomoč. Za vsako delavnico

smo določili dve vodji, v primeru, da bo na dan prireditve kdo manjkal. Določili smo tudi časovnico, pri kateri smo morali upoštevati, da dan dejavnosti obsega vsaj pet šolskih ur:

od 8.30 do 9.15 otvoritev festivala,

od 9.30 do 12.00 ustvarjalne delavnice,

od 12.15 do 13.00 zaključek festivala z degustacijo in presenečenjem.

2.1 Otvoritvena slovesnost

Na otvoritveni slovesnosti smo predstavili delo turističnega podmladka od šolskega leta 2015/2016 naprej. Tako smo se sprehodili skozi različne teme, povezane s turizmom, in turistične naloge.

Slika 1: Svečano odprtje 1. festivala Moj kr'j. Avtorica: Petra Berčič Oman.

Narava je Zgornjesavsko dolino bogato obdarila z lepotami in ravno naravne danosti so glavni pogoj za razvoj zelenega, odgovornega turizma. V Zgornjesavski dolini lahko turistom ponudimo marsikaj. Pri nas si lahko ogledajo jezera zelenomodre barve, občudujejo presenetljive slapove in uživajo v pogledih na najlepše gore v Sloveniji. Vse to vključuje tudi izlet V ZELENEM OBJEMU LEPOT IN OKUSOV, ki ga je turistični podmladek pripravil leta 2016.

Zgornjesavska dolina v vseh letnih časih privablja številne turiste. Zato so se leta 2017 učenci vprašali, zakaj ne bi prišli k nam tudi devetošolci na svoj zaključni izlet. Tako so pripravili dvodnevni zaključni izlet za devetošolce, poln adrenalinskih dogodivščin, novih izkušenj in znanj. Na ZMAGOVALNEM POTOVANJU PO ZGORNJESAVSKI DOLINI bi izvedeli, zakaj ima Mojstrana Trg olimpijcev, v čem je svetovna posebnost Peričnika, zakaj stoji na Dovjem spomenik Jakobu Aljažu in kam kaže s svojo roko. Slišali bi legendo o Ledencu in zakaj se je Kranjska Gora včasih imenovala Borovška vas. Del zaključnega izleta bi bilo tudi sankanje na poletnem sankališču Besna Pehta, zabava ob jezeru Jasna in spanje v hostlu Barovc. Naslednji dan pa Podkoren in parkeljni, Zelenci, pa mini Vaški dan v Ratečah. Za konec bi v Planici dokazali, da smo tako pogumni kot naši orli, saj bi preleteli letalnico in postali junaki Planice.

Leta 2018 smo spoznali, da obstaja tudi kulturni turizem. Organizirali smo izlet S KAMIŠIBAJEM PO RATEČAH AD ŽOKA DA KRAPA. S pomočjo legend in kamišibaja naš izletnik na zanimiv način spozna kulturno dediščino Rateč. Vidi, kje je v Ratečah možno drsati na naravnem drsališču, zakaj so morali Ratečani pol ure hoditi do železniške postaje, kaj imajo skupnega gosi in cerkev sv. Duha, Turki in cerkev sv. Tomaža, pa tudi Turki in črna mačka. Izletnik izve, kako se je nekoč zgodilo, da so namesto trupla pokopali krsto s hruškami, spozna rateško nošo in se pogovarja v rateškem narečju. V živo vidi izdelavo žokov in pripravo krapov ter se posladka z rateškimi dobrotami ter zapoje.

Ker obstajajo različne vrste spominkov, različne pa so tudi želje turistov in obiskovalcev športnih prireditev, smo leta 2019 za turistično nalogo pripravili celo kolekcijo spominkov PLANICA - SNEŽENA KRALJICA, in sicer turistični vodnik, družabno igro in magnetek, vse skupaj pa povezuje naš znak, pa tudi posebna stojnica, namenjena našim spominkom. Turistični vodnik bo obiskovalce športnih prireditev prepričal, da si ogledajo še kakšno naravno ali kulturno znamenitost v Ratečah in se še kdaj vrnejo k nam, družabna igra jih bo popeljala v zgodovino Planice, magnetek pa jih bo večno spominjal na čudovito preživete dni v dolini pod Poncami in v Ratečah.

In tako smo prišli do leta 2020, nove teme Festival naj bo in festivala Moj kr'j.

Po otvoritveni slovesnosti so bili učenci razdeljeni v devet skupin. Vsaka skupina se je udeležila treh ustvarjalnih delavnic, vsaka delavnica je trajala 45 minut.

2.2 Predstavitev delavnic

RATEŠKI KRAPI

V Ratečah so bili v preteklosti zelo pogosto na jedilniku rateški krap, predvsem starejše gospodinje jih še dandanes rade pripravijo. Testo rateških krapov je lahko krompirjevo ali vlečeno. Pri pripravi krompirjevega testa skuhanemu in stisnjenemu krompirju dodamo jajca, sol, stopljeno maslo in moko. Pri vlečenem testu uporabimo klasične sestavine, kot so moka, jajca, voda in sol. Pripravljeno mešanico zgnetemo, zavijemo v štručko in razrežemo v okrogle krpice. V Ratečah so najpogosteje delali »špresave« krape. Za nadev zmešamo polento, špres, drobnjak ali pehtran, na zaseki popraženo čebulo in sol. Jeseni, ko so obrodile hruške, so delali predvsem »kocave« krape. Za njihov nadev zmešamo posušene, skuhanne in zmlete hruške, polento, na zaseki popraženo čebulo, sladkor in cimet. Iz močno zgnetenega izbranega nadeva oblikujemo kroglice in jih položimo na testo. Na sredi ga prepognemo čez nadev tako, da krap zapremo. Rob stisnemo in ga oblikujemo v »petelinov grebenček«. V osoljenem kropu jih kuhamo, dokler ne priplavajo na gladino. Ko je krap kuhan, ga zabelimo po okusu.

HREPAVCI

Hrepavce so pripravljali in jih še vedno pripravljajo za pusta, na mizi pa so bili tudi ob drugih priložnostih ob obilnejših obrokih, npr. na ohcetih. Za pripravo potrebujemo moko, rumenjake, kislo smetano, belo vino, limonino lupinico in ščepec soli. Mešanico sestavin zamesimo v testo in damo počivati na hladno, zato smo testo za delavnice pripravili že en dan prej. Ohlajeno testo razvaljamo na tanko in ga razrežemo na pravokotnike. Po sredini testa naredimo štiri zareze, ki jih med seboj prepletamo. Nato jih ocvremo v olju, odcedimo in še tople posujemo s sladkorjem v prahu.

RATEŠK GVAŽEK

Sladica je zložanka treh tipičnih rateških posladkov - domačih piškotov, pehtranove potice in suhih hrušk. Nastala je v sodelovanju s tremi restavracijami iz Rateč in kuharskega čefa Jerneja Raca ter je del menija Rateška južna, ki so ga oblikovali v okviru projekta AlpFoodway. Ker postaja kulinarika pomemben del turistične ponudbe, so tudi v Ratečah na podlagi tradicionalnih jedi in sestavin, ki zaznamujejo rateško prehransko dediščino, oblikovali sodoben meni. Sestavine mogoče zvenijo malo nenavadna kombinacija, ampak skupaj sestavljajo res zelo okusno sladico. Priprava je enostavna. Najprej zmeljemo domače piškote. Suhe hruške smo imeli na delavnici že skuhanne in ohlajene, tako da jih samo še zmeljemo. Skuti dodamo sladkor v prahu, vanilin sladkor in pehtran. Temu sledi sestavljanje sladice. Najboljše pri vsem tem pa je, da lahko vse sestavine naredimo po lastnem okusu. Tukaj mislimo predvsem na količino dodanega sladkorja.

IZDELAVA SPOMINKOV

Spominek je nekaj, kar si turist kupi za spomin na deželo, kraje, ljudi, njihove mojstrovine, posebnosti, drugačnosti... Turistični spominki predstavljajo pomemben del turistične ponudbe. Poznamo različne vrste spominkov: knjige, razglednice, oblačila, umetniška dela, hrana in pijača, družabne igre, magnetki, ... Ker je ena najbolj znanih gorskih rož, planika, redka in zaščitena rastlina, je bolj malo možnosti, da jo bomo videli v naravi, sploh pa jo ne smemo trgati, zato je turistični podmladek leta 2014 izdelal magnetek v obliki planike. Potrebujemo modelirno maso, nožke za oblikovanje, pečico ter nekaj domišljije in dobre volje. Leta 2019 pa smo izdelali lesen magnetek. Na magnetek smo ročno vžgali motiv, naš logotip, ki združuje znak Nordijskega centra Planica (jata čapelj kot simbol poletov na smučeh) in znak TD Rateče-Planica (gorenjski nagelj). Za izdelavo potrebujemo lesene deske, svinčnik, spajkalnik, barvice in magnetek.

TURISTIČNI OGLED MOJ'GA KRAJA

Na delavnici sta učenca turističnega podmladka prevzela vlogo turističnega vodnika in popeljala učence po nekaterih znamenitostih Kranjske Gore. Učenci so na tak način spoznali delo turističnega vodnika in nekaj turističnih znamenitosti. Od šole so se najprej sprehodili do Parka miru in nato do kipa Kekca. Ker smo prav na dan dejavnosti obeleževali obletnico rojstva Josipa Vandota, smo se odpravili še do njegove rojstne hiše. Na Vandotovi rojstni hiši je spominska tabla z zapisom: »Tukaj rodil se je Josip Vandot, pisal je knjige za mladi rod. Živ ohranili mu bodo spomin Kekec in Mojca in Kosobrin.«

Nato smo se odpravili proti Liznjekovi domačiji, 300 let stari domačiji. Na poti proti šoli smo si ogledali še Trg na Gorici, ki predstavlja središče dogajanja, saj tukaj potekajo različne prireditve, obiskovalcem pa je pogosto na voljo tudi pestra ponudba na stojnicah.

IZDELAVA STOJNICE

V turizmu je promocija zelo pomembna. Za nas je pomembna predvsem predstavitev na turistični tržnici. Želeli smo, da bi obiskovalci kar sredi Mercatorjevega centra doživeli del festivala Moj kr'j. Pred leti so se učenci turističnega podmladka sprehajali po Kranjski Gori. Na Trgu na Gorici so opazili lesene hišice, ki so služile prodaji različnih izdelkov, pijače in jedi. Predstavljali so si, kako bi bilo lepo, če bi bile te hišice postavljene ob jezeru Jasna. In zdaj so. Zgleda, da imajo turistični delavci v Kranjski Gori zelo podobne ideje kot naš turistični podmladek. Zato smo na naši delavnici izdelali del lesene hišice in sliko, ki predstavlja lepote naših krajev.

LEGENDE MOJ'GA KRAJA

V času, ko so bili naši dedki in babice otroci, niso imeli pametnih telefonov, da bi se z njimi kratkočasili tako kot mi. Tako so se ob dolgih zimskih večerih posedli okoli kamina ter prisluhnili zgodbam in legendam njihovih starih staršev. Na delavnici smo vrnili čas nazaj, v čas njihove mladosti in prisluhnili starim legendam naših krajev. Naloga učencev je bila, da si izberejo eno legendo, jo ilustrirajo ter predstavijo s kamišibajem.

Slika 2: Ilustriranje legend in priprava predstavitve. Avtorica: Petra Berčič Oman.

DRUŽABNE IGRE

Med turistične spominke sodijo tudi družabne igre. Na delavnici so učenci spoznali družabne igre, ki so jih v teh letih pripravili učenci turističnega podmladka. Družabno igro Planica - snežena kraljica se igra po principu človek ne jezi se. Igra je poučna, saj z njeno pomočjo igralci spoznajo zgodovino Planice, vse pomembne mejnike v zgodovini smučarskih skokov, zaradi katerih bo Planica za vedno zapisana v zgodovino slovenskega in svetovnega športa. Podobna igra je tudi V zelenem objemu lepot in okusov, ki predstavlja lepote Zgornjesavske doline. Naravne lepote so skrite tudi na kockah, ki jih je potrebno sestaviti v slike. Zadnja igra pa je spomin S kamišibajem po Ratečah ad žoka da krapa. Učenci so preverili svoj spomin in hkrati spoznali legende moj'ga kraja.

NARODNA NOŠA IN RATEŠKO NAREČJE

Na delavnici so spoznali narodno nošo in rateško narečje. Za rateške ženske noše je značilno nagubano krilo iz črne ali vijoličaste raševine. Na spodnjem robu je zelen ali vijoličast trak, okrašen spodaj in zgoraj z vijugasto našito vrvico zelene ali vijoličaste barve. Pod ras je treba obleči čim več poškopljenih spodnjih kril, obujejo pa se iz belega bombaža spletene nogavice z bunkicami. Zgoraj se pod ras obleče belo srajco, ušpetelj, iz tanjšega domačega platna ali bombažnega blaga. Ušpetelj je okrašen z vezeninami in v rokavih bogato nabran. Ogrne se naprsno ruto, svileno s cvetličnimi vzorci in z resicami, ki se spredaj spne z okrasno zaponko. V zimskem času, starejše ženske pa tudi poleti, oblečejo namesto ušpetlja šlabanko, to je tesno prilegajočo se jopo. Čez krilo se obleče še predpasnik - burtah in zavežejo vzorčasti svileni trakovi - žnure, ki se zadaj oblikujejo v pentljo. Povrhu se opaše še kovinski pas - kositr. Na glavi so ženske večinoma nosile rute, ki so bile glede na praznike različne barve in blaga. Vaščani nošo zelo spoštujejo. Hranijo jih večinoma v skrinjah, krila so zvita v podolgovate zvitke. V vsaki večji kmečki hiši v vasi je vsaj en komplet ženske noše, nekatere zelo stare so še iz druge polovice 19. stoletja.

Slika 3: Oblačenje narodne noše. Avtorica: Petra Berčič Oman.

Rateško narečje je še danes močno podobno govorici Koroške z druge strani Karavank. Pisatelj Josip Lavtižar rateško govorico opisuje kot trdo in zategnjeno. Boj z naravnimi silami, vsakdanji opravki pri živini so dali jeziku bolj oster značaj. Učenci so spoznali, kaj pomenijo naslednje besede: kóšta (prehrana), špájza (shramba), tjêvdər (klet), címər (soba), smènj (semenj), gvəž (kozarec), kôrba (košara za sadje), čômpe (krompir), kôca (suha hruška), kapús (zelje), šprês (skuta iz kislega mleka), pútər (maslo), fántavc (krof), hrêpavc (krhki flancat), sírk (koruza), cúkər (sladkor), jésəh (kis), žúpa (juha), présnjak (govnač) in prájkəlj (butarica).

2.3 Zaključna slovesnost

Po uspešno izpeljanih delavnicah smo se dobili na zaključni slovesnosti, kjer smo si pogledali, kaj smo delali na ustvarjalnih delavnicah. Vodje delavnic so predstavili svoje delo, na PowerPoint predstavitvi pa smo si ogledali slike z delavnic. Zahvalili smo se gospem, ki so nam pomagale pri izvedbi kuharskih delavnic, našemu hišniku, ki je pomagal pri izdelavi naše stojnice ter nekaterim učencem, ki so nam nudili tehnično podporo, pa tudi učiteljem in učencem, ker so bili del 1. festivala Moj kr'j in so tako skupaj z učenci turističnega podmladka ustvarili turistično nalogo.

Prireditev smo zaključili z glasbenim presenečenjem. Obiskal nas je Denis Porčič - Chorchyp. Tako smo v živo slišali pesem, ki je dala ime našemu festivalu. Po kratkem koncertu je sledila še degustacija jedi, pripravljenih na ustvarjalnih delavnicah, ter druženje s Chorchypom in učenci turističnega podmladka.

Slika 4: Zaključna slovesnost z glasbenim presenečenjem. Avtorica: Petra Berčič Oman.

3. REZULTATI

Po izvedenem dnevu dejavnosti smo zbrali mnenja učencev. Navdušeni so bili nad pripravo in degustacijo jedi ter glasbenim presenečenjem. Pohvalili so sproščenost učencev, ki so vodili delavnice. Delavnice so se jim zdele domiselne in zanimive. Spoznali so, da se lahko na takih dnevih dejavnosti veliko naučimo, pa vseeno tudi zabavamo. Opazili so trud, ki so ga učenci vložili v pripravo. Kljub temu, da tu živimo, večina že od rojstva, so učenci na delavnicah spoznali veliko novih stvari o svojih krajih. Med ustvarjalnimi delavnicami so učenci zelo pohvalili delavnico Legende moj'ga kraja, kjer so poleg tega, da so spoznali legende, lahko pustili domišljiji svojo pot in ustvarjali. Večina jih je prvič slišala za kamišibaj, ker pa je bil na kolesu, jim je bilo še toliko bolj zanimivo. Največ novega znanja so pridobili na delavnici Narodna noša in rateško narečje. Tudi za Ratečane je bila kakšna narečna beseda velika uganka. Narodno nošo so učenci lahko tudi oblekli. Začudeni so bili nad podatkom, da je narodna noša stara približno 150 let.

Ko so na zaključni slovesnosti slišali poročanje z vseh delavnic, jih je veliko izrazilo željo, da bi lahko vsaka skupina obiskala več delavnic in ne le treh. Za konec je bila podana tudi želja, da bi se tak festival ponovil tudi za naslednje generacije.

Zastavljene cilje smo dosegli. 1. festival Moj kr'j je bil poučen, ustvarjal, okusen in zabaven. Na koncu smo bili zadovoljni vsi, organizatorji in udeleženci. Učenci so bili ponosni nase, da jim je resnično uspelo organizirati festival in da so dokazali, da je možno turistični produkt, ki ga opišejo v turistični nalogi, res organizirati.

4. ZAKLJUČEK

V Sloveniji postaja turizem vse bolj pomembna gospodarska panoga, zato bi morali že v osnovni šoli več časa nameniti temam s področja turizma. Izbirni predmet turistična vzgoja in festival Turizmu pomaga lastna glava nudita odlične možnosti za raziskovanje domačih krajev, spoznavanje in ohranjanje kulturne dediščine ter ustvarjanje in delo na področju turizma. Učenci imajo zelo radi dneve dejavnosti, na katerih lahko praktično ustvarjajo, delajo v heterogenih skupinah in pod vodstvom vrstnikov in ne le učiteljev. Ponosni so, če se kaj naučijo tudi od starejših generacij. Zato ne preseneča dejstvo, da še za noben dan dejavnosti nismo dobili od učencev toliko vprašanj, kdaj ga bomo spet izvedli, kot ravno za ta dan, ki so ga organizirali učenci turističnega podmladka. Naš festival Moj kr'j pa bi bil lahko tudi ideja Turistični zvezi Slovenije, ki organizira festival Turizmu pomaga lastna glava, da svoj turistični produkt pred predstavijo na turistični tržnici že izvedejo na svojih osnovnih šolah, saj tako sodelovanje na festivalu postane realno uresničljivo.

5. VIRI IN LITERATURA

1. CIGLER, N. (2004): Učni načrt. Izbirni predmet : program osnovnošolskega izobraževanja. Turistična vzgoja. Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport : Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/izbirni/1-letni/Turisticna_vzgoja_izbirni.pdf (30. 3. 2023).
2. Dnevi dejavnosti. Pridobljeno: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Dnevi_dejavnosti.pdf (30. 3. 2023).
3. Turizmu pomaga lastna glava. Pridobljeno: <https://turisticna-zveza.si/projekt/turizmu-pomaga-lastna-glava#about-project> (30. 3. 2023).

MEDURIZEM IN DRUGE TURISTIČNE DOGODIVŠČINE V OKOLICI OSNOVNE ŠOLE STIČNA

»HONEYRISM« (»MEDURIZEM«) AND OTHER TOURIST ADVENTURES IN THE VICINITY OF STIČNA ELEMENTARY SCHOOL

Tina Finc

Osnovna šola Stična

tina.finc1@os-sticna.si

POVZETEK

V prispevku predstavljamo pedagoško delo učencev izbirnega predmeta raziskovanje domačega kraja in varstvo njegovega okolja, ki so za dosego nekaterih učnih ciljev morali poiskati, evidentirati in analizirati turistično ponudbo širše šolske okolice. Ob tem so spoznavali naravne in družbenogeografske značilnosti domače pokrajine.

Želeli smo ugotoviti, ali ni naša občina spregledana v turističnem smislu in ali ni to dandanes nemara celo naša prednost. Nihče si ne želi množičnega turizma, ki za sabo pušča veliko negativnih posledic. Tako kot si Slovenija prizadeva za prehod v trajnostni turizem je tudi naša domača pokrajina na pravi poti, da v skladu z ostalimi interesi razvije svoj turistični potencial.

Naš prispevek ne ponuja klasičnega opisa že znanih zanimivosti, ampak konkreten turistični aranžma, ki v naše kraje vabi mlade družine, da bi se oglasile za dan ali dva. Z učenci smo ustvarili tudi kratek videoposnetek s predstavitvijo turističnih točk. Ob spoznavanju turističnih možnosti se nam je porodila še ideja o medurizmu. Kaj je to? Naša tvorjenka iz dveh besed, med in turizem. V občini deluje veliko čebelarjev, ki bi se morda lahko vključili v turistično ponudbo. Bogastvo njihovega znanja, izdelkov in blagodejnih vplivov na zdravje je zares veliko.

Ključne besede: apiturizem, Prijetno domače, OŠ Stična, izbirni predmet, Hiša kranjske čebele.

ABSTRACT

This article presents the classroom teaching activities and fieldwork of the students taking the additional subject called Exploring our Hometown and Protecting its Environment. The students were given the task to find, record and analyse the tourist offer of the school's surrounding area in order to achieve some specific learning goals. At the same time, the students learned about the natural and socio-geographical characteristics of their home region.

The overall aim was to inquire whether our municipality is overlooked in terms of tourism development and whether this is not even our advantage these days. There is a widespread agreement that mass tourism should be avoided, as it results in negative impacts. Nowadays Slovenia strives in transition to sustainable forms of tourism and so does our home region. Our local community is on the right track to develop its tourism potential in line with other interests.

Our article is not a typical description of well-known attractions, but a specific tourist arrangement that welcomes families for a one or two-day stay in our region. The students succeeded and also created a short video with the presentation of tourist spots. When we learned about the tourist possibilities, we came up with the idea of "medurizem" (honeyrism). What does "honeyrism stand for? It's our blend word formed by combining the words honey and tourism. There are many beekeepers

working in the municipality, who could perhaps be included in this tourist offer. The wealth of their knowledge, products and beneficial effects on health is truly great.

Keywords: apitourism, Comfortable and Homelike, Stična Elementary School, additional school subject, Carniolan Bee House.

1. UVOD

V prispevku predstavljamo primer dobre prakse obravnave turizma pri izbirnem predmetu raziskovanje domačega kraja in varstvo njegovega okolja. V prispevku opisujemo pedagoško delo na izbrano tematiko, uporabljene pristope pri delu in nakazujemo uporabnost nekaterih ugotovitev učencev, ki so sodelovali pri izbirnem predmetu. V začetku dela smo se posvetili teoriji (turizem v Sloveniji in naši občini) in predvsem viziji turizma v prihodnje. Nato smo z različnimi metodami dela (raziskovanje literature, osebni intervjuji, obiski turističnih ponudnikov) ugotovili, kakšno je stanje turistične ponudbe in kaj bi pri tej ponudbi lahko še dodali ali izboljšali. Delo učencev se pri tem še ni končalo. Zastavili smo si cilj, da izdelamo svoj turistični aranžma, turistično zgibanko in kratko videopredstavitev.

2. TURIZEM V SLOVENIJI

Slovenija je ena izmed zelo redkih držav na svetu, ki na majhnem in lahko dostopnem ozemlju ponuja tako izjemno raznoliko, ohranjeno in navdušujoče naravno okolje in kulturno podobo. Izjemne naravne danosti so trenutno daleč najpomembnejši motiv prihoda v Slovenijo. Izboljšuje se prepoznavnost gastronomske ponudbe, druge kulturne vsebine pa so žal še nizko na lestvici. Potenciale, ki nam jih zagotavlja naravna in kulturna dediščina, v preveliki meri izkoriščamo na najenostavnejši način. Da se Slovenija svojih naravnih znamenitosti dobro zaveda, priča množica varovanih in zavarovanih območij. Naravne lepote so že dolga leta prvi motiv za obisk naše dežele. Geografska raznolikost in lokacija na stičišču romanskega, germanskega, madžarskega in slovanskega sveta prispeva k izjemnosti in raznolikosti kulturne dediščine, jezikovne barvitosti, živi kulturi, kulinarčnim prepletom in posebnostim, ki so vedno znova na vsakem koncu dežele edinstvene in neponovljive (Strategija slovenskega turizma, 2022, 23).

Navkljub naravnemu in kulturnemu potencialu pa se je v zadnjem obdobju pokazal velik razkorak med obljubo in dejanskim zagotavljanjem kakovostnih storitev. Imamo vrsto odličnih primerov, ki prispevajo k ugledu dejavnosti, na ravni statističnega povprečja pa kakovost nastanitvenih zmogljivosti pada, konkurenčnost smučarskih centrov zaostaja, javna infrastruktura in storitve, promet in javni prevoz potrebam turizma ne sledijo v zadostni meri, manjka nam letalskih povezav s ključnimi trgi, železniška infrastruktura in povezave, ki bi morale biti glavna zelena alternativa, so zastarele, počasne in neučinkovite. Velik izziv predstavljajo tudi kadri. Število zaposlenih v turističnem sektorju se je v letih pred izbruhom epidemije sicer povečalo, zmanjšal pa se je delež kvalificiranih kadrov (Prav tam, 19).

Slovenija se je v svoji razvojni viziji gospodarskega razvoja opredelila za trajnostni razvoj. Z vidika turizma to pomeni, da turistična ponudba temelji na uravnoteženju gospodarskih, socialnih in okoljskih prvin (Koščak, 2012, 10). A žal slovenski turizem še vedno v preveliki meri temelji na netrajnostnih oblikah mobilnosti gostov in blaga ter tako zlasti v času visoke sezone prispeva (pre)velik delež škodljivih emisij. Turistične destinacije le postopno uvajajo rešitve v smeri trajnostne mobilnosti. V kolikor želimo vzpostaviti ogljično nevtralni turizem, bo treba znatno zmanjšati emisije, ki jih prispeva slovenski turizem (Prav tam, 33).

Novo zastavljena strategija »Nekaj več in veliko bolje« je usmerjena v zmerno povečanje obsega kapacitet, v znaten dvig kakovosti in konkurenčnosti ter ustvarjanje večje vrednosti za vse (Prav tam, 12). Prihodnji slovenski turistični razvoj, ki ne sme biti prepuščen samodejnemu razvoju, se mora preoblikovati v trajnostno usmeritev. V razvitih destinacijah so tako sprejemljivi samo ukrepi in naložbe, ki krepijo kakovost storitev in dodano vrednost (Prav tam, 18). Nekatere turistične destinacije že postopno uvajajo posamezne ukrepe v smeri okolju prijaznejše mobilnosti, vendar so rešitve v večini primerov le delne (Prav tam, 34).

Pozornost je potrebno nameniti tudi tako imenovanemu dostopnemu turizmu. Gre za turizem, ki vključuje vse vrste atipičnih turistov. V to skupino sodijo družine z otroki, ljudje z različnimi zdravstvenimi težavami, starejši turisti in osebe z vsemi možnimi oblikami invalidnosti. Velik izziv za turistično industrijo je povezava med invalidnostjo in staranjem ter vse pogostejše alergije na hrano. Vse to zahteva, da se turistični delavci vedno bolj prilagajajo zahtevam posameznega turista. Vedno bolj izobraženi turisti si znajo sami organizirati turistična potovanja, pri tem so jim v pomoč različne aplikacije. Turistična ponudba je zato vse bolj personalizirana. Dostopni turizem je torej nekakšen problem in hkrati pomemben nastajajoč trg, ki ga mora globalna turistična industrija prej ali slej prepoznati in začeti načrtovati (Raspor, Macuh, 2021, 1).

V zadnjem času se je v Sloveniji začel razvijati tudi apiturizem, ki je nekakšna transformacija bogate slovenske apikulture v edinstveno potovalno izkušnjo. Prispeva k višji kakovosti življenja, ljudi izobražuje in v njih razvija visoko stopnjo spoštovanja in odgovornosti do naravnega, kulturnega in družbenega okolja. Apiturizem vključuje obiske čebelarjev in predstavitve ter pokušine čebeljih pridelkov. Na tipični apituristični destinaciji je možno občudovati naše arhitekturno tipične čebeljnake, ki jih ni moč najti nikjer drugje po svetu, si ogledati čebelarske muzeje, se udeležiti predstavitev življenja in delovanja čebel, predavanj o tem, kako s pomočjo čebeljih pridelkov krepiti in ohranjati zdravje, izdelovanja okrasnih predmetov iz čebeljega voska, poslikave panjskih končnic, izdelave in peke izdelkov iz medenega testa (Apiturizem, 2023).

3. TURIZEM V OBČINI IVANČNA GORICA

V občini Ivančna Gorica znotraj občinske turistične zveze deluje kar 13 turističnih društev. Poleg občinske turistične zveze v občini Ivančna Gorica deluje tudi Javni zavod za kulturo in turizem Prijetno domače Ivančna Gorica. Zavod se ukvarja z izvajanjem programov in projektov na področju kulture, turizma, promocije in informiranja, hkrati pa upravlja Jurčičevo domačijo na Muljavi. Posveča se tudi povezovanju turističnih in čebelarskih ponudnikov na območju destinacije Prijetno domače, projektu Hiša kranjske čebele ter nadgradnji vsebin na celotni destinaciji (Turistična zveza, 2023).

Razvoj turizma mora biti usmerjen, zato so začeli v občini Ivančna Gorica s sistemom izobraževalnih delavnic spodbujati inovativno razmišljanje in ideje ter povezovanje znotraj sektorja. Končni produkt delavnic bo zaokrožena turistična ponudba območja, ki bo oblikovana v skladu s potrebami trga in bo usmerjena na potencialne obiskovalce. Med rezultate operacije sodi tudi povečanje števila zaposlenih v turizmu, zbor turističnih in gostinskih ponudnikov, novi reprezentativni spominki, oblikovanje mreže turističnih ponudnikov, novi integrirani turistični produkti, vzpostavljen sistem trženja in spletni katalog turistične ponudbe (Razvoj in vzpostavitev ..., 2023).

Zavedajoč se bogate dediščine čebelarstva je občina Ivančna Gorica zagnala tudi operacijo Štartaj kot čebelar. Glede na visoko povprečno starost čebelarjev in upoštevajoč dejstvo, da se čebelarjenje pogosto prenaša iz roda v rod, je izjemnega pomena ozaveščanje in nagovarjanje mladih. Da se torej s tem poklicem sploh spoznajo, da razumejo kaj potrebujejo in kaj morajo znati, da lahko s čebelarjenjem

začnejo tudi sami. Pomemben del projekta je tudi ozaveščanje o vlogi čebele za ohranjanje narave, življenja, pridobivanje hrane v svetu in tudi ozaveščanje o pomembnosti kupovanja lokalno pridelanega medu, kar nenazadnje pomeni veliko podporo lokalnim čebelarjem (Štartaj kot čebelar, 2023).

Občina Ivančna Gorica je v sodelovanju s Čebelarstvo zvezo Slovenije (ČZS) v zgodbi o družini Rotschütz videla edinstveno priložnost ohranjanja in oživitve dediščine. Tako je v Višnji Gori prenovila nekdanjo šolo v starem mestnem jedru in vzpostavila številne vsebine, povezane s kranjsko čebelo. V sami stavbi je vzpostavljen interaktivni muzej o kranjski čebeli, inovativen čebelji hostel z zanimivimi prenočišči, turistično-informacijska točka, recepcija in kavarna. Muzej kranjske čebele na sodoben način ozavešča in izobražuje o kranjski sivki, hkrati pa s svojimi vsebinami predstavlja stično točko med čebelo in turizmom. Na območju Ivančne Gorice je v 19. stoletju aktivno delovala čebelarstva družina Rotschütz, ki je zaslužna za današnjo prepoznavnost, ugled in razširjenost kranjske čebele v svetu. Emil Rotschütz, ki je prebival in deloval na gradu Podsmreka pri Višnji Gori, je veljal za enega najpomembnejših evropskih čebelarskih strokovnjakov svojega časa. Številni čebelarji pri nas in po svetu so sledili njegovim naukom. S svojim delom in neposrednim širjenjem je dvignil prepoznavnost in ugled kranjske čebele in slovenskega čebelarstva. V neposredni bližini Hiše kranjske čebele si obiskovalci lahko ogledajo čebeljak kranjske čebele z urejenim parkom medovitih rastlin in čudovitimi panjskimi končnicami, poslikanimi z motivi Jurčičevega dela Kozlovska sodba v Višnji Gori. Čebeljak služi predvsem v izobraževalne namene. Čebelarstva dejavnost je na območju destinacije Prijetno domače – Ivančna Gorica stara že stoletja, saj so s čebelarjenjem pričeli že v Cistercijanskem samostanu Stična. Čebelarski društvi Stična ter Krka in Zagradec povezujeta med seboj čebelarje s celotnega območja. Obe društvi imata postavljene tudi učne čebelnjake in s tem skrbita za vzgojo in ozaveščanje najmlajših o čebelah (Destinacija Prijetno domače - Ivančna Gorica, 2023).

Na destinaciji Prijetno domače - Ivančna Gorica nudijo različna doživetja: voden ogled učnega čebelnjaka v Višnji Gori, na Krki in v Ivančni Gorici, ogled urejenih vrtov medovitih rastlin, ogled Obležja kranjske čebele, nakup čebeljih pridelkov in izdelkov pri posameznem čebelarju na domu, nakup čebelarskih spominkov ČD Krka in Zagradec, informiranje o ostali turistični ponudbi na destinaciji Prijetno domače - Ivančna Gorica, ogled čebelarskega posestva Rogelj (Osredok nad Stično), vdihovanje zraka iz čebeljih panjev, nakup čebeljih pridelkov in možnost apiterapije (Prav tam, 2023).

4. MEDURIZEM IN DRUGE TURISTIČNE DOGODIVŠČINE

V šolskem letu 2022–2023 smo z enajstimi učenci 9. razreda izvajali izbirni predmet raziskovanje domačega kraja in varstvo njegovega okolja. Že v samem začetku delo ni bilo načrtovano kot frontalni pouk, ampak predvsem kot terensko delo, zbiranje podatkov, analiza zbranega in na podlagi tega ustvarjanje nečesa novega. Z učenci smo si v uvodnih urah zastavili cilj, da ob spoznavanju naravnih in družbenogeografskih značilnosti širše šolske okolice več pozornosti namenimo turizmu in ob koncu izvajanja predmeta izdelamo svojo turistično predstavitev, tako v obliki zgibanke kot tudi videopredstavitve. Dela smo se lotili na tak način, da smo v šolski knjižnici poiskali ustrezno literaturo o lokalnih turističnih znamenitostih in izdelali preprost miselni vzorec z navedbo vseh turističnih točk. Da bi delo potekalo hitreje, smo si razdelili izbrane točke in v računalniški učilnici s pomočjo spletnih strani za vsako točko navedli njene bistvene zanimivosti. Pri tistih, kjer je že vzpostavljeno trženje, smo poiskali tudi podatka o vstopnini in odpiralnem času. Zaradi obsežnosti dela smo izbirni predmet izvajali po dve ali tri šolske ure.

Po izdelanem miselnem vzorcu smo nato določili točke, ki smo jih osebno obiskali in tam posneli kratke videoposnetke. V ta namen smo morali načrtovati zaporedje obiskanih točk in čas, ki smo ga za to

potrebovali. Zaradi različno dolgih obiskov na posameznih točkah smo se z manjšim šolskim kombijem na teren odpravili trikrat. Za potrebe snemanja kratkih videoposnetkov smo napisali tudi scenarij (oblikovali smo kratko besedilo). Pri snemanju zaradi različnih objektivnih razlogov (odsotnost, močna trema, sramežljivost) niso sodelovali čisto vsi učenci, zato se nekateri na posnetkih pojavljajo večkrat. Pridobili smo dovoljenja staršev za snemanje in objavo posnetkov.

Zastavljena naloga je bila za učence zahtevna. Morali so pridobiti številne informacije, sodelovati pri oblikovanju turističnega aranžmaja in snemanju videoposnetkov. Le-te so nato združili v kratek video. Pri svojem delu so bili ustvarjalni, inovativni in so ob odkrivanju močnih povezav naše občine s čebelarstvo dediščino izoblikovali tudi novo tvorjenko »medurizem«. Kasneje so odkrili, da za tovrstni turizem že obstaja izraz apiturizem, a so želeli obdržati svojo besedo.

4.1 Medurizem v Občini Ivančna Gorica

Učence je na podlagi ugotovitev, kaj sploh je apiturizem, zanimalo, kako je s tem v naši občini. Spoznali so že ponudbo Hiše kranjske čebele in skoraj vsak učenec je ugotovil, da pozna kakšnega lokalnega čebelarja. A vprašanje se je pojavilo, kdo svoje storitve vključuje v turistično ponudbo naše občine. Po prve informacije so učenci odšli k šolskemu knjižničarju, ki je tudi sam čebelar in sodeluje pri čebelarstem krožku na OŠ Stična. S pomočjo koristnih informacij so nadaljevali z raziskovanjem. Spisali so seznam lokalnih čebelarjev in s sedmimi navezali stik ter jih intervjuvali. Tiste, ki jih poznajo zaradi sorodstvenih ali sosedskih vezi, so obiskali osebno, nekatere so poklicali po telefonu. Izvedeli so, da se večina okoliških čebelarjev s to dejavnostjo ukvarja predvsem za lastne potrebe in svojih produktov ne ponuja kot del občinske turistične ponudbe. Pri razširjanju svoje dejavnosti za potrebe turističnega trga so precej zadržani. Med izstopajočimi čebelarji je predvsem čebelarstvo Ceglar, ki se redno pojavlja na sobotni tržnici v središču Ivančne Gorice ter na prireditvah, kot je na primer Jurčičev pohod. Z apiturizmom se že ukvarjajo pri čebelarstvu Rogelj, ki skupinam od 30 do 40 oseb nudijo ogledne in izobraževalne vsebine. Posebnost predstavlja inovativen in tehnološko sodoben čebelnjak ter opazovalni panj s steklom, s pomočjo katerega lahko obiskovalci opazujejo čebele pri gradnji svojega satovja. Nekaj čebelarok bo v letu 2023 pridobilo licenco za izvajanje apiterapije in morda se bo takrat njihova ponudba razširila oziroma postala širše poznana. S strani Hiše kranjske čebele so bili lokalni čebelarji povabljeni k turističnemu povezovanju, a je odziv zaenkrat še precej zadržan. To so učenci ugotovili v pogovoru s Petro Peunik Okorn, čebelarko, ki je zaposlena v Hiši kranjske čebele in je zadolžena za organizacijo dogodkov.

V bližnji okolici trenutno z ustrežno pridobljeno izobrazbo (NPK apiterapevt) apiterapijo že izvajata gospa Darja Cilenšek (Vir pri Stični) in Barbara Kužnik Poljšak (Šentvid pri Stični). Svojo dejavnost promovirata s spletno stranjo na facebooku. Žal na spletni strani lokalnega turističnega društva ali zavoda Prijetno domače njuni dejavnosti nista omenjeni. Kot že zapisano, se bodo ob uspešno zaključenem izobraževanju v to dejavnost vključile še gospa Flis (Lučarjev kal), Daša Rogelj (Osredok nad Stično) in Petra Peunik Okorn (Stična). Iz pogovorov je bilo razbrati, da so vse sogovornice zainteresirane za objavo njihove dejavnosti na skupni spletni strani, morda pod okriljem zavoda Prijetno domače ali lokalnega turističnega društva, če bi pobuda prišla z njihove strani.

Povpraševanja po apiterapiji je med posamezniki vse več, saj gre za terapijo, ki s pomočjo čebeljih pridelkov (med, propolis, matični mleček, cvetni prah, čebelji vosek) krepi imunski sistem ter preprečuje in lajša zdravstvene težave (Zeleni svet, 2023). Ta dodatna ponudba bi marsikaterega obiskovalca zagotovo spodbudila k odločitvi, da obiše naše kraje.

Slike 1, 2 in 3: Učenci v Hiši kranjske čebele (levo), med ogledom Krške jame (v sredini) in etnološke zbirke Nose (desno). Avtorica: Tina Finc.

4.2 Turistična zgibanka in videopredstavitve

Glavni cilj našega dela je bila izdelava turistične zgibanke oziroma aranžmaja. Delo je zahtevalo veliko usklajevanja, dogovarjanja in oblikovanja. Z zgibanko smo želeli prikazati turistično ponudbo naše širše šolske okolice, in da bi jo lahko izdelali, smo morali najprej narediti pravi turistični aranžma. Za svojo ciljno skupino smo si zamislili družino z dvema majhnima otrokoma. Pri tem smo bili pozorni tudi na element dostopnega turizma - ali se na predlagane točke lahko poda družina, katere otrok je morebiti gibalno lažje oviran. Na to dostokrat spregledano »malenkost« turističnih ponudb smo pomislili zaradi vse pogostejšega srečevanja z osebami, ki imajo take ali drugačne posebne potrebe.

Park Cukarca

Doživljajski park Cukarca nudi obisk učne poti, pustolovskega parka, bike parka in plezalne stene. Poskrbljeno je tudi za prazne želodčke. [Vr: https://cukarca.si/pari/](https://cukarca.si/pari/)

V zgibanki smo vam predstavili le nekaj glavnih turističnih točk naše občine. Vabljeni, da s samostojnim raziskovanjem ali ob pomoči prijaznih uslužbencev zavoda Prijetno domače odkrijete še druge bisere tega konca Dolenjske.

Za širšo predstavitev v zgibanki predstavljenih točk, skenirajte kodo:

Medurizem in druge turistične dogodivščine v okolici osnovne šole Stična

Turistični aranžma učencev Osnovne šole Stična

marec 2023

Meduristične dogodivščine

Čebelarstvo Rogelj, na Osredku nad Stično, vam nudi ogled čebelarstva posestva, vdihovanje zraka iz čebeljih panjev in nakup čebeljih pridelkov.

Somarni produkt Čebelarstva Cilenšek. Avtor: Darja Cilenšek

Čebelarstvo Rogelj. Avtor: Dalja Rogelj

Čebelarstvo Ceglar se redno udeležuje sobotnih tržnic in svoje izdelke predstavlja na večjih prireditvah.

Vabljeni ste tudi, da si privoščite apiterapijo, ki jo v naši okolici že izvajata gospa Darja Cilenšek in Barbara Kužnik Poljšak, v prihodnje pa se jima bodo pridružile še Petra Peunik Okorn, Daša Rogelj ter čebelarstvo Flis.

Ob koncu poti vas povabimo na zaslužen počitek – spanje v čebeljem satju v Hiši kranjske čebele (Mestni trg 2, Višnja Gora).

Karta občine Ivančna Gorica

Vr: <https://www.gorja.si/curizemobcine/>

Zakaj se ne bi oglasili pri nas? Ponujamo pestro paleto doživetij. Pridite in spoznali boste najstarejši samostan na Slovenskem, odkrivali arheološke ostanke železnodobnega naselja, se podali do klasičnega najdišča človeške ribice, odkrivali Krško jamo, obiskali prvi interaktivni muzej kranjske čebele in še veliko več.

Aktivne obiskovalce vabimo, da parkirajo jeklenega konjička in se preizkusijo na približno 10 kilometrov dolgi kolesarski povezavi med Stično in Muljavo.

Vr: občina Ivančna Gorica

Slika 4: Sprednja stran turistične zgibanke. Avtorica: Tina Finc.

Hiša kranjske čebele

Foto: T. Finc

Čebelji svet boste na doživljajski razstavi spoznali preko multimedijskih vsebin, posebno doživetje pa bo ogled čisto pravih steklenih panjev, v katerih so naseljene žive kranjske čebele. [vir: https://www.hisakranjskecebele.si/](https://www.hisakranjskecebele.si/)

Turistična kmetija Grofija

Foto: T. Finc

V okolici turistične kmetije Grofije se je nekoč raztezalo mogočno železnodobno naselje. Tudi mladim bo zadeva všeč, saj lahko življenje železnodobnega naselja odkrivajo s pomočjo aplikacije na tablicah ali telefonih. [vir: https://www.turisticka-kmetija-grofija.si/](https://www.turisticka-kmetija-grofija.si/)

Krška jama

Foto: T. Finc

Krška jama se odpira nad izvirom reke Krke. Krška jama je v nemirnih časih nudila zavetje domačinom, o čemer govori tudi Jurčičeva povest Jurij Kozjak. Danes pa vam jo ob najavi prijazno razkaže lokalni vodnik. [vir: https://www.kraska.si/kraska-jama/](https://www.kraska.si/kraska-jama/)

Samostan Stična

Najstarejši samostan na Slovenskem v sebi skriva bogato kulturno dediščino, mir in spokoj. V njegovih prostorih se nahaja tudi Muzej krščanstva na Slovenskem. [vir: https://www.mbc-sticna.si/](https://www.mbc-sticna.si/)

Gradišče nad Stično

Gradišče nad Stično je priljubljena izletniška točka, saj pot ni zahtevna, razgled je čudovit, hrana pa odlična. [vir: https://www.izletni.sk/izletni-tocka-jamarska-kozja-hlaba/](https://www.izletni.sk/izletni-tocka-jamarska-kozja-hlaba/)

Etnološka zbirka Nose

Foto: T. Finc

Skozi etnološko zbirko lahko pokukamo v preteklost in občutimo, kako težko, a tudi lepo je bilo življenje na kmetijah še ne tako dolgo nazaj. V zbirki boste našli kmetijsko, obrtniško in rokodelsko orodje ter gospodinjinske predmete. [vir: https://www.muzej.si/obiskovalci/obiskovalci-etnološka-zbirka-nose/](https://www.muzej.si/obiskovalci/obiskovalci-etnološka-zbirka-nose/)

Virski potok

Foto: T. Finc

Izvir Virskega potoka je klasično najdišče človeške ribice. Izvir je zaradi svojega zgodovinskega pomena zavarovan kot naravna vrednota državnega pomena (Natura 2000). [vir: http://www.park-naravne-skrbnosti.si/izvir-virski-potok/](http://www.park-naravne-skrbnosti.si/izvir-virski-potok/)

Jurčičeva domačija

Foto: T. Finc

Muzej na prostem ponuja doživljajsko vodenje z Jurčičevimi junaki. Oglejte si Jurčičevo domačijo ali se preizkusite v kateri od doživljajskih iger. [vir: https://www.muzej.si/obiskovalci/obiskovalci-jurciceva-domacija/](https://www.muzej.si/obiskovalci/obiskovalci-jurciceva-domacija/)

Slika 5: Zadnja stran turistične zgibanke. Avtorica: Tina Finc.

Turistična zgibanke je nastala potem, ko smo z učenci oblikovali turistični aranžma. V njem smo predvideli obisk glavnih turističnih točk, čas, ki bi ga tam obiskovalci preživeli, dostopnost za gibalno oviranega otroka ter možnosti prehranjevanja. Zavoljo razvijanja digitalnih veščin smo se odločili, da celotnega opisa turističnih točk ne navajamo, ampak ga preko QR kode ponudimo tistim, ki si ga želijo prebrati. Dokument z opisom turističnih točk smo objavili na spletni strani OneDrive. Z ustrezno izbrano možnostjo smo vpogled v dokument omogočili vsem, ki imajo spletno povezavo (dostop torej ni omejen z geslom). Spletno povezavo URL smo nato uporabili za izdelavo QR kode. Pri tem smo uporabili brezplačen generator QR kod (<https://free-qr.com/sl/>). Opis je dostopen s kodo objavljeno ob zaključku poglavja (Slika 6).

Turistična zgibanke, ki jo prikazujeta sliki 4 in 5, prav tako vsebuje to QR kodo, ki omogoča vpogled v širše predstavljene turistične točke. S takim pristopom smo želeli pridobiti mlajše obiskovalce, ki s pomočjo sodobne tehnologije vsak dan odkrivajo kaj novega. Učenci so ugotovili, da so za svoje delo (oblikovanje turističnega aranžmaja, zgibanke in QR kode) porabili zelo veliko časa.

Na podlagi raziskane literature in pridobljenih informacij smo se z učenci podali na teren in na glavnih turističnih točkah posneli kratke videoposnetke. Snemanje ni potekalo brez zapletov, a so učenci vseeno z veseljem sodelovali. Nekateri so bili pri tem bolj sproščeni, drugi manj. Snemanje smo opravili s povprečnim osebnim mobilnim telefonom. Sledilo je zahtevnejše delo - urejanje posnetkov v videopredstavitev. Izkazalo se je, da kljub dostopnosti sodobne tehnologije vsi učenci niso večji tega dela. Ustvarjanje videa je potekalo dlje, kot smo pričakovali. Uporabili smo osnovni Microsoftov urejevalnik videoposnetkov. Videopredstavitev, ki obsega predstavitev osmih glavnih turističnih točk (Hiša kranjske čebele, Samostan Stična, Gradišče nad Stično, Turistična kmetija Grofija, izvir Virskega

potoka, Jurčičeva domačija, Krška jama, Etnološka zbirka Nose) in je dolga slabih 7 min, bo predstavljena na mednarodni konferenci Turizem.

Slika 6: QR koda za dostop do opisa turističnih točk. Avtorica: Tina Finc.

5. REZULTATI

Skozi čas raziskovanja, obiskov pri turističnih ponudnikih in odkrivanju naših turističnih biserov smo z učenci ugotovili, da je turistična ponudba naše širše okolice zelo zanimiva, a tudi zelo razpršena. Apiturizem oziroma medurizem, kot smo ga poimenovali z učenci, je še v povojih. Čebelarka Petra Peunik Okorn nam je ob obisku Hiše kranjske čebele razložila, da se na tem področju dogaja veliko novega, a je odziv čebelarjev zaenkrat še zadržan. Tako žal še ni širše javno znano, kdo od čebelarjev izvaja apiterapijo, kdo ponuja nočitve in kje bi najlažje prišli do medenih izdelkov. Na lokalni tržnici se vsako soboto pojavlja le čebelarstvo Ceglar iz Mekinj. S kančkom razočaranja, da naši čebelarji (še) niso vključeni v javno turistično ponudbo, smo z učenci pripravili nekaj predlogov, ki smo jih predstavili tudi zavodu Prijetno domače in jih navajamo v nadaljevanju.

- Vključevanje lokalnih čebelarjev s ponudbo prenočišč in apiterapije.
- Seznam čebelarjev, ki svoje izdelke prodajajo tudi obiskovalcem, na spletni strani zavoda Prijetno domače ali Hiše kranjske čebele.
- Postavitev medomatov na posameznih točkah. Podobno kot jajčkomati, bi tudi medomati nudili medene izdelke na ključnih točkah (npr.: na Jurčičevi domačiji, Gradišču nad Stično, pri Etnološki zbirki Nose). Seveda bi bilo potrebno zagotoviti temperaturne in svetlobne zahteve medenih izdelkov.
- Za trajnostno naravnane obiskovalce bi uredili namensko parkirišče, kjer bi parkirali svoje vozilo, si ob tem izposodili kolesa in večji del poti opravili na trajnostni način. S tem bi kolesarska steza med Stično in Muljavo še bolj upravičila svoj obstoj.
- Možnost, da bi si gost s spletne strani izbral točke, ki jih želi obiskati, v zavodu pa bi mu uredili oziroma dogovorili obiske z vsakim od ponudnikov. S tem bi potencialnemu gostu odpadla lastna organizacija obiskov časovno različno dostopnih turističnih ponudnikov. Porodila se je tudi ideja o »turistični kartici«, ki bi gostu ponujala obisk različnih izbranih ponudnikov.

6. ZAKLJUČEK

Izdelava turističnega aranžmaja, zgibanke in videopredstavitve je od učencev zahtevala veliko organizacijskih in oblikovalskih veščin. Pedagoško delo smo nadgradili z zaključki in lastnimi predlogi za izboljšavo turistične ponudbe. S pomočjo aplikacije Kahoot smo sestavili tudi kratek nagradni kviz, ki bo izveden na mednarodni konferenci Turizem.

Tekom izvajanja izbirnega predmeta z učenci nismo izvajali frontalnega pouka. Večino dela so opravili sami, potrebovali so le veliko usmerjanja, nasvetov in spodbude. Tak pristop se je izkazal za uspešnega in ga je z učenci 9. razreda možno izpeljati. Uspešno delo pripisujemo dejstvu, da so učenci oblikovali svoje ideje, zaključke in uporabne predloge. Ni šlo zgolj za povzemanje opisov znanih turističnih točk, ampak so bili pri tem pozorni na vsebine dostopnega turizma in povezave z apiturizmom. Zlasti slednji vsebini smo namenili več pozornosti, saj današnji gost želi koristiti tudi tiste vsebine, ki blagodejno vplivajo na njegovo zdravje. Veliko prednost je pri takem načinu dela predstavljala majhnost skupine (pri izbirnem predmetu je sodelovalo 11 učencev) ter dejstvo, da so se na izbirni predmet prijavili učenci, ki jih je vsebina že vnaprej zanimala. Tudi v prihodnje bomo izbirni predmet izvajali na podoben način, saj so bili rezultati letošnje generacije izjemni. V svoje delo bomo vključevali še več digitalnih pristopov.

Z učenci smo ugotovili, da sta tako na državni kot lokalni ravni naravno okolje in kulturna dediščina izjemni turistični prednosti, a moramo biti pri oblikovanju turistične ponudbe vse bolj previdni, premišljeni in odgovorni. Le tako bomo sledili vseslovenski strategiji »Zelena butičnost z manjšim odtisom in večjo vrednostjo za vse«.

Ob zaključku dela smo ovrgli v uvodu zapisano tezo, da je naša občina v turističnem smislu prezrta. Z veseljem smo tudi ugotovili, da množičnega turizma, ki prinaša veliko negativnih vplivov, pri nas ni. Za večje vključevanje lokalne ponudbe v turistično ponudbo pa bo potrebno še veliko dogovarjanja, usklajevanja in dobre volje.

7. VIRI IN LITERATURA

1. Apiturizem. Pridobljeno: <https://www.apiturizem.si/apiturizem/> (20. 2. 2023).
2. Destinacija Prijetno domače – Ivančna Gorica. Pridobljeno: <https://www.apiturizem.si/destinacija-prijetno-domace-ivancna-gorica/> (citirano 18. 2. 2023).
3. Koščak, M. (2012): Po poteh dediščine - od teorije k praksi. Trebnje, Studio MKA.
4. Kozinc, Ž. (2019): Lepote in vrednote treh dolin: domoznansko popotovanje po občinah Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje. Grosuplje, Mestna knjižnica.
5. Raspor, A., Macuh, B. (2021): Trajnostno naravnani dostopni turizem. Dolga Poljana, Založba: Perfectus, Svetovanje in izobraževanje.
6. Razvoj in vzpostavitev sistema in trženja enostavnih in integralnih turističnih produktov. Pridobljeno: <https://www.ivancna-gorica.si/objava/530749> (22. 2. 2023).
7. Strategija slovenskega turizma 2022–2028. Pridobljeno: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MGTS/Dokumenti/DTUR/Nova-strategija-2022-2028/Strategija-slovenskega-turizma-2022-2028-dokument.pdf> (18. 2. 2023).
8. Štartaj kot čebelar. Pridobljeno: <https://www.ivancna-gorica.si/objava/530688> (18. 2. 2023).
9. Turistična zveza. Pridobljeno: <https://turisticna-zveza.si/turisticno-drustvo/obcinska-turistina-zveza-ivanna-gorica> (18. 2. 2023).
10. Zeleni svet. Pridobljeno: <https://zelenisvet.com/kaj-je-apiterapija/> (20. 2. 2023).

SOTLA/SUTLA NAS SPAJA, A NE RAZDVAJA THE SUTLA DOES NOT SEPARATE US, IT BRINGS US TOGETHER

Franjo Percela, Svjetlana Tucman

OŠ Pušća, Republika Hrvatska

franjo.percela@gmail.com , tucman.svjetlana@gmail.com

SAŽETAK

Ulaskom Republike Hrvatske u schengenski prostor i prihvaćanjem eura kao službene valute očekuju se pozitivne promjene u hrvatskom gospodarstvu, pogotovo u turizmu kao jednoj od najvažnijih djelatnosti u našoj zemlji. Navedene promjene trebale bi olakšati svakodnevni život stanovništva nastanjenog uz rijeku Sutlu. Učenici šestih i sedmih razreda PŠ Pavla Štoosa u Dubravici osmislili su manju biciklističku stazu kojom bi turistički povezali svoju Općinu s područjem Bizeljskog u Sloveniji. U sklopu navedene staze gostima bi se na odabranim lokalitetima prezentirao turistički atraktivan i zaštićen prostor uz rijeku Sutlu čime bi ga se pokušalo aktivnije uključiti u gospodarski razvoj pograničnog područja.

Ključne riječi: turizam, biciklistička staza, zavičaj, terenska nastava.

ABSTRACT

Due to joining the Schengen zone and adopting the euro as the official currency, positive changes are expected in Croatian economy, especially tourism, which is one of its most important aspects. Aforementioned changes should facilitate everyday life along the Sutla River. Sixth and seventh-grade students of Pavao Štoos District School in Dubravica designed a short bike trail that would connect their municipality with the area of Bizeljsko in Slovenia. Along the Sutla River Trail, the visitors would be able to see some beautiful localities of this protected area. The main purpose is to include the area in economic development of border regions.

Keywords: tourism, bike trail, homeland, field teaching.

1. UVOD

Granica se najčešće definira kao crta koja omeđuje područje neke države odnosno kao ploha koja odvaja područje jedne države od područja druge, susjedne države. Rijeka Sutla (slov. Sotla) već više od 1000 godina odvaja/spaja područje današnjih Republika Slovenije i Hrvatske te je po tome danas jedna od najstarijih nepromijenjenih europskih međudržavnih granica. U vrijeme kriznih situacija granice su najčešće mjesta razdvajanja između susjednih država i prva linija obrane državnog teritorija. U mirnodopskim uvjetima, kakvima danas teži Europska unija, granice među državama trebale bi biti mjesta susreta i održavanja dobrosusjedskih odnosa. Otvorenost granica pripomaže bržem i intenzivnijem gospodarskom razvoju pograničnih područja koja su za svaku državu strateški bitna, ali su i često slabije razvijena od ostatka matične države.

Ulaskom Republike Hrvatske u schengenski prostor i prihvaćanjem eura kao službene valute od 1.1.2023. godine očekuju se pozitivne promjene u hrvatskom gospodarstvu, pogotovo u turizmu kao jednoj od najvažnijih djelatnosti u našoj zemlji. Navedene promjene trebale bi olakšati svakodnevni život stanovništva nastanjenog uz obje strane rijeke Sutle.

2. CILJEVI PROJEKTA

Učenici šestih i sedmih razreda PŠ Pavla Štoosa u Dubravici osmislili su manju biciklističku stazu kojom bi turistički povezali svoju Općinu s područjem Bizeljskog u Sloveniji. U sklopu navedene staze gostima bi se na odabranim lokalitetima prezentirao turistički atraktivan i zaštićen prostor uz rijeku Sutlu čime bi ga se pokušalo aktivnije uključiti u gospodarski razvoj pograničnog područja.

3. AKTIVNOSTI I REZULTATI PROJEKTA

Prilikom izrade ovog istraživačkog rada koristili smo se različitim metodama i načinima rada kao što su diskusija, intervju, rad na tekstu, uporaba računala, fotografiranje te rad pomoću bespilotne letjelice. Pritom smo ostvarili različite ishode i očekivanja međupredmetnih tema od kojih izdvajamo: samostalno pretraživanje novih informacija iz različitih izvora, transformiranje novih informacija u nova znanja i uspješna primjena pri rješavanju problema, samostalno oblikovanje vlastitih ideja i kreativno pristupanje rješavanju problema, kritičko promišljanje i vrednovanje ideja uz podršku učitelja, suradničko učenje i rad u timu, primjena inovativnih i kreativnih rješenja, istraživanje komparativnih prednosti regija/županija u Republici Hrvatskoj te navođenje njihovih potencijala za razvoj poduzetništva, sudjelovanje u aktivnostima koje promiču održivi razvoj u školi, lokalnoj zajednici i šire te prepoznavanje primjera održivoga razvoja i njihovo djelovanje na lokalnu zajednicu.

Izradom ovog projekta ostvarili smo sljedeće ishode propisane Kurikulumom: GEO OŠ C.A.6.1. Učenik razlikuje kategorije zaštite prirode, navodi primjere zaštićene prirodne i kulturne baštine u Hrvatskoj, objašnjava važnost zaštićenih područja i lokaliteta kao gospodarskoga potencijala i elementa identiteta te sudjeluje u aktivnostima čuvanja i adekvatnoga vrednovanja baštine na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini.

U projektu su prilikom osmišljavanja trase biciklističke staze pretraživanjem podataka na računalu i radom na terenu aktivno sudjelovali i učenici trećeg razreda OŠ Pušća. Prilikom provedbe projekta ostvarili su ishode propisani Kurikulumom: PID OŠ C.3.3. Učenik povezuje prirodno i društveno okružje s gospodarstvom zavičaja te PID OŠ A.3.1. Učenik zaključuje o organiziranosti prirode.

Prije same izrade našeg projekta htjeli smo o navedenom upoznati lokalnu zajednicu i čuti mišljenje o našoj ideji. Manja skupina učenika PŠ Pavla Štoosa bila je 17.3.2023. na radnom sastanku u prostoru Općine Dubravica gdje nas je ugostio načelnik gosp. Marin Štritof.

Na početku sastanka ukratko smo predstavili naš projekt. Da bismo što uspješnije proveli naš projekt, zamolili smo gosp. načelnika da nas upozna s načinima financiranja određenih projekata povezanih s turizmom zavičaja koje je Općina provela u prethodnom razdoblju ili će uskoro biti dovršeni. Saznali smo osnovne informacije o rekonstrukciji Vinskog puta, uređenju ceta Dubravica i kupališta na rijeci Sutli. Prilikom provedbe navedenih projekata Općina je ostvarila pozitivnu suradnju s Javnom ustanovom Zeleni prsten Zagrebačke županije i Zagrebačkom županijom, a dio sredstava povučen je iz EU fondova u sklopu programa ruralnog razvoja.

U posljednjih nekoliko godina zamijećen je i povećani interes za kupnju nekretnina kako na području Vinskog puta tako i na području cijele Općine Dubravica. Nekoliko investitora uložilo je sredstva u izgradnju kuća za odmor koje iznajmljuju gostima, a postoje naznake da će ih biti još nekoliko. Kao prednost prilikom privlačenja potencijalnih investitora gosp. načelnik naveo je blizinu Zagreba i očuvanost prirode na području Općine Dubravica.

Na kraju našeg razgovora zaključili smo da je zadatak Općine stvoriti infrastrukturne preduvjete kako za turistički, tako i za sveukupni gospodarski razvoj Općine u skladu s načelima održivog razvoja, a na investitorima je da prepoznaju priliku za ulaganje kapitala.

Slika 1. Radni sastanak kod načelnika Općine Dubravica. Autor: Franjo Percela.

Točka 1.

Prva postaja naše buduće biciklističke staze je kuća za odmor MARIS na Vinskom putu. U navedenoj kući ljubazno nas je dočekao njen vlasnik s kojim smo razgovarali o turističkom potencijalu, ponudi i smještajnim kapacitetima njegovog objekta. Saznali smo da je kuća prvotno izgrađena kao objekt za odmor uže obitelji, ali su njeni vlasnici prepoznali turistički potencijal objekta kojeg iznajmljuju gostima. Trenutno je u ponudu uključena mogućnost noćenja za nekoliko gostiju koji s vlasnikom mogu dogovoriti konzumaciju tradicionalnih jela i pića izrađenih od namirnica s lokalnih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Gosti mlađe životne dobi najčešće dolaze zbog raznih oblika proslava, a gosti srednjih godina se prvenstveno žele dobro odmoriti. Vlasnik objekta će uskoro izgraditi i vanjski bazen čime će dodatno podići razinu turističke ponude. Ulaskom Hrvatske u schengenski prostor i olakšavanjem prelaska granice vlasnik očekuje i goste iz susjedne Slovenije. Dobrodošli su svi gosti, a pogotovo oni koje vole mir, tišinu, očuvan brežuljkast okoliš i domaću hranu. Biciklisti sigurno spadaju u navedenu kategoriju.

Slika 2. Kuća za odmor MARIS. Autor: Franjo Percela.

Točka 2.

Druga točka naše zamišljene staze je lokalitet cret Dubravica. U goste su nam iz Pušće stigli učenici 3. razreda koji su glumili buduće turiste. Od škole u Dubravici do creta dio učenika vozio se biciklima, a dio je išao pješice. S obzirom da se po cretu ne smije hodati, naši gosti su se prvo malo odmorili na novouređenoj platformi i s nje promatrali zaštićene biljke. Domaćin Matija, učenik 6. c razreda i učitelj geografije Franjo Percela pripremili su radne listiće za učenike. Radni listić sastojao se od teksta s glavnim značajkama creta Dubravica te kartom koja nam je služila za orijentaciju, a za fotografiranje i snimanje filma koristili smo bespilotnu letjelicu. Naši gosti su saznali da su cretovi vlažna staništa s obiljem mahovine i drugoga bilja koje se tu nakuplja, trune bez prisutnosti kisika i stvara treset bogat ugljikom. Cretovi su iznimno rijetka staništa te ih zato trebamo očuvati. Saznali smo da cretovi nestaju prvenstveno kao posljedica promjene klime (globalno zatopljenje) i čovjekove aktivnosti (melioracije tla, iskorištavanje treseta za ogrjev, hortikulturu i sl.). Glavni tvorac creta u Dubravici je mah tresetar, a značajna je i biljka mesožderka koja se nalazi i u grbu Općine Dubravica.

Slika 3. Cret Dubravica. Autor: Franjo Percela.

Točka 3.

Treća točka naše zamišljene staze je kupalište na rijeci Sutli u Vučilčevom. O suživotu dvaju naroda koji žive uz rijeku Sutlu detaljnije smo saznali proučivši tekst F. Škiljana. Autor je u navedenom radu istražio i detaljno opisao način života dvaju naroda uz rijeku Sutlu (Škiljan, 2018). Istaknuo je kako su ljudi u ne tako davnoj prošlosti odlazili jedni drugima na značajnije sajmove i hodočašća koji su se održavali nekoliko puta godišnje. Jedno od mjesta susreta i upoznavanja ljudi bila je i željeznica koja je vozila dolinom Sutle od 1956. do 2000. godine. Postoje planovi o revitalizaciji navedenog željezničkog prometnog pravca čime bi se sigurno privukao i dio turista u ovaj prostor. U ljetnim mjesecima jedno od najvažnijih mjesta susreta i druženja ljudi s obje strane granice bila su kupališta na rijeci Sutli. Općina Dubravica planira u suradnji s tvrtkom Hrvatske vode urediti nekoliko kupališta na Sutli na kojima bi se ljudi opet mogli družiti. U planu je izgradnja nekoliko klupa na kojima bi se gosti mogli odmoriti i manji roštilj. Iz razgovora s načelnikom Općine Dubravica saznali smo da bi područje uz rijeku Sutlu u budućnosti bilo jedna od mogućih lokacija za eventualnu izgradnju biciklističke staze.

Slika 4. Kupalište na rijeci Sutli u Vučilčevu. Autor: Ivan Štritof.

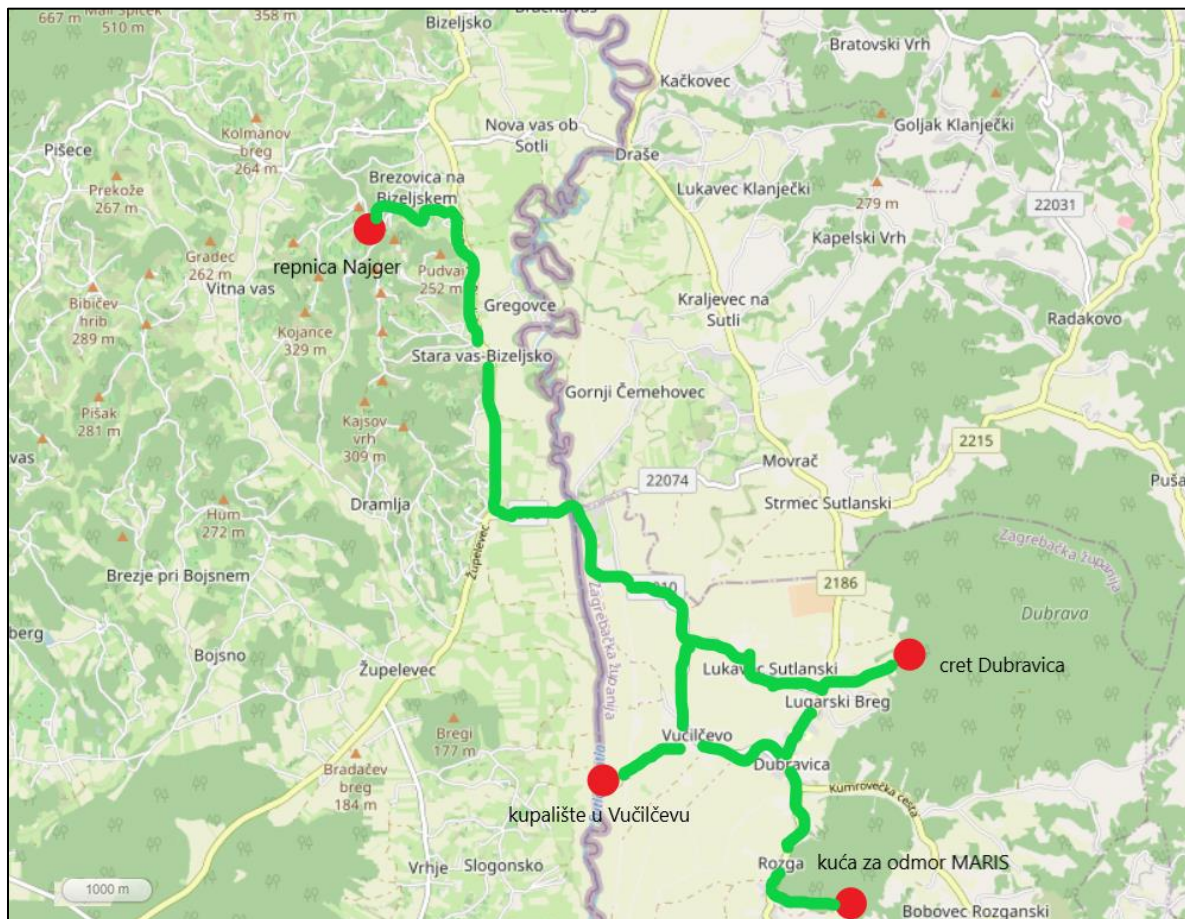
Točka 4.

Četvrta točka naše zamišljene staze nalazi se u Brezovici na Bizeljskem u Sloveniji. Radi se o repnici Najger kroz koju nas je provela ljubazna vlasnica gđa. Aljoška. Saznali smo da je zbog stalne temperature (približno 8 °C) i visoke relativne vlage (> 90 %) repnica nekada služila za skladištenje poljoprivrednih proizvoda tijekom cijele godine. Repnica je nastala iskapanjem kremenog pijeska nastalog u Panonskom moru, a obuhvaća oko 250 m² površine. Trenutno služi za skladištenje vina koje vlasnica proizvodi na vlastitom imanju. Vino se čuva u buteljama jer se zbog visoke vlage ne može čuvati u bačvama. Gđa. Aljoška nam je rekla da joj u goste dolaze ljudi iz cijeloga svijeta te da su oduševljeni izgledom repnice. S obzirom na blizinu granice, većina gostiju iz Hrvatske dolazi iz Zagreba. Otvaranjem granice ljudima je olakšano kretanje s obje strane rijeke Sutle tako da vlasnica repnice očekuje još više gostiju iz Hrvatske. U razgovoru smo joj istaknuli kako nam je ideja bila povezati turističke znamenitosti s obje strane rijeke Sutle. Gosti bi uz repnicu i vinograde na Bizeljskom u Sloveniji mogli posjetiti cret u Dubravici, prespavati u kući za odmor MARIS, a nekima bi u toplijem dijelu godine nakon vožnje biciklima ili šetnje odgovaralo i kupanje u rijeci Sutli.

Slika 5. Unutrašnjost repnice Najger. Autor: Aljoška Najger Runtas.

Kako bi se gosti lakše kretali po našoj predviđenoj stazi izradili smo manju orijentacijsku kartu. Crvenim točkama označena su mjesta koja smo predvidjeli za posjećivanje, a zelenom bojom označena je staza koja spaja navedene točke i može se prijeći biciklima ili pješice. Sve zajedno može biti jedan lijepi jednodnevni ili višednevni izlet uz rijeku Sutlu.

Slika 6. Karta potencijalne biciklističke staze „Dubravica-Brezovica“. Autor: Franjo Percela.

4. ZAKLJUČAK

Izradom ovog malog projekta učenici PŠ Pavla Štoosa u Dubravici htjeli su doprinijeti turističkom razvoju svog zavičaja. Kako žive uz samu granicu sa Slovenijom, a dio njih ima rodbinu s obje strane rijeke Sutle, namjera ovog rada bila je prikazati mogućnosti turističkog razvoja i intenzivnijeg povezivanja dvaju naroda u uvjetima otvaranja međudržavnih granica. Dio učenika će jednoga dana raditi u sektoru turizma. Sudjelovanjem u izradi ovakvog rada možda netko od njih razvije i poduzetničku ideju (npr. uređenjem stare drvene kuće ili vinskog podruma), pronađe (samo)zaposlenje u turizmu zavičaja te ostane živjeti uz rijeku Sutlu.

5. POPIS LITERATURE I IZVORA:

1. Kurikulum Geografija. Dobiveni: https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/06/GEO_kurikulum.pdf (19.2.2023.)
2. Kurikulum Priroda i društvo. Dobiveni: https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/07/PID_kurikulum_1.pdf (19.2.2023.)
3. Kurikulum Održivi razvoj. Dobiveni: https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/06/ODR_kurikulum.pdf (19.2.2023.)
4. Kurikulum Poduzetništvo. Dobiveni: https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/06/POD_kurikulum.pdf (19.2.2023.)
5. Granica, državna. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. LZ Miroslav Krleža, 2021. Dobiveni: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=23109>. (19.2.2023.)
6. Hrvatska na tajnim zemljovidima 18. i 19. st., Zagrebačka županija (I.), Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2009. (str. 54)
7. Polajnar Horvat, K. (2010): Repnica pri hiši Brezovica 32. DEDI - digitalna enciklopedija naravne in kulturne dediščine na Slovenskem.
8. Dobiveni: <http://www.dedi.si/dediscina/28-repnica-pri-hisi-brezovica-32>. (9.3.2023.)
9. Škiljan, F. (2018): Slovensko stanovništvo u župama Marija Gorica, Dubravica i Brdovec od sredine 19. stoljeća do današnjih dana. *Razprave in gradivo - Inštitut za narodnostna vprašanja (1990), številka 80, str. 21-41.*

OBLIKOVANJE TURISTIČNE POTI V OBLIKI LOVA NA ZAKLAD MAKING TOURIST ROUTE USING TREASURE HUNT METHOD

Adrijana Perkon

OŠ Miren

adrijana.perkon@os-miren.si

POVZETEK

V prispevku predstavljamo praktičen način oblikovanja turistične poti v obliki lova na zaklad, ki ga lahko izvedemo z učenci pri pouku geografije v 9. razredu osnovne šole. Učenci v svojem kraju ali občini, v našem primeru občina Miren-Kostanjevica, najprej določijo znamenitosti, ki bi jih turistom predstavili in v skupinah, dvojicah ali individualno oblikujejo različne izzive v obliki ugank, kvizov, rebusov, s katerimi obiskovalci na zabaven in poučen način spoznajo značilnosti in znamenitosti kraja. Pripravljene aktivnosti učencev vnesemo v aplikacijo Actionbound, TeachOUT ali katero drugo, ki omogoča aktivnosti na terenu. Predviden lov na zaklad po turistični poti preizkusimo in učence vzpodbudimo, da morebitne anomalije pri nalogah in izzivih popravijo ter izboljšajo. Turistično pot v obliki lova na zaklad lahko preizkusijo učenci šole v sklopu dneva dejavnosti. Učenci z različnimi metodami in oblikami skupinskega dela razvijajo komunikacijske, socialne, miselne in praktične veščine za raziskovanje geografskih pojavov in procesov, pridobijo veliko uporabnega znanja, se seznanijo z nekaterimi težavami in izzivi, ki jih tovrstna aktivnost prinaša, utrdijo in aktualizirajo teoretično znanje o turizmu in domači pokrajini. Učenci izpopolnjujejo znanje orientiranja z različnimi vrstami zemljevidov, se aktivno spoznavajo in usposablajo za prepoznavanje, razumevanje in vključevanje v odločanje o razvoju domačega kraja. Takšno projektno delo lahko izvedemo pri različnih predmetih ali geografijo medpredmetno povežemo z zgodovino, slovenščino, angleščino, italijanščino, turistično vzgojo, računalništvom - multimedijo ipd.

Ključne besede: geografija Slovenije, lov na zaklad, turistična pot, izkustveno učenje, projektno delo.

ABSTRACT

The paper presents a practical way of creating a tourist route in the form of a treasure hunt, which can be carried out during geography lessons with 9th grade primary school students. Pupils can determine the attractions of their place or the whole municipality, in our case municipality of Miren-Kostanjevica, that they would like to present to tourists and in groups, pairs or individually create various challenges in the form of riddles, quizzes, rebuses, with which visitors in a fun and educational way learn about the features and sights of the place. Students prepare activities in different phone applications like Actionbound, TeachOUT, TurfHunt or any other application that enables activity in the field. We test the planned treasure hunt along the tourist route and encourage students to correct and improve any anomalies in the tasks and challenges. The tourist route in the form of a treasure hunt can be tried out by school students as part of the activity day. Using various methods and forms of group work, students develop communication, social, thinking and practical skills for researching geographical phenomena and processes, acquire a lot of useful knowledge, become familiar with some of the problems and challenges that this type of activity means, consolidate and update theoretical knowledge about tourism and native landscape. Students improve their orientation skills with different types of maps, actively get to know each other and train for recognition, understanding and involvement in decision-

making about the development of their hometown. The project work can be carried out in different subjects or geography is cross-curricularly connected with history, Slovenian language, English, Italian, tourism education, computer science – multimedia, etc.

Keywords: geography of Slovenia, treasure hunt, tourist route, experiential learning, project work.

1. UVOD

V prispevku na konkretnem primeru predstavljamo uporabnost sodobne IKT tehnologije pri pouku geografije v 9. razredu osnovne šole. Glavni namen prispevka je predvsem učitelje (geografije) seznaniti z možnostjo praktične uporabe nekaterih aplikacij in razvijanje izkustvenega učenja pri učencih. V osnovni šoli je število ur geografije omejeno, zato od posameznega učitelja zahteva veliko iznajdljivosti, da pri učencih razvija cilje iz učnega načrta, ki zadevajo spoznavna področja, učenje učenja, matematično in digitalno pismenost, timsko oziroma skupinsko delo, sporazumevanje v maternem jeziku, državljske zmožnosti ter terensko delo (Učni načrt, 2011, 19–20). Učitelj mora v omejenem času z omejenimi tehnologijami iz učencev pridobiti čim več in jih hkrati vzpodbuditi k aktivnemu sodelovanju. Učenci z različnimi metodami in oblikami skupinskega dela razvijajo komunikacijske, socialne, miselne in praktične veščine za raziskovanje geografskih pojavov in procesov, pridobijo veliko uporabnega znanja, se seznanijo z nekaterimi težavami in izzivi, ki jih tovrstna aktivnost pomeni, utrdijo in aktualizirajo teoretično znanje o turizmu in domači pokrajini (Brinovec, 2004). Učenci izpopolnjujejo znanje orientiranja z različnimi vrstami zemljevidov, se aktivno spoznavajo in usposablajo za prepoznavanje, razumevanje in vključevanje v odločanje o razvoju domačega kraja. Projektno delo lahko izvedemo kadarkoli med letom pri različnih predmetih, za različna področja ali medpredmetno povežemo z zgodovino, slovenščino, angleščino, italijanščino, turistično vzgojo, računalništvom - multimedijo ipd. Učenci pridejo do trajnejšega in bolj kakovostnega znanja v procesu, kjer morajo veliko misliti, samostojno kaj pripraviti in izvesti, vaditi in biti aktivni. Takšen pouk lahko dosežemo z aktualizacijo tematike, s prepoznavanjem interesov učencev, z zadolžitvami, ki za učence pomenijo ustvarjalni izziv. Zato je smiselno pri pouku učence postaviti v aktivno vlogo reševanja nekega določenega problema (Cigler, 2003).

V nadaljevanju predstavljamo potek priprave in izvedbe aktivnosti oblikovanja turistične poti v domačem kraju v obliki lova na zaklad.

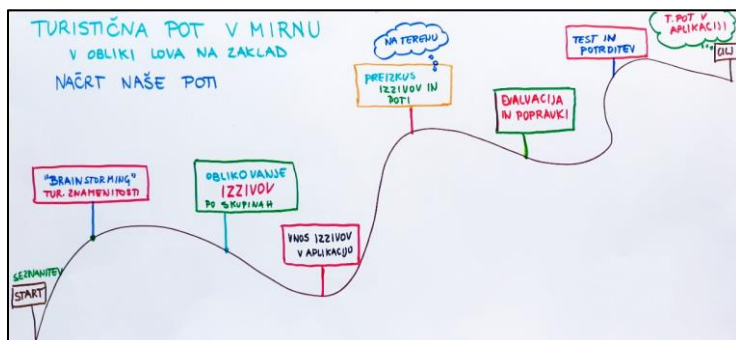
2. UČNI NAČRT

V učnem načrtu za geografijo je predvideno veliko ciljev, ki naj jih učenci pridobijo v času osnovnošolskega izobraževanja. Standardi znanja, ki jih učenec pridobi v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju se nanašajo na vsebino, terminologijo in veščine, zemljevide in orientacijo ter njuna uporaba, znanje oziroma vedenje o prostoru in pokrajinah, okoljska vprašanja, geografsko interdisciplinarnost, samostojno geografsko raziskovanje, učenje učenja in izražanje geografskega znanja, učenje na prostem ter medpredmetno povezovanje z zgodovino, matematiko, likovno umetnostjo, multimedijo ipd. (Učni načrt, 2011, 23–25). Nekateri cilje iz učnega načrta so učenci z aktivnostjo priprave iger v skupinah v večji meri dosegli kot druge. Med najpomembnejše cilje, ki jih učenci v 9. razredu osnovne šole z aktivnostjo priprave turistične poti v obliki lova na zaklad dosežejo se nanašajo tako na pripravo kot izvedbo poti:

- uporabi preproste geografske metode raziskovalnega dela;
- osvoji metode učenja geografije s poudarkom na izkazovanju sposobnosti, spretnosti in veščin;
- zmore se sodelovalno učiti (delo v skupini);
- usvojeno znanje uporabi v konkretni pokrajini;
- se orientira na različnih zemljevidih (po stopinjski mreži in pri lociranju in iskanju različnih pokrajin, mest, rek ipd.);
- samostojno terensko raziskuje na lokalni in regionalni ravni in osvoji znanje o osnovnih prostorskih odnosih;
- samostojno zbere informacije s terenskimi metodami in tehnikami dela;
- razvije komunikacijske, socialne, miselne in praktične veščine za raziskovanje geografskih pojavov in procesov;
- je usposobljen za prepoznavanje, razumevanje in vključevanje v odločanje o razvoju domačega kraja;
- poveže različne vidike izobraževanja; na primer spoznavni, čustveni, etični, estetski in motorični (Učni načrt, 2011, 23–26).

3. OBLIKOVANJE TURISTIČNE POTE V OBLIKI LOVA NA ZAKLAD

Ko smo pri pouku geografije začeli z obravnavo teme turizem, sem učence po uvodni uri, seznanila z drugačnim načinom dela, ki nas čaka v naslednjih urah. Učencem sem predstavila potek naše (učne) poti oblikovanja turistične poti v Mirnu, kot jo prikazuje spodnja slika. Predstavila sem jim idejo in opisala načrt izvedbe oblikovanja turistične poti v Mirnu v obliki lova na zaklad. Seznanila sem jih z njihovo vlogo in aktivnostmi, ki jih bodo morali izvesti. Za izpeljavo celotne aktivnosti smo porabili 5 šolskih ur. Aktivnost se lahko izvede tudi v krajšem času, če izločimo evalvacijo in izboljšanje iger.

Slika 1: Načrt oblikovanja turistične poti v Mirnu.

3.1 Oblikovanje nalog in izzivov lova na zaklad

Učenci so najprej našli znamenitosti kraja ali občine, ki bi jih želeli predstaviti obiskovalcem in določili območje, kjer bi pot potekala (kraj ali občina). Znamenitosti smo zapisali na tablo. Izbrali smo šoli najbližje znamenitosti, za katere smo menili, da bi jih lahko v eni šolski uri obiskali in testirali. Učenci so se razdelili v 6 skupin po tri učence. Vsaka skupina je izbrala eno znamenitost (zapisano na tabli) in je pripravila izviren, zabaven izziv za to znamenitost v obliki kviza, križanke, rebusa, matematičnega izziva, vprašanja, uganke ipd. za določeno ciljno skupino, tj. za mlade enake starosti kot so sami. Med znamenitostmi so učenci izbrali: Mirenski grad, Muzej Spomni se name, območje igrišča ND Adria, reko Vipavo, vodnjak, Votlino Lurške Matere božje, Rošo Miren, Galerijo Oskarja Kogoja. Učenci so v

skupinah pregledali literaturo in vire o izbrani znamenitosti oziroma zanimivosti in so pripravili različne izzive od križank, rebusov, matematičnih izzivov ipd. Nekaj primerov nalog se nahaja v prilogi 1.

Izzive sem pregledala in vnesla v aplikacijo TeachOUT ali TurfHunt preko vmesnika CMS Locatify. Najbolje je, da igre v aplikacijo vnaša učitelj, da poskrbi za ustreznost, organiziranost in vrstni red točk.

3.2 Priprava lova na zaklad v aplikaciji TeachOUT/TurfHunt

Za izvedbo turistične poti v obliki lova na zaklad smo uporabili brezplačno aplikacijo TeachOUT, ki pa jo je z mesecem majem 2023 zamenjala aplikacija TurfHunt (delovanje je enako). Aplikacija Actionbound je tudi za izobraževalne namene plačljiva, zato smo se odločili za aplikacijo TeachOUT (Medmrežje 1).

TeachOUT outdoor science game je igra zasnovana za rabo na sistemih Android in iOS, ki omogoča učiteljem skupaj s sistemom CMS pripravo iger zunaj v naravi oziroma na prostem, ki jih bodo učenci igrali na pametnih telefonih (Medmrežje 2).

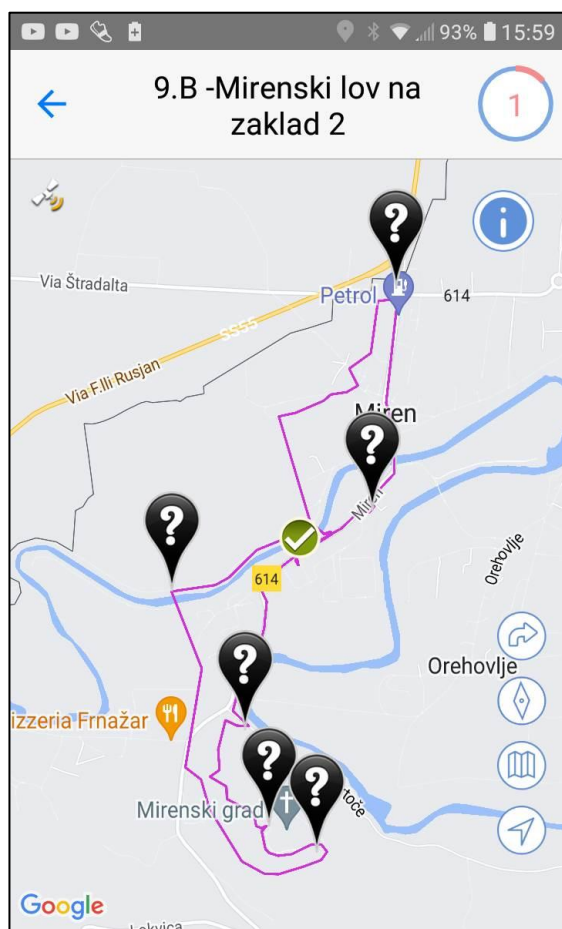
Učitelji lahko v sistemu CMS postavijo GPS lokacije z izzivi. Po preizkusu lahko igro objavijo v aplikaciji TeachOUT ali TurfHunt. Učenci si objavljeno igro naložijo na svoj telefon in sledijo igri, ki je lahko narejena tako, da rešitev izziva na določeni točki poda namig za naslednjo točko. Točke pridobivamo tako, da pravilno rešimo izziv in s premikom do naslednje točke. Na ta način učenci pridobijo izkušnje praktičnega učenja, pri katerem so samostojni in se gibajo na svežem zraku (Medmrežje 2). Za dostop za oblikovanje igre morate zaprositi ustrezno institucijo oziroma geopark, ki pokriva območje vaše šole. Za Slovenijo je to Idrija UNESCO Global Geopark, kateremu pošljete elektronsko sporočilo, ki vsebuje dokaz, da ste učitelj na šoli, v geoparku ali na drugi izobraževalni ustanovi, ter informacije o tem kako bi orodje želeli uporabiti pri izobraževanju. Nato s strani osebja geoparka po preverbi vaših podatkov, dobite elektronsko sporočilo z nadaljnjimi informacijami za ustvarjanje iger na prostem (Medmrežje 3).

3.3 Preizkus igre

Učenci so v učilnici pridobili aplikacijo iz trgovine na svojem pametnem telefonu, podala sem navodila in pravila aktivnosti na terenu. Oddelek 9. a razreda je preizkušal naloge 9. b razreda in obratno (ne istočasno). Vsak oddelek se je razdelil na polovico, tako da je ena polovica preizkusila en del poti, druga polovica pa drugi del poti (šola je na pol poti). Vsaka polovica je bila razdeljena na 3 skupine, vsaka skupina je imela aktiviran en telefon. Za izvedbo na terenu potrebujemo spremstvo še enega učitelja ali spremljevalca. Učenci so začeli z reševanjem izzivov pred šolo, kar prikazuje prejšnja slika, nato so se odpravili na naslednjo točko, ki so jo dobili z rešitvijo izziva.

Slika 2: Začetek lova na zaklad pred šolo. Avtorica: Adrijana Perkon.

Slika 3: Potek turistične poti po Mirnu (oblikovano v Locatify CMS).

3.4 Evalvacija in izboljšanje igre

Učence je tovrsten, drugačen pouk, motiviral k aktivnemu sodelovanju. Po zaključku praktičnega dela so anonimno podali povratno informacijo celotne naloge. Učenci b oddelka so podali povratne informacije za naloge in izzive a oddelka in obratno.

Učencem je bilo tovrstno delo zanimivo, so se več naučili kot pri običajnem pouku, zdelo se jim je prekratko in menili so, da so imeli premalo časa (1 šolska ura), da niso uspeli dobiti vseh žetonov, ker niso utegnili obiskati vseh točk ter, da so lokacije točk preveč oddaljene druga od druge.

Učencem je bil tovrsten pouk všeč, zanimiv, nekaj novega, so se več naučili kot iz zvezka oziroma pri običajni uri geografije, naloge so bile primerne, zanimive, všeč jim je bilo terensko delo, da so bili zunaj in ne v učilnici.

Učenci so podali tudi predloge za izboljšanje. Predlagali so, da bi morali imeti za aktivnost več časa (če je mogoče 2 šolski uri) ali kot dan dejavnosti, da bi lahko obiskali vse točke ter, da morajo postaviti lokacije točk bližje drugo drugi.

Za reševanje križank in matematičnih izzivov, je potrebno imeti papir in svinčnik, s čimer sproti pišemo rešitve, sicer ob koncu izzivov ne moremo sestaviti rešitve križanke/matematičnega izziva, ki poda namig do naslednje točke. Rebusi so se izkazali za zelo učinkovite in hitro rešljive izzive, vendar so nekateri rebusi potrebovali dodatno in bolj jasno oblikovanje. Matematični izzivi so podali koordinate naslednje točke, ki pa smo jih morali vnesti v Google Maps, da smo lahko našli naslednjo točko. Pri sestavljanju slike je potrebno predvideti več časa, ker se sicer zelo hitro konča in na tej lokaciji učenci ne pridobijo točk. Učenci se niso posluževali načina lova na zaklad z vprašanji in odgovori, ampak so

Ena polovica razreda je odšla proti Muzeju Spomni se name, druga polovica v drugo smer proti Mirenskemu gradu; turistična pot po Mirnu bo zajemala celotno pot. Ob prihodu na pravo lokacijo, igralci avtomatsko dobijo določeno število točk, dodatne točke pa tudi s pravilnim reševanjem izzivov. Na sliki je na zemljevidu prikazan potek celotne poti, v aplikaciji TurfHunt. Vsaka skupina učencev je na terenu preizkusila samo del poti.

Učencem je reševanje izzivov vzelo kar nekaj časa, zato je smiselno, da se v primeru časovne omejenosti reševanje izzivov časovno omeji in se tako pospeši reševanje.

pripravili različne druge, drugačne, zanimive izzive. Pri pripravi izzivov je potrebno učence opomniti, da sestavijo izzive, ki jih je mogoče vnesti v aplikacijo brez večjih težav, npr. osmerke niso primerne za to aplikacijo oziroma jih je potrebno povezati z drugo aplikacijo.

Po evalvaciji so izboljšali izzive tako, da so lokacije točk postavili v drugačen vrstni red, skrajšali naloge, izboljšali gesla za reševanje križank, uredili rebuse ipd. Nato so lov na zaklad ponovno preizkusili na terenu. Bili so zadovoljni s sestavljeno turistično potjo ter so predlagali, da to igro vključimo v turistično ponudbo občine Miren-Kostanjevica. Pot se lahko vnese na seznam poti, ki so na voljo v aplikaciji TurfHunt.

4. REZULTATI

Tovrstna dejavnost pri pouku učence motivira za delo, spodbuja njihovo kreativnost in kritično ovrednotenje zanimivosti v domačem kraju. Naloge in izzive, ki so jih učenci pripravili, bi lahko še bolj dodelali z omejitvami področij oziroma temami. Za zelo učinkovito se je izkazalo tudi pripravljane nalog za vrstnike iz drugega oddelka. Učenci so skozi celotno aktivnost pridobili nove izkušnje (izkustveno učenje), bili aktivni soustvarjalci učne ure in turistične ponudbe v domačem kraju, uporabili so teoretično znanje v praksi, delovali so v skupinah, kjer so se učili prilagajanja, sodelovanja, komuniciranja, spoznali uporabnost pametnega telefona kot učnega pripomočka, bili so motivirani za raziskovanje in opazovanje domače pokrajine.

V spodnji preglednici so predstavljene prednosti in pomanjkljivosti aplikacije TeachOUT oziroma TurfHunt, ki smo jo uporabili pri svojem delu. Aplikacija se je izkazala za učinkovito in primerno, saj igre lahko rešuje posameznik ali skupina, ni potrebno ustvariti in uporabiti uporabniškega imena in gesla, spodbuja gibanje na svežem zraku, posameznika motivira zaradi uporabe pametnega telefona in zbiranja točk, spodbuja sodelovalno učenje tako pri pripravi iger kot pri raziskovanju na terenu. Največje pomanjkljivosti so, da je potrebno imeti internetno povezavo, priprava igre v aplikaciji vzame veliko časa in potrebna je dobra organiziranost, nekaterih oblik izzivov ne moremo direktno reševati, saj je za aplikacijo omejen nabor tipov iger/nalog.

PREDNOSTI	POMANJKLJIVOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Lahko rešuje posamezniki ali skupina. • Učencem/obiskovalcem se ni potrebno prijaviti preko lastnega elektronskega naslova. • Do igre lahko pridemo na različne načine: izberemo na seznamu ali preko QR kode. • Spodbuja gibanje na svežem zraku. • Učence motivira igra na telefonu (učni pripomoček). • Sodelovalno učenje pri sestavljanju iger in reševanju nalog na terenu. • Nabiranje točk je dodatna motivacija. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nekateri oblike izzivov npr. križanke ne moremo direktno reševati v aplikaciji, ampak potrebujemo svinčnik in papir za reševanje. - Omejen nabor tipov iger/nalog. - Potrebna je stalna internetna povezava oziroma prenos podatkov. - Vzame veliko časa in predpriprave. - Potrebna je dobra organiziranost.

Slika 4: Preglednica prednosti in pomanjkljivosti uporabe aplikacije TeachOUT.

Aplikaciji TeachOU in TurfHunt bosta z vnosom turistične poti na seznam iger omogočali vsem obiskovalcem Mirna, da obišejo znamenitosti v Mirnu, pri tem nabirajo žetone ter na ta način aktivno spoznavajo kraj na zabaven in hkrati poučen način.

5. ZAKLJUČEK

Namen naloge je bil predvsem preveriti možnost izvedbe priprave in terensko izvedbo iger pri običajni uri geografije oziroma časovno zamudnost tovrstnega aktivnega pouka. Takšna aktivnost od učitelja zahteva veliko priprave in časa, predvsem vnos in ureditev iger v aplikaciji. Predvsem je pomembno, da učenci sami ustvarijo igre, ker jih to še dodatno motivira. Pri tem jih lahko omejimo s področjem, območjem ali na kak drug način. Pri pripravi iger jim podamo smernice, ampak ne preveč, da spodbudimo njihovo kreativnost in izvirnost. Večjo motiviranost dosežemo tudi tako, da učenci igre pripravijo za drugi oddelek. Izvedba lova na zaklad na terenu je mogoča v 1 šolski uri, vendar morajo biti aktivnosti na terenu zgoščene, točke blizu ena drugi in časovno omejene. V prihodnje se bomo takšnega pouka geografije še posluževali, saj je mogoče v kratkem času dobiti iz učencev največ, učenci so pri tem motivirani in kreativni. Pripravljena igra lova na zaklad trenutno vključuje območje Mirna, kar pa je mogoče v prihodnje tudi razširiti.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Učni načrt. Program osnovna šola. Geografija (2011). Ljubljana: Zavod za šolstvo. Pridobljeno: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_geografija.pdf (24. 3. 2023).
2. Brinovec, S. (2004): Kako poučevati geografijo, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.
3. Cigler, N. (2003): Primeri pouka izbranih učnih tem iz geografije v osnovni in srednji šoli. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.
4. Medmrežje 1: <https://en.actionbound.com/choose> (24. 3. 2023).
5. Medmrežje 2: <https://www.esteamproject.eu/kontakt> (24. 3. 2023).
6. Medmrežje 3: https://issuu.com/esteam/docs/vodi_za_u_enje_naravoslovnih_znanosti_v_naravi-eb (20. 3. 2023).

PRILOGA 1: PRIMERI NALOG V APLIKACIJI

1. Primer z matematičnimi izzivi:

NAVODILO: Reši matematične izzive. Dobljene rezultate po vrstnem redu vpiši v kvadratke in dobi/a boš koordinate naslednje točke. Najprej si na list papirja preiši kvadratke, ki so na spodnji sliki. V te kvadratke boš postopoma vnašal/a rešitve matematičnih izzivov.

$$\begin{array}{|c|c|} \hline & \\ \hline \end{array} \cdot \begin{array}{|c|c|c|c|c|} \hline & 6 & 7 & 0 & 7 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{|c|c|} \hline & \\ \hline \end{array} \cdot \begin{array}{|c|c|c|c|c|} \hline & 2 & 4 & 6 & 7 \\ \hline \end{array}$$

Izziv 1: Iz 12 g mase izdelamo 18 okraskov. Koliko okraskov izdelamo iz 20 g mase? Rezultatu prištej 15. Koliko je rezultat? Dobljen rezultat vnesi v prva dva kvadratka.

Izziv 2:

$$2. \quad \frac{x+2}{2} - 3 = \frac{x}{4} \quad \text{Rezultat pomnoži 211.}$$

Izziv 3:

$$\frac{2x-5}{6} - \frac{x-3}{4} = 1$$

Izziv 4:

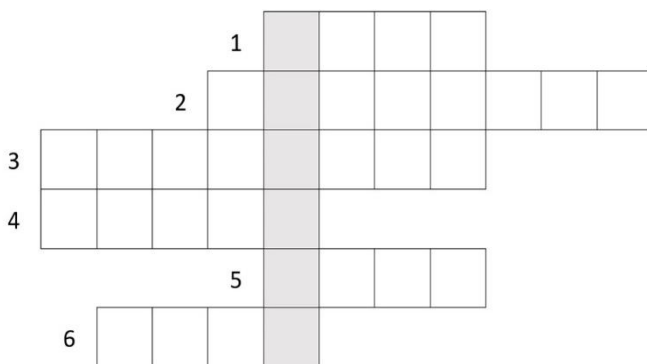
$$(x+8)+5 = ((\frac{x}{10} + 8) + 5 + (\frac{x}{5} + 8) + 5) + 8$$

x Pomnoži 22

Rešitev pravilno zapiši v obliki koordinat, npr. 42.948736, 12.494839
Pojdi do koordinat, ki si jih dobil/a z reševanjem matematičnih izzivov.

2. Primer križanke:

Reši križanko tako, da vneseš besede kot odgovor. Pri vsakem odgovoru označi črko, ki da rešitev križanke. Premakni se do točke, ki je rešitev te križanke.

Izziv 1: Kraj, kjer se je rodil France Prešeren.

Izziv 2: Športna panoga, ki se izvaja na reki.

Izziv 3: Ljubljanski nogometni klub.

Izziv 4: Človeku podobna žival v džungli.

Izziv 5: Tekočina, ki jo pijemo in brez katere ni življenja.

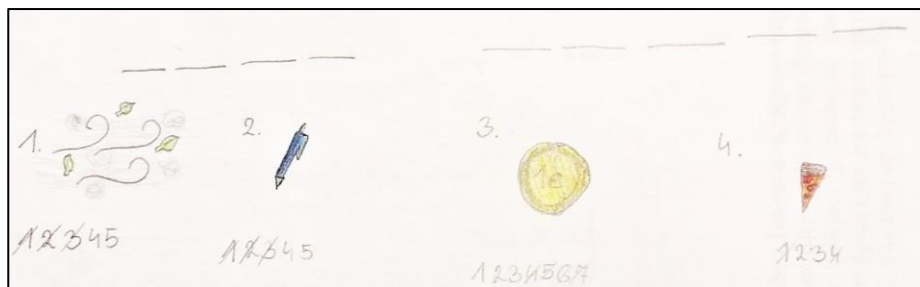
Izziv 6: Reka, v katero se izliva reka Vipava.

Rešitev križanke je _____

Pojdi do najbližjega mostu čez reko Vipavo.

3. Primer rebusa:

Reši rebus. Rešitev rebusa te bo usmerila na naslednjo točko, kjer te čaka naslednji izziv.

MOJA STRAN MOJSTRANE – ŠOLSKA POT UČENCEV ZA UČENCE

MY SIDE OF MOJSTRANA - STUDENTS' SCHOOL PATH FOR STUDENTS

Jerca Bogataj

Osnovna šola 16. decembra Mojstrana

jerca.bogataj@gmail.com

POVZETEK

Pri turističnem krožku smo z učenci v sodelovanju s Slovenskim planinskim muzejem in Turističnim društvom pripravili krožno učno pot po Mojstrani, na kateri se kot vodiči preizkusijo učenci od 7. do 9. razreda, kar jim da zanimive izkušnje. S pomočjo literature smo poiskali pomembne mejnike domačega kraja, jih opisali in pripravili predstavitev za mlajše učence. Zasnovali smo tudi zgibanko. Temeljni cilj projekta je seznanjanje učencev s kulturno dediščino Mojstrane, kot kraja na vstopu v Triglavski narodni park, kjer so bili doma odlični športniki, gorniki in občudovalci gora. Udeleženci spoznajo vzroke za razvoj različnih gospodarskih dejavnosti skozi zgodovino kraja in njihov vpliv na okolje. Želimo ohranjati gorniško kulturo z ozaveščanjem o pomembnosti neokrnjene narave alpskega sveta.

Na krožni poti, ki se prične in konča pred Slovenskim planinskim muzejem, je osem postankov. Obiskovalci spoznajo začetke muzeja, na Trgu olimpijcev preštejejo vse olimpijce iz Mojstrane, slišijo nekaj o čebelarjenju, romarskem turizmu in razvoju modernega turizma. Povemo tudi pravljico iz bogatega izročila ljudskih triglavskih pravljič, pa tudi kakšno anekdoto, katerih je v teh krajih kar nekaj. Po zaključeni poti sledi še ogled filma o Triglavskem narodnem parku in življenju v njem ter sprehod po stalni razstavi Slovenskega planinskega muzeja.

Ker pa je bil obisk v času pandemije onemogočen, smo pripravili tudi virtualno pot, posneto s 360° fotografijo, pri kateri nam je pomagal Boštjan Burger. Obiskovalci si jo lahko ogledajo na osebem računalniku ali z virtualnimi očali.

Ključne besede: učna pot, kulturna dediščina, Mojstrana, virtualna pot.

ABSTRACT

At the tourist club, in collaboration with the Slovenian Alpine Museum and the Tourist Society, we prepared a circular educational trail around Mojstrana with students from 7th to 9th grade trying their hand as guides, which gives them interesting experiences. Using literature, we identified important landmarks in the local area, described them, and prepared presentations for younger students. We also designed a brochure.

The main goal of the project is to familiarize students with the cultural heritage of Mojstrana, as a place at the entrance to the Triglav National Park, where excellent athletes, mountaineers, and mountain lovers were at home. Participants learn about the reasons for the development of various economic activities throughout the history of the place and their impact on the environment. We aim to preserve mountaineering culture by raising awareness of the importance of untouched nature in the Alpine world.

On the circular path, which begins and ends in front of the Slovenian Alpine Museum, there are eight stops. Visitors learn about the beginnings of the museum, count all the Olympians from Mojstrana at the Olympic Square, and hear about beekeeping, pilgrimage tourism, and the development of modern

tourism. We also tell a fairy tale from the rich tradition of Triglav fairy tales, as well as some anecdotes, of which there are quite a few in these parts.

After completing the trail, there is a viewing of a film about the Triglav National Park and life in it, followed by a walk through the permanent exhibition of the Slovenian Alpine Museum.

However, as the visit was impossible during the pandemic, we also prepared a virtual tour, recorded with a 360° photograph, with the help of Boštjan Burger. Visitors can view it on a personal computer or with virtual glasses.

Keywords: educational trail, cultural heritage, Mojstrana, virtual tour.

1. UVOD

Namen prispevka je predstaviti projektno delo učencev turističnega krožka v sodelovanju s Slovenskim planinskim muzejem in Turističnim društvom Dovje - Mojstrana. Zasnovali smo krožno učno pot za učence po Mojstrani, ki se začne in konča pred omenjenim muzejem. V ogled smo vključili tudi njihovo stalno razstavo in film o življenju v Triglavskem narodnem parku.

Temeljni cilj projekta je seznanjanje učencev s kulturno in naravno dediščino Mojstrane, kot kraja na vstopu v Triglavski narodni park, kjer so bili doma odlični športniki, gorniki in občudovalci gora. Udeleženci projekta spoznajo vzroke za razvoj različnih gospodarskih dejavnosti skozi zgodovino kraja in njihov vpliv na okolje. Seznanijo se z vplivi turizma, ki ga poskušamo usmeriti v trajnostnega. Želimo ohranjati gorniško kulturo z ozaveščanjem o pomembnosti neokrnjene narave alpskega sveta.

Pri snovanju naloge smo dobili zamisel, da bi se kot vodiči po učni poti preizkusili kar učenci - avtorji sami. Pri tem smo naleteli na nekaj izzivov, katere smo uspešno presegli s pomočjo predsednika lokalnega turističnega društva. Ta nam je pomagal z nasveti glede vodenja turističnih skupin ter finančno podprl nastalo zgibanko. Preko turističnega društva smo se prijavi tudi na tekmovanje NAJ tematska pot, kjer smo dosegli kar lepo uvrstitev. Od 28 prijavljenih poti smo dosegli 8. mesto, na kar smo zares ponosni.

Prvič smo pot ponudili kot UNESCO projekt v šolskem letu 2019/2020, pozneje pa se je zaradi nastalih razmer porodila zamisel o obisku poti na daljavo. S pomočjo 360° fotografije avtorja Boštjana Burgerja nam je uspelo približati naše delo tudi virtualno.

V nadaljevanju prispevka najprej na kratko predstavljamo Mojstrano, nato pa zasnovano učne poti, izvedbo ter njeno virtualno različico.

2. MOJSTRANA

Mojstrana je gručasto naselje s skoraj 1.000 letno zgodovino. Skozi naselje tečeta Sava Dolinka ter Triglavska Bistrica. Leži na vhodu v Triglavski narodni park in je dobro izhodišče v vse tri ledeniške doline, Vrata, Kot in Krma. Znana je po svoji slikoviti lepoti in možnostih za zunanje rekreacijske dejavnosti, pa tudi po svoji planinski tradiciji, saj iz vasi izhaja veliko znanih slovenskih alpinistov.

Zgodovinsko se prej omenja vas Dovje (11. stoletje), kjer so bili naseljeni kmetje, medtem ko so bili prvi naseljenci v Mojstrani fužinarji (13. stoletje), ki so v bližini začeli kopati in taliti železovo rudo. Ravno po teh fužinarskih mojstrih in nemškem poimenovanju zanje, »Maistern«, naj bi nastalo novo lokalno ime Mojstrana (Voga, 2007).

Slika 1: Pogled na Mojstrano. Vir: <https://kranjska-gora.si/mojstrana>.

3. MOJA STRAN MOJSTRANE - učna pot

Na pobudo članov turističnega društva za večjo povezanost učencev z društvom in krajem se je porodila zamisel o oblikovanju učne poti. Z učenci smo se v prvem letu nastajanja projekta najprej lotili branja literature o kraju, ki je dostopna v šolski knjižnici. Na pomembnost dogodkov, oseb ali hiš so nas opozorili tudi domačini. Zavedali smo se, da mora biti pot zasnovana jasno in jedrnato ter hkrati zanimivo, saj je namenjena tudi najmlajšim učencem osnovne šole.

3.1 Trasa učne poti s postanki

Za glavne poudarke na poti smo si izbrali naslednje zanimivosti:

- **Slovenski planinski muzej**, kjer je predstavljena zgodovina gorništva in varstvo narave Triglavskega narodnega parka (Medmrežje 1),
- **Trg olimpijcev**, kjer so predstavljeni vsi olimpijci iz Mojstrane, ki je hkrati tudi edina vas v Sloveniji s tolikšnim številom olimpijcev (Voga, 2007),
- **Mruščeva hiša**, v kateri se je rodil eden prvih promotorjev kranjske čebele Mihael Ambrožič, izumitelj lovilca rojev in slušnega aparata, s katerim se je dalo ugotoviti, kateri panj bo rojil (Medmrežje 2),
- **Šmercova hiša** s fresko svetega Jurija in Višarske Marije, katera kaže na začetke turizma, saj so v hiši nudili prenočišče vsem romarjem na poti na Svete Višarje. V Šmercovi gostilni je bilo moč že pred več kot 100 leti najeti gorskega vodnika. Tu se je ustavil tudi dr. Julius Kugy, ki je bil s svojimi deli med prvimi promotorji turizma v Julijskih Alpah. Najverjetneje je prav v Šmercovi hiši Rudolf Baumbach upesnil pripovedko o Zlatorogu. Z dvorišča pa imamo lep pogled na cerkev svetega Klemena. Legenda o cerkvi pravi, da sta na tem mestu leta 868 prenočila sveta Ciril in Metod, ki sta bila namenjena v Rim. S seboj sta nesla posmrtno ostanke sv. Klemena (papeža in mučenca, ki je umrl na Krimu) (Voga, 2007).

- **Požgančev most** prečka reko Savo Dolinko in povezuje naselji Mojstrana in Dovje. Most so zgradili leta 1910, danes pa je poznan tudi po črnih mačkah, železnih upodobitvah, ki izhajajo iz ljudskega izročila triglavskih pravljic (Medmrežje 2).
- **Triglavski gaj** predstavlja spomin na začetke modernega turizma, saj je skozenj nekoč vodila železnica, ki je v Mojstrano pripeljala leta 1870, ko je bila dokončana gradnja Južne železnice. To je bila prva železniška povezava med Ljubljano in Trbižem, ki je omogočila prevoz ljudi in blaga med obema krajema ter hkrati zelo pospešila turizem v dolini reke Save (Voga, 2007).
- **Bor** je območje, kjer je nekoč stala smučarska skakalnica. Prva prava tekma je na tej skakalnici bila organizirana leta 1927. To je 7 let prej kot v Planici, kjer so pozneje rušili mejnike in so že v letu 1936 skakali preko 100 metrov (Sepp Balrd, 101,5 m). Ob koncu druge svetovne vojne je ta skakalnica žal propadla. V tem delu so danes lepo urejene sprehajalne poti namenjene domačinom in obiskovalcem (Smolej, 1995).
- **Plezalna pot ali ferata** odpira poglede na moderne pristope v gorništvu. Nad vasjo sta v ostenju Grančiča dve zavarovani plezalni poti. Lažja smer, ki je primerna za tiste z manj izkušnjami, se imenuje Aljaževa pot (po Jakobu Aljažu). Težja pot mojstranskih vever'c je namenjena bolj izkušenim plezalcem. Mojstranske vever'ce so bili vrhunski alpinisti iz Mojstrane, ki so plezali doma in v tujih gorstvih, tudi v Himalaji, in so dosegli tudi višine čez 8.000 m. Obe ferati vodita na vrh Grančiča, kjer nas pričaka čudovit razgled na Julijske Alpe in Karavanke (Medmrežje 1).

V naslednjem letu smo izdelali zgibanko z zemljevidom in glavnimi poudarki na poti. Dodali smo še nalepke s simboli posameznih postankov in na ta način spodbudili spremljanje poti ob zemljevidu, saj po vsaki predstavitvi obiskovalci nalepijo ustrezno nalepko na številko postanka.

Slika 2: Pot s postanki. Avtorica: Jerca Bogataj.

Slika 3: Zgibanka učne poti z nalepkami. Avtorica: Jerca Bogataj.

3.2 Organizacija dela

Učence, ki so v prvem letu snovanja projekta napisali besedilo za postanke, smo v naslednjem šolskem letu razdelili v skupine po tri. Vsaka izmed trojic naj bi bila sposobna samostojno voditi skupino obiskovalcev. Najprej so se urili v nastopanju. Z nasveti nam je pomagal tudi izkušen turistični vodič, ki je učence opozoril na pomembne elemente vodenja, kot so na primer kako se predstaviti in na začetku vodenja ustvariti pozitivno vzdušje, kakšna je ustrezna komunikacija, kako pridobiti pozornost obiskovalcev, kako opozoriti obiskovalce na gibanje po nevarnih delih poti, kako spodbuditi obiskovalce, da sledijo, ...

Vodenje po novonastali poti smo najprej ponudili učencem naše šole, pozneje tudi ostalim šolam, ki so vključene v mrežo UNESCO pridruženih šol. Vsako leto imamo predvidene termine za obisk. Odziv domačih in tujih učencev in učiteljev je bil do sedaj dober, kar nas žene k vsakoletnemu obnavljanju projekta.

Ker se v projekt vključujejo novi učenci, opažamo, da imajo manj motivacije za vodenje kot tisti, ki so pot sami zasnovali, zato bi bilo smiselno vsakoletno nadgrajevanje poti in oblikovanje drugih poudarkov. Hkrati pa smo vezani na število natisnjenih zgibank.

Slika 4: Vodenje po poti. Avtorica: Jerca Bogataj

3.3 Virtualna pot

V letu 2020 nam je pandemija preprečila vodenje v živo, zato smo se lotili ustvarjanja projekta na daljavo. V sodelovanju z Boštjanom Burgerjem je nastal posnetek poti v 360° tehniki. Najprej smo vanj želeli vključiti napisano besedilo, pozneje pa smo se odločili za posnetke. Učence smo pri vodenju na posameznem postanku posneli kar z mobilnim telefonom, kar nam ni vzelo veliko časa. Posnetki so v pot vključeni tako, da se čimbolj približajo realnemu vodenju. Virtualna pot, ki si jo lahko ogledate tudi z VR očali, je dostopna na spletni povezavi

<https://www.mojaslovenija.si/Mojstrana/2021/ucnapot.html>.

Učencem smo ob delu na daljavo priložili še križanko (priloga 1), ki je bila spodbuda za natančnejše spremljanje poti. S pravilnimi rešitvami pa so si pozneje, ko so pogoji to dovoljevali, prislužili brezplačen vstop v muzej.

4. ZAKLJUČEK

Nastala učna pot je naš velik dosežek v sodelovanju s turističnim društvom in muzejem. Predstavitev pomembnih mejnikov kraja je vsako leto dobrodošla popestritev pouka v nižjih razredih. Samo vodenje po poti pa vsakoletni izziv, saj prihajajo novi učenci, ki prinesejo svoj zagon in tudi nove ideje. Na začetku jim vodenje predstavlja kar velik izziv, pozneje, ko si pridobijo nekaj izkušenj, pa so vedno bolj navdušeni in si želijo vse več obiska.

Ob že večkratni izvedbi smo dobili veliko pohval in tudi pobude za razširjeno delo, kar nam daje motivacijo za naprej. Pot bi lahko razširili v sosednje Dovje, povedali še kaj o začetkih šole in Jakobu Aljažu kot planinskemu pionirju, saj je bil eden ključnih ljudi pri razvoju slovenske planinske kulture v drugi polovici 19. stoletja. Vodenje bi lahko ponudili tudi v angleškem ali nemškem jeziku in tako pritegnili še turiste, ki jih je v tem delu vedno več.

Tiskano zgibanko bi lahko nadomestili z aplikacijo, s katero bi posneli QR kode na posameznih postankih in bi si obiskovalci lahko kar sami prebrali opisane zanimivosti. Zamisli je ogromno. Upamo pa, da bomo uspeli motivirati učence za vsakoletno izvedbo projekta.

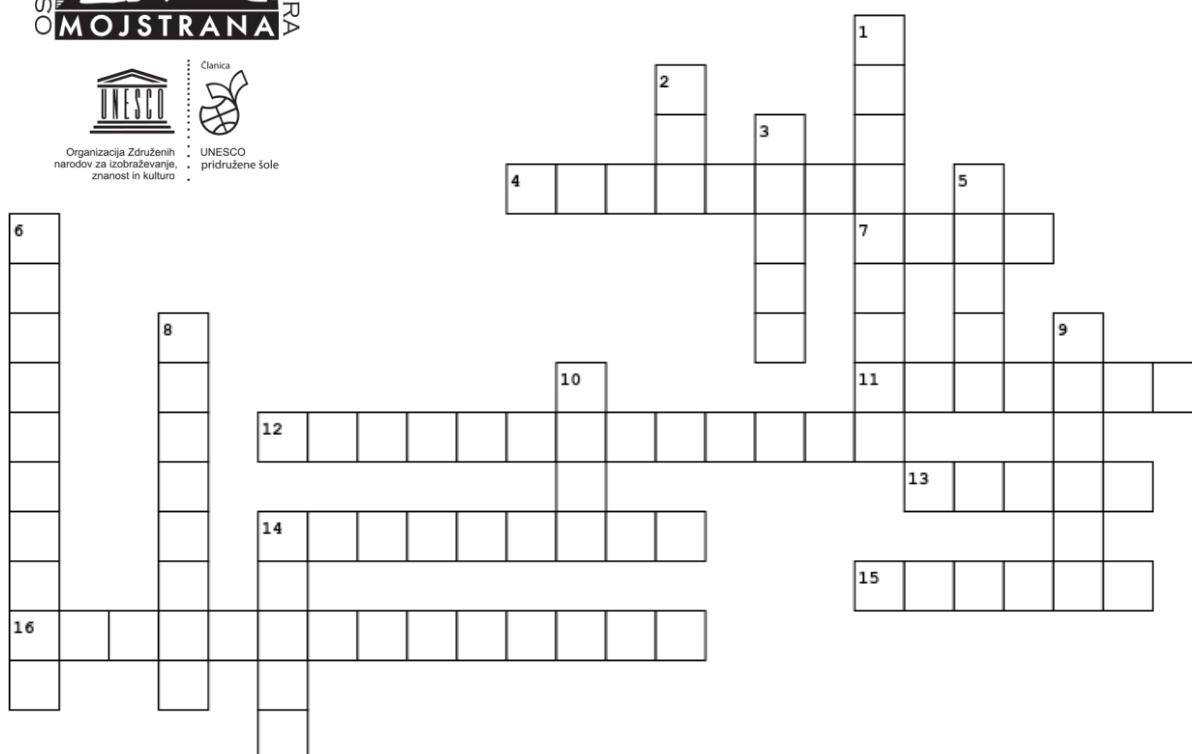
5. VIRI IN LITERATURA

1. Smolej, A. (1995): Začetki smučanja v Zgornjesavski dolini. Samozaložba, Kranjska Gora.
2. Voga, F. (2007): Mojstrana - njen nastanek, razvoj in turizem. TD Dovje - Mojstrana.
3. Medmrežje 1: <https://www.planinskimuzej.si/> (14. 4. 2023).
4. Medmrežje 2: <http://www.mojstrana.com/sl/?subpageid=239&contid=253> (14. 4. 2023).

PRILOGA 1: Križanka

MOJA STRAN MOJSTRANE

VODORAVNO

4. Kako se imenuje hiša, v kateri so prenočili prvi turisti v Mojstrani?
7. Kako se imenuje prevozno sredstvo, s katerim so se včasih pripeljali v Mojstrano?
11. Komu je posvečena cerkev v Mojstrani?
12. Iz katerega jezika izvira beseda ferata?
13. Kaj stoji pred Slovenskim planinskim muzejem?
14. Kako se imenuje naselje ob sotočju Triglavске Bistrice in Save Dolinke?
15. Priimek smučarke Alenke.
16. Število olimpijcev, ki jim je posvečen trg v Mojstrani?

NAVPIČNO

1. Katero gorsko verigo, ki meji na Avstrijo, gledamo iz Mojstrane?
2. Kako se imenuje območje, kjer je nekoč stala smučarska skakalnica?
3. Kako se imenuje vasica pod Karavankami?
5. Katere živali so upodobljene na Požgančevem mostu?
6. Katero prevozno sredstvo se nahaja v planinskem muzeju?
8. Kako se je pisal izumitelj lovilca rojev in promotor kranjske čebele?
9. Kako z drugo besedo imenujemo plezalno pot?
10. Katera reka teče pod Požgančevim mostom?
14. Kako se imenuje brv, po katerem so otroci včasih vozili prtljago turistom?

S pravilno rešeno križanko si prislužite brezplačno otroško vstopnico za SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ. Obvezno je spremstvo odrasle osebe, ki vstopnico plača po ceniku.

ORMOŠKA UČNA POT ORMOŽ LEARNING PATH

Nataša Kolar

OŠ Ormož

taska@siol.net

POVZETEK

Poznavanje domačega kraja je ključno za razumevanje domače pokrajine in procesov, ki potekajo v njej ter pripomore k povečanemu zanimanju za raziskovanje domačega okolja. Kljub trudu kolegic na razredni stopnji ugotavljam, da učenci domačo pokrajino še vedno premalo poznajo. Zato v 9. razredu pri spoznavanju turizma Slovenije z učenci izvedemo terensko delo. Terensko delo je priložnost za medpredmetno povezovanje geografije z zgodovino, umetnostjo, slovenščino, biologijo in športom. Mesto Ormož ima številne turistične potencialne, ki pa jih naši učenci ne poznajo dovolj dobro, zato učence spodbujamo k raziskovanju zgodovine svojega kraja, njegovih turističnih in naravnih znamenitosti ter kulturne dediščine kraja.

V prispevku Ormoška učna pot predstavljam primer izvajanja terenskega dela pri pouku geografije z uporabo aktivnih učnih metod neposrednega opazovanja na primeru kratke turistične učne poti. Učna pot je rezultat raziskovalne naloge Mladi in turizem v Ormožu iz leta 2019. Pri oblikovanju učne poti smo sledili cilju, da bodo učenci v eni ali dveh šolskih urah spoznali bogastvo mesta Ormož. Pot začnemo pri stari šoli na Hardeku, nadaljujemo do parka pred gradom, kjer se učenci seznanijo s pomembnimi Ormožani. Oglejajo si arheološko zbirko in notranjost gradu. Seznanijo se z vlogo TIC-a Ormož. Pot nadaljujemo v Ormoški park; gre za primer angleškega parka, v katerem najdemo nekaj eksotičnih dreves, kot so tulipanovec, ginko in manklura. Nadaljujemo do cerkve sv. Jakoba, zavijemo na Kerenčičev trg in zaključimo v Ormoških lagunah. Izdelan je tudi kratek vodnik po učni poti in učni listi za učence.

Ključne besede: Ormož, učna pot, terensko delo, geografija.

ABSTRACT

Knowing one's hometown is key to understanding one's native landscape and the processes that take place in it and contributes to an increased interest in exploring one's native environment. Despite the efforts of my colleagues at the class level, I find that the students still do not know enough about their home country. That's why in the 9th grade, when learning about Slovenia's tourism, we carry out field work with the students. Field work is an opportunity to cross-curricularly connect geography with history, art, Slovenian, biology, and sports. The town of Ormož has many touristic potentials, but our students do not know them well enough, so we encourage students to research the history of their place, its tourist and natural attractions, and the cultural heritage of the place. In the contribution Ormož learning path, I present an example of conducting fieldwork in geography lessons using active learning methods of direct observation on the example of a short touristic learning path. The learning path is the result of the research project Youth and tourism in Ormož from 2019. When designing the learning path, we followed the goal that students will get to know the richness of the city of Ormož in one or two school hours. The route begins at the old school on Hardek and continues to the park in front of the castle, where the students get to know important people from Ormož. They see the

archaeological collection and the interior of the castle. They learn about the role of TIC Ormož. We continue our journey to Ormoški park; it is an example of an English park in which we find some exotic trees such as tulip tree, ginkgo and manclura. We continue to the church of St. Jakob, turn onto Kerenčič Square and finish in the Ormoška lagoons. A short guide to the learning path and a learning sheet for students have also been produced.

Keywords: Ormož, learning path, fieldwork, geography.

1. UVOD

Ormož je mesto, ki se vse bolj zaveda pomena turizma. V ta namen so razvili znamko Jeruzalem Slovenija, ki ponuja lokalno kakovost s prleško zgodbo, domačnostjo in gostoljubnostjo, na način kot ga doživljajo in živijo lokalni prebivalci. Učenci so čustveno navezani na svojo domačo okolico in to moramo pri pouku geografije spodbujati in razvijati. Kot učiteljica geografije se zavedam, kako pomembno je terensko delo in kakšno vrednost ima pozitiven odnos do domače pokrajine za učenčev razvoj in za oblikovanje njegovega odnosa do domače pokrajine. Če želimo učencu nuditi dobro učno podporo pri učenju o prostoru, ga moramo peljati v prostor, tako bo širil svoj osebni zaznavni in pojmovni prostor. Zaznavni prostor je okvir podatkov za vse kar vidimo, slišimo, česar se dotikamo v vsakdanjem življenju. Pojmovni prostor je širša oblika sveta in ni neposredno zaznan v celoti, pač pa se počasi oblikuje z izkušnjo, povezovanjem manjših predelov v večje, postavljanjem vprašanj, proučevanjem zemljevidov in logičnim sklepanjem. Okolje nam posreduje informacijo, na kateri je zasnovano naše delovanje, in je prostor, v katerem se to delovanje odvija. Vzbuja čustva, asociacije in stališča o zaznavajočem. Informacijo o okolju pridobivamo z vsemi čutili, zato je neposreden stik z okoljem tako zelo dragocen in ga posredna didaktična sredstva težko nadomestijo (Kolenc Kolnik, 2005).

Učenci domačo pokrajino spoznavajo pri pouku od vstopa v šolo do konca šolanja v domačem kraju. Kljub trudu kolegic na razredni stopnji ugotavljam, da naši učenci domače pokrajine in številnih turističnih potencialov ne poznajo dovolj dobro. Učence pri terenskem delu zato spodbujamo k raziskovanju zgodovine svojega kraja, njegovih turističnih in naravnih znamenitosti ter kulturne dediščine kraja. Zaradi razvoja turizma je še bolj pomembno, da učenci domači kraj dobro poznajo. Boljše poznavanje domačega kraja prinaša zanimanje za procese in dogajanje v domačem kraju; posledično učenci vidijo priložnosti za zaposlitev. Med prebivalci Občine Ormož namreč prevladuje starejše prebivalstvo. Indeks staranja za Občino Ormož v letu 2022 je 171,2 in je višji od povprečja v Sloveniji (139 za leto 2022). Kar pove, da se povprečna starost prebivalcev Občine Ormož v povprečju dviga hitreje kot v celotni Sloveniji (medmrežje 1). Želja vodilnih v Občini Ormož je zmanjšanje odhoda mladih iz ormoškega območja. V nadaljevanju predstavljam terensko delo in samo ormoško učno pot.

2. ZAKAJ TERENSKO DELO?

Z uporabo terenskega dela na učni poti dosegamo nekaj ciljev sodobnega pouka geografije, kar učencem omogoča razvoj nekaterih ključnih kompetenc. Med pomembnejšimi so: kompetenca za pridobivanje in uporabo znanja (razvoj kritične osebnosti, sposobnosti razumevanja človeka in sveta), akcijske kompetence (pripravljenost za delovanje v različnih okoljih) in državljanske kompetence (vzgoja državljanske kulture, civilizacijskih oz. medkulturnih vrednot) (Kolenc Kolnik, 2009). Pri delu na terenu gre za iskustveno učenje, kjer sledimo reku Pojdite in si oglejte. Učencem pomaga razvijati lastnosti, ki jih bodo kot ljudje potrebovali v prihodnosti, in sicer bodo to sposobnost prilagajanja novim

okolščinam, osebna avtonomija, občutljivost do sebe in drugih, sposobnost komunikacije in sodelovanja, zmožnost celovitega dojetja, sinteze in zmožnost najdenja v nepredvidljivih, kompleksnih socialnih situacijah (Marentič Požarnik, 1992).

3. ORMOŠKA UČNA POT

Ormoška učna pot je rezultat raziskovalne naloge Mladi in turizem v Ormožu iz leta 2019. Pri oblikovanju učne poti smo sledili cilju, da bodo učenci v eni ali dveh šolskih urah spoznali bogastvo mesta Ormož in njegove neposredne okolice. Na našo učno pot se odpravimo v 9. razredu, običajno proti koncu šolskega leta, ko motivacija za učenje že pade. Znanje učencev, ki so ga pridobili skozi devetletno šolanje, se s pomočjo medpredmetne povezave med geografijo, zgodovino, biologijo in športom prenese v praktično izvedbo. Učenci so o vsebini učne poti seznanjeni nekaj ur pred samim obiskom učne poti in izvedbo terenskega dela. Delo je zasnovano kot ura utrjevanja in poglobitve načrtovanih učnih vsebin s poudarkom na opazovanju v pokrajini. Opredelitev učnih ciljev za posamezno predmetno področje zajema temeljne cilje in vsebine. Pri pouku učni cilji opredeljujejo, da učenci spoznavajo naravne in družbenogeografske elemente ter procese v pokrajini, sklepajo o vzročno - posledičnih povezavah v pokrajini, se orientirajo v okolju ter spoznavajo različne oblike in metode geografskega raziskovanja (Medmrežje 2). Predmetna področja ciljno povezuje razvijanje spretnosti in veščin opazovanja pokrajine ter procesov v njej iz medpredmetnega vidika. Učenci so pred odhodom na terensko delo po učni poti seznanjeni s cilji in standardi znanja, ki so od njih zahtevani. Skozi celotno pot se učenci ustavijo na različnih opazovalnih mestih, poslušajo razlago lokalnih vodnikov, opazujejo pokrajino in pri tem pomembnejše podatke zapisujejo na delovni list.

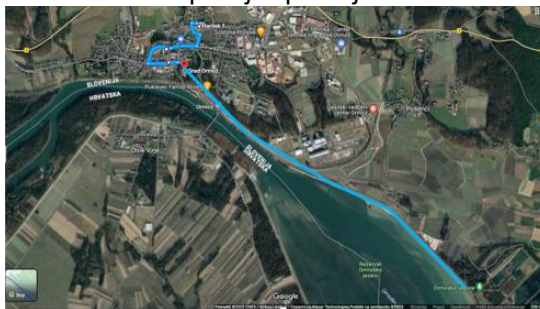
Delovni list z nalogami

OŠ Ormož

Datum: _____

Ime in priimek, razred: _____

Si popotnik po Ormožu in njegovi okolici. Na karti imaš označene stavbe in ceste. Tvoja naloga je, da greš po poti tako, da slediš navodilom in opazuješ pokrajino.

Karta 1: Ormoška učna pot

Na katerem bregu reke Drave leži mesto Ormož? _____

Kje izvira reka Drava, kje in v katero reko se izliva? _____

Približno koliko prebivalcev ima Občina Ormož? _____

Mesto Ormož je bilo poseljeno že v prazgodovini. Zakaj je mesto nastalo ravno tukaj? _____

V listini iz leta 1273 se mesto Ormož omenja prvič. Njegovo takratno ime je _____.
 Po kom se je mestna naselbina imenovala? _____
 Eden izmed simbolov mest je bil mestni grb. Kje je vklesan grb mesta Ormož?

Kdo je naselbino dal obzidati z obzidjem in zakaj? _____
 Med osrednje dogodke v mestu spadajo sejmi. Za katere praznike prirejajo sejme danes?

1. postaja: Stara šola na Hardeku

Fotografija 1: Stara šola na Hardeku (foto: Roman Bobnarič)

Kdaj so zgradili staro šolsko stavbo? Letnico najdeš na pročelju šolske stavbe. _____

2. Postaja: Park pred gradom

Fotografija 2: Park pred gradom (foto: Nataša Kolar)

V parku pred gradom je spominska aleja pomembnih oseb Ormoža in okolice.

Koliko kipov je v parku pred gradom? _____

Spomeniki katerih oseb so v parku pred gradom? _____

Izberi enega od pomembnih Ormožanov ali Ormožank in na spletu poišči podatke o njem.

3. Ormoški grad

Fotografija 3: Ormoški grad (foto: Nataša Kolar)

Pozorno poslušaj lokalnega vodnika in odgovori na vprašanja.

Kdaj se Ormoški grad prvič omenja? _____

Kdo je bil njegov prvi lastnik? _____

Najstarejši del gradu je _____. Opiši ga (gradbeni material, prvotni obseg)! _____

Zakaj so se leta 1438 menjali lastniki gradu? _____

V drugi polovici 15. stol. in v 16. stol. so se lastniki gradu menjavali iz različnih razlogov. Zapiši vsaj enega. _____

Leta 1604 je Rupert Herbestein prodal grad in gosposčino ogrski plemiški rodbini Pethe, ki je ostala njegov lastnik vse do srede 18. stol. Čemu je grad namenjen danes?

4. Ormoški park

Fotografija 4: Ormoški park (foto: Nataša Kolar)

V ormoškem parku so posajena nekatera drevesa iz daljnih dežel in nekatere domače drevesne vrste. Pozorno poslušaj krajinsko arhitektko in dopolni spodnjo tabelo.

Domače drevesne vrste	Tujerodne drevesne vrste

5. Cerkev sv. Jakoba

Fotografija 5: Cerkev sv. Jakoba (foto: Denis Žuran)

Katerega leta je bil ta objekt zgrajen? _____

V cerkvi sv. Jakoba je freska Poslednje sodbe. Kdaj je freska nastala? _____

Pojasni pojem FRESKA - _____

6. Kerenčičev trg

Fotografija 6: Kip Jožeta Kerenčiča (foto: Denis Žuran)

Kdo je bil Jože Kerenčič, po katerem se trg imenuje?

7. Naravni rezervat Ormoške lagune.

Fotografija 7: Info tabla v Ormoških lagunah (foto: Nataša Kolar)

Ormoške lagune so 55 hektarjev veliko mokrišče antropogenega nastanka, ki leži na območju rečnega ekosistema Drave ob Ormoškem jezeru. Sestavljajo ga plitvi bazeni s trstišči in sestoji rogoza, obdaja pa ga poplavni gozd, redki ostanek mehcolesne rečne loke v Sloveniji. Mokrišče je izjemnega nacionalnega in mednarodnega pomena za številne ogrožene vrste ptic. Katere ogrožene in redke vrste ptic gnezdijo v Ormoških lagunah?

Za kaj so uporabljali ta prostor pred zaščito območja in nastankom Ormoških lagun?

Katere živali so atrakcija Ormoških lagun? _____

Upamo, da si užival-a na potovanju po ormoški turistični poti.

4. ZAKLJUČEK

Tovrstno delo na terenu je za učence zelo zanimivo in privlačno, učitelju pa velik izziv. Izkustveno učenje je pomemben del vzgojno-izobraževalnega procesa. Veliko učencev določene procese v pokrajini razume šele, ko vidijo smisel terenskega dela v stavku Pojdite in si oglejte. Opažam, da so za delo zainteresirani tudi učenci, ki komaj dosegajo minimalne standarde, saj njihove veščine in sposobnosti še niso tako izrazite in izpiljene. Delo poteka popolnoma drugače kot v učilnici. Učenci se učijo metod in tehnik raziskovalnega dela, ki so del dela na terenu. Pri terenskem delu pridejo do izraza učenčeva ustvarjalnost, kreativnost, delavnost in iznajdljivost. Znanje, pridobljeno s terenskim delom, je trdnejše in trajnejše. Učenec razvija sposobnost dela v skupini, kritičnost, ustvarjalnost in radovednost. Učenci na ormoški turistični poti dodobra spoznajo mesto Ormož, njegovo zgodovino in okolico.

Učitelj se pri pripravi terenskega dela preoblikuje iz posredovalca znanja v organizatorja, usmerjevalca in koordinatorja učnega procesa. Učenci imajo pri terenskem delu možnost, da sami oblikujejo spoznanja, ugotovitve, delajo zaključke, na podlagi katerih si ustvarijo svoje znanje, ki je zaradi lastne aktivnosti trajnejše.

Z učno potjo je Ormož dobil nekaj uporabnega, primerne za pouk in dodatek k promociji kraja. Z učno potjo želim učencem pokazati, da pri pouku geografije znanje pridobivajo na kreativen, raziskovalen in ustvarjalen način. Učna pot bi lahko postala del redne turistične ponudbe destinacije Jeruzalem Slovenija.

5. VIRI IN LITERATURA

1. Kolenc-Kolnik, K. (2005): Didaktična vrednost učenja v naravi – primer geografija. Drugi posvet Didaktika v šoli v naravi. V: Zbornik prispevkov. Tolmin 3.–5. 11. 2005. Ljubljana: ČŠOD.
2. Kolenc-Kolnik, K. (2009): Geografsko izobraževanje je pomemben del izobraževanja za trajnostni razvoj. Pridobljeno: http://www.drustvo-geografov-pomurja.si/projekti/zborovanje/zbornik/z95Karmen%20Kolenc%20Kolnik_T.pdf (28. 3. 2023).
3. Marentič Požarnik, B. (1992): Izkustveno učenje – modna muha, skupek tehnik ali alternativni model pomembnega učenja? *Sodobna pedagogika*, 43, 1/2, str. 1–16.
4. Medmrežje 1: <https://www.stat.si/obcine/si/Municip/Index/116> (2. 4. 2023).
5. Medmrežje 2: Učni načrt. Program osnovna šola. Geografija. Pridobljeno: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_geografija.pdf (23. 4. 2023).

TURIZEM IN AKTIVNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA

TOURISM AND ACTIVE FREE TIME ACTIVITIES

Ada Goljuf

GEPŠ PIRAN

agoljuf@gmail.com

POVZETEK

Morda se bo komu zdelo nenavadno, da se na geografski konferenci pojavi predmet športna vzgoja. Če pa upoštevamo vidik aktivnega preživljanja prostega časa, se nekatere vsebine pokrivajo. Turizem zajema več sklopov, zato je smiselno medpredmetno povezovanje, saj tako slika postane širša. Da bi dijake pritegnili k ustvarjalnemu delu, smo morali vsebine osmisliti s konkretnimi primeri iz neposredne okolice šole. V svojem prispevku bom prikazala tak primer dobre prakse. V delo sem vključila dijake in dijakinje, ki so aktivnega sodelovanja pri pouku športne vzgoje opravičeni zaradi različnih zdravstvenih razlogov. Tisti, ki so gibalno ovirani, so se ukvarjali bolj s teoretičnimi vsebinami, drugi so delali na terenu: zbirali so gradivo, opazovali okolico, iskali primerne in zanimive poti ... Timsko delo je bilo pomembno, saj so se dijaki združili v ekipo tudi po vertikali, kar pomeni, da so iz različnih letnikov od 1. – 4. To pa je nenazadnje ponujalo tudi njihovo boljše spoznavanje in povezovanje. Rezultati terenskega in ostalega dela se kažejo v izdelavi učne poti, ki poteka po bližnji okolici šole in je obogatena z zanimivimi vsebinami iz različnih področij.

Ključne besede: terensko delo, timsko delo, orientacija, spoznavanje okolice šole.

ABSTRACT

At first glance, it might seem odd that a teacher of physical education should attend and participate in a conference of geographers. However, free time sports activities actually overlap with some essential elements of Geography and can make a positive contribution to the tourist offer of a holiday destination. Tourism and sports are interrelated and complementary, which is why sports tourism is one of the fastest growing sectors in tourism. A cross-curricular approach to tourism is therefore essential in order for students to fully understand its complexity. Also, their motivation and creativity can be enhanced with effective teaching strategies that make use of the local resources and facilities, above all in the school's immediate surroundings.

The aim of my article is to present my approach to the above teaching strategies, which involve students who are exempt from physical education classes due to their health-related issues. Physically challenged students focus mainly on theoretical research, while other students gather information in the field by studying the potential of the terrain for the introduction of various sports activities. Fifteen to nineteen-year-old students work together in a team to carry out their tasks more efficiently. Beside that, team work gives them the opportunity to form close friendships or meet other people and improve their social skills.

Keywords: field work, team work, orientation, knowledge of the school's surroundings.

1. UVOD

Kdor spozna lepote Pirana, se vedno vrača. Želimo mu pomagati, da odkrije tako zaklade mesta, kot neposredno bližino šole, in sicer z vidika dijakov. Mesto ponuja različne možnosti: v njem lahko najdete mir ob opazovanju sončnega zahoda in lepih razgledih, lahko spoznavate kulinariko, umetnostno-zgodovinske in druge kulturne utrinke, posebno arhitekturo z lepimi zgradbami, ...

Vsak ima na dosegu veliko informacij o mestu. Saj obstaja precej turističnih vodnikov. Našo pot smo osredotočili na nekaj zanimivih točk. Vključili smo kar nekaj zanimivih razgledov in mesto občudovali iz različnih zornih kotov. Na poti boste lahko fizično aktivni, opravili nekaj sprostitve, seveda če boste to želeli.

2. ŠPORTNA AKTIVNOST MALO DRUGAČE

Izhodišče našega dela je bilo, da sem k sodelovanju povabila dijake, ki so oproščeni športne vzgoje (ŠVZ) iz različnih razlogov. V učnem načrtu ŠVZ nimamo področja turizma, vendar smo kljub temu ustvarili vsebino, ki bi jo lahko uporabili tudi v te namene. Vključili smo fizično aktivnost, ki je bistveni del predmeta.

Dela smo se lotili po prvi ocenjevalni konferenci. Že prej sem oproščenim dijakom predstavila kaj bi želela in sklicala kratek uvodni sestanek za tiste, ki jih je zadeva zanimala. Odzvalo se je deset dijakov od tega štirje iz 1. letnika, dve dekleti iz 2. letnika in štirje iz 4. letnika. Predstavila sem jim cilj uporabnosti, nato smo skupaj razmišljali kaj bi uporabili, in se takoj lotili dela.

Dijaki so v parih izbirali med zgodovino (samo glavne točke), geografijo (izbira zemljevida, vris oziroma opis poti in nekaj iz kraja), ŠVZ (izbira poti in vaj, ter meditacije), slovenščino (legende, film in književnost) ter fotografijo. Izbrana področja so obdelali vsak s svojega vidika. Na kratkih sestankih med glavnimi odmori ali po Zoomu smo usklajevali skupinsko delo. Dobili smo se vsak teden ob torkih, da smo pregledali kaj so zbrali, razmišljali kaj bi še lahko, dobili so dodatna navodila, če so bila potrebna. Vzeli smo si čas tudi za klepet, kaj vse se jim je zgodilo med delom in se zabavali. Rabili so spodbudo na začetku, da se je zbralo gradivo. Nekaj moči jim je zmanjkalo ob zaključku in sestavi končne verzije, ker so ostali predmeti že imeli napovedana ocenjevanja. Dijaki so svoje dele naloge opravljali med urami ŠVZ ali v prostem času. Na sestankih smo se čvrsto povezali v tim, in to kljub temu, da so se odzvali dijaki od 1. - 4. letnika. Končno verzijo poti smo sestavili v dobrih dveh mesecih. Izdelali smo zanimivo pot, ki bi jo lahko še izboljšali. Menimo, da je uporabna za vsakogar, ki želi spoznati mesto, torej tako za dijake kot za turiste, ki obišejo naš kraj.

Našo pot so preizkusili dijaki 3. letnikov, med redno uro ŠVZ in sicer v dveh delih.

2.1. Predvidene točke postankov

QR 1: - Tartinijev trg je največji trg in središče Pirana. Ime je dobil po slavnem piranskem rojaku, violinistu in skladatelju Giuseppeju Tartiniju, čigar bronasti kip v naravni velikosti stoji pred občinsko stavbo. Trg je bil nekoč mandrač ali notranje pristanišče za ribiške čolne. Nahajal se je zunaj mestnega obzidja, saj je najstarejše delno ohranjeno obzidje zgrajeno za današnjo občinsko palačo.

Slika 1: Tartinijev trg. Avtorica: Tina Rajh.

Današnjo podobo je trg dobil v 2. polovici 19. stoletja, ko so mandrač zasuli in sicer zaradi smradu, nečistoče in zdravstveno-higienskih razlogov. Tako je nastala prostorna tržna ploščad, okoli katere so zgradili vse stavbe pomembnih mestnih ustanov in meščanske stavbe, od katerih se je v prvotnih oblikah ohranila Benečanka. Ta hiša je najlepši primerek beneško gotske arhitekture (njena fasada izjemno bogata s kamnitim okrasjem in vogalnim balkonom). Ko so zgradili progo, po kateri je tramvaj mesto v letih od 1909 do 1953 povezoval s Portorožem in Lucijo, je Tartinijev trg predstavljal končno postajo.

LEGENDA o Benečanki pripoveduje, da so se v dobi Beneške republike po Piranu sprehajali mnogi bogati trgovci. Nekoč se je eden od njih zaljubil v preprosto lepo piransko dekle. Kot dokaz svoje ljubezni ji je ob mandraču zgradil lepo hišo. Zavistni meščani so ju začeli opravljati in med trgovčevu odsotnostjo so grenili dekletovo življenje, zato je trgovec dal narediti napis, ki se je do danes ohranil na fasadi med oknoma drugega nadstropja in pravi »Lasa pur dir«, kar pomeni »Pusti, naj govorijo«.

ENERGETSKA PRIPRAVA ZA START: Zaprite oči in 3x globoko vdihnite, tako da čimbolj napolnite trebuh, ob izdihu povlecite popok čimbolj noter. Polni energije ste pripravljeni za potep po mestu in bližnji okolici.

QR 2: - Trg 1. Maja

Nekoč je veljal za glavni trg v Piranu. Vse glavne piranske ulice vodijo do njega. Na sredini je kamnit zbiralnik deževnice iz 18. stoletja, iz katerega so črpali vodo z ročno črpalko, ki se je ohranila do danes. V zbiralnik so bili speljani žlebovi s streh okoliških hiš. Voda je pronicala skozi kamnite bloke, pesek in mivko ter se prečiščena zbirala v velikem vodnjaku. Na trgu imamo še dva Putta (eden s posodo za vodo, drugi drži ribo). Pri vhodu na trg stojita kipa Pravice in Postave.

Slika 2: Trg 1. maja. Avtorica: Tina Rajh.

RAZTEZNE VAJE:

Slika 3. Raztezna vaja za stegna. Vir:

<http://www.gibalnaterapija.si/2012/01/raztezanje-kvadricepsa-stiriglave.html>

Slika 4. Raztezna vaja za meča. Vir:

<https://www.workoutsprograms.com/exercises/eccentric-standing-calf-raises>

QR 3: - Cerkev sv. Jurija - pozicija na energetsko močni točki, ki blagodejno vpliva na telo**Slika 5 in 6: Cerkev sv. Jurija. Avtorica: Tina Rajh.**

Piran se ponaša s številnimi cerkvami. V nekaterih obdobjih je bilo več kot 20 delujočih cerkva. Do danes se niso vse ohranile, vseeno pa je njihovo število za tako majhen kraj presenetljivo visoko. Nekatero so vredne ogleda. Najbolj imponantna je stolna cerkev sv. Jurija, ki stoji nad strnjenim mestnim središčem. Cerkevni kompleks sestavljajo cerkev, prosto stoječi zvonik (kampanile), ki je pomanjšana kopija zvonika sv. Marka v Benetkah in krstilnica (baptisterij) v obliki osmero kotnika. Arheološke raziskave so potrdile ostanke antične gradnje ter obstoj prve krščanske cerkve iz časov med 6. in 7. stoletjem. Svojo današnjo podobo je dobila po baročni prenovi leta 1637. V cerkvi je nekaj ohranjenih umetnin: dve skulpturi sv. Jurija, platna in stenske slike, ki so delo beneške slikarske šole. Sv. Jurij je zaščitnik mesta, njegova atributa sta ščit in sulica (Medmrežje 3).

RAZGLED: V poletnih mesecih se lahko povzpne na stolp in občudujemo razgled na vse bližnje predele slovenske Istre ter mesto Trst na italijanski obali. Ob burji pa razgled seže do Alp in Dolomitov. Nad Trstom je dobro viden tudi najvišji vrh Slovenije, 2864 m visok Triglav.

LEGENDA o svetem Juriju govori, da je neke noči besnela huda nevihta. Takrat se je sveti Jurij prikazal dvema ribičema in jima zagotovil, da bo mesto rešil pred uničenjem. Pirančani so ga v zahvalo imenovali za zaščitnika mesta. Njegov god, 23. april je največji piranski mestni praznik, saj oznanja začetek solinarske sezone.

VODENA MEDITACIJA je na spodnji povezavi (20 min). Najdite si primeren kotiček, kjer se sproščeno usedete in zavrnete hrbtnico. Priporočam prostor za cerkvijo.

<https://youtu.be/st5uZ7JHoYA>

Lahko pa tudi potujemo z zaprtimi očmi od vrha glave do pet na nogah in se v mislih ustavimo na vsakem koščku telesa ter ga hkrati sprostimo. Vmes umirjeno dihamo.

QR 4: - Obzidje

Njegovi začetki segajo v 7. Stoletje. Sestavljen je iz treh delov. Najstarejši del je polotok Punta, ker se je mesto vedno bolj širilo so morali obzidje dvakrat dograditi. Ohranjenih je tudi nekaj mestnih vrat. Pot nas vodi mimo II. Rašporskih vrat, ki so del najmlajšega obzidja. Poleg petih drugih so bila glavni

vhod v mesto. Imajo značilen zašiljen lok in vidne kamnite tečaje. Najbolj ohranjen Magoron je najmlajši del obzidja, ki je imelo osem obrambnih stolpov. Oblikuje ga izjemna višina. Njegovo podobo je oblikovala sprememba načina bojevanja, ki se je pojavila z uporabo smodnika. Obzidje se je najbolj razširilo v času Beneške republike. Domačine je varovalo pred upadi Turkov (Senčar s sod., 1999, 41).

RAZGLED: Po želji se lahko povzpnete na obzidje in občudujete okolico z najvišje točke. Ponuja vam še en lep razgled. Dobro viden je tudi svetilnik na samem rtu Pirana.

Slika 7: Obzidje. Avtorica: Tina Rajh.

Svetilnik dobro viden iz mestnega obzidja.

Svetilnik je bil zgrajen na rtu Madona leta 1872. V njem je živel svetilničar in skrbel za luč malo več kot sto let. Nato so svetilnik popolnoma avtomatizirali, luč z njega pa se lahko vidi enajst navtičnih milj. Včasih je bil svetilnik usmerjen proti grški koloniji Aegida, torej današnjemu Kopru. Od tam naj bi tudi prišlo ime Piran - grška beseda "pyros" pomeni "oganj", ki je v tistih časih gorel na rtu Madona (Medmrežje 4).

Slika 8: Svetilnik. Avtorica: Tina Rajh.

QR 5: - Fiesa

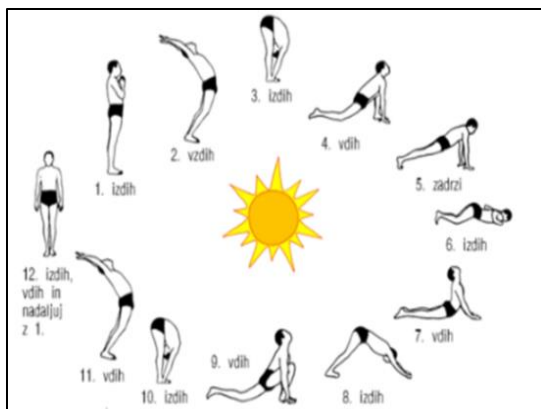
Slika 9 in 10: Fiesa. Avtorica: Tina Rajh.

Jezeri sta nastali kot posledica odkopavanja gline za potrebe nekdanje opekarne. Malo jezero leži v zatišju tik pod pobočji, je sladkovodno in globoko do 6,5 m. Večje jezero je globlje in od leta 1963 povezano z morjem, zato se v njem mešata sladka in slana voda. Obe jezera pa z brežinami, poraslimi s širokim pasom trstičja in drugim obvodnim rastlinjem, dajeta ribam, močvirskim pticam ter predvsem redkim in ogroženim vrstam kačjih pastirjev varno zavetje. V tem svojevrstnem biotopu se tako na istem mestu srečujejo morski in sladkovodni rastlinski in živalski organizmi. Zaradi pomembne ekološke vrednosti sta jezera bili uvrščeni na seznam najpomembnejše naravne dediščine v Sloveniji in leta 1989 razglašeni za naravni spomenik (Medmrežje 2).

RAZGLED: Pred nami je dobro viden Tržaški zaliv. Ob obali, levo in desno od zaliva Fiesa, je dobro viden klif, ki je z morskim obrežjem v celoti prepuščen naravnim procesom. Zato se plasti kamnin neprestano oblikujejo na novo. Ob povratku v mesto po obalni potki boste lahko od blizu opazovali naravno obliko klifa.

ZA DOBRO POČUTJE: Na travniku si izberite primeren prostor za vadbo. Ob primernih pogojih so možni tudi kopanje v morju, izposoja supa ali pedalinov, morda vas mika potop s potapljaško opremo, ...

POZDRAV SONCU

Slika 11: Pozdrav soncu. Vir: https://dobropocutje.files.wordpress.com/2015/09/pozdrav_soncu.png

QR 6: - Še nekaj zanimivosti o Piranu

Piran kot filmski prostor

Piran je najbolj poznan kot prizorišče mladinskega filma Poletje v školjki, ki govori o rivalstvu med skupinama najstnikov iz Pirana in Portoroža in ga je režiral Tugo Štiglic. Pomemben kraj v filmu je Trg 1. maja, ki igra pomembno vlogo ne le v tem filmu, temveč tudi v filmu Piran Pirano režiserja in pisatelja Gorana Vojnovića. Za ta film je tudi napisal scenarij, navdihnili ga je avtorjeva izkušnja odraščanja v multikulturnem okolju. Govori o Italijanu Antoniu, ki pred drugo svetovno vojno živi v Piranu, nato pa mora pobegniti in se v domači kraj vrne šele po dolgih letih. V njegovem starem stanovanju zdaj živi Bosanec Veljko in skupaj obujata spomine na vojno in na Slovenko Anico, ki je obema zaznamovala življenje.

V Piranu je deloval tudi češki režiser František Čap, ki ga najbolj poznamo po filmih Vesna in Ne čakaj na maj. Čap je imel Slovenijo za drugo domovino in je celo pridobil jugoslovansko državljanstvo. Pogled s piranskega obzidja ga je spominjal na Prago. V Piranu je posnel filme Dekle iz solin, Naš avto in Piran. Za svoje delo je prejel veliko nagrad: na Beneškem festivalu zlatega leva za film Nočni metulj, na Filmskem festivalu v Cannesu zlato palmo ter na Puljskem filmskem festivalu posebno priznanje za

najboljšega režiserja za film Vesna, ki je bil razglašen za najboljši film festivala. Čap je pokopan na piranskem pokopališču.

Piran in književnost

Tolminski pisatelj Ciril Kosmač je imel za sabo že zelo pestro življenje, preden se je preselil v Portorož. V mladosti je bil član organizacije TIGR, zaradi česar je več mesecev prebil v zaporih, nato je delal v Parizu v šolskem uradu jugoslovanskega predstavništva tre v Londonu na BBC. Po vrnitvi v Slovenijo je nekaj let delal v novinarstvu, preden se je po selitvi na Obalo povsem posvetil literarnemu ustvarjanju in prevajanju.

Uvod v novelo Tantadruj je okvirna zgodba, v kateri avtor pove, kako je zanjo dobil navdih. Ob vračanju iz Pirana ga napis nad piranskim pokopališčem spomni na zgodbo, ki mu jo je kot otroku pripovedovala mama. Nekoč zabavna zgodbica pa se je v njem po letih zagrenila, zato iz nje nastane fantastična in čudaška novela o norčku, ki hrepeni po smrti, ob tem pa razvija idejo o boju za srečo in dostojno življenje.

Kosmač Piran opiše kot »kljun velikanske gusarske jadrnice«, ki reže valove, na njej pa se pelje proti obzorju, kjer vidi črno piko, ki se pozibava na pasu blede zlate mesečine in ga vnovič spomni na posebneža Tantadruja. Opis mesta v uvodu in epilogu novele je eden od najlepših, če ne najlepši opis Pirana v slovenski literaturi. V Piranu je po Cirilu Kosmaču poimenovana tudi osnovna šola (Kolšek, 2002, str. 195-241).

3. REZULTATI

Predstavljeni način dela me je presenetil. Ob nabiranju idej so dijaki zelo ustvarjalni. Delala sem s prostovoljci, tudi izven pouka in zato je nekatere oviral čas, ker sp ga delili z ostalimi obveznostmi do pouka in priložnostnimi dejavnostmi. kljub temu, opažam, da je delo na terenu dijakom veliko bližje, kot delo v učilnici. Dijaki so okolico šole spoznali malo drugače, kar priporočam tudi drugim šolam. Boste presenečeni kaj vse vidijo dijaki in kakšne ideje imajo. Ob zaključku naloge so ponosni na skupen izdelek in njegovo uporabnost.

4. ZAKLJUČEK

Pešpoti smo želeli nadgraditi, osmisliti in oživeti še z druge strani. Pri tem so dijaki igrali ključno vlogo. Pot predvideva orientacijo in vsebuje geografske, zgodovinske, ... vsebine, podkrepljene s slikami ter zemljevidom. Veliko je razglednih točk, po želji se izvaja meditacija in raztezne vaje ... Pot je primerna tudi za turista, ki obiše naš kraj, saj ga popelje v neznane kotičke naše lepe obale. Zato se je porodila ideja, da bi to pripravljeno pot ponudili turističnim agencijam in literaturo prevedli v več jezikov. Uporabljamo jo lahko za dijake. Uporabljamo jo lahko za dijake, ki obišejo našo šolo, da jim na sproščen in poučen način predstavimo naš kraj.

Sestavili smo krožno pot, ki jo lahko pohodniki opravijo v celoti ali po izsekih. Za celotno pot potrebujejo približno dve uri. V pomoč jim je zemljevid z vrisano potjo in točkami za postanek s QR kodo. Prepričani smo, da ob zaključku ne boste razočarani. Pot ni zahtevna vendar je potrebna primerna obutev.

5. VIRI IN LITERATURA

1. Dijaki in dijakinje turističnega krožka Gimnazije Piran ob pomoči zunanjih sodelavcev. Vodja projekta: Polona S. (1999): Piran turistični vodnik, Občina Piran-lokalna turistična agencija, Piran.
2. Kolšek, P. (2002): Od Ivana Preglja do Cirila Kosmača: zbirka novel, DZS, Ljubljana.
3. Medmrežje 1: Benečanka. Pridobljeno: <https://www.portoroz.si/si/odkrij/piran/znamenitosti/4455-object-Benecanka> (23. 3. 2023).
4. Medmrežje 2: Fiesa. Pridobljeno: <https://www.portoroz.si/si/dozivi/naravne-znamenitosti/4476-object-jezeri-v-fiesi> (1. 4. 2021).
5. Medmrežje 3: Sveti Jurij. Pridobljeno: <https://pomorskimuzej.si/sl/zabavni-koticek/sveti-jurij> (23. 3. 2023).
6. Medmrežje 4: Svetilnik. Pridobljeno: <https://comunitapirano.com/sl/kdo-smo/faro-di-pirano/> (1.5.2020).

PRILOGA 1: OPIS POTI - pomoč ob branju zemljevida

Start: **Tartinijev trg**. Pot nas vodi mimo mestne kavarne in galerije naravnost po Verdijevi ulici na Trg 1. maja. Opazujete pročelja hiš. Nekajkrat greste pod viseče hiše. Čez približno 150 m ste na **Trgu 1. maja**.

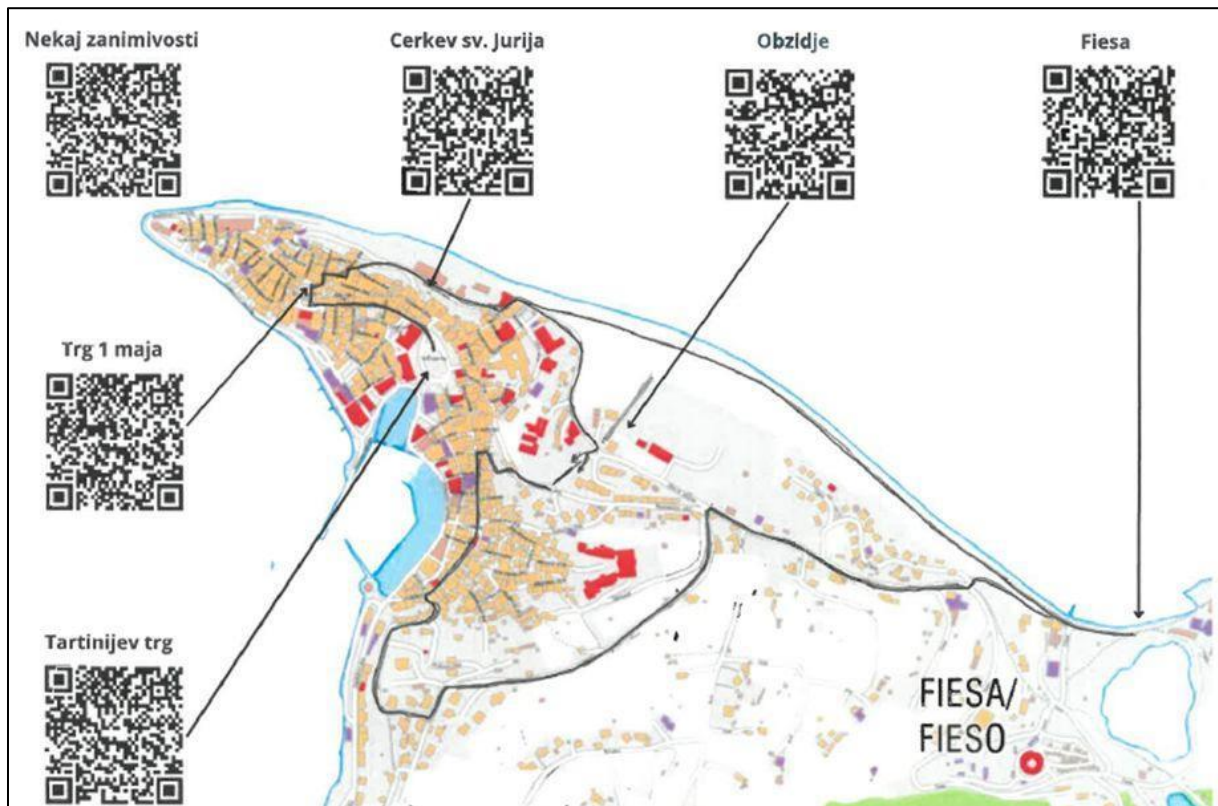
Na desni strani trga greste mimo galerije Donat po smerokazu desno v ozko ulico. Po 15 m zavijete levo in greste takoj nato na desno v podhod pod visečo hišo ter mimo hišnih številk 3 in 5. Potem se obrnete levo navzgor in pridete v Garibaldijevo ulico. Po 30 m na levi pri tabli Vodopivčeva ul. Zavijete proti hišni št. 11 in nadaljujete desno po stopničkih navzgor. Že vidite zgornji del zvonika in greste proti njemu. Pridete do stolne **cerkve sv. Jurija**, kjer se vam odpre lep *razgled na mesto* in strehe hiš s posebnimi altanami oziroma balkoni na strehah. Vidita se tudi tretji del mestnega obzidja in svetilnik na Punt. S travnika za cerkvijo lahko občudujete Tržaški zaliv -Trst, mesto Trst, Debeli rtič, Strunjanski zaliv, klif, ...

Pot nadaljujete v smeri obzidja do Ul. IX. korpusa, kjer zavijete levo navzgor mimo župniškega urada in greste po tlakovani poti do **mestnega obzidja**. Pot vas nato vodi ob obzidju navzdol in sicer levo ali desno do Rozmanove ulice, kjer v mestnem obzidju kraljujejo II. Rašporska vrata. Nadaljujete navzdol do prve ozke ulice na levi, kjer se vam odpre razgled na svetilnika ob vhodu v mestno pristanišče. Nadaljujete po ulici navzdol do Ul. Svobode. Zavijete levo v smeri glavne avtobusne postaje. Na Tomšičevi ulici pri hišni št. 33 zavijete levo v Grudnovo ulico, nato navzgor in se držite desne. Po približno 200 m se vam odpre *lep razgled na mesto*. Nadaljujete po betonski poti do nekaj stopnic, ki vodijo na Oljčno pot. Tu nadaljujete levo po asfaltni poti in se držite desne, kjer dobite še en razgled na mesto. Ko pridete na Ul. IX. Korpusa, zavijete desno in greste mimo pokopališča ter garažne hiše navzdol v Fieso. Pred desnim ovinkom se obrnete ostro na levo proti morju in pridete na betonsko stopničasto pot, ki vodi v **Fieso**.

V mesto se vrnete po potki ob morju. Na levi strani lahko opazujete klif in njegovo erozijo, na desni Tržaški zaliv. Pridete na že znano pot Ulico IX. Korpusa in zavijete desno navzdol po slikoviti ulici navzdol v mesto. Ponovno ste na Tartinijevem trgu, kjer se naša pot zaključí.

PRILOGA 2:

ZEMLJEVID z vrisano potjo in QR kodami. Kartografska podlaga: Geopedija.si.

MERJAŠČEVA POT THE BOAR HIKING TRAIL

Urša Lužar

Osnovna šola Sostro

ursa.luzar@os-sostro.si

POVZETEK

Osnovna šola Sostro in njen šolski okoliš ležita jugovzhodno od Ljubljane. Kljub bližini glavnega mesta je tu malo razvitega turizma. Območje je precej obsežno in hribovito. Lokalna turistična in športna društva skušajo spodbujati zlasti trajnostni turizem v obliki športnih prireditev, z dobro športno infrastrukturo, s promocijo domače obrti in tradicionalnih dejavnosti.

Ravno hribovitost šolskega okoliša je pritegnila učence in dva učitelja k projektu, ki smo ga poimenovali Merjaščeva pot in je postala dodatna ponudba zelenega turizma v okolici šole. Izbrali smo 33 vrhov, na katere smo postavili lesene tablice s pomembnimi podatki. Vse vrhove smo povezali v vezno pot, ki se prične na centralni OŠ Sostro in poteka mimo vseh štirih podružničnih šol. Konča se na razglednem vrhu na skrajnem jugovzhodu Mestne občine Ljubljana ter nikoli ne prečka občinske meje. Skupno je pot dolga slabih 80 km in ima okoli 3.700 m vzpona. Zanj bi povprečen hodec potreboval slabih 22 ur hoje brez daljših počitkov. Izdana je tudi knjižica Merjaščeva pot, ki bo pohodnikom služila kot dnevnik poti.

V prispevku je predstavljeno projektno delo za nadarjene učence od 6. do 9. razreda na osnovni šoli Sostro, ki je potekalo od marca 2021 in še ni končano. V uvodu je opredeljena vloga terenskega dela, nato pa je podrobneje opisan potek dela z učenci. V prispevek je vključen zemljevid poti, naštetih so vrhovi z nadmorskimi višinami, predstavljena je knjižica in vse ostale informacije, ki bi lahko pritegnile bralca k vzponu na enega ali na vse vrhove.

Ključne besede: turizem, pohodništvo, delo z učenci, terensko delo.

ABSTRACT

Elementary school Sostro and its school district are located southeast of Ljubljana. Despite the proximity to the capital, there is little developed tourism here. The area is quite extensive and hilly. Local tourism and sports associations try to promote especially sustainable tourism in the form of sports events, with good sports infrastructure, by promoting local crafts and traditional activities.

It was the hilliness of the school district that attracted the students and two teachers to the project, which was called the Merjaščeva pot and became an additional offer of green tourism in the school's surroundings. They chose 33 peaks, on which they placed wooden tablets with important information. They connected all the peaks into a connecting route, which starts at the central Sostro elementary school and passes all four branch schools. It ends at a viewing peak in the far southeast of the Municipality of Ljubljana and never crosses the municipal border. In total, the route is just little less than 80 km long and has about 3,700 m of ascent. An average walker would need around 22 hours of walking for it without long rests. The booklet Merjaščeva pot was also published, which will serve as a trail diary for hikers.

The paper presents the project work for gifted students from the 6th to the 9th grade at the Sostro elementary school, which took place from March 2021 and has not yet been completed. The role of

field work is defined in the introduction, and then the process of working with students, which is described in more detail. The contribution includes a map of the route, a list of peaks with altitudes, a booklet and all other information that could attract the reader to climb one or all of the peaks.

Keywords: tourism, hiking, work with students, field work.

1. UVOD

Zaprte znotraj meja ljubljanske občine zaradi epidemije korona virusa je učitelja tehnike in mojega sodelavca na OŠ Sostro Jožeta Draba spodbudila k raziskovanju domačega kraja. Porodila se mu je ideja o označitvi markantnejših vrhov v okolici osnovne šole Sostro. K projektu je pritegnil še mene in skupaj sva s pomočjo podpore vodstva šole in sredstev za izvajanje projektov z nadarjenimi učenci s strani Mestne občine Ljubljana marca 2021 zagnala projekt Merjaščeva pot. Pri projektu so sodelovali posamezni učenci od 6. do 9. razreda. K sodelovanju sva povabila tiste, ki so izkazali navdušenje nad pohodništvom, geografijo in tehniko. Večinoma so se z veseljem odzvali in se veselili terenskega dela. V učnem načrtu za poučevanje geografije v osnovni šoli je zapisano, da je terensko delo pomembno za razvijanje proceduralnega in vseživljenjskega znanja. S terenskim delom učenci pridobivajo novo znanje, ga izpopolnjujejo in razširjajo, ter uporabljajo tako, da dobi pomembno mesto v njihovem poznavanju domovine (Kolnik, 2011, 5). Hkrati delo na terenu omogoča učencem urjenje v različnih spretnostih, komuniciranju in prilagajanju za delo v skupini (Prav tam, 32).

V prispevku predstavljamo potek dela z učenci pri vzpostavljanju pohodne poti, ki jo nato tudi predstavimo.

2. OZNAČEVANJE VRHOV

Šolski okoliš Osnovne šole Sostro se razprostira na jugovzhodu Mestne občine Ljubljana (MOL). Je precej obsežen in hribovit, saj tu lahko najdemo kar 85 vrhov, ki so med najvišjimi v MOL. Najvišji vrh je Janški hrib s 794 m nadmorske višine. Hribovje je sicer del Posavskega hribovja. Izmed 85 vrhov smo izbrali 33 najmarkantnejših vrhov. Na večino vodijo markirane ali nemarkirane poti in celo ceste. Na nekatere vrhove pa poti ni in je potrebno imeti dobro orientacijo, kako po brezpotju do vrha.

1. Dobrunjski hrib, 430 m	12. Cirje, 512 m	23. Vrhovčev hrib, 632 m
2. Zadvorski hrib, 387 m	13. Vrh za Apnišem, 583 m	24. Tičenca, 684 m
3. Marenček, 415 m	14. Teličnica, 651 m	25. Zavrh, 718 m
4. Molnik, 582 m	15. Kogelj, 578 m	26. Janški hrib, 794 m
5. Povšnik, 538 m	16. Javorski vrh, 641 m	27. Vrh zidu (Mancin vrh), 747 m
6. Pugled, 615 m	17. Grmada, 618 m	28. Brezovo brdo, 686 m
7. Žernovec, 559 m	18. Žagarski vrh, 627 m	29. Lanišče, 681 m
8. Mali Boršt, 548 m	19. Babna gora, 544 m	30. Prežganjski hrib, 658 m
9. Treščak, 566 m	20. Debni vrh, 530 m	31. Gabrke, 604 m
10. Jazbine, 563 m	21. Stari grad, 451 m	32. Strmica, 608 m
11. Vodice, 605 m	22. Grmadnik, 559 m	33. Kržareja, 707 m

Slika 1: Seznam vrhov na merjaščevi poti.

2.1 Izdelovanje informacijskih tabel

Na vseh 33 vrhov smo si najprej želeli postaviti lesene tablice z imenom vrha, nadmorsko višino, znakom OŠ Sostro ter simbolom za vrh. Za postavitev tablic na vrhove smo predhodno pridobili pisna soglasja lastnikov, kar ni bilo enostavno. To delo sva opravila učiteljica sama. Nato je 17 učencev 8. in 9. razredov pred poletnimi počitnicami 2021 v tehnični učilnici naredilo tablice.

Slika 2: Barvanje napisov na tablicah. Avtorica: Urša Lužar.

Slika 3: Graviranje na tablice. Avtorica: Urša Lužar.

Slika 4: Končni izgled tablic. Avtorica: Urša Lužar.

2.2 Pritrjevanje tabel na vrhove

Takoj ob pričetku šolskega leta 2021/22 smo z učenci pričeli z nameščanjem tabel. Učence sva razdelila v skupine in pritrčila table z vsako skupino le na nekaj vrhov. Terensko delo je v povprečju trajalo od 3 do 4 ure. Na teren smo hodili večinoma v popoldanskem času in smo končali v enem mesecu. Do bližnjih vrhov smo se podali peš iz šole, do nekaterih smo se pripeljali z avtom do vrha, do večine pa smo kombinirali vožnjo z avtomobilom in hojo. Učenci, ki so določen del poti poznali, so hitro prevzeli vlogo vodnika. Nekatere poti in vrhovi pa so bili za večino izmed nas nepoznani, zato smo z velikim zanimanjem raziskovali in iskali pot do vrhov. Na vrhovih smo skupaj z učenci določili primerno drevo ali mesto, na katerega smo pritrčili tablico.

Slika 5: Pritrjevanje table na Debnem vrhu. Avtorica: Urša Lužar.

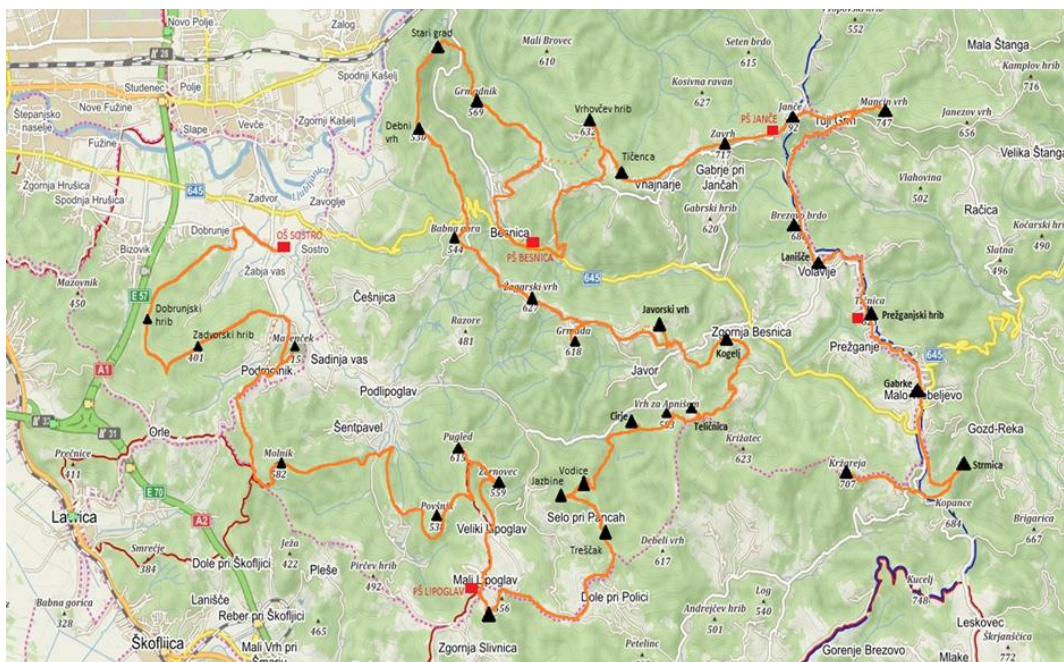
Slika 6: Pritrjevanje table na Zadvorskem hribu. Avtorica: Urša Lužar.

Slika 7: Pritrjevanje table na Teličnici. Avtorica: Urša Lužar.

3. VEZNA POT

Preden smo pričeli s pritrjevanjem tablic na vrhove, smo se dogovorili, da bomo vse vrhove povezali v vezno pot. Poimenovali smo jo »Merjaščeva pot«, saj lahko na tem območju pogosto srečamo merjasce. Pot se prične na centralni OŠ Sostro, poteka mimo vseh štirih podružničnih šol (PŠ Lipoglav, PŠ Besnica, PŠ Janče in PŠ Prežganje) ter nikoli ne prečka občinske meje. Skupno je pot dolga približno 78 km in ima okoli 3.700 m vzpona. Zanj bi potrebovali okoli 22 ur hoje brez daljših počitkov.

Slika 8: Zemljevid Merjaščeve poti. Avtor: Jože Drab, kartografska podlaga: Medmrežje 1.

3.1 Knjižica

V začetku novembra 2021 je izšla knjižica Merjaščeva pot, ki bo služila pohodnikom kot dnevnik poti. V njej je podroben opis vezne poti med vrhovi, zemljevid, opis vsakega izmed vrhov (nadmorska višina, lokacija, GPS koordinate) in prostor za zaznamke pohodnikov. Na vsako tablico smo vžgali drug simbol, in služi namesto žiga za vse, ki bodo izpolnjevali knjižico. Žigov na vrhovnih namreč ni.

Knjižico je sofinancirala Četrtna skupnost Sostro in Oš Sostro ter je brezplačna, zaželeni pa so prostovoljni prispevki - nekaj evrov za končni izlet otrok gorniškega krožka.

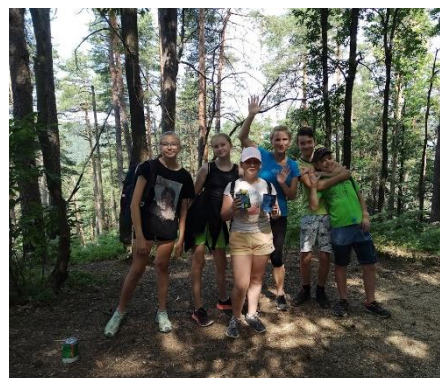
Knjižica je na voljo v tajništvu na Oš Sostro, pri učitelju Jožetu Drabu, ki je tudi njen avtor in v Informacijski pisarni PD Ljubljana-Matica.

 <p>VRHOVI V OKOLICI OŠ SOSTRO LJUBLJANA</p> <p>MERJAŠČEVA POT</p> 	<p>PODATKI O LASTNIKU KNJIŽICE</p> <p>Ime in priimek: _____</p> <p>Datum rojstva: _____</p> <p>Naslov: _____</p> <p>_____</p> <p>TRAJANJE POTI</p> <p>Datum in ura začetka poti: _____</p> <p>Datum in ura zaključka poti: _____</p> <p>Skupni čas na poti: _____ dni oz. _____ ur</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-top: 10px;"> <p>Avtor: Jože Drab Lektoriranje: Renata More Ilustracija na naslovnici: Jerca Iza Zalokar Izdajatelj: Oš Sostro, Ljubljana Izdano: november 2021</p> </div>
--	--

Slika 9: Knjižica. Avtor: Jože Drab.

3.2 Označevanje vezne poti

Ker je pot dolga in zahteva veliko mero občutka za orientacijo, smo naš projekt nadgradili z označevanjem poti z markacijami. Ta del projekta je dolgotrajnejši kot samo označevanje vrhov, zato ga še nismo dokončali. Maja 2022 smo pričeli z označevanjem vezne poti z rumeno in črno barvo. Do oktobra 2022 smo markirali približno 50 odstotkov celotne poti. Nadaljevali bomo takoj, ko bo sončno vreme, temperatura zraka pa dovolj visoka za kvaliteten nanos markirnih barv. K markiranju poti sva povabila druge učence, kot prej. Sodelovalo jih je 20 iz 6. ter 7. razredov.

Slika 10-12: Markiranje Merjaščeve poti. Avtorica: Urša Lužar.

3.3 Zanimivosti ob poti

Na terenskem delu smo se z učenci veliko pogovarjali o geografskih procesih, ki smo jih videli na poti (o kamninski zgradbi, rečnih dolinah, rastlinstvu, lehnjaku, obdelovalnih terasah, potni eroziji, poselitvi, kmetijstvu, orientaciji in še čem). Porodila se je ideja tudi o učni poti, ki bi predstavljala en del celotne poti.

Slika 14: Lehnjakov slap. Avtorica: Urša Lužar.

Za ogled je zelo zanimiv lehnjakov slap pri Prežganju v vasi Volavje. Lehnjak se odlaga iz z kalcijevim karbonatom nasičenega potoka, ki teče po dolomitu. Na stiku dolomita in peščenjakov je nastala nekaj deset metrov visoka stopnja. Pod slapom se nahaja 27 m dolga jama (Jame v Mestni občini Ljubljana, 2009). Dostop do slapu je označen s tablo in urejen z lesenimi stopnicami ter ograjo. Dostop in okolica sta bili urejeni v letu 2003, vzdrževanje in predstavitev slapu pa kažeta kar nekaj pomanjkljivosti (Naravna dediščina, MOL, 2023).

Ugotovili smo, da je območje Merjaščeve poti obiskano zlasti s strani tistih, ki nabirajo gobe, kostanj, borovnice in zelišča. To jim predstavlja vir prehrane in dodaten zaslužek, ko jih prodajo na ljubljanski tržnici. Na poti smo opazili nekaj turističnih kmetij, ki ponujajo prenočitve, gostinsko ponudbo in doživetje življenja na kmetiji.

3.4 Promocija poti

V okviru gorniškega krožka, ki ga vodi sodelavec Jože Drab, je širši krog učencev, učiteljev in staršev prehodil celotno pot v petih etapah. Pri vsakem vrhu so vpisali podatke v knjižico. Prvi del poti je bil organiziran novembra 2021, prehodilo ga je 82 pohodnikov. Za 15 km dolgo pot se je s postanki potrebovalo približno 5 ur. Od OŠ Sostro so se povzpeli na Dobrunjski hrib (429 m), na Zadvorski hrib (401 m), na Marenček (415 m) in na Molnik (582 m). Drugi del poti je 42 pohodnikov opravilo decembra 2021. Z vasi Brezje so se povzpeli na Povšnik (538 m), nato na Pugled (615 m), na Žernovec (559 m) in Mali Boršt (548 m). Etapo so zaključili pri podružnični šoli Lipoglav. Na tretji etapi je 40 pohodnikov februarja 2022 osvojilo kar 10 vrhov in sicer Treščak (566 m), Jazbine (563 m), Vodice (605 m), Cirje, (512 m) Vrh za Apnišem (583 m), Teličnico (651 m), Kogelj (578 m), Javorski vrh (641 m), Grmado (618 m) in Žagarski vrh (627 m). Skupno so prehodili 19 km, za kar so porabili dobrih 6 ur. Na četrto etapo se je marca 2022 podalo 40 pohodnikov z izhodiščem pri Žagarskem vrhu in osvojilo Babno goro (544 m), Debni vrh (530 m), Stari grad (451 m), Grmadnik (559 m), Vrhovčev hrib (632 m), Tičenco (684 m), Zavrh (718 m) in Janški hrib (794 m). Za približno 19 km dolgo pot so potrebovali 7 ur. Za zadnji del Merjaščeve poti se je zbralo 33 pohodnikov (toliko, kot je tudi vrhov na Merjaščevi poti). Pohod se je pričel ob 18. uri na Malem vrhu pri Trebeljevem. Pohodniki so osvojili vrh Kržareja (707 m), Strmco (608 m), Gabrk (604 m), Prežganjski hrib (658 m), Lanišče (681 m), Brezovo brdo (686 m), Mancin vrh (747 m) in Janče (794 m). Za dobrih 15 km so skupaj s počitki in občudovanjem sončnega zahoda potrebovali 5 ur.

Pot smo z učenci promovirali v okviru domačega Turističnega društva Zadvor na sejmu Alpe Adira in v projektu Turistične zveze Slovenije »Turizmu pomaga lastna glava«. Povabili so nas na Radio Slovenija, kjer smo projekt predstavili v oddaji Hudo!. Na šolo nas je prišla posnet tudi Televizija Slovenija za prispevek v oddaji Infodrom.

4. ZAKLJUČEK

Kot zapisano v uvodu, je območje Osnovne šole Sostro zelo obsežno, hribovito in turistično slabo prepoznano. Učenci poznajo določeno območje blizu svojega doma, širše pa jim je pokrajina nepoznana. Ker pa je na tem območju čudovita narava, lepe poti ter fantastični razgledi, je bil najin namen vzpostaviti turistično ponudbo, ki bi bila trajnostna. Hkrati sva projekt vseskozi delala z učenci, ki so spoznavali okolico domačega kraja in začeli ceniti njene naravne danosti. Ob tem so se učili sodelovanja, orientacije in tehničnih veščin. Učenci so bili navdušeni nad idejo in vsemi aktivnostmi, ki so potekale v okviru Merjaščeve poti. Nekateri so celo prevzeli pobudo, da bodo v prihodnje vzdrževali določene odseke poti.

Če bi se s sodelavcem projekta lotila ponovno, bi označevanje vrhov s tablicami in markiranje poti izvedla hkrati. Prav tako bi uporabila tablice, ki bi bile kovinske in ne lesene. Lesene so sicer bolj naravne, vendar so že po dveh letih precej zbledele.

Projekt Merjaščeva pot torej še zdaleč ni končan. Kmalu bo potrebno lesene tablice nadomestiti z novimi, vzdrževati markacije in poti ter realizirati nove ideje, ki jih imamo v povezavi s potjo.

Vabljeni tudi vi k osvajanju Merjaščeve poti z zavestjo, da bo mir in lepota narave še vedno prvina tega območja.

5. VIRI IN LITERATURA

1. Jame v Mestni občini Ljubljana. Končno poročilo projekta Jamski habitati v Mestni občini Ljubljana, 2009. Pridobljeno: <https://www.ljubljana.si/assets/Uploads/Drustvo-za-raziskovanje-jam-2009.pdf> (1. 4. 2023).
2. Kolnik, K. (2011): Učni načrt. Program osnovna šola. Geografija (elektronski vir). Ministrstvo za šolstvo in šport. Zavod RS za šolstvo. Ljubljana. Pridobljeno: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_geografija.pdf (1. 4. 2023).
3. Medmrežje 1: mapy.cz (april 2021).
4. Naravna dediščina. MOL, Ljubljana. Pridobljeno: <https://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/cetrtna-skupnosti-v-ljubljani/cetrtna-skupnosti-v-ljubljani-2/cetrtna-skupnost-sostro/znamenitosti/naravna-dediscina/> (1. 4. 2023).

KAKO PRIBLIŽATI TURIZEM S SODOBNO TEHNOLOGIJO ČETRTOŠOLCEM? HOW TO APPROACH TOURISM WITH MODERN TECHNOLOGY TO FOURTH GRADERS?

Nastja Škrabl

Osnovna šola Hruševci Šentjur

nastja.skrabl@hrusevec.si

POVZETEK

V prispevku predstavljamo kako lahko z informacijsko komunikacijsko tehnologijo približamo spoznavanje in odkrivanje turističnega - domačega kraja. Usmerili smo se v 4. razred, kjer smo izvedli učno uro z uporabo aplikacije Actionbound. To je zanimiva aplikacija, s katero rešujemo naloge različnih tipov. Pri učni uri smo realizirali učna cilja spoznavanja domače pokrajine, pokrajina nekoč in danes. Cilje smo medpredmetno povezali še s športom, saj smo izvedli terenski pohod po zdraviliškem parku Rogaška Slatina.

Izkazalo se je, da je aplikacija učence zelo motivirala in jih spodbudila k aktivnemu, ustvarjalnemu delu. Prednost dela s to aplikacijo je tudi medsebojno povezovanje in skupinsko delo, ki pa vsakemu posamezniku nudi aktivno vlogo.

Ključne besede: turizem, Rogaška Slatina, četrtošolci, aplikacija Actionbound.

ABSTRACT

This paper will present how we can use information and communication technology to get to know and discover a touristic, native place. We will focus on the 4th grade, presenting a lesson using the Actionbound app. This is an interesting application with which we solve tasks of various types. During the lesson, we will realize the learning objectives of getting to know the native landscape, the landscape then and now. We will also connect the objectives with sports, as we will carry out a field trip through the Rogaška Slatina spa park.

The application highly motivated the students and encouraged them to work actively and creatively. The advantage of working with this application is a mutual connection and group work, offering everyone an active role.

Keywords: tourism, Rogaška Slatina, fourth graders, Actionbound application.

1. UVOD

Mnoge občine in njihovi prebivalci so odvisni od turističnih ponudb. Tako je tudi v Rogaški Slatini, kjer je turizem glavna gospodarska panoga. Turistična ponudba se je razvila zaradi zdravilne vode, ki danes nudi turistom zdravljenje, razvajanje in zabavo v hotelskih ali apartmajskih namestitvah. Turizem se mora razvijati in prilagajati potrebam trga in slediti trendom, po katerih hrepeni novodobni svet, zato je nujno potrebno, da se razvoj turizma dotika vseh, ne le načrtovalcev, investorjev in lastnikov nepremičnin. Nujno je potrebno sodelovanje in prepletanje javnega in zasebnega sektorja ter turističnih društev. Kot učitelj se zelo dobro zavedam, kako pomembno je v turističnem kraju domačim otrokom prikazati zgodovino domačega kraja in jim ozavestiti pomen turizma, ki je glavni vir dohodka

v občini. Mladi bodo kaj kmalu, skrbeli, da se bo turizem razvijal še naprej, hkrati pa bodo vanj vnašali nove, zanimive, tržne note, ki bodo privabile mnoge obiskovalce. Sama jih zelo spodbujam k temu, da pripravljajo zanimive tržna načrte, turistične ponudbe, snemajo in montirajo predstavitvene filmčke, kateri bi lahko privabili v naš kraj nove obiskovalce.

Ali zadošča pouk na terenu, kolikor ga je po vsebini in obsegu danes v šolah, in ali zadošča pouk o vsej pestrosti in čudovitosti narave samo v zaprtih učilnicah? Glavni namen predstavitve prispevka je razvoj učilnice v naravi, z doprinosom in povezanostjo informacijsko-komunikacijske tehnologije. Pri delu na terenu, v naravi obstaja v praksi precej ovir, na katere naletimo učitelji. Nekateri starši se bojimo, da bi se njihovim otrokom kaj zgodilo, da bi dobili klopa, da jih ugrizne kakšna žuželka, ... njihov strah velikokrat ovira učitelje, da bi učence pogosteje vodili na pouk v naravo. Poleg tega je za učitelje delo na terenu velik metodološki izziv. Na terenu gre vse drugače kot v učilnici v šoli. Toda v nasprotju z običajnim poukom v zaprtem prostoru, ki ga pogosto spremljajo pasivnost, nezainteresiranost, nemotiviranost, se pri pouku v naravi lahko srečamo z navdušenjem, zanimanjem, sodelovanjem. Če delo na terenu združimo še z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) je motiviranost in zanimanje še toliko večja.

Uporaba IKT se v vsakdanjem življenju iz dneva v dan bolj povečuje, to za sabo potegne potrebo po zgodnejšem digitalnem opismenjevanju. Prispevek smo namenili predstavitvi povezanosti informacijsko-komunikacijske tehnologije pri pouku družbe in pomenu turistične panoge v domačem kraju. Namen je bil ugotoviti, kakšen vpliv bo imela uporaba IKT na učno uro, ki je imela naslov Naša turistična pot. Kako motivirani bodo učenci in ali bo drugačen pristop izpeljave dobičkonosen glede znanja.

Namen prispevka je bil ugotoviti, kakšen vpliv bo imela uporaba IKT na učno uro, ki je imela naslov Naša turistična pot. Kako motivirani bodo učenci in ali bo drugačen pristop izpeljave dobičkonosen glede znanja.

2. IZOBRAŽEVANJE Z UPORABO IKT V SLOVENIJI

Pedagoško delo se skokovito spreminja in zanimivo ga bo videti čez nekaj let. Vanj korenito posega delo z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Za uspešno delo potrebujejo šole dovolj dobro izobraženega učitelja, z visokimi kompetencami IKT uporabe, visoke digitalne kompetence pa seveda niso dovolj, če šole niso dovolj dobro opremljene z IKT opremo.

2.1 Digitalno opismenjevanje učiteljev

Digitalno kompetentni učitelji so tisti, ki z uporabo tehnologije učence opolnomočijo in jim omogočijo, da dosežejo ustrezne učne cilje. Da to dosežejo, morajo biti veščci uporabe in suvereni, svoje kompetence morajo nenehno razvijati in jih utrjevati. Samo tako lahko postanejo vzor in zgled učencem. Do tehnologije morajo znati biti tudi kritični in ustvarjalni. Nova, inovativna učna okolja od učitelja zahtevajo drugačne pedagoške pristope, za katere morajo učitelji biti dovolj kompetentni.

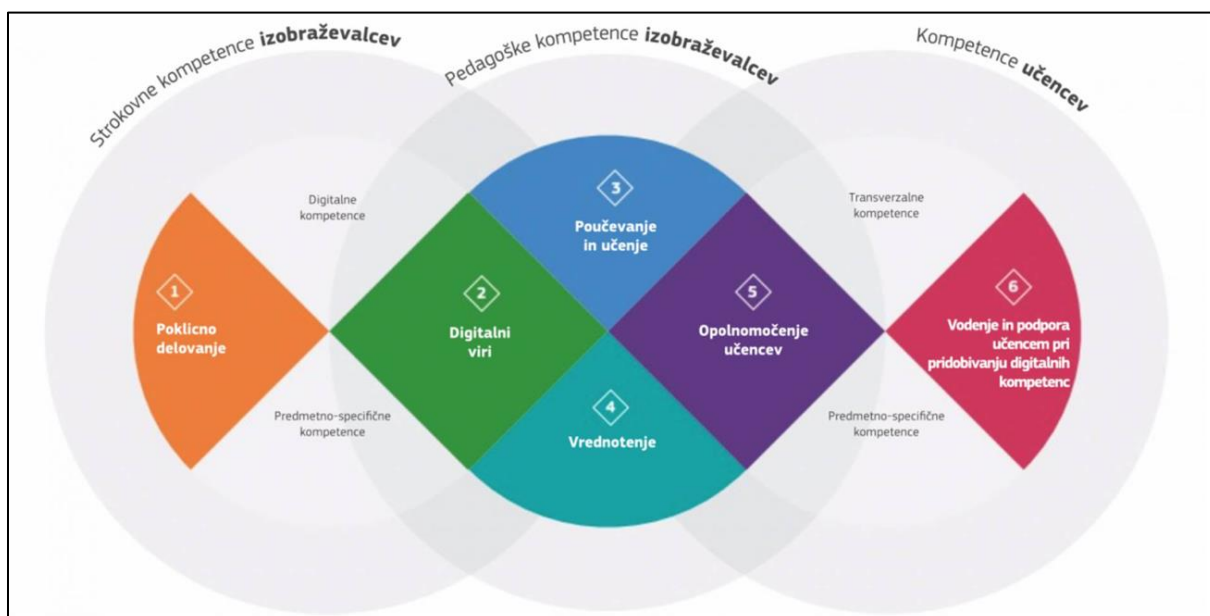
Evropski okvir DigCompEdu (2017) omenja naslednja specifična področja digitalnih kompetenc pri poklicu učitelja:

1. poklicno delovanje,

2. digitalni viri,
3. poučevanje in učenje,
4. vrednotenje,
5. opolnomočenje učencev,
6. vodenje in podpora učencem pri delovanju digitalnih kompetenc.

Mnogi projekti so nam omogočili, da lahko svoje digitalne kompetence preverimo z različnimi orodji. Pri vsem tem se je potrebno zavedati, da je treba kompetence nenehno razvijati in nadgrajevati (Redecker, 2017).

To je evropski okvir digitalnih kompetenc izobraževalcev, ki je bil narejen leta 2017. Glede na to, da se učitelji srečujemo s hitro spreminjajočimi se zahtevami, potrebujemo tudi temu primerne kompetence. Cilj okvirja je prikaz in opis digitalnih kompetenc, specifičnih za izobraževance. V šestih ločenih področjih je predlaganih dvaindvajset osnovnih kompetenc.

Slika 1: Področja okvira DigCompEdu. Vir: www.inovativna-sola.si/digitalne-kompetence-zaucitelje-digcompedu.

2.2 Kompetence digitalnega učenja in poučevanja

Učenje in poučevanje s pomočjo digitalnih kompetenc spreminja strategije in učne izkušnje tako za učence kot za učitelje. Inovativna učna okolja zahtevajo drugačen pedagoški pristop učitelja in njegovo zavedanje, da morajo biti učenci aktivni, če želimo, da razvijejo svoje kompetence. Učitelj mora ustvariti dovolj učnih priložnosti in smiselno uporabiti obstoječo tehnologijo.

V priporočilih za zagotavljanje informacijske podpore učiteljem za didaktično uporabo IKT v učnem okolju ugotavljajo, da sta še bolj kot sama IKT-oprema in infrastruktura za pedagoški proces v šolah pomembna primerna skrb za digitalne kompetence učiteljev in njihovo stalno usposabljanje (Droždek, idr., 2018). Digitalne kompetence učiteljev strokovnjaki preverjajo z UNESCO IKT, nekatere države pa imajo svoje lastne modele. Podobno mišljenje je bilo povod za slovenski projekt Inovativna pedagogika

1:1, saj so ustvarjalci mnenja, da je usposabljanje učiteljev pomembno v vseh fazah uvajanja inovativnih učnih okolij.

Projekt je bil leta 2022 uspešno zaključen in njegov namen je bil več kot dosežen. Doseženo je bilo usmerjeno usposabljanje, ki je bil rezultat dobrih praks. Dobre prakse so upoštevale sodelovalno delo, spremljanje napredka, vrednotenje na zahtevnih taksonomskih stopnjah in dostop do izobraževalnih virov. Učitelji so si pridobili mnogo idej kako smiselno uporabiti orodja, prenosne naprave in storitve. Pri tem so sledili izzivu, da presežejo s svojimi idejami pasivno rabo IKT-ja v šolah.

2.3 Smernice za uporabo IKT v drugem triletju osnovne šole

V učnem načrtu je uporaba tehnologij zapisana že v splošnem cilju. Vsa uporaba dejavnosti pri pouku na razredni stopnji mora biti raznolika, z njo pa morajo učitelji doseči znanja in razvijati spretnosti učencev. Smiselno in kritično je potrebno razmisliti, kdaj in na kakšen način umestiti digitalno tehnologijo v pouk, da bo učni proces pridobil dodano vrednost. Že ob rednem letnem načrtovanju mora učitelj vedeti, kaj naj bi učenci ob zaključku šolskega leta znali in kakšne spretnosti naj bi razvili. Pri razvijanju digitalnih kompetenc učitelji spodbujamo k sistematičnemu zbiranju in obdelovanju informacij, presojanju verodostojnih virov in spletnih strani ter ustvarjanju vsebin različnih zahtevnosti (Dolinar, 2016).

V priporočilih za uporabo digitalne tehnologije na razredni stopnji najdemo tudi seznam nekaterih e-virov, kot so e-učbeniki, didaktični programi, častna e-gradiva, e-gradiva na portalu SIO (www.sio.si), zborniki prispevkov SIKikt, brezplačni slovarji (www.fran.si) in tudi seznam nekatere programske opreme in aplikacij pri pouku.

3. Z INFORMACIJSKO KOMUNIKACIJSKO TEHNOLOGIJO PRIBLIŽAMO SPOZNAVANJE IN ODKRIVANJE TURISTIČNEGA - DOMAČEGA KRAJA

Tema učne ure je bila domači kraj. Glede na to, da je za naš kraj Rogaška Slatina značilno, da smo zdravilišče, ki je tesno povezano s turizmom, smo uro namenili spoznavanju našega turističnega kraja. Vsak učenec je za delo na terenu potreboval nahrbtnik, v katerem je eden od para prenašal tablico, drugi pa tekočino. Učitelj mora biti še posebej pozoren na ločeno nošenje, torej na to, da se v nahrbtniku istočasno ne prenaša tekočina in hrana, ki lahko poškoduje mehanizem tablice. Skupaj smo se odpravili do zdraviliškega parka, kjer je sledilo sodelovalno delo v paru. V Rogaški Slatini je v osrčju zdraviliškega parka skrita vsa zgodovina in pomen turističnega kraja, zato je bilo delo še toliko bolj primerno za mlajše učence. Park je v osrčju narave, brez prometne ceste, učitelj lahko ima dober nadzor nad vsemi sodelujočimi. Učenci so po parih s pomočjo tablice in aplikacije spoznavali zgodovino in pomen zdravilišča. Premikali so se do pomembnih znamenitosti, stavb, kipov, na točkah so si s pomočjo aplikacije prebrali bistvene podatke in ustrezno rešili zastavljeno nalogo.

Pouk družbe smo tako popestrili z delom na terenu in ga nadgradili z uporabo tablic. Delo je bilo osredotočeno na aplikacijo Actionbound. To je zanimiva aplikacija, s katero rešujemo naloge na terenu.

Sliki 2 in 3: Primer pripravljenih nalog z aplikacijo Actiounbound. Avtorica: Nastja Škrabl.

Aplikacija deluje tudi na mobilnih telefonih, tako da bi si lahko pomagali tudi z njimi. Kot učitelj sem poskrbela, da je na vseh tablicah bila naložena aplikacija Actionbound. To je za učitelja zelo zamudno delo, zato lahko vključi pomoč starejših učencev, ki so že večji dela s tablicami in jim je to naročilo kot mačji kašelj. Pred odhodom na terenu z učenci ponovimo osnovna pravila rokovanja s tablico (odklepanje, zaklepanje, nošenje, ...). Na začetku potrebujemo internetno povezavo, da si učenci preko QR kode na elektronsko napravo naložijo izzive. Nato sledijo navodilom in izzivom, ki jim jih pred tem pripravimo. To so zabavne, igrive in zanimive naloge, kot so: napravite zabavno, zanimivo, smešno ali nenavadno fotografijo; naredite fotografijo tako, da boste na njej vsi člani skupine, v ozadju pa naj se vidi zdraviliški park Rogaške Slatine; zapojte zgodovinsko pesem, ob petju posnemi video, na katerem bo nekaj zgodovinskega; preberi zapis na spomeniku, nekdo iz skupine naj te posname, ... Med nalogami so tudi navodila za usmerjanje hoje, razne poučne naloge, kvizi, vprašanja, iskanja, ... Na terenu učenci ne potrebujejo internetne povezave, le na koncu, ko zaključijo z nalogami in pošljejo podatke v obdelavo. Odgovori in izdelki se prenesejo v aplikacijo na uporabniški račun in tako si lahko ogledamo odgovore, slike, videoposnetke, se ob njih pogovorimo, se nasmejimo, popravimo nepravilne odgovore in seveda razglasimo tudi zmagovalce pohoda. Učenci so ob izvajanju takšne aktivnosti navdušeni, živahni, šaljivi, pozitivni, zadovoljni in predvsem aktivni.

Aplikacija je še posebej primerna za delo na terenu, saj ne potrebuje strežnika za svoje delovanje in učencem se za njeno uporabo ni potrebno registrirati. Pomembno je povedati tudi to, da je aplikacija brezplačna in jo podpirajo tako Android kot IOs sistem. Učitelju omogoča povratno informacijo, za vsakega učenca ali skupino namreč vidi, kje so bili, koliko časa so potrebovali, katere naloge so rešili in kako uspešno.

Preden ponudimo delo z novo aplikacijo, moramo razmisliti kaj želimo doseči. Razumeti je potrebno kako orodje pripomore k uresničevanju učnih ciljev, kako spremljati sodelovanje in napredek učencev, kakšne funkcije ponujajo različne aplikacije, kako poiskati ustrezne in prilagojene naloge, kakšni so interesi učencev in katere so prednosti uporabe tako za posameznika kot za skupino. Uporaba tablice v učencih spodbuja socialne interakcije, ko morajo načrtovati ali izvajati delo v paru.

Samostojno delo ali delo v paru je veliko bolj produktivno kot skupinsko delo s tehnologijo, saj s tem, ko imajo učenci večjo možnost izražanja in rokovanja s tehnologijo k nalogam pristopajo bolj samozavestno in dosledno.

Aplikacija je uporabna tako pri predmetih kot tudi na dnevih dejavnosti. Idealna je tudi za medpredmetno povezovanje saj lahko v naloge vključimo vprašanja različnih predmetnih področij. Ker gre za aplikacijo, ki je primerna za delo na prostem, je za učence toliko bolj specifična, nepoznana in jih to še bolj pritegne. Njena inovativnost se kaže tudi v prepletu različnih tipov nalog, ki so zastavljeni tako, da so pisani na kožo mladostnikom, saj se lahko snemajo, fotografirajo in na koncu ustvarjeno delijo z vsemi udeleženci, to pomeni, da se pri delu še bolj potrudijo.

4. REZULTATI

Kadar učitelj v svoje delo umesti informacijsko-komunikacijsko tehnologijo to za sabo potegne veliko metodološke priprave in časa. To terja tudi veliko mero potrpežljivosti učitelja, iznajdljivosti in organizacijo v primeru, da nas tehnologija pusti na cedilu. V tem primeru moramo imeti v planu rezervni načrt. Zelo pomembno je, da gre učitelj na teren s tehnologijo, ki jo učenci poznajo, saj je že samo delo na terenu drugačno, specifično, in če se otroci rokujejo še s čim novim, potem se lahko stvari zelo zavlečejo izven časovnih okvirov in med tem časom pade tudi motivacija za raziskovanje in ustvarjanje. Na rezultat uspešnosti izpeljave ure vplivajo tudi učenci in njihova spretnost uporabe IKT-ja. Pomembno je predlagati, da se za tovrstno delo z vključitvijo IKT-ja na prostem lotijo učitelji z učenci, ki so večji uporabe tabličnih računalnikov. Za vsakršno delo na terenu je potrebno uporabiti tudi aplikacije, ki za svoje delo ne potrebujejo internetne povezave.

5. ZAKLJUČEK

Mnogo že izvedenih in evalviranih projektov s področja uporabe tehnologije pri pouku nakazuje na to, da je njena uporaba smiselna, strokovna, kompetentna, in da je načrtovana uporaba IKT-ja, ob primernem izobraževanju izvajalcev, ustrezen doprinos k zanimivejšemu in drugačnemu pouku.

Tudi v našem primeru smo ugotovili, da je bilo delo uspešno in cilji uresničeni. Učenci so bili aktivno vpleteni v učni proces in zelo motivirani za svoje delo. Učitelj je na njihovo delo dobil povratno informacijo, katera je izjemni pokazatelj uspešnosti dela. Če IKT ponudimo učencem v naravi, kjer se lahko prosto gibljejo in raziskujejo, pa to zanje pomeni še večjo nagrado oziroma veliko motivacijo. Zagotovo je združitev tega dvojega velika prednost pred klasičnim učenjem. Pozorni moramo biti le na dobro zasnovo učitelja in pripravo učencev na delo z IKT.

V prihodnje bi si želeli spoznati in sodelovati v še kakšnem uspešnem projektu, ki vključuje v naše delo digitalne kompetence, da bi se lahko tako učitelji še bolj profesionalno izpopolnjevali in pridobivali ideje.

6. VIRI IN LITERATURA

1. ARNES (b. d.). *Inovativna učna okolja podprta z IKT*. Pridobljeno: <https://www.inovativna-sola.si/> (13. 4. 2023).
2. Dolinar, M., Novak, L., Vršič, V. (2016): *Smernice za uporabo IKT pri razrednem pouku*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno: https://www.zrss.si/digitalna_knjiznica/smernice-ikt-rp#1 (14. 3. 2023).
3. Droždek, S., Luštek, A., Jedrinović, S., Bevčič, M., Cerar, Š., Nančovska Šerbec, I. In Rugelj, J. (2018): *Priporočila za zagotavljanje informacijske podpore učiteljem za didaktično uporabo IKT v učnem procesu*. Projekt »IKT v pedagoških študijskih programih UL«. Pridobljeno: <http://ikt-projekti.uni-lj.si/porocila/Priporocila%20za%20zagotavljanje%20informacijske%20podpore%20uciteljem.pdf> (13. 4. 2023).
4. Redecker, C. (2017): *Evropski okvir digitalnih kompetenc izobraževalcev: DigCompEdu*. Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno: <https://www.zrss.si/strokovneresitve/digitalnabralnica/podrobno?publikacija=270> (12. 4. 2023).

KROŽNA TURISTIČNA POT KOT PRIMER TURISTIČNE PONUDBE CIRCULAR TOURIST ROUTE AS AN EXAMPLE OF TOURIST OFFER

Saša Mivšek Jereb

OŠ Tabor Logatec

sasamj@os-tabor.si

POVZETEK

V prispevku je opisan primer nastanka krožne turistične poti v domačem kraju kot dopolnitev k obstoječi turistični ponudbi. Turizem je namreč gospodarska dejavnost, ki se v zadnjem času vse hitreje razvija in zaposluje vedno več ljudi. Poleg najbolj razvitega gorskega, obmorskega in zdraviliškega turizma postajajo vse bolj pomembne tudi druge oblike turizma, kot so npr. obiskovanje sejmov in prireditev, kongresni, jamarski, gastronomski turizem, ... Slovenija turistični dejavnosti posveča vse več pozornosti, predvsem promociji Slovenije kot zelene, aktivne in zdrave destinacije.

Tudi pri osnovnošolcih v Gornjem Logatcu smo poskušali vzbuditi zanimanje za turistične znamenitosti domačega kraja in najti načine, kako le-te približati tudi drugim. Na šoli smo pripravili tri zaporedne dneve dejavnosti za devetošolce, katerih cilj je bil raziskati obstoječo turistično ponudbo v okolici šole in jo dopolniti z oblikovanjem lastne krožne turistične poti, ki vključuje izbrane kulturne zanimivosti in predstavitev le-teh v slovenskem in angleškem jeziku. Pot je namenjena vsem, ki jih zanimajo kulturne znamenitosti Gornjega Logatca, tako domačim kot tujim obiskovalcem. Izbrane točke krožne poti smo opremili tudi z QR-kodami. Dejavnosti so se medpredmetno povezovale in so vključevale različne aktivnosti, kot so iskanje informacij, oblikovanje zapisa o znamenitostih, prevod v angleščino, spoznavanje različnih računalniških veščin, predstavitev »poti«, obisk turistične kmetije idr.

Ključne besede: turizem, turistična ponudba, promocija, krožna turistična pot, Gornji Logatec.

ABSTRACT:

The article describes an example of the creation of a circular tourist route in the hometown as a supplement to the existing tourist offer. Tourism is an economic activity that has recently been developing faster and employing more and more people. In addition to the most developed mountain, seaside and spa tourism, other forms of tourism are also becoming increasingly important, such as visiting fairs and events, congress, caving, gastronomic tourism... Slovenia is paying more and more attention to tourism, especially the promotion of Slovenia as a green, active and healthy destination.

We also tried to arouse interest in the tourist attractions of their hometown Gornji Logatec with the primary school students and find ways how to bring the attractions closer to them. The school prepared three consecutive days of activities for ninth-graders, the aim of which was to explore the existing tourist offer in the school's surroundings and to complement it by creating their own circular tourist route, which would include selected cultural attractions and their presentations in Slovenian and English. The route is intended for all those interested in the cultural sights of Gornji Logatec, both domestic and foreign visitors. We have also equipped the selected points of the circular route with QR codes. The activities were cross-curricular and included various activities, such as searching for information, creating descriptions of sights, translating these into English, learning about various computer skills, presenting the "route", visiting a tourist farm etc.

Keywords: tourism, tourist offer, promotion, circular tourist route.

1. UVOD

Namen prispevka je pokazati primer dobre prakse, in sicer kako popestriti turistično ponudbo v okolici šole. Cilj je bil, da učenci raziščejo kulturno dediščino bližnje okolice šole, jo поблиže spoznajo in razmišljajo o pomenu le-te. Želeli smo jih tudi navdušiti za samostojno raziskovanje in jih pri tem seznaniti z različnimi raziskovalnimi metodami. Cilj je bil, da učenci ob koncu raziskovalnih dni predstavijo lastno turistično pot, ki bi bila namenjena tako učencem šole, kot vaščanom in turistom, ki obiščejo Gornji Logatec. V nadaljevanju so predstavljeni trije dnevi dejavnosti, kjer so se medsebojno prepletale vsebine različnih predmetnih področij in sicer geografije, angleščine, športa in računalništva.

2. TURIZEM KOT GOSPODARSKA DEJAVNOST

Učni proces je potekal v treh zaporednih dneh v obliki dnevov dejavnosti. Na koncu je bil realiziran en kulturni, en tehniški in en športni dan. Vsebine so se medsebojno prepletale in se dopolnjevale. Prvi dan smo z učenci najprej obnovili pojme turizem, turist, turistična ponudba in kulturna dediščina. Učenci so po oddelkih v dvojicah zapisali kratke definicije, nato pa je sledilo poročanje. Frontalno smo definicije pojmov pregledali in jih po potrebi dopolnili.

Z učenci smo ponovili, da je turizem ena izmed gospodarskih panog, ki se zelo hitro razvija in dosega rekordno rast. V zadnjih letih je turizem rasel hitreje kot svetovna trgovina. Po stopnji rasti izvoza se uvršča takoj za izvozom nafte in kemičnih proizvodov (Celarič Jakše, 2018, 3). V letu 2021 je Slovenija zabeležila 4.003.682 turistov, kar je pomenilo več kot 30-odstotno rast glede na preteklo leto. Predvsem se je povečal prihod tujih turistov. Povprečna doba bivanja je bila 2,8 dni. Turizem je v Sloveniji leta 2021 predstavljal kar 5,3 % BDP-ja (Medmrežje 1, 5). Podatki torej kažejo, da tudi Slovenija sledi svetovnim trendom in da dvig pomena turizma pri nas ni izjema.

2.1 Kdo je turist?

Obstaja več definicij, kdo je turist. Z učenci smo se oprli na definicijo, ki jo uporablja Slovenska turistična organizacija. »Turist je oseba, ki potuje zaradi preživljanja prostega časa, sprostitve, poslov ali iz drugih razlogov, vendar ne zaradi zaslužka (turist ne prejme plačila, nagrade), in ki prenoči vsaj eno noč (vendar zaporedno ne več kot 365-krat) v gostinskem ali kakem drugem nastanitvenem objektu v kraju zunaj svojega običajnega okolja.« (Medmrežje 1, 39).

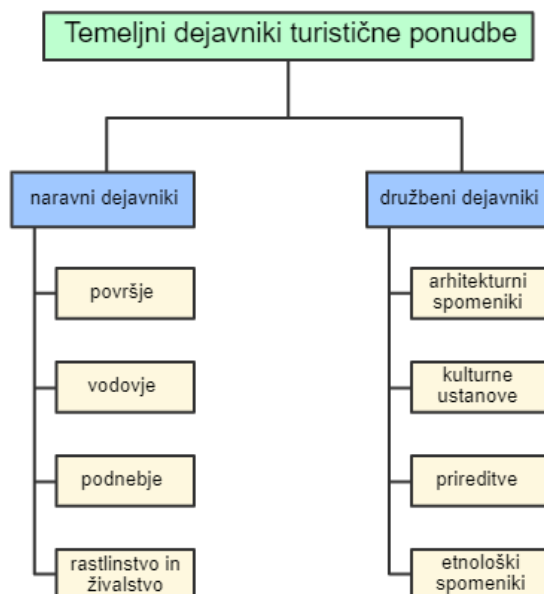
2.2 Vrste turizma

Ločimo več vrst turizma, a delitev ni vedno enostavna, ker njegove oblike niso vselej enoznačne, ampak sestavljene (Veljkovič, Colarič Jakše, 2014, 31). Uporabili smo delitev, ki je predstavljena v i-učbeniku (Kralj Serša s sod., 2016, 295).

Turizem delimo glede na:

- izvor turistov (domači, tuji),
- starost turistov (mladinski, seniorski),
- mobilnost turistov (izletniški, počitniški),
- motiv turistov (rekreativni, športni, kulturni, zdraviliški, ...),
- glede na kraj (obmorski, gorski, zdraviliški, urbani, podeželski, ...).

Turizem se lahko razvija le na območjih, ki imajo ustrezne naravne in družbene možnosti, ki so temeljni dejavniki turistične ponudbe. Podrobnejša delitev je prikazana na sliki 1 spodaj.

Slika 1: Temeljni dejavniki turistične ponudbe. Vir: Kralj Serša s sod., 2016, 298.

2.3 Kulturna dediščina

Pri raziskovanju turistične ponudbe v okolici šole smo se usmerili na raziskovanje kulturne dediščine. Z učenci smo se spraševali, kaj vse sodi med kulturno dediščino. Oprli smo se na naslednjo definicijo: »Kulturna dediščina so človekove stvaritve in dejavnosti: zgodovinska mesta, gradovi, cerkve, etnološki objekti in drugo. V dediščini je ohranjeno ljudsko izročilo, šege, navade, ki se prenašajo na mlajše rodove. Muzeji imajo glavno vlogo pri ohranjanju predmetov, dokumentiranju in vrednotenju ter predstavljanju dediščine javnosti.« (Jeršin Tomassini, Janžekovič, 2016, 114).

Ugotovili smo, da okolica šole ponuja kar nekaj arhitekturnih spomenikov, ki predstavljajo kulturno dediščino Gornjega Logatca, vendar so le-ti obiskovalcem/turistom premalo predstavljeni.

V razredu smo s pomočjo pisnih in internetnih virov poiskali podatke o kulturnih spomenikih. Po spoznavanju teoretičnih osnov smo se peš odpravili do turističnega društva v Logatcu, kjer so nam predstavili izbrane kulturne znamenitosti v Dolnjem Logatcu, na kratko so nam predstavili tudi delovanje in vlogo društva. Nazaj grede proti šoli smo se peš odpravili tudi do kulturnih znamenitosti v Gornjem Logatcu, ki so bili predmet raziskovanja naslednjega dne.

3. PRIPRAVA TURISTIČNE POTI

Drugi dan dejavnosti je sledilo aktivno delo učencev. Razdelili smo jih v pet skupin po približno 12 učencev glede na njihova močna področja in interese. Prva skupina učencev je raziskovala in oblikovala zapise kulturnih znamenitosti v slovenskem jeziku. Kasneje je slovenske zapise prevedla tudi v angleški jezik.

Druga skupina je oblikovala plakate, na katerih je bila predstavljena krožna pot z izbranimi znamenitostmi. Ti plakati so bili kasneje izobešeni po šoli in so vabili k obisku turistične poti.

Slika 2: Plakat. Avtorica: Saša Mivšek Jereb.

Tretja skupina je oblikovala QR-kode (z opisi prve skupine) in razvijala večine dela z različnimi računalniškimi programi, kot so word in QR code generator. Četrta skupina je naredila promocijske letake, ki so jih odnesli na bližnjo turistično kmetijo. Ta skupina je pot predstavila tudi mlajšim učencem in jih povabila, da si pot skupaj s starši ogledajo tudi v času prihajajočega vikenda.

Slika 3: Turistični letak. Avtor: Saša Mivšek Jereb.

Peta skupina je izdelovala lesene tablice oziroma stojala, kamor so namestili QR-kode. Ta skupina je kasneje tablice s QR kodami tudi namestila v bližino kulturnih znamenitosti. Šesta skupina je pripravljala predstavitev nove poti in oblikovala stojnico, ki je bila razstavljena ob zaključku dnevov dejavnosti in so si jo lahko ogledali ostali učenci predmetne stopnje.

4. OBISK TURISTIČNE KMETIJE

Tretji dan smo učencem želeli predstaviti razvoj in pomen podeželskega turizma in raziskati ponudbo le-tega v okolici šole.

Podeželje postaja vse pomembnejša turistična destinacija turistov, čeprav glede na celotni svetovni turistični delež le-ta dosega razmeroma skromen del. Podeželski turizem ima posebno turistično ponudbo, ki se navezuje na podeželje v povezavi z njegovimi naravnimi, družbenimi in gospodarskimi potenciali. Turizem na kmetiji je najbolj tipična oblika podeželskega turizma, čeprav je ta sicer celota turističnih dejavnosti zunaj urbanega območja (Stanonik, 2022, 22).

V združenje turističnih kmetij Slovenije je vključenih 395 kmetij (leto 2014). Turizem na kmetiji je tržno zanimiv in kakovosten turistični proizvod, kjer je poudarek na naravnih in družbenih znamenitostih, gostoljubnosti, domačnosti ljudi, pestri kulinarčni ponudbi, znanju podeželskih ljudi in individualnosti ponudbe. Razvoj temelji na odgovornosti do narave in naravnega okolja (Veljković, Colarić Jakše, 2014, 65).

Učenci so v dvojicah s pomočjo spleta naredili seznam turističnih kmetij v občini Logatec in si izpisali nekaj ključnih podatkov. Kasneje smo se peš podali do najbližje turistične kmetije. Ob prihodu so nam lastniki povedali nekaj informacij o kmetiji in preobrazbi le-te v turistično kmetijo. Izvedeli smo s kakšnimi težavami in izzivi se srečujejo. Na kmetiji smo pustili tudi promocijski material nove krožne poti v Gornjem Logatcu in lastnike poprosili, da ga razdelijo med obiskovalce, ki bi jih to zanimalo.

Slika 4: Stojnica - predstavitev in promocija poti. Avtorica: Saša Mivšek Jereb.

5. REZULTATI

Drugačna oblika pouka je učencem omogočila aktivno spoznavanje turističnega potenciala (kulturno dediščino) okolice šole. Učenci so s pomočjo lokalnega turističnega društva in pisnih virov spoznali kulturne znamenitosti in jih med seboj povezali v novo pot, ki so jo poimenovali Taborska pot. Učenci so sami izbrali katere kulturne spomenike bodo opisali in rezultat tridnevnega dela so bile preproste informativne table s QR kodami, ki so vsebovale opise le-teh. Promocija nove poti je bila med ostalimi učenci šole zelo dobro sprejeta.

6. ZAKLJUČEK

Učenci so bili v opisane dejavnosti aktivno vključeni in visoko motivirani za delo. Bili so razdeljeni v skupine glede na svoja močna področja, zato so bili tudi izdelki kakovostni. Cilji so bili doseženi, saj smo za kratek čas uspeli kulturne znamenitosti približati učencem šole in drugim mimoidočim. V nadaljevanju bodo devetošolci pot predstavili na šolski spletni strani in v lokalnem časopisu. Dolgoročni cilj je, da bi omenjene kulturne spomenike trajno opremili z informativnimi tablami. Priprave na tri zaporedne dneve dejavnosti so bile zahtevne in so se med učitelji začele že več mesecev prej. Ker je bila v projekt vključena celotna šola, so bile težave s prostorom in rabo računalniške učilnice, zato bo v prihodnje potrebno še bolj natančno doreči prostorsko organizacijo. Kljub temu smo bili učitelji nad izdelki in delom učencev navdušeni, zato že zremo v prihodnje šolsko leto, ko bomo najverjetneje opisano strukturo dejavnosti obdržali z drugačno vsebino.

7. VIRI IN LITERATURA

1. Colarič Jakše, L.M. (2018): Odprte ustvarjalnice za inovativni turizem, priročnik. Fakulteta za organizacijske študije, Novo mesto.
2. Jeršin Tomassini, K., Janžekovič, M. (2016): Geografija 9, i učbenik za geografijo v 9. razredu osnovne šole, Zavod za šolstvo in ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Pridobljeno: <https://eucbeniki.sio.si/geo9/index.html> (25. 3. 2023).
3. Kralj Serša, M., Jeršin Tomassini, K., Nemec, L. (2016): Geografija 1, i-učbenik za geografijo v 1. letniku gimnazij, Zavod za šolstvo in ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Pridobljeno: <https://eucbeniki.sio.si/geo1/index.html> (25. 3. 2023).
4. Medmrežje 1: Turizem v številkah. 2021. Pridobljeno: https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/tvs/2021/2021_Turizem_v_%C5%A1tevilkah.pdf (19. 3. 2023).
5. Stanonik, Š. (2022): Spodbujanje razvojnega potenciala na podeželju, Geografski obzornik, letn. 69, št. 3–4, str. 20–27.
6. Veljkovič, B., Celarič Jakše, L. M. (2014): Turizem, uvod v osnove in teorijo turizma, Fakulteta za turizem, Maribor.

POZDRAV IZ ŠIŠKE – NAŠE HIŠKE GREETINGS FROM ŠIŠKA – OUR HOME

Igor Prešern

OŠ Riharda Jakopiča

igor.presern@guest.arnes.si

POVZETEK

V medpredmetni povezavi tehnika-zgodovina in geografija, smo z učenci pripravili in izdelali nekaj zanimivih spominkov, ki bodo naše goste iz mednarodnih izmenjav Erasmus+ spomnili na gostovanje pri nas. Učitelje in učence smo popeljali tudi med največjimi zanimivostmi našega kraja, kar so izvedli naši učenci, ki so gostili svoje kolege pri svojih družinah. Spoznali so zgodovino Šiške ter njene največje znamenitosti: krajinski park Tivoli-Rožnik-Šišenski hrib, Plečnikovi Staro cerkev in Cerkev Svetega Frančiška Asiškega, Mostec, Center urbane kulture – Kino Šiška, Pot ob žici, Koseški bajer ... Izdelali smo tudi vodnik po okolici naše šole.

Ključne besede: izmenjava, spominek, Šiška, turist, vodnik.

ABSTRACT

In the interdisciplinary connection of technology-history and geography, we prepared and produced some interesting souvenirs with the pupils, which will remind our guests from Erasmus+ international exchanges of their stay with us. We also took teachers and students to some of the greatest attractions of our place, which was done by our pupils, who hosted their colleagues with their families. They got to know the history of Šiška and its biggest attractions; landscape park Tivoli-Rožnik-Šišenski hrib, Plečnikovi Old Church and Church of St. Francis of Assisi, Mostec, Urban Culture Center - Kino Šiška, Pot ob žici, Koseški bajer... We also made a guide to the surroundings of our school.

Keywords: exchange, souvenir, Šiška, tourist, guide.

1. UVOD

Namen prispevka je pokazati ali se da z domačo izdelavo izdelati dovolj dober spominek, da ga bodo gostje oziroma turisti z veseljem odnesli s seboj. Vodilo je bilo, da naj spominek izdelata učenec, ki bo z izdelavo pridobil ogromno novih znanj. V nadaljevanju sledi prikaz izdelave izdelkov in njihova praktična uporaba.

2. IZMENJAVE

Naša šola je že dolga leta udeležena v mednarodnih izmenjavah v okviru programov Erasmus+. V zadnjem desetletju smo bili vključeni v dva večja mednarodna projekta KA2. Triletni »*Un Teorema en la Biblioteca*« (Izrek v knjižnici), ki je vključeval tudi šole iz Španije (nosilci), Italije, Madžarske, Poljske, Češke in Norveške se je zaključil leta 2016. V njegovem okviru so potekale mednarodne izmenjave v vseh udeleženkah projekta (medmrežje 1). Med leti 2018 in 2021 smo bili vključeni v projekt »*Here I am – Accept me*« (Tukaj sem – sprejmi me), v katerega so bile vključene tudi šole iz Španije (nosilci),

Grčije, Irske in Italije. Kljub predvidenemu dvoletnemu projektu, se je zaradi epidemije podaljšal in delno izvedel na daljavo (medmrežje 2). V zadnjem času pa smo izvedli več dvostranskih izmenjav s partnerskimi šolami (KA1). Poljake smo obiskali v novembru 2022 (Zabrze), oni pa so nam vrnilo obisk v marcu 2023 (medmrežje 3). Grke (Agios Nicolaos, Kreta), ki so nas obiskali v letu 2021, smo obiskali oktobra 2022 (medmrežje 4). Španci (Felantix, Majorka) so nas obiskali decembra 2022 (medmrežje 5), mi pa smo jim obisk vrnilo januarja letos (medmrežje 6). Marca 2023 smo gostili tudi španske učiteljice z Majorke, Malage in Valencije, ki so izvajali projekt izobraževanja in opazovanja na delovnem mestu (medmrežje 7). Ko smo gostili naše partnerice smo jim vedno poskušali predstaviti našo Šiško, središče Ljubljane in tudi izvesti vsaj eno ekskurzijo po Sloveniji.

2.1 Spominek 1

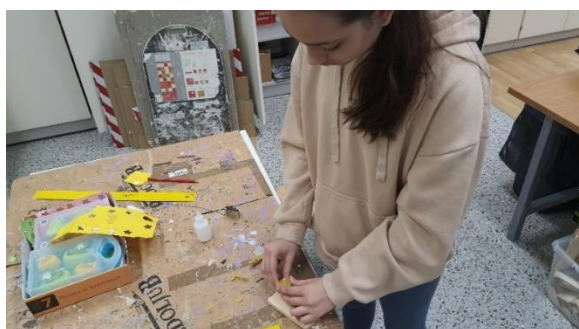
V okviru mednarodnih izmenjav smo izdelovali spominek iz storžev, lesa, mahu, voska in kamenčkov, ki je simbolno prikazoval Slovenijo kot raznoliko, gozdnato in površinsko razgibano deželo, ki ima bogato čebelarstvo ter je trajnostno naravnana. Zato smo uporabili le naravne materiale, s katerimi so pod vodstvom naših učencev gostje izdelovali svoje spominke, ki so jih odnesli s seboj kot spominek.

Slika 5: Borov storž. Avtor: Igor Prešern.

Slika 6: Zlato pobarvani kamenčki. Avtor: Igor Prešern.

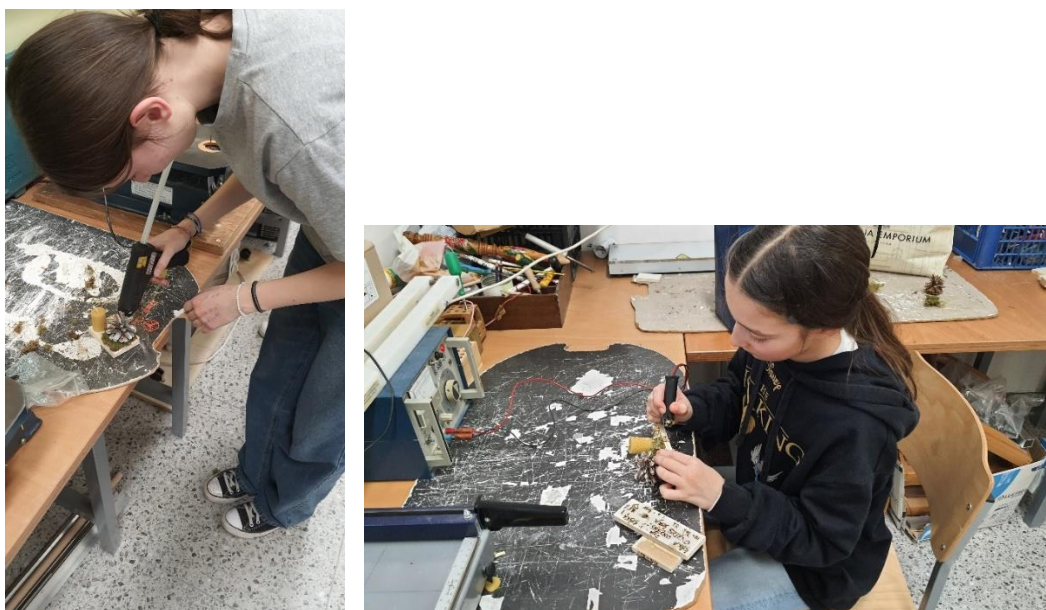
Slika 7: Sveča iz čebeljega voska. Avtor: Igor Prešern.

Slika 8: Mah. Avtor: Igor Prešern.

Slika 9: Barvanje storža. Avtor: Igor Prešern.

Slika 6-7: Lepljenje in vžiganje besedila na les. Avtor: Igor Prešern

Slika 8: Končni izdelek. Avtor: Igor Prešern.

2.2 Spominek 2

Naslednji spominek, ki smo ga izdelali je bil magnet v podobi Triglava iz bukovega lesa. Triglav je verjetno najbolj prepoznaven slovenski simbol. Spominski magnet smo izdelali iz za Slovenijo značilnega bukovega lesa. Dodatno smo ponazorili njegove naravne geografske značilnosti, tako da smo njegov zgornji del obarvali belo, kar spominja na zasnežene vrhove Alp. Tudi te izdelke so pod mentorstvom naših učencev izdelovali naši gostje sami na naši šoli.

Slika 9, 10, 11: Priprava lesa, lepljenje in dodajanje magneta. Avtor: Igor Prešern

Slika 102: Barvanje vrhov. Avtor: Igor Prešern.

2.3 Spominek 3

Tretji spominek, ki smo ga izdelali, je bil magnet s podobo ljubljanskega zmaja. Zmaj je najbolj prepoznaven ljubljanski simbol, ki ga že od baročnih časov najdemo v ljubljanskem grbu (medmrežje 8). Spominek smo izdelali iz smrekovega lesa. Postopek izdelave je bil podoben drugemu spominku.

Slika 113: Ljubljanski zmaj. Avtor: Igor Prešern.

3. NAŠA ŠIŠKA

3.1 Vodenje po Šiški

Za učence in učitelje iz Španije je bila to zelo zanimiva in poučna izkušnja. Izdelava spominkov in vodenje po okolici šole so odličen način, kako ohraniti spomin na obisk in deliti znanje o svojem kraju. Naši učenci so prevzeli vlogo lokalnih turističnih vodnikov in predstavili svoj kraj svojim vrstnikom iz tujine. Učenci so se na vodenje pripravljali v okviru turistične vzgoje, zgodovine, slovenščine in geografije. Vsak učenec je predstavil eno znamenitost. Poleg gradiva iz vodnika je prebral še dodatno literaturo, ki so mu jo predlagali učitelji. Za pripravo so porabili približno 2 uri ter še 2 uri za ogledno turo. V približno dveh urah so se sprehodili po Šiški in jim v angleščini predstavili naravne in kulturne znamenitosti in zgodovino Šiške. Za te potrebe so učenci izdelali slovenski vodnik »**Pozdrav iz Šiške – moje hiške**«. Uredili in grafično postavili pa smo ga učitelji. Še posebej smo ponosni, da smo v ogled lahko vključili tudi prvo svetovno kulturno znamenitost, saj je od 28. julija 2021 UNESCO na seznam svetovne kulturne in naravne dediščine uvrstil tudi »našo« cerkev svetega Frančiška Asiškega v Šiški (medmrežje 9). Nič manj nismo ponosni na naš krajinski park Tivoli-Rožnik-Šišenski hrib, ki leži v neposredni bližini naše šole in je kot zelena oaza ter pljuča mesta navdušil tudi naše goste. V njem najdemo: nekdanji dom slovenskega športa Halo Tivoli; žal propadajoči hotel Bellevue; Cekinov grad, ki danes gosti Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije; sam park Tivoli in Tivolski grad, ki danes gosti Mednarodni grafični likovni center ter Jakopičevo sprehajališče in spomenik. Seveda pa nismo pozabili tudi na druge pomembne ogledne: Center urbane kulture – Kino Šiška, ki že leta gosti številne domače in tuje ugledne kulturne ustvarjalce; Vodnikovo domačijo, kjer se je rodil naš veliki razsvetljenski ustvarjalec in je danes tudi pomemben kulturni center za odrasle in mladino; Galetov grad, ki danes gosti Policijski pihalni orkester in Policijsko veteransko društvo Sever in cerkev svetega Jerneja (bolj znana kot Stara cerkev), ki jo je restavriral in delno prenovil Plečnik. Ne smemo pa pozabiti tudi na bližnjo Pot ob žici ter Koseški bajer, ki sta zelo privlačna kraja za domačine in obiskovalce, ki imajo radi aktivnosti na prostem. Nismo pozabili niti na obisk Mosteca, ki je tudi lokalni skakalni center. Naša šola je zgrajena pod vznožjem stare šišenske skakalnice, kjer so v 50. in 60. letih skakali tudi najboljši tedanji skakalci za pokal Kongsberg ter se je zbralo tudi do 25.000 gledalcev (medmrežje 10). Na staro skakalnico spominja le še sodniški stolp in otroško igrišče v njenem izteku.

Učenci in učitelji so uživali v tej izmenjavi in so pridobili dragocena nova znanja o kulturi in zgodovini ter naravnih lepot našega kraja. Vsi gostje so bili navdušeni nad spominki, ki so jih pripravili z našimi učenci. To je tudi odlična priložnost za spodbujanje medkulturnega razumevanja in izmenjavo izkušenj. Vodnik po okolici naše šole je gostom omogočil, da so tudi samostojno raziskovali in odkrivali okolico. Izmenjave Erasmus+ so bile uspešne in verjamemo, da smo mi in gostje z njo veliko pridobili.

Slika 124: Podelitev certifikatov in spominkov. Avtor: Igor Prešern.

Slika 135: Učenci iz Španije. Avtor: Igor Prešern.

3.2 Ideje za prihodnost

Lokalni vodnik Pozdrav iz Šiške bomo digitalizirali in objavili na naši spletni strani. Skupaj z učenci bom to naredili v okviru izbirnih predmetov s področja turizma in računalništva. Prilagodili ga bomo za uporabo na mobilnih napravah (Activebound ipd.), saj smo v okviru športno-naravoslovnih dni že preskusili lov na zaklad, ki je vključeval tudi te vsebine. V medpredmetnem sodelovanju s profesoriciami tujih jezikov (angleščina, nemščina, španščina in francoščina) ga bomo prevedli v navedene tuje jezike. Učenci turistične vzgoje skupaj s sosednjim M hotelom pa pripravljamo lokalni vodnik po šišenskih znamenitostih, ki bi njihove goste spodbudil k sprehodom in ogledom bližnjih znamenitosti ter da se peš podajo v središče mesta skozi Tivoli. Ključne točke ogleda bodo zabeležene na papirnatih prtičkih, ki jih imajo na mizah v hotelski jedilnici. Na zadnji strani bodo podrobnejši opisi dostopni preko QR kode

4. REZULTATI

Izdelava spominkov in vodnika po okolici šole so odličen način, kako ohraniti spomin na obisk in deliti znanje o svojem kraju. Poleg tega smo aktivno vključili naše učence, ki so prevzeli vlogo mentorjev in vodnikov ter tudi predstavili svoj kraj gostom. S sodelovanjem učiteljev tehnike, geografije, zgodovine, slovenščine in aktiva tujih jezikov smo uspešno izvedli navedene izmenjave ter krepili tudi pripadnost naši šoli. Izmenjave so bile nepozabna izkušnja tako za naše učitelje in učence, kot tudi naše goste. Z mnogimi smo se zavezali, da bomo ohranili stike in se po možnosti zopet srečali.

5. ZAKLJUČEK

Sodelovanje različnih učiteljev naše šole z našimi učenci, ter aktivno vključevanje naših gostov se je pokazalo kot koristna in odlična izkušnja. Mnogi naši učenci so zelo vestno in aktivno prevzeli vlogo mentorjev in vodnikov. Medpredmetno povezovanje je dalo številne nove ideje ter nas bo spodbudilo, da bomo še razvijali in dopolnjevali naš vodnik ter nadgradili izdelovanje lokalnih spominkov.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Medmrežje 1: <https://osrj.splet.arnes.si/izmenjava-erasmus/> (3. 4. 2023).
2. Medmrežje 2: <https://osrj.splet.arnes.si/here-i-am-accept-me-mednarodni-projekt-erasmus/> (3. 4. 2023).
3. Medmrežje 3: <https://osrj.splet.arnes.si/gostovanje-poljakov-na-nasi-soli-erasmus/> (3. 4. 2021).
4. Medmrežje 4: <https://osrj.splet.arnes.si/izmenjava-erasmus-kreta-grcija-2022/> (3. 4. 2021).
5. Medmrežje 5: <https://osrj.splet.arnes.si/gostovanje-erasmus-na-nasi-soli/> (3. 4. 2021).
6. Medmrežje 6: <https://osrj.splet.arnes.si/izmenjava-erasmus-felanitx-spanija-2023/> (3. 4. 2021).
7. Medmrežje 7: <https://osrj.splet.arnes.si/izobrazevanje-in-opazovanje-na-delovnem-mestu-erasmus-6-3-2023-10-3-2023/> (3. 4. 2021).
8. Medmrežje 8: https://sl.wikipedia.org/wiki/Ljubljanski_zmaj (4. 4. 2021).
9. Medmrežje 9: <https://www.gov.si/novice/2021-07-28-izbrana-plecnikova-dela-v-ljubljani-ypisana-na-seznam-svetovne-dediscine/> (4. 4. 2021).
10. Medmrežje 10: <https://www.dnevnik.si/1042512406> (10. 4. 2021).

5. mednarodna konferenca
5th international conference

Turizem Tourism

Čas	Teme	Predavatelji
petek, 2. 6. 2023	Dopoldanski sklop	Vodita Nataša Mrak in Mojca Janžekovič
8.30–9.00	Prijava udeležencev	
9.00–9.10	Pozdravni nagovori: predsednica DUGS, predstavnik občine, direktor Turistično-gostinske zbornice Slovenije	Nataša Mrak, predsednica DUGS
9.10–9.35	Pregled geografskega proučevanja turizma: <i>analiza objav v Geografskem vestniku (1925–2021)</i>	dr. Anton Gosar, dr. Miha Koderman
9.35–10.20	Terme avstro-ogrske monarhije. The spas of the Austro-Hungarian Monarchy.	dr. Peter Jordan (predavanje bo v angleščini)
10.20–11.00	Razvoj hrvaškega turizma s poudarkom na trenutnem obdobju Povijesni razvoj hrvatskog turizma s naglaskom na suvremeno razdoblje	dr. Vuk Tvrтко Opačić (predavanje bo v hrvaščini)
11.00–11.15	Razprava, vprašanja	
11.15–11.40	Odmor	
11.40–11.55	Vpliv kriznih situacij na slovenski turizem	dr. Dejan Cigale
11.55–12.10	Turizem na kmetiji v Sloveniji – kako se tradicionalna dopolnilna dejavnost sooča s spremembami v kmetijstvu in turizmu	dr. Barbara Lampič
12.10–12.25	Vinske turistične ceste kot aktivni vmesnik med pokrajino, njenimi prebivalci in obiskovalci	dr. Irma Potočnik Slavič
12.25–12.35	Projektno učno delo: ekskurzija pri turistični vzgoji	Kristina Šturm
12.35–12.45	Načrtovanje optimalne planinske poti za osnovnošolce in orientacija na njej	Igor Bahar
12.45–12.55	Možnosti razvoja turizma v občini Straža	Metka Starešinič
12.55–13.05	Aktivne metode pouka pri spoznavanju domače pokrajine	Jasmina Jakopič
13.05–13.20	Razprava, vprašanja	
13.20–14.30	Čas za kosilo	

5. mednarodna konferenca
5th international conference

Turizem Tourism

Čas	Teme	Predavatelji
petek, 2. 6. 2023	Popoldanski sklop	Vodita Nina Farič in Rožle Bratec Mrvar
14.30–14.45	Je »temna dediščina« lahko turistični potencial ali le zgodovina za pozabo? Obsotelje »v žici« (1941–1945)	dr. Peter Mikša, dr. Matija Zorn
14.45–15.10	Prilagajanje slovenskega turizma na podnebne spremembe	dr. Maja Turnšek, Nejc Pozvek, dr. Tjaša
15.10–15.20	Turistična dejavnost v občini Metlika	Nina Jakovac
15.20–15.30	Turistična naloga obudimo spečo lepotic	Irena Dular
15.30–15.40	Vključevanje mladih v turistično ponudbo Velenja	Marko Moškotevc,
15.40–15.50	Z gibanjem in telefonom v roki do zgodovine kraja	Lidija Kotnik Klaužer
15.50–16.00	Multimedijski turistični zemljevid	Barbara Trnovec
16.00–16.10	Primeri dobre prakse pri izbirnem predmetu turistična vzgoja	Estera Popovič
16.10–16.20	Razprava, vprašanja	
16.20–16.50	Odmor	
16.50–17.00	Zavarovano območje kot učni poligon za spoznavanje trajnostnih oblik turizma	Barbara Ploštajner
17.00–17.10	Naravni viri in privlačnost - osnova konkurenčnosti turistične destinacije "The resource basis of the tourism destination's competitiveness - natural resources and attractiveness".	dr. Danijel Pavlovič, mag. Aleksa Panič, dr. Tijana Radojevič, dr. Marija Cimballejvič
17.10–17.20	Dobre prakse sodelovanja fakultete za turizem univerze v Mariboru in deležnikov v turizmu na primeru terenskih vaj na destinacijah Bohinj in Kočevsko	dr. Vita Petek in Tjaša Alegro
17.20–17.30	Priprava turistične ekskurzije za dijake	dr. Renata Mavri
17.30–17.40	Turistični podmladek Srednje šole Slovenska Bistrica	Jasna Zupanic
17.40–17.50	Moja stran Mojstrane - šolska pot učencev za učence	Jerca Bogataj
17.50–18.00	Hiša na gradu, kot jo vidijo učenci	Andrej Cifer
18.00–18.15	Razprava, vprašanja	
18.45–21.00	Pogostitev in večerno druženje	Anin dvor

5. mednarodna konferenca
5th international conference

Turizem Tourism

Čas/Time	Teme	Predavatelji
sobota, 3. 6. 2023	VIZ II. OŠ Rogaška Slatina, predstavitev dobrih praks	Vodita: Andreja Bečan in Kristina Šturm
8.30–9.00	Prihod in registracija	
9.00–9.10	Medurizem in druge turistične dogodivščine v okolici OŠ Stična	Tina Finc
9.10–9.20	Ko turistični podmladek organizira dan dejavnosti	Petra Berčič Oman
9.20–9.30	Oblikovanje turistične poti v obliki lova na zaklad	Adrijana Perkon
9.30–9.40	Pozdrav iz Šiške – naše hiške	Igor Prešern
9.40–9.50	Kako približati turizem s sodobno tehnologijo četrtošolcem?	Nastja Škrabl
9.50–10.00	Krožna turistična pot kot primer turistične ponudbe	Saša Mivšek Jereb
10.00–10.15	Razprava, vprašanja	
10.15–10.40	Odmor	
10.40–10.50	Ormoška učna pot	Nataša Kolar
10.50–11.00	Terensko delo pri poučevanju vsebin s področja turizma	Eva Slekovec
11.00–11.10	Osnovnošolska regijska izmenjava: <i>Mladi turistični vodiči</i>	Polonca Šeško, Estera Popovic, Katja Zorčič
11.10–11.20	Zariski o turizmu v Južni Evropi	Miha Gorenc
11.20–11.30	Merjaščeva pohodna pot	Urša Lužar
11.30–11.40	Rimska broška in kmečki gurman	Andreja Becan
11.40–11.50	Raziskujem, opazujem, povezujem, znanje kujem	Stanislava Stružnik
11.50–12.00	Poslikava na steno kot vizualna podpora k turistični prepoznavnosti mesta	Janja Rudolf
12.00–12.10	Sotla/Sutla nas spaja, a ne razdvaja The Sutla does not separate us, it brings us together	Franjo Percela, Svjetlana Tucman
12.10–12.20	Turizem in aktivno preživljanje prostega časa	Ada Goljuf
12.20–12.35	Razprava, vprašanja	
12.35–12.45	Kratek odmor	
12.45–14.25	Strokovno vodenje po Rogaški Slatini	
14.25–14.30	Zaključek konference	

5. mednarodna konferenca *5th international conference*
Turizem *Tourism*

Občina
ROGAŠKA SLATINA

TURISTIČNO
GOSTINSKA
ZBORNICA
SLOVENIJE

II. OSNOVNA ŠOLA
ROGAŠKA SLATINA

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za geografijo

Univerza v Mariboru
Fakulteta za turizem